

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

★

क्रम संख्या

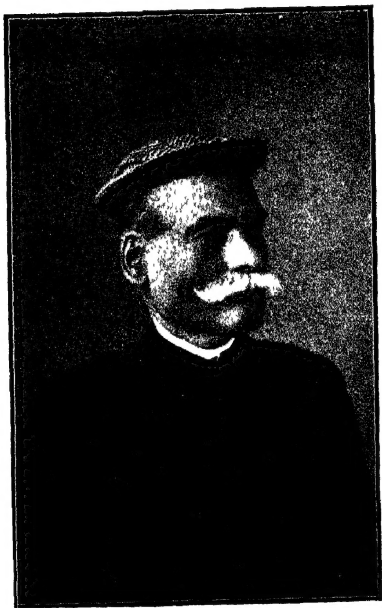
४३४८

काल न०

३१८५४

खण्ड

स्वर्गवामी माधुचरित श्रीमान् डालचन्दजी सिंघी

बाबू श्रीबहादुर सिंहजी सिंघीके पुण्यश्लोक पिता

जन्म-वि स १९२१, मार्ग वदि ६ ॥ स्वर्गवास-वि स. १९८४, पौष सुदि ६

दानशील-साहित्यरसिक-संस्कृतिप्रिय
स्व. श्रीबाबू बहादुरसिंहजी सिंघी

अजीमगंज-कलकत्ता

जन्म ता. २८-६-१८८५]

[मृत्यु ता. ७-७-१९४४

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

*****[ग्रन्थांक २८]*****

श्री जयसिंहसूरिविरचित

[प्राकृत भाषामय]

धर्मोपदेशमाला-विवरण

SINGHI JAIN SERIES

*****[NUMBER 28]*****

DHARMOPADEŚAMĀLĀ-VIVARAṆA

OF

ŚRĪ JAYASIMHA SŪRĪ

क ल क स्ता नि बा सी
साधुचरित-श्रेष्ठिवर्य श्रीमद् डालचन्दजी सिंघी पुण्यस्मृतिनिमित्त
प्रतिष्ठापित एवं प्रकाशित

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

[जैन आगमिक, दार्शनिक, साहित्यिक, ऐतिहासिक, वैज्ञानिक, कथारमक - इत्यादि विविधविषयगुम्फित ;
प्राकृत, संस्कृत, अपभ्रंश, प्राचीनगूर्जर - राजस्थानी आदि नानाभाषानिबद्ध ; सार्वजनिक पुरातन
वाङ्मय तथा नूतन संशोधनात्मक साहित्य प्रकाशिनी सर्वश्रेष्ठ जैन ग्रन्थावलि.]

प्रतिष्ठाता

श्रीमद्-डालचन्दजी-सिंघी-सत्युत्र

स्व० दानशील - साहित्यरसिक - संस्कृतिप्रिय

श्रीमद् बहादुर सिंहजी सिंघी

प्रधान संपादक तथा संचालक

आचार्य जि न वि ज य मुनि

(सामान्य नियामक - भारतीय विद्या भवन - बंबई)

सर्वप्रकार संरक्षक

श्री राजेन्द्र सिंह सिंघी तथा श्री नरेन्द्र सिंह सिंघी

प्रकाशनकर्ता

सिंघी जैन शास्त्र शिक्षा पीठ

भारतीय विद्या भवन, मुंबई

प्रकाशक-जयन्तरुष्णा ह. दवे, ऑनररी रजिस्ट्रार, भारतीय विद्या भवन, चौपाटी रोड, बंबई ७.

मुद्रक-रामचंद्र वेस्. शेडगे, निर्णयसागर प्रेस, २६-२८, कोलमाट स्ट्रीट, कालबावेवी, बंबई ९.

श्री जयसिंहसूरिविरचित

[प्राकृत भाषामय]

धर्मोपदेशमाला - विवरण

ॐ

संपादक

पण्डित श्री लालचन्द्र भगवान्दास गान्धी

[जैन पण्डित - प्राच्यविद्यामन्दिर, वडोदरा]

प्रकाशक

सिंघी जैन शास्त्र शिक्षा पीठ

भारतीय विद्या भवन

बंबई

विक्रमाब्द २००५]

प्रथमावृत्ति, पञ्चदशतम अति

[१९४९ ख्रिस्तাব्द

ग्रन्थांक २८] सर्वाधिकार संरक्षक भा. वि. भ. [मू० रु० ९-१२-०

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासंस्थापकप्रशस्तिः ॥

अस्ति ब्रह्माभिधे देवो सुप्रसिद्धा मनोरम्भा । सुसिद्धाया इत्याख्या पुरी वैभवशालिनी ॥	१
बहवो निवसन्त्यत्र जैना लोकावकाशाः । धनाढ्या नृपसम्मान्या धर्मकर्मपरायणाः ॥	२
श्रीकृष्णकृष्ण इत्यासीत् तेष्वेको बहुभाग्यवान् । साधुवत् सचरित्रो यः सिंधीकुलप्रभाकरः ॥	३
यस्य यथावती यत्नं कर्तुं व्यापारविस्तृतिम् । कलिकातामहापुर्यां कृतधर्माधीश्वरः ॥	४
ज्ज्वालाप्रियस्त्वयैव सहस्रया च सुनिष्ठया । उपाज्वं विदुषां लक्ष्मीं कोऽप्यपिपोऽञ्जलिह सः ॥	५
तस्य मधुकुमारीति सचारीकुलमण्डना । अभूत् पतिव्रता पत्नी शीलसौभाग्यभूषणा ॥	६
श्रीबहादुरसिंहाख्यो गुणवत्तनयस्त्वयो । अभवत् सुकृती दानो धर्मप्रियश्च श्रीमिथिः ॥	७
प्राज्ञा पुण्यवता तेन पत्नी तिलकसुन्दरी । यस्या सौभाग्यचम्प्रेण भासितं तत्कुलाम्बरम् ॥	८
श्रीमान् राजेन्द्रसिंहोऽस्य ज्येष्ठपुत्रः सुशिक्षितः । यः सर्वकार्यदक्षत्वात् पितुर्दक्षिणबाहुवत् ॥	९
नरेन्द्रसिंह इत्याख्यस्तेजस्वी मध्यमः सुतः । सूनुर्यरिन्द्रसिंहश्च कमिष्ठः सौम्यदर्शनः ॥	१०
सन्ति त्रयोऽपि सपुत्रा भासभक्तिपरायणाः । विनीता, सरला भव्याः पितृमार्गानुगामिनः ॥	११
अन्येऽपि बहुबलसामर्थ्यं स्वखादिधान्यवा । धनैर्जैने समृद्धः सन् स राजेव म्यराजत ॥	१२

अन्यच्च—

सरस्वद्यां सदासक्तो भूत्वा लक्ष्मीप्रियोऽप्ययम् । तत्राप्यासीत् सदाचारी तच्चित्रं विदुषां खलु ॥	१३
नाहंकारो न दुर्भावो न विलासो न दुर्धन्यः । इष्टं कदापि तदुद्ग्रेहं सतां तद् विख्यातस्पदम् ॥	१४
भक्तो गुरुजनानां स विनीतः सज्जनान् प्रति । बन्धुजनेऽनुरक्तोऽभूत् प्रीतः पोष्यगणेष्वपि ॥	१५
देव-काकस्थितिशोऽसौ विद्या-विज्ञानपूजकः । इतिहासादि-साहित्य-संस्कृति-सत्कलाप्रियः ॥	१६
समुच्चयै समाजस्य धर्मस्योत्कर्षहेतवे । प्रचाराय च शिक्षाया दत्तं तेन धने धनम् ॥	१७
गत्वा सभा-समिप्यादौ भूत्वाऽप्यलक्षपदान्वितः । द्वाभा दानं यथायोग्यं प्रोत्साहिताश्च कर्मठाः ॥	१८
एवं धनेन देहेन शनैन शुभलिष्टया । अक्रोत् स यथाशक्ति सत्कर्मणि सदाशय ॥	१९
अथाभ्युदय प्रसङ्गेन सपितुः स्मृतिहेतवे । कर्तुं किञ्चिद् विशिष्टं स कार्यं मनस्यन्वितयत् ॥	२०
पुत्र्यः पिता सर्वैवासीत् सन्यग्-ज्ञानरुचिः स्वयम् । तस्मात् तज्ज्ञानवृद्धयं यतनीयं मयाऽप्यरम् ॥	२१
विचार्यैवं स्वयं चित्ते पुनः प्राप्य सुसम्मतिम् । अद्वैतस्पदस्वमित्राणां विदुषां चापि तादृशाम् ॥	२२
जैनज्ञानप्रसारार्थं स्थाने शांतिं लोके तने । सिन्धीपदाङ्कितं जैनं ज्ञानपीठमतीतिपत् ॥	२३
श्रीजिनविजयः प्राज्ञो मुनिनाम्ना च विद्युतः । स्वीकर्तुं प्रार्थितस्तेन तस्याधिपायकं पदम् ॥	२४
तस्य सौजन्य-सौहार्द-स्नेहोदायोदिसङ्गुणैः । वशीभूय मुदा येन स्वीकृतं तत्पदं वरम् ॥	२५
कवीन्द्रेण रवीन्द्रेण स्वीयपावनपाणिना । रत्न-नार्गाङ्क-चन्द्रादे तत्प्रतिष्ठा व्यधीयत ॥	२६
प्रारब्धं मुनिना चापि कार्यं तदुपयोगिकम् । पाठनं ज्ञानलिप्सूनां तथैव ग्रन्थगुम्फनम् ॥	२७
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिन्धीकुलकेतुना । स्वपितृभेदसे येषां प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥	२८
बदार्थेतसा तेन धर्मशीलेन दानिना । व्ययितं पुष्कलं द्रव्यं तत्तत्कार्यसुसिद्धये ॥	२९
छात्राणां वृत्तिदानेन नैकेषां विदुषां तथा । ज्ञानाभ्यासाय निष्कामसाहाय्यं स प्रदत्तवान् ॥	३०
जलवाय्वादिकानां तु प्रातिष्ठायावसौ मुनिः । कार्यं त्रिवार्षिकं तत्र समाप्त्वाभ्यन्त्रं चास्थितः ॥	३१
तत्रापि सततं सर्वं साहाय्यं तेन यच्छता । ग्रन्थमालाप्रकाशाय महोत्साहः प्रदर्शितः ॥	३२
नन्दे-निष्पेक्षे-चन्द्रानन्दे जाता पुनः सुयोजना । ग्रन्थावक्याः खिरराय विलराय च नूतना ॥	३३
तत्, सुकृष्णरामशार्त्तुं सिन्धीवंशनभक्षता । आशिं द्या भवना येन ग्रन्थमाला समर्पिता ॥	३४
आसीत्तस्य मनोबान्ध्याऽपूर्वा ग्रन्थप्रकाशने । तदर्थं व्ययितं तेन लक्षावधि हि रूप्यकम् ॥	३५
तुर्विलासाद् विधेहेन्त । दौर्भाग्याच्चात्मबन्धनाम् । स्वल्पेनैवाद्य कालेन स्वर्गं स सुकृती ययौ ॥	३६
इन्दु-स्व-शुभ्य-नेत्राब्दे माले, आषाढसन्तुके । कलिकातामहापुर्यां स प्राप्तवान् परमां गतिम् ॥	३७
पितृभक्तैश्च तत्पुत्रैः प्रेषसे पितुरात्मनः । तथैव प्रपितुः स्मृत्यै प्रकाश्यतेऽयुना पुनः ॥	३८
हयं ग्रन्थावधिः श्रेष्ठ मेष्टा प्रज्ञावरः प्रगा । भूवाद् भूतैः सतां सिन्धीकुलकीर्तिप्रकाशिका ॥	३९
विद्वज्जनकृताङ्गादा सन्निधानन्ददा सदा । स्मिन् मन्दविषयं लोके श्रीसिन्धी ग्रन्थपदतिः ॥	४०

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासम्पादकप्रशस्तिः ॥

संति श्रीमेदपाठाव्यो देशो भारतविश्रुतः । रूपाहेलीति सञ्जाज्ञी पुरिका तत्र सुस्थिता ॥	१
सदाचार-विचारान्मां प्राचीनमृततेः समः । भीमचतुरसिंहोऽत्र राठोडान्वयभूमिपः ॥	२
तत्र श्रीबुद्धिसिंहोऽभूत् राजपुत्रः प्रसिद्धिनाम् । क्षात्रधर्मभक्तो बभूव परमराजकाप्रसीः ॥	३
मुक्त-भोज्यमुक्ता भूषा जाता बखिन् महाकुले । किं वर्ण्यते कुलीनत्वं तत्कुलजातजन्मनः ॥	४
पक्षी राजकुमारीति तस्याभूत् गुणसंहिता । चातुर्य-रूप-कावय-सुबाहू-सौजन्यभूषिता ॥	५
क्षत्रियाणीप्रभाषणां शौर्वादीसमुक्ताकृतिम् । यां द्रष्टुं जनो मेने राजन्यकुलजा रियम् ॥	६
शुभः किञ्चनसिंहाख्यो जातसयोरतिप्रियः । रणमल्ल इति चान्यद् यक्षाम जननीकृतम् ॥	७
अग्निदेवीसंस्कारमाऽत्र राजपूज्यो वतीश्वरः । उद्योतिर्भवज्यविद्यानां परमासी जननिभः ॥	८
अगस्तो मरुदेन्द्राद् यो भ्रमन् जनपदान् बहून् । जात श्रीबुद्धिसिंहस्य प्रीति-भद्रात्स्वर्गं परम् ॥	९
तेजसाश्रयस्तिष्ठेय्या स तत्पुत्रः स्वसन्धिधौ । रक्षितः, शिक्षितः सम्पन्नः, कुलो जैवमहापुत्राः ॥	१०
शैर्वाभावाद् तन्निष्ठोर्वाव्ये मुद-तातो दिवंगतो । विमूढः स्वगृहाद् स्तोऽथ बह्वज्या-विनिर्गतः ॥	११

तथा च-

भ्राम्बा नैकेषु देशेषु सेवित्वा च बहून् वरान् । दीक्षितो मुण्डितो भूत्वा जालो जैनमुत्सवतः ॥	१२
ज्ञाताम्यनेकशास्त्राणि नानाधर्ममयानि च । मध्यस्थवृत्तिना तेन तत्रातस्वगयेविणा ॥	१३
अधीता विविधा भाषा भारतीया युरोपजाः । अनेका लिपयोऽप्येव प्रक-भूतनकाशिकाः ॥	१४
येन प्रकथिता वैके ग्रन्था विहृत्यश्रितिताः । लिखिता बहवो लेखा ऐतिहासध्वगुम्फिताः ॥	१५
स बह्विनिः सुविद्वन्मित्रमण्डलैश्च सस्कृतः । जिनविजयमाहाऽसौ कथातोऽभवद् जनीशिव ॥	१६
बल्य तो विश्रुतं ज्ञात्वा श्रीमद्गान्धीमहात्मना । आहूतः सादर पुण्यपत्तनात् स्वयमभ्यदा ॥	१७
पुरे चाहम्मदाबादे राहूयशिक्षणालयः । विद्यापीठ इति कथातः प्रतिष्ठितो यदाऽभवत् ॥	१८
आचार्यदेवेन तत्रैवेतिमुक्तः स महात्मना । रसि-मुनि-निर्धेन्द्रदेवे पुरातनशास्त्रमन्दिरे ॥	१९
कर्णाग्रमण्डकं साबर्ध सम्भूय तद् पदं ततः । गत्वा जर्मनराष्ट्रे स तत्संस्कृतिमधीतवाचस्प ॥	२०
तत आगम्य सैलमो राष्ट्रकर्म च सक्रियम् । कारावासोऽपि सम्ब्रान्तो येन स्वराज्यपदं ॥	२१
कमात् ततो विनिर्मुक्तः स्थितः शान्तिमिकेतने । विश्वमहाकवीन्द्रश्रीरवीन्द्रनाथभूमिजे ॥	२२
सिंधीपदपुत्रं जैनज्ञानपीठं तदाधितम् । स्थापित तत्र सिंधीवीडाकचन्द्रस्य सुनुवा ॥	२३
श्रीबहादुरसिंहेन दम्बरीरेण भीमता । स्थूलार्थं निजतातस्य जैनज्ञानप्रसारकम् ॥	२४
प्रतिष्ठितश्च बत्ताली पदेऽभिज्ञातुल्यमण्डके । अष्टापयन् वरान् शिष्यान् ग्रन्थयन् जैनवाक्याम् ॥	२५
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुवा । स्वपितृभयसे शेषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥	२६
अथैवं विगतं बस्य वर्षाणामष्टकं पुनः । ग्रन्थमालाविकासार्थमवृत्तिषु प्रयत्नतः ॥	२७
कारण-रक्षे-लेखेन्द्रदेवे मुंबाईनगरस्थितः । सुदीप्ति विरदक्यातः कण्ठेयलालकवीसखः ॥	२८
प्रवृत्तो काश्मीरान्तं जिज्ञासां पीठनिर्मितो । कर्मसिद्धय तस्याभूत् प्रयत्नः सन्कोऽभिरात् ॥	२९
विदुषां श्रीमतां योगात् संस्था जाता प्रतिष्ठिता । भारतीय पदोपेत विद्या भवन सञ्ज्ञया ॥	३०
आहूतः सङ्कलनाय मुद्रया स वृत्तिः कृतो । ततः प्रभृति तत्रापि सहयोगं मन्वयमानम् ॥	३१
तत्रवनेऽप्यदा तस्य सेवाऽधिका द्रपेक्षिता । स्वीकृता नम्रभावेन साऽप्याचार्यपदाश्रिता ॥	३२
नन्द-निर्धेन्द्र-वर्गन्द्रदेवे वैक्रमे विहिता पुनः । एतद्ग्रन्थावलीख्यैर्कृतं तेन नम्ययोजना ॥	३३
प्रामाण्यत् तत्तल्लक्ष श्रीसिंधीकुलभास्वता । भाविद्यामवनायेयं ग्रन्थमाला समर्पिता ॥	३४
प्रदत्ता द्रमसाहस्री पुयस्तस्योपदेशतः । स्वपितृस्मृतिमन्त्रिकरणाय सुकीर्तिना ॥	३५
देवादहमे गते काले सिंधीचर्यो दिवंगतः । बहस्य ज्ञानसेवानां साहाय्यमकरोद् महत् ॥	३६
मित्रकार्यप्रणाल्यं यत्तदीकैसाचार्यजे । राजेन्द्रसिंहमुख्यैश्च सस्कृतं गद्गचलतः ॥	३७
पुण्यकोटपुत्रिणां प्रयत्नात्कृतं पुनः । बन्धुप्रेष्ठो गुणश्रेष्ठो दार्ढ्यकर्म प्रयत्नवान् ॥	३८
ग्रन्थमालाप्रसिद्धयं पितृवत्तल्लक्षं काञ्चित् । श्रीसिंधीबन्धुभिः सर्वं तद्गिराऽनुमिषीद्यते ॥	३९
विद्वज्जनाङ्गताङ्गदा सखिपुनन्ददा सदा । निरं नन्दस्वर्गं कोके जिनविजयभारती ॥	४०

सिंधी जैन ग्रन्थमाला

अद्यावधि मुद्रितग्रन्थनामावलि

- १ मेरुशार्च्यारचित प्रबन्धचिन्तामणि मूल-संस्कृत ग्रन्थ.
- २ पुरातनप्रबन्धसंग्रह बहुविध ऐतिहासिक-परिपूर्ण अनेक निबन्ध संचय.
- ३ राजशेखरसूरिरचित प्रबन्धकोश.
- ४ जिनप्रभसूरिकृत विविधतीर्थकल्प.
- ५ मेघविजयोपाध्यायकृत देवानन्दमहाकाव्य.
- ६ यशोविजयोपाध्यायकृत जैनतर्कभाषा.
- ७ हेमचन्द्राचार्यकृत प्रमाणमीमांसा.
- ८ भट्टकलङ्कदेवकृत अकलङ्कग्रन्थत्रयी.
- ९ प्रबन्धचिन्तामणि-हिन्दी भाषान्तर.
- १० प्रभाचन्द्रसूरिरचित प्रभावकचरित.
- ११ सिद्धिचन्द्रोपाध्यायरचित भानुचन्द्रगण-चरित.
- १२ यशोविजयोपाध्यायरचित ज्ञानविन्दुप्रक-रण.
- १३ हरिवेणाचार्यकृत बृहत्कथाकोश.
- १४ जैनपुस्तकप्रशस्तिसंग्रह, प्रथम भाग.
- १५ हरिभद्रसूरिविरचित धूर्ताख्यान.
- १६ दुर्गदेवकृत रिष्टसमुच्चय.
- १७ मेघविजयोपाध्यायकृत दिग्विजयमहाकाव्य.
- १८ कवि अच्युत रहमानकृत सन्देशरासक.
- १९ भर्तृहरिकृत शातकत्रयादि सुभाषितसंग्रह.
- २० शान्त्याचार्यकृत न्यायावतारवार्तिक-वृत्ति.
- २१ कवि धाहिल रचित पद्मसिरीचरित.
- २२ महेश्वरसूरिकृत नाणपंचमीकहा.
- २३ भद्रबाहुसंहिता.
- २४ जिनेश्वरसूरिकृत कथाकोषप्रकरण.
- २५ उदयप्रभसूरिकृत धर्मोन्मुदयमहाकाव्य.
- २६ जयसिंहसूरिकृत धर्मोपदेशमाला.

Life of Hemachandrāchārya. By Dr. G. Buhlel.

संप्रति मुद्र्यमाणग्रन्थनामावली

- १ खरतरगच्छबृहद्व्यावलि.
- २ कुमारपालचरित्रसंग्रह.
- ३ विविधगच्छीयपद्मावलिसंग्रह.
- ४ जैनपुस्तकप्रशस्तिसंग्रह, भाग २.
- ५ विश्वसिसंग्रह विश्वसि मिहा लेख-विज्ञप्ति
त्रि वेणी आदि अनेक विश्वसिलेख समुच्चय
- ६ उद्योतनसूरिकृत कुचलयमालाकथा.
- ७ कीर्तिकौमुदी भादि वस्तुपालप्रशस्तिसंग्रह.
- ८ दामोदरकृत उक्तिव्यक्ति प्रकरण.
- ९ महासुमि गुणपालविरचित जंबूचरित्र (प्राकृत)
- १० जयपाहुडनाम निमित्तशाख.
- ११ कोकहलविरचित लीलावतीकथा (प्राकृत).
- १२ गुणचन्द्रविरचित मंत्रीकर्मचन्द्रवंशप्रबन्ध.
- १३ नयचन्द्रविरचित हन्मीरमहाकाव्य.
- १४ महेंद्रसूरिकृत नर्मदासुन्दरीकथा.
- १५ जिनवत्साख्यानद्वय (प्राकृत).
- १६ स्वयम्भूविरचित पद्मचरित (अपभ्रंश).
- १७ सिद्धिचन्द्रकृत काव्यप्रकाशखण्डन.
- १८ कौटिल्यकृत अर्थशास्त्र-सटीक.

मुद्रणार्थ निर्धारित एवं सज्जीकृतग्रन्थनामावलि

१ भानुचन्द्रगणिकृत विवेकविलसटीका. २ पुरातन रास-भासादिसंग्रह. ३ प्रकीर्ण वाक्य प्रकाश. ४ सिद्धिचन्द्रो-पाध्यायरचित वासवदत्ताटीका. ५ देवचन्द्रसूरिकृत मूलशुद्धिप्रकरणवृत्ति. ६ रत्नप्रभाचार्यकृत उपदेशमाला टीका. ७ यशोविजयोपाध्यायकृत अनेकान्तन्यबन्धा. ८ जिनेश्वराचार्यकृत प्रमाणक्षण. ९ महाविशीथसूत्र. १० तरुणप्रभा-चार्यकृत आवदयकबालावबोध. ११ रातोडवंशावलि. १२ उपकेशगच्छप्रबन्ध. १३ वर्द्धमानाचार्यकृत गणरत्नमहोदधि. १४ प्रतिष्ठासोमकृत सोमनीभाष्यकाव्य. १५ नेमिचन्द्रकृत षष्ठीशतक (पृथक् पृथक् ३ बालावबोधयुक्त). १६ शीलोक-आर्य विरचित महापुरुषचरित्र (प्राकृत महाग्रन्थ). १७ चंदपहचरिय (प्राकृत). १८ नेमिनाहचरित्र (अपभ्रंश-महाग्रन्थ). १९ उपदेशपदीका (वर्द्धमानाचार्यकृत). २० निर्वाणलीलावती कथा (चं. कथा ग्रन्थ). २१ सनत्कुमार-चरित्र (संस्कृत काव्यग्रन्थ). २२ राजबालभ पाठककृत भोजचरित्र. २३ प्रभादमागिकयकृत बाग्यटालकावृत्ति. २४ सोमदेवादिकृत विदग्धमुखमण्डनवृत्ति. २५ समयसुन्दरादिकृत वृत्तरत्नाकरवृत्ति. २६ पाण्डित्यदर्पण. २७ पुरातन प्रबन्धसंग्रह-हिन्दी भाषान्तर. २८ भुवनभानुचरित्र बालावबोध. २९ भुवनसुन्दरी चरित्र (प्राकृतकथा) इत्यादि, इत्यादि.

સમર્પણ

પૂજ્ય માતાને

જેમના ઉપકારોને દુષ્પ્રતીકાર તરીકે શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યા છે, તેમા માતાનું મ્થાન મહત્ત્વનું છે. ૭ વર્ષની વયમા પિતૃ-સુખથી વચિત થયેલા, શિક્ષક પિતાના પુત્ર આ બાલકને, વાત્સલ્યભરી મ્હલી મોઢી જે માતાએ વિદ્યાવાન્ સુશિક્ષિત સંસ્કારી બનાવવા પ્રોત્સાહિત કર્યો, વિશેષ વિદ્યામ્યાસ માટે ૧૩ વર્ષની વયના પોતાના બાલકને દાઢા (સૌરાષ્ટ્ર)થી કાઢી જેવા વિદ્યાધામ તરફ મોકલવા અનુપમ ઉત્સાહ દર્શાવ્યો, સવત્ ૧૯૬૪ થી ૧૯૭૨ સુધીના ૮ વર્ષો સુધી સતત પુત્રવિયોગ સહન કર્યો, મમતાભરી માયાલુ જે માતા (નન્દુ) સ. ૨૦૦૦ ની વિજયાદશમીએ વડોદરાથી સ્વર્ગે સંચર્યા, તેમની પવિત્ર સ્મૃતિમા પ્રયત્ન-સંપાદિત ધર્મોપદેશમય આ પ્રાચીન કૃતિ સમ્પાદક સમર્પણ કરે છે—

લા. મ. ગાન્ધી

સં. ૨૦૦૫ વૈ. શુ. ૧૧

विषयानुक्रमिका

सिंधी जैन ग्रन्थमाला - श्री बहादुर सिंहजी स्मरणांजलि	१५-११
धर्मोपदेशमाला - प्रास्ताविक वक्तव्य	१२-१५
प्रस्तावना	१-२२

गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे	गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे
१-२ मङ्गलम्, अभिषेधप्रदर्शनम्		१	१९ सत्पुरुषसङ्ग्रहभावः		४४
३ दानधर्मोपदेशः		२	तत्र सप्तपदिक (वङ्गचूल) कथा		६७-७२
दाने धनसार्थवाहकथा [१]		२-५	[२०]		७२
४ शीलधर्मोपदेशः		"	२० सतत्वं कर्तव्यकरणम्		७२
शीले राजीमतीकथा [२]		६-२१	तत्र वणिक्जयाकथा [२१]		७२-७३
५ शीलमर्यादारभोपदेशः		२१	२१ कर्तव्यं गुरुवचनम्		७३
६ तपोधर्मोपदेशः		"	तत्र राजपुरुषकथा [२२]		"
तपःप्रभावे दण्डप्रहारिकथा [३]		२१-२३	२२ गुरोः परिभवपरिहारः		"
७ भावधर्मोपदेशः		२३	तत्र इन्द्रदत्तसुतकथा [२३]		७४-७६
भावे इलापुरुषकथा [४]		२३-२६	२३ जिनवचनसमुनीनां प्राणान्तेऽपि		कोपाकरणम् ७६
" भरतचक्रवर्तिकथा [५]		२७-२९	कोपनिषेधे मेतार्यकथा [२४]		७६-७९
" मरुदेवीकथा [६]		२९-३०	" वमदन्तकथा [२५]		"
८ जिनवचनस्य यथास्थितप्ररूपणं कर्तव्यम्		३०	२५ मुनीनामनुकम्पाक्रियया वेत्तव्यम्		८०
तत्र महर्षिं कालकसूरिकथा [७]		३०-३२	तत्र वैद्यादिसुतकथा [२६]		"
९ कार्याकार्यविषयेऽसमर्थो रागी		३२	" वैतरिणिवैद्यकथा [२७]		८१
राजमहिलारक्तमाधुरवणिक्कथा [८]		३२-४१	२७ दुःप्रभाकालप्रभावाद् मिथ्यात्वे प्रवृत्तिः		८२
१० धर्मोपदेशकगुरुणां जिनधर्मोपदेशः		४१	तत्र आर्यावाहकसूरिकथा [२८]		८२-८६
गुरुविनये पुष्पचूलकथा [९]		४१-४६	२८ महर्षिदाने उदाहरणानि		८६
११-१२ महिलादोषवर्णनम्		४६	तत्र धेयांसकथा [२९]		८७-८८
तत्र नूपुरपण्डिता-राजपत्नी कथा [१०-११]		४६-५२	संक्षिप्ता चन्दनार्याकथा [३०]		८९
१३ आत्मव्रतधर्मोपदेशः		५३	दाने कृतपुण्यकथा [३१]		८९-९६
तत्र सिद्धकथा [१२]		"	" शास्त्रिभद्रकथा [३२]		९७-१००
१४ आवातुरूपं फलम्		"	३२ साधुदानाद् इहलोकऽपि मनोरथसिद्धिः		१००
तत्र साङ्ग-पालककथा [१३]		५४	" मूलदेवकथा [३३]		१००-१०६
१५ प्रवचनोक्तिकर्तव्योपदेशः		५५	३० रागादिरहितैः स्मृतिभङ्गुरुपदे गुणवान्		कर्तव्यः १०७
तत्र सुभद्राकथा [१४]		५५-५७	तत्र आर्यैरक्षितकथा [३४]		१०७-१०८
१६ अर्थसामर्थ्यसन्तापकरता		५७	२९ भक्तिविनयादिभिर्देवा अपि वशीभवन्ति		१०९
तत्र स्रावद्वयकथा [१५]		५७-५८	तत्र यक्षतोषकवित्रकरसुतकथा [३५]		"
१७ पापिगृहे द्रव्याभावाः, उपयशालिगृहे च संपत्तिः		५८	३० परमविशिष्टोर्नात् निजां सम्पद्ं तुच्छां		हृष्टा कृतपुण्यानां बोधः ११०
तत्र माधुरवणिक्कथा [१६]		५९-६०	तत्र दशार्जुनभद्रकथा [३६]		"
१८ अवसरपठितप्रभावः		६१	३१ इक्षितचेष्टाऽऽदिभिर्ज्ञातार्यां गुरुणां		विचं हरति १११
तत्र शुभमार्गादरे राजसुताकथा [१७]		"			
" क्षुल्लकोदाहरणम् [१८]		६२			
" अन्यत् क्षुल्लकाख्यानकम् [१९]		"			

भाषायाम्	विषयः	पृष्ठे	भाषायाम्	विषयः	पृष्ठे
तत्र वेद्याकथानकम् [३७]		१११	तत्र दूर्ध्वदेवकथा [६२]		१३१
तत्रैव भट्टिनीकथानकम् [३८]		"	४५ क्षेत्राणि भावतो देहानुरूपवीर्यं सेवनीयम् "		"
" सखिवकथानकम् [३९]	१११-११२		तत्र सङ्गमाचार्यकथा [६३]		"
३२ धर्मस्थानां त्रिदशपञ्चस्यम्		"	४६ छलसंगृहीतद्रव्यस्य न विरस्थिति.		"
तत्र नन्दिषेणसाधुकथा [४०]	११२-११५		तत्र आभीरवीच्यचकवणिकृकथा [६४]		१३३
तत्रैव सुलसाकथा [४१]	११५-११६		४७ विपमपि पुण्यशालिनोऽमृतं जायते		१३४
३३ वृषभाविदर्शनात् सम्बुद्धा	११६-१२२		तत्र सुभूमचकवर्तिकथा [६५]		"
४ प्रत्येकबुद्धाः [४२-४५]			४८ श्रावकाणामपि कार्ये सुरा नित्यं वर्तन्ते		१३६
३४ मलिदानस्य तपसो दीर्घमन्वाः कलम्	१२३		तत्र चेटकनृपकथा [६६]		"
तत्र ब्रह्मदत्तचकवर्तिकथा [४६]	१२३-१२६		४९ महामहिमान् प्राप्य गर्वो न कर्तव्य		"
तत्रैव प्रथमवासुदेव (त्रिपृष्ठ)			तत्र चित्रकरसुता (राजमहिला)		
कथा [४७]	१२४-१२६		कथा [६७]		१३७
सनिदाने तपसि नवमवासुदेव			५० भाववर्जिताया मुनिचेष्टातो न मोक्ष.		"
कथा [४८]	१२६-१२७		तत्र अङ्गमर्दककथा [६८]		"
३५ कर्मवशेन मुनिमतस्य परिहरणं पुनरपि			" सुवन्धुसखिवकथा [६९]		"
स्वीकरणम्	१२७		५१ पापभीरवो दीयमानमपि राज्यं न गृह्णन्ति १४०		
तत्र नन्दिषेणमुनिकथा [४९]	"		तत्र अभयमहाशालयोः कथानके [७०, ७१]		
३६ द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावानङ्गीकृत्य अपवाद			५२ श्रुतानुसारेण कालानुरूपा क्रिया कर्तव्या "		
पदासेवनम्	१२८		तत्र केशिगणधरकथा [७२]	१४०-१४२	
तत्र आर्यवज्जाराख्यानकम् [५०]	"		५३ सखिपि मोक्षसुखे सुखमिन्दुमिच्छन्		
३७ जानताऽपि गुरुमपीषे भक्त्या श्रोतव्यम्	"		विपुलास्ति दुःखानि सहने	१४३	
तत्र गणधारिगोतम उदाहरणम् [५१]	"		तत्र मधुविन्दुकूपनरकथा [७३]	"	
३८ सुपुरुषचेष्टा दृष्ट्वा क्रूरकर्मणोऽपि बुध्यन्ते	"		५४ सन्देशे ज्ञातजिनवचना मुनयः प्रष्टव्या	"	
तत्र चिलातस्य कथा [५२]	"		तत्र श्रेणिकनृपकथा [७४]	"	
तत्रैव प्रभवस्य कथा [५३]	"		५५ ज्ञातजिनवचना गृहिणोऽपि धर्मे		
३९ केचन मूढरूपेण इव भोगानभुक्त्वाऽपि			ऽस्थिरमपि स्थिरं कुर्वन्ति	"	
नरकं व्रजन्ति	१२९		तत्र अभयमन्त्रिकथा [७५]	१४५	
तत्र पिण्डोलककथा [५४]	"		५६ क्षान्तौ केवलज्ञानम्	"	
" केचन भोगात् शुक्ला श्रौतकर्माण			तत्र चण्डकरुद्रशिष्यकथा [७६]	"	
सिद्धिं यान्ति	"		" स्कन्दकशिष्यकथा [७७]	"	
तत्र भरतचक्रवर्तिकथा [५५]	"		५७ रमणीजनप्रतारिता विदग्धपुरुषा अपि		
४० उदुनुरूपचेष्टाभिः हृदयगतः सद्भावो द्राष्टा.	"		हस्तनीया भवन्ति	१४६	
तत्र खानक्यकथा [५६]	१२९-१३०		तत्र द्विजतनयकथा [७८]	१४६-१४८	
४१ गुरुवचनमश्रुद्वाचानाः भवे हिण्डन्ते	"		५८ इच्छा (आशा) यो स्थिताः शिष्या द्राष्टाः "		
तत्र गोष्ठामाहिल-जमालि रोहशुतानां			तत्र सिंहगिरिकथा [७९]	"	
निह्वानां त्रयस्य चरितं [५७-५९]	"		" आशायामवर्तमानाः शिष्या मोक्षतव्याः "		
४२ विशानलवेनापि हवसुर्ल. सुरगुरुमप्यवमन्यते	"		तत्र कालकसूरिकथा [८०]	१४९	
तत्र परित्राजक-पोद्दालदृष्टान्तः [६०]	"		५९ निर्जेराय साधुभ्यो दातव्यम्	१५०	
४३ अज्ञानविचेष्टितं ज्ञानिनां चरणहेतु भवति	१३१		तत्र घृत-वस्त्र-पुण्यमित्र-		
तत्र नागिलकथा [६१]	"		कथा [८१-८२]	१५१	
४४ तीर्थङ्करभाष्यवन्दने कलम्	"				

गाथायाम्	विषया	पृष्ठे	गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे
तत्रैव बाहुसाधु (भरतजीव)			७३ तपो-नियम-संयमाविधु यः स्थाने स्थाने		
कथा [८३]		"	विधीदेत, स साधुभिर्मोक्तव्यः		१८३
६० श्रुत-गणयोरभ्यवहित्वपर्यं वरशिष्या-			तत्र क्षुल्लककथा [९९]		"
कर्तव्या-		१५१	७४ तपसोऽसाध्यं वासि, तथापि ततोऽपि		
तत्र प्रभवाचार्य-शय्यम्भवभट्टकथा			क्षान्तिं सुमशाला		"
[८४]		"	क्षान्तौ क्षुल्लककथा [१००]		"
६१ द्रव्याटवी, भावाटवी		१५४	७५ यावद् दुःखं न प्राप्त, तावत् सुखी		
द्रव्याटव्यां धनसार्थवाहकथा [८५]		१५५	पुरुषो धर्मं न करोति		"
भावाटवीस्वरूपम् [८६]		"	तत्र गन्धर्वनागदत्तकथा [१०१]		"
६२ केषन एकेनापि मुनिवचनेन बुध्यन्ते		"	७६ गुह्यं युवतीनां न कथनीयम्		१८९
तत्र इन्द्रनागकथा [८७]		"	तत्र काकजंघकथा [१०२]		"
अन्ये बहुभिरपि वचनैर्न बुध्यन्ते		"	७७ विजेषह. श्रामण्य प्राप्नोति		१९१
तत्र ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिकथा [८८]		१५६-१५८	तत्र सुन्दरीनन्दनकथा [१०३]		"
६३ भणितमात्रमेव कर्तोऽयोग्यः		१५८	७८ स्त्री एकैनेव रुदितेन द्वौ नरपक्षं बधयति		१९४
तत्र ग्रामेयककथा [८९]		१५९	तत्र स्त्रीचरित्रकथा [१०४]		"
६४ जिननमस्कारमाहात्म्यम्		१६०	७९ परकार्यकरणनिरता महानुभावा		
तत्र मेण्डसुरकथा		"	निजकार्यं त्यजन्ति		"
६५ सम्यग् अलिरूप्य कर्तव्येषु वर्तमानो बध्यते,		"	तत्र वासुदेवकथा [१०५]		१९५
तत्र उदयनकथा [९०]		"	८० रागानलप्रज्वलित. पुरुष. कार्याकार्यं		
६६ परतीर्थिकमध्यगतः साधुरात्मनो निन्दो		"	न प्रेक्षते		१९७
ज्ञात्वा परलिङ्गमेव गृह्णाति		"	तत्र सागरचन्द्रकथा [१०६]		"
तत्र बोटिकमध्यस्थितमुनिकथा [९१]		"	८१ मदनानुरा नारी निजपतिं मुक्त्वा पशु		
६७ पारदारिका हृहलोर्वेऽपि बन्धं लभन्ते		"	गृह्णाति		"
स्त्रीलोभी प्रयोतोऽभयेन बद्धः [९२]		"	तत्र सुकुमारिकाकथा [१०७]		१९८-१९९
६८ सङ्ग-गुरुकार्यं सुन्दराऽसुन्दरा वा		"	८२ श्रोत्रेन्द्रियादिपरवशा. शयं वाप्ति		१९९
स्वशक्तिः प्रकटनीया		"	श्रोत्रेन्द्रिये भद्राकथा [१०८]		"
तत्र विष्णुकुमारकथा [९३]		१६२-१७५	श्रोत्रेन्द्रिये राजकुमारकथा [१०९]		"
६९ रोगानुरा अपि मुनयः कथमपि क्रियां			जिह्वेन्द्रिये सोदासकथा [११०]		"
नेच्छन्ति		१७५	चक्षुरिन्द्रिये माथुरवणिक्कथा [१११]		"
तत्र सनत्कुमारमुनिकथा [९४]		१७५-१७७	८३ औत्पत्तिक्यादिबुद्धिसमेताः श्रुत-योग्या		
७० गुण-योषविशेषज्ञा असदृशगुणदर्शनाद्			भवन्ति		२०१
बुध्यन्ते		१७७	तत्र रोहकादिकथाः [११२-१४०]		
तत्र दिगम्बरश्राद्धस्य कथा [९५]		"			२०१-२०७
७१ नमस्कारमाहात्म्यम्		१७८-१७९	८४ पापा महिला पुत्रं अर्तारमपि नाशयति		२०८
तत्र भावकसुतदृष्टान्तः [९६]		"	तत्र वज्राकथा [१४१]		२०८-२०९
७२ शाश्वतमीष्यमिच्छता संयमयोगेषु			८५ विनयरहित. स्थानं न प्राप्नोति,		
नित्यमेव वर्तितव्यम्		"	विनयवान् प्राप्नोति		"
तत्र कुलबधूकथा [९७]		"	तत्र निम्बककथा [१४२]		"
नित्यप्रवृत्तौ शिक्षाञ्चकथा [९८]		"	८६ अज्ञातजिनेन्द्रवचनाः उपदिष्टं सम्यग् न		
			प्रतिपद्यन्ते		"
			तत्र पुण्यभूतिशिष्यकथा [१४३]		"
			८७ द्वैपानलप्रज्वलित इह परलोकं च		
			दुःखं प्राप्नोति		"

भाष्यायाम्	विषयः	पृष्ठे	भाष्यायाम्	विषयः	पृष्ठे
तत्र धर्मरक्षिनाविकनन्दकथा [१४४]			तत्र धृतिमतिकथा [१५१]		"
		२११-२१२	९५ अविधिना भ्रामण्यमल्पफलम्		"
८८ तपःशोषिता अपि कोपपरा मुनयः			तत्र पद्मश्रीकथा [१५२]		"
महानरकं व्रजन्ति	"		९६ सख्यशीलव्रती अजरामरं स्थानं व्रजति		२२२
तत्र करट-कुण्डकथा [१४५]	"		तत्र जिनदेवकथा [१५३]		२२२
८९ सन्त्यग् अनालोचयन् विनाशं व्रजति,			९७ जाति-कुलपरिहीणा गृहीतमपि व्रतं		
गुरोरालोचयन् सुखी भवति	"		मुञ्चन्ति		२२३
तत्र मल्ल-द्वयकथा [१४६]	२१३		तत्र सङ्गमानुमतिकथा [१५४]		"
९० युवत्या रागरक्तः पुरुषो राजबिल्बं			९८ महाभयसं प्राप्नो धर्मं सेवेत		२२४
कारयति, मित्रमपि आपदि प्रक्षिपति	"		तत्र तैत्तिरीयसूक्तकथा [१५५]		"
तत्र धनमित्रकथा [१४७]	२१४		" अग्रमादौ न मोक्षतव्यः		"
९१ हृच्छतोऽपि पुण्य-रहितस्य पूजा न भवति,	"		तत्र मगधसुन्दरीकथा [१५६]		२२६
अलिच्छतोऽपि पुण्यैः पूजा भवति	"		महावीरगणधराणां परिचयः		२२६-२२७
तत्र धर्मघोष-धर्मयज्ञः कथा [१४८]	२१५		महावीरतीर्थ-भुत-स्थविरानुकीर्तनम्		२२७-२२८
९२ सुदुस्त्वभाषे जने चन्द्रस्य भूलि-क्षेपक			ग्रन्थकारगुरुपरम्पराप्रशस्तिः		२२८-२२९
हृष्यो दोषं वृदाति, तल्लैव पतति	२१६		विवरणरचनासमय-राज्य-स्थलादि		२३०
तत्र रुद्रकथा [१४९]	२१९		परिशिष्टम् [१]		
९३ यो नैव रागे न च द्वेषे वर्तते, द्वयोर्मध्ये			धर्मोपदेशमालाविवरणान्तर्गतोदाहृतपद्यानां		
वर्तते स मध्यस्थः	२१९		सूची		२३१-२३३
तत्र सुमतसाधुकथा [१५०]	"		परिशिष्टम् [२]		
९४ आलोचनापूर्वकमाराधकानां सिद्धिः	२२०		धर्मोपदेशमालाविवरणनिर्दिष्टानां विशिष्ट-		
			नाम्नां वर्णक्रमेण सूची		२३४-२४०
			शुद्धिपत्रकम्		

* *

*

स्व० बाबू श्री बहादुर सिंहजी सिंघी

अने

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

—[स र ण ञ्ज लि]—

શ્રી વહાદુર સિંહજી સિંધી - સ્મરણાંજલિ

*

મારા અનન્ય આદર્શપોષક, કાર્યસાધાયક, ઉત્સાહપ્રેરક અને સહૃદય બ્રેહાસ્પદ **બાબુ શ્રી વહાદુર સિંહજી સિંધી**, જેમણે મારી વિશિષ્ટ પ્રેરણામયી, પોતાના સ્વર્ગવાસી સાધુચરિત પિતા **શ્રી ડાહલચંદ્રજી સિંધી**ના પુણ્ય-સ્મરણ નિમિત્ત, આ **‘સિંધી જૈન ગ્રંથ માલા’** ની કીર્તિકારિણી સ્થાપના કરીને, એના નિમિત્તે દરવર્ષે હજારો રૂપિયા સર્ચ કરવાની આદર્શ ઉદારતા પ્રકટ કરી હતી, અને જેમની આવી અસાધારણ જ્ઞાનભંકિ સાથે અનન્ય આર્થિક ઉદારરૂઢિ જોડેને મેં પણ, મારા જીવનનો વિશિષ્ટ શાંકિશાલી અને વહુ જ મૃત્યુવાન્ અવશેષ ઉત્તર કાઠ, એ પ્રન્થમાઠાના જ વિકાસ અને પ્રકાશને માટે સર્વોત્તમા એ સમર્પિત કરી લીધો, તથા જેમણે આ પ્રન્થમાઠાનું વિગત ૧૩-૧૪ વર્ષોમા આર્થું સુંદર, સમૃદ્ધ અને સર્વોદરણીય કાર્યકંઠ નિષ્પન્ન થયેલ જોડેને અવિષ્મયા આના કાર્યને વધારે પ્રગતિમાન્ અને વધારે વિસ્તીર્ણ રૂપમા જોવાની પોતાના જીવનની એકમાત્ર પરમ અભિલાષા સેવી હતી, અને તદનુસાર, મારી પ્રેરણા અને યોજનાને અનુસરીને, પ્રસ્તુત ગ્રંથમાઠાની કાર્યવ્યવસ્થા **‘ભારતીય વિદ્યામંચન’** ને સમર્પિત કરી, આના માધી અને નિશ્ચિત થયા હતા, તે પુણ્યવાન્, સાહિત્યરસિક, ઉદારમનસ્ક, અમૃતા-મિલાષી, અભિનન્દનીય આત્મા હવે આ સંસારમા ભવમાન નથી. સન્ ૧૯૪૪ ના જુલાઈ માસની ૭ મી તારીખે ૫૯ વર્ષની ઉમરે એ મહાન્ આત્મા આ લોકમાધી પ્રસ્થાન કરી ગયો. તેમના એના ભવ્ય, આદરણીય, સ્ફુટણીય અને શ્વાપ્તનીય જીવનને પોતાની કિંચિત્ બ્રહ્મત્મક ‘સ્મરણાંજલિ’ સમર્પિત કરવા નિમિત્તે, તેમનો સંક્ષિપ્ત જીવન-પરિચય અહિં આપવામાં આવે છે.

સિંધીજીના જીવન સાથેના મારા સ્વાસ સ્વાસ સ્મરણોનું વિસ્તૃત આલેક્ષન મેં હિંદીમા કર્યું છે અને તે સ્વાસ કરીને સિંધી-જીના જ **‘સ્મારક ગ્રંથ’** તરીકે પ્રગટ કરવામા આવેલા **‘ભારતીય વિદ્યા’** નામક પત્રિકાના ત્રીજા ભાગની અનુપૂર્તિરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવામા આવ્યું છે. સિંધીજી વિષે વિશેષ જાણવાની રૂચ્છાવાળા વાચકોને એ ‘સ્મારક ગ્રંથ’ જોવાની ભલામણ છે.

*

બાબુ શ્રી વહાદુર સિંહજીનો જન્મ બંગાળના મુર્શિદાબાદ જિલ્લામા આવેલા અંજીમગંજ નામક સ્થાનમાં, સવત્ ૧૯૪૧ માં થયો હતો. તેઓ **બાબુ ડાહલચંદ્રજી સિંધી**ના એકમાત્ર પુત્ર હતા. તેમની માતા શ્રીમતી મનુકુમારી અંજીમગંજના જ વૈદ કુટુંબના **બાબુ** જયચંદ્રજીની પુત્રી થતી હતી. શ્રી મનુકુમારીના એક બ્હેન જગતસેઠને ત્યાં પરળાવેલી હતી અને સીંચી બ્હેન સુપ્રસિદ્ધ નાદાર કુટુંબમાં પરળાવેલી હતી. કલકત્તાના સ્વ. સુપ્રસિદ્ધ જૈન સ્કોલર અને આગેવાન સ્વર્ગી **બાબુ પૂરણચંદ્રજી નાદાર**, **બાબુ વહાદુર સિંહજી સિંધી**ના માસીઆદ બાદે થતા હતા. સિંધીજીનો વિવાહ, બાલુચર-જીઆમંજના સુપ્રસિદ્ધ ધનાઢ્ય જૈન શ્રદ્ધસ્થ લક્ષ્મીપત સિંહજીની પાંત્રી અને છત્રપત સિંહજીની પુત્રી શ્રીમતી તિલકસુદરી સાથે સવત્ ૧૯૫૪ માં થયો હતો. એ રીતે શ્રી **વહાદુર સિંહજી સિંધી**નો કૌટુંબિક સંબંધ બંગાળમા સ્વાસ પ્રસિદ્ધ જૈન કુટુંબો સાથે ગાઢ રીતે સંકળાયેલો હતો.

*

બાબુ શ્રી વહાદુર સિંહજીના પિતા **બાબુ ડાહલચંદ્રજી સિંધી** બંગાળના જૈન મહાજનોમા એક વહુ જ પ્રસિદ્ધ અને સચરિત પુરુષ થઈ ગયા. તેઓ પોતાના એકીલા જાત પુરુષાર્થ અને ઉદ્યોગથી, એક વહુ જ સાધારણ સ્થિતિમા વ્યાપારીની કોટિમાથી મ્હોટા કરોડાંબિપતિની સ્થિતિયે પહોંચ્યા હતા અને સારાય બંગાળમા એક સુપ્રસિદ્ધિત અને પ્રમાણિક વ્યાપારી તરીકે તેમણે વિશિષ્ટ રૂપાંતિ પ્રાપ્ત કરી હતી. એક વલત તેઓ, બંગાળનો સૌથી મુખ્ય વ્યાપાર જે જૂટનો ગણાય છે તેના, સૌથી મ્હોટા વ્યાપારી થઈ ગયા હતા. તેમના પુરુષાર્થથી, તેમની વ્યાપારી પેઢી જે **હરિસિંહ નિહાલચંદ્ર**ના નામે ખાલતી હતી તે બંગાળમા જૂટનો વ્યાપાર કરનારી પેઢી તથા વિદેશી પેઢીયામા સૌથી મ્હોટી પેઢી ગણાતી થઈ હતી.

બાબુ ડાહલચંદ્રજી સિંધીનો જન્મ સવત્ ૧૯૨૧ માં થયો હતો, અને ૧૯૩૫ માં તેમનું શ્રી મનુકુમારી સાથે લગ્ન થયું. ૧૪-૧૫ વર્ષની ઉમરમા ડાહલચંદ્રજી એ પોતાના પિતાની દુકાનનો કારભાર, જે તે વખતે વહુ જ સાધારણ રૂપમા ચાલતો હતો, તે હાથમા લીધો. તેઓ અંજીમગંજ છોટી કલકત્તા બાહ્યા અને ત્યાં પોતાની હોશિયારી અને હંત વડે એ સ્વરભારને શ્રીમે શ્રીમે સ્વ જ વધાર્યો અને અંતે તેને એક સીંચી મ્હોટી ‘ફર્મ’ના રૂપમા સ્થાપિત કર્યો. કલકત્તામા ય્યારે ‘જૂટ સેલર્સ એસોસિયેશન’ની સ્થાપના થઈ ત્યારે **બાબુ ડાહલચંદ્રજી સિંધી**ને તેના સીંચી પહેલા પ્રેસીડેન્ટ બનાવવામાં આવ્યા હતા. જૂટના વ્યાપારમા આવી રીતે સૌથી મ્હોટું સ્થાન મેઝવીને પછી તેમણે પોતાનું લક્ષ્ય સીંચી સીંચી ઉધોયો તરફ પળ દોર્યું. એક તરફ

तेमणे मध्यप्रांतांमा आवेल्ल कोरीया स्टेटमां कोलसानी खाणोना उद्योगां पाथो नाल्यो अने बीजी तरफ * दक्षिणना राकति अने भकलतरांना राज्यांमा आवेली चूनाना पत्थरांनी खाणोना, तेम ज बेंळगाम, सावंतवाडी, हचलकरजी जेवा खाणोमा आवेली 'बोकसाइट' नी खाणोना विकासनी शोध करवा पाळळ पोताजु लक्ष्य परोवुं. कोलसानी उद्योग अर्थ तेमणे 'मैसर्स डालचंद बहादुरसिंह' ए नामधी नवी पेढीनी स्थापना करी जे आज हे हिंदुस्थानमा एक अग्रगण्य पेढी गणाय छे. ए उपरांत तेमणे बंगालना गोबीस परमणा, रंगपुर, पूर्णिया अने मालदहा विगेरे जिल्हाओमा, म्हाटी जमीनदारी पण खरीद करी अने ए रीते बंगालना नामांकित जमीनदारांमा पण तेमणे पोताजु खास स्थान प्राप्त कर्तुं. बाबू डालचंदजीनी आवी सुप्रसिद्धा केवळ व्यापारिक क्षेत्रमा ज सर्वादित न्होती. तेवो पोतानी उदारता अने धार्मिकता माटे पण एटला ज सुप्रसिद्ध होता - तेमनी परोपकारकृति पण टेठली ज प्रशंसनीय होती. परंतु, परोपकारक्षलभ प्रसिद्धिची तेवो प्रायः दूर रहेंता होता. घणा भागे तेवो सुमरीते ज अर्थिज्जोने पोतानी उदारतांनो लय आपता तेमणे पोताना जीवनमां लाखोतुं दान कर्तुं ह्यो पण तेनी प्रसिद्धि के नोंध तेमणे भाग्ये ज करवा इच्छी ह्यो. तेमना सुपुत्र बाबू श्री बहादुर सिंहजीए प्रसंगोपात चर्चा करता जणांय हंतुं, के तेवो जे काई दान आदि करता, तेनी खबर तेमने पोताने (पुत्रने) पण भाग्ये ज धनी आशी तेमना जाहेर दानो अगेनी मात्र नीचेना २ - ४ पसगोनी ज माहिती मळी शक्ती होती.

सन १९२६ मा 'चित्तरंजन' सेवा सदन माटे कलकत्तामा फाळो करवामा आय्यो ल्यारे एक बार खुद्द महात्माजी तेमना मकाने गया हता अने ते बसते तेमणे बगर भाग्ये ज महात्माजीने ए कार्य माटे १०००० रूपिया आप्या होता

१९१७ मा कलकत्तामा 'गवर्नमेंट हाउस'ना मेदानमा, लॉट कार्महाकलना आधय नीचे रेडक्रॉस माटे एक मेळावडो थयो हतो तेमां तेमणे २१००० रूपिया आया होता. तेम ज प्रथम महायुद्ध वखते तेमणे ३,०००.०० रूपियांना 'बॉर बॉण्डस' खरीद करीने ए प्रसंगे सरकारने फाळामा मदद करी होती. पोतानी छेळी अवस्थामा तेमणे पोताना निकट कुटुंबीजो - के जेमनी आर्थिक स्थिति बहु ज साधारण प्रकारनी होती तेमने - रूपिया १२ लाख व्हेची आपबानी व्यवस्था करी होती जेनो अमल तेमना मुपुत्र बाबू बहादुर सिंघजीये कर्तौ हतो

बाबू डालचंदजीतुं गार्हस्थ्य जीवन बहु ज आदर्शरूप हंतुं. तेमना धर्मपत्नी श्रीमती मन्नुकुमारी एक आदर्श अने धर्मपरायण पत्नी होता पति-पत्नी बने सदाचार, सुविचार अने सुसस्कारनी मार्ग जेवा हना. डालचंदजीतुं जीवन बहु ज साई अने साधुत्व भरेल्ल हंतुं. व्यवहार अने व्यापार बनेमा तेवो अत्यंत प्रामाणिक अने नीतिपूर्वक वर्तनार होता. स्वभावे तेवो खूब ज ज्ञान्त अने निरभिमानी होता. ज्ञानमार्ग उपर तेमनी कंठी श्रद्धा होती. तत्त्वज्ञानविषयक पुस्तकांतुं वाचन अने ध्वन तेमने अत्यंत प्रिय हता किन्न नगर कॉलेजना एक छात्रात्मलक्षी बंगाली प्रोफेसर नामे बाबू ब्रजलाल अधिकारी - जेवो योगविषयक प्रक्रियांना अच्छा अभ्याशी अने तत्त्वचिंतक होता - तेमना सहवासची बाबू डालचंदजीने पण योगनी प्रक्रिया तरफ खूब रुचि थई गई होती अने तेवी तेमणे तेमनी पासेची ए विषयनी केटलीक खास प्रक्रियाजोना ऊडो अभ्यास पण कर्तौ हतो. शारीरिक स्वास्थ्य अने मानसिक पावित्र्यनो जेनाशी विकास थाय एवी, केटलीक व्यावहारिक जीवनने अत्यंत उपयोगी, योगिक प्रक्रियाओनो तेमणे पोताना पत्नी तेम ज पुत्र, पुत्री आदिने पण अभ्यास करबानी प्रेरणा करी होती.

जैन धर्मांमा विशुद्ध तत्त्वोना प्रचार अने सर्वोपयोगी जैन साहित्यना प्रसार माटे पण तेमने खास रुचि रहेंची होती अने पंडितप्रवर श्री सुखलालजीना परिचयमां आय्या फळी, ए कार्य माटे काईक विशेष सक्रिय प्रयत्न करबानी तेमनी सारी उत्कठा जागी होती. कलकत्तामा २-४ लाखना खर्च आ कार्य करनारु काई साहित्यिक के सौक्ष्णिक केन्द्र स्थापित करबानी योजना तेवो निचारी रखा होता, ए दरम्यान सन् १९२७ (वि. सं १९८४) मा कलकत्तामा तेमनो स्वर्गवास थयो.

*

बाबू डालचंदजी सिंघी, पोताना समयना बंगालनिवासी जैन समाजमां एक अत्यंत प्रतिष्ठित व्यापारी, दीर्घदर्शी उद्योगपति, म्हाटा जमीनदार, उदारचित्त सदगृहस्थ अने साधुचरित सत्पुरुष होता. तेवो पोतानी ए सर्व संपत्ति अने गुणवत्तानो समग्र बारसो पोताना एक मात्र पुत्र बाबू बहादुर सिंहजीने सोंपता गया, जेमणे पोताना ए पुण्यश्लोक पितानी स्थूल संपत्ति अने सूक्ष्म खट्कीर्ति - बनेने णणी सुंदर रीते बघादीने पिता करताय सवाई अष्टता मेळवबानी विशिष्ट प्रसिद्धा प्राप्त करी.

बाबू श्री बहादुर सिंहजीमां पोताना पितानी व्यापारिक कुशळता, व्यावहारिक निपुणता अने सांस्कारिक सज्जता तो संपूर्ण अशे बारसागरुपे उतरलेली होती ज, परंतु ते उपरांत तेमनामां बौद्धिक विशुद्धता, कलात्मक रसिकता अने विशिष्ट विषयप्रसिद्धिची प्राज्ञल प्रतिभानो पण उच्च प्रकारनो सज्जिवेस थयो हतो अने तेवी तेवो एक असाधारण व्यक्तिब धराबनार महाजुभावोनी पंक्तिमा स्थान प्राप्त करबानी योग्यता मेळवी शक्या हा।

तेवो पोताना पिताना एकमात्र पुत्र होवानी तेमने पिताना विशुद्ध कारभारमां मानपणची ज लक्ष्य आपबानी फरज पवी होती अने तेवी तेवो हाईस्कूलनो अभ्यास पुरो करवा सिनाब कॉलेजने विशिष्ट अभ्यास करवानो अवसर मेळवी शक्या न ह्यां. छटां तेमनी ज्ञानरुचि बहु ज तीव्र होवानी, तेमणे पोतानी मेळे ज, विशिष्ट प्रकारना साहित्यना वाचननो अभ्यास

શ્વજ જ વર્ષાનો હતો અને તેથી તેઓ દેવેળી ઉપરાંત, બંગાલી, હિંદી, ગુજરાતી ભાષાઓ પણ શ્વજ સરસ જાણતા હતા અને એ આષાઓમાં લક્ષ્યાણ વિવિધ પુસ્તકોના વાચનમાં સતત વિમગ્ન રહેતા હતા.

નાનપણથી જ તેમને પ્રાચીન વસ્તુઓના સંપ્રહનો મારે શોધ લાગી ગયો હતો અને તેથી તેઓ જૂના સિક્કાઓ, પિત્તો, મૂર્તિઓ અને તેવી ટીંટી ટીંટી વીંટીઓનો સંપ્રહ કરવાના અત્યંત રસિક થઈ ગયા હતા. ક્ષત્રેરાતનો પણ તે સાથે તેમનો શોધ શ્વજ બન્યો હતો અને તેથી તેઓ એ વિષયમાં પણ શ્વજ જ નિષ્ણાત થઈ ગયા હતા. એના પરિણામે તેમણે પોતાની પાસે સિક્કાઓ, પિત્તો, હસ્તલિખિત બહુમૂલ્ય પુસ્તકો વિગેરેનો એ અમૂલ્ય સંપ્રહ મેળો કર્યો હતો તે આજે હિંદુસ્થાનના ગમ્માગામ્યા એવા સંપ્રદોમાં એક મહત્વનું સ્થાન પ્રાપ્ત કરે તેઓ છે. તેમનો પ્રાચીન સિક્કાઓનો સંપ્રહ તો એટલો મોટો બધો વિશિષ્ટ પ્રકારનો છે કે જેથી આલી દુનિયામાં તેનું ગ્રીચુ કે નોથુ સ્થાન આવે તેમ છે. તેઓ એ વિષયમાં એટલા નિપુણ થઈ ગયા હતા કે મોટા મોટા મ્યુઝિયમોના ક્યુરેટરો પણ વારંવાર તેમની સલાહ અને અભિપ્રાય મેળવવા અર્થે તેમની પાસે આવતા જતા.

તેઓ પોતાના એવા ઉચ્ચ સાંસ્કૃતિક શોધને લઈને દેશ-વિદેશની આવી સાંસ્કારિક પ્રવૃત્તિઓ માટે કાર્ય કરતી અનેક સંસ્થાઓના સદસ્ય વિગેરે બન્યા હતા દાલ્લા તરીકે - રૉયલ એશિયાટિક સોસાયટી ઑફ બેંગાલ, અમેરિકન ઍથ્રોપ્રાફિકલ સોસાયટી ન્યુયૉર્ક, બંગીય સાહિત્યપરિષદ્ કલકત્તા, ન્યુમિક્સેટિક સોસાયટી ઑફ ઇન્ડિયા વિગેરે અનેક પ્રસિદ્ધ સંસ્થાઓના તેમો ઉત્સાહી સમાસદ્ હતા.

સાહિત્ય અને શિક્ષણ વિષયક પ્રવૃત્તિ કરનારી જૈન તેમ જ જૈનેતર અનેક સંસ્થાઓને તેમણે શુક્ર મને દાન આપી એ વિષયોના પ્રસારમાં પોતાની ડરકટ અભિરુચિનો ઉત્તમ પરિચય આપ્યો હતો. તેમણે આવી રીતે કેટ-કેટલી સંસ્થાઓને આર્થિક સહાયતા આપી હતી તેની સંપૂર્ણ યાદી મઠી શકી નથી. તેમનો સ્ખમાવ આમાં કાર્યોમાં પોતાના પિતાના જેવો જ પ્રાચઃ મૈન ધારણ કરવાનો હતો અને એ માટે પોતાની પ્રસિદ્ધિ કરવાની તેઓ આકાંક્ષા મ્હોટા રાખતા. તેમની સાથે કોઈ કોઈ બક્તે પ્રસંગોવિત્ત વાર્તાલાપ થતાં આવી વાતની જો આડકતરી માહિતી મઠી શકી તેના આધારે તેમની પાસેથી આર્થિક સહાયતા મેળવનારી કેટલીક સંસ્થાઓના નામો વિગેરે આ પ્રમાણે જાણી શકાયાં છે:-

હિંદુ એકેડેમી, દોલતપુર (બંગાલ), ૬૦ ૧૫૦૦૦)

તરશ્વી ડર્જ બંગાલા, ૫૦૦૦)

હિંદી સાહિત્ય પરિષદ્ અબન (હલાહાબાદ), ૧૨૫૦૦)

વિદ્યાસાગર બ્રહ્મચારી મારવાડી હૉસ્પીટલ, કલકત્તા, ૧૦૦૦૦)

એક મેટાર્નિટીહોમ, કલકત્તા, ૨૫૦૦)

બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટી, ૨૫૦૦)

ગીર્વાન હાયસ્કૂલ, ૫૦૦૦

ગીર્વાનજ કંઠન મિશન હૉસ્પીટલ, ૬૦૦૦)

કલકત્તા-મુર્ષિદાબાદના જૈન મંદિરો, ૧૧૦૦૦)

જૈનધર્મ પ્રચારક સમા, માનમૂમ, ૫૦૦૦)

જૈન મંચન, કલકત્તા, ૧૫૦૦૦)

જૈન પુસ્તક પ્રચારક મઠલ, આગરા, ૫૫૦૦)

જૈન મંદિર, આગરા, ૩૫૦૦)

જૈન હાઈસ્કૂલ, અલાહા, ૨૧૦૦)

જૈન શુલ્કલ, પાલીતાણા, ૧૧૦૦૦)

જૈન પ્રાકૃત કોશ માટે, ૨૫૦૦)

એ ઉપરાંત હજાર-હજાર પાંચસો - પાંચસોની નાની રકમો તો તેમણે સૈકડોની સંખ્યામાં આપી છે. જેનો સરવાલો દોઢ લાખ જેટલો થવા જાય.

સાહિત્ય અને શિક્ષણની પ્રગતિ માટે સિંધીગીનો જેટલો ઉત્સાહ અને ઉયોગ હતો તેટલો જ સામાજિક પ્રગતિ માટે પણ તે હતો. અનેકવાર તેમણે આવી સામાજિક સમાધો વિગેરેમાં પ્રમુખ તરીકે ભાગ લઈને પોતાનો એ વિષેનો આનંદરસિક ઉત્સાહ અને સહકારમાત્ર પ્રદર્શિત કર્યો હતો. જૈન શ્રેણીયર કોન્ફરન્સના સન્ ૧૯૨૬ માં મુંબઈમાં મરાઠાના જાસ અધિવેશનના તેઓ પ્રમુખ બન્યા હતા. ઉદયપુર રાજ્યમાં આવેલા કેસરીયાજી તીર્થના વહીવટના વિષયમાં સ્ટેટ સાથે જે ક્ષમ્મો ડમો થયો હતો તેમાં તેમણે સીધી બધારે તન, મન અને ધનનો યોગ આપ્યો હતો. આ રીતે તેઓ જૈન સમાજના હિતની પ્રવૃત્તિઓમાં થયાયોગ્ય સંપૂર્ણ સહયોગ આપતા હતા પરંતુ તે સાથે તેઓ સામાજિક મૂલ્યતા અને સાંપ્રદાયિક કટરતાના પણ દુર્ણ વિરોધી હતા. ધીંજા ધીંજા ધનવાનો કે આગેવાનો ગળાતા રુઢીમત્ત જૈનોની માફક, તેઓ સંકીર્ણ મનોવૃત્તિ કે અન્ધશ્રદ્ધા-પોષક વિકૃત મત્તિથી સર્વથા પર હતા. આચાર, વિચાર કે વ્યવહારમાં તેઓ મહુ જ ઉદાર અને વિવેકશીલ હતા.

તેમનું દૃઢસ્વ તરીકેનું ગીબન પણ મહુ ૬ સાડું અને સાત્ત્વિક હનું. બંગાલના જે આત્મા નવાથી નળાતા વાતાવરણમાં તેઓ જન્મ્યા હતા અને ઉછર્યા હતા તે વાતાવરણની તેમના ગીબન ઉપર કશી જ સરખા અસર થઈ ન હતી અને તેઓ લગભગ એ વાતાવરણથી તાત્ત અલ્પિત જેવા હતા. આટલા મ્હોટા ધીમાત્ત હોવા છતાં, ધીમંતાઈના મ્હોટા વિલસ કે મિથ્યા આકંઠરથી તેઓ સદા દૂર રહેતા હતા. ડુર્બલ અને ડુર્બલસન પ્રસે તેમનો મારે તિરસ્કાર હતો. તેમની સ્મિતિના વનવાનો ઉચારે પોતામાં મોજ-શોધ, આનન્દ-પ્રમોદ, વિલસ-પ્રવાસ, સમારંભ-મહોત્સવ હયાદિમાં કાળો રુપિયા ડહાબતા હોય છે. આરે સંધીથી

- **तेजाबी तान विमुख रहेता हता।** तेमने गोख मात्र धारा वाचनको अने कलमबध्दको जोबा - संग्रहबानो हतो। ज्यारे जुओ सारे, तेओ पोतानी गापी उपर बेठा बेठा साहित्य, इतिहास, स्थापत्य, चित्र, विज्ञान, भूगोल के भूगर्भविद्याने लगता सामयिको के पुस्तको बांचता ज सदा देखाता हता। पोताना एका विशिष्ट वाचनना सोखने छोडे तेओ हुमेजी, बंवाली, हिंदी, गुजराती आदिमा प्रकट भता उच्च कोटिमा, उच्च विषयाने लगता विविध प्रकारना सामयिक पत्रो अने जर्नल् आदि नियमित मग्यावता रहेता हता। आर्ट, आर्किटेक्चर, एपीग्राफी, न्युमिसेंटिक, ज्योमाफी, आइकोनोग्राफी, हिस्टरी अने माइनिंग आदि विषयाना पुस्तकोनी तेमने पोतानी पासे एक सारी सरखी खर्चित्री ज बनावी छोडी हवी।

तेओ स्त्रामाये एकान्तप्रिय अने अल्पभाषी हता, नकामी बातो करवा तरफ के गप्पा सप्पा भारवा तरफ तेमने बहु ज अभाय हतो। पोताना व्यावसायिक व्यवहारनी के विद्यालय कारबारनी बाबतोमा पण तेओ नहु ज भितभाषी हता। परंतु ज्यारे तेमना भिन्न विषयोनी - जेबा के स्थापत्य, इतिहास, चित्र, शिल्प आदिनी - बर्चा जो नीकली होय तो तेना तेओ एदला निमग्न भई जता के कलाको ना कलाको बही जता, तो पण तेओ तेवी धाकता नहि के कटाकता नहि।

तेमनी बुद्धि अत्यंत तीक्ष्ण हती। कोई पण वस्तुने समझनामा के तेनो मर्म पकजनामा तेमने कछी बार न लागती। विज्ञान अने तत्त्वज्ञाननी गंभीर बाबतो पण तेओ सारी पेठे समझी शकता हता अने तेमनु मनन करी तेमने पचासी शकता हता। तर्क अने हकीकतमा तेओ म्होडा म्होडा कायदाबाजीयोने पण आंटी देता। तेम ज गमे तेओ बालक माणस पण तेमने पोतानी बालकीबी चकित के सुख बनावी शके तेम न हुनु।

पोताना सिद्धान्त के विचारमा तेओ खूब ज महत्त्व रहेवानी प्रकटिग हता। एक बार विचार नकी कर्मा पछी अने कोई कार्यनो लीकार कर्मा पछी तेमांकी चलिता थवानु तेओ बिस्कुल पसंद करता नहि।

व्यवहारमा तेओ बहु ज प्रामाणिक रहेवानी प्रतिवाला हता। बीजा बीजा धनवानोनी माफक व्यापारमा दया फटका के साथ-झट करीने धन मेळबवानी तुष्णा तेमने यत्किंचिद पण धती न हती। तेमनी आवाी व्यावहारिक प्रामाणिकताने लक्ष्मीने टंगेडनी मर्कटाइल बैंकनी डायरेक्टरोनी बॉर्ड पोतानी कलकता - साखानी बॉर्डमा, एक डायरेक्टर भवा भाटे तेमने खास विनंति करी हती के जे मान ए पहेल कोई पण हिंदुस्थानी व्यापारीने मळ्यु न्हेतु।

प्रतिभा अने प्रामाणिकता साथे तेमनामा योजनाशक्ति पण घणी उच्च प्रकारनी हती। तेमने पोतानी ज स्वतंत्र बुद्धि अने कार्य कुशलता द्वारा एक तरफ पोतानी घणी मोटी जमीनदारीनी अने बीबी तरफ कोलीयारी विगेरे माईनीयन उपयोग के सुव्यवस्था अने सुपटना करी हती ते जोईने ते ते विषयना ज्ञाताओ चकित भता हता। पोताना घरना नानामा नाना कामनी ते छेक कोलीयारी जेबा म्होडा कारखाना सुधीमा - के ज्या हजारो माणसो काम करता होय - बहु ज नियमित, व्यवस्थित अने सुयोजित रीते काम चाल्या करे तेवी तेमनी सदा व्यवस्था रहेती हती। छेक दरबानाबी लई पोताना सम्मो-वहीया जेबा समर्थ पुत्रो सुधीमा एक सरल उच्च प्रकारनु शिस्त-पालन अने शिष्ट आचारण तेमने खां देखातुं हुं।

सिंघीजीमा आवाी समर्थ योजनाशक्ति होवा छता - अने तेमनी पासे संपूर्ण प्रकारनी साधनसंपन्नता होवा छता - तेओ बमालबाडा जीवनबी दूर रहेता हता अने पोताना नामनी जाहिरातेन माटे के लोकोमा म्होडा माणस गणावानी खातर तेओ तेवी कछी प्रवृत्ति करता न हता। रायबहादुर, राजाबाहादुर के सर-नाईट विगेरेना सरकारी खिताबो धारण करवानी के काउन्सिलोमा जई ऑनरेबल मॅबर बनवानी तेमने क्यारेय इच्छा थई न हती। एवी खाली आइम्बरवाळी प्रवृत्तिमा पैसानो दुर्मय्य करवा करता तेओ सदा साहित्योपयोगी अने शिक्षणोपयोगी कार्योंमा पोताना धनको खद्व्यय करता हता। भारतभ रैनी प्राचीन कला अने तेने लगती प्राचीन वस्तुओ तरफ तेमनो उत्कट अनुराग हतो अने तेवी ते माटे तेमने लाखो रुपिया खर्चा हता।

*

सिंघीजी साचेनो मारो प्रसन्न परिचय सन् १९१० मां शुरु थयो हतो। तेमनी इच्छा पोताना सहृदय पुण्य-श्लोक पितामा स्मारकमा जैन साहित्यनो प्रसार अने प्रकाश वाय तेवी कोई विशिष्ट संस्था स्थापन करवानो हतो। मारा जीवनमा सुदीर्घकालीन बहुरात्री, सहृदयी अने सान्निध्य पंडितप्रवर श्री सुखलाकजी, जेओ बाबू श्री जलधरजीना विशेष अहमाजन होई ओ बहादुर सिंहजी पण जेवनी उपर तेदले ज विशिष्ट सद्भाव धरावता हता, तेमना परामर्श अने प्रसन्नबी, तेमने मने ए कार्यनी योजना अने व्यवस्था हाथमा जेवानी विनैति करी अने में पण पोताने अशीष्टम प्रवृत्तिमा आस्थांने अनुरूप उत्तम कोटिना वाचननी प्राप्ति भती जोई तेनो सहर्ष अने सोलास स्वीकर कर्मो।

सन् १९११ ना प्रारंभ दिवसे, निधर्बंश कबीन्द्र श्री रवीन्द्रनाथ टागोरना विभूतिविहारसमा विश्वमिरुवात शास्त्रिके-तनया विश्व आ हती - विश्वामयम मां 'सिंघी जैन ज्ञानपीठ' नी स्थापना करी खे खां जैन साहित्यना अध्ययन-अध्यापन अने संशोधन-संस्कारन आधिष्ठं कार्य चाला कर्तुं। आ विचेनो केटलीक प्राथमिक हकीकत, आ प्रथमावस्था सौबी प्रथम प्रकट बह्व्य 'प्रकाशविद्यालय' नामना प्रथमी प्रकाशवर्मा में जायेजी छे, तेवी तेनी अहि पुस्तक करवानी अकरकमी।

सिंधीजीने मारी प्रेरणाची, 'सिंधी जैन ज्ञानपीठ' नी स्थापना साथे, जैन साहित्यना उतमोत्तम ग्रन्थरत्नेने आधुनिक शास्त्रीय पद्धतिचे सुन्दर रीते संशोधित-संपादित करी-करावी प्रकट करवा माटे अने तेम करी जैन साहित्यनी सार्वजनिक प्रतिष्ठा स्थापित करवा माटे, आ 'सिंधी जैन ग्रन्थमाला' प्रकट करवानी विशिष्ट योजनानो पण स्वीकार कर्चो; अने ए माटे आवश्यक अने अपेक्षित अर्थव्यय करवानो उदार उत्साह प्रदर्शित कर्चो.

प्रारंभमां, शान्तिनिकेतनने लक्ष्मीने एक ३ वर्षेनो कार्यकम घडी काडवामा आच्यो अने ते प्रमाणे त्यां कामनो प्रारंभ करवामा आच्यो. परंतु ए ३ वर्षेना अनुभवना अंते शान्तिनिकेतन मने मारा पोताना कार्य अने स्वास्थ्यनी दृष्टिचे बराबर अनुकूल न लागवाची, अमिच्छाए मारे ए स्थान छोडचु पळ्युं अने अमदावादमां, गुजरात विद्यापीठना सामिप्यमां, 'अने कान्त सिंघार' वतावी त्यां आ कार्यनी प्रवृत्ति चालु राखी आ ग्रन्थमालामा प्रकट थएला ग्रन्थोनी उत्तम प्रशंसा, प्रसिद्धि अने प्रतिष्ठा थएली जोईने सिंधीजीनो उत्साह खूब वाच्यो अने तेमणे ए अंगे जेटलो खर्च थाव तेटलो खर्च करवानी अने जेम बने तेम वधारे संख्यामां ग्रन्थो प्रकट थएला जोवानी पोतानी उदार मनोवृत्ति मारी आगळ वारंवार प्रकट करी. हुं पण तेमना एवा अपूर्व उत्साहशी प्रेरार्थ यथाशक्ति आ काबंने वधारे ने वधारे वेग आपवा माटे प्रयत्नचालू रह्यो.

✱

सन १९३८ ना जुलैमां, मारा परम सुहृद् जेही श्रीयुन कन्हैवालाल माणेकडाल मुंशीनो - जेवो ते बखते मुंबईनी काँग्रेस वकिलेंटना युहमंत्रिना उच्च पद पर अधिष्ठित हला - अकस्मात् एक पत्र मने मळ्यो जेमा एमणे सूचय्चुं हतुं के 'सेठ मुगलाल गोएनकाए ने लाख रुपियानी एक उदार रकम एमने सुप्रत करी छे जेनो उपयोग भारतीय विद्याभोना कोई विकासाल्मक कार्य माटे करवानो छे अने ते माटे विचार-विनिमय करवा तेम ज तदुपयोगी योजना घडी काडवा अंगे मारी जरूर होवाची मारे तरत मुंबई आवयु विगेरे'. तदनुसार हुं तरत मुंबई आच्यो अने अमे बक्षे य साथे वेची ए योजनानी रूपरेखा तैयार करी; अने ते अनुसार, संवत् १९९५ नी कार्तिक सुदि पूर्वमाणा दिवसे श्री मुंशीजीना निवासस्थाने 'भारतीय विद्या भवन' नी एक म्होटा समारंभ साथे स्थापना करवामा आवी.

भवनना विकास माटे श्रीमुंशीजीनो अथाग उपयोग, अखंड उत्साह अने उदार भावभोग जोई, मने पण एमना कार्यमां वयाभोग सहकार आवावानी पूर्ण उत्कटार्थ अने हुं तेनी आंतरिक व्यवस्थामां प्रसुखपणे भाग लेवा लाग्यो. भवननी विविध प्रवृत्तियोमां साहित्य प्रकाशन सर्वधी जे एक विशिष्ट प्रवृत्ति स्वोकारवामा आवी हती ते, मारा आ ग्रंथमालाना कार्य-साथे, एक प्रकारे परस्पर सहायक स्वरूपनी ज प्रवृत्ति होवाची, मने ए पूर्व-अंगीकृत कार्यमां बाधक न यतां उलटी साधक ज जगाई अने तेथी मे एमां यथाशक्ति पोतानी विशिष्ट सेवा आपवानो निर्णय कर्चो. सिंधीजीने ए बडी वस्तुस्थितिनी जाण करवामां आवतां तेवो पण भवनना कार्यमां रस घरावता थया अने एना सम्यापक-सदस्य बनी एना कार्य माटे पोतानी पूर्ण सहानुभूति प्रकट करी.

जेम मे उपर जणाव्युं छे तेम, ग्रंथमालाना विकास माटे सिंधीजीनो उत्साह अत्यंत प्रशंसनीय हतो अने तेथी हुं पण मारा स्वास्थ्य विगेरेनी कशी दूरकार राख्या वगर, ए कार्यनी प्रगति माटे सतत प्रयत्न कर्चां करतो हतो. परंतु ग्रन्थमालानी व्यवस्थानो सर्व भार, मारा एकलाना पड उपर ज आधित थईने रह्यो होवाची, मां घरीर उचारे ए व्यवस्था करतुं अटकी जाय, खारे एनी शी स्थिति थाय तेनो विचार पण मने वारंवार थया करतो हतो. बीजी बाडु सिंधीजीनी पण उत्तरावस्था होई तेवो वारंवार अस्वस्थ थवा लाग्या हता अने तेवो पण जीवननी अस्थिरतानो आभास अनुभववा लाग्या हता. एटडे ग्रन्थमालाना भावी विषे कोई स्थिर अने सुनिश्चित योजना घडी काडवानी कल्पना हुं कर्चां करतो हतो.

भवननी स्थापना थयां पछी ३-४ वर्षमां ज एना कार्यनी विद्वानोमां खारी पेटे प्रसिद्धि अने प्रतिष्ठा जामवा लागी हती अने विविध विषयना अध्ययन - अध्यापन अने साहित्यना संशोधन संपादनतुं कार्य सारी पेटे आगळ बंधवा लाग्युं हतुं, ए जोई सुहृदर श्रीमुंशीजीनी खास आकांक्षा थई के सिंधी जैन ग्रन्थमालानी कार्यव्यवस्थानो संबंध पण, जो भवन साथे जोडी देवामां आवे तो तेथी परस्पर बंनेना कार्यमां सुंदर अभिवृद्धि थवा उपरांत ग्रन्थमालाने स्थायी स्थान मळशे अने भवनने विशिष्ट प्रकारनी प्रतिष्ठानी प्राप्ति थशे; अने ए रीते भवनमां जैन शास्त्रोना अध्ययनतुं अने जैन साहित्यना प्रकाशनतुं एक अद्वितीय केन्द्र बनी रह्यो. श्रीमुंशीजीनी ए छुआकांक्षा, ग्रन्थमाला विषेनी मारी आवी चिंतानी योग्य निवारक लागी अने तेथी हुं ते विषेनी योजनानो विचार करवा लाग्यो. बराबसर सिंधीजीने में श्री मुंशीजीनी आकांक्षा अने मारी योजना सुचित करी. तेवो आ. वि. भ. ना स्थापक-सदस्य हता ज अने तदुपरान्त श्रीमुंशीजीना खास जेहास्पद मित्र पण हता; तेथी तेमने पण ए योजना बंधावी लेवा लायक लागी. पण्डितश्रृंगार श्रीसुखलालजी जेवो आ ग्रन्थमालाना आरंभची ज अंतरेय हित-चितक अने सक्रिय सहायक रखा छे तेमनी साथे पण ए योजना संबंध मे उचितपरामर्श कर्चो अने संवत् २००१ ना बैशाख सुदिमां (मे सन १९४३) सिंधीजी कार्यप्रसंगे मुंबई आवेला खारे, परस्पर निर्णीत विचार-विनिमय करी, आ ग्रन्थमालानी प्रकाशनसंबंधी सर्व व्यवस्था भवनने खाची न करवामा आवी. सिंधीजीए, ए उपरान्त, ते अवसरे मारी प्रेरणाची भवनने

बीजा १० हजार रुपियानी उदार रकम पण आपी जेना बडे भवनमा तेमना नामनो एक खण्ड बंधावबामा औने अने तेमा प्राचीन वस्तुओ तेम ज चित्र विगेरेनो संभ्रह राखवामा आवे.

भवनमी प्रबंधक समिति ए सिंघीजीना आ विधिष्ठ अने उदार दानना प्रतिषोध रूपे भवनमा प्रचलित 'जैन शास्त्र-शिक्षण विभाग'ने स्थायी रूपे 'सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ' ना नामे प्रचलित राखवानी सविशेष निर्णय कयों.

*

प्रथममाळाना जनक अने परिपालक सिंघीजीए, प्रारंभमी ज एनी सर्व प्रकारनी व्यवस्थानो भार मारा उपर मूकीने पोते तो फक्त खास एटली ज आकाक्षा राखता हुता के ग्रन्थमाळामा केम बंधारे ग्रन्थो प्रकट थाय अने केम तेमनो बंधारे प्रसार थाय. तेमना जीवननी एक मात्र ए ज परम अभिलाषा हती के आ ग्रन्थमाळा द्वारा जेटला बने टेदला सार सारा अने महत्त्वना ग्रन्थो जल्मी जल्मी प्रकाशित थाय अने जैन सहिष्णुनो खूब प्रसार थाय. ए अंगे जेटलो खर्च थाय टेदलो ते बहु ज उत्पादनी करवा उत्पन्न हुता. भवनने प्रथमाळा समर्पण करती वसते तेमने मने कहुं के— 'अस्सार सुधी तो वर्षमा सरेरास ३-४ ग्रन्थो प्रकट थता आम्ह्या छे परंतु जो आप प्रकाशित करी शको तो, दरमहिने बन्धे ग्रन्थो पण प्रकाशित थता जोई हु धराउं तेम नबी. ज्वां सुधी आपनी अने मारी जींदगी छे त्यां सुधी, जेटछं साहिब प्रकट करवा-कराववानी आपनी इच्छा होय ते प्रमाणेनी आप व्यवस्था करो. मारा तरफमी पैसानो संकोच आपने जराय नहीं जगवा'. जैन साहिबाना उदार माटे आवी उत्कट आस्था अने आवी उदार चिन्तन चरावनार दानी अने निम्न पुष्ट, मे मारा जीवन्ममी जो कोई नबी जोयो पोतानी इवाती दरम्यान तेमने मारा हस्तक ग्रन्थमाळा खाते लगभग ७५००० (पोगो लाख) रुपिया खर्च कयों हसे, परंतु ए १५ वर्षना माळा दरम्यान तेमने एकवार पण मने एम नबी पुछुं के कई रकम, कया ग्रन्थ माटे, बंधारे खर्च करवमा आवी छे, के कया ग्रन्थना संपादन माटे, कोने छुं आपबामा आम्हुं छे ज्यारे ज्यारे हुं प्रेस इत्यादिना बीलो तेमनी उपर भोकलतो ख्यारे ख्यारे, तेओ ते मात्र जोईने ज ऑफिसमा ते रकम जुकववानी घेरा साथे भोकली देता हु तेमने कोई बीलनी विगत समजाववा इच्छतो, तो पण तेओ ते बिषे उत्साह न्होता बतावता अने एनामी बिद्वद् ग्रन्थमाळानी साइस, टाईप, प्रीटींग, बाइंडींग, डेटींग आदिनी बाबतमा तेओ खूब झीण-टपी बिचार करता रहेता अने ते अंगे बिलारपी चर्चा पण करता. तेमनी आवी अपूर्व ज्ञाननिष्ठा मने ज्ञानभक्तिये ज मने तेमना हेतुधाममा बढ कयों अने तेही हुं यत्किंचित् आ जातनी ज्ञानोपासना करवा समर्थ थयो.

छापा रीते भवनने ग्रन्थमाळा समर्पित कयों बाद्, सिंघीजीनी उपर जगबेली उत्कट आकांक्षाने अनुलक्षीने मने प्रस्तुत कार्य माटे बंधारे उत्साह थयो, अने जो के मारी शारीरिक स्थिति, ए कार्यना अविरत श्रमशी प्रतिदिन बंधारे ने बंधारे झडपपी क्षीण थती गई छे, छता में एना कार्यने बंधारे वेगवान् अने बंधारे विस्तृत बनाववानी इष्टिये केटलीक विधिष्ठ योजना करवा माबी, अने संपादनना कार्यमा बंधारे सहायता मळे ते माटे केटलाक विद्वानोनो नियमित सहयोगनी पण व्यवस्था करवा माबी. अनेक नाना-भोटा ग्रन्थो एक साथे प्रेसमा छापवा आप्या अने बीजा तेवा अनेक नवा नवा ग्रन्थो छपावा माटे तैयार करवा मांछ्या. जेटला ग्रन्थो अस्सार सुधीमा कुल प्रकट थया हुता टेदला ज बीजा ग्रन्थो एक साथे प्रेसमा छपावा शक थया अने तेबी पण बमणी संख्याना ग्रन्थो प्रेस कांपी आदिना रूपमा तैयार थवा लग्मा.

ए पछी थोडा ज समय दरम्यान, एटले सप्टेबर १९४३ मा, भवन माटे कलकत्ताना एक निवृत्त दक्षिणी प्रोफेसरनी म्होटी लाईब्रेरी खरीद करवा हुं त्यां गयो. सिंघीजी द्वारा ज ए प्रोफेसर साथे वाटाघाट करवामा आवी हती अने मारी प्रेरणाशी ए आबू लाईब्रेरी, जेनी किंमत रु. ५०००० (पचास हजार) जेटली मागवामा आवी हती, सिंघीजीए पोताना तरफमी ज भवनने भेट करवानी अतिमहनीय मनोवृत्ति दर्शावी हती. परंतु ते प्रोफेसर साथे ए लाईब्रेरी अगेनो योग्य सोदो न थयो अने तेबी सिंघीजीए, कलकत्ताना सुप्रसिद्ध खर्गवाची जैन सद्गुरु बानू परमचंद्रजी नाहारनी म्होटी लाईब्रेरी लई लेबा बिषे पोतानी सलाह आपी अने ते अंगे पोते ज योग्य रीते एनी व्यवस्था कल्पुं मांछे कीछूं.

कलकत्तामा अने आखाम बंगालमा ए वर्ष दरम्यान अज-मुर्खिनो मयंकर कराळ काळ बर्ता रह्यो हुतो. सिंघीजीये पोताना बतन अजीमर्गज, मुर्शिदाबाद् तेम ज बीजां अनेक स्थळे गरीबाने मफत अने मध्यमवित्तोनो अल्प मूल्यमा, प्रतिमास हजारो मण धान्य वितीर्ण करवानी म्होटी अने उदार व्यवस्था करी हती, जेना निमित्ते तेमने ए वर्षमा लगभग प्रण-साडा प्रण लाख रुपिया खर्च काते मांछे वांछ्या हुता. बंगालना बतनीयोमा अने जमीनदारोमा आनो म्होडो उदार आर्थिक भोग ए निमित्ते अन्य कोईये आप्यो होय तेम जाणवामा नबी आबुं.

अक्टोबर-नवंबर मासमा तेमनी तमिषत बगबवा मांछे अने ते धीरे धीरे बंधारे ने बंधारे खिचिल थती मई. जान्युआरी १९४४ मा प्रारंभमा हुं तेमने मज्जा फरी कलकत्ता गयो. ता. ६ ठी जान्युआरीना स्थायी समये, तेमनी साथे बेसीने ३ कलाक सुधी ग्रन्थमाळा, लाईब्रेरी, जैन इतिहासना आलेखन आदि अगेनी खूब उत्साहपूर्वक वातोचीतो करी

પરંતુ તેમને પોતાના જીવનની અલ્પતાનો આભાસ જાણે થઈ રહ્યો હોય તેમ, વધે વધે તેઓ તેવા ઉદ્ગારો પણ કાઢતાં રહેતા હતા. ૫-૭ વિવસ રહીને હુ મુઝઈ આવવા નીકળ્યો ત્યારે છેઠી મુલાકાત વચ્ચે તેઓ મહુ જ માવમરેહે હૃદયે મને વિદાય આપીને બોલ્યા કે - 'કોણ જાણે હવે આપને ફરી મઠીકું કે નહીં?' હું તેમનાં એ દુઃખદ વાનવને મહુ જ દયા-પણા હૃદયે સાંભાઠતો અને ઉદ્વેગ પામતો, તેમનાથી સદાના માટે છૂટો પડ્યો. તે પછી તેમની સાથે મુલાકાત થવાનો પ્રસંગ જ ન આવ્યો. ૫-૬ મહિના તેમની તબિયત સારી-નરસી રહ્યા કરી અને આશ્વરે સન્ ૧૯૪૪ ના જુલાઈની ૭ મી તારીએ તેઓ પોતાના બિનધર દેહને છોટી પરલોકમાં ચાલ્યા ગયા. મારી સાહિત્યોપાસનાનો મહાન્ મહાયક, મારી અલ્પસ્વરૂપ સેવાનો મહાન્ પરિપોષક અને મારી કર્તવ્યનિષ્ઠાનો મહાન્ પ્રેરક, સહૃદય ધ્રુપુરુષ, આ અસાર સંસારમાં મને શૂન્ય હૃદય બનાવી પોતે મહાશૂન્યમાં ચિલીન થઈ ગયો.

સિંધીજીનું જો કે આ રીતે નાશવંત સ્થૂલ શરીર સસારમાંથી વિદ્યત થયું છે, પરંતુ તેમને સ્થાપેલી આ ગ્રન્થમાળા દ્વારા તેમનું યજ્ઞશરીર, સંકલો વર્ષો સુધી આ સસારમાં વિદ્યમાન રહી તેમની કીર્તિ અને સ્મૃતિની પ્રશસ્તિનો પ્રભાવક પરિવશ બાવી પ્રજાને સતત આપ્યા કરશે.

*

સિંધી જીના મુપુત્રોનાં સત્કાર્યો

સિંધીજીના સર્વગ્રાસથી જૈન સાહિત્ય અને જૈન સંસ્કૃતિના મહાન્ પોષક નરરજની જે મોટી છોટ પઘી છે તે તો સહજભાવે પૂરાય તેમ નથી. પરંતુ મને એ જોઈને હૃદયમાં ઈર્ષ્યા આશ્ચર્ય અને આશ્વાસક આલ્હાદ થાય છે કે તેમના મુપુત્રો - શ્રી રાજેન્દ્ર સિંહજી, શ્રી નરેન્દ્ર સિંહજી અને શ્રી વીરેન્દ્ર સિંહજી પોતાના પિતાના સુયોગ્ય સન્તાનો હોઈ પિતાની પ્રસિદ્ધ અને પ્રસિદ્ધિના કાર્યમાં અનુરૂપ ભાગ ભજવી રહ્યા છે અને પિતાની માવના અને પ્રશ્નિતે ઉદારભાવે પોષી રહ્યા છે.

સિંધીજીના સર્વગ્રાસ પછી એ મંબુઓએ પોતાના પિતાના દાન-પુણ્ય નિમિત્ત અર્જીમર્ગજ વિગેરે સ્થાનોમાં લગભગ ૫૦-૬૦ હજાર રૂપિયા સર્વ કર્મ કર્યા હતા. તે પછી થોડા જ સમયમાં, સિંધીજીના હૃદમાતાનો પણ સર્વગ્રાસ થઈ ગયો અને તેથી પોતાના એ પરમ પૂજનીયા દારીમાના પુણ્યાર્થે પણ એ મંબુઓએ ૭૦-૮૫ હજાર રૂપિયાનો વ્યય કર્યો. 'સિંધી જૈન ગ્રન્થમાળા' નો સપ્કલો માર પણ એ સિંધી મંબુઓએ, પિતાજીએ વિધારેલ વિચાર પ્રમાણે, પૂર્ણ ઉત્સાહથી ઉપાધી લીધો છે, અને તે ઉપરાન્ત કલકતાના 'ઈન્ડિયન રીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યૂટ'ને બંગાળીમાં જૈન સાહિત્ય પ્રકટ કરવા માટે સિંધીજીના સ્મારકરૂપે ૫૦૦૦ રૂપિયાની પ્રારંભિક મદદ આપી છે.

સિંધીજીના ઉચ્છેદ ચિરંજીવ શાશ્વત શ્રી રાજેન્દ્ર સિંહજીએ, મારી હચ્છા અને પ્રેરણના પ્રેમને વશ થઈ, પોતાના પુણ્યશોક પિતાની અશ્રાત હચ્છાને પૂર્ણ કરવા માટે, ૫૦ હજાર રૂપિયાની ઉદાર રકમ ભારતીય વિદ્યાભવનને દાન કરી, અને તેના વધે કલકતાની ઉત્ત નાહાર લાઈબ્રેરી સ્વીકારીને ભવનને એક અમૂલ્ય સાહિત્યિક નિધિરૂપે મેટ કરી છે. ભવનની એ મધ્ય લાઈબ્રેરી 'શાશ્વત શ્રી મહાતુર સિંહજી સિંધી લાઈબ્રેરી' ના નામે સદા ઓઠલાસે અને સિંધીજીના પુણ્યાર્થે એ એક મોટી જ્ઞાનપરબ બનશે. શાશ્વત શ્રી નરેન્દ્ર સિંહજીએ, બંગાળની સરાક જાતિના સામાજિક અને ધાર્મિક ઉચ્ચાન નિમિત્તે પોતાના પિતાએ જે પ્રશ્નિત વાઙ્મય કરી હતી, તેને અપનાવી લીધી છે અને તેના સંચાલનનો માર પ્રમુશ્વરે પોતે ઉપાધી લીધો છે. સન ૧૯૪૪ નવેમ્બર માસમાં કલકતાના દિગંબર સમાજ તરફથી ઉચ્ચાણ 'વીરશાસન જયન્તી મહોત્સવ'ના પ્રસંગે તેના કાઠામાં એમને ૫૦૦૦ રૂપિયા આપ્યા હતા તેમ જ કલકતામાં જૈન ચેતારંબર શ્રમુદાય તરફથી મંથવા ધારેલા "જૈન ભવન" માટે રૂ. ૧૦૦૦ રૂપિયા દાન કરી પોતાની ઉદારતાની શ્રુત શરૂઆત કરી છે. અધિષ્ઠ્યામા સિંધી જૈન ગ્રન્થમાળા' નો સર્વ આર્થિક માર આ વજે મંબુઓએ ઉત્સાહ પૂર્વક સ્વીકારી છે. જાની પોતાની પ્રશંસનીય મનો-માવના પ્રકટ કરીને, પોતાના પિતાના એ પરમ પુનીત યશોમન્દિરને ઉત્તરોત્તર ઉચ્ચત સ્વરૂપ આપવાનો શ્રુત સંકલ્પ કર્યો છે. તથાસ્તુ.

સિંધી જૈન શાશ્વત શિક્ષાપીઠ }
ભારતીય વિદ્યા ભવન, મુમ્બઈ }

- જિ ન વિ જ ય મુ નિ

* *
*

ધર્મોપદેશમાલા - પ્રાસ્તાવિક વક્તવ્ય

*

જૈન પૂર્વાચાર્યોં પ્રાથમિક કક્ષાના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા-એમ ચતુર્વિધ જૈન સંઘને નિયમિત મળવા-ગુળવા માટે જે કેટલાક સામાન્ય ઉપદેશાત્મક પ્રકરણ પ્રન્થોની રચના કરી છે તેમાંનો પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’ પ્રકરણ પણ એક પ્રમુખ પ્રન્થ છે.

એ પ્રકારનાં પ્રકરણોમાં સૌથી મુખ્ય અને સૌથી પ્રાચીન પ્રકરણ પ્રન્થ તે ધર્મદાસ ગણીનો બનાવેલો ‘ઉપદેશમાલા’ નામનો છે જેની મૂલ ૫૪૧ પ્રાકૃત ગાથાઓ છે. બહુ જ પ્રાચીન સમયથી લઈને વર્તમાન સમય સુધીમાં, એ પ્રકરણનું પઠન-ગુણન જૈન શ્રદ્ધાલુ વર્ગમાં વ્યાપકરૂપે થતું આવ્યું છે. ચેતનામ્બર સંઘના સર્વ પ્રાચીન સંપ્રદાયોમાં એ પ્રકરણ પ્રન્થની વિશિષ્ટ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠા મનાતી આવી છે અને આગમિક પ્રન્થોના જેટલી જ શ્રદ્ધાથી એનો સ્વાધ્યાય કરવાનો પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ પ્રન્થના કરતાં ધર્મદાસ ગણી ક્યારે થયા તેનો ચોક્કસ નિર્ણય કરવા માટેનાં પુરાતાં પ્રમાણો હજી જ્ઞાત નથી થયાં, એ પ્રન્થના કેટલાક વ્યાખ્યાકારોએ તો, તેમને જ્ઞાસ મગવાન્ મહાવીર સ્થામિના જ એક હસ્ત-દીક્ષિત શિષ્ય તરીકે ઓળખ્યા છે અને એ રીતે એ પ્રકરણની રચના મહાવીર સ્થામિના સમયમાં જ થયેલી હોવાની માન્યતા પ્રકટ કરી છે; પરંતુ ऐतिहासिक દ્રષ્ટિએ તેમ જ પ્રાકૃત ભાષાના સ્વરૂપના તુલનાત્મક અવલોકન વિગેરેની દ્રષ્ટિએ, એ પ્રન્થ તેટલો પ્રાચીન તો સિદ્ધ નથી થતો. કારણ કે એમાં મગવાન્ મહાવીરના નિર્વાણ બાદ કેટલાય સૈકા પછી થયેલા આર્ય વજ્ર આદિ આચાર્યોંનો પણ પ્રકટરૂપે ઓળેખ થયેલો મળે છે. તેથી ઇતિહાસજ્ઞોની દ્રષ્ટિએ એ પ્રન્થ, વિક્રમના ૪ થા-૫ મા શતક વરમ્યાન કે તેથી વ પછીના એકાદ સૈકામાં રચાયેલો સિદ્ધ થાય છે. એ સમય ગમે તે હોય, પરંતુ ભૂતકાળના ૧૨૦૦-૧૪૦૦ જેટલા વર્ષોથી તો નિશ્ચિત રૂપે ધર્મદાસ ગણીની એ કૃતિ ચેતનામ્બર સંઘમાં બહુમાન્ય થયેલી છે, પટલી વસ્તુ સુસ્પષ્ટ છે.

એ ‘ઉપદેશમાલા’ માં સામાન્ય પ્રકારે સર્વકક્ષાના જૈન સંઘને જીવનમાં આચરવા અને અનુસરવા યોગ્ય જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, સંયમ, ક્ષમા, વ્ર્યા, વિનય, વિવેક, અનુકંપા, અપરિગ્રહ, નિર્મમતા, નિર્ઝોમતા, અપ્રમાદ અને અનાસક્તિ-ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ વિવિધ પ્રકારના આત્મવિશુદ્ધિ અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ કરનારા ગુણોનો બહુ જ સરલ અને સુબોધ રીતે પરંતુ અસરકારક અને આદેશાત્મકરૂપે, સુન્દર ઉપદેશ આપવામાં આવ્યો છે. પ્રાયઃ નવદીક્ષિત સાધુ-સાધ્વીઓ અને સ્થૂળવ્રતચારી શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ માટે એ પ્રકરણને કંઠસ્થ કરવાની અથવા તો નિષ્કમિલ રીતે એનું જાપન કરવાની પરંપરા, બહુ જૂના કાલથી જૈન સમાજમાં ચાલી આવે છે. પ્રંથકારે પોતે પણ એના અન્ત માયમાં, કહ્યું છે કે “આ ઉપદેશમાલાને જે મનુષ્ય અપે છે, સાંભળે છે અથવા હૃદયમાં ધારણ કરે છે તે મનુષ્ય, પોતાના આત્મહિતને આપી શકે છે અને તે જાણીને મુક્તિવાચક (માર્ગ) આચરી શકે છે.”

ઊવણસમાલમેયં જો પઢઈ સુણઈ કુણઈ વાં હિયણ ।
સો આજાઈ અપ્પહિયં, નાઠુણ સુહં સમાયરઈ ॥ ૫૨૬ ॥

તેમ જ એ ગ્રન્થના મહત્ત્વનું વર્ણન કરતાં ગ્રંથકાર પોતે જ કહે છે કે — આ ઉપદેશમાળા રૂપ ગ્રન્થકૃતિ, એના વક્તા અને શ્રોતાવર્ગને જ્ઞાન્તિ કરનારી, બુદ્ધિ કરનારી, કલ્યાણ કરનારી, સુમંગલ કરનારી, તેમ જ નિર્બાળ ફલ આપનારી છે.

સંસિકરી બુદ્ધિકરી કલ્પાળકરી સુમંગલકરી ય ।

હોઈ કહગસ્સ પરિસાઈ તહ ય નિઃવાણફલવાઈ ॥ ૫૪૧ ॥

આ રીતે ગ્રન્થકારે પોતે જ એ પ્રકરણ ગ્રન્થના પઠન તેમ જ શ્રવણનું વિશિષ્ટ માહાત્મ્ય જતાવેલું હોવાથી, તેમ જ એમાં નિબદ્ધ કરેલા વિવિધ પ્રકારના પ્રકીર્ણ ઉપદેશાત્મક વચનોની દૃષ્યંગમતાથી, અઢાશીલ સુસુક્ષ્મ જનને એ ગ્રન્થ બહુ જ હિતોપદેશક અને સુમાર્ગપ્રેરક લાગવો રહ્યો છે અને તેથી જ એના પઠન-પાઠનનો સતત પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ ગ્રન્થની આવી સુપ્રસિદ્ધિ અને સમાદરતા જોઈ, એના અનુકરણરૂપે એ પછીના અન્યાન્યા આચાર્યોએ પણ, એ શૈલીના અને એ જ પ્રકારના, કેટલાય નવા નવા ઉપદેશાત્મક પ્રકરણ ગ્રન્થોની રચના કરી છે, જેમાં હરિભદ્રસૂરિનું ‘ઉપદેશપદ પ્રકરણ’, જયસિંહસૂરિની પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાળા’, તેમ જ મલધારી હેમચન્દ્રસૂરિકૃત ‘પુણ્યમાળા’ આદિ અનેક કૃતિઓ ગણાવી શકાય તેમ છે.

જયસિંહસૂરિએ આ કૃતિ મુખ્યપણે ધર્મદાસ ગણીની ઉક્ત ‘ઉપદેશમાળાના’ અનુકરણ-રૂપે જ બનાવી છે એ એની રચના જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે એમાં સૂચવેલા ઉપદેશો અને તેમની પુષ્ટિમાટે ઉલ્લેખેલાં કથાનકોનો મોટો ભાગ, એ ઉપદેશમાળાના જ આધારે પ્રથિત કરવામાં આવ્યો છે. ઉપદેશમાળાની ઉપદેશાત્મક ઉક્તિઓ વધારે વિસ્તૃત અને વધારે વૈવિધ્ય ધરાવેલી છે ત્યારે પ્રસ્તુત ધર્મોપદેશમાળાની રચના સંક્ષિપ્ત અને સૂચનાત્મક રૂપ છે. ગ્રન્થકારનો ઉદ્દેશ ઉપદેશાત્મક કથનની ઉક્તિઓ કરતાં તદુપદેશસૂચક કથાનકોની નામાવલિ સૂચવવાનો વિશેષ દેખાય છે, અને તેથી તેમણે ૧૮ ગાથાના આ લઘુ પ્રકરણમાં, ભિન્ન ભિન્ન ઉપદેશોની સૂચક ૧૫૮ જેટલી કથાઓની નામાવલિ પ્રથિત કરી દીધેલી છે. ત્યારે ધર્મદાસ ગણીની ઉપદેશમાળા જે ૫૪૧ ગાથા જેટલી બૃહત્ કૃતિ છે, તેમાં લગભગ ૭૦ જેટલી જ કથાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ગ્રન્થકારે પોતાની પ્રસ્તુત નૂતન કૃતિની રચના કરવા પૂર્વે, ધર્મદાસ ગણીની ઉક્ત ‘ઉપદેશમાળા’ ઉપર વિસ્તૃત વિવરણ કર્યું હતું જેનો ઉલ્લેખ અનેક ટેકાણે આમાં કરવામાં આવ્યો છે અને જે જે કથાઓ ઉક્ત વિવરણમાં તેમણે વિસ્તૃત રૂપે પ્રથિત કરી છે તેની પુનરુક્તિ આ વિવરણમાં ન કરતાં તે વિવરણમાંથી જ તે તે કથાઓ જાણી લેવાની અઢાત્મ્ય કરી છે.^૧ પન્દરમા સૈકામાં પાટણ, સંભાત, મરુત્ત, દેવપત્તન ચિત્રેરે સ્થાનોના પ્રસિદ્ધ જ્ઞાનમુખારોનું અવલોકન કરી, કોઈ સંશોધક વિદ્વાને ‘બૃહદ્દિપ્તિકા’ નામની જે એક બહુ જ ઉપયોગી અને પ્રમાણભૂત ગ્રાંથીજ જે ગ્રન્થોની ‘સૂચિ’ બનાવી છે, તેમાં પણ એ વિવરણની ઇટલે કે એમની ‘ઉપદેશમાળાકૃતિ’ની નોંધ લેવામાં આવી છે, અને તેની રચ્યાસાલ પણ તેમાં નોંધી છે. તે અનુસારે સં. ૧૧૨ માં ઇટલે કે પ્રસ્તુત ધર્મોપદેશમાળાવિવરણની સમાપ્તિ

- પૂર્વે, બે સર્થે ઉપર, તેની રચના કરી હતી.^૧ એ વૃત્તિ અથાપિ સારા જોવામાં આવી નથી. સંભવ છે કે જેમ પ્રન્યકારે પ્રદ્યુત વિચરણની અન્તે લાંબી પ્રશસ્તિ લક્ષીને પોતાનાં સ્થાન, સમય ગુરુકુલ આવીનો યોગ્ય પરિચય આપ્યો છે, તેમ એ વૃત્તિ = વિચરણમાં પણ આપ્યો હોય અને એમાં પ્રન્યકાર વિષે કોઈ વિશેષ પેતિહાસિક જ્ઞાતવ્ય પણ નોંધાવ્યું હોય. વિદ્વાનોએ એ વૃત્તિની શોધ કરવી જોઈએ અને ઉપલબ્ધ થાય તો તેને પણ પ્રકાશમાં મુકવાની પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ.

પ્રન્યકારે પોતાની જે એક અન્ય વિશિષ્ટ રચનાનો પણ ઉલ્લેખ, પ્રસ્તુત વિચરણની પ્રશસ્તિમાં કરેલો છે તે પૂર્ણરૂપમાં મારા જોવામાં નથી આવી પરંતુ તેનો અલ્પ એવો વૃદ્ધિત ભાગ મારા જોવામાં આવ્યો છે. એ રચના તે ‘નેમિનાહચરિયં’ છે.

પ્રન્યકાર કહે છે કે—‘ત્યાં સુધી આ જગત્માં દ્વીપ, સમુદ્ર, કુલપર્વત, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને સ્વર્ગના દેવો વિદ્યમાન રહે ત્યાં સુધી આ વિચરણ પણ, ‘નેમિચરિત’ની જેમ પ્રસાર પામતું રહે. (પ્રશસ્તિ ગાથા ૨૭, પૃ. ૨૨૯) મને લાગે છે કે પ્રન્યકારની રચનાઓમાં એ ‘નેમિચરિયં’ કદાચ સૌથી મોટી અને મહત્ત્વની કૃતિ હશે. જેસલમેરના મંદારમાં, એ પ્રન્યની તાલપત્રની પ્રતિનાં થોડાંક તુટક પાનાં મારા જોવામાં આવ્યાં જેમાં એક પાતું પ્રન્યના અન્તભાગવાળું પણ દૃષ્ટિ ગોચર થયું હતું.

એ પાનામાં પ્રન્યની અન્તપ્રશસ્તિનો કેટલોક પાઠ મને ઉપલબ્ધ થયો છે જે આ નીચેની પંક્તિઓમાં આપવામાં આવે છે.

- (૨).....નેમિકહાસંગેય વધાર-હલિ-કેસવાહયાળં પિ । ચરિયમિળં પરિકહિયં વિમલગુણ..... (પં. ૨)
- (૩).....એથ સમપ્પહ સ્યં તિદુવણગુરુણો અરિદુળેમિસ્સ । રાદમહા તથા નયમવસુદ્ધસંગ્યં ચરિયં ॥ સિરિવદ્ધમાણસિત્તે પમ્મત્તમાગમ્મિ અગ્ગિયત્રયહરિત્તે । તિયસાસુરવિજાહરણરિદ્ધિ [ચેવિદ્ધ ?] નયચલ્લો ॥ નામે ન..... (પં. ૩)
- (૪).....જંથુણાસુ તિ સીસો વોચ્છિણ્ણાદ્ધં અપ્પમિ પ્યાણિ ॥ મળપરમોદિપુલાએ આહારગલ્લગગલ્લવસમે કપ્પે । સંજમસિથ કેવલિ સિત્તજ્ઞાણાગ્ગિ જંથુમ્મિ વોચ્છિણ્ણા ॥ તસ્સ વિ પમવાયરિઓ તસ્સ વિ સેર્જમવો મહાસત્તો । સજાઓ વર..... (પં. ૪)
- (૫).....સીસો પરિમુણિયત્તભાવત્થો । જો સુઅદાણકણં સેવિજ્ઞહ સાહુમમરેહિં ॥ તિવિહ સામાયારિ આયરમાણો તથા પગાસેન્તો । અહ અક્કમથરો તિ અ સીસો સે આસિ ગુણરાસી ॥ તસ્સ વિ તિવ્વતવ્વાણ..... (પં. ૫)
- (૬).....તેયજંતુણાસિઅણાવિહુરિયસંષાઓ ॥ આમોસહિ વિપ્પોસહિ જ્ઞાતોસહિ વિમિહલ્લસિસંપન્નો । જિણકપિપાણ ચરિઅં તુસમાકાલે વિ પયવંતો ॥ સીસો અહેસિ ગુણરયણમૂસિઓ અવિથ..... (પં. ૬)
- (૭).....સિરિમં જયસિહસુરિણમેળં । મંદમહાણા વિ રહયં એવં સિરિનેમિણો ચરિયં ॥ સિરિનેમિણાહચરિઅં કાઠુણ જમ્મજિઅ મપ્પ પુણ્ણં । સંપાવડ મમિ..... (પં. ૭)

દુર્ભાગ્યે એ પાનાનો ઢાવી બાજુએથી લગભગ એક તૃતીયાંશ કરતાં વધારે ભાગ તુટી ગયલો હોવાથી, પ્રશસ્તિગત પાઠ સંક્ષિપ્ત રૂપમાં જ મેલ્લવી શકાયો છે. એ જ છે છેલ્લું પત્ર જોવામાં આવ્યું છે તેનો પત્રાંક ૨૩૮ નો છે. પત્રની લંબાઈ લગભગ ૨૬-૨૭ ઇંચ જેટલી હોવાથી તેમ જ વરેક પૃષ્ઠ ઉપર ૬-૭ પંક્તિઓ લખેલી હોવાથી, લગભગ ચારેક હજાર શ્લોક = પ્રન્યાપ જેટલો એ પ્રન્ય મોટો હશે, એમ અનુમાન કરી શકાય છે.

ઉક્ત ‘વહટ્ટિપ્પનિકા’માં એ ચરિતની નોંધ લેવામાં, નથી આવી, તેથી તે સ્વીકારને તેણે અબલોકેલા કોઈ પણ પ્રસિદ્ધ મંદારમાં એની પ્રતિ ઉપલબ્ધ થઈ નહિં હોય. પરંતુ

લખાવ કરતાં કોઈ અંદારમાં ય પ્રંથ કલાચ મઠી પળ આવે; તેથી વિદ્વાનોય ય વિષે સ્વાસ લક્ષ્ય રાખવા જેવું છે.

*

પ્રંથકારના વિષયમાં, પ્રસ્તુત પ્રંથની પ્રશ્નાસિમાંથી જે કાંઈ પરિચયાત્મક હકીકત ઉપલબ્ધ થાય છે તે વિષે, સંપાદક વિદ્વાને, પોતાની પ્રસ્તાવનામાં, યથાયોગ્ય વિવેચન કર્યું છે; તેથી વાચકોને તે વિષેની યોગ્ય માહિતી ઇમાંથી મઠી રહેશે.

પ્રસ્તુત પ્રંથ જૈન કથાઓના સંપ્રહની દૃષ્ટિયે એક પ્રાચીન અને પ્રમુખ કૃતિઓમાંનો એક છે. ઇમાં કહેલી કથાઓમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલાં વિવિધ વર્ણનોની ધાર્મિક, વ્યાવહારિક, સામાજિક આદિ દૃષ્ટિયે જે ઉપયોગિતા અને વિશિષ્ટતા છે તેનો પણ કેટલોક નિર્દેશ સંપાદક પળિહતજીયે પોતાની પ્રસ્તાવનામાં યોગ્યરીતે કર્યો છે જ. જૈન કથાસાહિત્યનું લક્ષ્ય શું છે અને તેનું મહત્ત્વ કઈ દૃષ્ટિયે રહેલું છે ?—તે વિષે મેં મારા કેટલાક વિચારો, ઇતઃપૂર્વ, પ્રસ્તુત પ્રંથમાલામાં પ્રકટ થયેલા જિનેશ્વરસૂરિકૃત ‘કથાકોશપ્રકરણ’, મહેશ્વર-સૂરિરચિત ‘જ્ઞાનપદ્ધતી કથા’ તથા ઉદયપ્રમસૂરિકૃત ‘ધર્માશ્યુદય મહાકાવ્ય’નાં ‘પ્રાસાવિક—ચક્રવ્ય’માં આલેખ્યા છે, તેથી તે વિષે અહિં હવે વિશેષ કહેવા જેવું રહેતું નથી.

પ્રંથના સંપાદક પં. શ્રીલાલચન્દ્રજી જૈન વાઙ્મયના—તેમાં ય સ્વાસ કરીને પ્રાકૃત, સંસ્કૃત અને ભાષા સાહિત્યના—પ્રૌઢ પંક્તિના વિદ્વાન છે. આજ સુધીમાં ઇમણે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત, અપભ્રંશ, પ્રાચીન ગુજરાતી આદિ અનેક પ્રંથોનું સંશોધન—સંપાદન આદિ કરીને વિદ્વદ્ગર્માં યોગ્ય ક્ષ્યાતિ મેલવી છે. પ્રસ્તુત પ્રંથની પ્રાચીન પ્રતિઓ પ્રાયઃ અશુદ્ધ અને અપદ્ધટ પાઠવાહુલ્યવાળી ઉપલબ્ધ થાય છે, તેથી જુદી જુદી ૩-૪ પ્રતોનો આધાર મેલવી તે પરથી યથાશક્ત્ય શુદ્ધ પાઠોદ્ધાર કરવામાં પળિહતજીયે જે વિશિષ્ટ શ્રમ લીધો છે તે બદલ ઇમને મારા અભિનન્દન છે.

પ્રસ્તુત પ્રંથ ઉપર જે ઢીઢી બે મોટી કૃતિઓ રચાયેલી છે અને જેમનો પરિચય પળિહત-જીયે પોતાની પ્રસ્તાવનામાં આપેલો છે તેમને પણ પ્રસિદ્ધિમાં મુકવાની દૃષ્ટિયે પ્રંથમાલા તરફથી, તેમની પ્રેસકૉપિઓ વિગેરે થઈ રહી છે; પરંતુ તેમની પ્રસિદ્ધિ તો ભાવિના હાથની વસ્તુ છે. આજે તો પ્રસ્તુત મૂળ કૃતિને જ વાચકોને સમર્પિત કરી સન્તુષ્ટ થવા હચું છું.

પ્રંથકારે પોતે, પ્રંથાન્તમાં ઇવી અભિલાષા પ્રકટ કરી છે કે—‘પ્રસ્તુત વિચરણની રચના કરવાથી જે કાંઈ કુશલ કર્મ મેં પ્રાપ્ત કર્યું હોય તેના વડે, કવિની અર્થાન્ત કર્તાની સાથે જ અઘ્યજનો પણ, ળ્યાં શાશ્વત મુલ્ય, રહેલું છે ઇવું મોલ્લ પ્રાપ્ત કરો’. હું પણ અન્તે તેમના જ શ્લોકોમાં, માત્ર ‘વિચરણની રચના’ને બદલે ‘વિચરણની પ્રસિદ્ધિ’ આટલા ફેરફાર સાથે, ઇ જ હજી અભિલાષા પ્રકટ કરી વિરમું છું.

પસિદ્ધિકરણા કુસલં જં કિંચિસમજિયં મય તેણ ।

અઘ્યા લઘંતુ મોક્ષક કશ્ચના સહ સાસયં સોક્ષ્મ ॥

મહત્ત્વ લ્લીયા, ઇ. ૨૦૦૫

[દિનક ૧, મર્દ, ૪૨]

સિધી જૈન શાલ શિક્ષાપીઠ

ભારતીય વિદ્યા મંડલ, બંબઈ]

જિ ન વિ જ ય મુનિ

પ્રસ્તાવના ।

પુણ્યશ્લોક સ્વ૦ શ્રીમાત્ વાઘુ બહાદુર સિંહજી સિંચીના સ્તુત્ય સ્મારકસ્વરૂપ ‘સિંચી જૈન ગ્રન્થમાલા’માં ધર્મોપદેશમાલા (ધર્મોપદેશમાલા) જેવું પ્રશંસનીય પ્રાચીન પ્રાકૃત ગ્રન્થ-રત્ન અત્યુપયોગી વિવરણ સાથે જે પ્રકાશમાં આવે છે, એમાં ‘ભારતીય વિદ્યાભવન’ના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીની પ્રેરણા મુખ્ય નિમિત્તભૂત છે । આ શ્રેષ્ઠ ગ્રન્થનું સંપાદન-કાર્ય તેઓએ આજથી લગભગ સાઠાચાર વર્ષો પહેલાં મને સોંપેલું, તે બીજી બીજી પ્રવૃત્તિઓમાંથી અવકાશ મેલવીને, પ્રાચીન પ્રતિયોના આધારે, આવશ્યક પાઠાન્તરોની યોજના સાથે, શક્ય પરિશ્રમથી યથામતિ સંશોધિત કરેલ, આ ઉત્તમ ગ્રન્થ, મુદ્રણાલય આદિની અનુકૂલતાપે હાલમાં પ્રથમ પ્રકાશમાં આવે છે, એ આનન્દ-જનક ઘટના છે ।

ગ્રન્થની વિશિષ્ટતા ।

આજથી એક હજાર અને એકસો વર્ષો પૂર્વે થઈ ગયેલા, શ્રુતદેવીના પરમ પ્રસાદને પ્રાપ્ત કરનાર જયસિંહધૃર જેઠા મહાન્ સમર્થ ધર્મોપદેશક ધર્માચાર્યના વિવરણથી વિમૂલિત થયેલો વિદ્વાન્નાયકો આ વિશિષ્ટ ગ્રન્થ વિદ્વજ્ઞોના ચિત્તનું અનેક પ્રકારે આકર્ષણ કરશે, એવી અમ્હને શ્રદ્ધા છે ।

વિવિધ દૃષ્ટિથી અબલોકન કરનારા પ્રાચ્યવિદ્યા-પ્રેમીઓ આ ગ્રન્થના પઠન-પાઠન-પરિ-શીલનથી પરમ પ્રમોદ પામશે, આ એક જ ગ્રન્થમાંથી વિવિધ વિષયોનું વિજ્ઞાન મેલવી શકશે ।

આ ગ્રન્થ, પ્રાકૃતભાષામય હોઈ, પ્રાકૃતભાષાના વિશારદોને અને અભ્યાસીઓને, તથા પ્રાકૃત સાહિત્યના રસિક પાઠકોને પ્રબલ પ્રોત્સાહન આપે, એ સ્વાભાવિક છે ।

પ્રશસ્ત પાઠ્ય ગદ્યમય મનોહર પ્રાકૃત ગ્રન્થની ગવેષણા કરનારને આ ગ્રન્થની પ્રાપ્તિથી અધિક પ્રસન્નતા થવા સમ્ભવ છે । સુપ્રસિદ્ધ મહાકવિ વાળમહુની કાદમ્બરી આદિની સંસ્કૃત ગદ્ય-છંદા જેવી પ્રાકૃત ગદ્ય-છંદા આમાં અનેક સ્થલે જોવા મળશે । અભ્યાસીઓની અનુકૂલતા માટે આ પ્રકાશનમાં સમાસવાકાં પદો વચ્ચે ‘—’ આવાં ચિહ્નો અન્દે દર્શાવ્યાં છે ।

ગદ્ય-પદ્યમયી પ્રાકૃત ચમ્પૂકથા જોવા વાહનારને પણ આ ગ્રન્થ, बहुधा સન્તોષ આપી શકશે । આ ગ્રન્થના અવગાહનથી મહાકાવ્યની મહત્તાનો પણ અનુભવ થશે ।

પ્રસન્નોચિત સંસ્કૃત, પ્રાકૃત સુભાષિતામૃતનું પાન કરવા વાહનારને આમાંનાં સુમધુર સુભાષિતો અનન્ય આનન્દ આપશે । આમાં ઉદ્દ્યુત જણાતાં પદોની એક સૂચી અન્દે અર્ધિ પરિશિષ્ટ (૧) તરીકે દર્શાવી છે, તે તે પદોની પ્રાચીનતા સાથે લોક-પ્રિયતા, હુસ્સા અને પાઠ-મિલ્લતા વગેરે વિચારવાર્થ ઉપયોગી થશે ।

કાવ્ય-શાસ્ત્રથી વિનોદ પામતા કવિઓને, તથા સાહિત્ય-રસિક સાક્ષરોને આ ગ્રન્થની રચના-શૈલી આનન્દપ્રદ થવા સાથે વાતુર્યમયું ઉચ્ચ શિક્ષણ આપવા સમર્થ થશે ।

ભાષા-વિશારદોને, અને ભાષા-શાસ્ત્રના અભ્યાસી સંશોધકોને આ ગ્રન્થ-દ્વારા ભાષા-વિષયક ઘણું જાણવા-શીખવા જેવું મળી શકે તેમ છે । પ્રાકૃત ભાષાનો સંસ્કૃત ભાષા સાથે કેવો ગંભીર સંબન્ધ છે ? તથા દેશી ભાષાઓ પર કેટલો મહાન્ ઉપકાર છે ? પ્રાકૃતભાષાનું દેશીભાષાઓ સાથે કેટલું સામ્ય છે ? પ્રાચીન પ્રાકૃત ભાષામાંથી કેટલા વિશાલ પ્રમાણમાં શબ્દો અને ક્રિયાપદો પ જ રૂપમાં અથવા સહજ ફેરફાર સાથે આપણી વર્તમાન પ્રાકૃતભાષાઓ (ગુજરાતી, હિન્દી, મરાઠી, મારવાડી, માલવી, બંગાલી આદિ ભાષાઓ)માં અત્યંત પ્રાચીન સમયથી, વંશ-પરમ્પરાથી ઊતરી આવેલ છે ? આજો ભાષાઓનો ઘનિષ્ઠ સમ્બન્ધ સમજવાની, તટસ્થ અને તુલનાત્મક દૃષ્ટિથી વિચારવાની તક તેમને આ ગ્રન્થથી સારી રીતે મળશે. *વ્યુત્પત્તિ, ભાષા-શુદ્ધિ આદિમાં પણ આથી અનુકૂળતા થશે ।

* નમૂના તરીકે અહીં હજાર વર્ષ પહેલાના આ પ્રાકૃત ગ્રન્થમાં વપરાયેલા, વર્તમાનના ગુજરાતી વગેરે ભાષામાં વપરાતા થોડા સમાન શબ્દો તરફ અમ્હે લક્ષ્ય સંચીપ છીએ -

પ્રાકૃતશબ્દ	ગુજરાતી	પૃષ્ઠ	પ્રાકૃતશબ્દ	ગુજરાતી	પૃષ્ઠ
અજ્ઞ	(આજ)	૫૪, ૬૬	હાલ	(ઠાલ)	૧૧૨
આવેજ્ઞા	(આવજે)	૧૩૧	મહાળ-પોત્તી	(મ્હાવાની પોતલી)	૧૦૩
આહીરી	(આહીરણ)	૧૩૩	તુજ્ઞ	(તુજ)	૬૬
ઉગ્ધાહેડ	(ડગાહો)	૫૬	નર્થિ	(નથી)	૪૯
હચ્છોહે	(છોહે)	૩૨	નાળયં	(નાળું)	૨૦૬
હચ્છોહિઓ	(છોહ્યો)	૩૩	નીસરિયા	(નીસર્યાં)	૪૮
પકહ્ણા	(પકલા)	૧૧૭	પહ્ણ	(પહે)	૨૨૫
ઓહ્લવિયઞ્ચો	(ઓલ્હવણો)	૧૫૮	પહ્ણાળ	(પલાળ)	૫૩
ઓવારણયં	(ઓવારણું)	૧૧	પુટ્લિયા	(પોટલી)	૧૨
કહેયઞ્ચો	(કહેવો)	૬૭	પુહ્ણો	(પહો)	૩૨
કવહિયા	(કોથી)	૧૦૩	પુહિયા	(પહી, પુઠી હિંદી)	૩૩
કોહ	(કોઈ)	૪૭, ૫૬, ૬૧	પેટ્ટ	(પેટ)	૫૭
કુસળિઞ્જ	(કસળીને)	૧૭૭	પોટ્ટ	(પોટ મરાઠી)	૨૦૯
કોથલિયા	(કોથલી)	૧૨	કાહિઞ્જ	(કાથીને)	૩૧
હોહિયા	(હોથી)	૧૧૧	બળ્પ	(માપ)	૧૩, ૧૫૩
ગુજરહ્ણા	(ગુજરાત)	૨૨૭	બાહ્યા	(બાઈ)	૧૦, ૧૧
ગુહિયા	(ગોહી)	૧૧૬	માહ	(માઈ)	૪૧
ઘર	(વર)	૫૮	માહ	(માહ મરાઠી)	૫૭
બેહ્ણઓ	(બેહો)	૬૨, ૮૨, ૮૩	મામો	(મામો)	૧૦૮, ૧૧૨
છાળ	(છાળ)	૨૦૩	લહુય	(લાહવો)	૧૧૮
જગહિજ્ઞંત	(જગહતા-કલહ કરતા)	૧૮૬	લહર	(લહે)	૫૮, ૬૬
જાળિઞ્જ	(જાળીને)	૫૦	લાહ	(લાહ)	૧૪૬, ૧૬૦
જુવાળમ	(જુવાન)	૧૩૪, ૪૭, ૬૨, ૧૮૨, ૨૦૩	લિહિયા	(લિહી)	૨૦૨
જોષ્ણ	(જોશન)	૬૨, ૬૪	વહાણિઓ	(વધાણ્યો)	૫૪
જોહાર	(જુહાર)	૧૫૧, ૨૦૧	વહ્ણ	(વહુ)	૪૭
			વિટ્લિજિહિસિ	(વટલાઈસ)	૩૧

આ ગ્રન્થમાં કવિએ અટવીનું વર્ણન કરતાં મરહુયુ માસા (મરાઠી-પ્રાકૃત ભાષા)ને, કામિનીને તથા અટવીને સમાન વિશેષણોથી લલિત પદ-સંચારવાળી, મદનને પ્રકટ કરનારી તથા સુવર્ણ-રચનાવાળી જણાવી છે [પૃ. ૪]

આ પ્રાકૃત ગ્રન્થની પ્રાચીન સાહ્યપત્રીય પ્રતિ વગેરેના પાઠો પ્રમાણે સંયુક્ત વર્ણની પૂર્વનાં ફકારને ફકાર તરીકે, અને ઉકારને ઓકાર તરીકે આ ગ્રન્થમાં રાક્ષામાં આવેલ છે । વરુચિના પ્રાકૃતપ્રકાશ (પરિ. ૧, સૂત્ર ૧૨, ૨૦) માંનાં 'હત એત્ પિણ્ડસમેષુ'; 'ઉત ઓત્ તુણ્ડરૂપેષુ' સૂત્રો, તથા સિદ્ધહેમચન્દ્ર શબ્દાનુશાસનનાં અ. ૮, પા. ૧, સૂત્ર ૮૫ અને ૧૧૬ 'હત એદ્ વા' તથા 'ઓત્ સંયોગે' આ પદ્ધતિનું સમર્થન કરે છે ।

ઈતિહાસના પ્રેમીઓને, અને સંશોધકોને આ ગ્રન્થમાંથી કેટલીય જાણવા જેવી-નોંધવા જેવી માહિતી મળી આવશે । સુરટ્ટ (સૌરાષ્ટ્ર), લાટ (લાટ), ગુજરાત (ગૂજરાત) જેવા અનેક દેશો સમ્બન્ધમાં, બારવડ (દ્વારકા), મરુચ્છ (મૃગુચ્છ) ઉઝેણી (ઉજ્જયની), મહુરા (મથુરા), વસંતપુર, સોપારા (નાલા-સોપારા), હૃત્યકપ્પ (હાથપ) આદિ અનેક નગર-નગરીઓના સમ્બન્ધમાં, સર્ગુજય (શર્ગુજય) તીર્થ, ઉર્જિત (ઉજ્જયન્ત-ગિરનાર) જેવા અનેક પર્વત-પ્રદેશોના સમ્બન્ધમાં કરેલા પ્રાસંગિક ઉલ્લેખો ઇતિહાસમાં ઉપયોગી થશે । આહ્યર (આદિકર) -મંડલ એ જ પાછલથી પ્રસિદ્ધ થયેલ આહ્વા (આદિત્ય)મંડલ, તથા કણ્ણકુજ (કમ્બોજ), પાટલિપુત્ર (પાટલિ-પુત્ર-પટના), પ્રમાસ (પ્રમાસ), પ્રયાગ (પ્રયાગ) તીર્થ આદિ અનેક સ્થળોની ઉત્પત્તિનો ઇતિહાસ આમાંથી જાણવા મળશે । પ્રાચીન તીર્થો, મંદિરો, સ્તૂપો, જલકાન્ત મળિ, ધારા-જલચક્ષ, ચક્ષમય કપોત, ગરુડ, સંરોહિણી મૂલી, શ્વતસહસ્ત્ર (લક્ષ) પાક તેલ, વગેરે સમ્બન્ધમાં જાણવા યોગ્ય અનેક હકીકતો જણાશે. શ્વેતાન્બર જૈન સાધુઓદ્વારા આશીર્વાદ તરીકે ઉચ્ચારતો ધર્મલાભ શબ્દ કેટલો પ્રાચીન છે ? તે આમાંના ઉલ્લેખથી વિષ્વારી શકાશે । આ ગ્રન્થમાં આવેલાં ઇતિહાસોપયોગી વિશિષ્ટ નામોની એક સૂચી અન્હે અર્ધિ પરિશિષ્ટ (૨) તરીકે દર્શાવી છે, તે, તે વિષયના જિજ્ઞાસુ સંશોધકોને અત્યન્ત ઉપયોગી થશે, પત્ની આશા છે ।

દાન, શીલ, તપ, આશ, અહિંસા, સત્ય, સંયમ, જ્ઞાન, દમ જેવા સર્વ-માન્ય ધાર્મિક સદુપદેશોથી, અને તેને પુષ્ટ કરનાર, આરાધન-વિરાધનથી શુભાશુભ ફલ દર્શાવનાર સુવર્ણમય સરસ સુવાસિત કથા-પુણ્યોથી ગુંધાયેલી આ મનોહર માલા ધર્મોપદેશક

પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી	પૃષ્ઠ	પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી	પૃષ્ઠ
ચિદ્વાલિઓ	(વદાલ્યો)	૪૧	સવક્કી	(સાવક્કી)	૨૦૫
ચિલગિગુજ્ઞ	(વલગીને)	૪૧	સસુરો	(સાસુરો)	૪૮
વેગલાવસુ	(વેગલ કરાવ)	૨૧૭	સાસુ	(સાસુ)	૧૮૧
સંકલ	(સાંકલ)	૪૧	સિયાલ	(સિયાલ)	૫૨
સરથ	(સાથ)	૧૧	સુરટ્ટ	(સોરઠ)	૬૫૮
સમારિયં	(સમાર્યું)	૧૧૦	હેટ્ટ	(હેટ)	૪૧, ૧૦૧
સંમરિયંબો	(સંમાર્યો)	૧૧૬			

• સજનોના કળ્થને સુશોભિત કરશે । ધર્મોપદેશ માટે આશા શ્રેષ્ઠ સાધનનો સહુપયોગ કરવા તેઓ પ્રેરાશે, પર્ષદાઓમાં આના વ્યાખ્યાન આધિથી તેઓ ધર્મ-પ્રચાર કરી સુયશ મેલવી શકશે, ધર્મોપદેશના કાર્યમાં આથી સફલતા મેલવશે, એવો અમ્હને વિશ્વાસ છે ।

ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરનારાઓને આથી ધર્મનું જ્ઞાન થશે, ધર્મ-પ્રેમ વધશે, ધર્મ અને અધર્મનાં ફલો સમજાશે, ધર્મ-માર્ગથી ક્યુત થતા લોકો ધર્મ-માર્ગમાં સ્થિર થશે, તેમને કર્તવ્યોનું અને અકર્તવ્યોનું વિવેક-જ્ઞાન થશે, અન્માર્ગમાંથી તેઓ સન્માર્ગ તરફ ચલશે । શ્રોતાઓ આ ગ્રન્થના વ્યાખ્યાન-શ્રવણથી પરમ આહ્વાદ સાથે પુરુષાર્થોનું પરમ જ્ઞાન મેલવશે । ધાર્મિક તત્ત્વ-જ્ઞાન સાથે અનેક પ્રકારનું સામાજિક, વ્યાવહારિક આવશ્યક ઉપયોગી જ્ઞાન પણ મેલવી શકશે, એવી આ ગ્રન્થની સફળતા છે । ભાષાન્તર-પ્રેમીઓ આ ગ્રન્થના ભાષાન્તરો માટે પ્રેરાશે, એમ ધારતું અયોગ્ય નથી ।

અલંકાર-શાસ્ત્રના નિષ્ણાતોને, અને ચિત્તશુદ્ધિ અભ્યાસીઓને આમાંનાં શબ્દાલંકારોથી અને અર્થાલંકારોથી અલંકૃત પ્રસન્નોચિત વિવિધ વર્ણનો અસાધારણ વિનોદ સાથે વિવિધ ચાતુર્ય આપશે । પ્રેમ-પત્રિકાઓ, અન્તરાલાપ-મધ્યોત્તરવાઘા, બહિરાલાપવાઘા, પ્રભોતરો, સંસ્કૃત, પ્રાકૃત પ્રભોના સમસંસ્કૃતથી પ્રત્યુત્તર, પાદ-પૂર્તિ, વક્રોક્તિ, વ્યાજોક્તિ, શ્લેષોક્તિ, ગૂઢોક્તિ, અન્યોક્તિ, લેકોક્તિ આવિતું ચાતુર્ય પણ આ ગ્રન્થમાંથી મળી રહેશે ।

આ ગ્રન્થમાં પ્રસન્ને પ્રસન્ને જૂડી જૂડી શૈલીથી કરેલાં મિશ્ર મિશ્ર વેશોનાં, અને નગર-નગરીઓનાં, મિશ્ર મિશ્ર સ્વભાવનાં નાયક-નાયિકાઓનાં, તીર્થ-સ્થલો દેવ-મન્દિરોનાં, પર્વતો, ગુફાઓ અને અટલીઓનાં, વ્યાનોનાં અને વિવિધ ઋતુઓનાં, પુષ્કરિણીઓ (વાવડીઓ), સરિતાઓ, સાગરો, સરોવરો આદિ જાણણોનાં, જલક્રીડા, જલ-વિહાર આદિનાં, જલ-ચર, સ્થલચર, સ્થેચર આદિ સચરાચર સૃષ્ટિનાં, વેશાદનનાં, સમુદ્ર-યાત્રાનાં અને આકાશ-ગમનનાં, ચક્રમય કપોત, ગરુડનાં, સૂર્યોદય, સૂર્યાસ્ત આદિનાં, દેવ-લોકનાં, દેવોનાં અને વિદ્યાધરોનાં, નરકલોક અને રમણાન આદિનાં, રાજ-પ્રાસાદો, રાજસભાઓ અને રાજ-વૈભવોનાં, ગુણવતી ગણિકાઓનાં, રાધા-વેશનાં, વિવાહ-પ્રસન્નનાં, વધૂ-ચરન, પ્રસાધનનાં, સંયોગ-વિયોગમય, સુખ-દુઃસ્વમય સંસારના વિચિત્ર રજ્જોનાં, મલ્લવિધાનાં ચતુર્ંગી સેવાનાં અને ગુહોનાં, શૂઝાર, વીર, કરુણ આદિ રસોનાં - રૂપાં નાના પ્રકારનાં વર્ણનો અત્યંત આકર્ષક, વિવિધ જ્ઞાન આપનારાં અને મહાકવિની અસાધારણ શક્તિને પ્રકાશિત કરનારાં છે ।

પ્રાચીન સમયમાં સંગીત-કલા, નૃત્ય-કલા, ચિત્ર-કલા, શિલ્પ-કલા, પ્રસાધન-કલા, રંજનકલા, નાટક-પ્રેક્ષણક-કલા ઉચ્ચ પ્રકારની હતી; પ્રાચીન સમયમાં ચિત્ર-સભા, લેહકલા, રાજશાલાઓ હતી - તેની સ્વચ્છ પ્રસન્નો આમાં જોવા-જાણવા મળે છે । તથા વૈષ્ણવ, જ્યોતિષ, સામુદ્રિક, નિમિત્તજ્ઞાન, શકુનશાસ્ત્ર, સ્વપ્નશાસ્ત્ર વગેરે સંબંધના પ્રાસંગિક જ્ઞેષ્ઠો પણ આમાં છે । તાંત્રિકો, માંત્રિકો, કાપાલિકો તથા માયાવી ધૂર્તો કેવી જાતના પ્રયત્નો કરતા હતા, તે પણ આમાંથી સમજવા મળે છે । વિવિધ કલા-કૌશલ્ય દર્શાવતી, અનેક પ્રકારનું બુદ્ધિ-ચાતુર્ય અને વ્યવહાર-ચાતુર્ય વધારતી, વિવિધ ચિત્તોનું જ્ઞાન આપતી

વિસ્તૃત અને સંક્ષિપ્ત ૧૫૬ જેટલી કથાઓમાં વિવરણકારે बहु कुशलताથી विशाल ज्ञान-
આપ્યું છે, बहु उपयोगी उच्च प्रकारનું शिक्षण આપ્યું છે ।

૫ કથા-ચરિત્રોમાં, ભારતવર્ષને પાલન કરી ગયેલા મહાપુરુષોનાં, પરમપૂજ્ય સર્વજ્ઞ તીર્થંકરોનાં, જ્ઞાનવર્તીઓનાં, વાસુદેવોનાં, બલદેવોનાં, તથા પ્રત્યેકબુદ્ધ અનેક રાજર્ષિઓનાં પવિત્ર ચરિત્રો વિશિષ્ટ શૈલીથી દર્શાવ્યાં છે । ગણધરોનાં અને અન્ય પ્રભાવક, તપસ્વી, ક્ષમાશ્રમણોનાં, સન્ત-સત્પુરુષોનાં, તથા બીજા રાજા-મહારાજાઓનાં પણ ચરિત્રો છે । સાત વાર નક્ષત્રી પૃથ્વી કરનાર પરશુરામ, અને એકબીજા વાર નત્રાહ્વાળી પૃથ્વી કરનાર સુભૂમ જ્ઞાનવર્તી જેવાનાં વિચારવા યોગ્ય બોધક ચરિત્રો પણ આમાં છે । અમયકુમાર, રોહક, યૌગંધરાયણ, જ્ઞાનકવ જેવા બુદ્ધિ-નિધાન રાજ-માન્ય મંત્રીઓનાં, સદ્ગુણોથી શ્રેષ્ઠ શ્રેષ્ઠી-ઓનાં, તથા ઉદાર સાર્થવાહો જેવા અનેક સજ્જન-સદ્ગુરુહોનાં સરસ ચરિત્રો આમાં ઉત્તમ શૈલીથી વર્ણન કરેલાં મળે છે । તે સાથે વિરુદ્ધ સ્વભાવવાળા અને વિપરીત આવ-
રણ કરનારા અધમ દુર્જનોનાં દુષ્ટ ચરિત્રો પણ પરિહરવા યોગ્ય તરીકે પ્રસન્નમાનુસાર સમજાવ્યાં છે । ચોરી, જારી, ધોર હત્યા આદિ પાપો કરનારા અધમ અધર્મીઓને પણ અધ્યાત્મ માર્ગે વાળનાર ઉદ્ધારક ઉપદેશોવાળાં દૃષ્ટાન્તો પણ આમાં જોવા-જાણવા મળશે ।

વિશાલ ભારતને ઉજ્જ્વલ બનાવી ગયેલી આર્ય મહિલાઓનાં, સુશીલ સન્મારીઓનાં, રાજમતી જેવી રાજકુમારીઓનાં, રાજ-રચણીઓનાં, શ્રમણીઓનાં, સતી-મહાસતીઓનાં આદર્શ પવિત્ર ચરિત્રો આ ગ્રન્થમાં સરસ શૈલીથી ઉત્તમ પ્રકારે દર્શાવ્યાં છે, તે આર્વા-
વર્તની પવિત્ર નીતિ-રીસિનો અને આર્યોની ઉચ્ચ સંસ્કૃતિનો સારો ક્યાલ આપે તેવાં છે ।
પ્રમાંથી દેશને અને સમાજને ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ મળી શકે તેમ છે । પુરુષોને પવિત્ર માર્ગે
વાળનારી, પતનમાંથી જાગાવી લેનારી શ્રેષ્ઠ મહિલાઓની પુણ્યકથા અનન્ય પ્રેરણા આપશે ।
તે સાથે બીજાં કેટલાંક જતુરાઈ-મર્યાદા-ચરિત્રો પણ આમાંથી જોવા-જાણવા મળશે,
કેટલીક અધમ સ્ત્રીઓનાં નિંદા દુઃસાહસોની કથાઓમાંથી પણ સુઘો સદ્બોધ મેળવી
શકશે ।

આ ગ્રન્થમાંનાં ધર્મ-માર્ગમાં ભૂલે જનાર, નીતિમય પવિત્ર સન્માર્ગ તરફ પ્રેરનાર,
શાન્તરસને પુષ્ટ કરનાર, નશ્વરસમય કથાનાંકો, આજના નવલિકા-રસિક નવલકથાકારોને,
તથા નવલ-કથા-પ્રેમીઓને પ્રાચીન કથાકારોની વિશિષ્ટ સરસ શૈલીનું પરિજ્ઞાન કરાવશે,
પાશ્ચાત્ય કથાઓથી મુગ્ધ બનેલાઓને ભારતીય કથાઓની ઉત્તમતા અને સરસતાનો ક્યાલ
કરાવશે । અત્યંત પ્રાચીન સમયની લોક-વાર્તાઓ, પરંપરાથી વર્તમાનમાં હતી આવી
છે, તે આમાંની કેટલીય કથાઓને વર્તમાનમાં પ્રચલિત લોક-વાર્તાઓ સાથે સરસાવી
જોવાથી સમગ્રી જાણ્ય તેમ છે । દેશ-પરદેશની વાર્તાઓને, દેશી ભાષાઓમાં પ્રચલિત
કથાઓને, આવા પ્રાચીન પ્રાકૃત સાહિત્યની કથાઓ સાથે સરસાવવાથી લોક-વાર્તા-વૃત્તા-
ન્તોનાં ઉદાં મૂલો સમજાશે । પુલનાત્મક દૃષ્ટિએ અખ્યાત કરવા યોગ્ય આ ગદ્યનું હવાં
રસપ્રદ વિષય છે । દૃષ્ટાન્ત તરીકે આમાં દર્શાવેલી બુદ્ધિ-હીન મૂર્ખ ગામડિયાની કથા
[૫. ૧૫૧]ને ‘મૂર્ખો’ વાર્તા સાથે સરસાવી જાણ્ય । સમ્મત છે કે આમાંથી

- કેટલીય સરસ કથાઓને નાટકોમાં અને સીનેમાની ફિલ્મોમાં ઉતારવા તે વિષયના નિષ્ણાતો લલચાય, તેવી તેની ઉત્તમ સફળતા છે ।

વિવરણકારે પ્રારંભમાં શ્રુતદેવીનું મંગલ સ્મરણ કર્યું છે, તેમ પ્રાયઃ પ્રલોક વિસ્તૃત કથાના અન્તમાં પણ તેનું સ્મરણ કરતાં તે તે કથાને શ્રુતને અનુસારે રચેલી જણાવી છે. ‘શ્રુત’ શબ્દયોગે અર્હિ જૈન આગમ-સિદ્ધાન્ત પ્રકારાન્તરે અન્વય સૂચવેલ છે । જૈન સિદ્ધાન્તને અનન્ય નિષ્ઠ રહી, શ્રુતદેવીના સામ્રિધ્યથી આ વિવરણની અને તદન્તર્ગત કથાઓની પોતે રચના કરી છે—પ્રવું કવિષે આમાં સૂચન કર્યું છે । જૈન આગમોમાં આળીતી કથાઓને કવિષે પોતાની સરસ શૈલીથી દર્શાવી છે ।

આગમોમાં મુખ્યતઃપા આવશ્યક-વિવરણ, ઉત્તરાધ્યયન, જ્ઞાતાધ્યયન, સૂત્રકૃતાંગ, દર્શવૈ-કાલિક, આચારકલ્પ, દશ-કલ્પ, વ્યવહાર આદિ સૂત્રોનો આધાર લીધેલો જણાય છે, કેટલેક સ્થલે તેનો નામ-નિર્દેશ કરેલો છે । ગણિ-પિટક (દ્વાદશાંગી), દૃષ્ટિવાદ, આત્મ-પ્રવાદ પૂર્વ, સત્યપ્રવાદ પૂર્વ, પ્રથમાનુયોગ આદિ પ્રાચીન શ્રુતોનું પણ પ્રાસંગિક સ્મરણ કર્યું છે । ઋષિ-ચરિત, નેમિ-ચરિત, સનત્કુમાર-ચરિત, વસુદેવહિંદી આદિના પણ ઉલ્લેખો આમાં છે । વિશેષ જાણવા માટે જેનો નિર્દેશ અનેક વાર કરેલો છે, તે ઉપદેશમાલા-વ્યાખ્યાન (વિવરણ), તથા દ્વિમુનિ-ચરિત (પ્રા.), આ વિવરણકારની અન્ય રચનાઓ જણાય છે । ઉપર્યુક્ત સર્વ સાહિત્ય, પ્રાયઃ પ્રાકૃત છે અને શ્વેતામ્બર જૈનાગમ સાથે સમ્બન્ધ ધરાવે છે, તથા તેની અવિચ્છિન્ન પરમ્પરાને, પ્રાચીનતાને અને પ્રામાણિકતાને પ્રકાશિત કરે છે । પ્રમ્થકારે અપ્રસિદ્ધ શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્ય સિદ્ધસેન દિવાકરનો, વાચક-મુખ્ય(ઉમાસ્વામિ)નો, તથા અપ્રસિદ્ધ વંદિકાચાર્યનો નિર્દેશ કરી, તેમની કૃતિયોમાંથી અવતરણો દર્શાવ્યાં છે । જૈનાગમ ઉપરાન્ત વેદ, અશ્વપાદ, મુગત ધર્મકીર્તિ, કપિલ, માંખ્ય, કાળાવ, ભાગવત આદિ અન્ય દર્શનોનાં મન્તવ્યોના અને રામાયણ, ભારત, નીતિશાસ્ત્ર આદિના નામ-નિર્દેશ સાથે પ્રાસંગિક પ્રકટ ઉલ્લેખો પણ કર્યા છે । આથી પ્રમ્થકારની બહુશ્રુતતા પ્રકાશિત થાય છે, જેનો લાભ સમાજને આવી રીતે આપ્યો છે ।

અર્હિ દર્શાવેલ વિષયાનુક્રમ જોવાથી આ પ્રમ્થમાંના વિષયોનો, ધર્મોપદેશોનો, તથા તેને અનુસરતી કથાઓનો સામાન્ય રીતે રૂપાલ આવશે, અને યથાયોગ્ય પઠન-પાઠન-પરિ-શીલનથી પ્રમ્થની વિશિષ્ટતા મુશ્કોના લક્ષ્યમાં આવશે । તે સાથે, વિશ્વમાં સર્વત્ર મૈત્રી વિસ્તારનાર, અને જ્ઞાન્તિને સ્થાપનાર, વિશ્વનું કલ્યાણ કરનાર, અર્હિસા-લક્ષણ, સત્ય-પ્રતિ-ષ્ઠિત જૈનધર્મ તેના તત્ત્વજ્ઞાનમય ઉત્તમ સદુપદેશોથી વિશ્વ-ધર્મની વાસ્તવિક પ્રતિષ્ઠાને પ્રાપ્ત કરે છે, તેનું સમજાશે ।

ભારતવર્ષના પ્રતિભાશાલી સજનો અને પરોપકાર-પરાયણ પવિત્ર જીવન ગાઢતા ધર્મા-ચાર્યો વિશ્વના વિવિધ વિષ્ણોનું, કેટલું વિશાલ જ્ઞાન ધરાવતા હતા ? તે સાથે પોતાના વિશિષ્ટ બુદ્ધિ-વૈમબનો, પ્રાપ્ત થયેલી, શક્તિનો, અને પોતાના અમૂલ્ય સમયનો સદુપયોગ તેઓ કેવાં પ્રશંસનીય કાર્યોમાં કરતા હતા ? તે આજ પ્રમ્થ જોવા—જાણવાથી સમજાશે । આવી પ્રમ્થ-રચના જોવા—જાણવાથી ભારતીય શ્રેષ્ઠ પ્રતિભા પ્રકાશમાં આવશે, અને વિશ્વા-

रक सुज्ञोना अन्तःकरणोमांथी शतशः सहज धन्यवादाना उद्गारो प्रकट करावશે ।
वर्तमान धर्माचार्योंने निज कर्तव्योनी उच्च प्रकारनी प्रेरणा आपणे ।

आवी श्रेष्ठ सरस कृति, आपणा प्रमादधी अने बेदरकारीधी अलार सुधी अन्धकारमां
रही गई, प्रकाशमां न आवी शकी, एधी एना लाभधी आपणे बंचित रखा—ए माटे
आपणे सखेद शरमावुं जोइए । एक हजार वर्षों उपरान्त लगभग एक सो वर्षों कीती
जबा छतां सद्भाग्ये आ रचना सुरक्षित रही प्रजा-स्वातन्त्र्यना वर्तमान युगमां, अभिनव
गूजरात विश्व-विद्यालयना प्रादुर्भाववाळा शुभ बातावरणमां प्रकाशमां आवे छे, एधी
आपणे आनन्द मानीए । उत्तम धर्मोपदेशोनी आ माला, विद्वज्जनोना कर-कमलने, तथा
कण्ठ-कमलने विभूषित करशे, एटलुं ज नहि, सहृदयोनां हृदय-कमलोने उल्लसित करवा
पण समर्थ थशे-एवी आशा अस्थाने नथी ।

विवरणकार जयसिंहसूरि ए ज मूलकार

मालामां सामान्य रीते १०८ मणका, रत्नो, किंवा पुष्पो होवानी मान्यता छे, परन्तु
आ धर्मोपदेशमाला मूल ग्रन्थमां प्राकृत ९८ गाथा ज मळे छे । आ ग्रन्थनी पाछलधी
रचाएली बीजी बे विवरण-वृत्तियोना अन्तमां ४ गाथा अधिक मळे छे, ते प्रक्षिप्त जणाय
छे । जयसिंहसूरिना सं. ९१५ मां रचायेला ५७७८ श्लोक-प्रमाण आ विवरणमां,
ते गाथाओनां निर्देश के तेनी व्याख्या दर्शावेल नथी । मूल ग्रन्थकार कोण ? एतुं सूचन
एमांथी मळतुं नथी । जयसिंहसूरिए मूलतुं कर्तृत्व पोतानुं होवानुं स्पष्ट सूचव्युं नथी । आ
विवरणना प्रारम्भमां—‘मङ्गलं च प्रदर्शयन् गाथाद्वयमाह प्रकरणकारः’—एवी रीते उल्लेख
करी मूल प्रकरणतुं कर्तृत्व अन्त्युं होय तेवी रीते तदस्य सूचन कर्तुं छे; तेम छतां मूलमां
आवता सुयदेवी, विमलगुण बगेरे सूचक शब्दोने विवरणकार जयसिंहसूरिए प्रायः प्रत्येक
कथाना अन्तमां, अने गणधरस्तब, जिनेन्द्र-जयशब्द-कुसुममाला आदि प्रसङ्गोना अन्तमां
पोताना अभिज्ञान तरीके सूचव्या छे । मूलनी प्रथम गाथामां ‘जय-पढाय व्व’ विशेषणमां

१ “सिञ्जत मण्ज वि सुयदेवि ! तुज्ज भरणाउ सुदरा कति ।

धम्मोवएधमाला विमलगुणा जय-पढाय व्व ॥” (मूलगाथा १) पृ. १

“सुयदेवि-पसाएणं सुमासारेण” — विवरणमां पृ. ५, २१, २३, २६, २९, ३०, ३२, ४१,
४६, ५२, ५३, ५४, ५७, ५८, ६० बगेरे

“नमिऊ महावीरं सह सुयदेवीए गणहरे धुणिमो ।” पृ. २२६

“वरम-सपीरा मोक्खं विमलगुण-गणहरा दिव्व ।” पृ. २२७

“नमिऊ महावीरं सह सुयदेवीए.....” पृ. २२७

“विमलगुणं पढामाणो लहइ नरो सासयं ठाणं ॥” पृ. २२८

“तस्य सुर-मणुय-संयुय-चलण-हिय-संछरेण असमेण । क्षीसावयवेण कयं जयसिंहारिययानेणं ॥

धम्मोवएधमाला-विवरणमहिंयानमासुसारेण । सुयदेविपसाएणं विमलगुणं कुसुमदामं व ॥

तं सुयदेवी-गुणिणो बमिऊण करितुं सुसिलिद्धं । जो सुयदेवि-सण्णेज्ज-विरहयं चित्तिऊण नाएइ ॥” पृ. २२९

“इय जय-पढव-कण्हमुणि-धीअ-जयसिंहसूरिणा रहयं ।

धम्मोवएधमाला-विवरणमिह विमलगुण-कलियं ॥” पृ. २३०

‘મુનિચર્યા’ ‘જય’ નામ સૂચિત કર્યું જણાય છે.’ યથી વિવરણકાર જયસિંહસૂરિ ઇ અ મૂલ પ્રકરણકાર હોય—એવું અનુમાન થાય છે । વિ. સં. ૧૧૧૧ માં, કીર્તિ વિવરણને રચનાર જિજ્ઞાસુસૂરિ (મહાધારી હેમચન્દ્રસૂરિના પટ્ટધરે) આ પ્રથમ વિવરણમાં આવેલાં પ્રાકૃત કથાનકોને જ વિસ્તૃત રચ્યાં હોવા છતાં, પ્રસ્તુત જયસિંહસૂરિના નામનો કયાંય નિર્દેશ કર્યો જણાતો નથી । તેમણે ૧૪૪૭૧ શ્લોક-પ્રમાણ વિસ્તીર્ણ વૃત્તિનો પ્રારંભ કરતાં મૂલકારને ‘શાસ્ત્રકર્તા’ ‘પ્રકરણકાર’ શબ્દોથી સૂચવ્યા છે, પણ તેમનું નામ ત્યાં દર્શાવ્યું નથી । વિ. સં. ૧૩૨૦ લગભગમાં, આ ગ્રન્થની સંસ્કૃતકથાઓવાળી ૬૮૦૦ શ્લોક-પ્રમાણ શ્રીજી વૃત્તિ રચનાર મુનિદેવસૂરિ (વાદી દેવસૂરિના અનુયાયી) પ્રારંભમાં પૂર્વ વૃત્તિકાર તરીકે જયસિંહસૂરિનું સ્મરણ કર્યું છે, પણ મંગલ-ગાથાની વ્યાખ્યા કરતાં મૂલકારને નામ-નિર્દેશ વિના ‘પ્રકરણકરણસૂત્રધાર’ શબ્દદ્વારા સૂચિત કર્યા છે. તેમ છતાં તેમની વૃત્તિના અન્તમાં ‘ક્ષેપક સૂચવેલી ગાથાઓની વ્યાખ્યા કર્યા પછી, છેહી ૧૦૨૩ મી ગાથા આપેલી છે, સુગમ

૧ હર્ષપરીયગચ્છના જિજ્ઞાસુસૂરિ વિ. સં. ૧૧૧૧ વર્ષના રવેલ પ્રાકૃતકથામય ધર્મોપદેશમાલાવિવરણના અન્તમાં અધિક ૪ ગાથાઓ આ પ્રમાણે જોવામા આવે છે—

“ઝલ-રેણુ-પુદ્ગલ-વૈભવ-રાઈ-સરિસો વડમ્બિહો કોહો । પંકજ-વૈડમાસ-વૈચ્છર-ઝાંબજીવાણુગામી ય ॥ ૧૧ ॥

એવેવ થંમ-કેયળ-વૈભવેસુ પકવળા ગઈઓ ય । મૈરુ-અંબકારિય-પંઢરજીમંગૂ ય આહરણા ॥ ૧૦૦ ॥

મહમેયા પુલ્લગગહ-સંસગ્ગીય ય અમિનિવેસે । વડહા જલુ મિચ્છતં સારૂળમવસણે અ(ળ)હવા ॥ ૧૦૧ ॥

મહમેણ જામાલી પુલ્લગગહિયમ્મિ હવહ ગોવિંદો । સંસગ્ગિ સારંગમિચ્છુ-ગુદ્ડામાહિલો અમિનિવેસે ॥” [૧૦૧]

—મુનિરાજ હંસવિજયગીતા શાસ્ત્રસંપ્રદાની નં. ૬૧૧ થાલી ધર્મોપદેશમાલાવિવરણની પોથીમા (પત્ર ૨૮૭, ૨૯૦, ૨૯૧)

૧ વિ. સં ૧૩૨૦ લગભગમાં મુનિદેવસૂરિ રવેલ સંસ્કૃતકથાવાળી ધર્મોપદેશમાલાવૃત્તિના ચતુર્થ પ્રસ્તાવના પ્રાન્તમાં પ્રક્ષિત ૧ ગાથાઓનો અધિક પાઠ તેની વ્યાખ્યા સાથે આ પ્રમાણે મળે છે—

“અતઃ પરં ગાથાત્રયં પૂર્વવૃત્તિકારેણ ક્ષેપકત્વાન્નાદિતમ્, વયં તુ નિશીથચૂર્ણેત્જસારેણ વ્યાખ્યાસ્યામઃ ।

એવેવ થંમ-કેયળ-વૈભવેસુ પકવળા ગઈઓ ય ।

મહમય-અંબકારિય-પંઢર[જી]મંગૂ ય આહરણા ॥ ૧૧ ॥

નિષીથચૂર્ણે પ્રથમજાણે દશમોદ્દેશકે હવ ગાથાડલિ । અસ્મા ગાથાયા-પૂર્વ તત્ર ક્રોધસ્ય ચાતુર્વિધ્યં વર્ણિતમસ્મિ ।”

“અથ સર્વોપદેશસારં ચતુર્વિધમિધ્યાત્મપરિહારં પ્રસ્તુવન્નાહ—

મહમેયા પુલ્લગગહ-સંસગ્ગીય ય અમિનિવેસે ય ।

વડહા જલુ મિચ્છતં પગયરં સંય(જ)મો અતથ ॥ ૧૦૦ ॥

મહમેણ જામાલી પુલ્લગગહિયમ્મિ હવહ ગોવિંદો ।

સંસગ્ગિ સારંગમિચ્છુ-ગુદ્ડામાહિલ અમિનિવેસે ॥ ૧૦૧ ॥

તે પછી અન્તમાં જાવી ગાથા છે—

હય જય-પાયઢ-કન્ધમુણિ-સીસ-જયસિંહસૂરિના રહયા ।

ધર્મોપદેશમાલા કામ્મકચ્છયમિચ્છમાણે ॥ ૧૦૨ ॥”

—વલોવરૂના મુનિરાજ હંસવિજયગીતા શાસ્ત્રસંપ્રદાની નં. ૪૧૬ થાલી સં. ૧૧૬૬ વર્ષમાં લિખિત પ્રતિમાં પત્ર ૨૩૧-૨૪૬

જળાવી જેની વ્યાખ્યા આપી નથી; તેને ક્ષેપક ન માનીએ છો તેના આવારે આ ધર્મોપદેશ-
માલા (મૂલ પ્રકરણ) ને જગત્પ્રસિદ્ધ કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય પ્રસ્તુત વિવરણકાર જયસિંહસૂરિ
રચેલી માનવી જોઈએ । તે ગાથા આ પ્રમાણે છે—

“હ્ય જય-પાયડ-કન્હમુણિ-સીસ-જયસિંહસૂરિના રહ્યા ।

ધર્મોવદેશમાલા કમ્મક્કલ્યમિચ્છમાણેણ ॥ ૧૦૨ ॥”

જ્યોદ્ધરાના મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના શાસ્ત્ર—સંપ્રહની નં ૪૧૬ દ્વિતીય પ્રકરણ ૨૪૬

ધર્મોપદેશમાલા (પ્રા.) મૂલ ગ્રન્થમાં, પહેલાં જળાવ્યા પ્રમાણે પ્રક્ષિપ્ત ૨, ૩, ૪ ગાથાઓ
જોડીને ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૪ સંખ્યા પળ પ્રાચીન પોથીઓમાં જોવામાં આવે છે ।
પ્રાચીન સમયમાં આ ગ્રન્થને પઠન-પાઠનાદિમાં મહત્ત્વનું સ્થાન મળ્યું હતું, તેમ જળાવ
છે । જૈન શ્રમણો અને શ્રમણીઓ પોતાના સ્વાધ્યાયમાટે ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા
બગેરે પ્રકરણો સાથે આ (મૂલ) ને પળ લખાવી રાખતા હતા । વિહારમાં ઉપયોગમાં લઈ
શકાય, તે માટે તાના કદમાં લખાવતા હતા । ૧૦૩ ઇંચ થી ૧૬ ઇંચ સુધીની લંબાઈ
બાઝી, અને ૧૩ થી ૨ ઇંચ સુધીની પહોળાઈવાઝી આવી ૨૭ જેટલી તાકપત્રીય
પોથીઓ—ધર્મોપદેશમાલા સાથે અન્ય પ્રકરણોના સંપ્રહની પ્રકરણ-પુસ્તિકાઓ અન્દે
પાટળના જૈનમંદારોમાં રહેલી જળાવી છે । તેમાં વિક્રમની તેરમી ચૌદમી સદીમાં
લખાયેલી પોથીઓ છે । કેટલીક પોથીઓ જૈન મહિલાઓ પળ લખાવેલી છે । ઇમાંની
૧૨૭૯ માં ચન્દ્રાવતીમાં મલયચન્દ્રે લખેલી છે, ત્રીજી સં. ૧૨૯૨ માં મૃગુકચ્છ
(મૃત્ત) માં આસદેવીએ લખાવેલી છે, ત્રીજી સં. ૧૩૨૬ માં લખાયેલી સચિત્ર છે,
અને ચોથી સં. ૧૩૫૪ માં શ્રીમાલવંશી બાહ્લના આત્મજ સા. રાસલની પુત્રિકા
મોહિણીએ લખાવેલી છે [વિશેષ માટે જુઓ ‘પત્તનસ્થ-પ્રાચ્યજૈનભાંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી’
૧ ભાગ તાકપત્રીય, ગાયકવાડ-પ્રાચ્યમંથમાલા નં. ૭૬, પૃ. ૨૨, ૨૮૪, ૨૩, ૩૦૯
બગેરે]

૫વી રીતે જેસલમેર (મારવાડ) ના દુર્ગના પ્રાચીન મોટા મંદારમાં નં. ૨૫ ની
પ્રકરણપુસ્તિકા, જે ૧૧×૨ આકારમાં સં. ૧૩૪૫ માં લખાયેલી છે, તેમાં પળ આ
મૂલ પ્રકરણ છે । જેસલમેર ભાંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી (ગા. ઓ. સિરીક્ષ નં. ૨૧, પૃ. ૫) માં
અન્દે સ્પષ્ટ છે ।

પ્રો. પીટર્સનના રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૨૫, ૪૭, ૫૫, ૬૪, ૭૦, ૮૨, ૯૧, ૯૩માં તથા
રિપોર્ટ ૫, પૃ. ૮૦ માં જળાવ્યા પ્રમાણે આ મૂલ પ્રકરણની પ્રતિયો સંખ્યાત બગેરેના જૈન
મંદારોમાં પળ છે । પી. રિ. ૧, પૃ. ૨૫ માં આ જ ગ્રન્થના કર્તાનું નામ યશોદેવસૂરિ
જળાવ્યું છે, તે ચુક્ત જળાવ્યું નથી, તેનો આધારભૂત વક્ત્ર ત્યાં વર્ણવ્યો નથી । જ્યોદ્ધરા,
છાણી, લીંબડી, સૂરત, બંગાલ, પંજાબ બગેરેના સંપ્રદોમાં પળ આ ગ્રન્થની પ્રતિયો
જળાય છે ।

પી. રિ. ૧, પૃ. ૪૭, ૫૫, ૬૪, ૭૦ માં માગધી જળાવેલ આ ગ્રન્થના જંવમાં ૧૦૪
મી ગાથા આ પ્રમાણે છે—

“માલા ઉચ્ચસાર્થં ધર્મં જો પઢહ માઢહ ઉં (ઈ, ડ) કંટે ।

સો પાઢહ નિઘ્ઘાણં અભિરેણ વિમાણવાસં ચ ॥ ૧૦૪ ॥”

પ્રો. કીલહર્નેના રિપોર્ટ (વૉ. ૨, નં. ૩૮૨) વગેરેમાં પળ આ ગ્રન્થનું સૂચન છે ।

જયસિંહાચાર્યનો પરિચય ।

ધર્મોપદેશશાલા જેવા ૧૮ ગાયના લઘુ પ્રકરણ ગ્રન્થનું ૫૭૭૮ શ્લોકગ્રમાણ આવું ઉત્તમ શિક્ષિષ્ટ ત્રિવરણ રચનાં જયસિંહાચાર્યે પોતાની અનેકદેશીય પ્રૌઢ વિદ્વત્તાનો, મદ્દુદ્ધતતાનો પરિચય કરાવ્યો છે; પરન્તુ તેઓ પોતાનાં જન્મ, વિદ્યાધ્યયન, દીક્ષા આદિથી ભારતના કયા શુભ પ્રદેશને વિમૂષિત કર્યો હતો ? કયા જ્ઞાતિ-વંશને અલંકૃત કરી યજ્ઞસ્વી કર્યો હતો ? કયા કુલને કીર્તિશાલિ કર્યું હતું ? કયાં માન્યશાલી માત-પિતાને ધન્યવાદનાં પાત્ર કર્યાં હતાં ? એ વગેરે સમ્બન્ધમાં તેઓ આ ગ્રન્થમાં કોઈ નિર્દેશ કર્યો નથી, યદ્યપિ એ સમ્બન્ધી આપણી જિહ્વાસા પૂર્ણ થઈ શકતી નથી । સંસારથી વિરક્ત નિઃસ્પૃહ જૈનાચાર્યો પોતાની પૂર્વાવસ્થા ગૃહસ્થાવસ્થાને, અથવા પોતાના ત્યાગ કરેલા સાંસારિક સમ્બન્ધોને સ્મરણમાં લાભી પ્રકાશિત કરવાનું પ્રાયઃ પસંદ કરતા નથી । આ પ્રૌઢ ગ્રન્થકારે પણ એવા કોઈ આજ્ઞયથી પોતાનો ધ્વા પ્રકારનો પરિચય આપવો ઉચિત નહિ માન્યો હોય—એવું અનુમાન થાય છે । એના કોઈ અનુયાયી ભક્ત શિષ્યે અન્યત્ર તેવો પરિચય કરાવ્યો હોય, તો તે સાધન અમને ઉપલબ્ધ થયું નથી ।

સમ્બોધની વાત છે કે આ ગ્રન્થકારે શ્રમણાવસ્થા સાથે સમ્બન્ધ ધરાવતો પોતાનો આવશ્યક ऐतिहासिक પરિચય આ ગ્રન્થના અન્તમાં કરાવ્યો છે । આ ગ્રન્થમાં [પૃ. ૧૧૧-૧૧૩ માં] પ્રસન્નાનુસાર ‘જય’ શબ્દોથી અલંકૃત, ‘જિનવરેન્દ્રોની સ્તુતિરૂપ જયશબ્દ-કુસુમમાલા’ રચી ગ્રન્થકારે ૨૪ તીર્થંકરો પ્રત્યે પોતાનો ભક્તિ-ભાવ પ્રકટ કર્યો છે ।

તથા ગ્રન્થના અન્તમાં—‘ઋષભ વગેરે સર્વ જિનેન્દ્રોના ગણધરો અને સ્થવિરો પદ-અનુબોધ(પ્રથમાનુબોધ)માં કહેલા છે.’ તેમ સૂચવી, પૈકેક ગાથાદ્વારા મહાવીરના ક્ષમ્ભ શાસ્ત્રાર્પના કારણામી ૧૧ ગણધરોનો, દેશ, વંશ, આયુષ્ય, માત-પિતાવિ પરિચય કરાવ્યો છે ।

ગ્રન્થકારે ઉપર્યુક્ત તીર્થંકરાવલી અને ગણધરાવલી જણાવ્યા પછી મહાવીરના તીર્થમાં થઈ ગયેલા શ્રુત-સ્થવિરોની આવલી જણાવી છે । તેમાં શ્રુત-રત્નના મહાસાગર જેવા અઋષ્થી દેવ વાચક સુધીમાં થઈ ગયેલા ૨૪ શ્રુત-સ્થવિરોનું સ્મરણ કરી વિનયથી તેમને તજન કર્યું છે, તે સાથે ‘વર્તમાન કાલમાં વિદ્યમાન અને ભવિષ્ય કાલમાં થનારા શ્રુત-સ્થવિ-તેએ પણ પ્રજ્ઞાન કરતાં ગ્રન્થકારે પોતાની નમ્રતા-હૃદયતા દર્શાવી છે । પ્રજ્ઞાસ્તંતરથી તે પૂર્વજોના અનુયાયી શ્રુત-સ્થવિર ઠીકે પોતાને સૂચિત કર્યા છે ।

ગ્રન્થકારે અન્તમાં ૩૧ ગાથાઓ દ્વારા પોતાની શુદ્ધ-પરમ્પરા દર્શાવી, ગ્રન્થ-રચના, સમય, રાષ્ટ્ર-સ્થલાદિ સમ્બન્ધિ વક્તવ્ય કર્યું છે ।

વિવરણકારનું વક્તવ્ય

૧. “વીર જિનથી પ્રારૂઢ કરેલી એ (ઉપર્યુક્ત) સ્થવિરાવલીને પૂર્વે થયેલા મુનિઓએ કહેલી છે [દેવ વાચકે નન્દીસૂત્રમાં જણાવી છે]; શ્રેષ્ઠ (વાકીના—પછીના) ધીવા સ્થવિરોની) આવલીને હવે હું કહું છું, તે તમે સાંમઝો—

દેવ વાચક તથા વટેશ્વર

૨. દેવ વાચક [સં. ૫૧૦] પછી અનેક સૂરિઓ થઈ ગયા પછી સિધ્ધાત્મરૂપી અન્ધકારને દૂર કરવામાં સૂર્ય જેવા વડસર(વટેશ્વર) નામના ક્ષમાશ્રમણ થઈ ગયા ।

તત્ત્વાચાર્ય અને યક્ષ મહત્તર

૩. તેમના શિષ્ય તત્ત્વાચાર્ય એવા નામથી સુપ્રસિદ્ધ થયા, જેમનો જણ જગત્માં પ્રકટ થયો હતો, જે, પાંચ પ્રકારના આચારો (૧ જ્ઞાનાચાર, ૨ દર્શનાચાર, ૩ ચારિત્રાચાર, ૪ તપ આચાર અને ૫ વીર્યાચાર)માં સારી રીતે સ્થિત હતા, જિન-પ્રવચનરૂપ ગગનમાં ચન્દ્ર જેવા હતા ।

૪. તેમના પ્રધાન શિષ્ય પળ તેવા, યક્ષ મહત્તર નામના થયા, જેણે સ્વકુલમાં (કુટુંબ=સ્વાદ્ય)માં સુપ્રસિદ્ધ જિન-મંદિર સ્થાપિત કરાવ્યું હતું ।

કૃષ્ણ મુનિ

૫. તેમના શિષ્ય કૃષ્ણમુનિ થયા, જેઓ તપ-તેજના રાશિ હોઈ દુઃખમાં કાંલના નરનાથો(દુષ્ટ રાજાઓ, મનુષ્યો)ના મસ્તકોને શૂલ ઉત્પન્ન કરનાર અને મધ્યોરૂપી અરવિન્દોને વિકસ્વર કરવામાં સૂર્ય જેવા હતા ।

૧ શકાબ્દ ૭૦૦ = વિક્રમસંવત્ ૮૩૫માં દાક્ષિણ્યવિદ્ ઉદયોતનાચાર્યે રચેલી પ્રાકૃત કુબલયમાલાકથામાં પોતાના પૂર્વજો તરીકે જે વટેશ્વર, તત્ત્વાચાર્ય અને યક્ષ વગેરેનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેઓ અને બામાં જનાવેલ ઇથી સમાન નામવાળી વ્યક્તિઓ એક જ છે કે કેમ? એ વિચારણીય છે ।

નામિનન્દનજિનોદાર(શાશ્વજયતીથોદાર)પ્રબન્ધ રચનાર ઉપકેશગચ્છના કક્કસુરિએ વિ. સં. ૧૩૧૩ માં રચેલા ઉપકેશગચ્છ-પ્રબન્ધમાં જણાવેલ યક્ષ મહત્તર, કૃષ્ણર્ષિ, તથા જયસિંહસુરિ; અને બાઈ જણાવેલ તે તે નામના આચાર્યો એક હોવાનો સંભવ લાગે છે । સ્થાં જણાવ્યા પ્રમાણે તેમનો સમય અધિક પ્રાચીન લાગે છે, અને તેમની માન્યતા પ્રમાણે તેઓ ઉપકેશગચ્છમાં થયેલા પૂર્વજો હતા । બાઈ તત્ત્વાચાર્ય તરીકે નિર્દેશ છે, તેને સ્થાં નક્કસુરિ તરીકે જણાવ્યા લાગે છે । પ્રાકૃત તત્ત્વાચરિય, મહાચરિય તરીકે પણ બંચાય, અને કેલકો દ્વારા સમાન અક્ષરે લખાય છે—એ પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિયો વાંચનાર વિદ્વાનો સમજી શકે તેમ છે । સ્વદ્રુપ નગરનો, બાગપુરનો, તથા સ્થાંના જિનમંદિરનો ઠહેલ ઉપર્યુક્ત ઉપકેશગચ્છ-પ્રબન્ધમાં પણ આવે છે । શ્રીજ્ઞાનસુન્દરજી(હાલ નામ દેવગુપ્તસુરિ)ની પ્રેરણાથી સં. ૧૯૮૭ માં તે સંસ્કૃત પ્રબન્ધો હિન્દી બનુવાદ મેં કરી આપ્યો હતો, તે સાથે તે પ્રકટ થયો નથી, છતાં તેમાંનું કથન જાણવા માટે બાઈ આગલ વર્ષોવધામાં આવે છે ।

વિક્રમસંવત્ ૧૧૧૫ માં રચેલા આ પ્રબન્ધના અન્તમાં કૃષ્ણમુનિના સિધ્ધ જયસિંહાચાર્યે પોતાની ગુરુ પરમ્પરાનો સમ્બન્ધ, મગધના મહાવીરના મગધરો, શ્રુત-સ્થવિરોના કામમાં થયેલા દેવ વાચક (નન્દીસૂત્રકાર) સાથે જોયો છે । દેવ વાચકની પરમ્પરામાં થયેલા ઉપર્યુક્ત વાક્ય મહત્તર અને કૃષ્ણ મુનિ વગેરેને તે પછી લગભગ પાંચસો વર્ષ પછી થયેલા ઉલ્લેખ(ઉપકેશગચ્છના આચાર્ય પોતાની રત્નપ્રમથુલવાળી પૂર્વજ-પરમ્પરામાં ઉલ્લેખગચ્છની અપ શાક્ષામાં થયેલ સૂચની કેટલોક વૃતાન્ત જણાવ્યો છે, તે વિચારણીય છે । વિ. સં. ૧૩૧૩ માં કક્કસુરિએ સંસ્કૃતમાં ઉલ્લેખગચ્છ સમ્બન્ધી પ્રબન્ધ-અતિપ્રબન્ધ રચેલો છે, તેવી રચના

तेमणे ऐहम्पर्यबी जाणीने, अने चिर-लिखित महापुस्तिकाओ जोईने पोताना मति-वैभव प्रमाणे करेली त्या जगती छे-

“आसखकेशागच्छे निखिलगुणभूतो ये पुरा सप्रभावा,
येदम्पर्याद् विदित्वा, चिरलिखितमहापुस्तिकाभ्योऽपि दृष्ट्वा ।
ग्रन्थे गच्छप्रबन्धे निजमतिविभवोन्मानतो निर्मितेऽस्मिन्
प्रोक्तेऽहं तानशेषानपि न हि विदिता ये मया तेऽत्र नोक्ता ॥ ७३२ ॥
श्रीशिकमाकाद् दृढनाङ्क-चङ्कि-शाशाङ्क [१३९३] संख्ये शरदि प्रहृते ।
गच्छत्य सऽद्यन्धचरित्रमेतत् श्रीकङ्कसूरी रचयाञ्चकार ॥ ७३४ ॥
श्रीपार्श्वोत्पन्न-रत्नप्रभगुरु-निषिद्ध-स्थूलमूलप्रबन्ध ,
कृष्णध्याद्यप्रज्ञास्वाततिपरिकरितः साधु-साकार-पत्रः ।
सच्छायः कीर्ति-पुष्पः शुभशतकलितः ब्राह्मपदयाभितो यः,
श्रीमान्केशानामा स भुवि विजयतां करुणदासीव गच्छः ॥ ७३५ ॥”

उपयुक्त प्रबन्धमां (श्लो. १८० थी २०५ मां) जणाव्युं छे के-“त्यार पछी परी पाछा बीजा यक्षदेवसूरि थया, ते बिहार करता अनुक्रमे मुग्धपुर (मूढा) नामना श्रेष्ठ नगरमां आया हता । त्या म्ळेच्छोनो भय उत्पन्न थतां तेमणे वृत्तान्त जाणवा माटे शासनदेवीने मोकळी हती, तेणीने म्ळेच्छोना देवोए पकडी हती । तेओ आधीने विरन्तर कहेता हता के-“म्ळेच्छो आपणा मन्दिरमां छे’ तेमना वचननी प्रतीतिथी पूज्य, ते ज प्रमाणे जनेने कहेता हता । देवयोगशी अकस्मान् म्ळेच्छ-तैम्य आभ्यु, त्यारे शासनदेवीए जखी आधीने कष्ट के- म्ळेच्छो आया, ... दे प्रभो ! हुं शुं करं ? व्यस्तरी वडे पकडई हती, हमणां ज मने छोडी छे, तो म्हारी शो दोष छे !, एम कहीने देवी गई; सूरि देव-ग्रह (मन्दिर) मा गया, देवताऽवसर (देव-सामग्री) आपीने तेमणे जे साधुओने मोकळ्या । सूरिनी पोते पांचसो मुनिओ साथे कायोरसर्ग (ध्यान) मां रखा । एवी रीते रहैला केटलाक साधुओने [म्ळेच्छोए] पकड्या, केटलाकने सार्थां, बन्दी तरीके रहैल, म्ळेच्छ थयैला एना पण भावके सूरिजीने छोडाया, अने साथे पोताना पुरुषो आपीने तेमने सुखेशी खट्टकूप (खाद) पुरमां पडोवाह्या, कारण के मनुष्योतुं माग्य जागृतुं होय छे-

“रत्ना सह स्वपुरुषान्, खट्टकूपपुरे प्रभुम् । प्रापयच्च सुखेनैव आर्यं जगर्म्मि यक्षुणाम् ॥ १९६ ॥”

त्यां वसता आचकोए पोताना पुत्रो आया, ते ११ जणने पूज्ये दीक्षित कर्मा । पूर्वोक्त बंने मुनिओ देवतावसर (देव-सामग्री) लहने मळ्या । त्याची पूज्य, परिवार साथे आघाट नगरमा गया । त्या पण आचकोए गच्छना उद्धार माटे पुत्रो आया, केटलाके सवारना वैराग्यशी पोतानी मेळे ज रीक्षा खोकारी । विक्रमशी एक (? आठ) सो ने कंक अधिक काळ गयो, त्यारे श्रेष्ठ चरित्रवाळा ते यक्षदेवाचार्यां थया ।

“श्रीशिकमादेक (? दृष्ट) शते किंचिद्भयधिके गते । तेऽजायन्त यक्षदेवाचार्यां वयंचरित्रिणः ॥”

जे मुनीश्वरे स्तम्भतीर्थ (खंभात) पुरमा सधे करवेल पार्श्वने मन्दिरमां स्थाप्या हता. बहु परिवार थतां, कोह इतिनिधि शिष्यने ‘कङ्कसूरि’ नामशी पोताना पदमां गुरु (गच्छ-नायक) करीने ते स्वर्ग गया ।

ते (कङ्कसूरि) ना पट्ट पर, गुरुना गुणोशी आश्रित सिद्धसूरि गुरु थया, तेमना यक्ष नामना शिष्य महत्तरपदमां रखा हता । तेओ बारित्रवंत होवा छता पण शुभ परिणामनो बिचार करीने, आचकोना अति आदर्शो निवर्णित थडने प्राये खट्टकूपपुरमा रहेता हता, गुरु (गच्छनायक) स्थाप्या विना, सिद्धसूरि गुरु स्वर्ग जतां, सर्व प्रकारनी गच्छ-बाहकता यक्ष महत्तर करता हता ।

“तत्पदेऽमृत सिद्धसूरिगुरुगुणगुणप्रभः । यक्षान्मिष्यस्तस्य शिष्यो, महत्तरपदे स्थितः ॥ २०३ ॥

स प्राबोऽमृत खट्टकूपे, बारिभ्यसि विनिन्य च । सुबोदकं आचकाणामस्वाधरनिषञ्जितः ॥ २०४ ॥

सिद्धसूरिगुरी स्वर्गमस्थापितगुरौ गते । गुरुच्छायाहकतां चके, सर्वां यक्षमहत्तरः ॥ २०५ ॥”

“आ तरफ मयुरापुरीमां मान नामना कोई सुबुद्धि, कोह एक आरव्यक (वनवासी) गुरुनी पासे रीक्षा लहने सर्व विद्वान्त भण्या हता, अने पुरीनीं समीपना बनमा व्रत पालन करता हता, तेमने पहेलां ऊकेशगणना नायक यक्षदेवे मजसूरि नामना आचार्यां कर्मा हता; तेमनी पासे कृष्ण नामना सिधे व्रत स्वीकार्युं हतं । स्वल्प आयुष्यवाळा ते मजसूरि, बीजा भक्षिकोने पण पोताना हाथे रीक्षा आपीने स्वर्ग गया । त्यार पछी

उदार बुद्धिवाळा सुत्र कृष्ण साधु उस्थापना (उपस्थापना) बगेरे व्रत-वृद्धि (विधि) माटे खट्टकूप (खाद) पुरमां गया होता । तेणे **बीर-मन्दिरमां यक्ष महत्तरनी** पावे उपसम्पादू अने बने प्रकारनी (ग्रहण, आसेवना) शिक्षा ग्रहण करी होती । महत्तर पण, पोताना आयुष्यना अन्तर्मां, गच्छनो समस्त भार कृष्ण ऋषिने समर्पण करीने, अनशन करीने स्वयं गया ।

कृष्णऋषि एवकेधरी देवीनी वाणीची चित्रकूट (खितोड) पुरमां जदने कोड शिष्यने भगाम्यो हलो, सर्वे विद्यावाळा ते शिष्यने देवगुप्त नामची गुरु (गच्छनायक) तरीके स्थापन कराव्या होता, ते पोतानी मेळे आदर-पूर्वक गच्छ-वाहकपणातुं पालन करता होता ।

देवगुप्त, गच्छना भारनो निर्वाह करता होता, ते समयमां कृष्णऋषि विहार करता एक वखते नागपुरमां गया होता । त्यां तेमनी धर्मदेवना सांमळीने नारायण श्रेष्ठी प्रतिबोध पाव्या होता एक वखते ए शेठे कृष्णऋषिने विज्ञप्ति करी के-“भगवन् ! तमारा आदेशची आ पुरमां हुं जिन-मन्दिर करावु.” [सप्तशेरी] जिने कहेली छ, तेमां जैनमन्दिरना निर्माणनी मुख्यता छे [उत्तम मेटणुं लह ते त्यांना महाराजा पावे गया, तेनी प्रार्थनाना प्रत्युत्तरमां महाराजाए कथुं के-] ‘पुरमा ज्या तमने सुख पाव त्यां, रुचि प्रमाणे भूमिने ग्रहण करो, अने त्यां [देवमन्दिर] करावो, में ते भूमि तमने प्रसादची अर्पण करी छे ।’

त्यार पछी ते शेठे (नारायण) नागपुरमां दुर्ग (गड-किळा) मानी भूमिनी याचना करी; ते प्राप्त करीने, जखी त्यां आवीने तेणे देव-मन्दिरनो प्रारम्भ करी । थोडा दिवसोमा अवसाधार जैनमन्दिर तैयार कता, मूळ बिम्ब करावीने तेणे कृष्णऋषिने विज्ञप्ति करी के-“हे प्रभो ! प्रतिष्ठा करो, जेथी आ (बिम्ब) जनो बडे पूजाव; तमारा मन्त्रीची स्थापित सस्कारवाळा पाषाणो पण पूजाव छे ।’

कृष्ण ऋषिए कथुं के-“म्हारा पूज्य श्रीदेवगुप्तसुरिजी गृज्जर भूमिमां छे, तेमने तमे सत्वर बोलवो.” त्यार पछी अश्वित्तमान ते शेठे विज्ञप्ति साये पुत्रने मोकली, गुरुजीने बोळाची भ्रष्ट लग्नमा प्रतिष्ठा करावी होती । त्यां ७२ गोष्टी अने गोष्टीको (व्यवस्थापक बहीबटदार दूस्तीओ) पण ठाराव्या होता. त्यारची नागपुरमां जैनधर्मतुं साम्राज्य अयुं हटुं ।

कृष्ण ऋषिए सपादलक्ष (सवालक=राजपूताना) मां उत्कृष्ट तप कर्युं हतुं, जे जोडने सर्वे जन मायुं धुणावता होता । उपवासी ते तपस्वीए नागपुरची रैवत (गिरनार) गिरि पर जइ, जेमिजिनने नमन करी, नियम प्रमाणे पूजीने क्षीर जलने प्राप्त करीने, दूध पर नजर नाखता, गुडरिहा जदने ज भोजन, अने निवेदची मयुरा पुतीए पहांचीने पारण कर्युं हतुं ।

कृष्ण साधुए एक समये देवगुप्तजीने विज्ञप्ति करी के-“अनुयोगने धरनार कोड पण एक सुरि करो; श्रीसि-हसुरिजी थया पछी घणा वर्षीं सुधी गच्छ गुरु (गच्छनायक सुरि) ची शून्य राखो हतो, तेथी अन्य गच्छना सुरिओने में बहुधा प्रार्थना करीने आप पूज्यने पद-संगम करावो हतो; तेथी मन्त्रने धरनार बीजा कोड सुरि करवामां आवे, जेथी आत्रायवाळो सुरि-मन्त्र गच्छमाथी जाय नहि ।”

ते (कृष्ण साधु) नी विज्ञप्तिची देवगुप्तजीए त्यार पछी पोताना आदेशने करनार जयसिंह नामना सुबुद्धि विद्वान्ने मन्त्रना आधाररूप गुरु (गच्छनायक) कर्यो होता । तेमना पद पर वीरदेव, अने तेमना पद पर खासुदेव; एनी रीते केटलाक वर्षीं सुधी मन्त्राचार ए त्रण नामो थग्यो होता । वि. वि.”

उपर्युक्त आधायने सूचवता श्लोको आ प्रमाणे छे-

“इतच्च मयुरापुर्या, कश्चिज्जानाऽभिधः सुधीः । कस्याप्यारण्यकगुरोर्दक्षामादाय पार्श्वतः ॥ २०६ ॥

अधीतसर्वसिद्धान्तः, पुर्वासन्नबने व्रतम् । पालयन् यक्षदेवाण्यैककेशमणनयाकैः ॥ २०७ ॥

भीमजस्रसूरिनामाऽसावाचार्योऽसि कृतः पुरा । तस्य पार्श्वे कृष्णनामा, बिमो व्रतमुपाददे ॥ २०८ ॥

त्रिभिर्विशेषकम् ।

अथ श्रीमाध्व नक्षसूरिर्भक्तिकानपरायणः । दीक्षयित्वा स्वहस्तेन, स्वपादुः स्वर्जगाम स ॥ २०९ ॥ तत उद्यापनामुत्सववृद्धि (विधि) कृते कृती । कृष्णसाधुः व(स)ट्टकूपपुरेऽगच्छवत्पृथ्वीः ॥ २१० ॥

श्रीयक्षमहत्तराणां, पार्श्वे श्रीवीरमन्दिरे । उपसम्पदमादय, शिक्षां च द्विविधांमपि ॥ २११ ॥

महत्तथा(तो)ऽपि गच्छस्य, भारं कृष्णार्चयेऽसिहम् । वितीर्णानशनं कृत्वा, स्वायुःप्रान्ते दिवं बभौ ॥ २१२ ॥

તતઃ કૃષ્ણર્ષિણા.....દેવીચક્રેશ્ચરીમિરા । સ્ત્રિત્રકટપુરે ગત્વા, વિનેચઃ કોઽપિ પાઠિતઃ ॥ ૨૧૩ ॥
 ત સર્વેષિઃ શ્રીદેવગુતાણ્ય સ્થાપિતો ગુરુઃ । સ્વયં ગચ્છવાહકશ્ચ, પાલયાન્નાસ સાદરઃ ॥ ૨૧૪ ॥
 શ્રીદેવગુતે ગચ્છત્વ, આરંભિતોહયત્વ । કૃષ્ણર્ષિઃ શ્રીનાગપુરે, વિહરન્નમ્વદા ચયો ॥ ૨૧૫ ॥
 તત્ર નારાયણાઃ શ્રેષ્ઠી, શુભા તદ્વચ્ચર્મદેશનામ્ । પ્રતિબુદ્ધ કુ.....સાતેઃ ॥ ૨૧૬ ॥
 વ્યવિજ્ઞપદ્મૈ જાનુ, કૃષ્ણર્ષિઃ અગચ્ચહમ્ । કારયામિ ત્વદાદેશાત્, પુરેઽસ્મિન્ જૈનમન્દિરમ્ ॥ ૨૧૭ ॥
જિનોવિતા । વિચિતે તત્ર મુચ્ચત્વં, જૈનમન્દિરભિર્મિતેઃ ॥ ૨૧૮ ॥
 તતઃ શ્રેષ્ઠી કમ્ય.....હા(દા)ય સઃ ॥ ૨૧૯ ॥
 “ચવાણ્ણિ ગૃહાણ ત્વં, મૃમિં ચત્ર પુરે તત્ત્વ । મુક્તાચતે તત્ર કુર્વાઃ, પ્રસાદે તે કૃતા મયા” ॥ ૨૨૦ ॥
 સોઽચાચત્ર નાગપુરે, તુર્ગમધ્યે ક્ષિતિ તત્ત્વ । લઘ્વાઽઽગત્ય દ્રુતં તત્ર, પ્રારમે દેવમન્દિરમ્ ॥ ૨૨૧ ॥
 સ્વચ્ચૈરહોભિરગુહૈ, નિષ્પચે જૈનમન્દિરે । કારયિત્વા મૂલચિન્મયં, સ કૃષ્ણર્ષિઃ વ્યવિજ્ઞપત્ ॥ ૨૨૨ ॥
 “પ્રમો ! પ્રતિષ્ઠા કિયતા, ચયદે પૂજ્યતે જનૈઃ । ત્વન્મન્નાહિતસંસ્કારાઃ, પૂજ્યન્તે દયદોઽપિ હિ” ॥ ૨૨૩ ॥
 કૃષ્ણર્ષિઃ પ્રાહ મે પૂજ્યા, શ્રીદેવગુપ્તસૂરયઃ । સન્નિત ગૂર્જરમેધિન્યાં, તાનાકારય સત્ચરમ્ ॥ ૨૨૪ ॥
 તતઃ સુતે સચિન્મયિ, પ્રેષયિત્વા સ મન્કિમાન્ । ગુરુનાકાર્યં મન્નપ્રે, પ્રતિષ્ઠાં નિરમાયત્ ॥ ૨૨૫ ॥
 તત્ર દ્વાસસિંહી ગોઠીગોઠિકાનપ્યર્ચીકરત્ । જૈનધર્મસ્ય સામ્રાજ્યં, તત્તો નાગપુરેઽમવત્ ॥ ૨૨૬ ॥
 સપાલકે કૃષ્ણર્ષિસ્કુદૃષ્ટે વિદ્યે તપઃ । યન્નિરીક્ષ્ય જન સર્વો, વિદ્યે મુર્ધધૂનનય્ ॥ ૨૨૭ ॥
 શ્રીમન્નાગપુરાદુપેક્ષિતતતુર્ગચ્ચા ગિરી રૈશ્વતે, નત્વા નેમ્નિ જિનં પ્રપ્ત્ય નિયમં શ્રીરાજેનાસાદ્ય ચ ।
 મુખ્યે ચક્ષુ નિવેશતાં ગુરુરિહા ગચ્ચૈવ યો ભોજનમ્, નિર્વેદાન્મધુરાં પુરીમધિગતઃ ચક્રે તતઃ પારણમ્ ॥ ૨૨૮ ॥
 શ્રીદેવગુતા અન્યેષુવિજ્ઞતાઃ કૃષ્ણસાધુના । અવુપોગધરઃ કોઽપિ, સૂરિરેકો વિધીયતામ્ ॥ ૨૨૯ ॥
 શ્રીમતાં સિદ્ધસૂરીણાં, વ્યવીત્યામાનનન્તરમ્ । ગુરુશ્રવ્યો યથા ગચ્છો, ચદુર્વર્ષાણ્યજાયત ॥ ૨૩૦ ॥
 તત્તોઽન્યગચ્છસૂરીણાં, ચદુર્વર્ષાણ્યમયઃ મયા । વિધાય કારયામાસે, પૂજ્યાનાં પદ-સન્નમ્ ॥ ૨૩૧ ॥
 તત્તો મન્નપ્રેઃ કોઽપિ, સૂરિરન્યો વિધીયતે । યથા ગચ્છાત્ સૂરિમન્નો, ગચ્છત્વાન્નાયિકો નહિ ॥ ૨૩૨ ॥
 તદ્વિક્રિયેદેવગુતેર્નિર્જાદેશકસ્તતઃ । મન્નાધારગુરુશ્ચક્રે, જયાસિંહાશ્રયઃ મુચીઃ ॥ ૨૩૩ ॥
 તત્પદ્મદેવમ્ વીરદેવો, ચાસુદેવોઽય તત્પદઃ । મન્નાધારામિધા ણ્વં, તિસોઽમ્બુજ્ઞ કિયત્સમા ॥ ૨૩૪ ॥”

‘અગવાન પાર્શ્વનાથકી પરમ્પરાકા હિતિહાસ’ જેવા વિશાલ ગ્રન્થોના કેન્દ્રક, ઉપકેશગચ્છના વર્તમાન આચાર્ય શ્રીદેવગુપ્તસૂરિજી (પૂર્વનામ જ્ઞાનસુન્દરજી)નો બહિ આમાર માનવો ઉચિત છે, કે જેમણે મ્હારી પ્રાર્થનાથી તત્કાલ આ શ્લોક-સામગ્રી સ. ૧૯૮૭ મા મ્હારા કરેલા હિન્દી અનુવાદ સાથે મ્હને મોકલ્યાથી હતી ।

કૃષ્ણર્ષિ-ગરુડ

આ મહામુનિ કૃષ્ણના નામથી ‘કૃષ્ણર્ષિ-ગરુડ’ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલ છે, જેમાંના અનેક આચાર્યોએ, અને વિદ્વાન્ મુનિઓએ અનેક સ્થલે જિનમન્દિર-મુર્તિયોની પ્રતિષ્ઠા કરી-કરાવેલી જાણવામાં આવી છે, તથા પ્રગ્થ-રચનાદિ અનેક હુમ પ્રદર્શિત કરેલી જણાય છે ।

વાદ-વિદ્યામાં સ્વારંગ નામના કાશીને ચિરંગ બનાવનાર, ધ્યાયસારની ટીકા ચગેરે રચનાર અન્ય જાણસિદ્ધ-સુરિ વિ. સ. ૧૪૨૨માં રચેલા કુમારપાલચરિત મહાકાવ્યમાં પોતાના પૂર્વજ તરીકે ઉપયુક્ત કૃષ્ણમુનિ સમ્બન્ધમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે કે “આર્ય મુદ્ધસ્તોના મુખ્ય શિષ્ય શ્રીપ્રમસૂરિથી ચારણલિખિતના કારણથી સ્વારણગણ પ્રસ્થાત થયો, તેની ચોથી શાલા વજ્રનાગરીમાં, વિટપ નામના બીજા કુલમાં કૃષ્ણ મુનિ થયા । જેલો અનહદ લખિયોના શાસત્યાનરૂપ હતા, મન્કતો-દેવોથી ધન્વન કરાતા પ્રસ્થાત તપસ્વી હતા, કૃષ્ણ-સાગર હતા । જેમણે મિત્ર-મરણના દુઃસ્વર્થી વ્રત સ્વીકાર્યું હતું, જેમણે દુઃખે પ્રહળ કરી શકાય એવા અભિપ્રદો પ્રહળ કર્યા હતા, જેમણે સર્વોના શ્રેયથી આકુલ પ્રાણીઓને પગના પાળીથી ડઝીવિત કર્યા હતા, જેમણે પ્રતિષ્ઠે ૩૪ પાર્ણાં કર્યા હતાં, અનેક રાજાઓમે પ્રતિબોધ આપ્યો હતો, ચમરૂપી ધનવાલા તે કૃષ્ણ વ્રુષિ હર્ષ માટે યાચો । તે મુનિરાજે પહેલાં નાગપુરમાં પોતાના વચનથી નારાયણ શેઠ દ્વારા ઉત્તમ ચૈત્ય (જિન-મન્દિર) કરાવીને, એમાં વીરવી (? ચિકમધી) ૯૧૭ વર્ષમાં આવાઝ માસની શુક્લ પંચમી તિથિએ અન્તિમ જિન(મહાવીર નીર્વૈકર)ની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી; અને ચંચ ચગેરે ૭૨ મોઢીકો(વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓ)ની સ્થાપના કરી હતી । તે સંસ્કૃત ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે-

૧૧. જેમણે ભારતવર્ષમાં અજ્ઞાનરૂપી ગાઢ અંધકારમાં પડેલા મનુષ્યોને જિન-વચન-રૂપી પ્રદીપ બટે સિદ્ધપુર (મોક્ષ)નો માર્ગ પ્રકટ કર્યો હતો (વર્ણવ્યો હતો) ।

૧૨. જેમણે મહાસત્ત્વશાલી ઘળા રાજાઓ, દ્વિજો અને શ્રેણીઓને પ્રવ્રજિત કર્યા હતા; અને સ્થાને સ્થાનમાં વીજાઓને અમય (મંત્રીશ્વર) સરસ્વા શ્રાદ્ધ-શ્રદ્ધાલુ શ્રાવકો કર્યા હતા ।

૧૩-૧૪. જેમણે ઘળા દેશોમાં, ચતુર્વિંશ શ્રીસંઘથી યાત્રા કરાતાં અનેક જિન-મન્દિરો કરાવ્યાં હતાં । ગુજરાત^૧ (ગૂજરાત) ભરમાં, નાગઝર (નાગોર, મારવાડ) વગેરે જે જે નગરોમાં તેઓ ભોજન માટે પળ બસ્યા, ત્યાં ત્યાં અનેક જિન-મન્દિરો થયાં હતાં ।

૧૫. જેમનો સ્પર્શ, કફ, મલ-મૂત્ર અને મેલ પળ ઔષધિરૂપ થતાં હોઈ વિવિધ વ્યાધિઓને આશ્ચર્યકારક રીતે નાશ પમાડતા ણ (મહાત્મા) પરમ ઔષધિનો વિભ્રમ કરાવતા હતા ।

૧૬. ઘણા પ્રકારના તે મહામુનિના ગુણોનો પાર પામી શકાય નહિ, અથવા ગગનના વિસ્તારમાં રહેલાં દ્રવ્યો (તારાઓ) તું પ્રમાણ કોણ જાણી શકે ?

વિવરણકાર જયસિંહાચાર્ય

૧૭-૧૮. દેવો અને મનુષ્યોવડે સ્તુતિ કરાવેલા, તે (મહાત્મા કુલ્લમુનિ) ના ચરણોમાં રહેલ રજ જેવા, જયસિંહાચાર્ય નમ્મના અસમ-અસામાન્ય શિષ્યાવયથે (શિષ્યરૂપ

૧ ગૂજરાત નામની પ્રાચીનતાને સૂચવતો, ગૂજરાત નામ સાથે સામ્ય ધરાવતો, પ્રાકૃતભાષામાં વપરાયેલ આ ગુજરાત શબ્દનો પ્રયોગ સં. ૧૧૫ માં રચાયેલા આ પ્રાચીન પ્રન્થમાં મળતો હોઈ મહત્વનો ગણી શકાય । આવો પ્રયોગ, આ પછી ત્રીજે વર્ષે સં. ૧૧૮ માં લખાયેલા એક અન્ય શિલાલેખમાં પણ પ્રાકૃતભાષામાં મળે છે । પટ્ટિહાર (પ્રતિહાર) વંશી સદ્ગુણી રાજા કાકુકે અકિષી જિનેદેવનું દુરિત-ચિનાશક, સુખ-જનક બનલ ભવન કરાવ્યું હતું, અને તે સિદ્ધ ધનેશ્વરના ગચ્છમાં ગોઠિલો (વ્યવસ્થાપકો-ટુસ્ટીઓ)ને સમર્પણ કર્યું હતું, તે ભવનનો સં. ૧૧૮ નો શિલાલેખ, ઘટિયાલા (જોધપુર-મારવાડરાજ્ય)માં છે, તેમાં તે મહારાજાની પ્રશંસા કરતાં 'મહા-માન્વલ્લભની પરિબલાં અજ ગુજરાત્તાણ' ઉલ્લેખ કર્યો છે, અર્થાત્ 'જેણે મહ...' આર્થે ગુજરાત વગેરે અનેક દેશોમાં પોતાના સચરિત અને ગુણો વડે જનોમાં અનુરાગ ઉત્પન્ન કર્યો હતો-એવો ભાં આપાય છે ।

'જર્નલ રોયલ એશિયાટિક સોસાયટી' સન્ ૧૮૫૫ ના ણ. ૫૧૬થી ૫૧૮ માં, મુનશી દેવીપ્રસાદજીના 'મારવાડના પ્રાચીન લેખ' માં, અને સદ્ગત શાહી પૂર્ણચંદ્રજી નાહરના 'જૈનલેખસંગ્રહ' (ખન્ડ ૧, ણ. ૨૫૬ થી ૨૬૧)માં પણ કદક અશુદ્ધિ સાથે એ લેખ પ્રકટ થયેલ છે ।

પ્રાકૃત ગુજરાત્તાશબ્દને મળતો, સંસ્કૃત ગૂર્જરત્રા શબ્દ, વિ. સં. ૧૦૦ ના તામ્રપત્રમાં વપરાયેલ જોવા જાણવા મળે છે । પ્રતિહારવંશી મહારાજા ભોજ (૧ લા)ના દાનપત્રમાં એનો ઉલ્લેખ છે. ત્યાં દાનમાં અપાયેલ સિંચાગમને, ગૂર્જરત્રામુસિમાં ગયેલ હેંદવાનક વિષય સાથે સંબદ સૂચવવામાં આવ્યું છે । તેથી રીતે એજ સમયના ળીજા દાનપત્રમાં, દાનમાં અપાયેલ મંગલાનક (મંગલાણા) ગમને પણ ગૂર્જરત્રા-મંડલમાં ગળવામાં આવેલ છે, જે થંને ગામો હાલમાં મારવાડના જોધપુર-રાજ્યમાં ગળાય છે । વિશેષ માટે જુઓ ણિ-પ્રાપ્તિમાં ળીજા [વી. ૫, ણ. ૨૧૦-૨૧૧]. પ્રાકૃતમાં ગુજરાત દેસ, દેસીભાષા વગેરે પ્રયોગો, અને સંસ્કૃતમાં ગૂર્જર શબ્દ-પ્રયોગ એથી પણ ૧-૩ શતક કેટલા પ્રાચીન સમયના પ્રન્થોમાં જોવા-જાણવામાં આવેલ છે । કેટલાક સાક્ષરો 'ગૂર્જરત્રા' શબ્દના અપ્રશંસા તરીકે 'ગૂજરાત'શબ્દની વ્યુત્પત્તિની અવનવી કલ્પના કરતા હતા, તેમને આ 'ગુજરાત્તા' શબ્દનો પ્રાચીન પ્રયોગ, વિશેષ યોગ્ય વિચાર કરવામાં અપયોગી થયો । મારવાડ અને ગૂજરાતના ગાંઠ નિકટ સંબંધને સમજવામાં પણ આ ઉલ્લેખ અપયુક્ત થયો ।

અંશે) અધ્યયન કરેલા આગમને અનુસારે, શ્રુતદેવીના પ્રસાદથી વિમલગુણવાળી કુસુમ-માલા જેવું ધર્મોપદેશમાલાનું વિવરણ કર્યું છે ।

૧૯ અજ્ઞાન, રાગ, દ્વેષ વગેરે વહે જે કંઈ અયુક્ત રચાયુ હોય, ક્ષમા કરીને, તે દૂર કરીને શ્રુતદેવીના ગુણવાળા-શ્રુતજ્ઞાનીઓ તેને સુશ્લિષ્ટ(સુસમ્બદ્ધ) કરો ।

૨૦. આ સર્વ આગમની વિધિ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે, કલ્પનાથી ન્યૂન નથી; તેથી જિન-વચ્ચનો પ્રત્યે સત્વ્રણ(સ્પૃહાવાળા — શ્રદ્ધાલુ) સજ્જનો આગમ-મક્તિથી આ (વિવરણ ગ્રન્થ)ને ગ્રહણ કરો ।

શ્રુતદેવીના માનિધ્યથી રચના

૨૧. જે(ધર્મોપદેશક), આ (ગ્રન્થ)ને શ્રુતદેવીના સાન્નિધ્યથી રચેલ ચિન્તની પર્વદામાં વાંચે, તે, તેના પ્રભાવથી બન્ધ, મોક્ષ વગેરેને જાણે છે ।

૨૨-૨૬. બન્ધ વગેરેને પરિહરતો, પોતાની શક્તિ પ્રમાણે મોક્ષ માટે ઉદ્યમ કરતો મનુષ્ય, નિશ્ચયે વીજા પુરુષાર્થો વહે પળ મુક્ત થતો નથી, જેમ ધાન્ય માટે ઉદ્યમ કરનાર, પલા(રા)લથી મુક્ત થતો નથી. કારણ કે આ(ગ્રન્થ)માં જિનોતું, ગણધરોતું, ચક્રવર્તી-ઓતું, બલદેવોતું, વાસુદેવોતું, કેવલજ્ઞાનીઓતું, મનઃપર્યવજ્ઞાનીઓતું, અબધિજ્ઞાનીઓતું, પ્રત્યેકબુદ્ધોતું, જિનકલ્પીઓ વગેરેનું ચરિત કહેવાય છે, તે આ લોકમાં ચિન્તામણિની જેમ અનિષ્ટોનો વિષાત કરનાર અને ચિન્તવેલ સુખને આપનાર થાય છે, તથા પરલોકમાં મોક્ષના સુખને ઉત્પન્ન કરનાર થાય છે । તેથી દુરિતોના વિષાતને, અને આ લોકમાં તથા પરલોકમાં જે કલ્યાણને તું ફલ્લતો હોય, આ ગ્રન્થને તું સાંભળ, અને સર્વ(ભવ્ય) સત્ત્વોને તું વંચાવ । આ ગ્રન્થને વાંચનાર, સાંભળનાર અને આ ગ્રન્થમાં કહેલ અનુષ્ઠાનમા વર્તનાર મનુષ્ય ત્રીજા ભવમાં, અથવા સાતમા, આઠમા આદિ(મર્યાદિત) ભવોમાં સિદ્ધ થાય છે ।

૨૭. જ્યાં સુધી ટીપો અને સમુદ્રો વિદ્યમાન છે, કુલપર્વતો, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને દેવલોકમાં દેવો વિદ્યમાન છે, ત્યાં સુધી નેમિચરિત જેવું મનોહર આ વિવરણ અસ્થલિતપણે પસરો — સર્વત્ર પ્રસાર પામો ।

રચના-સમય, રાજ્ય, સ્થલ

૨૮-૨૯. પછર વર્ષોથી અધિક, નવસો સંવત્સરો(સંવત્ ૧૧૫) વ્યતીત થતાં, માર્ગપદ શુદ્ધ પંચમી અને બુધવારને દિવસે, સ્થાતિ નક્ષત્રમા, જનોનાં મનને આનન્દ

૧ લગભગ ચારસો વર્ષો પહેલાં રચાયેલી ગૃહટિપતિકા નામની પ્રાચીન જૈનગ્રન્થસૂત્રી, જે શ્રી જિનવિજયજી દ્વારા જૈનસાહિત્યસંશોધક ત્રિમાસિકના મા. ૧, અં. ૨ માં પ્રકાશિત થયેલ છે, 'તેના નં. ૧૭૦ માં 'ઉપદેશમા-લાટિ' પ્રાકૃતા કુપ્પાર્વિ-શિષ્ય-જયસિંહસૂરિકૃતા ૧૧૩ વર્ષે' આવો ઉલ્લેખ છે । તે પછી નં. ૧૭૧ અને ૧૮૦ માં જણાવ્યું છે કે—

“ધર્મોપદેશમાલા-લઘુવૃત્તિ: ૧૧૫ વર્ષે જયસિંહીયા । - વિષરણં સ્તમ્ભતીર્થે વિનાં ન ॥”
ધ૦ પ્ર૦ ૧

“इय जयसिंहसुणीसर-विणेयजयकिसिणा कयमेयं ।

सीलोवएसमालं आराहए लहइ बोधिकलं ॥ ११५ ॥”

સંભવ છે કે તે આ જયસિંહસૂરિના શિષ્ય હશે ।

[૨] બીજું વિવરણ

ધર્મોપદેશમાલાનું બીજું સુવિસ્તૃત વિવરણ ૧૪૪૭૧ શ્લોકપ્રમાણનું છે, તે હર્ષપુરીયગ-
ચ્છના હેમચંદ્રસૂરિના પ્રથમ પટ્ટધર વિજયસિંહસૂરિ વિ. સં. ૧૧૯૧ માં સિદ્ધરાજ જય-
સિંહના રાજ્ય-સમયમાં રચ્યું હતું । તેની ૪૩૩ તાલપત્રોવાળી પોથી પાટણમાં છે । તેની
પ્રાન્ત પ્રશસ્તિ અમ્હે પાટણ જૈનમંડારોની મન્થ-સૂચી (ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬ પૃ. ૩૧૧
થી ૩૧૩) માં દર્શાવી છે, પીટર્સન રિ. ૫, પૃ. ૮૭ થી ૯૦ માં પણ છે ।

તે બીજું વિવરણ, અહિં પ્રકાશિત થતા આ જયસિંહસૂરિના વિવરણનો જ વિસ્તાર છે,
પહેલા વિવરણમાં જણાવેલી પ્રાકૃત કથાઓને જ બીજા વિવરણમાં વિસ્તારથી જણાવી છે ।
બીજા વિવરણની પ્રશસ્તિ (શ્લો. ૨૧)માં, પૂર્વના આ વિવરણનું સ્મરણ આવી રીતે કર્યું છે —

“ધર્મોપદેશમાલા-વિવરણમાસીચિરંતનં તનુકમ ।

યન્ તત્ તેન સવિસ્તરમારચિતં રસિકલોક-મુદે ॥”

[૩] ત્રીજી વિવૃત્તિ

બૃહદ્ગચ્છમાં સુપ્રસિદ્ધ વાદી દેવસૂરિની પરંપરામાં મદનચન્દ્રસૂરિના શિષ્ય મુનિદેવસૂરિ
થઈ ગયા, જેમણે વિ. સં ૧૩૨૦ માં જ્ઞાન્તિનાથ-ચરિત રચ્યું હતું, તેમણે આ ધર્મોપદેશ-
માલાનું સંસ્કૃત કથાઓવાળું ત્રીજું વિવરણ રચ્યું હતું, પાટણમાં તેની તાલપત્રીય પ્રતિ છે.
પાટણ-જૈનમંડાર-મન્થસૂચી (ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૧૦૯)માં ઉપદેશમાલા-વિવૃત્તિ
નામથી સૂચવાયેલ, તે આ જ છે । ત્યાં પ્રારંભમાં કૃષ્ણ ઋષિને ‘સુગૃહીત-નામધેય, અધિક
લોકોના શોકને હરનારા’ જણાવ્યા છે, તથા ‘જેમનો તપરૂપી કલ્પવૃક્ષ લઙ્ગિરૂપ અવિરલ
ફલો વડે ફળ્યો હતો’ તેમ જણાવ્યા પછી તેમના શિષ્ય પ્રથમ વિવરણકાર-જયસિંહસૂરિનું
સ્મરણ કર્યું છે કે જેમનાં શાસ્ત્રરૂપી વૃક્ષનાં અર્થરૂપ પુષ્પોનો સમૂહ કરી મેં આ વૃત્તિ રચી છે —

“जयति सुगृहीतनामा कृष्णमुनिर्भबिकलोकशोकहरः ।

यस्य तपः-कल्पतरुर्लङ्घिघ्न-फलेरविरलैः फलितः ॥ ૭ ॥

તસ્માન્તરારિવિજયી જયસિંહસૂરિઃ, શિષ્યો વમ્ભૂવ ભવચારિધિયાનપાત્રમ્ ।

તત્પ્રેરણાનુગુણિત્યગતિપ્રવૃત્તિ, તનોમ્યહમિમામનુકૂલલઙ્ગ્યે ॥ ૮ ॥

શાસ્ત્ર-હ્રમસ્યાસ્ય સ સ્થરિવર્યો યાન્યર્થ-ગુણાણિ પુરા ચિકાય ।

તાન્નેવ સંગૃહ્ય તનોમિ વૃત્તિ માલામિલેતાં પ્રતિભાગુણે ॥ ૯ ॥”

આ વૃત્તિની લીંબડીના જૈનજ્ઞાનમંડારની નં. ૧૨૯૧ પોથી સં. ૧૪૯૫ માં લખાયેલી છે,
તેમાં પ્રં. ૬૬૫૦ જણાવેલ છે ।

બૃહટ્ટિપનિકા નામની પ્રાચીન જૈનમન્થસૂચી નં. ૧૭૮ માં આવો વલ્લેસ્ય પ્રકટ થયો
છે — “ધર્મોપદેશમાલા-વૃત્તિઃ ૧૧૯૦ વર્ષે મુનિદેવીયા ‘૬૮૦૦’ ।” અને આના આધારે
પ્રો. વેલ્ગનકરે સંકલિત કરેલા ‘જિનરત્નકોશ’ (પૂના, માળદારકર ઓરિફ્રન્ટલ રિસર્ચ

- ઇન્સ્ટિટ્યૂટ દ્વારા પ્રકાશિત પૃ. ૧૯૬) વગેરેમા એની રચના સં. ૧૧૯૦ માં સૂચવેલી છે । વાસ્તવિક રીતે આ ગ્રન્થકારે જ્ઞાન્તિનાથચરિત સં. ૧૩૨૨ માં રચ્યું હતું, જેનો વલ્લેખ અન્હે જેસલમેર-ખાણ્ડાગારીય ગ્રન્થસૂચી(ગા. ઓ. સિરીઝ નં. ૨૧)માં, અપ્રસિદ્ધ-ગ્રન્થ-ગ્રન્થકૃત્પરિચય(પૃ. ૫૨)માં દર્શાવ્યો છે. એ જ્ઞાન્તિનાથ-ચરિતનું સ્મરણ આ વૃત્તિના પ્રારંભમાં હોવાથી અને તેના સરોધક સમકાલીન પ્રસિદ્ધ પ્રથુપ્રસૂરિનું પણ સ્મરણ હોવાથી આ વૃત્તિની રચના સં. ૧૩૨૨ પછી, સં. ૧૩૨૪ લગભગમાં થઈ હોવી જોઈએ । ઉપર્યુક્ત વલ્લેખ આ પ્રમાણે છે —

“શ્રીજ્ઞાન્તિવૃત્ત-ચૈત્ય-સ્થપતિર્ધર્મોપદેશમાલાયાઃ ।

एतां रचयति वृत्तिं श्रीमान् मुनिदेवमुनिदेवः ॥ १० ॥

શ્રીદેવાનન્દગિષ્યશ્રીકનકપ્રભ-ગિષ્યરાટ્ ।

श्रीप्रद्युम्नश्चिरं जीयान् प्रत्यप्रग्रन्थशुद्धिकृत् ॥ ११ ॥”

આ મુનિદેવસૂરિના નામમાં રહેલ ‘મુનિ’ પદને આન્તિથી વિશેષણ સમજી, દેવસૂરિ નામ હોવાનું સૂચન પીટર્સનના પોર્ટ ૧, પૃ. ૪ માં મૂલથી કર્યું હતું, તેની નકલ પાછલ્લના અનેક લેખકોએ કરી જણાય છે । વાસ્તવિક રીતે મુનિદેવસૂરિ એનું નામ સમજવું જોઈએ । વિશેષ માટે જુઓ જે. મા. ગ્રન્થસૂચી(અપ્રસિદ્ધ ૦ પૃ. ૫૨-૫૩), તથા પાટળજૈનમાં. ગ્રન્થસૂચી (પૃ. ૧૦૯-૧૧૦), અને ‘કૃષ્ણ(કૃષ્ણ) મુનિ’ નામનો અઘ્હારો પૂર્વોક્ત લેખ ।

આધારભૂત ઉપયુક્ત પુસ્તિકાઓનો પરિચય ।

ધર્મોપદેશમાલાની જયમિહસૂરિના વિવરણ સાથેની નીચે જણાવેલી ૪ પ્રાચીન પોથી-ઓનો ઉપયોગ અન્હે આ ગ્રન્થના સરોધન-સમ્પાદનમાં કર્યો છે, પાઠાન્તરો દર્શાવતાં ત્યાં ત્યાં હ., ક., જ., પ. એવી સંજ્ઞાઓથી સૂચવી છે, તેનો પરિચય અહિં આપવામાં આવે છે —

[૧] હ. આ સંજ્ઞાથી સૂચવેલી પોથી હંસવિજયજી મુનિરાજના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની, વડોદરાના આત્મારામજી-જૈન જ્ઞાનમન્દિરમાંની છે, તે તાડપત્રીય પોથી ૧૦૭ પત્રની, અંતમાં થોડી અપૂર્ણ છે. પ્રકાશિત પૃ. ૨૧૨ મા સૂચવેલા ભાગ સુધીની છે, પડીમાત્રામાં મનોહર મધ્યમ અક્ષરોમાં લખાવેલી થોડી અશુદ્ધ છે, કિનારો પર કેટલેક સ્થલે સુધારેલ છે । ૧૦૩ પત્રની બીજી બાજુ, તથા ૧૦૪ પત્રની પહેલી બાજુના અક્ષરો ઘસાઈ જ્ઞાંજા પડી ગયા હોઈ કદથી બંચાયેલા છે । લંબાઈ એક હાથ-પ્રમાણ, અને પહોળાઈ ૩ આંગળ-પ્રમાણ ૧૬૮×૨૧ હંચ પ્રમાણના પ્રત્યેક તાડપત્રમાં બંને બાજુની મઝી પ્રાયઃ ૧૬ સોઝ પંક્તિયો છે, પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ ૧૦૮ અક્ષરોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે । આ પુસ્તિકાનો અંત ભાગ અપૂર્ણ હોવાથી, પ્રશસ્તિ વગેરે ભાગ ન હોવાથી, પોથી લખાયાનો નિશ્ચિત સંબંધ વગેરે સૂચવી શકાય તેમ નથી, અનુમાનથી તે તેરમી અથવા ચૌદમી સદીમાં લખાણી ધારવામાં આવે છે । આ પોથી, સંપાદનમાં મુખ્યત્વે આધારભૂત થયેલી છે, તેના પ્રથમ પાનની પ્રતિકૃતિ(ફોટો) કરાવી અહિં પ્રારંભમાં દર્શાવવામાં આવેલ છે ।

[૨] ક. આ સંજ્ઞાથી સૂચવેલી પોથી, પ્રવર્તક મુનિરાજ શ્રીક્રાન્તિવિજયજીના શાસ્ત્ર-સંપ્રદાની, વડોદરાના જૈનજ્ઞાનમંદિરની છે. તે ૧૨"X૪૩" ઇંચ લંબાઈ, પહોળાઈવાળા કાગળો પર લખાણી છે, છતાં સોમસુન્દરસૂરિના સમયમાં—પત્રરમી સદીમાં લખાણી પ્રાચીન જણાય છે. તેના પ્રથમ પત્ર ઉપર લાલ શ્યાહીથી કરેલું નન્યાવર્તનું માંગલિક ચિહ્ન છે, અને પ્રત્યેક પત્રમાં પહેલી બાજુ મધ્યમાં ૧ લાલ ચન્દ્રાકાર તિલક, અને બીજી બાજુ ૩ લાલ તિલકોની નિશાની છે. લખાવનારે આ પહેલાં અનેક ગ્રંથો આવી રીતે એક જ લેખકદ્વારા લખાવ્યા હશે, તેમ સૂચવતી આ પોથીમાં ચાલુ પત્ર-સંખ્યા ૧૩૬૮ થી ૧૪૪૭ જણાવવામાં આવી છે, તથા આ ગ્રંથ પૂરતી જુદી પત્ર-સંખ્યા ૧ થી ૮૦ જણાવેલ છે, જમણી બાજુ ટાડપત્રીય પોથી પ્રમાણે પ્રાચીન લિપિમાં સાંકેતિક અક્ષરોમાં પણ તેનું સૂચન છે, પઢીમાત્રામાં મનોહર અક્ષરોમાં શુદ્ધાશુદ્ધ લખાણી આ પોથીમાં પ્રત્યેક પત્રમાં, બંને બાજુની મઝીને ૩૨ પંક્તિયો, અને પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ ૭૨ અક્ષરોનો સમાવેશ કરેલો છે. તેના છેલ્લા પત્રની પ્રતિકૃતિ (ફોટો) કરાવી અહિં દર્શાવેલ છે.

[૩] જ. આ સંજ્ઞાવાળી પોથી, શ્રીજિનવિજયજી દ્વારા જેમલમેરથી આવેલી છે, તે કાગળો પર સ્થૂલ અક્ષરોમાં લખાયેલી છે. લંબાઈ એક વેંત અને સાત આંગળ, તથા પહોળાઈ સાત આંગળ, ઇંચ ૧૩ X ૫ પત્ર-સંખ્યા ૧૪૩ છે. વધારે અશુદ્ધ છે. તેના પ્રત્યેક પત્રમાં બંને બાજુની મઝી ૨૬ પંક્તિયો છે, પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ ૪૮ અક્ષરો છે. શ્યાહીમાં શુદ્ધ વધારે હોવાથી તેનાં પાનાં એક બીજા સાથે ચોંટી જાય છે, બહુ સંખ્યાથી તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. તેનાં ૯૧ પત્રો જ પ્રથમ મઝ્યાં હતાં, ગ્રંથની પ્રકાશનની સમાપ્તિના સમયે બાકીનાં પાનાં પણ જોવા મળ્યાં હતાં. પોથીના અંતમાં જુદી જણાતી લિપિમાં લખવાનો સંબન્ધ ૧૬૭૭ વગેરે જણાવનારી અશુદ્ધ પક્તિ, પૃ. ૨૩૦ ની ટિપ્પનીમાં અન્હે પ્રકટ કરી છે. જેસલમેર(મારવાડ)ના મંડારોની વર્ણનાત્મક ગ્રંથ-સૂચી [ગા. ઓ. સિરિસ્ નં. ૨૧; પૃ. ૧૩, ૫૩] માં અન્હે આ પોથીને ત્યાંના તપાગચ્છના ઉપાધ્યયના મંદારમાં રહેલી જણાવી છે.

[૪] ધ. આ સંજ્ઞા અન્હે પુણ્યપત્તન(પૂના)ના મંદારકર ઓરિએન્ટલ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટની પોથી માટે સૂચવેલ છે. પ્રારંભનાં ૨ પત્ર વિનાની પત્ર ૩ થી ૯૯ બાકી કાગળો પર લખાયેલી તે પોથી બહુ અશુદ્ધ હોવાથી અને શ્રીજિનવિજયજી પાસે ત્યાંથી માગણી આવવાથી જલ્દી પાછી મોકલાવી આપી હતી, ધથી તે બહુ ઉપયોગી થઈ નથી.

[૫] આ ઉપરાન્ત, ધર્મોપદેશમાલાના સં. ૧૧૧૧ માં વિજયસિંહસૂરિએ રચેલ વિસ્તૃત પ્રાકૃત કથાઓવાળા ૧૪૪૭૧ શ્લોક-પ્રમાણવાળા બીજા વિવરણની આધુનિક લખાયેલી અશુદ્ધ પોથીનો પણ આમાં પ્રસંગાનુસાર ઉપયોગ કર્યો છે, તે ૨૧૯૯ પત્રવાળી પોથી, વડોદરાના જૈનજ્ઞાનમંદિરની, મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના શાસ્ત્ર-સંપ્રદાની નં. ૬૧૧ છે.

[૬] ધર્મોપદેશમાલાની મુનિદેવસૂરિએ સં. ૧૩૨૪ લગભગમાં રચેલી સંસ્કૃત કથાવાળી ત્રીજી શૃત્તિનો પણ આ સંપાદનમાં પ્રસંગાનુસાર ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રં. ૭૨૨૦ સૂચવેલી તે પોથી, મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના ઉપદેશથી સં. ૧૯૬૬ માં

પાંદળમાં લખાવેલી છે, સ્થૂલ મનોહર લિપિમાં પરન્તુ અશુદ્ધ લખાણેલી ૨૪૭ પત્રોવાળી આ પોથી વળ ઉપર જળાબેલા તેમના સંગ્રહની નં. ૪૯૬ છે ।

આભાર-પ્રદર્શન

ક્રમાંક ૧, ૨, ૫, ૬ પોથીઓ લાંબા સમય સુધી ઉપયોગ કરવા આપવા માટે વિદ્વદ્વર્ય મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજીનો, અને મુનિરાજ રમણિકવિજયજીનો, તથા ક્રમાંક ૩, ૪ પોથીઓ માટે આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીનો, અને તે તે સંસ્થાના વ્યવસ્થાપકોનો પણ હું અન્તઃકરણથી આભાર માનું છું ।

ઉપર્યુક્ત હ. લિ. પ્રતિયો ઉપરાન્ત આવશ્યકસૂત્ર (જિનદાસગણિ મહત્તરની ચૂર્ણિ, હરિમદ્રસૂત્રિની અને મ્લયગિરિની વૃત્તિ સાથે), તથા વિશેષાવશ્યકભાષ્ય (મ્લધારિ હેમચન્દ્રસૂત્રિની વૃત્તિ સાથે), નન્દીસૂત્ર (ચૂર્ણિ અને વૃત્તિયો સાથે), ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર (ચૂર્ણિ અને વૃત્તિયો સાથે), જ્ઞાતાધ્યયન (વૃત્તિ સાથે), ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા (સિદ્ધર્થિ વગેરેની વૃત્તિયો સાથે), હરિમદ્રસૂત્રનો ઉપદેશપદ ગ્રન્થ (વૃત્તિયો સાથે) વગેરે સમ્બન્ધ ધરાવતા પ્રસિદ્ધ સિદ્ધાન્તાદિ ગ્રન્થોનો ઉપયોગ પણ મેં આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં, વિશેષ શુદ્ધિ માટે, પાઠાન્તરાદિ-નિરીક્ષણ માટે, કથાનકોની તુલના કરવા માટે, તથા માષા-રચનાદિ-વિચારણા માટે પ્રસંગાનુસાર કર્યો છે, તે કૃતજ્ઞતાથી સહજ જણાવું છું ।

આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીએ આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં ધૈર્ય રાખી પહેલેથી છેહે સુધી નિરીક્ષણ કર્યું છે, અને પ્રસન્નાનુસાર સૂચનો કર્યા છે, તથા વિદ્વદ્વર્ય મુનિરાજ શ્રીપુણ્ય-વિજયજીએ, અને પ્રસિદ્ધ પં. બેચરમાઈ આદિએ આ ગ્રન્થનો પ્રકાશિત કેટલોક ભાગ અવકાશ પ્રમાણે તપાસી કેટલીક સૂચના કરી હતી, તથા પાઠાન્તરો મેલ્લવવામાં મિ. મહાદેવ અનંત જોશીએ સહાયતા કરી હતી, તે સર્વનો હું અહિં આભાર માનું છું ।

ઉપસંહાર

આ ગ્રન્થના સમ્પાદનમાં એવી રીતે અનેક પ્રકારે યથામતિ શક્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, બનતી સાવધાનતાથી સંશોધન કરવામાં આવ્યું છે, અન્તમાં શુદ્ધિપત્રકની યોજના કરી છે, છતાં મતિ-મન્દતાથી, દષ્ટિ-દોષથી, પ્રમાદથી, અથવા સુદ્રુણાલય આદિના કારણથી કોઈ સ્થલના રહી ગઈ હોય, તો તે શ્વન્તવ્ય ગણી વિદ્વજ્ઞનો સુધારી પઠન-પાઠનાદિ કરશે, અને અમ્હને સૂચવવા કૃપા કરશે, એવી આશા છે ।

મિકમસવત્ ૨૦૦૫ }
માષશુક્લપંચમી, શુક્ર
વટપદ્ર

વિદ્વદ્વચર—
લાલચન્દ્ર મંગવાન્ ગાન્ધી ।

शुद्धिपत्रकम् ।

पृष्ठे	पङ्क्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठ	पङ्क्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
३	२५	णीह-धणो	णीहधणो	४५	२८	कहिं	कहं
"	२८	ण । उल-	णउल-	४७	१४	वेइया	वइया
७	९	सयलाह-	सलाह-	५१	२३	अद-	अद्-
९	१८	पंचायणा-	पचयणा-	"	२६	सएदयं	सदयं
१०	९	ओज्झेण जु	ओज्झेण जु-	५४	२४	(हिं से)	
"	१०	ओज्झा	ओज्झा-	५६	३२	सईए	सईए
"	११	ओज्झेण ओ-	ओज्झेण ओ-	५७	१	-मय-	-सयण-
"	१२	ओज्झ-	ओज्झं	५९	२	-संधा	सकासा
१३	२६	णिरव-	णिरव-	"	६	साणाए	-साणयाए
१५	२२	जाह	जाय	६३	९	-सुतेहि	-सतेहिं
"	२५	णंति	णंति	६५	२८	उज्जाण-	उ जाण
१९	२८	जय सिद-	जयसि द-	६७	१८	(पिय)	(पियय)
२०	३	सम्माए	सम्मा[ई]ए	६८	४	पच्चा(चा ^२)य	पच्चाय
"	"	पुरोओ	(परो उ)	"	२८	विमाले-	वि मा(पा) ले
"	२३	ठ (इ) यरेसु	ढयरेसु	"	३७	० ओ	० उ
२३	२	शुग्गयत्तणओ	डुग्गयत्तणओ	६९	९	पया णिखे	पयाणि खे
"	६	तेरिच्छा य स-		"	३५	ओ	उ
		तेरिच्छाय-(?)सं-		७०	३	न किं ता-	ता किं न-
२५	९	'ज एय०	"ज एय०" पद्य	"	२६	-ङ्गरेहिं	-ङ्गरेहिं
"	११	लंखिया	लंखया	७८	१७	धेत्ता	धेत्तु
२८	२३	तारिसम्म	तारिस [य] म्म य	७९	६	अरय	अरय
"	२४	रयणाएहिं	रयणा [इ] एहिं	८४	१६	सत्त	-सत्त
२९	७	कालंमि	काल मि	८७	१७	'एयाह०	"एयाह० [पद्य]
३०	२२	भइणीए	भहाए	९१	१	धोव-	धोय-
३१	११	जुज्यन्ते	नियुज्यन्ते	"	१०	-चिता	-चिता
"	"	-मे हनि.	-मेडहनि	१०८	३०	दुम्मुणि-	दुसुणि-
"	"			११४	१२	निट्ठर-	निट्ठर-
३२	२६	सिज्झिमाउ-	सिज्झिउमा-	१२४	८	मयंग-	मयंग-
"	३०	पुळउ च्छोडे	पुळ[ओ] उच्छोडे	१२५	७	-हरिय	-हरय
३६	५	वा बाएह	वावाएह	१२६	१८	गम्भए	गम्भ [ग] ए
३८	१६	उज्झिउ (य)	उज्झिउं	१२७	२६	उवसरिग-	उवसरिग- [ज]-
"	२३	कंचणा पर-	कंचण-पर	१४४	९	महावीरो	महावीरः
३९	१५	धणेण०	"धणेण	१४७	२	-माणाए	-मणाए
		मंगळेण [य] ण जओ० [पद्य]		१५२	८	गणा	गणणा
४५	१८	-मवि-	-मवि-	१५३	१७	'मणाय'	"मणय"

पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
१५३	३४	नि हइ	निज्जहइ	१७४	१९	● पडिपड-	पडियड-
१५९	११	पुण्णादे	पुण्णाहे	१७६	६	खहयरी-	खह(इ)यरी-
"	१७	मे	मे	१७८	५	सचेयणा-	सचेयण-
१६०	११	किंलिङ्गा-	किंलिच-	"	१३	ररसया	रसया
"	२७, ३०	सउलिया-	सउलि-	१८४	२३	-लियामा-	-लियामा-
१६१	११	घेत्तण	घेत्तण	१८५	३	तयाणु-	तयणु-
"	१४	जण	जण	१८७	२१७	इहइ	इहइ
"	१५	दस्स	दस्स	१८८	१३	-माय-	-माय-
"	२७	सात्त	सात्ति	१९०	१५	इपाकेहिं	-कपोएहिं
१६२	३०	मारओ	मारओ	"	२३	वा	व
"	३१	नियट्ठिया	निट्ठविया-	"	३१	-सकल-	-अकल-
१६३	८	विसट्ठ-	विस -	१९१	२३	-पच्चइ-	-पच्चइ-
१६८	३१	सटाइय	सटा(अ)-	१९२	६	केसे(देवे)हिं वि	क(तिय)सेहिं वि
१६९	७	विट्ठु	विट्ट (हि)	१९५	८	इरिस	इरिस
१७०	२१	न इ पु-	न इ(ति)पु-	"	१९	गया, तीए	-गच्छतीए
"	२६	मूर्खो ज ओड-	मूर्ख कजुर-	१९६	१८	तयाव-	तयव-
१७१	६	विज्जलया	विज्जलया	१९८	८	'वसण'	'पसणि'
"	१७	खयहरा-	खयरा-	"	२१	वणिज(ज)	वाणिजं
"	३१	प्रवेक्ष्यन्ते	प्रवेक्ष्यन्ते	"	३३	-रहाए	-रहा
"	३४	युज्यन्ते	नियुज्यन्ते	२००	११	दु खिता	दु खिन
"	"	मे हनि []	मेहनि	२०५	२३	दट्ठ	दिट्ठे
"	"	-विजिओ	-विजओ	२२५	२५	मे । सुणियं	मे सुणिय
१७३	४			२२७	८	सुतो	सु (विय) तो

श्रीजयसिंहसूरिविरचितं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम् ।

[सविवरणम् ।]

६० ॥ नमः श्रीश्रुतदेवतायै ॥

प्रणिपत्य जिनं श्रुतदेवतां च धर्मोपदेशमालायाः ।

वक्ष्यामि विवरणमिदं गुरूपदेशेन विस्पष्टम् ॥

अत्र कश्चिदाह — नारदध्वन्यं विवरणमिदं प्रयोजनरहितत्वात्, कण्टकशाला-मर्दनवत् । तथा निरभिधेयत्वात्, काकदन्त-परीक्षावत् । तथोऽसम्बद्धत्वात्, दक्ष दाडिमानी, षट् अपूपा इत्यादिवाक्यवत् । तदमीषां हेतूनां असिद्धत्वप्रदर्शनार्थं प्रेक्षावन्त(तां) प्रवृत्त्यर्थं प्रयोजनादि पूर्व प्रदर्शयत इति । उक्तं च —

“प्रेक्षावन्त(तां) प्रवृत्त्यर्थं फलादि तू(त्रि)त्यं स्फुटम् ।

मङ्गलं चैव शालादौ वाच्यमिष्टार्थसिद्धये ॥”

इत्यतः प्रयोजनम्, अभिधेयं, सम्बन्धो(न्धं) मङ्गलं च प्रदर्शयन् गाथाद्वयमाह प्रकरणकारः —

सिञ्जतु मञ्ज वि सुयदेवि ! तुञ्ज भ(स)रणाउ सुंदरा इति ।

धम्मोवएसमाला विमल-गुणा जय-पडाय व्व ॥ १

जिण-सिद्ध-सूरि-उज्झाय-साहु-सुयदेवि-संघ-नाणाणि ।

धम्मोवएसमालं थोऊण भणामि सुय-विहिणा ॥ २

[सिध्यतां ममापि श्रुतदेवि ! तव स्मरणात् सुन्दरा इति ।

धर्मोपदेशमाला विमलगुणा जगत्पताकेव ॥ १

जिन-सिद्ध-सूरि-उपाध्याय-साधु-श्रुतदेवि-संघ-ज्ञानानि ।

धर्मोपदेशमालां स्तुत्वा भणामि श्रुतविधिना ॥ २]

तत्र प्रयोजनं द्विविधं कर्तुं-श्रोत्रपेक्षया । पुनरैकैकं द्विविधं परापरभेदात् । तत्र परं कर्तुं शिवगति, [अ]परं तु सत्त्वानुग्रहः । श्रोत्ररपि परं मोक्षवाप्तिरेव, अपरं तु प्रकरणाधीनगमः । अभिधेयं धर्मोपदेशाः । सम्बन्धस्तु वाच्य-वाचक-लक्षणः । स च प्रकरणा-न्तर्गत इति कृत्वा न पृथगुक्तः । तत्र वचनरूपापन्नं प्रकरणं वाचकम्, वाच्यं तु प्रकरणार्थम् ॥ १

* मङ्गलं तु जिनादीनां स्तुतिः । तत्र प्रथमगार्थया प्रकरणकारो विशिष्टवैकप्रवृत्त्यर्थं श्रुत-
 देवतां विज्ञपयति स्म । द्वितीयगाथया तु जिनादीनामशेषविभोपशान्तयेऽभिलषितार्थसिद्धये
 स्तुतिमाहेति समुदायार्थः । अधुनाऽवयवार्थोऽभिधीयते — सिध्यतां निष्पद्यतां ममापि, यथा
 प्राक्तनकवीनामित्यपि शब्दार्थः । हे श्रुतदेवि ! हे वाग्देवि ! तव स्मरणात् चिन्तनात्,
 १ सुन्दराऽत्यन्तप्रधाना, स्मृतिरिति आद्यु, धर्मप्रधाना उपदेशा धर्मोपदेशाः, तेषां माला पद्धतिः,
 विमला निर्मला वाच्यादिगुणा यस्यां सा तथा । जगत्पताकेवोपमा । तस्यां गुणान्त-तवः,
 तस्याः । प्रथमगार्थाऽवयवार्थः १ । रागादिजेतारो जिनाः, सिद्धा निश्चितार्थाः, सूरय
 आचार्याः, उपाध्यायाः सूत्रदाः, साधवो मुनयः, श्रुतदेवता प्रवचनाधिष्ठात्री, संघः श्रम-
 णादिश्रतुर्विधः, ज्ञानानि मत्यादीनि । जिनाश्च सिद्धाश्चेति द्वन्द्वः । एतानि स्तुत्वा धर्मोप-
 १० देशमालां भणामि ब्रवीमि श्रुतविधिनाऽऽगमानुसारेण नागमव्यतिरिक्तमिति भावः ।
 द्वितीयगाथाऽवयवार्थः ॥ २ ॥

सांप्रतं धर्मोपदेशाः प्रोच्यन्ते । तत्रापि चतुर्विधधर्ममाश्रित्य प्रथमं दानधर्ममभिधि-
 त्सुराह —

कालोपयोगि संतं पत्ते पत्तंमि धम्म-सद्धाए ।

११ सन्वोवाहि-विसुद्धं धणो व देज्जाहि मुणि-दाणं ॥ ३

[कालोपयोगि संत् पात्रे प्राप्ते धर्मश्रद्धया ।

सर्वोपाधि-विशुद्धं धन इव दद्यात् मुनिदानम् ॥ ३]

कालः समयावलिका-मुहूर्तादि-लक्षणः, तत्रोपयोगोऽस्य दानस्य तत्तथा । सद् विद्यमानं,
 पात्रे मुनौ, प्राप्ते आगते, धर्म-श्रद्धया, न बलाभियोगादिना, सर्वोपाधि-विशुद्धं सर्वविशेषण-
 २० विशुद्धं द्विचत्वारिंशद्दोषरहितमित्यर्थः । उपाधेर्विशेषणम् । धन इव दद्यान्मुनिभ्यो दानं
 घृतादिना सर्वोपाधिविशुद्धं मुनिदानमिति । भावार्थः कथानकसमधिगम्यः । तैच्चेदम् —

— [१. दाने धन-कथा] —

दीवोदहि-कुलपव्वय-मज्झ-विरायंत-सासय-सरूवो ।

अत्थि सुरसेल-सरिमो जंजुदीवो जिणिंदो व ॥

२५ तर्त्थ वि अवरविदेहं मग्ग-समं, अहव ताओ अन्महियं तित्थयर-पाय-पंकय-
 विभूसियं तं ख(खु)णय मग्गं ।

तत्थ य सुविभक्त-पागार-ङ्गालयं-गोपुर-देउल-धवलहराराभुज्जाण-विहारं ख्विहपेहं द्वियं
 नाम नेयरं । जं च, संख-वयणं पिव महामत्ताहि द्वियं, पहाणं-गुणाणुगयं च । रामायणं
 पिव रामाहिरामं, सुवन्न-रयणुजलं च । सुगय-वयणं पिव धम्मं-कित्ति-सणाहं,
 ३० विबुहोहं द्वियं च । जिणिंद-वयणं पिव महापुरिस-चरियाणुगयं, सुप्पसत्थं च ।

१ ह. क. ज. 'ध्याया । २ ह. क. 'व्यह' । ३ क. ज. 'वयाव' । ४ ज. 'मदा' । ५ क. ज. संत
 सत् । ६ क. भवो' । ७ ज. तथे' । ८ ज. तत्था' । ९ ज. ताउ । १० क. 'लव' । ११ क
 खइययं, ज. खिपइ' । १२ क. नरयं । १३ क. 'णुण' । १४ ह. ज. धम्म' । १५ क. 'दिट्ठि' ।

• जत्थ य लोयाणं दार्णमि वसणं, जसंमि लोहो, सत्थागमेसु 'चेत्ता, संत-गुण-
'केत्तणंमि मुहरया, गुरु-जणणि-जणय-कज्जंमि वावडत्तणं ति । अवि य—

हरि-सरिसा रायाणो धणिणो वेसमण-विम्भमा तैत्थ ।

रमणीओ रह-सरिसा ललियं मुरकुमर-संकासं ॥

तत्थ य राया णिय-जस-पवाह-धवलिय-दियंतराभोगो ।

पणइयण-पूरियासो जियसच्च् कप्परुक्खो व ॥

अह तत्थ चेव निवसइ दीणाणाहाण वच्छलो इब्भो ।

आणंदिय-जियलोओ वेसमण-समो घणो णामं ॥

जो य, सरयागमो व गुण-वयरट्ठाणं, पाउसो व सज्जण-वरहीणं, हिमागमो जण-
कुंदलयाणं, सिसिरो रिउ-कमल-संडाणं, वसंत-समओ मयणसिरीए, णिदाहकालो पडिव-
क्ख-जलासयाणं ति । अवि [य]—

कामो व कामिणीणं पणईणं कप्पपायवो चंदो ।

बंधु-कुमुयागराणं, दिवसैयरो पाव-तिमिरस्स ॥

अन्नया राईए सुत्त-विउट्ठेण 'चेत्तियमणेण-अवो ! किमणेण अणिव्वडिय-पुरिस-
यागेण पुव्वपुरिसज्जिण विहव-वित्थरेण ? ता गंतूण देसंतरं, समज्जिऊण अत्थं, पूरेमि¹⁵
पणइणो, तोसेमि बंधुणो, समुद्धरामि दारिद-महापक्क-सुत्ते दीणाणाहाणो ति ।

सो चिय जयंमि जाओ परत्थ-संपाडणं खु जो कुणइ ।

अरहट्ट-घटी-सरिसे संसारे को किर न जाओ ? ॥

एवं च भावैतस्स पमाया रयणी, कयं गोस-किच्चं । आपुच्छिया बंधुणो, निरुवावियं²⁰
पत्थाण-गमण-वासरं । गहियाणि परदेस-गमण-जोग्गाणि विचित्त-भंडाणि । घोसावियं²⁰
च नगरे-जो धणेण सह वच्चइ, तस्स अत्थियैजण-पाउगेणं घणो उदंतं ताव वहइ, जाव
वसंतपुरं पत्तो हविस्सइ ति । तं च सोऊण पयट्ठा अणेगे समण-चैमण-किविण-वणीमगा-
इणो साहुणो य ति । अवि य—

न्हाओ कय-बलिकंमो सिय-वत्थाभरण-कुसुम-सोहिल्लो ।

णगराओ णिइ-धणो सत्थाणुगओ सुंरगुरु व ॥

तओ मत्त-महागईदो व वियरंतो दाणं, सियपक्ख-मयलंछणो व वहुंतो जण-मण-
णयणाणंदं, कप्पपायवो व पूरंतो मणोरहे, कमेण पत्तो तमालाभिहाणाए अड-
वीए ति । जा य, भारह-कह व अज्जुणालंकिया, हरि-ण । उल-संगया य । कच्चायणि
व पयलिय-खग-मीसणा, रत्तचंदणालंकिया य । पओस-संमं व पणच्चिय-णीलकंठा,
पजलिय-दीविया य । पाउससिरि व्व करि-सयाउला, हरि-सइ-संगया य । जणय-त्तणय³⁰
व णिसियराहिट्ठिया, मयणाणुगया य । लंकापुरि व सुवन्न-सालालंकिया, पलासाणुगय
ति । जा य, अपरिभिय-पण्ण-संचया वि सत्तपण्णालंकिया । पुप्फवई वि 'यपत्ता ।
कूर-सत्ताहिट्ठिया वि मुणिगण-सेविया । मयणाणुगया वि पणट्ट-धम्मकह ति ॥
अवि य—

१ ज. विता । २ ज. कित्त । ३ ज. च । ४ ज. पूया । ५ ह. क. ज. 'सह' । ६ ज. चित्त ।
७ ज. अत्थियजणया । ८ क. 'इणाई' । ९ ह. सुगुं, ज. सह । १० ज. वियत्ता वि ।

- सललिय-यय-संचारा पयडिय-मयणा सुवण्ण-रय्योच्छा ।
 मरहड्डयमासा कामिणी य अडवी य रेहंति ॥
 को पुण तइया कालो ? संताविय-धरणि-मंडलो गेम्हो ।
 कुनरिंदेण संरेच्छो बोलीणे तंमि घण-समओ ॥
 संपत्तो अडवीए तडिच्छडाडोय-भामुरो दूरं ।
 संताविय-विरहि-यणो सुदसहो मयण-बाणो व ॥
 हरि-कोदंड-विणेगय-धारावाणेहि विरहि-हिययाइं ।
 भेण्णाभेण्णाइं घणो विओओएण जोएद् ॥
 सामल-वयणो गयं वेओओएण जोयए गिम्हं ।
 संताविय-धरणियलं खलो व धणु-संगओ जलओ ॥
 दुरुणाय-गरुय-पओहरेसु रेहइ बलाय-रंछोली ।
 पाउससिरीए हारावलि व्व कंदोडु-णयणाए ॥
 गेम्ह-णरंद-त्थमणे जलहर-सदेहिं साम-वयणाओ ।
 लंबिय-पओहराओ दूरं रोवंति व दिसाओ ॥
 सुसुमूरिय-गिम्ह-महाणरंद-कय-मोर-महुर-जय-सहो ।
 गहिय-बलाय-पडाओ हसइ घणो कड(कुड)य-कुसुमेहिं ॥
 पाउसलच्छि-पओहर-पणोछिया कामिणो व अंगाइं ।
 धारेंति नव-त्तणंकुर-रोमंचोच्चाइं धरणिहरा ॥
 करिणो तरुणो गिरिणो सिहिणो जलया य पंच वि सहंति ।
 इंदीवर-संकासा पाउसलच्छीइ पइणो व ॥
 इय एरिस-घण-समए सत्थाहो सहइ अडइ-मज्झमि ।
 णीसेस-सत्थ-सहिओ कलहाणुगओ गइदो व ॥
 तत्थ-ट्टिय-लोएहिं असणं *जं आसि तं निट्ठियं सबं ।
 ताहे पुप्फ-फलेहिं तावस-सुणिणो व ते लग्गा ॥
 कइया वि रयणि-विरामे चित्तेइ धणो इमंमि सत्थम्मि ।
 के सुहि-दुहिणो पुरिसा ? हुं ! नायं साहुणो दुहिया ॥
 जम्हा जिणेंद-सुणिणो कंदं मूलं फलं च सब्बित्तं ।
 न च्छिवंति करयलेण वि तम्हा ते दोक्खिया एके ॥
 तो पच्चूस-विउद्धो गंतूणं भणइ परम-भत्तीए ।
 सुणिणो धणो महप्पा एसिय-कालं पमत्तेण ॥
 जं मे न कया त(भ)त्ती इह परलोए य जणिअ-सुह-भावा ।
 तं वंखिउ म्हि सुणिणो ! इत्तिय-कालं सुधम्माओ ॥
 अहुणा वि म्माहितो गेण्हह दव्वाणि जाणि जोग्गाणि ।
 सुणिवर-दाणाओ जओ लहंति निवाण-सुक्खं पि ॥

१ क. °णोछा । २ ज. °रिच्छो । ३ ज. गय हवे° । ४ ज. गय° । ५ ज. °णा । ६ ज. महुरय° ।
 ७ ह. ज. प. दुवा° । * प. पुण्यपत्तनीयायां अती तृतीयपञ्चादित एवारम्भ उपसंभ्यते ।

ता मम णिबुद्धेउं भुणिणो पेसेसु जंपिओ खुरी ।
 भिक्खुद्धा पट्टविया धणेण सह खुरिणा साहू ॥
 संपत्ता से गेहं हरिसुब्भेज्जंत-पुल्लयंगेण ।
 भत्ति-बहुमाण-पुब्बं घएण पडिलाभिया भुणिणो ॥
 ताहे 'चित्तेह धणो धम्मो हं जेण मज्झ गेहम्मि ।
 सब्बोवाहि-विसोद्धा गहिया भिक्खा सुसाहूहिं ॥
 पुन्न-कलियाण भुणिणो उवेंति गेहेसु खीण-मय-मोहा ।
 ण कयाइ रयण-वरिसं निवडइ पावाण गेहेसु ॥
 परतुलिय-कप्पपायव-चित्तामणि-कामधेणु-माहप्पं ।
 संमत्त-महारयणं पत्तं धण-सत्थवाहेणं ॥
 पत्तो य वसंतउरं सत्थेण समं महांनरिंदो ब ।
 आणंदिय-जियलोगो मणहारी पाउस-धणो ब ॥
 दट्ठूण नरेंदं सिट्ठिणो य जं जस्स होइ कायबं ।
 तं सबं चिउ(य) काउं पच्छा भंडाणि दाएइ ॥
 कोडीसर-वणिएहिं धणाउ गहियाणि सब्ब-भंडाणि ।
 तेहिंतो वि धणेणं पडिभंडं महरिहमसंखं ॥
 संपत्त-महालाभा जाया सब्बे वि तत्थ धणणामो ।
 संपत्तो णियय-पुरं कमेण सह सब्ब-सत्थेण ॥
 तस्सागमेण तुट्ठो महूसवं कारवेइ नरनाहो ।
 अहवा को व न तुमइ संपत्त-धणो जए पुरिसो ? ॥
 एवं तिवग्ग-सारं परत्थ-संपाडणेक-तल्लेच्छं ।
 बहु-यण-पसंसणेज्जं विसय-सुहं अणुहवंतस्स ॥
 बोलीणा पु^३सया पच्छा वोढत्तणम्मि संपत्ते ।
 संपत्त-णमोक्कारो मरिऊणं विहु-णओ जाओ ॥
 इय ताव भाणियबं धणस्स चरियं सुयाणुसारेणं ।
 जा उसभनाम नाहो तित्थयरो सो सैम-प्पत्तो ॥
 अतो एस धम्मोवएसो जंहा धणेण दाणं देअं, तहा दायबं ।
 सुयदेवि-पसाएणं धणस्स चरियं सुयाणुसारेण ।
 कहियं जो सुणइ नरो सो लइइ समीहिय-सुहाइं ॥
 ॥ धण-कहाणयं संमत्तं ॥

सांप्रतं शीलाल्मकं धर्ममधिकृत्याऽऽह प्रकरणकारः—

लहुइय-सेसाहरणं तियसाण वि दोल्लहं महाइंसयं ।

राईमइ ब निच्चं सीलाहरणं खु रक्खेज्जा ॥ ४

[लघ्वीकृतशेषाभरणं त्रिदशानामपि दुर्लभं महातिशयम् ।
राजीमतीव नित्यं शीलाभरणं सु रक्षेत् ॥ ४]

लघ्वीकृतानि तिरस्कृतानि शेषाभरणानि कटकदीनि येन तत् तथा । त्रिदशानां विरतेर-
भावात् । अतस्तेषां दुर्लभं महान्तोऽतिशया यत्र तत् तथा । शीलमाभरणमिव शीलाभरणं
१ प्रधानमण्डनम् । शेषं स्पष्टम् । गाथाऽक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तत्त्वेदम् —

— [२. शीले राजीमतीकथा] —

अत्थि हहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे समत्थ-विसयाहरणाण चूडामणि-विन्भमो
सुरट्ठाभिहाणो देसो । जो यं, दबद्धियणउ व सासय-धण-धन्न-संचओ । पिङ्गलो व गिय-
मिय-जाह-संचारो । वेय-णिहेसो व पमाणीकय-वोड्डुलोगो । जयकेसरि व महासत्ताहि-
१० द्विओ । कमलायरो व कय-लच्छि-निवासो ति । अवि य —

आहरणाणं चूडामणि व देसाण सहइ सो देसो ।

तम्मि पुरी पोराणा वार्वई दस-दिसि-पयासा ॥

जा य, पडिभग्ग-सूर-पसरा वि साराहिद्विया । पणट्ट-गया वि विलसि-महागया ।
कुवइ-द्विया वि अयला । सावाणीया वि पणट्ट-जल ति । जा य, ममोद्-वेल व बहुविह-
१५ रयणुज्जला, ण उण वडवाणलाणुगया । मियंक-लेह व वद्धियाणंदा, ण उण सकलंका ।
सुरेन्द-कालवड्डुलट्टि व विचित्त-रयणोज्जला, ण उण विगय-णुण ति । अवि य —

सुह-कंति-विजिय-ससि-मंडलम्मि मणि-कोट्टमम्मि संकंते ।

जत्थ डुवइ सहेलं चलणं अहिसारिया-सत्थो ॥

अहमणहर-तार-समुच्छलंत-वररमणि-नेउर-रवेण ।

२० कलहंसाण कल-रवो ण सु(सु)णिज्जइ गेह-वावीसु ॥

णीसेस-तियस-नरवर-पडहत्थे सयल-तिहुयणाभोगे ।

तं णत्थि जं न दीसइ अच्छेरं तीए णयरीए ॥

जा तार-तरल-पम्हल-धवलुज्जल-दीह-नयण-जुयलेहिं ।

अणवरयं तियसेहि वि पुलइज्जइ पुलइयंगेहिं ॥

२५ हरि-वास-णिमेचं सुरवरेहिं रयणेहिं जा विणिम्मविया ।

महि-महिलाए चूडामणि व को वण्णिउं तरइ ? ॥

अह एको बिय दोसो पओस-समयम्मि मंगलपईवा ।

जायंति विगय-तेया पवियंभिय-रयण-किरणेहिं ॥

बीओ वि तत्थ दोसो तियसा धरणीए अकय-चरणा वि ।

३० पणमंति नेमि-हरिणो महिवड्डु-णिविड्डु-सिरि-मउडा ॥

तइओ वि तीए दोसो पभाय-समयम्मि मंगुं(ग)लग्गीयं ।

ण सु(सु)णिज्जइ तार-समुच्छलंत-मणि-नेउर-रवेण ॥

१ ज. 'उ०' । २ ज. 'सामो' । ३ क प. 'काचलवड्डु', ज. 'कालावलट्टि' । ४ ज. 'घररम', ज. 'घरर' ।
५ ह. ज. 'पजिउ' । ६ ज. 'सेरि' । ७ ज. 'उ गी' ।

इय एवविह-दोसायराए निवसंति जायव-गरिंदा ।
दस वि दसारा पयडा ममोदविजयाहणो पुण्णा ॥

उक्तं च श्रीमद्वन्दिक्काचार्येण —

“समुद्रविजयोऽश्लोभ्यः स्तिमित[ः] सागरस्तथा । हिमवानचलश्चैव धरणः पूरणस्तथा ॥
अभिचन्द्रश्च नवमो वसुदेवश्च वीर्यवान् । वसुदेवानुजे कन्ये कुन्ती मद्रौ च विश्रुते ॥”

जे य, ठाणं ठिईए, गुरुणो गुणाणं, सरिणो समायाराणं, गिरिणो किचि-महानईण,
निम्मल-पईवा कुल-मंदिरस्स चि । जे य, सेस फणि-(णा)समूहा विव मंहीधरण-बबला, जल-
णिहिणो विव मय-र-हिया वसुदेव-पेरंत चि । तस्स य समुद्रविजय-राहणो किची(कंती)-
विव भाणुणो तिहुयण-सयलाहणेज-गुण गणालंक्रिया सिवादेवी मारिया । ताण य चउइस-
सुमिणय-पिमुणिओ सुओ गेमिणामो तिहुयण-चूडामणी बाकीसहो तित्थयरो । वसुदे-
वस्स वि सयलंतेउर-पहाणाओ दोमि भारियाओ देवई रोहिणी य । देवईए सत्त-
महासुमिणय-वज्जरिओ कण्हो नाम णवम-वासुदेवो । रोहिणीए वि चउहिं महासुमिणेहिं
सूइओ बलदेवो चि । तत्तो तत्थ ताण तिण्ह वि दसार-चकेणमहिणंदेजमाणानं, सुरसुंदरीहिं
पि अहिलसेजमाणानं, सबहा समत्थ-तिहुयणेण वि पसंसणेजमाणानं, जम्मंतर-णि-
वत्तिय-विसेद्ध-पुन्नाणुभाव-जणियं जीयलोय-सुहमणुहवंताण संपत्तो वसंतो । जम्मि य,
विरायंति रत्ताओ(सो)गतकणो, मंजरंजंति सहयारा, फुल्लेंति पलासा, विसडुंति
कुजया, महमहंति पाडलाओ, पयडुन्ति चचरीओ, बहु मभेजंति दयागमा, अणुणे-
जन्ति दूईओ, पेजंति वारुणीउ चि । अवि य—

उभड-सू(चू)य-रुक्ख-मलयानिल-वासिय-सयल-भुयणए,
कोइल-कल-रव-कणिर-सह-णिहारिय-पंथिय-रमणि-हिययए ।
वउलांमोम(ग)-गंध-पवियंपिय-दीविय-पंचवाणए,
कुसुमामोय-भमिर-भमरावलि-वियसिय-संदुवागए ॥
इय एगिसे वसंतो हलहर-गोवें(वि)दू-गेमिणो पत्ता ।
नागर-जायव-सहिया रमणट्टा रेव-उज्जाणे ॥

जं च, संकेय-ठाणं पिव वसंतलच्छीए, वासहरं पिव मकरकेउणो, रमणट्टाणं पिव
रईए, कडक्खो विव सरस्सईए चि । अवि य—

पुण्णाग-णाग-चंपय-हिंताल-तमाल-ताल-सोहिल्लं ।
णंदणवण-संकासं संपत्ता ते तमोजाणं ॥

तत्तो रमिऊण विचिच-कीडाहिं अवयर(रि)या लच्छि-“णिहा(हे)लणाभिहाणं सरवरं ।
जं च, गयणं पिव वेत्थिण्णं, पढमवराह-समोद्धरिय-धरणिमंडलं पिव जलाउण्णं ति । जं च,
सच्छयाए महापुरिस-मणेहिं पिव णिम्मियं, चीणंसुएहिं पिव विरइयं, कुरंगि-लोयण-पहाहिं
पिव घडियं ति । जं च, कहिं पि विजाहर-कामिणी-धण-कलस-विलुलिय-जलुप्पीलं ।
कहिं पि विसडु-कंदोइ-कुसुम-कल्हार-रत्तुप्पल-सयवत्त-सहसपत्तोवसोहियं । कहिं पि

१ क प ठाणा, ठिईए । २ ज. प. सहीधरणप(स)व्व° । ३ प. °रीउ, ज. चचरउ । ४ ह. प° ।
५ ह °सोम°, प. सामाम । ६ ह. ज. प. गोवदा । ७ ज. °णिहलणा ।

- विगलियारवेद-मयरंदांसवेदु-णिबद्ध-चंदयाहिरामं जलाउलं । कहिं पि पफुल्ल-चंपय-महु-
पाण-वसत्त-हंसकामिणी-कय-महाकोलाहलं । कहिं पि वणदेवया-केसपास-निवडंत-कुसुम-
रय-रेणु-रंजियं । कहिं पि अभिसेय-निमेत्तागय-सुरवहु-थंण-कलश(स)-चंदण-धूलि-
धवलिय-त्तगर-मालाउलं । कहिं पि परंत-जाय-केयई-रयपड-धवलिय-नीर-कल्लोलाउलं ।
• कहिं पि संपत्त-दिसागयंद-जजरिये-जरद-मुणाल-दंड-खंडोवरेहिरं । कहिं पि हर-वि(व)-
सभ-विसाण-कोडि-खंडिय-निविड-तड-प्पहार-कलसिय-जलाउलं । कहिं पि एरावय-दंत-
मुत्तल-खंडिय-मुणाल-णिवह-संगयं । कहिं पि महुमत्त-भमिर-भमरोलि-हंकार-विलुलिया-
रवेद-केसर-पम्भारं ति । अवि य -

- पफुल्ल-कुसुम-तारे णरेंद-धयरदु-चंद-सोहिछे ।
१० जल-जोण्हा-पडैहत्थे सरवर-गयणम्मि अवयरिया ॥
दइयायण-परिवारो सरवर-मज्झम्मि सहइ गोविंदो ।
सुरकामिणीहिं सहिओ खीरोय-जलम्मि इंदो व ॥
विलसंतंमि नरेंदे सर-सलिलं घुसिण-गग-सोहिछं ।
जायं सुपुरिस-जोगो अणुरायं कस्स ण जणेइ ? ॥
१५ दूरुणय-गरुय-पओहगाए एकाए णोछिओ कण्ठो ।
निवडइ वच्छुच्छंगे मोत्ताहारो व अन्नाए ॥
अणुणेइ जाव इकं कुवलय-दल-दीहराए दिट्ठीए ।
रोस-फुरियाहराए दमिजइ ताव अन्नाए ॥
कीलाइ जेले बुड्ढं एकं किर जाव कड्डुए राया ।
२० नीलुप्पलेण पहओ अन्नाए ताव पुट्ठीए ॥
तरु-सिहर-मुक्क-देहा णिवडइ महुखयणस्स वच्छम्मि ।
मयरो त्ति का वि भणिरी तं चिय आलिगए बाला ॥
जल-केलीइ णेबुड्डो णियंसणं जाव हरइ एकाए ।
अन्नाए ताव देण्णो बाहु-लया-पासओ तस्स ॥
२५ जूहयरो इव सारिं जलयर-मज्झाउ कड्डुए जाव ।
इकं ता दुइयाए च्छोभइ अत्थाह-नीरम्मि ॥
रेहइ पियाहिं समयं रंगंत-तरंग-सलिल-मज्झम्मि ।
रिक्खावलि-परिवारो पडिमा-पडिओ 'मियंको व ॥
पिय-परिहास-हियंसुंय-लज्जोणामिय-मुट्ठीए काए वि ।
३० आलिगेजइ सो चिय दोसो वि फुडं गुणो जाओ ॥
मोत्तूण पंकयाइ मयरंदाइम-सुरहि-गंधाई ।
परिमल-गंधाइड्डिय-भसला सेवति वयणाई ॥
इय णिय-परियण-सहिया हलहर-गोवेद-णेमिणो णयरं ।
रमिऊणं संपत्ता सुर व खीरोय-जलणिहिणो ॥

१ क. 'हुम', ज. मयरंदासं । २ ज. घणं । ३ ज. तीरं । ४ ज. जज्जरिज्जरियं । ५ ह. ज. २२ सि ।
६ प. ०भारे । ७ ज. पडइह । ८ ज. जोगे । ९ ज. ०गो । १० ज. जसे सुइं, प. वं जलपुइं ।
११ प. ज. ०मुक्क, देहो । १२ ज. मं । १३ ज. ०मुवळज्जेमियं । १४ ज. योरिं ।

एयं च जम्भन्तर-णिबसिय-पुन्न-पम्भार-जणियं तिहुयण-पसंसणेअं परत्थ-संपाडण-
मयण्हं तिवग्ग-सारं जियल्लोग-सुहमणुहवन्ताणं समइकंतो को वि कालो । अन्नया सरिस-
वयो-वेसायार-रायत्तणय-परिवुडो रमंतो कमेण संपत्तो नेमी हरिणो आउहसालाए ।
दिट्ठाणि य अपेग-देवयाहिट्ठियाणि णाणाविहाणि आउहाणि । ततो देवं कालवैट्ठं गेण्हंतो
पाएसु निवडिऊण भणिओ आउहसालावालेण-‘कुमार ! किमणेण सयंभुरमण-जलहि-जल-
वाहा-तरण-विम्भमेणासकाणोट्ठाणेणं ? । ण खलु महुमहार्हितो सदेव-मणुयासुरे वि तेलोके
अत्थि सत्तो, जो इमं धणुमारोवेइ ।’ तओ हसन्तेणं तमवणिऊणारोवियं लीलाए । किं
पुण से जीयारवेण जायं ? ति । अवि य—

उच्छलिया जलनिहिणो रंगंत-तरंग-मच्छ-पडहत्था ।

अवहत्थिय-मज्जाया संपत्ता गयण-मग्गम्मि ॥

10

पसरंत-दाण-परिमल-गंधाहट्ठिय-भमंत-भमर-उला ।

भय-वेविर-तरलच्छा दिसागइंदा वि ते णट्ठा ॥

परिसिद्धिल-संधि-बंधण-नमंत-सेसाहि-दलिय-मणि-मउडा ।

तिणयण-तंडव-संखोहिय च्व संचल्लिया धरणी ।

मोचुं मासय-ठाणं अन्नं किर णत्थि तिहुयणाभोगे’ ।

11

जन्न चलियं मुदुरं जिणम्म गंडीव-सदेण ॥

तओ अचंत-चिम्हियाणारक्खिय-नराण मोत्तण कालवट्ठं पुणर(रु)त्तं वारंताण वि
गहिओ पंचायण्णाभिहाणो संखो च्चि । आपूरिओ भुवण-गुरुणा । कहं च से सद्दो
गओ ? च्चि । अवि य—

भय-तार-तरल-लोयण-चलंत-फण-निवह-गागराएण ।

12

आयन्निजइ सद्दो आवूरिय-सयल-पायालो ॥

अणवरय-दाण-पमरिय-उण्णय-करेहि सुपुरिसेहिं व ।

आहूओ विव दूरं हित्थेहिं दिसागयंदेहिं ॥

अप्पुवं पिव सोउं सद्दं म(स)ग्गम्मि मोक्क-मज्जायं ।

णासेजइ दूरयरं तियसाहिव-करिवरेणं पि ॥

13

मोचुं अइमय-मुणिणो खुहियं सयलं पि तिहुयणं झत्ति ।

सदेण तेण धणियं विसेसओ णगरि-जण-णिवहो ॥

तओ मुणिय-कुमार-सामत्थेण भणिओ बलदेवो हरिणा—‘जस्सेरिसं बालस्स वि
मामत्थं पेमिणो सो वट्ठं(ट्ठं)तो रजं हरेस्सइ, ता पुणो वि बले परिकिखऊणं रज-
रक्खणोवायं च्चित्तो ।’ बलदेवेण भणियं—‘अलमेयाए संकाए ।

14

जह-चैतिय-देन्न-फलो एसो पणईण कप्परुक्खो व ।

सो कह नरेंद ! रजं [हरेइ] कुमारो तुमार्हितो ? ॥

अपि च—

“कृमिकल-चित्तं काला-क्लिन्न विगधि जुगप्सितं •

निरुपमरसप्रीत्या सादनं नरास्थि निरामिषम् ।

सुरपतिमपि श्वा पार्श्वस्थं सस(शं)कितमीक्षते

न हि गणयति छुद्रो लोकः परिग्रह-फलगुताम् ॥”

जेण पुवं केवलि-निहिट्टो उप्पन्नो बावीमइमो णेमी तिन्थयरो, तुमं पुण भरहद्ध-सामी नवम-वासुदेवो; ता एस भगवं अकय-रज्जो परिचत्त-मयल-सावज्ज-जोगो पवज्जं काहि त्ति । अन्न-दीहंमि रज-हरण-संकाए वारेजंतेणावि हलिणा, उज्जाणमुवगओ भणिओ णेमी हरिणा—‘कुमार ! निय-निय-बल-परिक्खणत्थं बाहु-क्षोज्जेण झुज्जामो’ । नेमिणा १० भणियं—‘किमणेण बहु-जण-निदणिजेण इयर-जण-बहु-मएणं बाहु-क्षोज्जाज्जवसाएणं ? विउस-जण-पसंसणिजेण वाया-क्षोज्जेण झोज्जामो । अन्नं च, मए डहरणं तुज्जाभि-भूयस्स महंतो अयसो । हरिणा पलत्तं—‘केलीए झोज्जंताण केरिसो अपसो ?’ तओ पसारिया वामा बाहु-लइया नेमिणा । एयाए णामियाए वि जिओ म्हि त्ति । अवि य—

उवहासं खलु तम्हा जोज्जं गोमिद ! तेण वाहाए ।

१५ णामिय-मिच्चाइ चिय विजिओ म्हि ण इत्थं संदंहो ॥

अंदोलिया वि दूरं अइमामत्थेण विण्हुणा वाहा ।

थेवं पि ण मा वलिया मणं व से मयण-वाणेहिं ॥

एवं च विणियत्त-रज-हरण-संक्कम्म दसार-चक्र-परिवुडम्म हरिणो समइकंतो कोड कालो । अन्नया संपत्त-जोषणं विसय-सुह-णियत्त-चित्तं णेमि णिएऊण भणिओ २० समुहविजयाइण(णा) दमार-चक्केण कमवो—‘तहा उवयरसु कुमारं, जहा झत्ति पयड्डए विमएसु’ तेण वि य भणियाओ रोप्पिणि-सच्चभामा-पमुहाओ णियय-भारियाओ । ताहि वि जहा-अवसरं सपणयं मविब्भमं सहासं सविणयं भणिओ एमो—“कुमार ! संसार-विस-पायवस्स अमयफलभूयं खेत्ताइ-विसिट्ठं माणुसत्तणं, तत्थ वि नरेंद-कुलप्पत्ती, तत्थ य हरिवंस-तिलय-समुहविजयराइणो गेहेऽवयरणं । असरिम-रूवाइ-गुण-संपया, रायसिरी, २५ णीसेस-कला-कोसल्लं अहिणव-जोषणं असरिम-णाण-संपया जणाणुराओ सोहग्गमारोगं पढोत्तं दक्खेन्नं हिययाणुवत्ति-मेत्त-संगमा सलाहणिज-गुरु-सहि-सयण-संगमो केत्तीप-याओ महाणुभावत्तणं विणओ चाओ सब्बा जह-चित्ति-य-कज-णिप्फत्ति त्ति । अवि य—

एने सब्बे वि गुणा माहीण-पियाण णिवुइं देंति ।

पिय-‘विरहियाण जिणवर ! सुमिणय-जलपाण-सारेच्छा ॥

३० ता काऊण विसिट्ठं-दार-संगहं, भोत्तूण भोगे, जंणिऊण पुत्ते, सफलीकरेसु एते सब्बे वि गुणे, पूरेसु गुरु-मयण-मेत्ताईण मणोरहे, पच्छा पच्छिम-वयंमि विणियत्त-वितथाहिलासो करेज्जसु धम्मं ति ।” •

अह कुंमरेणं भणियं—“दाराइ-परिग्गहेण गुण-णिवहो ।

सफलो ण होइ कहय वि भोत्तूणं चरण-पडिवत्ति ॥

जेण, जाओ विमय-णिवन्धणाओ इत्थियाओ, ताओ महावाहीओ विव सोसियदेहाओ,
जलणावलीओ विव कय-संतावाओ, किंपागफल-समिद्धीओ विव [वि]रसावमा[णा]ओ,
माईदजालिय चिट्ठाओ विव मुद्धजण-मोह-कारियाओ, णिणयाओ विव णीयाणु-
वत्तिणीओ, मरुभूमीओ विव जणिय-तण्हाओ, पभाय-पईव-वट्ठीओ विव पण्ड-नेहाओ,
संकलाओ विव लोहाणुवत्तिणीओ, तुंविणीओ विव परवइ-गामिणीओ, अक्ख-सारीओ
विव पर-घर-संचारिणीओ, संख-मालियाओ विव अंतो-कुडिलाओ, पंड(डु)रंग-तवस्सि-
मुत्तीओ विव जडाणुगयाउ त्ति । अवि य-

इय केत्तियं च भन्नउ ? समत्थ-दोसाण णिलय-भूयाओ ।

इत्थीओ जेण तम्हा परिहरियवा पयत्तेण ॥

किं च-

“अपकारफला एव येषितः केन निर्मिताः ? ।

नरकागाध-कूपस्य समा. सोपानपङ्क्तयः ॥”

अन्नं च-

देवाण वि ण थिग विसया । सुहं पुण सारीर-माणमाणेय-दोक्ख-कारणं कह वि
किलेसायाम-पत्तं पि करि-कन्न-चंचलं अथिरं विवाग-दारुणं विरसावसाणं ति ।

अवि य-

“ईसा-विसाय-मय-कोह-लोह-चवणाह-दक्ख-पडहत्था ।

देवा वि कामरूवा अथिरा पच्चम-दीव व ॥

वस-रुहिर-मास-मेय-ट्टि-मज-सुकाह-असुइ-पुण्णाण ।

सारीर-माणमाणेय-दुक्ख-तविषाण पुरिसाण ॥

असुइमसारमणेच्चं अथिरं बुह-णेंदियं णिरभिरामं ।

एवंविहं सु सोक्खं पुरिसाण हवेज जइ कह वि ॥”

तओ साहिओ कुमाराभिप्पाओ ताहिं हरिणो, तेण वि दसार-चकस्स । पुणो वि जहा-
अवसरं सवहुमाणं भणिओ दसार-चकेण हरी-‘तहा सर्यं चिय भणसु कुमारं, जहा पूरेइ णे
मणोरहे !’ तओ भणिओ तेण णेमी-‘कुमार ! उसभाइणो वि तित्थयरा काऊण दार-
संगहं, भोत्तुण भोगे, जणिऊण तणए, पुरिऊण पणहणे(णो), पालेऊण पुहइं, सबहा णिविन्न-
काम-भोगा पच्छिम-वयम्मि पव्वया; तहा वि संपत्ता निवाणं । ता एस परमत्थो, काऊणं
दार-संगहं, पूरेसु समत्थ-लोग-सहियस्स दसार-चकस्स मणोरहे, विसेसेण जणणि-
जणयाण । अवा ! अहणेब्बंथो एयाण । मुणिय-पभाविय-परिमाणे(णामे)ण य
पडिवन्ना सिं पत्थण त्ति । अवि य-

“उवरोह-सीलयाए पडिवन्ना पत्थणा इमा तेण ।

पर-कज-साहण-परा पुरिसा कूवे वि निवडंति ॥”

कहिओ य जिणाभिप्पाओ दसार-चकस्स । तओ‘संजाय-पहरिसाइसएण भणिओ
केसवो दसारचकेण-‘कुमाराणुरुवं वरेसु बालियं’ गवेसंतेण महि-मंडलं देहा उगगसेण-
दुहिया रायमई कम्भगा । जा य, णव-बरहि-कलाव-विग्ममेणं चिहुर-हत्थुल्लएणं, पंचमि-”

- * मियंक-संकासएणं भालुल्लएणं, मयरद्वय-कोदंड-सरिसएणं भुमया-जुव(य)लुल्लएणं, विय-
सिय-कंदुड-विम्भमेहिं णयणुल्लएहिं, सज्जण-सहाव-समुजएणं नासा-वंसुल्लएणं, संपुष्प-
मियंक-संकासएहिं कबोल-वत्तुल्लएहिं, बिंबफल-संनिभेणमहरुल्लएणं, कुंद-कुसुम-पंडरेहिं
दसणुल्लएहिं, तवली-तरंगियाए कंबु-सरिसाए गीबुल्लियाए, वियसिय-सयवत्त-पडिमएणं
* वयणुल्लएणं, ईसि-पलविरेहि कबोल्लएहिं, कोमल-मुणाल-सारिक्खएणं बाहा-जुवलुल्लएणं,
मंगलकलसोवमेहिं थणहरुल्लएहिं, णिरवज्ज-वज्ज-संकासएणं मज्झदेसुल्लएणं, तियसणइ-
पुलिण-वेत्थिल्लएणं जहणुल्लएणं, कयली-दंडोवमेणमूरु-जुवलुल्लएणं, णिव्वण-घण-मसिणएणं
जंधिया-जुवलुल्लएणं, कुम्भुण्णएहिं चलणुल्लएहिं विहुम-पभाय-विरेह-णखुल्लएहिं ।
अवि य -

- 11 जा तार-तरल-पम्हल-दीहर-रत्तंत-कसिण-धवल्लेहिं ।
णिय-णयणेहिं विरायइ धयवड-सरिसेहिं लच्छि व ॥
णेवत्तिऊण रूवं कह वि तुलगेण जीए देवो वि ।
मयणाउरो वियंभइ को किर तं वणिणउं तरइ ? ॥

- तत्तो गंतूण भणिओ भोअग-बंस-तिलओ उग्गसेण-नरेंदो हरिणा - 'पावेउ राइमई
11 नेमिणो धरिणी-सदं' तेण भणियं-मणोरहाहरित्तो परमाणुग्गहो एस अम्हाण, जेण
माणुसमेत्ताए वि वच्छाए पाविओ समत्थ-तेल्लोक्क-चूडामणी वरो ।'

“यच्चाशिपोऽप्यविषयस्थितमपथे यन्मनोरथस्यापि ।

तदनेकाश्चर्यनिधे(धि)र्विदधाति विधे(धि) सुखेनैव ॥”

- कारावियं दोसु वि कुलेसु महावद्भावणयं । अन्न-दियहंमि णिरूवाविओ वारेज्जय-
21 महुसवो । ततो णेवत्तिएसु तयणुरूवेसु भक्ख-पेय-वत्थालंकाराएसु कायवेसु, कमेण
मणोरहमओ विव, अमय-रस-णिम्मिओ विव, परमाणंद-कओ विव पत्तो वारेज्ज-वासगे ।
जहा-विहिणा य पमक्खिया रायमइ त्ति । अवि य -

- दहि-अक्खग(य)-दुबंकुर-वावड-हत्थाहिं पइ-सणाहाहिं ।
विहिणा पमक्खिया सा रत्तंसुय-भूसण-धरीहिं ॥
25 पुष्क-फलोदय-भरिएहिं णिय-थणेहिं व कणय-कलसेहिं ।
जुवईहि ण्हाविया खलु पउमिणिया-पुन्न-पत्तेणं ॥
सबोसहि-पसरिय-सुरहि-गंव-बहुकसिण-चिहुर-सीसम्मि ।
बहुल्लुग्गय-पुल्लएहिं गुरुहिं से अक्खया देव्वा ॥
आयंवि-र-णक्खेसुं पडिओ दइड ब जावय-रसो से ।
30 होइ विय मंजोगो रत्ते रत्तस्स किं चोर्ज ? ॥
णिय-कंति-विम्भमेणं जंधाओ कयाओ पुसिण-रागेण ।
चकाय-सरेच्छाओ थणेसु तह पत्तलेहाओ ॥

णिय-जस-धवल्लेणं चंदणेण वयणं पि से कयं पवरं ।
 मयण-मणाहो अहरो कामे व कओऽणुरागेहो ॥
 णव-सरयागम-पेम्मल-विमडु-कंदोडु-दल-सुसोहिहं ।
 लोयण-जुयलं पि कयं कज्जल-रय-रंजियं तिस्से ॥
 महुमास-सिरी विव से मुहम्मि तिलओ समोग्गओ सहइ ।
 छज्जंति तीण अलया मुह-गंधावडिय-मसल व ॥
 मणहर-सदाणंदिय-समत्थ-जिय-लोय-लोयण-मुहाइं ।
 मणि-नेउराइं तिस्सा चलणेसु कयाइं हंसो व ॥
 पिय-पणईहिं पिव वेंटियाइ चलणंगुलीओ पडिवण्णा ।
 कामि-हिययं व बडुं रसणा-दामं णियंबंमि ॥
 कंठावसत्त-बहुगुण-पओहरुळंग-चक्कियाणंदो ।
 कामि व जणिय-सोक्खो मुत्ता-हारो वि से रइओ ॥
 पिय-वयणाइं पिव कुंडलाइं सवसो(मा) मुत्तीइ रेहंति ।
 सीसंमि महइ चूडामणी वि आण व जय-गुरुणो ॥
 इय जाव पमाहिज्जइ रायमई णिउण-सहि-समूहेण ।
 ताव कुमारो वि दढं पसाहिओ देव-रमणीहिं ॥

ततो ममारूढो एरावण-संकासं मत्तवारणं, समागया दूसारा सह बलएव-वासुदेवैहिं ।
 एत्थंतरम्मि समाहयाइं मंगल-नुराइं, उन्मियं सिया[य]वत्तं, आवूरिया जमल-संखा,
 पगाइयाइं मंगलाइं, जय-जयावियं तियस-मागहेहिं । चोइओ गयं(इं)दो पयत्तो गंतुं ।
 समुच्छलिओ कलयलो । तओ धुवंतो अणलिय-गुण-संधवेणं, अहिलसिजंतो सुर-मणुय-
 सुंदरीहिं, पसंसिजमाणो तिहुयणेणं, धवलजंतो सुरसुंदरी-णयण-धवल-पहाहिं, महया
 विच्छङ्गणं संपत्तो विवाह-धवलहरासन्नं । तओ कलुणकंदं सोऊण जाणंतेणावि जिणेणं
 पुच्छिओ सारही-‘भो ! काण पुण मरण-भीरुयाणमेस कलुण-सहो ? !’ सारहिणा
 भणियं-‘देव ! एते हरिण-सूयराइणो तुज्झ वारेजय-परमाणंदे वावाइऊण आमिस-
 भोयणेण लोगा भुंजाविस्संति ।’ तओ पणामिऊण से आभरणाणि, भणिया लोगा
 जिणेण-‘‘भो भो ! केरिसो परमाणंदो ! जम्मि एयाण गिरावराहाण दीण-वयणाण
 असरणाण खुहा-पिवासा-वाहि-वेयणा-पीडियाण कलुण-सराण वहो कीरइ ! ता किमणेण
 इह परलोगे य सारीर-माणस-दोक्ख-हेउणा स-परोभय-जणिय-संतावेण वारेजएण ?’’
 भणंतेण चोआविओ हत्थी उज्जितामिमुहं । अवसरु ति काऊण संपत्ता सारस्सा(स्स)-
 याइणो लोगंतिया अमरा । एवं भणियं च णेहिं-‘भयवं ! तेत्थं पक्खेहि ।’
 अवि य-

“सारस्सयमाइच्चा वण्ही वरुणा य गहतोया य ।

तुसिया अन्वावाहा अगिच्चा चेव रिट्ठा य ॥

एते देव-णिकाया भयवं बोहिंति जिणवरिदे(दं) तु ।

सन्न-जगजीव-द्वियं भयवं ! तेत्थं पक्खेहि ॥”

- तओ दवाविंतो आधोसणा-पुवयं महादारणं, अणेग-देव-दाणव-सिद्ध-गंधव-वेजाहराइ-
परिवुडो सविमाय-जायव-पुलोगेहि य अणुगम्ममाणो संपत्तो सुहडं पिव वणराइ-
मणहरं विसाल-वच्छं च, तियसणाहं पिव सगयं जय-पायडं च, महुमहं पिव तमाल-दल-
सामलं सिरि-समद्वासियं च, जलहिं पिव रयण-सारं विवुह-सेवियं च, जिणिंदागमं
११ पिव पय-गम-कलियं महाइसयं च उज्जंत-पवयं । जो य, कत्थ य मत्त-मायंग-कर-
णियर-भजंत-सरस-चंदणवणाणम्महंत-सुगहि-परिमलामोय-वासिय-दिसा-भंडलो, कत्थ य
भासुर-मुह-विवर-पयडिय-दाढा-कराल-केसरि-खर-णहर-कोडि-निहलिजंत-मत्त-मायंग-
कुंभंत्थलाणित्त-मुत्ताहल-णियर-धवलिय-महियलो, कत्थ य प(थ)क-महावराह-दाढा-
कोडि-नियरुम्मूलेजमाण-महिवेदुच्छलिय-भदमुत्था-महापम्भारालंकिओ, कहिं पि मत्त-
१२ करिणाह-गंडयलासत्त-कन्न-चवेडुडुविय-भमिर-भमर-झंकार-हलबोलिजंत-दियंतरो, कहिं
पि किलिकेलेंत-जूहाहिवाहिडिय-चाणर-णियर-विलुप्पंत-सिरिफलोवरेहिरो, कत्थ
य जहिच्छ-पसरंत-वणचरेहिं बहल-केकारवावूरेजमाण-गुहा-विवरंतरो, कत्थ य रहसो-
वयंत-तियस-कामिणि-धम्मेल्लुवेल्ह-णिवडंत-मंदार-कुसुम-नियर-भूसिजमाण-णियंव-त्थलो,
कत्थइ किन्नर-मिहुणय-समारद्ध-गेय-सदायण्णण-णेच्चल-डिय-हरिण-उलो, कत्थ य
१३ कमल-कुवलय-णीलुप्पल-सयवत्त-महस्सपत्तोवसोहिय-महामरवर-मंडिओ । जो य,
माणदंडो विव गयणंगणस्स, चूडामणी विव महि-सीमंतिणीए, कन्नावयंसो विव
दाहिण-दिसावहयाए, केस-कलाओ विव जयलच्छीए, रयण-रमणा-बंधो विव रईए,
रमणुजाणं पिव उउ-सिरीए चि । अवि य-

पुण्णाम-णाग-चंपय-हिंताल-तमाल-ताल-सोहिहो ।

- २१ गंदणवण-संकासो उज्जंतो महइ मरु व ॥

तत्थ य समारूढो चउव्विह-देव-णिकाय-परिवुड-वत्तीसमुराहिव-परिवारो जिणो ।
तओ समाहयाइं आभिओगिएहिं देवतूगहिं(इं), आवूरिया असंख-संखा, समाहयाओ
देवदुंदुहीओ । पणच्चियाओ देवसुंदरीओ । जय-जयावियं तियसेहिं ति । अवि य-

अवणद्ध-सुसिर-घण-तय-चउव्विहाउज-वज-सदेहिं ।

- २२ कण्ण-पडियं ण सुवइ वयणं रोरस्म व पहीहिं ॥

तओ विष्णुकाणि तित्थयरेणाहरण-वत्थाईणि, पडिच्छियाणि हरिणा । समुवणीयं
तित्थयर-लिगं देवदुगुल्लं उत्तरासंगीकयं जिणेणं ति ।

“सत्वे वि एगदूसेण णग्गया जिणवरा चउव्वास ।

ण य णाम अन्न-लिगे नो मिहिलिगे कुलिगे अ ॥”

- २३ कओ सयमेव पंच-मुट्ठिओ लोओ । एत्थंतरम्मि सक-वयणाओ समुवसंतो कलयलो ।
कयं सामाइयं ति । अवि य-

काऊण नमोकारं सिद्धाण अभिग्गहं तु सो लेइ ।

सबं मि अकरि(र)णैजं पावं ति चरित्तमारूढो ॥

• पवइओ गरेंद-महम्म-परिवारो अणंतं च जायं मणोगाणं' ति । अवि य—

“तिहि णाणेहि ममग्गा तिथयरा जाव होति गिह-वासे ।

पडिवन्नमि चरित्ते चउनाणी जाव छउमत्था ॥”

ततो काऊण निक्खमण-महिमं गया तियस-गरेंदाइणो णियय-ट्ठाणेषु ति ।

काऊण य से महिमं पत्ता देवा णरा य सट्ठाणे ।

एण्हं जं राइमई कुणइ तयं भो ! णिसामेह ॥

ततो पडिणियत्त चि जिणेंद-मुणिय-वोत्तंता भणिया सा सहियणेणं ति । अवि य—

सुर-मणुय-सुंदरी-सुह-विरत्त-चेत्तो महाप्पणी एसो ।

सिद्धि-वहु राग-रत्तो णेच्छइ वीवाहिउं महिलं ॥

वज-वडणाइरित्तं वयणं सोऊण सहि-यणाहितो ।

मुच्छा-णिमीलियच्छी पडिया धरणीए सा कण्ठा ॥

ततो कह कह वि लद्ध-चेयणा भणिउमाटत्ता—“अवो ! लहुओ वि लहुईओ मए अप्पा, तिहुयणस्स वि अचंत-दोछहे^१ महाणुभावे जणे अणुरागं करितीए । जेण कत्थ विणिजियासेस-नरामर-विआहर-कुल-रूव-जोवण-कला-कलावाइसओ समत्थ-तिहुअण-पणय-पाय-पंकओ जह-चितिय-संपजंतासेस-महाफलो णेमी !, कत्थ वा अम्हारिसीओ^२ अमुणिय-परमत्थाओ पायय-रमणीओ ! ति । सब्बा अचंत-तण्हाणुगओ वि ण रमए एरावणो अचंत-सुंदरे वि गाम-तलायम्मि । अवि य—

“जो अप्पणो परस्स य गुण-दोसे मव्वहा ण जाणेह ।

सो अप्पाणं विडंवइ अहं व णेमिमि उण रत्ता ॥”

ततो टमं पि भायंती अमाहारण-दोक्ख-सल्लियंगी आलिहिया विव, उकिण्णा विव,^३ थंभिया विव, णिच्चला विव, उय(व)रया विव, वहिरिया विव, मूढ-मणसा विव, जरिया विव, धरिया विव, महावाहि-वियणाउरा विव राइमई जाइ ति । अवि य—

किं मोगेणं पडिया किं वा रूवेण णेमिनाहस्स ? ।

अहवा वि जोच्चणेणं रागेण व किं व होजाहि ? ॥

मग्गं पिव दायंता पुरओ से णंति दीह-मुंह-पवणा ।

दोक्खानल-मीओ विव पर्यपिओ तीए कंपो वि ॥

ततो कमलिणी विव दिणयरं, जलहि-वेला विव पुण्ण-मयलंछणं, कणेरू विव मत्तमहागयं, बरहिणी विव जंलहरं, कलहंसिया विव रायहंसं, महुयराली विव पंकयं, सई विव पुरंदरं, लच्छी विव महुमहं, सग्गसई विव सुग्गुरं, दया विव महाप्पणि, तं चेव हियय-सल्लभूयं श्रायंती विलविउमाटत्ता—

“काउं दइय-पसंगं पुणा वि रे देव ! अवहिओ कीस ? ।

दाऊण णिहिं उप्पाडियाणि अहवा वि^४ (किं) अच्छीणि ? ॥

१ ज. जावमणोगणंति । २ छ. °हो । ३ प. °हिं । ४ क प केण । ५ ज. रोगेण । ६ प. वदायं, ज. °या । ७ ज. °बुहपव । ८ ज. जुल । ९ ज. हंसं । १० ज. °णिहदाभि ।

ताओ जयम्मि धक्का ताओ जीयंति जीय-लोगम्मि ।
 जाहिं पिय-संपओगो मणसा वि ण झाइओ कहु वि ॥
 णरयाणल-संकासं दुक्खं गिण्हंति वल्लहं काउं ।
 पार्वंति णिरुवम-सुहं विणियत्ता वल्लहार्हितो ॥”

१ ततो ण सहइ मयलंछणं मलउच्चमवं च, ण गणेइ सहिया-य(व)यणं ह्मिओवएसं च, णिंदए वम्महं णियय-कम्मं च । ततो वित्थरइ से वम्महो संतावो, वड्डइ मुंह-मारुओ रणरणओ य, निवडइ अंसु-पवाहो गुरुवण्णो वा, णामड लज्जा वेयणा य, अणुगच्छइ पुलओ परियणो ति । अवि य-

णीससइ तीए मुंह-मारुओ वि, दोक्खं पि दुक्खियं होइ ।

११ गेवइ बाह-जलं पि य पुलडज्जइ तीह पुलओ वि ॥

तओ भणिया सहिया-यणेण - ‘पियसहि ! जम्मंतरारोवियस्स पाव-महातरुणो फलमिणमो, ता धीरत्तणमवलंबेसु, अलं विसाएण, धीर-घणाओ चेव राय-धूयाओ होति । भणियं च-

“वसणंमि न उट्ठिग्गा विहवम्मि अगट्ठिवा भण धीरा ।

१२ होति अभेन्न-महावा समम्मि विसमंमि य गमत्था ॥”

एयं च परिणाम-सुंदरोहिं कह कह वि सहिया-यण-वयणेहिं समामासिया भणिउं पवत्ता रायमई - “जाणामि अजं चिय पच्चम-ममए सुमिणयम्मि संपत्तो दुवार-देसे परितुलिय-तिष्ठयण-रूवाइ-गुण-समुदओ अच्चंत-विलक्खणो अणेग-देव-दाणव-विज्जाह-राणुगम्ममाणो एरावयारूढो कोइ देवपुरिसो । मो तक्खणं चिय तत्तो णियत्तीऊण १३ समारूढो सुरसेलं, निसओ सीहामणे । समासन्नीहूया अणेगे जंतुणो । राहिया-यण-वयण-चोइया पत्ता अहं पि तत्थेव । ततो दाउमाढत्तो ना(ता)ण चउरो चउरो कप्पपायव-फलाणि । मए वि भणियं - ‘भयवं ! ममावि ताम्मियाणि फलाणि देसु, जेण ण सारीर-माणस-दोक्खं लहामि ।’ “एतेहिं किंचि मुह-कडुएहि परिणाम-महुरेहिं संममुवञ्चतेहिं ण कयाइ दोक्खं पाविहिसि, णिरुवम-सुह-भागिणी य परत्ते होहिसि ।” भणंतण देव्वाणि १४ मज्झ वि फलाणि । तक्खणं च मंगल-तूर-रवेण विबोहिय म्हि ।” सहीहिं भणियं-पियसहि ! मुह-कडुओ वि एस सुम(मि)णओ झत्ति पणिणाम-सुंदरो हविस्सइ । तओ भगवओ माया रहणेमी रायमई(इं) उवयरिउमाढत्तो । भणियं च णेण -

“वय-तव-संजम-जोगे करिति दोहयि(मि)णी महिलाओ ।

तं पुण् सोहग्ग-निही जम्हा तियसा वि पत्तियति ॥

१५ ता उज्झिऊण एते भजसु ममं पच्छिमंमि य वयंमि ।

संपत्त-विग(स)य-मोक्खा जिणेंद-मग्गं गमिस्सामो ॥”

“णाहं सोहग्ग-कए करेमि धम्मं पुणो वि पच्छा वि ।

जइ सो चिय कापडो ता किं पुवं पि विसएहिं ? ॥”

केणइ कालेण पुणो वि भगिया सा तेण विसय-कएणं । ततो से वक्खवं पाऊणं
दुद्ध-पेयं मयणफल-भक्खणेण भमिऊण सोवभिय-कच्चोले समुवणिया(ध) रहणेमिणो-
'पियसु' । तेण भणियं- 'कहं वंतं पिबामि ?' । तीए भणियं- 'एयं पि जाणसि ?' तेण
भणियं- 'बालो वि एवं वियाणइ' । तीए भणियं- 'जइ एवं, ता कीस अहं तित्थयरेण
भमिया तुमं पाउमिच्छसि ? । अवि य-

“पक्खंदे जलियं जोयं(इं) धूमकेउं दुरासयं ।

पेच्छति वतयं भेतुं कुले जाया अगंधणे ॥”

एवं विचित्त[त]बोविहाणेहिं अप्पाणं सोसंतीए केणइ कालेण भगवओ वि तिह-तवा-
णले जेइद(हु)-कम्म-महाकाणसस्स विसुज्झमाण-चरितस्स अचंत-विसुद्धलेसा-परिणामस्स
समारोविय-खवग-सेदीणो आइछे दोभि सुकज्झाण-भेए पडु(पुह)तवियकं सवियारं ॥
एगंतवियकं च अवियां बोलीणे तस्स तइयं सुडुमकिरियमप्पडिबाइं अप्पत्तस्स
समुप्पन्नं केवलं ति । अवि य-

बोलीणागाय-वड्डमाण-णीसेस-भाव-प(ध)डिएणं ।

तं गत्थि जं ण पेच्छइ केवलणाणेण जिण-इंदो ॥

चलियासणा य समागया सपरियणा बत्तीसं पि सुरासुरवइणो । ततो आमिओगिय- ॥
सुरेहिं समंता समं कयं णिणुण्णयं रयण-चेत्तं महीयलं, अवहरिउं रय-रेणु-तणाइयं,
गजियं वड्डमतीए, नेम्मलीहूयाओ दिसाओ, पण्डा वेराणुबंघा सह सबोवइवेहिं ।
णिवडियं गंधोदयं, वरिसियं दसद्व-वच्चं कुसुम-वरिसं । हरिसिया सबे पाणिणो । भेम्मवियं
साल-तियं, विउरुबियाणि चचारि महादाराणि, णिहिया सरस-तामरस-पिहाणा खीरोब्ज-
लावुआ मणिमय-कलसा, पेव्वत्तियं स-पायपीढं सिंहासणं, कओ तेलोक-गुरुणो बारस- ॥
गुणो द(दि)बो कंकेलि-पायवो । णिरुद्धंवरयलं विमाण-मालाहिं, उम्भिया सीह-व(च)-
कज्झया, णिवद्धं धम्मचक्रं, पवजिया तियस-दुंदुहीओ, समुच्छलिओ देवबोसो, अवय-
रिया तियसाइणो सब्बहा । किं बहुणा ? णिवत्तियं सबं पि णित्तामरेहिं । तओ धरिय-
धवलायवचो तियस-विणिमाविय-दिबपंकय-णिहत्त-चलण-जुयलो पासङ्खिय-सक्कीसाण-
धुवमाण-सिय-चामरावयवो भामंडल-किरण-समुज्जोहय-गयणंगणो अणेण-गरामर-कोडि- ॥
परिबुडो देवतूर-वपापूरेअमाण-दिसा-मंडलो पपाहिणीकाऊण सीहासणं णिसओ तत्थ
जिणो । अवि य-

धरिय-धवलायवचो पुव्व-दुवारेण पविसिउं पेमी ।

सीहासणे णिसओ णय-तित्थो होइ चउवयणो ॥

समारह्ता य जोयण-णिहारणीए तिरिय-गरामर-णिय-णिय-भांसा-परिणाम-परिणामि- ॥
णीए अचंत-भणोहराए देवाए भासाए धम्मकइ ति । अवि य-

धम्मो अत्थो कामो मोक्खो चचारि होति पुरिसत्था ।

तत्थ वि धम्माउ चिय सेसा जइ इति तह भणिमो ॥

- पुढवीए विणा कुंमो तंतु-विहीणो य जह पढो गत्थि ।
 दुद्धेण विणा दहियं दहि-रहियं जह य णवणीयं ॥
 दह-विहीणा य गुणा सुह-दोक्खं जह य जंतुणा रहियं ।
 तह धम्मेण विरहिया तिभि वि अत्थाइणो कत्तो ? ॥
- तम्हा सयल-सुहाणं अत्थाइणं च कारणं धम्मो ।
 सो दु-वियप्पो भणिओ मुणि-सावय-धम्म-भेयाओ ॥
 संकाइ-मल-विमुक्कं संमत्तं ताण मूलव(च)कं ति ।
 अहिगम-णिसग्गभेउं पसमाइ-गुणेहिं चिंचइयं ॥
 हिंसा-उलिय-चोरत्तण-मेड्डण-परिग्गहाओ खलु विरई ।
 उत्तरगुण-चिंचइओ मुणि-धम्मो भोक्ख-सुह-हेऊ ॥
 पंच य अणुवयाइं गुणवयाइं च होति तिक्खेव ।
 सिक्खावयाइं चउरो सावय-धम्मो वि सुह-हेऊ ॥
 इय एवमाइ-बहुविह-गुण-सय-कलियम्मि साहिए धम्मे ।
 चउरूव-समण-संघो जाओ पढमे समोसरणे ॥
- इमिणा य पढम-समवसरण-कमेण विहरंतोऽणो-समण-गण-परिगओ णासंतो मेच्छ-
 चंचयारं समोसरिओ पुणो वि चारवईए बाहिरुजाणे रेवयाभिहाणे जिणो । पुव-
 भणियाणुसारेण कयं तियसेहिं समवसरणं । णिउत्त-पुरिसेहि य वद्धाविओ वासु-
 देवो सह जायव-चक्केणं । तित्थयरागमणेण अणावेक्खणीयमाणंद-सुहमणुहवंतेण य
 देवो से पारिओसियं दाणं ति । अवि य-
- विचीओ^१ सुवन्नस्स बारस अद्धं च सयसहस्साइं ।
 तावइयं चिय कोडी पीती-दाणं तु चकिस्स ॥
 एवं चेव पमाणं णवरं रययं तु केसवा दिति ।
 मंडलियाण सहस्सा पीती-दाणं सय-सहस्सा ॥
 मत्ति-विमवातु(णु)रूवं अणे वि य दंति इब्भमाइया ।
 सोऊण जिणागमणं णिउत्त-पुरिसेयरेसुं वा ॥
- तओ महाविभूईए दिह-संदणारूढा णिग्गया बलदेव-केसवा स्समुद्विजयाइणो य
 सह सिवादेवी-देवई-रोहिणीहिं पुरलोगो य । अणाविक्षिणि(क्खणी)यमाणंद-सुहमणु-
 मवंतेहिं पणमिओ तित्थयरो सह गणइराईहिं । णिसक्खा जहारिहं । मुणिय-जिणागमणा
 य पत्ता राइमई वि, पणमिओ तित्थयरो, निसक्खा जहारिहं । भगवया वि णेंदिओ जाइ-
- जरा-मरण-पिय-विप्पओग-सोगाइ-णाणाविह-दुक्खाणुगओ नारय-तिरिय-नरामराणुभूइ-
 लक्खणो संसारो, तन्निमित्ताणि य मिच्छत्ताविरइ-पमाय-कसाय-जोगाईणि । तहा परू-
 विओ अयलाणंत-णिरुवम-णिरावाह-सासय-सोक्खाणुगओ भोक्खो, तत्कारणाणि याणेग-
 वियप्पाणि संमहंसण-गाण-वरणाणि । तत्तो इमं संसारासारत्तणं सोऊण णेक्खंता
 अणेगे जायव-कुमारा रहणेमी णागरया । रायमई वि^२ हियय-णिहिय-चारित्त-परिणामा

• पणमिऊणं तित्थंकरं पविट्ठा नगरं । ततो पुच्छिऊण जणणि-जणयाहणो, दाऊण
महादाणं, काऊण सव्वजिणाययणेसु अट्ठाहिया-महिमं, अण्णेग-नरेंद-सेणावह-मंति-
सत्थाह-सेट्ठि-बालिया-सहिया महाविच्छेणं पट्ठाविया राईमई तित्थयरेण । इत्थंतरम्मि
य सको संवेग-सारं धुणियं(उं) पयत्तो ति । अवि य-

जय सुरसेल-विभूषण !	जय जय इंदंक-वड्डियाणंद ! ।	१
जय णिच्चित्तिय-मज्जण !	जय जय सुर-सुंदरी-पणय ! ॥	
जय हरिचंदण-चच्चिय !	जय जय मणि-मउड-भूसिय-सरीर ! ।	
जय सेयंवर-धारय !	जय जय सियकुमुम कय-सोह ! ॥	
जय इंदवलि-संधुय !	जय जय जणणीप(ए)वड्डियाणंद ! ।	
जय बाल ! अबाल-विसिट्ठ-चेट्ठ !	जय जोषणं पत्त ! ॥	१०
जय रायलच्छि-भूसिय !	जयसिं दसारोह-णहयल-मियंक ! ।	
जय सिवदेवी णंदण !	जय दाविय-कण्ह-णिय-वीरिय ! ॥	
जय अकय-दार-संगह !	जय जय उज्जेत-गहिय-सामन्न ! ।	
जय देवदस-धारय !	जय जय सुर-मणुय-णय-चलण ! ॥	
जय चउणाणि-मुणीसर !	जय जय उवसग्ग-दलण-मुणिचंद ! ।	११
जय केवललच्छी-वरिय-वरय !	जय देव-णय-चलण ! ॥	
जय दढ-पाव-णिखड्डण !	जय जय सुर-सिद्ध-पणय-कम-कमल ! ।	
जय गय-गमण ! सुरच्चिय !	जय लोह-समुह-गय-पार ! ॥	
जय मयणानल-जलहर !	जय जय णेहलिय-गरुय-दत्त-माण ! ।	
जय सिद्ध ! सिद्ध-सासण !	जय जय धुवणम्मि सुपसिद्ध ! ॥	२०
जय इंदीवर-विग्गम !	जय जय गुण-रयय-सागर ! मुणिद ! ।	
जय पाउस-जलय-समाण-सह !	जय पउम-कय-चलण ! ॥	
जय गोविंद-णमंसिय !	जय जय नीसेस-बंधण-विमुक्क ! ।	
जय नाह ! णाण-सागर !	जय पणयासेस वर-फलय ! ॥	
जय तव-लच्छि-सुसंगय !	ईसाह व राहलच्छि-परिमुक्क ! ।	२१
जय सिद्धत्थ-नरामर !	जय जय कोवाहि-वर-मंत ! ॥	
जय सिद्ध ! बुद्ध ! गुण-णिहि !	पसत्थ-कल्लाण-मंगलाययण ! ।	
जय सिंदयालु-महागुण !	पुरिसोत्तम-पुरिस-कय-पूय ! ॥	

एवं च सह अट्ठारसहिं समण-सहस्सेहिं भगवंतं अरेट्ठणेमिं थोऊण राइमई च
अणलिय-गुण-संयवेण पविट्ठा सह जायव-चक-पुर-लोएणं बारवई बलदेव-वासुदेवाइणो ।
राइमईए वि पवड्ड(ट्ट)माण-संवेगाइसि(स)याए नाणाविह-तथो-विसेस-तणुइय-तणूए
वेरग्ग-मग्गावड्डियाए जहुत्त-संजमाणुड्डाण-पराए कमेण य अहिज्झियाणि इक्कारस
अंगाणि । कालंतरेण य पुणरवि समोत्तरिओ भगवं बारवईए । समाहत्ता धम्म-कहा ।
संबुद्धा पाणिणो । उट्ठिउ(ओ) तित्थ[य]रो णिव(स)ओ देवच्छंदए । दुइय-पोरिसीए
समावत्ता धम्मकहा गणहरेणं ति ।

राजोवणि(णी)य-सीहासणंमि विट्ठो वि पायपीढे वा ।
जिट्ठो अण्णयरो वा गणहारि कहेइ बीयाए ॥
संखाए उ भवे साहइ जं वा पुरोओ पुच्छेजा ।
ण य णं अणाइसेसी वियाणई एस छउमत्थो ॥

पडिबुर्ब-दुह-पोरिसीए वि उट्ठिओ गणहरो । देवाइणो वि गया सङ्गाणेषु, साङ्गुणो वि पविट्ठा णयरीए भिक्खा-निमित्तं । रहणेमी वि कारणंतरेण एगागी वासाहिहओ णयरि-उज्जाणंतर-गिरि-गुहाए णिलुक्को, थेव-वेलाए वासाभिहया पविट्ठा तत्थेव राइमई वि । तैनाणि वत्थाइणि विसारंतीए दट्ठूण सरीर-सोहं संजाय-मयणेण अणविक्खिऊण इह-परलोग-भयं भणिया रहणेमिणा—‘भदे ! एहि, भुंजामो ताव भोगे, पुणो वि पच्छिम-वयंमि पबजं काहामो ।’ मुणिय-रहनेमि-सहाए ससज्जसाए ठवेऊण अप्पाणं भणियं राइमईए । अवि य—

“तुच्छ-रइ-सोक्ख-कअ मा भुंचसु मेरु-विम्भमं सीलं ।

इह परलोए जम्हा दुहाई पावंति हय-सीला ॥

इह लोगम्मि अकित्ती कुल-मालिणं पयाव-परिहाणी ।

असरिस-जण-हीलणया अपच्चओ^१ चित्त-संतावो^२ ॥

नरवइणो गरुय-भयं जणणी-जणयाण होइ संतावो ।

इय जायंते बहवो दोसा इह सील-रहियस्स ॥

धम्माइसु सीमंताइएसु णएसु तिब-दुक्खाई ।

पावंति विगय-सीला तेत्तीसं सागरा जाव ॥

गय-गवय-गोण-गंडय-वग्ग-तिरेच्छ-च्छमल्ल-तिरिएसु ।

तण्हा-छुहाइ-दुक्खं लहंति णरओवमं चित्तं ॥

तत्तो धम्माइ-विवजिएसु तिरिओवमेसु पुरिसेसु ।

व(इ)यरेसु य कुपुरिस-विम्भमेसु दुक्खाई चित्ताई ॥

इय णारय-तिरिय-गरामरेसु दुक्खाई अच्च-जम्मम्मि ।

पावंति णट्ठ-सीला णाणा-रूवाणि चित्ताणि ॥

गह-भूय-रोग-तक्कर-कुसु(स)उण-दुस्सुभिण-णरवइ-भएहिं ।

जलणाहि-सलु-करिवर-मईद-णीराइ-जणिएहिं ॥

सुमिणंमि वि ‘णोत्थप्पइ पसत्थ-सीलो किमेत्थ अच्छेरं ? ।

ण कयाइ वि सुरसेलो चालिजइ पलय-पवणेहिं ॥

आमोसहि-विप्पोसहि-खेलोसहि-जल्ल-गयण-गमणाओ^३ ।

जंघा-विजा-चारण-आसीविस-भिन्न-सोआई ॥

अक्खीण-महाणसि-कोट्ट-बीय-वेउडि-पयणु-बुद्धीओ^४ ।

खीरासव-महुआसव-लद्धीओ चित्त-रूवाओ ॥

जहंति इमंमि मवे परलोए सुरमवो व मोक्खो य(वा) ।
सील-परिपालुणाओ^१ तम्हा तं णेव रक्खिजा ॥
इय सीलासीलाणं गुण-दोसे तीए सो णिसामेउं ।
पडियागय-संवेगो जाओ मेरु इ थिर-चित्तो ॥”

मणियं च सेज्जंभवेणं -

“अहं च भोगिरायस्स तं च सि अंघगवन्हिणो ।
मा कुत्ते रांघणा होमो संजमं णिहुओ चर ॥
जइ तं काहिसि भावं जा जा दिच्छसि णारीओ^२ ।
वायाइदु व्व हटो अट्टियप्पा भविस्ससि ॥

तीसे सो वयणं सोच्चा संजयाए सुभासिय । अकुसेण जहा नागो धम्मे संपडिवाइओ ॥
एवं करेंति संबुद्धा पंडिया पवि[य]क्खणा । विणियट्ठंति भोगेसु जहा से पुरिसोद्धिमो । ति ॥”

कमेण य दो वि केवलिणो जाया सिद्धा य ।

अओ जहा रायमईए सीलं रक्खियं, तहा रक्खियं ।

सुयएवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

रायमईए सुंणेतो इच्छिय-सुक्खाइं पावेइ ॥

॥ रायमई-कहाणयं सैमत्तं ॥

मदनातुरेणापि न शीलं खण्डनीयं रथनेमिनेवेत्याह च -

मयण-परायत्ता वि हु मुणिणो न मुअंति नियय-मज्जायं ।

रहनेमि इ महप्पा रायमई-दंसणाहिंतो ॥ ५

[मदन-परायत्ता अपि मुनयो न मुञ्चन्ति निजमर्यादाय् ।

रथनेमिवत् महात्मा राजीमती-दर्शनात् ॥ ५]

स्पष्टार्थं कथानकमनन्तरोक्तमेव ।

सांप्रतं तपोऽधिकृत्य धर्मोपदेशमाह -

णत्थि असज्जं किंचि वि तवस्स चिन्नस्स माणुसे लोए ।

तं कुणसु जहा-सत्ति दृढप्रहारि व्व मुणि-सीहो ॥ ६

[नास्ति असाध्यं किञ्चिदपि तपसः क्षीर्णस्य मानुषे ठोके ।

तत् कुरुष्व यथाशक्ति दृढप्रहारिवन्मुनिसिंह ! ॥ ६]

स्पष्टार्थं । भावार्थस्तु कथानकगम्यत्वात् -

— [३. तपसि दृढप्रहारि-कथा] —

अत्थि इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे अपरिमिय-गुणाहिरामं चसंतपुरं णयरं, ॥

- जियसत्त राया । तत्थ य गिय-कम्माण उट्ठाण-परो पहाण-दियवरो । तस्स य समत्थ-
दोसेक-मंदिरं सुउ त्ति । अवि य-

तण्हाइएहि व दढं पडिवण्णो सो असेस-दोसेहिं ।

सुइ(मि)णमि वि परिहरिओ गुण-लेसेणावि दूरयरं ॥

- अणालिओ अकुणंतो पीणिओ गुरूहि, भमंतो य जहिच्छं संपत्तो पल्लीए,
समल्लीणो पल्लीनाहस्स । तेण वि पडिवओ स-बहुमाणं पुत्तत्ताए त्ति । अवि य-

“भूगा भूगैः सन्नमनुब्रजन्ति गावश्च गोभिस्तुरगैस्तुरङ्गाः ।

मूखाश्च मूर्खैः सुघियः सुघीभिः समान-शील-व्यसनेषु सख्यम् ॥”

- अजो दढं पहरइ त्ति पुष्पणाममवहतियऊण कयं से दढप्पहारि त्ति णामं । कालंतरेण
य मओ पल्लीणाहो । गियय-सोडीरयाए सो चिय पल्लीवई जाओ । उट्ठिया णिहेस-परा
सहे वि पल्लीवासिणो । अपि च-

“नाभिषेको न संस्कारः सिंहस्य क्रियते भूगैः । विक्रमार्जित-सत्त्वस्य स्वयमेव भूगेन्द्रता ॥”

- तओ तत्थ पाणिणो धायंतस्स, अलियं भणंतस्स, पर-दबावहरणं करंतस्स,
परदाराणि सेवंतस्स, परिग्गहारंभेसु वट्टमाणस्स, महु-मज-कुणिमाहाराइ परिञ्जंतस्स,
गामागर-सत्थे धायंतस्स समय(इ)कंतो को वि कालो त्ति । अवि य-

“कुसलाणुबन्धे कम्मोदएण धम्मत्य-काम-संजोत्ता ।

वञ्चति वासरा सुपुरिसाण पावाण विवरीया ॥”

- अकया सज्जिया धाडी णिवडिया गामे विलुपंती य परिवाडीए पत्ता रोर-बंधण-गेहं ।
ण कैचि लद्धं, णवरं तक्खण-संसिद्ध-पायस-पडिपुन्न-थालिं गहेऊण गया भिच्छा गाम-
मज्जे । ततो पण्डासाणि छुहा-परदाणि रोवमाणानि णिग्गयाणि डिंभाणि पिउणो
समीवं । भणियं च णेहिं - ताय ! सो सवो पायसोंबाए पिक्खमाणोए णिण्हिऊण पहाविया
भिच्छा गाम-मज्जे । ततो रोस-वस-तंविरेच्छो गहिय-लउडोऽणुपयं गओ बंधणो । देट्ठा
भिच्छा, समाढत्तं भंडणं । अबो ! एस च(व)कयरो मम भेहे अभिभवइ त्ति मक्खमाणेण वा-
वाहओ दढप्पहारिणा । इमं च सोऊण गब्भ-भर-णीसहंगी आगया बंधणी । भणियो णाए
भिच्छाहिवो - “आ पाव ! णिरणुकंप ! सरणागय-घायग ! परदारासत्त ! अलिय-वयण !
चोर ! अणज ! विलाय(लया)-गो-बंधण-मारग ! अञ्चताहम ! चंडाल ! निग्घण !
कयग्घ ! खल ! पिसुण ! अदट्ठव ! णीलज ! असंतुट्ठ ! महापाव ! किमेयं तए ववसियं ?”
पुणैरुत्तमुकोसंती समुप्पन्न-कोवेण वावाहया सा वि । तओ फुरफुरायमाणं गब्भं
णिएऊण संबेग-सारं चित्ति यमणेणं-धिरत्थु मम पावस्स, जस्सेरिसं चिट्ठिबं । ता किं जलणं
पविस्सामि ? , अणसणं करेमि ? , सत्थयारे पुच्छामि ? , भयरवाउ पडामि ? , महापहं
बन्धामि ? , तिस्सेसु ण्हामि ? , मुणिणो सेवेमि ? , तिणयणमाराहेमि ? , भदियं
थुणामि ? , दिवसयरं ज्ञाएमि ? । अवि य-

इय एवविह-चित्तपरेण दिट्ठो महामुणी तेण ।

पाएसु णिवडिऊणं सिट्ठं गिय-चिट्ठियं सव्वं ॥

ततो से अणंतर-चित्तिर्यं सोऊण भणियं मुणिणा-‘मह ! ण एते पावमल-पक्खाल्लण-निबंधणं जलणाइ- पवेसा अक्खण-हिंसा-गुग्गय-तणुओ मोत्तूण सम्महंसण-गाण-चरणाणि, ता तेसु चैव आयरं कुणसु’ ति । अवि य-

अमयं पिव पडिवन्नो मुणि-धम्मो तेण साहु-भूलम्मि ।

परिगिण्हिऊण सिक्खं घोरामारं तवं कुणइ ॥

एवं च खुदा-पिवासाइ-बावीस-परीसहे सहंतस्स, दिव-माणुम-तेरिच्छा य संवेयणीय-पुटो-वेमायोवसग्गे अहियासितस्स, अणिच्चाइ-दुवालस-भावणाउ भावंतस्स, अडुविह-कम्म-विवागं णिरुवेंतस्स, तिविह-सामायारिमम्मसंतस्स, दसविह-वेयावच्चं करंतस्स, छजीव-णिकाए रक्खंतस्स, पंच महावयाई पालंतस्स, दुवालसविहं तवमायरंतस्स, आलोअणाइयमणेगविहं पायच्छित्तं चरंतस्स, संमारासारत्तणं चेंतंतस्स, पुव-णिच्चियं ॥ पावं तिबिहं तिबिहेण निंदंतस्स, पसत्थ-लेसासु वट्टमाणस्स, समुच्छलिय-जीव-वीरियस्स 'समारोविय-स्ववगस्सेट्ठिणो समुच्छलिय-सुक्कज्झाणानल-निदहु-घण-पाइकम्म-चउक्किं-णस्स समुप्पन्नं केवलं नाणं । कया देवेहिं केवलि-महिमा । ततो बोहिऊण मव-कमलायरे, परिपालिऊण केवलि-परियायं, खविऊण भवोग्गाहि-कंम-चउक्कयं संपत्तो नेवाणं ।

अतो भन्नइ-जहा दटप्पहारि-महरिसिणा तवोमइओ धम्मो कओ, तथा सेसेहिं पि कायवो; एस धम्मोवएसो । एवं सबक्खाणेषु उवणओ कायवो । अओ परं वित्थर-भएण ण सर्वं भन्नइ ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण दटप्पहारिस्स ।

णिसुणंतो लहइ नरो विसिद्ध-चरियं सया सोक्खं ॥

॥ इति दटप्पहारि-कहाणयं समत्तं ॥

भावात्मकधर्ममधिकृत्याऽऽह-

भावमइएण पावइ केवलि(ल)नाणं इलाइ-त्तणउ व्व ।

भरहाहिउ व्व भरहो मरुदेवी-सामिणी अहवा ॥ ७

[भावात्मकेन प्राप्तोति केवलज्ञानं इलायास्तनय इव ।

भरताधिपवदयवा (भरतो) मरुदेविस्त्वामिनी यथा वा ॥ ७]

भावायः कथानकेभ्योऽवसेयत्वानि चामूनि -

— [४. भावे इलापुत्र-कथा] —

इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे विउस-जण-पसंसणेअं गुण-निहाणं इलावद्धणं नाम ॥ नयरं । जं च, परिगयं पर-पुरिसालंघं गंभीराए कुलवहु-संकासाए परिहाए । चक्कलियं तुह्णिगिरि-संकासेण छुहा-धवलेणं दूरुण्णय-पागारेणं । विभूत्थियं सुल्लहिमवंत-पडिमेहि सिरि-सणाहेहिं धवलहरेहिं । मंडियं सुरसेल-सरिसेहिं त्रियस-विंवाणुगएहिं देउल-विहा-रेहिं, ति(टि)विडिकियं सुविमच-तिय-चउक्क-चच्चर-चउमुह-महापह-पहेहिं ति । अवि य-

दुर्गु पुरस्स सोहं तियसाण वि विम्हओ मण्णे जाओ ।

किं तियस-पुरं इणमो विणिम्मियं विस्सकम्मेणं ? ॥

तत्थत्थि इलादेवी तत्थ वसंतेण इब्भ-मिहुणेण ।

पुत्तयं विन्नविया 'ओवाइय-संपयाएण ॥

चइऊण देवलोगा देवो गम्भंमि तीए उववओ ।

सीहं उच्छंग-गयं सुमिणे दइऊण पडिबुद्धा ॥

महापुरिसाणुरुव-डोहलय-संपाडणेण य वडिओ गम्भो । उच्चिय-समए य पसूया
एसा देवकुमारोवमं दारयं । वट्ठाविओ य इब्भो । कयं महावट्ठावणयं । दिअं
इलाए देवीए 'ओवाइयं । कयं दारयस्स णामं इलाय(इ)पुत्तो चि । कमेण य वडिओ
" देहोवच्चरणं, कला-कलावेण य । संपत्तो सयल-जण-सलाहणिजं जोवणं ति । अवि य-

"जीए जहिं चिय पढमं कुमार-अंगंमि णिवडिया दिट्ठी ।

तीए तहिं चेव ठिया संपुण्णो कीए वि ण दिट्ठो ॥"

एअं आ(च)बुह-जण-पसंसणेअं जीयलोयमणुहवेंतस्स संपत्तो सरयागमो । जत्थ य,
सरयसिरि-समट्ठासिया रेहइ महि-महिला । महि-महिला-रंजियाइं रेहंति काणणाइं ।
" काणण-विहसियाइं छजंति सरवराइं । सरवर-टिविडिकियाइं सहंति पंकयाइं । पंकय-
विहसियाइं सोहंति भमर-कुलाइं । भमर-उल-विभूसियाइं अगंधंति गय-उलाइं । गय-उल-
पसाहियाइं रेहंति महानरेंद-धवलहरंगणाइं । अवि य-

नव-णीलुप्पल-देहो तारा-धयरट्ठि(ट्ट)-परिगओ सहइ ।

अहिणव-ससि-कलहंसो वित्थय-णह-माणसरम्मि ॥

इय जं जं चिय दीसइ सारय-लच्छीइ भूसियं भवणे ।

आयअ-कड्डिय-सरो तहिं तहिं पसरइ अणंगो ॥

एयारिसंमि सरए इलाइ-पुत्तेण पुलइया चेडी ।

उज्जाणमुवगएणं लेखय-मज्झंमि णचंती ॥

ततो तीए रुव-लावअ-जोवण-सोहग्ग-कला-कलावावजिय-हिययस्स महावाही विव
" जणिय-संतावो पयडीहओ वम्महो । खलिओ गइ-पसरो, समुग्गओ रोमंओ, पणट्ठो
कुलाहिमाणो, तच्चारीहया लज चि । अवि य-

भुमहा-अणु-पसरिय-दिट्ठि-माण-णिवहेहि सल्लिओ' तीए ।

लेप(प्प)मओ' विव जाओ' सत्थाइ-सुओ सुकीरो वि ॥

तओ तं तहाविहं णियय(ए)ऊण भणियं पास-डिय-मेत्त-जणेण - 'वयंस ! किमेयं
" सयल-जण-इसणेअं, खोइ-जणेहिं पि विवजियं, इह-पर-लोग-विरुद्धं तए समारद्धं ? अओ !
वियाणिओहामएहिं" । भावेंतेण भणियमणेण - "मो भो ! अहं पि जानामि जहा कुल-
कलंकइयमिणमो, ता किं करेमि ? अइदुद्धा मे मयणावत्थ चि । अवि य-

पलयाणिल-खुद्धो जल-णिही वि कल्लोल-भिन्न-कुलसेलो ।

तीरइ सारे भरिडं ण उण चिय चित्तमणुरत्तं ॥"

तेहिं भणियं—अलमिस्थाण(णु)रागेण । न खलु अचंत-तप्ता-पुणजो वि सिसिरे पि मायं-
म-अलं चोइसवेजाठाण-पणुगो पहाण-चंभणो अहिलसइ । अण्णं च राया गाहीति, अवराहं
काही । बंधुणो जाणिस्संति, दूरेण परिहरिस्संति । अंबा जाणिस्सइ, अचंत-दुक्खिया
हविस्सइ । ताजो झुणेहिचि, दुस्सुउ चि संभावेस्सइ । नगर-सेट्ठिणो जाणिस्संति,
णयरजो बाहिं करिस्संति । गुरुणो वियाणिस्संति, लज्जिया हविस्संति । ता किमणेण
स-परोभय-संताव-हेउणा दोट्ट-जल्लवसाएण ? नियत्तसु एयाजो ठाणाउ चि । अपि च—

“काम ! जानामि ते मूलं संकल्पात् किल जायसे ।

ततस्तं न करिष्यामि ततो मे न भविष्यसि ॥”

इलाहपुत्रेण भणियं—‘जं एयं संलत्तं, अहं पि जाणामि, किं खु मम जीयं एयाए
आयत्तं; अलाहि पुणरुत्त-भणिएहिं ।’ वियाणिजो एस वुत्तंतो जणयाइएहिं । भणिया
लंखिया इलासुएण—‘सुवन्न-समं देहि मम दारियं ।’ तेहिं भणियं—‘अक्खय-णिही एसा
अम्हाणं, णवरं जइ एयाए कजं, ता अम्हेहिं समं भमसु, सिप्यं च सिक्खसु ।’ ततो वारिजंतो
वि पुणरुत्तं गुरु-मिच्छाइएहिं अगणिऊणोभयलोगाववायं पविट्ठो ताण मज्झम्मि ।
पडिनियत्ता विमण-दोम्मणा जणयाइणो । इमो वि तेहिं सह विहरमाणो सिप्यमम्मसंतो
पत्तो बिम्भायडं । वीवाह-द्व-निमित्तं च उ(ओ)लग्गिजो राया, दिम्भो पेच्छा-वरो, समाडचं
पेच्छणयं । निवेट्ठो राया सह महादेवीए । संपत्ता नागरया । नाणाविह-विम्भाणेहिं
आवज्जियाणि इलायपुत्रेण लोगाण चित्ताणि । नरंदे य अदंतं न देइ लोगो । राया पुण
दारियाए निबद्ध-रागो तस्स वहणत्थं तं भणइ—‘लंख ! पडणं करेसु ।’ तं च वंस-सिहरे अहं
कट्ठं कीरइ, तत्थ खीलिया कीलंति, सो य मूले वेद्धाउ पाऊयाउ परिहेइ; ततो अस्सि-
खेडय-दी(ह)त्थ-गजो आगासे उप्पइऊण ततो खीलयाजो पाउया-गालियाहि पवेसेयन्वा,
सत्त अग्गिमाइदे सत्त पच्छिमाइदे काऊण । जइ कह वि चुक्कइ; धरणीए पडिजो
सयखंडी(डो) होइ । तं कयं । लोएण साह(हु)कारो क(क)ओ । अदंतं नरंदि] ण देइ
जणो । राइणा भणियं—‘ण मए दिट्ठं, पुणो करेसु ।’ दुइय-वारं पि कयं, अइसएण तुट्ठो
लोगो । राइणा भणियं—‘ण संमं दिट्ठं, तइयवारं पि करेसु ।’ तजो विरत्तो णरंदाजो
लोगो । कयं तइय-वारं पि । मारणत्थं च से पुणो वि भणियमलजेण राइणा—‘अव-
स्स(स्सं) चउत्थं वारं करेसु, जेण करेमि अदरिइं ।’ ततो विरत्त-चित्तो नियत्तो लोगो
पिच्छियन्वाजो । वंस-सिहरे-ट्ठिओ इलाहपुत्तो चित्तेउं पयत्तो—‘वे(चि)रत्थु काम-भोगाणं ।
जेण एस राया एइए रंगोवजीवियाए निमित्तं च मम मरणमभिलसइ । कहं च एयाए
परितुट्ठो भविस्सइ ? जस्स महंतेणावि अंतेउरेण तिच्ची ण जाय चि । अवि य—

“सरियाहि व जलनिहिणो तण-कट्ठाईहिं जलिय-जल्लणस्स ।

णइ जाइ य संतोसो नरस्स नारी-सइस्सेहिं ।”

ता धिरत्थु मे जम्मस्स, जेण ण लज्जियं गुरुणो, ण चित्तिं लहुयत्तणं, न
गिरुविंयं जणणि-जणय-दुक्खं, परिचत्ता बंधु-मेच-नागरया, णावलोइयं संसार-अयं,
सम्भवा भिरंऊस-गईदेण व उम्मग्ग-गामिणा, वित्थरंत-विस-पायवेजेव संतावकारिणा,
परपुट्ठेजेव पर-भर-संचारिणा, जइ-यवाहेयेव णीयापुवसिणा, अलयेजेवापरिहरिय-अक्खा-

भयस्तेर्णं, पर्यगेषोव रुवमित्त-विनडिणं । इमं सयल-जण-निंदणिजं लंखय-कुलमणुसरंतेण ।
मलिणीकओ कुंद-धवलो ताय-वंसो । ता संपयं कत्थ वच्चांमि ॥, किं करेमि ? , कस्स
कहेमि ? , कइं सुज्झिस्सामि ? चि । अवि य—

इय एवंविह-चिंताउरेण दट्ठण ईसर-धरंमि ।

पूइजंते मुणिणो वड्हिं रह-सरिस-रूवाहिं ॥

ता धण्णा कय-पुण्णा एते कुल-गयण-पायड-मियंका ।

जे णिब्भत्थिय-मयणा जिणिद-मग्गं समल्लीणा ॥

एत्थिय-कालं णणु वंखिउ मिह जं सेविओ ण मे धम्मो ।

इहिं पि समण-धम्मं करेमि एताण आणाए ॥

- “ एवं च वेरग्ग-मग्गावडियस्स, समारोविय-पसत्थ-भावस्स, समुच्छलिय-जीव-वीरि-
यस्स, मुक्कज्झाणाण गयस्स, विसुज्झमाणं-लेसस्स, समासाइअ-खवगसेडिणो समुप्पन्नं
केवलं नाणं । संपत्ता देवया । भणियं च णाए — ‘पडिवज्ज दव्वलिगं, जेण वंदामो ।’ पडिवंने
य दव्वलिगे वंदिओ देवयाए । पत्ता तियसा, अवहरियं तणाइअं, वुट्ठं गंधोदएणं च
सइ कुसुमेहिं । निव्वत्थियं सीहासणं । निसन्नो तत्थ इलाइपुत्त-केवली पणमिओ भाव-सारं
“ सुरासुर-गरंदाइएहिं । परुवित्तो सम्मत्त-मूलो सवित्थरो दुविहो वि धम्मो । पुच्छिया
सच्चेहिं पि णिय-णिय-संसया, वागरिया केवलिणा । तओ विम्भिय-मणाए पुच्छियं
परिसाए — ‘कइं पुण एताए उवरिं ते एरिसो रागो जाओ ? ’ ततो णियय-वुत्तंतं कहि-
उमाढचो — ‘इओ य तइय-भवे वसंतपुरे नयरे अहं दियवर-सुओ अहेत्ति, एसा पुण
मे झारिया । निब्भ-काम-भोगाणि य तहारूवाणं थेराणं समीवे पइइयाणि । अवकूपरं
“ च मुणिय-भव-सहावाण वि णावगओ णेहो । ततो देवाणुप्पिया ! अहमुग्गं तवं
क्काज्ज आलोइय-णिंदिय-पडिक्कंत-पावकम्मो नमोकार-परो मरिऊणोव[व]ओ सुरालए ।
एसा पुण जाइ-मयावलिता एताउ ठाणाओ अणालोइय-पडिक्कता मरिऊण गया देवलो-
गम्मि । अणुहूयं देव-सुहं । आउ-क्खए य चुओ समाणो उप्पन्नो इं इह इम्म-कुले,
एसा पुण जाइ-मयदोसेणं अहम-कुले जाया । तओ पुव्व-भव-क्कासेण जाओ मे एयाए
“ उवरिं गरुअणुरागो ।” एवं णिसामिऊणं कहियं भावेत्तीए जाईसरण-पुण्यं समुप्पन्नं
तीए वि केवलं । एवं चिय राइणो, महादेवीए य । चचारि वि केवलिणो जाय चि ।
अवि य—

जम्मंतर-कय-पुब्बा णिमित्त-मित्तेण केइ बुज्झंति ।

जह एते चचारि वि संबुद्धा साहु-धम्मंमि ॥

- “ उवणओ कायडो ।

सुंयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहिजं एयं ।

संपत्त-तिवग्ग-सुहो निसुणंतो केवली होइ ॥

॥ इलाइपुत्त-कहाणयं ॥

— [५. भावे भरतचक्रि-कथा] —

तेलोक-पायड-जसो बचीस-सुरासुरेहिं नय-चलणो ।

पंचसु कछाणोसुं उसभो भरहंमि तिथयरो ॥

तस्स य अवसप्पिणीए पढम-पत्थिवस्स भरहाडिहाणो चकवट्टी सुउ ति । अवि य-

छंखंड-भरह-णव-णिहि-बचीस-सहस्स-पुहइणाहाणं ।

तहुगुणाण य रह-विब्भमाण रमणीण जो सामी^१ ॥

चोहस-रयणाहिवती नयणाणंदो ससि व सरयंमि ।

गोमेण आसि भरहो सुर-गमिओ^२ तियस-गाहो व्व ॥

जो य, जलणिहि व गंभीरयाए, ण उण दुट्ठ-गाहयाए । मयलंछणो व कला-कलावेण,
न उण कलंकयाए । दिणयरो^३ व्व निट्ठविय-दोसयाए, ण उण कर-चंडयाए । महुमहो^४
विवे सुद्ध-संमत्तयाए, ण उण कवडयाए ति । सुवन्नगिरी विव जच्च-सुवन्न-वन्नयाए, ण
उण अंयलयाए ति । अवि य-

सेवेंत-अंसेस-महानरेंद-मणि-मउड-गलिय-कुसुमेहिं ।

अब्बिज्झ चरण-जुयं हरिणो^५ विव तियस-चंदेहिं ॥

चैंउसट्ठि-सहस्सेहि य रमणीणं परिगओ^६ महाराया ।

रेहइ ताराणुगओ सरए संपुअ-चंदो व्व ॥

तओ पुव्वभव-सुकय-समज्झियं तिवग्ग-सारं परत्थ-संपाडण-सणाहं वियङ्गजण-पसंस-
“जेअं अभग्ग-माण-पसरं विसिट्ठं विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंता अण्णेगे पुंवेसयसहस्सा ।
पुव्वस्स उ परिमाणं सयरें खलु होइ कोडि-लक्ख्वाओ ।

छप्पन्नं च सहस्सा बोद्धवा वास-कोडीणं ॥

अब्भया आयंस-घरमुवगओ निसब्भो सिंहासणे सह इत्थी-रयणेण । संपत्ताओ^७ सत्ताओ
वि सत्ताभरणाओ^८ से तरुण-रमणीओ^९ । ताणं^{१०} च काओ वि हसंति, काओ^{११} वि जय-
जयारिंति, काओ^{१२} वि^{१३} वियंमंति, “अब्भओ^{१४} रमंति । अवि य-

इत्थी-रयणेण समं रेहइ सिंहासणम्मि नरनाहो ।

उदयाचले व झरो संझाए राग-रंथाए ॥

गारयंति तार-महुरं ताणं काओ वि किंनरीउ व^{१५} ।

मुंललिय-पय-संचारं णइं कवं च दारयंति ॥

भमुहा-धणु-पसरिय-दिट्ठि-चाण-घाएहिं तत्थ काओ वि ।

घारयंति तद्वा अवरा सिद्धिणुप्यंके(कंपे)णं णोछेंति ॥

पत्त-णियंभे-एकंसं कयावराहं व^{१६} चिद्धुर-पम्भारं ।

मोसुं जमिति पुणरवि जम्हा नरनाहं^{१७} महिलाओ ॥

१ क. पठपं । २ ज. व्व । ३ ज. “सा । ४ ज. णो । ५ ज. “उ । ६ ज. णो कं । ७ ज.
रो निं । ८ ज. णं । ९ ज. विप । १० क. अलं । ११ क. अविठे । १२ ज. “णा । १३ ज.
व । १४ ज. “उ । १५ क. ज. “णिज्झ । १६ क. पुव्वं । १७ ज. “उ । १८ ज. “ण । १९ ज.
क । २० क. “विठे । २१ ज. “प्ता । २२ ज. व । २३ क. सलं । २४ क. वे । २५ ज.
“क । २६ ज. व । २७ ज. नहे ।

- पटुधय-पण्होत्तर-विंदुमय-वंक-मणिय-कुलएहिं ।
 कण्णं एचेहिं मणं हरंति निय-लोयणेहिं च(व) ॥
 आयंस-छत्त-चामर-मंगाराभरण-कुसुम-दत्थाओ ।
 वम्मह-परवसाओ पुरओ विट्ठंति सबाओ ॥
 वायण-छलेण वंसं काओ विट्ठ(धु)वंति णेग-छिट्ठं पि ।
 मयण-परायत्ताणं केत्तिय-मिसं तु जुवईणं ? ॥
 दावेंति चित्त-कम्मं चित्तं निय-चित्त-विग्गमं अक्का ।
 पयडंति हाव-भावे स-वम्महं तियस-राम ब ॥
 अवणद्ध-सुसिर-घण-तय-चउविहाउज-वज्ज-सहेहिं ।
 पटुणो हरंति चित्तं वीणा-सहेण काओ वि ॥
 इय विविह-कला-कोउय-विण्णाण-विलास-हास-भावेहिं ।
 परिवारिओ विरायइ राया इंदो ब रमणीहिं ॥
 इत्थंतरम्मि गलियं मुहारयणं करंगुलीहिंतो ।
 तं विगयालंकारं ककुच्च-सरिसं णिएऊणं ॥
 पच्छा कमेण मुंचइ जह जह देहाउ सव्वमाभरणं ।
 तं तं तहा ण सोहइ उज्झिय-कमलं सरवरं व ॥
 चेंतेइ तओ राया वत्थालंकार-गंध-मल्लेहिं ।
 विट्ठा-कुंभ-सरिच्छो भूसिजइ एस खलु देहो ॥
 अधुवे चले दुरंते असासए बाहि-बेयणा-पउरे ।
 वस-रुहिर-मंस-मेय-ट्टि-मंज-सुक्काण कुल-भवणे ॥
 मुत्त-पुरीसानिले-पेत्त-सिम-कलमल-णिहाण-भूयम्मि ।
 खण-मंगुरम्मि देहे रज्जिजइ मोह-मलिणेहि ॥
 तीरिसम्मि देहे विखुलया-चंचलेहिं बज्जेहि ।
 पिइ-माह-कणय-रयणाएहिं किं सेस-जोगेहिं ? ॥
 वंतासव-पेत्तासव-जाइ-जरा-भरण-असुइ-भूएसु ।
 करि-कम्म-चंचलेसुं य विसएसु वि केरिस्ती तेण्हा ? ॥
 ता ते अ सुद्ध-जम्मा ते बिय जीवंति माणुसे लोए ।
 ते बिय जयंमि घरा ते बिय कुल-नहयल-मयंका ॥
 ते बिय तित्थे ण्हाया ते बिय सिय-जस-भवलिय-दियंता ।
 ते बिय सुगुरु-सरिसा ते बिय भुवणंमि विक्खाया ॥

१ क. धम्मो । २ ज. विट्ठ । ३ क. शाक, ज. बक । ४ क. णाहिं, ज. ला । ५ ज. २ । ६ ज. वे । ७ ज. विं । ८ ज. विट्ठ । ९ ज. रिं वीणी काटे । १० क. यं । ११ क. जइ । १२ ज. वसियं । १३ क. व विं । १४ ज. मव । १५ ज. तित्ठ । १६ क. सिम । १७ ज. कलमलं । १८ ज. मुंज । १९ क. ताव । २० क. विज्ज । २१ ज. सु क विट्ठ व विं । २२ क. तिक्का ।

ते क्षिय णयणाणंदा तेहि य दिष्णाणि सब-दाणाणि ।
 ते क्षिय जयंमि सुहणो ते क्षिय सुर-णाह-णय-चलणा ॥
 ते क्षिय गुणिणो गुरुणो सुहिणो तेयस्सिणो य ते चैव ।
 जे विगय-विसय-तण्हा जिण्णिद-मग्गं समल्लीणा ॥
 धम्मा ये भायरो मे समत्थ-सावज्ज-जोग-परिहारं ।
 काऊण विगय-संगा जाया समणा समिय-पावा ॥
 एत्थियमित्तं कालंमि(ले?) विसयासत्तेण जं कयं पावं ।
 तं तिविहं^१ तिविहेणं जावज्जीवाए उज्झामि ॥
 तो से विसुद्ध-दंसण-नाण-चरित्तेहिं वट्टमाणस्स ।
 सासयमउलमणंतं उप्पन्नं केवलं नाणं ॥
 बोलीणाणागय-वट्टमाण-णीसेस-भाव-पडिएणं ।
 तं णत्थि जं ण पासइ भरहमुणी दिव्व-नाणेण ॥
 पासम्मि इत्थि-रयणं करि-हरि-रह-जोह-संगयं रज्जं ।
 भोगा सुरेद-सरिसा रमणीओ सुर-समो वेसो ॥
 सीहासणे णिसन्नो संपत्तो तह वि केवलं भरहो ।
 जम्हा ण बज्झ-वत्थुं विसुद्ध-भावस्स पडिबंधो ॥
 आसण-कंपाणंतर संपत्तो तं भणइ हरी इणमो ।
 गेण्हसु य दैवलिंमं भगवं ! वंदामि जं तं सि ॥
 रीय-सहस्स-समेजो लिंमं चित्तुं गिहाउ णीहरिओ ।
 आइच्चजसो पुत्तो हरिणा रज्जंमि संठविओ ॥
 संबोहिऊण भवे सेलेसिं पाविऊण खविऊण ।
 कम्म-चउकं सिद्धो भरहमुणी उसमणाहो ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण भरहमुणि-चरियं ।
 सिद्धं जो मुणइ नरो सो पावइ केवलं नाणं ॥
 ॥ भरह-क्ख्वाणयं समत्तं ॥

— [६. भावे मरुदेवी-कथा] —

मरुदेवी-कथाणयं भग्गइ - गहिय-यवजे उसमे तित्थियरे असाहारण-पुत्त-विजोना-
 णल-संतत्ता मरुदेवी भरह-आ(रि)द्धिं दङ्गुण भणिया इया (?) भरहं - 'बच्छ ! तुह सरिस्सं
 आ(रि)द्धिं उज्झिऊण एण्हिं तुज्जं जणओ खुहा-तण्हा-सीउसिणाइ-संतत्त-सरीरो वत्ताहरण-
 विलेवण-कुसुम-तंबोलाइ-रहिओ एगानी मसाणाइसु वि विहरइ ।' मरुहेण भणियं -
 'अम्मो ! मा एवं मणसु, कयत्थो ताओ, जो संसार-निबंधणं रज्जं मुण्णिऊण पवइओ ।
 अन्नं च जारिसी तायस्स रिद्धी, सा कचो कोडाकोडि-भाग्गेण तियसेदार्णं पि ?, कचो पुण

१. १ क. णव । २ क. ०यरो वेव । ३ क. सखणा सा । ४ क. ०हणं । ५ क. उज्झामि । ६ क. दिव्व । ७ क. रोव । ८ क. का वं ।

- अम्हारिसाणं ? एवमनलिय-वयणं भणिया वि अपत्तिर्यंती तथा रोबियं(उं) पयत्ता, जहा नीलीए अंतरियं नयण-जुयलं । उप्पजे य तित्थयरस्स केवले पयड्डो भरहो मरुदेवि पुरओ हत्थि-खंथे काऊण महासमुदणं भगवओ वंदणत्थं । भणिया य सा तेण — ‘अम्मो ! पेच्छसु तायस्स रिद्धि ।’ ततो तित्थयर-सहायकण-संजाय-हरिसाए पणट्ठं तिमिरं । अदिट्ठ-
• पुवं दिट्ठं समोसरणं । एत्थंतरम्मि संजाय-सुह-परिणामाए समुच्छलिय-जीव-वीरियाए समासाइय-खवगसेदीए उप्पब्बं केवलं नाणं । अणंतरं च समासाइय-सेलेसीकरणाए णिड्डविय-भैवोवगाहि-नाम-गोत्ताऊय-वेयणियाए एग-समएण समासाइयं परमपयं । ओसप्पिणीए पढमसिद्धो त्ति काऊण कया से देहस्स देवेहि महिमा । पच्छा पक्खित्तो देहो खीरोय-समुद्धंमि त्ति ।

॥ अओ जहा मरुदेवीए भावमहओ धम्मो कओ, तथा कायवं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

मरुदेवि-सामिणीए निसुणंतो लहह कळ्हाणं ॥

॥ मरुदेवि-कहाणयं संमत्तं ॥

अयं चतुर्विधोऽपि धर्मो यथावस्थित-जिनवचन-प्ररूपकस्य सफलो भवतीत्याह —

॥ मरणभयंमि वि सुणिणो जिण-वयणं गण्णाहा परुवंति ।

दिअ-द्वैत्त-पुच्छिओ कालउ व्व जण्णाण फलमसुहं ॥ ८

[मरणभयेऽपि मुनयो जिनवचनमन्यथा न प्ररूपयन्ति ।

द्विजदत्तपृष्ठः कालकवत् यज्ञानां फलमशुभम् ॥ ८]

भावार्थः कथानकगम्यस्तत्त्वेदम् —

॥ — [७. यथास्थित-प्ररूपणे कालक-कथा] —

- अत्थि इहेव भरहद्ववासे सुरपुरि-सरिच्छा तुरुमिणी गयरी । रायलच्छि-संकेयड्डाणं जियसत्तु राया । तस्स य त(न)द्वप्पिण(?) भइणीए सुओ दत्तो उ(ओ)लगगओ । सो अ जूयपसंगी मज्ज-पसंगी जीव-घायण-रुई अलिय-वाई परदार-सेवी पर-दत्तावहारी मायावी पिसुणो चोरो साहसिओ णीसंसो सब्बा । किं बहुणा ? जोग्गो त्ति काऊण पडिक्खो
॥ समत्थदोसेहिं । तेण य जियसत्तु-ओलग्गतेणं वसीकया सबे वि सेवया, उवासिओ राया । समहिद्धियं अप्पणा रज्जं । रज्जाह-निमित्तं च समादत्ता नाणाविह-जोगा । अकया विहर-
अण्णो दसविह-सामायारी-णिरओ अपेग-सीस-गणि(ण)-परिवारो समोसरिओ से मामगो कालियज्जाभिहाणो नाम महरिसी । समादत्तं वक्ख्वाणं । धम्म-सद्धा-कोहल्लाएहि थ संपत्ता नागरया । लोग-परंपराए रथं भाउणो आगमणं सोऊण भणिओ दत्तो भइए —
॥ ‘वच्छ ! तुह मामगो सयल-जण-सलाहणिओ पडिक्ख-साहुल्लिगो विउसाण चूडावणी पयो । तवदणत्थं च गया विउस-नागरया, तुमं पि गंतूण पणमसु’ त्ति । अवि य —

१ ह. क. ‘ए म’ । २ क. पणि । ३ क. भावाव । ४ ह. क. ल । ५ क. ‘वर’ । ६ क. ‘वत्ता’ । ७ क. नाम । ८ क. पय ।

इकं सो तुह मामो बीयं विउसेहिं पइओ पुणो ।

तइयं संगहिइय-वओ ता पुत्तय ! णमसु तं साहुं ॥

जणणी-उवरोहेण य पयडो दत्तो पत्तो तमुदेसं । पुच्छिओ कालियओ - 'जन्नाण फलं किं ?' भगवया भणियं - 'पंचेदिय-वहेण णरगं वञ्चति ।' पुणो वि जन्नाण फलं दुइय-बाराए पुच्छियं । भगवया वि साहिओ अहिंसा-लक्खणो धम्मो । तइय-बाराए पुट्ठेण, साहियं पाव-कम्माण णरया फलं । चउत्थ-वारं रुट्ठेण भणियं दत्तेण - 'भो ! किमेवम-समंजसं पलवसि ? । जइ किंचि मुणि(ण)सि, ता जन्नाण फलं साहेसु ।' भगवया भणियं - 'जइ एवं, ता नरय-फला जंना, जेण महारंभयाए महापरिग्महयाए कुणिमा-हारेणं पंचेदिय-वहेणं जीवा नरयाउयं कंमं बंधंति । पयाणि य जन्म-करणे संति ति । उक्तं च -

“षट् शतानि युज्यन्ते पशूनां मध्यमे हनिः ।

अश्वमेधस्य वचनात् न्यूनानि पशुभिः त्रिभिः ॥”

संजाय-रोसेण भणियं दत्तेण - 'कहं वियाणेसि, जहा नरय-फला जन्मा ?' । भगवया भणियं - 'णाणाइसयाओ' । दत्तेण भणियं - 'को पच्चओ ?' । मुणिणा भणियं - 'सत्तम-दियहे कुंमी-पागेण पच्चिहिसि ।' तेण भणियं - 'इत्थ को पच्चओ ?' साहुणा ॥ भणियं - 'तंमि चैव सत्तम-दिणे पढमं असुइणा विट्ठलिज्झिहिसि' । समुप्पन्न-कोवानलेणं य पुणो वि भणियं दत्तेण - 'कत्तो तुह मच्चू ?' मुणिणा भणियं - 'निरुवसग्गच्छणेणं पभूय-कालं काऊण पव्वजं पंचनमोक्कार-परो नियय-मच्चुणा मरिऊण देवलोगं गमिस्सामि ।' तओ आणत्ता पुरिसा-‘एयं पव्वइयाहममसच्च-वयणं सुरक्खियं करेज्जह, जेण सत्तम-वासरे एयं चियं(य) कुंमीए पयामि’ णियमिऊण आरक्खिय-णरे पविट्ठो धवलहरं दत्तो ॥ दबाविओ पडओ - ‘ण सत्त वासराणि जाव णयरी[ए] पुरीसो उज्झियवो’ । सत्तम-दिणेण असहिण्डुणा मालायारेण राय-मग्गे उज्झिऊण पुरीसं ठइयं पुप्प(फ)-करंढएणं । वोलीणाणि सत्त वासराणि सम्ममयाणंतो सत्तमे चिय वासरे आसवड(र)यरेण पयडो साहु-बहाय, तुरियं तुरि(र)य-क्खुर-क्खएण य असुइणी विट्ठालिओ हसंतो पहे, ‘अहो ! साचइओ पाव-समणगस्स आएसो’ मम्ममाणो मय-मीओ पयडो निय-निहाभिमुहं ॥ ‘तत्थ पविट्ठो दूस्सज्जो’ भविस्सहं’ ति मम्मयाणेहिं विरत्त-विचेहिं सेस-भडेहिं नंचेऊण पुद्वाणीय-जियसत्तुणो समुवणीओ दत्तो । तेण वि य तेष्ठापुन्न-मंडल-सणाहाए कवल्लीए छोट्टण ए(प)को दोक्ख-मच्चुणा य मओ समाणो गओ णरगमिति । कालयो’ वि बोहिऊण मच्च-कमलायरे विहरिऊण निरुवसग्गं’ काऊणमकलंक-सामभं काल-यासे परिचत्त-सयलाहारो नमोक्कार-परो उज्झिऊण पूइ-कडेवरं गओ सुरलोयं ।

अओ जहा कालगेण अवितहं भणियं, तहा भणियवं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाशुसारेण कालय-कहाणं ।

कंहियं जो भुण्ह नरो तो पावह निरुवमं ठाणं ॥

॥ कालय-कहाणयं सैमत्तं ॥

सम्यग्वादस्य हि विरागता फलम् । यत उक्तम्—“ज्ञानस्य फलं विरतिः” इति ।

‘तथा अन्यैरप्युक्तम्—

“तज्ज्ञानमेव न भवति यस्मिन्नुदिते विभाति राग-भ्रमः ।

तमसः कुतोऽस्ति शक्तिर्दिनकर-किरणाग्रतः स्थातुम् ? ॥”

यस्तु रागभावः स कार्यमकार्यं वा न प्रेक्षत इत्याह—

रागानल-संततो कज्जमकज्जं ण पिच्छए पुरिसो ।

॥ राय-महिलाय(इ) रत्तो महुराए वणिय-तणउ व्व ॥ ९

[रागानलसंतसः कार्यमकार्यं वा न प्रेक्षते पुरुषः ।

राजमहिलायां रक्तो मथुरायां वणिक्-तनयवत् ॥ ९]

मावार्थः कथानकगम्यस्तत्त्वेदम्—

— [८. रागे वणिक्-तनय-कथा] —

॥ इहेव जंबुद्वीपे दीवे भारहे वासे गयण-तलारूढ-पायार-मंडल-परिक्खित्ताए रवि-रह-
तुरंग-भग्ग-भग्ग-धवलहर-णिंरतराए सुविभत्ति(त्त)-तिय-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-विहार-
वेउलारामाए सुरसेलाणुगारि-तिथय-पडिमाऽलंकिय-दिग्ग-महाधुम्म-विभूसियाए
जिण-गणहर-नराहि[व]-वलदेव-वासुदेव-महापुरिस-सेवियाए तियस-विणिम्मिय-गा-
णाविह-क्कोट्टाणुगयाए महुराए नयरीए जियसत्तु राया । सयलंतेउर-पहाणा धारिणी से

॥ देवी । तस्स तीए सह विसय-सुहमणुहवंतस्स अइक्कंते कोइ कालो । अब्बया भंडीर-वण-
वेइय-महुसवे णिग्गओ राया सह धारिणीए, सेसलीगो य । पयडे य महुसवे जवणिया-
विचरेण सत्तालंकार-विभूसियं सालत्तयं चलणं गुट्ठयं पिच्छिऊण चित्तियं इक्केण वणिय-
तणए[ण]-‘अओ ! जीसे एयारिसो अब्बंत-नयणाणंदयारी चलणं गुट्ठओ, तीसे रूवाइ-
गुणेहिं सुर-सुंदरी-सरिसेहिं होयव्वं । का पुण एसा ? ’ गवेसंतेण णायं ‘णरवइणो
॥ महादेवी’ । चित्तियं तेण—‘किं च जीविएणं ? , जइ एयाए सह विसय-सुहं ण सेवेअइ’ ।

॥ मयण-सैर[त्त]-सुक्खियं गो य गओ णियय-गेहं । तीए सह संगमोवायं चित्तंतो ‘झिज्झिमाउ-
ठत्तो । अब्ब-दियहंमि- राय-धवलहरासवे उग्घाडियं गंधियावणं, समाट्ठो ववहरिउं ।
दाणसंमाणार्हं य आबजियाउ राय-महिलाण वेडीओ, विसेसेण धारिणी-संतिया पियं-
करियाऽभिहाणा । तीए य धारिणी-पुरओ पसंसिओ वणिय-सुओ । अब्ब-दियहंमि
॥ पुच्छिया वेडी वडि(णि)एणं—‘को पढमं पुडउ च्छोडे ? ’ । तीए मणियं-धारिणी ।

१ क. क-अय० । २ क. सुण० । ३ इ. क. सं० । ४ क. ०बुल० । ५ क. ०व । ६ ज. सत्ति० ।

७ क. जजि० । ८ क. ०ण्णा । ९ क. ०जो० ।

- ततो गंध-मञ्ज-द्विज-लेह-मणाहो समप्पिओ पुडओ । भणिया य चेडी - 'एस [स] हत्थेण धारिणीए अप्पेयवो' । तुह चिय कए उच्छोडिओ महादेवीए पुडओ । देडो लेहो । किं तत्थ लिहियं ? ति । अपि च -

"काले प्रसुप्तस्य जनार्दनस्य, मेघान्धकारामु च शर्वरीपु ।

मिथ्या न भाषामि विशालनेत्रे ! ते प्रत्यया ये प्रथमाक्षरेषु ॥"

5

'कामेभि ते' एतानि पादप्रथमाक्षराणि । ततो मृणिय-लेहत्थाए चितियमणाए - धिरत्थु काम-भोगाणं जाण कए पाणिणो कुणंति पाणाइवायं, जंपंति अलियं, हरंति पर-दवं, वच्चंति पर-कलत्तं, वंचंति मित्त-बंधुणो, करंति महारंभ-परिग्गहं, तरंति सागरं, पविसंति महाडविं, करंति णीय-कम्माणि, पविसंति महासंगामे, न गर्णंति सुंकर-दुक्करं, न निरूवंति कजाकजं, न पेच्छंति सुंदरासुंदरं, न मृणंति संसार-भयं, सबहा पर्यंगा 10 विव रूवालोयण-णडिया मयमृवगच्छंति - ति । अवि य -

राग-निमिरंध-नयणो कजाकजं न पेच्छए पुरिसो ।

इह-परलोय-विरुद्धां जेण सो कुणइ कजाइं ॥

ते धक्का ताण नमो ताण सुलद्धं च माणुसं जम्मं ।

जे परदार-नियत्ता णिय-मज्जायं ण लंधंति ॥

15

मा एसो 'वणिय-सुओ विसयासा-मोहिओ खयं ज्ञाउ ।

निय-लेहेण समेया चेडीए अप्पिया पुडिया ॥

तीए वि अप्पिया वणिय-सुयस्स । तेण वि सहरिसेण उच्छोडियं पुडियं वाइओ [लेहो] । किंचि लिहियं ? ति । अवि य -

"नेह लोके सुख किंचिच्छादितम्यांहसा भृशम्" ।

20

मित्त [च] जीवितं नृणां तेन धर्मे मति कुम् ॥"

पादप्रथमाक्षरप्रत्ययस्त्वयम् - 'नेच्छामि ते' । ततो भाविय-लेहत्थो विमण-दुम्मण-पण्डासो चितिउं पयत्तो - समारूढ-सहत्तणां णेच्छइ सा पर-पुरिसे । ता ण 'इत्थ तीए विरहे खणं पि चेडियं तरामि ति । अवि य -

"सगम-सरिच्छा वि पुरी पिय-विरहे णरय-सरिसिया होइ ।

25

इद्व-जण-संपओगे रत्तं पि सुरालयं जिणइ ॥

ता किमेत्थ द्विएण ? जाव सा ण पाविय ति भावेतो पोत्ताणि फाडिऊण निग्गओ सो गेहाओ । कमेण पत्तो रत्थं (हुं) तरं । ठिओ एगत्थ मडे । दिडो सिद्धपुत्तो णीति-सत्थं चट्टाण वक्खणंते । भणियं च तेण -

"अत्थो कामो धम्मो सत्तु-विणासो अ त्गमाणस्स" ।

30

जिणदत्त-सावगस्स व जहिच्छिओ होइ पुरिसस्स ॥"

चट्ठेहिं भणियं - 'को सो जिणदत्तो ? ।' सिद्धपुत्तेण" भणियं निसामेह - अत्थि

१ इ. क. ज. धरायु स० । २ इ. क. ज. धेर० । ३ इ. क. सुकर- । ४ इ. क. वण० । ५ क. पा० । ६ इ. डिय । ७ क. इ. शा । ८ इ. ज. मितं जी० । ९ ज. सेण । १० क. इ. इत्थी ती० । ११ क. मग० । १२ क. ते अ० ।

इहेव भरहवासे 'अपरिमिय-गुण-णिहाणं वसंतउरं णयरं । तत्थ य णिय-विहव-रूव-णिजिय-वेसमण-मयणो जिणदत्तो णाम इम्म-सुओ अहिगुय-जीवाजीवो' समुवल्ल-पुब्ब-पाओ(वो) 'संवर-बंध-णिज्जरा-कुसलो । सो अन्नया वाणेज्ज-वड्डियाए गओ चंपाए । तीए य परम-माहेसरो धणो नाम सत्थवाडो । तस्स य दोब्बि अच्छेरय-विब्भमाणि । चउसमुद्द-सारा मुत्तावली, ओहामी(मि)य-सुरसुंदरी-गुणा य हारप्पहाभिहाणा धूया । धणेण य सह जाओ संववहारो जिणदत्तस्स । गेहमुवगएण य दिट्ठा उवरिम-त्तलारूढो हारप्पहा । चित्तिं च णेण-अहो ! से रूवं, अहो ! से सोमया, अहो ! से लायकं, अहो ! से जोवणं, अहो ! से कला-कोसल्लं, अहो ! से नीसेस-गुणाहारय त्ति । अवि य-

“जं जीए सुंदरं” विहिणा तं गिण्हऊण निम्मविया ।

१० सुरसुंदरीण एमा वियप्पियं तस्स चित्तेण ॥”

कहं एसा पावियव्वं त्ति चित्तिंतेण मग्गाविओ धणो बहुप्पयारं । ण देन्ना, गओ णियय-त्थामं । तीए कएण कय-छन्न-वेसो पत्तो पुणो वि चंपाए । भणिओ उवज्झाओ-‘मम वक्खाणं कुणसु ।’ तेण भणियं-‘भोयण-रहियं देमि ते व(वि)जं । भोयणं धणं मग्गसु, जेण तग्गेहं दियहं दियहं पंच भोयण-सयाणि पुं(भुं)जंति ।’ गओ एमो भोयण-निमित्तं, ११ भग्गिओ धणो । तेण वि भणिया हारप्पहा-‘वच्छे ! इमंस्स जं वा तं वा देज्जसु ।’ तेण चित्तिं-सुंदरं जायं । जं बिरालो वल्लरेण दामिओ, जं च णिप्पन्नाहाराए ग्सवईए छुहाळ् छुढो, जं च वान(ण)रो पुप्फ-फल-समिद्धे काणणे छुढो, खए घयं पयट्ठं, जं च पंसुलि-सत्थे संपत्तो वियङ्क-जुवाणओ । सो अ तुरंतो पुप्फ-फलाईहिं तं उवयरिउमाहत्तो । सा य णेच्छइ । ततो य से छंदमणुयत्तंतेण, इंगियं संपाडंतेण, विणयं करंतेण, ११ अवसरे जंपंतेण, नियय-कोसल्लं दावंतेण, थके सुहासियं पढंतेण, वियङ्क-गुट्ठिं वित्थारं-तेण, परियण-चेत्तमाराहिंतेण, महत्थणं पयासेंतेण, देस-कालावसरे दाणं देंतेण, वम्मह-कहं कहंतेण, सब्बा किं बहुणा ? समासन्न-वत्तिण्णा अंतरेण आवज्जियं से” चित्तं त्ति । अपि च-

“आसन्नमेव नृपतिर्मज्जे मनुष्यं विद्या-विहीनमकुलीनमस्तुतं वा ।

२५ प्रायेण भूमिपतयः प्रमदा लताश्च यत् पार्श्वतो भवति तत् परिवेष्टयन्ति ॥”

“लोया य समासन्नं पेच्छिऊण अमरिसेण खलीकरंति । अणवसरो त्ति काउं ण तेसिं अवयारे पयड्डइ । अन्न-दियहंमि भणिओ जिणदत्तो हारप्पहाए-‘भणसु, किं ते करेमो ?’ । तेण भणियं-‘कहिस्सामो, जया तुमं संपसाया भविस्ससि’ । तीए भणियं-अलं पुणर(रु)तोवन्नासेणं, जंपसु” जं ते समीहियं, सुअणु ! जेण संपाडिअइ ।’ ११ तेण भणियं-‘जइ सच्चं संपाडेसि, ता णिसुणेसु त्ति । अवि य-

“गुरु-विरहान(ण)ल-तवियं मम देहं नियय-संगम-जलेणं ।

अहिसिंचसु तुरिययरं जइ कुणसि समीहियं सुअणु ! ॥”

१ क. ०रमि० । २ क. ०वे । ३ क. ०पाउ । ४ क. ०रयं । ५ क. पसा । ६ क. ०य त्ति । ७ ह. क. अ. इम्म० । ८ ज. ०राण । ९ क. ०ट्ट । १० क. स । ११ क. ओ० । १२ क. बाया । १३ क. ०ए० ।

ततो भणियं हारप्पभाए त्ति ।

पायाइ-गड्डिय-वन्नं सुललिय-पय-भामिणं मम सरिच्छं ।

मुण्डिऊणं गाहमिणं जं कायबं तयं कुणसु ॥

“हसियं तुह हरह मणं, रमियं पि विसेसओ न संदेहो ।

मयरद्धउ व निवडइ, ‘मत्तु वि तुमाओ वित्थरिओ ॥”

को पुण एयाए गाहाए भावत्थो ? पायाए(ह)वण्णत्थो जहा—‘हर ममं’ । ता किं हारामि ? । अहवा [ण] जुत्तमेयं इह-परलोय-विरुद्धमम्हारिसाणं मुणिय-जिण-वयणाणं ।

अवि य—“जो लोगाण विरुद्धं करेह मूढो फलं पि सो लहह ।

जो छुहह बिले हत्थं सो खजइ नून कइया वि ॥”

भाविऊण भणिया सा तेण—‘अलमणेण इह-परलोग-विरुद्धेण हरण-अज्झवसाएण ।”

हवसु अ(उ)म्मत्ता, जेण विज्जो हवामि’ । ‘अवो ! सुंदरो मम सामिणो बुद्धि-वियप्पो’—

भाविऊणासमंजसाणि विलविउमादत्ता । तओ आउलीहूओ परियणो सह धणेण ।

वाहि(ह)गविया विज्जा गारुडयाइणो । समाढत्ता किरिया, न जाओ विसेतो । पुणो वि

मेलिया भूअ तंतिणो । कया आय-रक्खा, णिच्चितियं मंडलं, ठविया तत्थ हारप्पभा ।

पउत्ता मंता । मुणिय-भूय-तंताए य पायडिओ कारिम-गहो, दाविया भूअ-मुहा, ”

आउलीहूया गाढपरं । अवि य—

“जह जह कीरइ कम्मं तह तह पागडिय-भीसण-सँरूवो ।

वित्थरइ तीए देहे मयरद्धय-विम्ममो भूओ ॥”

तओ भणि[ओ] धंणो भूय-तंताइएहि—‘देव ! महाभूयाहिट्टिया एसा । णं जेण

वा तेण वा अवणेजइ भूयं । तओ पहाणयरा वाहरिया । तेहि वि नावणीओ । तओ ”

पुच्छिओ जिणदत्तो चट्ठो धणेण—‘किंचि वियाणसि ?’ त्ति । अवि य—

“पुच्छइ जं जमिह धणो तं तं पयडेइ मुणिय-परमत्थो ।

भूय-चिणिच्छा-कम्मं विसेसओ दाचियं तेण ॥”

धणेण भणियं—‘महासत्त ! अवणेसु हारप्पहाए गहं’ । तेण भणियं—‘पेच्छामो

ताव से सरूवं’ । तेण भणियं—‘पेच्छसु ।’ ततो पवेट्ठो अन्नंतरोवट्ठाणे’ दिट्ठा सहि-”

सणाहा हारप्पभा । फुसियाणि अंगाणि । मुणिय-भणो-वियप्पाए भणियं वियट्ठियाभि-

हाणाए सहिए त्ति । अवि य—

अवणेहि वेज ! हत्थं वच्छुच्छंगाउ मज्झ सहियाए ।

संकमइ सत्ति जैरओ जह दीसइ पुल्लयं अंगं ॥

अवणेस्सइ एस चिय मम संकंतं पुणो भणंतेण ।

पम्हुट्ठो से देहो संकंतो ताव से जैरओ ॥

खिजइ सिजइ शिज्जइ जंभाइ य तह य वेवइ स पहू ।

जं जरियाए कंमं तं तं वेजो चिय करेइ ॥,

१ क. ‘त । २ क. परं । ३ क. गहं । ४ क. कां । ५ क. ‘भणि धं’ । ६ क. ‘जं जेणे’ ।
७ क. ‘णि वे’ । ८ क. ‘वेट्ठो’ । ९ क. ‘ज. वण्डा’ । १० क. ‘रउ’ । ११ क. ‘प’ ।

जह दीमइ संकंतो जरओ अंगम्मि विज-तणयस्सं ।

तह चिट्ठउ वणिय-सुया एसो चिय ओसहं पियउ ॥

तओ 'केंचि खणंतरं वियड्ड-विणोएण चेट्ठिऊण गओ चट्ठो साहियं धणस्स - 'ताय ! मह-ग्गहो खु एसो असज्झो समत्थं(त्थ) तंतिय(या)णं, किं खु मम पुब-पुरिसागया अत्थि विजा । सा य पओजमाणी भूयं अवणेइ, तंतियं वा वाएइ । किं पुण 'दोकरो से उवाओ, जेण मंडल-विहाणंमि अब्बंत-विसुद्धहिं अट्ठहि बंभयारीहिं पओयणं' । तेण भणियं - 'अत्थि भगवंतो ससरक्खा' । ततो संपत्ताए 'किसिण-चउइसीए अद्वरत्त-समए पयट्ठो(ट्ठो) धणाइ-सहिओ एसो मसाणाभिमुहं, पत्तो तत्थ । दिहं(ट्ठं) पेहवणं । जं च, दर-दड्ड-सिमिसिमायंत-मणुप-देह-नीसरंत-मेय-मंस-वसा-भीसणं, कहिं पि किलकिलंत-बीभ-^{११} त्स(च्छ)-बेयाल-हाहारव-सह-गग्भिणं, कहिं पि णच्चंत-तिणयणं-अट्ठट्ठहासाएरिय-गयणं-गणयं, कहिं पि वीर-पुरिस-निय-मंस-रुहिर-देजंत-परितोसिय-भूय-संकुलं । अवि य -

दीसंत-सव-णिरंतर-सुवतासेस-भीम-भय-सहं ।

संपत्तो 'पेयवणं धणाइ-परिवारिओ चट्ठो' ॥

ततो लिहियं मंडलं, पज्जालिओ जलणो, ठविया करवाल-वावड-करग्गा अट्ठसु वि^{१२} दिसासु संसरक्खा । भणिया चट्ठेण - मम मंडलं पवेट्ठस्स समकालं सिवा-सदो तुम्हेहि कायवो' । पुणो य ताण पुरओ ठविया अट्ठ धणुद्धरा, भणिया य ते - 'विद्ध-सिवा-सद-वेहीहि होयव' । एवं णिवत्तियासेस कायवो पविट्ठो मंडले । ठविया से पुरओ दारिया । 'हुं फुडि(ट्) इत्ति वाहरिए समुच्छलिया सिवा-सदा । विद्धा धणुद्धरोहिं गाढयरमाउलीभूता पणट्ठा वियणाउरा ससरक्खा । पडिओ चट्ठो । विहडियं सब्बं । खणंतरेण य उट्ठिएण^{१३} भणियं चट्ठेण - 'ताय ! मए पुबमेव साहियं च जहा दुलहा विसुद्ध-बंभयारिणो' । विमणा य गया सब्बे वि गेहं । धणेण भणियं - 'को उवाओ ?' चट्ठेण भणियं - 'अज्ज वि जइ सुद्धबंभयारिणो लहसि, पुणो वि करेमि कम्म' । ततो गंतूण भणिओ नियय-गुरू - 'जे अब्बंत-बंभयारिणो ते पडुवेसु' । तह चिय दुइय-वाराए विहडियं । ततो रुट्ठेण निद्धाडिया ततो ससरक्खा । पुणो वि भणिओ धणेण चट्ठो - 'कहं पुण बंभयारिणो नायवा ?' ।^{१४} चट्ठेण भणियं -

'वसहि-कह-णितेज्जिदिय-कुंइतर-पुव्वकीलिय-पणीए ।

अइमायाऽऽहार-विभूतणा य णव बंभ-गुत्तीओ ॥''

जे एयं गाढत्यं बुज्झंति, अणुट्ठिति^{१५}, ते बंभयारिणो निस्संसयं । ततो दाविया गाहा भोय-भगव-रत्तं बराहणं । न नाओ^{१६} परमत्थो । तहाविह-भवियवयाए^{१७} य समोसरिओ^{१८} अणेण-सीस परिवारो बाहिरुज्जाणे धम्मघोसाभिहाणो आयरिओ । 'जो य, मंदिरं दयाए, संकेयट्ठानं सच्च-वयणाणं, आगरो समत्थ-गुण-रयणाणं, मंडणं वसुमईए । जाओ पवाओ

१ क. 'इओ' । २ क. 'यण' । ३ प. 'किवि' । ४ क. 'यट्ठ' । ५ क. ज. 'वियं वा टा' । ६ क. 'दे' । ७ ह. क. ज. 'किमि' । ८ क. 'यणय' । ९ क. 'वेय' । १० क. 'वहो' । ११ क. 'सास' । १२ क. 'ट्ठो' । १३ ह. क. 'सहि' । १४ क. 'कुड' । १५ क. 'उट्ठ' । १६ क. 'उ' । १७ क. 'थापयस' । १८ क. 'आय' ।

• एंयारिसो तारिसो छरी समोसरिओ । तओ आगया णागरया, संपत्ता सावगा, जिणदत्तो ।
य सह धणेण । पणमिओ सबेहिं^१ पि । संपत्त-धम्मलाभा य निसंना से पाय-मूलम्मि ।
छरिणा वि पैत्थुया धम्म-कहा ति । अवि य—

“अत्थो कामो मोक्खो धम्मेण हवंति जेण सबे वि ।

ता धम्मो चिय पढमं सोऊणं कुँणह सुपसत्थं ॥

मो पुण कविल-कणभक्ख-अक्खपाय-सुगयाइ-देडु-धम्माणं मज्जे गयाण व
एगवणो,^२ तरूणं व कप्पपायवो जिण-धम्मो चिय पहाणो ति । अवि य—

सुरसेल व गिरीणं सयंभुरमणो व जलहि-मज्झंमि ।

चंदो व तारयाणं इंदो व सुराण जह सारो ॥

अमरतरु व तरूणं जंबोदीवो^३ व सबदीवाणं ।

तह धम्माणं मज्जे सागे जिणदेसिओ धम्मो ॥

जेण एसो निदिट्ठ(दड्डु)-राग दोस-कसाय-परीसहोवसग्ग-कम्मं धणेहिं समुप्पन्न-दिब-
वितिमिर-नाणाइमएहिं^४ समुवल्ल-जहट्ठिय-जीवाजीवाइ-पयत्थ-वित्थरेहिं^५ तियसनाहं-
संपाडिय-पूयाइमएहिं^६ णेच्चाणेवाइ-धम्मालिंगिय-वत्थु-भणिरेहिं^७ तित्थयरेहिं स-देव-
मणुयामुराए परिसाए पुवावराविरुद्धो पक्कखाइ-पमाणावाहिओ निवाण-सुह निबंधणो^८
कहिउ ति । उक्तं च श्रीसिद्धसेनदिवाकरेण—

“प्रकाशितं यथैकेन त्वया सम्यग्गु जगन्नयम् ।

समग्रैरपि नो नाथ ! परतीर्थधिपैस्तथा ॥

विद्येतयति वा लोक यथैकोऽपि निशाक्र ।

समुदगतं समग्राऽपि किं तथा तारकागण ॥

त्वन्मतामृतबाह्यानां सर्वथैकान्तवादिनाम् ।

आसाभिमानदग्धानां भ्रे(स्व)ष्टं दृष्टेन बाध्यते ॥”

ता सबहा देवाणुप्पिया ! दुलहो एम माणुंस्ताईओ तर-तम-जोगो ति । अवि य—

“माणोस्स-खेत्त-जाई-कुल-रूवारोग्ग-आउयं बुद्धी ।

सम(व)णुग्गह-सद्धा संजमो^९ य लोमम्मि दुलहाई ॥

इंदिय-लद्धी नेवत्तणा य पज्जति निरुवह[य ?]खेमं ।

धौया(?)रोगं(ग्गं) सद्धा संजम उय(व)ओग अट्टो(ट्टो) य ॥

चोछग-पासग-वण्णे जूए रयणे य सुमिण-चक्के य ।

चैम्म-जुगे परमाणू दस दिट्ठंता मणुय-लंभे ॥

जह चोछयाइएहिं दुल्लहं मणुयत्तणं समक्खायं ।^{१०}

एवं खित्ताईण वि माणुस-जम्मेण सरिसाई ॥

ता किं बहुणा ? पडिबज्जह धम्मं, जेण धम्माधम्मफलं इह भवे चिय दीसह ।

१ क. पया^० । २ ह क. षिहि । ३ क. 'क्ष' । ४ क. कण्ह त एम^० । ५ ज. त। क. 'वाएणे ।
६ क. 'खी' । ७ क. 'मासपा' । ८ क. मि^० । ९ ह. 'रह' ई, क. 'येर' । १० क. अट्ट^० ।
११ क. 'माईउ । १२ क. 'मा । १३ क. 'रुह', धया^० । १४ क. तस्स ।

- अवि य — षोडश वम्भह-रूपा इके दीसन्ति जण-मणार्णदा ।
 अन्ने विरूव-रूपा हसणेजा जीवलोगम्मि ॥
 वरवत्थ-पाण-भोयण-तंबोल-विलेवणाइ-संजुत्ता ।
 अन्ने जरदंडी खंड-णिवसणा भोग-परिहीणा ॥
 कुंडुम-कप्पूरागरु-चंदण-मयणाहि-परिमल-ग्घविया ।
 अन्ने णिय-देह-विषैत-जल्ल-दुग्गंधिय-दिसोहा ॥
 एके विमुक्क-वत्था लीलं दावेति णग्ग-खवणाण ।
 अन्ने सिय-वत्थ-धरा सियवड-लच्छि विडंबन्ति ॥
 कप्पूर-धूलि-धूसर-विसङ्ग-मयरंद-पंकय-सणाहो(हं) ।
 दइया-मुहं च पाणं पिबन्ति अन्ने उ जलनिहिणो ॥
 दइयाऽऽलिंगण-सुहिया मुरय-रस-साय-वड्डियाणंदा ।
 एगे' गमैति रयणिं अन्ने उ पहम्मि धावंता ॥
 पणइयण-पूरियासा इके दीसन्ति तियसणाहो(ह) व ।
 अन्ने णिय-पुट्टं पि वि कह कह वि भरैति तिरिय व ॥
 इय धम्माधम्मफलं पच्चक्खं चैव दीसए जम्हा ।
 तो उज्झिउ(य) अहम्मं जिणधम्मं कुणह सुय(प)सत्थं ॥”
 इय गुरुणो वयणाउ संबुद्धा तत्थ पाणिणो बहवे ।
 अवहत्थिय-मेच्छतो सावय-सरिसो धणो जाओ ॥

‘अबो! महाणुभावो एम सूरी सह सेसमुणीहिं । कयत्था एते पाणिणो जे एयस्स वयणामयं निसुणंति’ भावैतेण भणिओ चट्ठो धणेण — ‘जारिसा तए सिट्ठा मुणिणो तारिसा नूणमेए, ता वक्खाणावेसु गाहं’ । वक्खाणिआ गुरुणा । भणियं धणेण-‘भयवं! मंडलकम्मे पट्टवेसु ताव मुणिणो’ । सूरिणा भणियं — ‘ण एस मुणीणं कप्पो जमेयारिसेसु कजेसु वच्चंति’ । चट्ठेण भणियं — ‘ताय! महाणुभावा एते परिचत्त-गिहवासा सम-तण-मणि-लेहु-कंचणा परजण-सयणा परम-बंभयारिणो पणडु-कोह-माण-माया-लोहाहंकार-वंमहा पंच-समिया तिगुत्ता बंभयारिणो खंता दंता मुत्ता जिय-परी-सहोवसग्गा ण पावकम्मेसु वड्डंति; कंतु एयाण णामेण य, पाय-रण वि, सुमरणेण वि, दंसणेण वि, फरिसेण वि पणस्संति सत्ताउ आवयाउ, विसेसओ किंनर-किंपुरिस-महोरग-वेयाल-पिसायाइ-जणिआइ भयाइ । संपजंति सयल-समीहियाइ ति ।

तं णत्थि णूण कज्जं जं न सुसाहण दाण-भर्त्तीहिं ।

सिज्झइ न्तराण सबं, भूयाइ-भयं पुणो कत्तो ? ॥

- ततो झुज-लिहियाणि नामयाणि चेतुण गया पुणो मसाणं, समाढसं कम्मं पुव्वकमेण कंड(ओ) सव्वे वि विही । ‘मुक्क-कंदा णिवडिया धरणीए’ हारप्पहा । संवाहियाणि अंगाणि पासड्डिय-परियणेण ति । अवि य —

मुक्क-गहाए दूर लज्जिय-वयणाए^१ तह वि णीससियं ।
जह विज्ज-सुओ वि कुडं कह णवि गह-गोयरं पत्तो ॥
तत्तो सणिवेयं पि य भणियमणाए ताए ! किमेयं ? [ति] ।
पास-ट्टिय-परियणेण य साहिओ सव्वो(ब) बुत्तंत्तो ॥

संजाय हरिसाणि य पत्ताणि य गेहं । धणो वि जाओ अणक्क-सदि(रि)सो सावगो ।
चित्तियं च णेण —

निय-कज्ज-सिद्धि-हेउं कुणंति लोगा पराण कज्जाइं ।
एत्थिय-मित्तं पि जग(गं) निकारण-वच्छलो चट्ठो ॥

ता जोज्जइ मम दारियमेयस्स दाउं ति मँक्कमाणेण भणिओ धणेण चट्ठो — ‘भो ॥
महासत्त ! जाएमि किंचि, जइ देसि’ । घुणिय-मणो-वियप्पि(प्पे)णं भणियं चट्ठेणं ति —

“पत्थेउ ममं ताओ अलाहि संकाए वयणं[ण] करेमि” ।
देहस्स वि तं सामी किं पुण सेस[स्स] कज्जस्स ? ॥”

अहो ! से महाणुभावया, अहो ! से विणओ, अहो ! से वयण-विष्णासो, अहो ! से
समत्थ-गुणाहारय चि चेंतयंतेण भणियं धणेण — ‘मंगलेण गेण्हसु हारप्पहाए करं ॥
करेण । ण जउ(ओ) महाणईओ रयणागगओ अन्नत्थ णिवडंति ॥’

तओ किंचि खणंतरं तुण्हको होऊण भणिउमाढत्तो जिणदत्तो चि ।

“हंसेण रायहंसी जो[इ]ज्जइ ताए ! सुंदरं एयं ।

जं पुण रिट्ठेण समं जोइज्जइ तं जणो हसइ ॥

निदलिय-मत्त-मार्यग-रयण-विच्छुरिय-णक्ख-हीरेण ।

सीहेणं चिय सीही जोज्जइ न हु जंबुएणं ति ॥

इय ताए ! तुँज्ज दुहिया जोग्गा विउसाण कह णु गेण्हामि ? ।

अहत्ता वि देवलोगं को साहइ तियस-गाहस्स ? ॥”

ततो भणियं च(ध)णेण — ‘सुंदरं संलत्तं ।

रिट्ठेण रायहंसी जोयंतो लहइ नाम वयणिजं ।

जो पुण हंसेण समं संजोयइ सो कहं लहइ ? ॥’

तेण भणियं — ‘जइ एवं, ता तुमं जाणसि’ । ततो पसत्थ-वासरे महाविभूर्इए सल्लुवूढा
जिणयत्तेण दिन्न-दाणं सह मुत्तावलीए । आणंदिओ सव्वो वि नयरि-जणो । कयं
महावद्भावणयं । पत्तो पओसो, कयं कायवं । गओ रइ-हरं, पत्ता हारप्पभा । तओ तीए
सह सम्भाव-सारं जीवलोग-सुहमणुहवंतस्स बोलीणो वि कोइ कालो । अन्न-दियहंमि ॥
सह तीए गओ णियय-नगरं । ता भो चट्ठा ! जहा तेण जिणदत्तसावगेण अतरंतेण
इच्छिय-भज्जा पाविया सह मुत्तावलीए; सत्तुणो य ससरक्ख, णासिया, घम्मे य धणो
ठविओ, जसो य विदत्तो, तहा अतरमाणो अणो वि य पावई चि’ । ततो इमं नीइस्सत्थं

१ क. ‘ण’ । २ क. गहगो । ३ क. ‘व्व’ । ४ क. ‘ण’, ‘देसि’ । ५ क. सेम । ६ क. राहं ।

७ क. सुज्ज । ८ क. ‘वइ’ ।

- सिद्धपुत्ताओ सोऊण चित्तिं माहुर-वणिण - 'अहो ! अतरमाणेण [अ ?] गेदिय-विहिणा । सा तेण पाविया, तहा अहं पि नियय-पुरीए गंतुण पेउंज्जामि सामाई-चउव्विह-णीई, पट्टावेमि अक्खलिय-पगराउ परिवाहयाओ वियद्दु-दूइओ, करेमि राहणा सह संबंधं, सेवेमि वेजासिद्ध-पुरिसे, सिक्खामि वंसीयरणं(ण-) मंत-तंताइणो' भावेंतो पत्तो महुआए । समादत्तं
- १ जहुदिट्ठं । णवरमोलग्गिएहि विजासिद्ध-पाणेहिं भणिओ मो - 'साहसु, किं करेमो ?' । तेण भणियं - 'रायपत्तिं धारिणीं घडेह' । 'एवं' ति पड्डिवज्जिऊण समादत्ता डिंमाण मारी । पुच्छिया नरेंदेण - 'भो मो ! निरुवेह, न साहावियं' डेंमाण मग्ग' । तेहि भणियं - 'एवं करेमो' । अन्न-दियहंमि भणिओ राया - 'देव ! तुह अंतरे इत्थी-रूव-धारिणी मारी परिवसइ । सा डिंभाणि स्वायइ' । निरुवेंतेणावि जा णेह णाया, ताहे पुणो वि पुच्छिया ते ।
- ११ तेहिं भणियं - 'महादेवी' । अन्नदियहंमि पच्चूसे उट्ठियाए प(य)दिट्ठाणि से मयणे डेंमाण कर-चरण-खंडाणि । विलित्त-रुहिर-वयणा य भणिया राहणा - 'अपावे ! किमेवं ?' तीए भणियं - 'ण याणामो, मम भागधेयाणि पुच्छसु' । राहणा पुच्छिया मायंगी - 'किं कायवं ?' । तेहिं भणियं - 'देव ! अम्हे णियय-विहाणेणं वावाएमो' । तओ अणिरुचिऊण ताण माया-विलसियं, अप्पिया तेमि । तेहिं पि अद्वरत्त-समए नीया मसाणं । समादत्ता भेसेउं ।
- १२ इत्थंतरेमि कय-संकेओ पत्तो वणिय-तणओ । भणियमणेण - 'किमेवं ?' । मायंगेहिं भणियं - 'मारे ! (रिं) दोक्ख-मच्चुणा वावाइस्सामो' । वणिय-मुएण भणियं - 'भो ! मा एवमममंजसं [जं] पह, न एयाए सोमयाए मारी हवइ । अन्नं च रूवाणुगारिणो गुणा' । तेहिं भणियं - 'न याणेसि तुमं, तुण्हिको हवसु' । पुणरवि भणियमणेण - 'भो मो ! दवं गेण्हेऊण मुयह' । तेहिं भणियं - 'कत्तो एयाए पावकम्माए मोक्खो ?' । तेण भणियं - 'ममं वावाऊण मुयह
- २० एयं । अह अवस्सं मारेयवा, ता पदमं ममं मारेह' । तेहिं भणियं - 'ण तुमं वावाएमो, एसा पुण निच्छएण हंतव्वा' । 'जइ एवं, ता अहयं एयाए विणा ण जीवामि' । 'अहो ! अम्हाणं तं विग्घकारी उवड्ठिओ ! जइ मे असग्गाहो, ता दीणारण कोडिं दाऊण तत्थ चित्तण वच्चसु, जत्थ ण मुंणामो' । जहा-भणियं चाणुट्ठियमणेण । चित्तिं च णाए - 'अहो ! महाणुभावो निकारण-वच्छलो, न एयस्स पच्चुवयारो जीएण वि काउं तीरइ' ।
- २१ आलवणाइहि य आवज्जियं से चेत्तं, णिविट्ठो दइय-महो ति । अवि य -

“अहदंसणाउ पीई, पी[ई]ए रई, रईए सन्भावो ।

सन्भावेण य नेहो, पंच वि बाणा अणंगस्स ॥”

- एवं च तीए सह विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अजया रयणीए पेच्छणय-दंसणत्थं वचंतो विरह-भएणं वत्थद्वंते गहिऊण धरिओ । सहासं चेव भणिय-
- २२ मणेण - 'कें तयं, किं वा एयं ?' विम्हियाए य निब्बंघेण पुच्छिण साहिओ सब्बो दंसणाईओ हरणावसाणो पुब-वुचंतो । तीए भणियं - 'किं सो तुमं ?' तेण भणियं - 'आमं' । तत्तो वेरग्ग-भग्गावडियाए भणियमणाए - 'अज-दिवसाओ तिविहं तिविहेण सुरय-सुहमासज

१ ह. क. पत्ता । २ क. पत्तो । ३ क. इ. सो । ४ क. इ. वे । ५ क. ०रियं ड । ६ क. मायगेहि । ७ क. ०संपहने ० आया । ८ क. ण तुमं वावाएमो, एसा पुण निच्छएण हंतव्वा । ९ क. उया । १० क. तुं घे । ११ ह. ०रेइ ।

- चरित्रं सवे वि मए पुरिसा, विसेसेण तं सि महापावो । नियय-सुद्धि-निमिचं च पुच्छियाओ^१ पायच्छित्तं बाहुणीओ । ताहिं च जोगा ति काऊण परूविओ संकाय(इ)-रहिय-संमत्त-मूलो पंच-महवय-लक्खणो पिंड-विसुद्धाह-उत्तरगुण-गणालंकिओ समत्थ-दुक्ख-महावण-दावानलो वित्थरेण साहु-धम्मो । संजाय-चारित्त-परिणामा पवइया एसा । गहिया दुविहा सिक्खा । पालियमकलंक-सामन्नं । कालमासे य आगमाणुरूव-णिवत्ति-कायवा मरिऊण गया देवलोगं । वणिय-त्तणओ य तद्विसमेव रुह-ज्झाणो-वगओ किण्हलेसा-परिणाम-परिणओ मओ सभाणो गओ नरगमिति ।

अओ भग्ग-‘न राग-कल्लिओ कज्जमकजं वा पेच्छइ’ ति । तम्हा तस्स विवक्खो सेवियवो, एसुवएसो ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

माहुर-वणिणो संमं निसुणतो जाइ बेरगं ॥

॥ माहुरवाणिय-क्खाणयं सैमत्तं ॥

राग-प्रतिपक्षश्च शुरोर्विनयाज्जायते, ततस्तत्र यत्नो विधेय इत्याह—

धम्मोवएसयाणं गुरूण विणयं करेज्ज भत्तीए ।

संपत्त-केवलाए [वि य] जहा कओ पुप्फचूलाए ॥ १० ॥

[धर्मोपदेशक[नां] गुरूणां विनयं कुर्वति भक्त्या ।

संप्राप्त-केवलाऽपि च यथा कृतः पुष्पचूलया ॥ १०]

धर्मसुपदिशन्ति ये ते तथा । गृणन्ति तत्त्वमिति गुरवस्तेषां विनयं विदध्याच्छेषं स्पष्टम् । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तब्देदम्—

— [९. गुरु-विनये पुष्पचूला-कथा] —

अत्थि भर[ह]-इवासालंकारभूयाओ दोन्नि महुराओ दाहिण-महुरा उत्तरमधु-
(हु)राय । तीए य वणिय-सुओ संववहार-वडियाए गओ दाहिण-महुरं । तत्थ सत्थवाह-
पुत्तेण सह जाया मित्ती । भणिया य णेण अभियाभिहाणा भणिणी — ‘सुंदर-भोयणं कुणसु,
जेण मित्तेण सह भुंजामो’ । णिप्फन्ने य भोजने(यणे) बाहरिओ उत्तरमाहुरो मित्तो । तीए
समादत्ता दोन्नि वि भोत्तुं । अभिया [अ]वट्टिया तेसिं पुरओ वीयण-हत्था । तं च ॥
सव्वणिंयं पुल्लुङ्गं चितियं उत्तर-माहुरेण—अवो ! कयत्थो विही जेणेसा करेहिं फंसिया,
ता अलं मे जीविणं, जइ एसा न पिय-पणयिणी हवइ । वितीय-वासरे पट्ठाविया तीए
ववरगा । माइणा भणिंयं—‘अणुरूवो एस अभिया-वरो, किं खु जइ एवं ताव इहं चिय
चिइइ पसवण-कालं जाव’ । तेण वि तइ चि पडिवज्जिऊण उव्वूदा महाविभूईए । तीए
सह सम्भाव-सारं जीवलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । जाया आवन्न-सत्ता ॥
अन्न-दियहम्मि सुहासणत्थस्स आगओ उत्तर-महुराए लेह-वाहओ । समप्पिओ लेहो ।

पायंगुद्वय-मुद्दिउ चि काउं णाओ जहा सामि-लेहो । पणमिउण य विहाडिओ । किं व(च) सारभूयं लिहियं ? ति । अवि य-

“तुज्झ विओयानल-ताविण्हिं जं किंचि दुक्खमम्हेहिं ।

पत्तं तं मा रिउणो सुमिणे वि लहंतु ते वच्छ ! ॥

ता जइ इच्छसि दट्ठुं अम्हे जीवंतए तओ तुरियं ।

आगच्छिज्जसु गुणनिहि ! किमेत्थ बहुणा पलत्तेण ? ॥”

ततो गहिय-लेहत्थं विमणं पिय[य]मं पुलइउण भणियमभियाए - ‘अजउत्त ! किं कुसलं गुरूणं ?’ तेण भणियं - ‘पिए ! केयारिसं कुसलं ?, जाण अम्हारिसा कुल-कलंक-भूया तणया’ । ततो घेनूण लेहं वाइउमाढत्ता । मुणिय-लेहत्थाए य भणिओ^१ दइओ -
 ११ “अज-उत्त ! मा जूरसु, तहा करेमि, जहा तुरियं पेच्छसि गुरूणो’ । लेहत्थ-कहण-पुष्यं च भणियं(ओ) भाया सह सेस-बंधवेहिं - ‘जहा पट्टवेसु अजउत्तं मए सह, जेण पिच्छइ सिणेह-कायरे जणणि-जणए’ । तओ पसत्थ-वासरे महावेच्छट्टेण पट्टविओ अभियाए सह । अद्धपहे य पक्षया देव-कुमार-पडिमं दारयं । कयमुच्चियं कणिजं । गुरूणो घरं गयस्म दारय-नामं काहिस्सं ति परियणो अभिरमावंतो ‘अन्निय-पुत्तं’ वाहरइ । कमेण य पत्ताणि
 १२ गेहं । अन्नं कयं पि नामं ण सिद्धिमुवगयं । वट्ठतो य संपत्तो जोवणं सह कला-कला-वेण य । मुणिय-जिण-वयणो य संपार-भयुद्धिगो अणासाइय-विसय-संगो महाविभूईए^२ निक्खंतो अंनिया-पुत्तो चि ।

“धम्मो अन्निय-पुत्तो जो विसय-सुहाइं णय-मूलाइं ।

मोत्तणं पवइओ सामय-सोक्खस्म तण्हाए ॥”

१३ परिणय-णाण-दंसण-चरणो य कालंतरेण जाओ खरी । विहरंतो य गच्छ-परिवारो पत्तो पुप्फभइं णाम नयरं । तत्थ पुप्फकेऊ राया, पुप्फवई से भारिया । पसत्थ-सुमिणय-सूइयं पक्षया एसा जमल-मिहुणयं । पइट्ठियं^३ दाग्गस्स पुप्फचूलो नामं, कुमारियाए पुप्फ-चूल चि । वड्डिया^४ देहोवचएणं^५ जोवणं कला-कलावा[इ]एहिं । संपत्त-जोवणं अण्णोण्णाणुरत्तं^६ जाणिउण चितियं पुप्फकेउणा - हंत ! जइ^७ ‘परोप्परमि[मं] मिहुणयं
 १४ विओइजइ, ता नूणं पाणे परिचयइ । अन्न-‘दियहंमि मेलिउण णागरया भणियं राइणा - ‘भो भो ! जाणि अंतेउरे रयणाणि उप्पजंति, ताण को पट्ट हवइ ?’ । तओ अजाणिउण से भावत्थं भणिअं नागरएहिं - ‘देव ! चिट्ठउ अंतेउरं, जमेत्थ विसए वि उप्पजइ, तस्स देवो सामी’ । ‘जइ एवं, ता उप्पन्नमिमं पुरिसिस्थि-रयण-जुयलं रइ-काम-मिहुणयं’^८ पिव मिहुणयं काहाभो’ । ततो विलक्खीभूया गया नियय-टाणेसु नौगरया ।
 १५ विवाहावियं मिहुणयं पि अन्नोन्नाणुराग-रत्तं भोगे भुंजिउं पयत्तं । अन्न-दियहंमि भणियं पुप्फचूलाए - ‘अजउत्त ! पढसु किंचि’^९ पण्होत्तरं । तेण भणियं - ‘पिए !

१ क. ‘णि इ’ । २ क. ‘हु’ । ३ क. ‘य’ । ४ क. ‘च्छ’ । ५ क. ‘ट्ठि’ । ६ क. ‘उवए’ । ७ क. ‘जाण’ । ८ क. ‘परे’ । ९ क. ‘व’ । १० क. ‘वि’ । ११ क. ‘अं का’ । १२ क. ‘माग’ । १३ क. ‘इपि’ । १४ क. ‘वि’ ।

• अणेग-पगारं पण्होत्तरं सकयं पाययं अवब्भंसं पिसाइयं मागाहं मज्झोत्तरं बाहिरुत्तरं एगालावं गय-पच्चागयं' ति । तीए भणियं—'सकयं पढसु' ति ।

“कथं सम्बोध्यते स्थाणुः ? किं वा (च) रूप तदो जसि ? ।

शतृ-चतुर्ध्वेकवचो भवेत्तेरिह किं भवेत् ? ॥”

तीए भणियं जहा—“भवने” । पुणो वि भणियमणाए' ति ।

अवि य—सकय-पायय-पण्हाण जत्थ सम-सकएणं पडिवयणं ।

तं एकं चिय साहमु अलाहि सेसेहिं मेएहिं ॥

“कां पाति न्यायतो राजा ? विश्रसा बोध्यते कथम् ? ।

टवर्गे पंचमः को वा ? राजा केन विराजते ? ॥

घरणेदो कं धारेइ ? केण व रोगेण दोब्बला होति ? ।

केण व रायइ सेणं ? पडिवयणं 'कुंजरेण' ति(त्ति) ॥”

अजउत्त ! संपयं पढं-पयं पढसु ति । अवि य—

“भृत्यो मया नियुक्तो दानं लोकाय दीयतामाशु ।

न तेन दीयते किञ्चित् तत्राऽऽज्ञा मे न खण्डिता ॥”

यदि वेत्सि ततो 'नतेन'—प्रणतेनेति । एवं चाभिरमंताणि(ण) समइकंतो कोइ कालो । ॥

राइणा अजोत्तं करं ति इमिणा णेव्वेएणं कय-पवज्जा गया पुप्फवई देवलोमं । ओहि-णाणोवओणेण य दिट्ठं मिहुणयं विसयासत्तं । मां दोगईए अकय-धम्मं वच्चउ त्ति भौवें-तेण जणणी-देवेण सुविणए दाविया छेयण-भेयण-मारण-कुंमीपागाईणि तिवाइं दुक्खाइं पच्चणुहवमाणा णेरइया । तं दट्ठूण भय-वेवमाण-सवंगाए पसाहियं पण्णो पुप्फ-चूलाए । ततो संति-निमित्तं कारावियाणि मंगलोवयारियाणि । दुइय-दियहे तह चिय ॥

दावियं । हंत ! देव-विलसियमिणं ति मन्नमाणेण मेलिऊण सब-पासंडिणो पुच्छिया राइणा—'केरिसा णरया, णेरइया य ?' । इकेण भणियं—'देव ! गव्व-वासो णरगो, णेरइया पुण दारेइइ-दुक्खाभिभूया पाणिणो' । अन्नेण पलत्तं—'रन्न-वासो णरगो, णेरइया पुण पर-पेसण-रय त्ति'* । अन्नेण भणियं—'नरिंद-गोत्ती नरगो, नेरइया तन्निवासिणो' । अन्नेण पलत्तं—'अबुहेहिं सह वासो नरगो, नेरइया पुण अन्नाणिणो' ति । ॥

अवरोप्परं विरुद्धे णारय-णरए भणंति पासंडा' ।

जिणवयण-बाहिर(रि)छा अमुणिय-सत्थत्थ-परमत्था ॥

अन्न-दियहंमि सबहुमाणं वाहरावियां अन्नियपुत्ता आयरिया । पत्ता नरेंद-गेहं, सुहासणत्था य सविणयं पुच्छिया—'केरिसा नरगा, णेरइया च केरिसाणि वा दुक्खाणि अणुहवन्ति असाहारणाणि ?' ति । आगमाणुसारेण भणियं सूरिण त्ति—

१ ह. क. 'तो' । २ क. 'प' । ३ ह. कं । ४ क. मो । ५ क. भीसतेण । ६ ह. 'न' । ७ क. ह. 'सो' । ८ क. 'या' । ९ क. 'य' । १० क. म' ।

* ह. टि. “कुप्राभावात् कुनरेन्द्रसेवा कुभोजन कुदुमुखी च भूयार्थ ।

कन्याबहुत्वं च दरिद्रता च षड् मल्लोके नरका भवन्ति ॥

छाती सेवा नत्थं भोगं तह कणिद्ध-सेवाए । न भोगं न नत्थं इमीए कुनरिंद-सेवाए ॥”

“धंमा बंसा सेला अंजण-रिद्धा मया य माचवई ।

पुढवीणं नामाई रयणाई होंति गुत्ताई ॥” •

नारय-सत्ता पुण अचंताहमा दुदंसणा अपसत्थंगोवंगा, दोक्त्वाणि^१ पुण असाहार-
णाणि सि ।

“अच्छि-निमीलिय-मेत्तं णत्थि सुहं, दुक्खमेव पडिबंघं ।

णरए^२ नेरइयाणं अहोणिसं पच्चमाणाणं ॥”

तओ संजाय-विम्हियाए भणियं पुण्फचूलाए—‘भयवं ! किं तुम्हेहिं पि सुमिणओ दिट्ठो ?’ । भगवया भणियं—‘भदे ! विणा वि सुमिणयं तित्थयर-वयणाओ एयं अक्कं च सबं वियाणिज्झइ । अपि च—

११ “चुल्लम्मन्तस्स^३ एवेह ये श्रुतज्ञान-चक्षुषा । सव्वक्कं सदेव पश्यन्ति भावान् हेयेतरान् नराः ॥”

तीए भणियं—‘केहिं पुण कम्मेहिं पाणिणो णरएसु वंचति ?’ । छरिणा भणियं—
‘आरंभाईहिं’ ति ।

हिंसा-उलिय-परदब्बावहरण-मेहुण-परिग्गहासत्ता ।

परवसण-हरिसिय-मणा गुरु-पडणीया महापावा ।

१२ परलोय(ए)-निरविकखां निरणुकपा य सब-सत्तेसु ।

अइरुइज्झ-वसाणा गच्छंति महातमं जाव ॥

अकदिवहंमि^४ अचंत-रमणिज-सुर-सुंदरी-समद्धासिया भोगोपभोग-कलिया दाविया देवलोगा । ते पेच्छिऊण संजायाणंदा विवुद्धा देवी । तह चिय पुच्छिया पासंडिणो—
‘केरिसा देवलोगा हवंति ?’ । एगे पलवंति—

२३ अवि य—‘अइनेह-गच्चिमाई अवरोप्पर-बद्ध-पोह-साराई ।

हियायाई जत्थ दोब्बि वि भिलंति सो होइ सो (भो !) सग्गो ॥’

अक्केण भणियं—‘रूव-रस-गंध-फासा सदा मंण-हारिणो य खलु जत्थ ।

संपजंति णराणं सो चिय सग्गो किमक्केण ? ॥’

[अक्केण] भणियं—‘पिसुणो गुरु-पडणीओ पाओ गुण-मच्छरी कयग्घो य ।

२४ पर-वसण-ह[रि]सिय-मणो गय-लओ चंच-सम्भावो ॥

हिंसा-उलिय-परदब्बावहरण-परदार-सेवणासत्तो ।

जत्थेरिसो न दीसइ लोगो सो होइ भो ! सग्गो ॥’

अक्केण भणियं—‘खज्जउ जं वा तं वा निवसेज्जउ पट्टणे व रब्बे वा ।

इट्ठेण जत्थ सग्गो ‘सो चिय सग्गो किमक्केण ? ॥’

२५ इय एवंविहरूवं परोप्परं ते हि देवलोगस्स । कहिऊणमसंबद्धं संपचा नियय-छाणेसु ॥

वितिय-दियहे तह चिय पुच्छिया छरिणो—‘भयवं ! केरिसा देवलोगा ?, कइ-भेया वा तियसा ?, केरिसं वां सिं सोक्खं ?’ ति । छरिणा भणियं—

“नाणा-विस्साण-कलिया रयण-विचिता पसत्थ-वर-रूवा ।

देवाणुभाव-कलिया दिवलोगा एरिसा कहिया ॥

१ क. °हेमा । २ क. ह. दोषाणि । ३ क. पाट° । ४ क. °प्यंत° । ५ क. यसंति । ६ क. वज° ।
७ क. °स° । ८ क. पणीणे । ९ क. महाणय° । १० ह. क. °राविकखा क° । ११ क. °हुंमि अकलिया ।
१२ क. °हण° । १३ क. ह. भण° । १४ क. चिय संगो । १५ क. °सं ।

भवणवद्-बाणमंतर-जोहसवासी विमाणवासी य ।

दस-अट्-पंच-दुविहा जह-कम्म(कर्म) होंति सुर-निवहा ॥

जं कहिऊण न तीरइ असंखकालम्म जीवमाणेहिं ।

तं अणुहवंति सोक्खं तियसा पुआणुभावेण ॥”

ततो समुप्पन्न-पहरिसाए भणियं पुष्पचूलाए—“भयवं ! किं तए वि सुमिणे दिट्ठा , देवलोगा ?” । तेण भणियं—“भदे ! आगम-बलेण देह” ति । अवि य—

अच्छउ ता दिव-लोगो सुय-णाणं-बलाउ मुणइ तेलोकं ।

णीसेस-गुण-समेयं कर-णिक्खेचं व आमलयं ॥

ततो भणियं पुष्पचूलाए—“भयवं ! कहं पुण देवलोगो पावेजइ ?” । भगवया भणियं—“जिणधम्माणुद्वाणाओ सासयं निरुवमाणमक्खयमवयं सहावियं मुक्ख-सुखं पि ॥ पाविजई ति ।

“जिणधम्माणुद्वाणाओ मोक्खसुहं होइ उत्तमो लाभो ।

सुर-नर-सुहाइं अणुसंगियाइं, किस(सि)णो पलालं वा ॥”

पुणो वि सवित्थरेण साहिए चरणधम्मे भणियं पुष्पचूलाए—“भयवं ! जाव रायाणं पुच्छामि, ताव ते पाय-मूले पव्वाऽणुद्वाणेण सफली-करेमि करि-कन्न-चंचलं मणुय-^{१५} त्तणं । पुच्छिएण य राइणा भणिया एसा—“जइ परं मम गेहे चिय मेक्खं गेण्हेसि” । ‘एवं’ ति भणिऊण महाविभूईए पवइया पुष्पचूला । कम्मक्खओवसमओ य गहिया दुविहा सिक्खा । अन्नया भवेस्स-दुक्कालमविगच्छिऊण पट्टबिओ सवो वि गणो सुभिक्षमिति ।

“संवच्छर-वारसएण होहिति असिवं ति ते ततो णं(जं)ति ।

सुत्तयं कुबंता इइसइमाईहि णाऊणं ॥”

आयरिया पुण जंघावल-परिक्खीणा ट्टिया तत्थेव । अंतेउराउ य आणेऊण देह तेसि पुष्पचूला भत्त-पाणं । एवं च साणदं^१ गुरुणो वेयावच्चं करंतीए, संसारासारत्तणं भावंतीए, पसत्थेसु अज्झवसाय-ट्टाणेसु वट्टमाणीए, समारोविय-खंवगसेदीए, आइछं^{१६} सुक्कज्झाण-मेददुगं बोलीणाए, तईयं सुहुमकिरियमप्पडिवायमप्पत्ताए एयंमि ज्ञाणंतरे^{१७} समुप्पन्नं^{१८} से केवलं । केवली पुव्व-पव्वसं विणयं णं मुंचइ, जाव ण णजइ । जं जं गुरुणो चेंतंति, तं तं संपाडेइ । गुरुहिं भणियं—“जं मए चित्तिबं(यं), तं तए संपाडियं, कहिं मुणियं ?” । ‘नीणेण’ । गुरुहिं भणियं—“किं पडिवाइणा ?, अप्पडि-वाइणा वा ?” । तीए भणियं—“अप्पडिवाइणा” । अन्ने भणंति—वासंमि पडंते पिंडाणयण-चोइयाए भणियं—“अचित्त-पएसेणाणीओ” । भणियं गुरुहिं—“कहं विया-^{१९} णसि ?” । तीए भणियं—“केवलेण” । ततो ससंभंतो गुरु—“मेच्छा मि दुक्कडं, केवली आसा-इओ” भणिऊण जाओ चिंताउरो “किमिह सेज्झिस्सामो न व ति ?” । केवलिणा भणिओ—“मा अधिईं कुणसु, चरम-सरीरो, तुज्झ वि गंगमुत्तरंतस्स होहि(ति)चि केवलं” । ततो

१ क. ‘सया’ । २ क. परिहसा । ३ क. णा वे । ४ क. ‘व’ । ५ क. ह. ‘णु’ । ६ क. ति घं ।

७ क. ‘ई प’ । ८ क. सत्त । ९ क. ‘ई’ । १० क. वस । ११ क. ‘यगमे’ । १२ क. लायणं ।

१३ क. स । १४ क. व । १५ क. वित्तिवं । १६ क. ह. मां । १७ क. ‘हा’ । १८ क. ‘सा भ’ ।

आरूढो लोकेण सह नावं । पवाहिया गंगा-जले । जत्थ जत्थ आयरिओ ठायइ, तत्थ तत्थ नावा जले बुड्ढइ । मज्झ-ट्टिए वि सबं बोद्धिउमादत्तं । अप्प-भएण य पक्ख(क्खि)त्तो सरी लोकेण गंगा-जले । समुप्पन्न-पसत्थ-भावस्स जायं केवलं । जाओ अंतगडो । कया देवेहिं महिमा । सुर-संधुयं ति काऊण जायं तत्थ पएसे पयागाभिहाणं तित्थं । एयं पसंगेण सिद्धं ति ।

अओ भब्हइ - जहा पुप्फचूलाए विणओ कओ, तहा कायव्वं ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण पुप्फचूलाए ।

कहियं जो सुणइ नरो चरियं सो लहइ निवाणं ॥

॥ पुप्फचूलाए कहाणयं 'समत्तं' ॥

॥ विनयवता चैवम्भूता योषितो विगणय्य नाभ्यो विरक्त-चेतसा भवितव्यमित्याह -

चेट्ठो(बद्धो)त्तर-माया-कूड-कवड-दोसाण मंदिरं महिला ।

जह नेउरपंडि[इ]या णिदेट्ठो पुव्वसूरीहिं ॥ ११

रज्जाविति ण रज्जंति लिति हिययाइं ण उण अप्पेति ।

जुवइओ मिठ-चोरा एवं कया गेय-पत्तीए ॥ १२

॥ [चेष्टो(बद्धो)त्तर-माया-कपट-कूट-दोषाणां मन्दिरं महिला ।

यथा नूपुरपण्डिता निर्दिष्टा पूर्वसूरिभिः ॥ ११

रज्जयन्ति, न रज्जन्ते, लान्ति हृदयानि, न पुनरर्पयन्ति ।

युवतयो मेष्ठ-चौरौ एवं कृतौ राजपद्म्या ॥ १२]

चेष्टो(बद्धो)त्तरं यथा -

॥ "श्वासः किं ? त्वरितागतात्, पुलकिता कमान् ? प्रसाद्यागता,

स्मृता वेष्यपि पादयोर्निपतितात्, क्षामा किमित्युत्तिभिः ।

स्वेदाद्रिं मुखमातपेन शिथिला नीवी रयादागमाद्

दूति ! स्नान-सरोरूढ-यतिधरस्यौष्ठस्य किं वक्ष्यसि ? ॥"

माया प्रतीतैव, कपटो दम्भः, कूटं कूटलेखादिकरणं; एतेषां दोषाणां मन्दिरं गृहं

॥ नूपुरेणोपलक्षिता पण्डितिका । एवं कृतौ मेष्ठ-चौरौ इति रज्जितौ राज-पद्म्या, न स्वयं तदारक्तेति । कथमिदम् -

— [१०. दोष-बाहुल्ये नूपुरपण्डिता-कथा] —

इहेव अत्थि जंबुदीवे दीवे भारहे वासे तियस-णयर-विबभं वसंतपुरं नयरं ।

जयसिरि-संकेयट्ठार्णं जियसत्त् राया, भारिणी से महादेवी । तंमि चैव णयरे णगर-

॥ प्पहाणस्स इव्व[स्स] निय-रुव-त्तावन्न-जोव्वण-सोहग-कला-कोसल्लोहामियं-खयर-रमणी

१ क. ह. स. । २ क. °ता वि. । ३ ह. क. वट्ठो. । ४ क. ह. °व्वा । ५ क. रोय. । ६ ह. क. वट्ठो. । ७ क. °तनात् । ८ क. °ता ए. । ९ क. °व्वमि. । १० क. °मिरख. ।

बहू गया णईए ण्हाणत्थं । तं च नित्थेऊण चित्तिं एक्केण नगर-जुवाणएण - अहो ! कय-
त्थो^१ कोइ पुरिसो, जो एयाए, हुंह-यंकए भसल-लीलं करेइ । अवि य -

अछिवंतेण इमीए रूवं विहिणा विणिम्मियमवस्सं ।

जेण करालिद्धानं ण होइ एयारिसी सोहा ॥

कहं पुण इमीए भावत्थो णायवो ? मन्नमाणेण पढियं जुवाणएण -

“सुण्हायं ते पुच्छइ एस णई मत्तवारणकरोरु ।

एते णई च रुक्खा अहं च पाएसु ते पडिओ ॥”

तओ तं पुलइऊण संजायानु(ण)रागाए पढियमणाए -

“सुहगा होंति(तु) नईओ चिरं च जीवंतु जे नई-रुक्खा ।

सुण्हाण-पुच्छगाणं प्प(व)त्तीहामो पियं काउं ॥”

तीए य नाम गुत्तं घरं च अयाणमाणेण जाणि तीए सह डिंभाणि आगयाणि, ताणं
रुक्खेहिंते फलाणि दाउं पुच्छियाणि जहा - ‘का एसा ?’ तेहिं पि सिद्धं से णामं
गेहं ति । अवि य -

“अन्न-पानेहेन्दे वालां यौवनस्थां विभूषया । वेद्यया स्त्रीमपचारेण वृद्धां कर्कशसेवया ॥”

मयण-सर-सल्लियंगो तीए सह संगमोवायमभिलसंतो गओ परिवार्इयाए समीवं ।^{११}
वसीकया सा तेण दाण-विणयाईएहिं । भणिओ अंणाए - ‘किं ते समीहियं करेमि ?’ । तेण
भणियं - ‘इव्व-वधूए सह संगमं’ । ‘धीरो हवसु, जाव से समीवे गंतूणागच्छामि’ ।
गया सा दिट्ठा बहू । थालीए तलयं कुणंतीए पणाम-पुण्यं च दिब्भमासणं । निसन्नाए
परिवार्इया[ए] पत्थुया धम्मकहा । तयावसाणे य पुच्छिया सा बहूए - ‘भयवइ ! किंचि
अच्छेर-पुण्यं दिट्ठं ?’ । तीए भणियं - ‘वच्छे ! किं बहुणा ? जं मए दिट्ठं तं ज्ञत्ति^{१२}
पावेसु’ । बहूए भणियं - ‘किं को वि जुवाणो ?’ । तीए भणियं - ‘आमं’ । बहूए
भणियं - ‘केरिसो ?’ । परिवार्इयाइ भणियं - ‘को से रुवाइ-गुणे वण्णेउं समत्थो ?’
तहा वि सुणसु संखेवेण -

निवसइ इमंमि नयरे सत्थाइ-सुओ सुदंसणो नाम ।

निय-रुव-विजिय-भुवणो णीसेस-कलाण कुल-भवणं ॥^{१३}

जो य, वच्छे ! कुलीणो मज्झत्थो मेधावी पइओ दक्खो विणीओ वार्इ रसिओ रूवी
सुभगो देस-कालभू उज्जल-वेसो बहु-मिच्चो ईसरो [अंगवो] गंभीरो सरणागय-वच्छलो
विउसो पत्थणेओ धम्म-परो दयालू सच्च-वयणो पडिवन्न-वच्छलो पुवाभासी महासच्चो
कला-कुसलो पसिद्धो मइमन्तो सबहा समत्थ-गुण-रयणाकरो ति ।

अह तस्स रुव-विजिओ सकलंको दोस-संगओ चंदो, ।^{१४}

पक्ख-क्खएण वच्छे ! कलावसेसो फुडं जाओ ॥

सामल-देहो जाओ महु-महणो तस्स रुव-विजिय व ।

गहिय-कलावो अज वि भमइ चिय^{१५} तिनयणो मिक्खं ॥

१ क. ‘ओ’ । २ ह. महुं, क. सुहु । ३ क. ज. ‘णम्मि’ । ४ क. ह. ‘रोरु’ । ५ क. ‘च्छणं’ । ६ क.
‘ए जा’ । ७ ह. क. वेर्या । ८ क. ह. वृद्धान् । ९ क. ह. आ’ । १० ह. क. ‘या प’ । ११ क. तस्से ।
१२ ह. क. ज. मज्झत्थो । १३ ज. ते’ ।

तस्स ब्रह्म-रूच-तुलिओ कसिण-सिओ उवह गोउलं पत्तो ।

हल-मुसल-वावड-करो लजाए गोडु-पुरिसो ॥

इय एवमाह-बहुविह-गुणाण अंतं ण तस्स पेच्छामि ।

ता पुत्तिया ! तेण समं रह-सोक्खं ज्ञत्ति पावेसु ॥”

इवम-बधूए पुरओ तह तीए तस्स वण्णियं चरियं ।

जह वम्महस्स बाणा हियं भित्तूण नीसरिया ॥

‘एयं पि वंचेमि’ मन्त्रमाणीए मसि-विलेत्त-करेणं पुट्टीए आहणिऊण गच्छल्लिया गेहाउ वधूए परिवाइया — आ ! पावे ! कुलवहू-विद्धंसकारिण ! ममावि पुरओ एयारिसाणि कुल-कलंक-भूयाणि पलवसि ! । विमण-दोम्मणा गया एसा । साहिया से पउत्ती — ‘वच्छ !

- ॥ न नामं पि इच्छइ, णवरं मसीए खरंटीऊणाहं नीणिया’ । अबो ! जहा मसी-सणाहाउ पंच वि अंगुलीउ पट्टीए दीसंति, तहा ‘कसिण-पक्ख-पंचमीए समागमं पिसुणियं’ णवरं संकेय-ट्ठाणं न कहियं, तज्जाणणत्थं पुणरवि कह कह वि पट्टविया ‘संती से समीवं समादत्ता कालाणुरूव-कहा । ‘अबो ! किं पुण एयागया ? हुं, संकेय-ट्ठाणं न सुचियं, तन्निमणत्थं पट्टविया’ नाऊण-उसोगवणियाए मज्जेण तह चिय नीणिया पत्ता तस्स ॥ समीवं । भणियमणाए — ‘ण ते वच्छ ! नामं पि इच्छइ, असोय-वणियाए नीणिय म्हि’ । सुणिय-संकेय-ट्ठाणेण य भणिया सा तेण — ‘अबो ! अलं वा(ता)ए त्ति’ । कमेण य संचचे कसिण-पक्ख-पंचमी-पओसे गओ सो तत्थ । पत्ता सा वि तथेव त्ति । अवि य —

रमिऊण नियय-नाहं सम्भावे पाडिऊण सोऊण ।

पत्ता जार-समीवं वंमह-सर-सल्लिय-सरीरा ॥

- ॥ अचंतो नेहापुराग-सणाहं दीहर-वियोगाणल-तविय-देह-निव्वण-समत्थं मोहिय-हरि-हर-पियामह-तियस-तिहुयणं आवडियं से मोहणं । एवं च पुणरुत्तं रमिउवा(ऊण) य णीसहगाणि अंतरियाणि निदाए । चरिम-जामे सरीर-चित्ताए उट्टिऊण चित्तियं ससुरेण — ‘न एस मज्झ सुओ वधूए समीवे सुत्तो, ता मा पच्चूसे ममं अलिय-वायिणं काहि’त्ति चित्तंतो धेत्तूण चरणाओ नेउरं गओ ससुरो । सुणिय-ससुर-वुत्तंताए य भणिओ अनाडो — ॥ ‘तुरियं वच्चसु, पत्ता आवयाकाले य साहिजं करिअसु’ त्ति । सा वि गंतूणं पसुत्ता पइ-समीवे, थेव-वेलाए पमणिओ भत्तारो — ‘गिम्हो इत्थ, ता असोगवणियाए वच्चामो’ । गयाणि तत्थ । पसुत्तस्स य भत्तुणो बोहिऊण विम्हय-विसाओवहासाणुगय-मणाए भणियं भत्तुणो — ‘किं एसो कुल-कमायारो ?, किं वा उवएसो ?, किं वा रहस्सं ?; ‘जेण भत्तुणा सह रह-सोक्खमणुहवंतीए वहुए चरणाउ ससुरो नेउरं णयति ।’ । तेण भणियं — ‘किं ॥ सच्चमेयं ?’ । तीए भणियं — ‘स एहह-मित्त-मिलियं तुम्हं चिय भणिउं पारेह’ । तओ-लजाणुगएण भणिया पइणा — ‘विसत्था हवसु, पच्चूसे मग्गिसामो’ । तीए भणियं — ‘न मे णेउरेण कज्जं, एयारिसेण मे चिट्ठिएण विलिय म्हि’ । पच्चूसे एगंते भणियं थेरेण — ‘विणट्ठा पुत्त ! ते जाया’ । सरोसं भणिओ सुएण — ‘बोद्धीहोतस्स पणट्ठा ते बुद्धी’ । थेरेण भणियं — ‘निस्संसयं, अज्जेण सह दिट्ठा पुरिसेण’ । सुएण भणियं — ‘अहं चिय

- तए अबो कउ' चि सुएण भणियं । इत्थंतरंमि महया सदेण पलत्तं वहूए—'किमेत्थ बहुणा पलत्तेण ? जाव एय्यओ कलंकाओ न सुद्धा, ताव न गिण्हामि भत्त-पाणं' । एवं सोऊण मिलिओ लोगो, जाओ महाकल्ललो । 'दिब्वड-विसाईहिं सोहेमि अप्पाणयं' तीए भणियं । बुद्ध-नागरएहिं भणियं—'किमणेहिं अणिच्छियत्थेहिं ? कुत्तियावण-जक्खे परेक्खा कीरउ । तओ ण्हाया कय-बलिकंमा सिय-वत्थाभरण-कुसुमालंकिया, अणुगम्ममाणा कोऊहलापुरिय-नागरेहिं सह संपत्ता । तत्थ मिलिया नरेंदाइणो । इत्थ-तरंमि मुणिय-वुत्तंतो पायडिय-कारिम-गहो जर-दंडी खंड-निवसणो भूई-धवलंगो पणो-लितो लोगं आलिं गिउं रमणीउं पत्तो तं उदेसं सो तीए जारो । अणिच्छयन्ती वि बला आलिं गिया सा तेण, गलत्थिओ लोगेण । ततो आमंतिऊण लोगपाले तिथस-महामुणिणो भणिओ जक्खो—'जो जणणी-जणएहिं दिओ भत्तारो, तं मोत्तूर्णं, एसो पुण गह-गहिओ दिट्ठो चिय, एयं च अबो जइ मए मणसा वि झाइओ, ता धरेज्जसु; अह न पत्थिओ ता वच्चिज्जामो' चि भणिऊण किंकायव-भूदो जाव जक्खो वियप्पेतो चिट्ठइ, ताव झत्ति जक्खस्स हेट्ठेण णीहरिया । ममुद्धिओ साहुकारो 'अहो ! महासई एसा' । निंदिओ सबलोगेहिं थेरो ।

अवि य—चित्तेइ जाव जक्खो, ता से हेट्ठेण निग्गया झत्ति ।

छलिओ अहं पि अबो ! नत्थि सहत्तं अहवाए ॥

'अहो ! सच्चवाई वि सयण-णागरय-नरेंद-जक्खाईहिं संभाविओ अलियवाई' एयाए चिंताए पण्डा थेरस्स निदा । 'एस महल्लत्तणस्स जोगो(ग्गो)' मण्णंतेण ठविओ अंतेउरे राहणा । संपत्तो पओमो । वोलीणो राईए पढम-जामो । पसुत्ताउ सवाउ' वि अंतेउरिया, 'णवरमेगा उव्विग्गा ण निहं पवज्जइ । हंत ! कारणेण होयव्वं ॥ जमेसा ण णेहं पवज्जए, ता करंमि कवड-सुत्तं । तहा कए पसिमि(सारि)ओ कुंदतरिएण करिणा करो चि । तत्थ विलग्गिऊण गया भेंठस्स समीव । चिरस्स आगय चि संजाय-रोसेण ताडिया संकल-प्पहारेहिं । तीए भणियं—'मा रुससु, एरिसो अज महल्लओ जाओ, जो चिरेण पसुत्तो । पव्वेस उवणीया करिणा 'गेहे' । 'अहो ! जइ नाम उभय-कुल-विसुद्धाउ' नरेंद-पत्तीउ रक्खिजंतीउ' वि एआरिसमैसमंजसमणुद्धेति; अम्हाण पुण ॥ बहूउ जं गया वि आगच्छंति, तं पि लट्ठं इमं भावेंतो पण्ड-चिंतो थेरो सोउमाढत्तो । उग्गए वि ॥ सरे ण बुज्झइ, सिट्ठं राइणो । तेण भणियं—'मा वोहेह' । सत्तम-दिणे बुद्धो य पुच्छिओ राहणा—'किमेयं ?' ततो साहिओ सम्भावो, णवरं ण याणामो तं महिलं । तओ भणिव(या)उ राहणा महिलाउ—'मम दुरिय-णासणयत्थं भेंडमय-हत्थि उलंघेह' णिवियप्पं उलंघिओ' सवाहिं पि । इका महादेवी—'बीहेमि भिंड-हत्थिणो' । संजाया-॥ संकेण पइया उप्पल-नालेण, मुच्छिऊण पडिया धरणीए । दिट्ठाओ संकलप्पहाराओ ।

अवि य—'मत्तकरिं आरूढा ण वीहिया डिंभ(भिंड)-करिवरुप्पेच्छा ।

संकल-हया वि णो मुच्छिया हंतु मे उप्पले ढडिया ! ॥'

१ क. दुट्ठं । २ क. ह. ओ । ३ क. भूय- । ४ क. ओ ॥ ५ ह. ओ । ६ क. णवरसेभाओ-विया । ७ क. जण मि । ८ क. पए पसविओ । ९ क. रोहे । १० क. ह. ओ । ११ क. ह. ओताओ । १२ क. ०सस० । १३ क. बु । १४ ह. ०या ।

ततो णिस्संसयं जाणिऊण समाहङ्गाणि वज्झाणि मेंठो देवी करी य । आरोविया छिन्न-
टंकं गिरिवरं । ठिओ^१ एगेण पाएणागासे हत्थी । लोगेण य भणिओ राया—‘किमेस
वराओ तिरिओ वियाणइ^२ । ता मा एयं वावाएसु^३ । पच्छा ठिओ गयणारुद्धे(दे)हिं^४
दोहि वि पाएहि । पुणो वि णिच्छए विन्नत्तेण वि ण मुको राइणा । पुणो गयण-गएहिं^५
१ ठिओ तिहि वि चलणेहिं । ततो लोगेहिं कओ महकंदो—‘अवो ! अजोत्तकारी राया,
जो णेहोसमेयारिसं हत्थि-रयणं वावाएह^६ । ततो समुवसंत-कोवेण भणिओ मिंठो—
‘अरे ! तरसि नियत्तेउं ?’ । तेण भणियं—‘जइ अम्हाण वि अभयं देसि’ । दिअे
अभये नियत्ताविओ नागो अंकुसेण । इत्थ वि सुत्ते एस उवणओ दड्डवो ।

“अंकुसेण जहा नागो धम्मे संपडिवाइओ” रहनेमी । [उ. २२, ४६]

१० कओ देवीए सह निविसओ मेंठो । भमंताणि देसंतरं ठियाणि पओसे देवउले ।
इत्थंतरं चोरो गामं मुसिऊण ठिओ सो तत्थेव । चोराणुमग्गागएहिं य नरेहिं वेढियं
तमुआणं । पभाए गेहिस्सामो । तीए लोड्ढतीए लग्गो तक्कर-फासो । तम्मि गय-रागाए
पुच्छिओ सो को तुमं ? । तेण भणियं—‘तक्करो रित्थं गेहिहऊण अहं पविट्ठो । वेढिओ
आरक्खिणहिं’ । ‘मेंठं सुह-पमुत्तं जाणिऊण भणिओ चोरो—‘जइ भत्तारो भवसि, ता
११ सुयावेमि वसणाओ’ । तेण भणियं—‘एवं करेमो’ ति ।

अवि य—‘रइ-सोक्खं किंचि जीवियं च रेत्थं च देइ जा तुड्डा ।

तं सयमागच्छंती को मुंचइ कामधेणु व ? ॥”

पभाए गहियाणि तेअि वि । मेंटेण भणियं—‘नाहं चोरो, अण्णं गवेसह’ । तीए
भणियं—‘एम मज्झ भत्तारो जणणि—‘जणएहिं दिण्णो सुद्ध-सहावो, एमो पुण तक्करो’ ।

१२ ततो गहिओ मेंठो ति ।

अवि य—‘विहिणो वसेण कम्मं जयंमि तं किं पि माणिणो पडइ ।

जण्ण कहिउं न सहिउं ण चेव पच्छाइयं(उं) तरह ॥”

ततो चितियं मेंटेणं—‘अहो ! महिला नाम अणामिया वाही, अभोयणा विद्धइया,
अहेउओ^१ मच्चू, निरब्भा वजासणी, अनिमेत्ता पाव-परिणइ, अकंदरा वग्घि^२ ति ।

१३ अवि य—‘मोत्तूण महारायं गहिओ अहयं ममं पि मच्चुं मि ।

छोड्ढं गहिओ चोरो णत्थि विवेगो महिलाणं ॥”

उत्तं च—‘दुःखभावा यत्तथैता निसर्गादेव योषितः ।

ततो नासां वशं गच्छेद्वितार्थी प्रेत्य चेह च ॥

गणयन्ति न रूपाढ्यं नार्थोऽयं न प्रभुं कुलीनं वा ।

१४ मन्मथ-स्त्रीपित-मात्राः स्वच्छन्वाः संप्रवर्तन्ते ॥

आतृ-समं पुत्र-समं पितृ-तुल्यं यान्ति नेह लज्जन्ति ।

मन्मथ-दर्पाविष्टा गाव इवात्यन्तमूढत्वात् ॥

१ ह. क. अ. हत्थी । २ क. भाण्णं । ३ क. णेण । ४ क. ह. उणं । ५ क. मट्ठो । ६ क. मं ।
७ क. पउसेम । ८ क. सां । ९ क. च करं । १० क. मेठ सुं । ११ ह. जएणं । १२ क. पभां ।
१३ क. मेंठे । १४ क. अहेवओ मत्तु ।

त्यजन्ति भर्तृनुपकारकर्तृन् विरक्त-चित्ता अपि घातयन्ति ।
 खलेऽपि रज्ज्यन्त इह स्वतन्त्रा भुजङ्ग-पङ्क्तयः प्रमदाश्च तुर्याः ॥
 रागमेकपद एव हि गत्वा यान्ति शीघ्रमविचार्य विरागम् ।
 चञ्चलत्वमिदमात्मवधार्थं योषितां च तडितां च समानम् ॥
 आवारो(सो) मानसानां कपट-शतगृहं पत्तनं साहसानां
 तृष्णाऽग्नेर्जन्मभूमिर्मदन-जलनिधेः कोप-कान्तारपारः ।
 मर्यादा-भेदहेतुः कुल-मलिनकरी नित्यदुर्ग्राह्यचेताः
 स्त्रीनामाऽतीव(नीच)दुर्गं बहुभयगहनं वैरेणा केन सृष्टम् ? ॥
 वचनेन हरन्ति बलमुना निशितेन प्रहरन्ति चेतसा ।
 मधु तिष्ठति चावि योषितां हृदये हालाहलं सदा विषम् ॥
 अत एव मुग्धं निपीयते वनितानां हृदयं तु ता(पी)ब्यते ।
 पुरुषैः सुखलेश-वञ्चितैर्मधुगृहैः कमले यथाऽलिभिः ॥”

समारोविओ 'मैंतो सुलियाए । थेववेलाए य निग्गओ सावगो तेण पएसेण । चोरेण भणियं— 'महासत्त ! कुणसु दयं नीर-दाणेण' । सावगेण य धम्म-देसणा-पुच्चयं भणिओ एसो— 'भद ! 'निहलिय-समत्थ-पावं कय-समत्थ-सोक्खं नमोकारं पढसु, जेण देमि ते ॥ जलं' । 'एवं' ति पडिवक्के गओ सावगो । आगच्छंतं दट्ठण गहिय-जलं संजायाणंदो नमोकारं पढंतो जीविएणं मुक्को । नमोकार-प्पभावेण उप्पण्णो वाणमंतर-देवेषु' ति ।

अवि य— 'मातङ्गानां' 'मदान्धभ्रमदलिपटलश्यामर्गण्डस्थलानां
 ये मार्गेणानुयाताः क्षणमपि हरिणाः क्षुद्रमम्लानदेहाः ।
 तेऽवदयं भूतलस्थैस्तरुणतरुलतापल्लवैर्यान्ति वृष्टिम्,
 प्रायस्तुक्कान(नु)गानां न भवति विफलो वीप्सितार्थोऽभिलाषः ॥”

पउत्तावहिणा य मुणिओ पुब्बभव-वुत्तंतो । सावगं पि चोर-पडिगच्छं काउं वज्झट्ठाणं निजंतं दट्ठण अकय-तियस-कायडो कर-गहिय-महासेलो लोणं भेसिउं पयत्तो । अट्ठपड-पाउरणो गहिय-धु[व]कडच्छगो' लोणेण सह राया विनविउमाहत्तो । देवेण भणियं— 'अरे नरेंदाहम ! अमुणिय-कज्जाकजं एयं महाणुभावं पावेसु वि अपावं, वंचणाय(प)रेसु ॥ वि सरलं, निहएसु वि सएदयं, णेक्कलंकं तियसाणं' वि पूयणेजं जिणधम्ममाणुट्ठाण- 'परं सावयं माराविसि, ता णत्थि ते जीवियं सविसयस्स' । राहणा भणियं ।

अवि य— अण्णाणोवहएणं” जं पावं कारियं मए देव ! ।

तं खम ण पुणो काहं खंति-परा होंति मुणि-देवा ॥

ततो संसिऊण सवित्थरं नियय-वोत्तंतं भणिओ राया— 'पाएसु' पडिऊण महाविभूईए ॥ पवेसेसु सावगं' अणुट्ठियं देव-वयणं ॥ राहणा । देवो वि सम्भाव-सारं ॥ पणमिऊण सावगं उप्पहओ गयण-मग्गेणं ति ।

१ क. 'मैतोप्र' पादवले । २ क. 'दारे' । ३ क. 'निय' । ४ क. 'ति मा' । ५ क. 'गामा' ।
 ६ क. 'दण्ड' । ७ क. 'ल्लै' । ८ क. 'हगो' । ९ क. 'ण, क. 'सु' णि । १० क. 'पुपरं सावि' ।
 ११ क. 'वं' । १२ क. 'पह' । १३ क. 'वर' ।

अवि य — 'कयपावो वि मणूसो मरणे संपत्त-जिण-नमोकारो ।

इच्छिय-सिद्धि पावइ पत्ता जहा मेंठ-देवेण ॥'.

इओ य सा तकरस्स नियय-चिट्ठियं साहंती पहंमि गंतुं पयइ त्ति ।

अवि य — 'जह जह तीए चरियं इक्क-मणो तकरो निसामेह ।

तह तह मयमइओ विव वेविर-देहो इमो जाओ ॥'

'अहो ! किपाग-फल-भक्खणं पिव ण सुंदरा एसा' — भाविऊणं संपत्त-नई-तीरेण गहिय-वत्था-मरणेण भणिया सा तेण — 'उत्तारेमो तावोवगरणं, पुणो वि तसुत्तारेस्सामो' भणिऊण उच्चिओ नहं पयइओ गंतुं । भणिऊणमणाए — 'ममं मोत्तूण कत्थ वच्चसि ?' । तेण भणियं — 'अलं तुज्झ संसग्गीए, दूर-ट्टिया वि जीवियं देअसु' त्ति । ततो सर-त्थंब-

११ निलोका कर-संछाईय-गुज्झ-देसा ठिया 'करण-लयाए दिट्ठा मेंठ-सुरेण । तीए संबोहणत्थं गहिय-मंस-पेसी आगओ जंबुओ, दिट्ठो अणेण नई-तड-संठिओ मीणो । तओ मंसपेसिं मोत्तूण पहाविओ 'मच्छ-गहणत्थं । इत्थंतरमि उक्खित्तं मंसं पक्खिणा, मीणो य पविट्ठो जलंमि । तओ विमणं जंबुयं णिएऊणं भणियमणाए त्ति ।

अवि य — 'साहीणं 'मंसं उज्झिऊण पत्थेसि मूढ ! किं 'मीणं ? ।

१२ एण्हि दुण्ह वि चुको अप्पाणं खाइसु सियाला ॥'

जंबुएण भणियं । अवि य —

'कर-संछाईय-गुज्जे ! महलिय-सप्पुरिस-कुलहरे ! पावे ! ।

गरणाह-मेंठ-चोराण चुकिए ! 'रुयसु अप्पाणं ॥'

अहो ! जइ सच्चमेस जंबुओ, ता कीस माणुस-भामाए मम पुणो 'दुच्चरियाणि जंपइ ? जाव

१३ विमला(णा) भावंती चेड्डइ, ताव दावियं मेंठ-रूवं । कहिऊण णमोकार-फलं देवत्तं काऊण धम्मकहा भणिया तियसेण — 'भदे ! संपयं पि पस(सम)त्थ-पाव-वण-जलणं अचित्त-चित्ता-मणि-विन्ममं कुणसु 'मुणि-धम्म' । तीए भणियं — 'फुससु कलंकं जेण करेमो' । तओ तजिऊण 'णरनाहं पवेसिया वसंतपुरे महाविच्छेदण' पोकखंता एसा गहिय-सिक्खा धूयपावा य गया देवलोगम्मि ।

१४ अओ भक्कइ — 'जेणेवंविहाउ' तम्हा ताण विरत्त-चित्तेण धम्मो कायवो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दोणहं पि हु महिलाणं सोऊणं कुणह वेरगं ॥

॥ नेउरपंडिय-नरेंदमहिलाण कहाणयं १३ सप्तमं ॥

स्त्रीभ्यो विरक्तस्यापि यदि कर्मपरतन्त्रतया विषयेच्छा जायते, तत आत्मा
दान्तव्य इत्याह —

सदाइसु रत्तेण वि दमियव्वो साहुणा णिओ देहो ।

सैज्जगिरि-सिद्धएण वि(व) संबोहिय-रायलोएणं ॥ १३

[शब्दादिषु रक्तेनापि दान्तव्यः साधुना निजो देहः ।

सैज्जगिरि-सिद्धकेनेव सम्बोधित-राजलोकेन ॥ १३]

भावार्थः कथानकगम्यस्तत्त्वेदम् —

— [१२. आत्म-दमने सिद्धक-कथा] —

सज्जगिरिम्मि कौकणय-नयरे समारोविय-गुरुभारे आरुहंति अवयरंते य दट्टुणा-
णुकंपाए राहणा तेसिं वरो दिन्नो ‘मए वि एयाण मग्गो दायवो, न उण एएहिं’ ति । ॥
इओ य एगो सेयंवर(सिंधवओ) पुराणो संजाय-संवेगो चिंतिउमाटत्तो त्ति ।

“मए वि अप्पा दंतो संजमेण तवेण य । मा हं परेहिं दंमंतो बंधणेहि वहेहि य ॥

अप्पा चेव दमेयव्वो अप्पा हु खलु दुहमो । अप्पा दंतो सुही होइ अस्सिं लोणे परत्थ य ॥”

ता तहा दमामि अप्पाणं जहा सुही होइ । गओ सज्जगिरिम्मि । गहिया वाहियाण
मज्जे सामन्नया । गुरुर-वाहि त्ति काउं जाओ तेसिं सो चिय मयहरो । अन्नया सेल-
मारुहंतेण आगच्छंतं साहुं दट्टुण देवो सिद्धएण से मग्गो । अबो ! मग्गो राय-
विदिण्णो अम्हाण वरो इमिणा समणगस्स मग्गं देंतेण । गया राय-कुले भारवाहिणो ।
वाहरिओ सिद्धो, जाओ ववहारो । सिद्धएण भणियं — ‘महाराय ! समारोविय-गरुय-
भर त्ति काऊण अम्हाण तए दिन्नो वरो, ता जइ मए वि भारो घेतूण मुक्को, सकेवेण
सो जइ तेण समणगेण उक्खित्तो; ता किं न दायवो से मग्गो ?’ । राहणा भणियं —
‘सुद्धु दायवो’ । तेहिं भणियं — ‘देव ! न तेण तण-मेत्तो वि भारो समुक्खित्तो’ । ततो
चारित्तधम्म-देसणा-पुव्वयं परुविओ अट्टारस-सीलंग-साहसिओ भारो त्ति ।

बोज्झंति नाम भारा ते चिय बोज्झंति वीममंति(ने)हिं ।

सील-भरो वोढवो जावजीवं अविस्सामो ॥

मुणि-वूढो सील-भरो विसय-पसत्ता तरंति णो वोढुं ।

किं करिणो पल्लाणं उव्वोढुं रासहो तरइ ? ॥

तओ संजाय-संवेगा के वि तेण चिय सह निक्खंता, अब्बे मावया संवोत्ता सह
नरेंदेणं ति ।

अओ भणइ — विसय-उप्पन्न-रागेण वि अप्पा दमिपव्वो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कहियं जो सुणइ नरो सो गच्छइ सासयं ठाणं ॥

॥ सज्जगिरि-सिद्धक-कथाण्यं समत्तं ॥

एकस्यामपि क्रियायां भावानुरूपं फलं प्राप्नुवन्ति प्राणिन इत्याह —

भाव-सरिच्छं खु फलं इक्काइ वि होइ जंतु-किरियाए ।

जह संव-पालयाणं वंदण-किरियाए नेमिस्स ॥ १४

[भाव-सदृशं खु फलमेकस्यामपि भवति जन्तु-क्रियायाम् ।

यथा संव-पालकयोर्वन्दनक्रियायां नेमिनः ॥ १४]

भावानुरूपं फलमेकस्यामपि भवति द्वयोर्बहूनां वा जन्तूनां क्रिया चेष्टा तस्यां जन्तुक्रियायामेकस्यापि यथा कृष्ण-सुतयोः संव-पालकयोरिति । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम् —

— [१३. भावानुरूप-फलं सम्ब-पालक-कथा] —

परितुलिय-सग्ग-नगरीए वारवईए अणेग-नरनाह-पणय-पय-यंकओ जायव'-सहस्सा-
णुगम्ममाणो सिंहामणत्थो चट्ठाविओ चासुदेवो निउत्त-पुरिसेहिं — 'देव ! पमोएण
वट्ठसि, समोसरिओ विमुक्क-भूत्तणो वि तहलोक्क-भूत्तणो, पण्डु-संसारधम्मो वि संसा-
राणुगओ अट्टारस-महरिसि-सहस्स-परिवारो भगवं अरिट्ठिनेमी रेवय-उज्जाणे' । तओ
तकाल-पयट्ठ-पहरिसि-विसेसेण दाऊण तेसिं जह-चेत्तिप-भहियं दाणं 'पमाए सव-
रिद्धीए वंदिस्सामो' आणवेऊण लोगं पुणो वि भणियं कण्हेण — 'जो पढमं सुए तित्थयरं
वंदइ, तस्स जहिच्छियं वर देमि' । निहा-खयं [मि] विवुट्ठेण य नियय-धवलहरे स्त्रिय गंतुण
कय(इ)वय-पयाणि धरणियल-णमिय-जाणु-कयलेण पवट्ठ(ड्ड)माण-संवेगाइसएण पण-
मिओ संबेण तित्थयरो । संकिलिट्ठ-परिणामेण य पालएण गंतुण राईए वंदिओ
रज्ज-लोमेण । चासुदेवो वि महाविच्छट्ठेण पयट्ठो भगवओ वंदणवडियाए । पत्तो
समोसरणं । भावसारं पणमिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं त्ति । अवि य —

तं किं पि अणन्न-समं सोक्खं तस्मासि णेमि-णमणंमि ।

जं कहिऊण न तीगइ संकासं निरुवम-सुहेण ॥

निसामिऊण य धम्मं जहा-अवसरं भणियं कण्हेण — 'केण अज्ज तुम्हे पढमं
वंदिया?' । भगवया भणियं — 'दवओ पालएण, भावओ संबेण । 'कहमे(हिं से)यं ?'

भगवया भणियं — 'एस अमविओ य पालओ, इयरो भवसिद्धिओ' । तओ दिण्णो
संवस्स वरो । ततः स्तुतिद्वारेणोक्तं कृष्णेन —

'द्वद्वाक्यतोऽपि केयांचिदबोध इति मेऽद्भुतम् ।

भानोर्मरीचयः कस्य नाम नात्कोरुहेतवः ? ॥

न चा(वाऽ)द्भुतमूर्कं कस्य प्रकृत्याऽऽश्रित्(क्लि)ष्ट-चेतसः ।

स्वस्था(चट्ठा) अपि तमन्ते(त्वे)न भामन्ते भास्वतः कटाः ॥"

अतो भगइ — एकाए वि जंतु-किरियाए भावाणुरूपं फलं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं० ।

॥ संव-पालय-कथाणयं समत्तं ॥

- प्रशस्त-भाववता च कुतश्चित् प्रम(मा)दादिभ्यः प्रावचनिके उद्गाहे जाते, तमाच्छाद्य यथा प्रवचन-प्रभावना भवति, तथा कार्यमित्याह —

पावयणिय-उद्गाहं गोवेउं पवयणुन्नइं कुज्जा ।

जह चंपा-नयरीए कया सुभद्राए सयराहं ॥ १५

[प्रावचनिकमुद्गाहं गोपयित्वा प्रवचनोन्नतिं कुर्यात् ।

यथा चम्पानगर्या कृता सुभद्रया इति ॥ १५]

भावार्थः कथानकगम्यस्तत्त्वेदम् —

— [१४. प्रवचनकलङ्कापहारे सुभद्रा-कथा] —

अथि इहेव जंघुहीवे दीवे भारहे वासे अंगा-जणवए वामसय-वण्णणिज्जा चंपा-नयरी ति । अवि य —

अथि पुरी पोरणा चंपानामेण दस-दिसि-पगासा ।

केत्ति व भुवण-गुरुणो आणंदिय-सयल-जिय-लोगा ॥

तत्थ य राया दरियारि-मत्त-मायंग-कुंभ-निदलणो ।

जयलच्छि-परिग्गहिओ जियसत्तू विणमि-संकासो ॥

तत्थेव वि(व)स[इ] इब्भो जिणदत्तो नाम मुणिय-जिण-वयणो ।

संमत्ताह-गुण-जुओ सारिच्छो अभयकुमरस्स ॥

तस्स सुभदं धूयं तव(१ च)न्निय-सद(द्ध)ओ निणुण ।

चित्तेह विही धन्नो जेणेसा फंसिया धणियं ॥

अहवा चिअ लद्ध-रसो ण उण विही जेण निम्मिउं एसा ।

उवणीया अन्नेसिं अमुणिय-रह-मोक्ख-सारेण ॥

ता जइ एयाए करं करेण गेण्हेइ [स]जीविओ होज ।

इय एवं चित्तंते अणंग-सर-गोयरं पत्तो ॥

तत्तो पट्टविया जिणदत्त-समीवे दुजाइणो वरगा ।

अण्णधम्मिउ त्ति काऊ(उं) ण दिन्ना तीसे य लाहत्थं ॥

गओ साहु-समीवंमि निसामिओ धम्मो जाओ कवड-सावगो । कालंतरेण य सम्मं निसामिति(त)स्स परिणओ सन्भावणेण । तओ कहिऊण मुणीण परमत्थं जाओ अभय-कुमार-सरिसो सावगो । जिणदत्तेण वि साहम्मिउ त्ति काऊण दिन्ना से सुभद ति ।

अवि य — काय-मणिणो निमित्तं गहिओ चित्तमणी वि कवडंण ।

मुणिय-गुणे भावेणं गहिए इयरो वि संपत्तो ॥

निरुविंयं वारेजय-वसं । समादत्ताणि दोसु वि इब्भ-कुलेसु त्कालाणुरूपाणि काय-वाणि । कमेण आणंदिए गागरय-जणे पत्ते वीवाह-दिवसे महा-विभूईए समोन्वृद्धा सा तेणं ।

- एवं च तीए सह सबभाव-सारं जीय-लोग-सुहमणुहवंतस्स बोलीणो कोइ कालो । अन्न-
 दियहंमि भणिओ जिणदत्तो नियगेहे नी(ने)मि सुभदं । जिणदत्तेण भणियं — ‘उवासग-
 भत्तो सबो वि ते सयणो अणुवड्ढंतीए मा कलंकं काहि’ ति । तेण भणियं — ‘अन्नम्मि
 गेहे काहामो’ । तहा कए तीए सह जिण-साहु-साहंमिय-संघ-दाण-वंदण-पूया-सारं
 १ धम्म-त्थ-काम-सणाहं बुहजण-पसंसणेजं जियलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ
 कालो ति । जिणधम्म-मच्छरेणं पइ-सइ(य)णो तीए छेड्डमलहंतो रोसानल-पज्जलिओ
 खवेइ कइ(ह) कह वि अप्पाणं । पुणरुत्तं च सयणेण भणमाणाणं वि ण से पइणो चलियं
 चित्तं । अन्न-दियहंमि पत्तो खमग-गुणी भेक्खट्ठा । गहिय-भेक्खस्स पवेड्डमच्छिभि
 कणोजं । तं चावणीयं सुभदाए जि(जी)हाए लिहिऊण य । संकंतो य से चीण-पेड्ड-
 ११ तिलओ मुणिणो मालंमि । अवसरो ति काऊण भणिओ से भत्तारो सयणेण — ‘संपयं
 किं भणिहिस्सि?’ ति ।

अवि य — ‘गिण्हइ दोसे वि गुणे जो रत्तो होइ जंमि वत्थुंमि ।

दुड्डो गुणे वि दोसे मज्झत्थो दो वि णिरूवेज ॥”

- चित्तिंयं से पयणे(इणा) - ‘जइ नाम विसुद्धोभय-पक्खा मुणिय-जिण-वयणा धम्माणु-
 ११ रत्ता एसा वि एयारिसमुभय-लोग-विरुद्धं कुणइ, ता किमेत्थ भञ्ज?’ । ण तहा
 उवयरइ । तत्तो चित्तिंयं सुभदाए — ‘किमेत्थ चोजं? जं गिहिणो कलंकं पावित्ति,
 एवं(यं) खु महादुक्खं, जं मह कजे पवयण-क्खिंसा । ता तहा करेमि, जहा पवयणस्स
 उण्णइ हवइ’ । चित्तिंती ए[सा] कओववासा सिय-वत्थाभरण-कुसुम-सोहिया ठिया
 सम्म[हि]ट्ठिणो देवस्स काउस्सग्गेणं ति । अवि य —

- २१ ‘जाव न पवयण-णेदा अवणी(णे)यं, ताव देव ! एत्ताए ।

ठाणाओ न चलामि’ भणिऊणं सा ठिया तत्थ ॥

“तण-सरिसं पि ण सिज्झइ कजं पुरिसस्स सत्त-रहियस्स ।

आरूढ-संसयस्स उ देवा वि वसम्मि वड्ढंति ॥”

तीए तव-तेय-चलिओ पत्तो तं भणइ सुरवरो — ‘किं ते ।

- २२ करेमो?’ तीए वि भणिओ ‘पवयण-नेदं पणासेसु’ ॥

‘णयरीए चत्तारि वि ढक्केऊणं पुणो वि भणिहामो ।

उग्घाडेउ जा सई चालणि-नीरेण दाराणि ॥

ताणि तुभं चिय मोजुं उग्घाडेस्संति णेय सेसाओ ।

रमणीओ’ परिक्हिउं तियसो पत्तो सयं ठाणं ॥

- २३ पञ्चसंमि विबुद्धो उग्घाडेउमतीरमाणो उ ।

दाराणि भणइ लोगो जो देवो होउ सो पयडो ॥

ताहे जंपइ द्वेवो ‘सइए उच्छोडियाणि गयणत्थो ।

उग्घडिस्संति ददं चालणि-परिसंठिय-जलेण’ ॥

- विगुत्ताओ अणेगाओ णरेंद-मंति-सेणावइ-सिद्धि-दिय-सत्थवाहाइ-वइयाओ । तत्तो
 २४ पुच्छिओ सयणो सुभदाए । संदेहमाणेण य न विसज्जिया, चालणि-द्विय-जल-दंसणाओ.

य पट्टधिया संजायाणंदे[ण] । ततो ण्हाया कय-बलिकम्मा अणेग-सय-पुरजणाणुगम्म-
 ञ्जाणा संपत्ता पुव-पओलीए । इत्थंतरंमि समाहयाइ मंगल-तुराई, आऊरिया असंखम-संखा ।
 संपत्ता किनर-किंपुरिस-जकख-विआहराणो । अ(उ)ग्घोसियं तित्थयर-नामं, पसंहि-
 (सि)या महरिसिणो, विभवओ सिरिसमण-संधो । उग्घाडिओ कसिणागुरु, देओ बली ।
 ततो पढिऊण तिनि वाराओ पंचनमोकार-महामंतं, उ(आ)च्छोडियाणि चालिणी-जलेण ।
 गुंजारवं कुणमाणाणि उग्घाडियाणि दोन्नि वि कवाडाणि । तओ समुच्छलिओ साहुकारो,
 सुकं गयण-ट्टिय-देवेहिं कुसुम-वरिसं । समाहयाइ देवतुराई । आणंदिया 'समत्थ-लोगा ।
 तओ महा-विच्छेडुणं एवं चिय दाहिण-पच्छिम-पओलि-कवाडाणि वि उग्घाडियाणि ।
 उत्तर-पओलिं पुण नीरेण अच्छोडिऊण भणियमणाए-‘जा मए जारिसी सीलवई होजा,
 सा विहाडेजा’ । सा तह चिय संपयंमि(पि) ढकिया चिड्डइ । ततो अणलिय-गुण-संथवेण ॥
 बुच्चं(धुव)ता धम्मिय-जणेणं, पसंसिजमाणा विम्भियाबद्ध-नागरएहिं, अणुगम्ममाणा
 आणंदिय-चेत्तेहिं नरिंद-णागर-सयणाइएहिं, पए पए कय-मंगलोवयारा, महाविच्छेडुणं
 संपत्ता जिण-मंदिरं । पणमिउं जिणं वंदिया साहुणो । तओ किंचि खणंतरं सोऊण
 जिण-वयणं तह चिय पत्ता नियय-घरं । ततो हरिसिओ सयणो, विलिओ पढिवक्खो,
 आणंदिओ समण-संधो । ॥

अओ भन्नइ-जह सुभदाए कयं तहा कायवं ति । एसुवएसो ।

सुयदेवि-पसाएणं चरियमिणं साहियं सुभदाए ।

सुय-विहिणा निसुणंतो लहइ फुडं तीइ सारिच्छं ॥

॥ सुभदा-कहाणयं समत्तं ॥

प्रवचनोन्नतिकारिणा च द्रव्ये नादरः कार्य इत्याह -

पावेण किलेसेण य समज्जिओ तह वि आवया-हेऊ ।

अत्थो संताव-करो निदरिसणं भाउणो दुजि ॥ १६

[पापेन क्लेशेन च समाज्जितस्तथापि आपद्देतुः ।

अर्थः सन्तापकरो निदर्शनं भ्रातरौ द्वौ ॥ १६]

कहमिणमतो भन्नइ -

— [१५. अर्थे भ्रातृद्वय-कथा] —

एगंमि संनिवेसे दोन्नि भाउणो अचंत-दोक्खिय-दारिदमहावसण-निहिणो दोहग्ग-
 कलंककिय सि । अवि य-

जंमंतर-कय-पावो रिट्ठो व भरंति कह वि ते पैट्टं ।

कुसुमाभरण-विलेवण-तंबोल-कहा वि नवि दिट्ठा ॥

अथवा तजो दारिद्र्य-महादोषस्त्रमणुहवंता गया सुरुद्धा-विसर । तत्थ य निन्दिय-
कम्माणुद्वाणेण महाकिलेसेण य दीहकालेण विदत्तो रूवुय-साहस्सिओ नउलगो ।
समोप्पन्न-पहरिसेहि चित्तिमणोहिं -

“किं ताए सिरीए पीवराए जा होइ अन्नदेसम्मि ? ।

जा य न मिचेहिं समं जं च अमेत्ता ण पेच्छंति ॥”

कं(क)मेण पत्थिया स-देसामिमुहं । परिवाडीए 'णउलयं वहतान परुप्परं समुप्पन्नो
बह-परिणामो, न वहे पयइंति । कमेण य पत्ता नियय-विमैयस्सासन्नं तडागं । परुइओ
महल्लय-भाया । पुच्छिओ डहरएण । इयरेण भणियं - 'पाओ(वो) हं जेण गहिय-नउलेण
मए तुज्ज वि वहो चेंतिओ' । डहरएण भणिउं(ओ) - 'मए वि एवं चिय पिसुणियं, ता
१० अलमिमिणा आवय-हेउणा जल-जलण-चोर-दाइय-णरेंदाइ-माहारणेणाणत्थ-निबंघणेणं
अत्थेण' । पक्खेत्तो तडागे नउलओ, तक्खणं चिय गहिओ मच्छएणं । ते वि पत्ता
णियय-मंदिंर । मीणो वि गहिओ धीवरेणं ओआयिओ विवणीए । थेरीए वि
पट्टविया धूया पुत्ताण पाहुणय-निमित्तं मच्छाण । तीए वि सो चिय गहिओ महंतो
मच्छो । पत्ता गिहं । फालितीए जाओ खणकारो, दिट्ठो दव्वाउन्नो नउलओ, लोहेण
११ कओ उच्छंगे । संजाय-संकाए पुच्छियं थेरीए, ण साहियमणाए, जायं भंडणं । मम्म-
देसाहया य मुक्का जीविएण थेरी । समुच्छलिओ कलयलो । पत्ता भाउणो, सेसलोगो
य । देट्ठो णउलगो । थेरी य मुक्क-जिया । मुणिओ एस वोचंतो अहो ! उज्झिओ वि
समत्थावयाण हेऊ अत्थो पुणो वि दुक्ख-कारणं जाउ त्ति ।

अपि च - “अर्थानामर्जने दुःखमर्जितानां च रक्षणे ।

१२ आये दुःखं व्यये दुःखं विगर्थं दुःखमाजनम् ॥”

रोवंता य निवारिया पास-ट्टिय-जणेण । ततो काऊण से उद्वेदेहियं, दाऊण
कुलपुत्तयस्स भणिणिं सोऊण सम्मत्त-मूलं पंच-महवय-लंक्खणं साहु-धम्मं वेरग्ग-
मग्गावडियाए पवइया दोणिण वि भाउणो त्ति । उवणओ कायवो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण दोन्ह भाऊणं ।

१३ सु(सि)ट्ठमिणं निसुणंतो लहइ नरो सासयं सोक्खं ॥

॥ दोभाइ-कहाणयं 'समत्तं ॥

एवंभूतोऽप्यर्थस्तथाऽपि न पापस्य गृहे तिष्ठत्याह च -

संतं पि घरे दव्वं पावस्स ण ठाइ, पुन्न-र(स)हियस्स ।

ठाइ किलेसेण विणा निदरिसणं माहुरा वणिणो ॥ १७

१४ [सदपि गृहे द्रव्यं पापस्य न तिष्ठति, पुण्य-र(स)हितस्य ।

तिष्ठति क्लेशेन विना निदर्शनं माधुरौ वणिजौ ॥ १७]

विद्यमानमपि गृहे द्रव्यं पापस्य पुंसो न तिष्ठति । यस्तु पुण्यभाक् तस्य क्लेशं
विनैव देवताऽनुभावादन्यत आगत्य तिष्ठति । मधुरार्या भवौ माधुरौ ।

— [१६. सपुण्य-पाप-द्रव्ये माधुरवणिक्-कथा] —

अरिथ दाहिण-दिमालंकार-भूया नियसपुरि-संका दाहिण-महुरा उत्तरमहुरा य । उत्तरमहुरी(रो)य वाणिओ गओ दक्खिणमहुरं । जाओ 'दाहिण-वाणियएण सह संववहारो परम-मिती य । तीए य नेव्वहणत्थं कओ संकेओ धूया-पुत्तेहिं जाएहिं कायवो संबंधो । कालंतरेण जाओ दाहिणस्स पुत्तो, इयरस्स धूया । कयं विवाहिजं ।' मरण-पञ्चवसाणाए य जीवलोगस्स पंचत्तीभूओ दाहिण-माहुरो वणिओ । कयमुद्ध-देहियं । समहिट्ठिओ पुत्तेण घर-सारो । लाभंतराय-कम्मोदएण य भेण्णाणि देसंतरा य गयाणि वाहि(ह)णाणि । गेह-गयं पि दद्धं जलणेण दवं, छम्भो वाणिओ । थलपहेणागच्छंतं दवं विलुत्तं तक्केरहिं, विहडियाणि करिसणाणि, पण्डाणि णिहाणाणि, विरत्ता सयण-बंधु-मित्त-परियण-णागरयाहणो । सब्बा अणुदियहं जेज्जिउमाढत्तो दव्व-पयावाइहि ।" अन्न-दियहंमि निरुवियो(ओ) ण्हवण-विही । निसओ ण्हाण-पीढे, चाउदेसिं ठविया चत्तारि कणय-कलसा, ताणं पुरओ रुपिया, ताण बहिं तंबया, ताण वि पुरओ मिम्मया सब्बा । किं बहुणा ? समुवणीओ सबो य ण्हवण-विही । अहिसित्तो पुब-ट्टिय-कलहोय-कलसेहिं । मुक्कमेत्ता य उप्पइया गयणयणे(ले) । एवं पण्डं सबं पि । उट्ठियस्स य ण्हाण-पीढं पि गयं । ततो गओ य भोयणत्थाण-मंडवं । विरइयाणि पुरओ सोवन्न-॥ रूपमयाणि विचित्ताणि थाल-कच्चोलाईणि । परिविट्ठो विचित्ताहारो । जिमियाहारस्स य एकेकं नासिउमाढत्तं । जाव मूल-थालं पलायंतं गहियं कण्णो तं चिय मोत्तूण णढं थालं पि ।

अवि य — "कुल-जलनिहिणो वुट्ठिं को वि नरो कुणइ पुण्णिम-मसि व ।

जायंतो चिय दूरं आणंदिय-महियलाभोगो ॥"

वंस-फलेणं व मए पावेण विणासिओ निओ वंमो ।

रेद्धी य ताय-जणिया एण्हे(ण्हि) किं मज्झ गेहेण ? ॥

एवं च वेरग-भग्गावडिओ तहाविहाणं साहूणं समीवे धम्मं सोऊण कोडेण गहिय-थाल-खंडो पवइओ एतो । पढियं किंचि सुत्तं । निसामियत्थो एगागी विहरमाणो पत्तो जिणायतण-मंडियाए उत्तर-महुराए । भिक्खुद्धा भमतो कमेण पत्तो इब्भ-गेहं ।" दड्डो णेण तक्खणं निय-ण्हाणुवगरण-ण्हाओ गहिय-तालि-धं(विं)टाए अच्चंत-रूववईए धूयाए वीइजंतो कच्चोल-सुत्ति-करोडयाइ-सणाहे खंडथाले भुंजंतो इब्भो । लद्ध-भिक्खं पि उवगरण-दिन्न-देहिं साहुं दड्डूण भणियं इब्भेण — "किं भगवं ! बालियं पलोएसि ?" सुणिणा भणियं —

"रूवेसु भइ ! भइय-पावएसु दिट्ठिविसयमुवगएसु ।

रुट्ठेण व तुट्ठेण व समणेण सया ण होयवं ॥"

ता णाहं बालियमणुरागेण पुलोएमि । 'कं सु एयं मंडोवगरणं । 'कत्तो य एयं तुज्झ ?' इब्भेण भणियं — 'अजय-पजय-पिति-पजयागयं' सबभेवसुवगरणं, अत्थो य कोडि-संखो, रयणाणि य विविह-रूवाणि । साहुणा भणियं — 'किमे[ए]ण असंबद्ध-

• पलावेण ? नाहमुवगरण[स्स] अत्थी, किं खु महल्लेण कोऊहलेण पुच्छामि । जेण
 एयाणि ण्हाण-भोयणंगाणि पुवं ममं आसि । खीणं पुञ्चं च ममं मुत्तुं उट्ठेऊण पुलोय-
 तस्स' य अत्थ ग्याणि जाव इमं थाल-खंडं ठियं' । कट्ठिऊण उवट्ठियाए कयं थाल-
 समीवे झड चि लगं । ततो पणट्ट-संको इब्भो कहिउमाढत्तो - 'ण्हायमाणस्स मे आगओ
 • आगासेणं सव्वो वि एस उवगरण-वेच्छड्डो' । गेहमुवगएणेया देट्ठाओ नाणाविहाओ
 निहीओ ।

अवि य - जा सुविणे वि न सुणिया कुबेर-धण-लच्छि-विब्भमा रिद्धी ।

अणुक्कल-दिब-जोगा सा जाया मज्झ कत्तो वि ॥

काए पुरीए जाओ ? को व तुमं ? कस्स भब्भसे तणओ ? ।

" इब्भेण पुच्छिएणं कहियं सवं पि से सुणिणा ॥

हंत ! एसो सो मे जामाउओ । कंटे वेत्तण सम्भाव-सारं रुब्भो इब्भो । भणियं च
 णेण - 'तुमं मज्झ जामाऊ, एमा वि ते बालभाव-देव्वा भारिया । एसो वि सव्वो वि
 हु तुह संतिओ घर-सारो । एयाणि धव[ल]हराणि, एसो य आणा-णेहेस-करो परियणो,
 एताणि य अग्घेयाणि अणेगाणि महारयणाणि । महद्व-निचएण ता भुंजसु जहत्थि-
 " (हेच्छि)ए भोगे । भुत्त-भोगो अ पच्छिमे वयं(य)सि करेजसु सुणि-धम्मं' । विरत्त-
 विसएण भणियं सुणिणा -

"सल्लं कामा विसं कामा कामा आसी-विसोपमा ।

कामे पत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गयं के वि ॥"

महासत्त ! क्याइ पुरिसो काम-भोगे उज्झइ, काम-भोगेहिं वा पुरिसो उज्झिज्झइ ।
 • ता काम-भोगे परिचत्तेण अचित्त-चित्तामणि-संकासो पत्तो साहु-धम्मो । एय-परि-
 पालणेण य विज्जुलया-चंचलं सारीर-माणस-दुक्ख-निबंधणं सफलीकरेमि मणुयत्तणं ति ।

अवि य - "तह सुणिणा से सिट्ठो संसारो तं-निबंधणं सवं ।

भोक्खो य सोक्ख-हेऊ जह निक्खंतो महासत्तो ॥"

उवणओ कायव्वो चि ।

२६ सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चुरियं ।

'माहुर-वणियाण दोण्ह वि निसुणंतो लहइ निबाणं ॥

॥ माहुरवाणिय-वैत्थानयं समत्तं ॥

तेन च पुण्य-पाप-फलज्ञेन विषयादि-निमित्त-परित्यक्त-सन्मार्गेण श्रुतमाकर्ण्य
 सन्मार्गे स्थातव्यमित्याह -

अपसत्थ-निमित्ताओ उज्झिय-मग्गा वि ठंति सुह-मग्गे ।

रायसुय-खुल्लगा-विव अवसर-पठियं सुणेऊणं ॥ १८

[अप्रशस्त-निमित्तात् उज्झित-मार्गा अपि तिष्ठन्ति शुभ-मार्गे ।

राजसुता-क्षुल्लका इव अवसर-पठितं श्रुत्वा ॥ १८]

अप्रशस्त-निमित्तं विषयादिकम् । राजसुता च क्षुल्लकौ च राजसुता-क्षुल्लकाः । शेषं स्पष्टम् । विशेषस्तु कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि -

— [१७. शुभमार्गादरे राजसुता-कथा] —

वसंतउरं नयरं । जियसत्तू राया, धारिणी से भारिया । ताण य सयल-लक्खणाणु-गया रइ-संकासा कन्नगा । तीए य कुविंद-धूयाए सह जाया परम-मिच्छी ।

“सुललिय-पय-संचारा सुवन्न-रयणुच्छलंत-रवै-सुहया ।

छंदमणुवत्तमाणी कहाऽणुरूवा सही होइ ॥”

कुविंदसालाए य ठिया धुत्त-कोलिया । ताण इकेण गांयतेण आवजियं कोलिय-धूयाए हिययं । निविट्ठो धरिणी-सहो । ससंकाण कारिमं विलमियं चित्तिऊण भणिया सा धुत्तेण - ‘अन्नत्थ वच्चामो’ । तीए भणियं - ‘मम वयंसिया राय-धूया, तं पि धिच्छूण वच्चामो’ । ‘एवं’ ति धुत्तेण पडिवन्ने पइडाविया तीए राय-कन्नगा । कय-संकेयाणि ॥ पयङ्गाणि पञ्चूसे तिन्नि वि । वच्चंतीए सुआ एसा गीतिया राय-कन्नगाए गाइजंती ।

अवि य - “जइ फुला कणियारया चूयय ! अहिमामयंमि घुट्ठंमि ।

तुह न खमं फुल्लेउ जइ पच्चंता करेति डमराइ ॥”

एयं निसामिऊणं चितियं रायकन्नाए - ‘अबो ! वसंतेण चूओ उवालद्धो ! जइ नाम अच्चेताहमा एए कणियाराइणो अहिमामण घोसियंमि पुप्फंतु नाम; तुमं पुण सबोच्चमो, ॥ अतो ण जोचं तुह पुप्फेउं । एवं जइ एसा अच्चेताहमा कुवेद-दारिया पर-पुरिसेण सह वच्चइ, वच्चउ णाम । अहं पुण सुविसुद्धोभय-पक्खा सबोच्चमा य; ता कहमेयारिसं उभय-लोग-विरुद्धं जण-गरहियं कुल-कलंक-भूयं करेमि ?’ ति चिन्तिऊणं ‘मए आभरणगाणि विस्सारियाणि’ एतेण ववएसेण गया नियय-मंदिरं राय-कन्नगा । तद्विसं च पत्तो चरडाईएहिं धाडिओ नरेंद-तणओ । जोगो ति काऊण दिन्ना स चिय पिउणा ॥ महा-विच्छङ्खेण, पत्तो वारेजय-महूसवो । तीए सह सम्भाव-सारं विसय-सुंहमणुहवंतस्स बोलीणो कोइ कालो । अन्न-दियहंमि दिन्नं राइणा से बलं । गओ नियय-देसे, विजिय सत्तुणो अहिट्ठियं रजं । कओ तीए महादेवीए पट्ट-बंधो ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण राय-कन्नाए ।

कहियं जो चरियमिणं सुणइ सो लहइ निवाणं ॥

॥ रायधूया-कथाणयं ममत्तं ॥

[१८.] द्वितीयं क्षुल्लकोदाहरणम् । तच्चेदम्—

एगंमि संनिवेसे गच्छे एगं गहण-धारण-समत्थं बहुविह-गुणावासं चेह्यं वत्था-
हाराईहिं सूरिणो वट्ठा(ट्टा)वेंति । कालंतरेण य संपत्त-जोवणस्स मोहणीय-कम्मोदयाओ
समुप्पन्नो विसयाहिलामो । पयडीहूया अरई, पणट्ठो कुलाहिमाणो, विहलीहूओ गुरुव-
एसो । उण्णिकखमामि त्ति संपहारिऊण गहिय-दवलिंगो चिय पहाविओ एकाए दिसाए ।
सउणासउण-निरूवणं करंतेणं सुया सर-तेयस्सि-जुवाणएहिं पट्ठिजंती गीइय चि—

“तंरियन्वा य पइत्तिया मरियन्वं वा समरे समत्थएण ।

असरिस-जणओफेसणया ण हू सहियन्वा कुले पसूएणं ॥”

एयं सोऊण चित्तिंयं खुड्डएणं हंत ! असासय-कायमणि-तण्हाए चिंतामणिमिव
उज्झिण नीयजणेहिंतो सहियवा ‘पुराण-पणड्ड-धम्म ! अधंने(धम्म)य ! महापाव !
॥ कुल]फंसण ! अदट्ठ ! अणसणारूढ !’ एवमाइणो अपसत्थ-सदा । भग्ग-वया च
णियमा णरगेसुववजंति । अवि य—

“वरं प्रविष्टुं ज्वलितं हुताशनं न चापि भन्नं चिर-संचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्ध-कर्मणो न चापि शील-स्खलितस्य जीवितम् ॥”

इमं च तित्थयर-वयणं संजाय-संवेगो भाविउं पयत्तो । अवि य—

॥ “इहं खलु भो ! पव्वइएणं उप्पन्न-दुक्खेण संजमे अरइ-समावन्न-चित्तेण ओहाणुपेहिणा
अणोहाइएणं चेव हयरस्सि-नायकुर्स-पाय-पडागा-भूयाइ इमाइ अट्ठसर ठाणाइ सम्मं संपडि-
लिहियन्वाइ हवति । त जहा—

“हं भो ! दुस्समाए दुप्पजवी लहुस्सगा इत्ति(त्तो)रिया ।

गिहीण काम-भोगा भुज्जो असाय-वहुला मणूसा ॥

॥ इमे य मे दुक्खे ण चिरकालोवट्ठाइ भविस्सइ” त्ति ।

इय एवमाइ-बहुविह अज्झयणत्थेण जणिय-संवेगो ।

णिंदंतो निय-चरियं संपत्तो गुरु-समीवंमि ॥

आलोइय-निदिय-पडिक्त-कय-जहारुह-पायच्छेत्तो य सामन्नं काउं पयट्ठो त्ति ।

उवणओ कायवो ।

॥ सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुंसारेण खोडय-कहाणं ।

कहियं जो सुणइ नरो सामन्ने निबलो होइ ॥

॥ खोड्डय-कहाणयं ‘समत्तं ॥

[१९.] अन्यदपि क्षुल्लकारुयानकमभिधीयते—

इत्थ(अत्थि) इहेव भरहद्धवासे विउसजण-सलाहणिजं गुण-निहाणं साकेयं महानयरं ।

॥ दरिय-पडिवक्ख-मत्तमायं ग-जयकेसरी जयसिरि-संकेयठाणं पौंडरीओ राया । कंडरीओ से
यु(व)राया, रह-संकासा जसभदा से भारिया । तीसे य रुव-लावण-जोवण-कला-

१ ह. क. ज. ०रेण । २ ह. क. ज. तति० । ३ ह. क. ज. इयह । ४ ह. क. ज. कुसल० ।

५ ह. क. ज. ०नु० । ६ ह. सं० ।

• कलाव-वहिय-चित्तेण चितियं पुंडरीएण-‘अलं मे जीविएणं, जह एयाए सह विसय-
सुहं ण सेवेज्ज’ । अन्न-दियहंमि अणवेक्खिऊणेह-परलोग-भयं भणिया राइणा-‘सुंदरि !
ममं पडिवज्जसु’ । तीए भणियं-‘महाराय ! मम भत्तुणा तं पडिवज्जो, सो मए
पुव-पडिवज्जो चेव । तेण भणियमलं परिहासेण, पुरिसभावेण पडिवज्जसु । तीए भणियं-
‘महाराय ! मा एवमाणवेसु’ । तेण भणियं-‘किमित्थ बहुणा ? मयण-जलण-जालावली-
डज्जंतं मे सरीरं संगम-जलेण निव्वेसु’ । तीए भणियं-

“प्रमाणानि प्रमाणस्थैः रक्षणीयानि यत्नतः । सीदन्ति हि प्रमाणानि प्रमाणस्थैर्विसंस्तुलैः ॥”

ता अलमिमिणा कुल-कलंक-भूएणं दोग्गह-निबंधणेणं दुरज्जवसाएणं । परिहरिओ य
एस मग्गो खोइसुचेहिं पि” । अणुदियहं पत्थेत्तस्स अन्नदियहम्मि भणियमणाए-
‘किमेयस्स वि भाउणो ण लज्जिहिसि ?’ । ‘अहो ! एसा कंडरीय-संकाए ण मम
पडिवज्जइ, ता वावाइऊण एयं गिण्हामि देवि’ । तह चिय काऊण भणिया एसा-
‘संपयं किं भणिहिसि ? वावाइओ भाया’ । ‘हृदी ! इमिणा वि(चि?)लाएण मम निमित्तं
गुणनिही अजउत्तो वावाइओ; ता जाव न सीलस्स खंडणं करेइ, ताव अन्नत्थ वच्चामि’
त्ति-चित्तिउमावन्न-सत्ता सावत्थी-गामिणा सत्थेण सह गुंतुं पयइ। चितियं च णाए

“विमयासत्तो पुरिसो कजाकजं न पेच्छए कह वि ।

इंतूण नियय-भायं पत्थेइ ममं जओ राया ॥”

कमेण य पत्ता सावत्थीए । तत्थ य अजियसेणो आपरिओ, कित्तिमई पवि(व)-
त्तिणी । सा वि पत्ता तीए समीवं । वंदिया सविणयं । अहो ! खलु एयारिसाए वि
आगितीए, नरेंदपत्ती-सरिच्छेहिं पि लक्खणेहिं, तहा वि एरिसी अवत्थ त्ति चित्तिऊण
भणियं मयहरी(रि)याए-

‘का सि तुमं ?, कत्तो वा केण व कजेण आगया इत्थ ?’ ।

इय पुच्छिया[य] तीए गुरु त्ति काऊण परिकहियं ॥

मयहरिया[ए] भणियं-‘धन्ना तं सुयणु ! जेण परिचत्तो ।

सयण-जण-विसय-भोगो सीलस्स विणासण-भयाओ ॥

ता इत्थ चेव वच्छे ! निच्चं चिय आयरो ण मोत्तवो ।

जेण ण सीलवईणं असज्जमिह अत्थि भवणे वि ॥

ततो परुविओ वित्थरेण अट्टारस-सीलंग-साहस्सिओ महाभारो । संजाय-संवेगाए
पडिवज्जो तीए वि त्ति । अवि य-

सारीर-माणसाणेय-दोक्ख-तवियाए तीए पडिवज्जं ।

सामन्नमसामन्नं निबंधणं सग्ग-मोक्खाणं ॥

जह जह बहइ एसा चारित्त-गुणेहिं, तह य पोट्टं पि ।

जायासंकाए पवि(व)त्तिणीए अह पुच्छिया एसा ॥

‘पुर्वं चिय’ निय-पइ-संगमेण जायं, इमं ण मे कहियं ।

‘मा पव्वजा-विग्घं काहिह’ भणियं इमाए^१ वि ॥

• ततो सावय-घर-पच्छमे द्विया य पय्या एसा दारयं । कमेण बहंतो दारओ जाओ ॥

अट्टवारिसिओ, गाहिओ मुणि-किरियं । पमत्थ-वासरे पव्वाविओ सरिणा । गहिया
दुविहा वि सिक्खा । समइकंतो कोइ कालो । संपत्तो जोवणंति । अपि च -

“अवश्य यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना ।

विकारः खलु कर्त्तव्यो नाविकाराय यौवनम् ॥”

५ चारिचावरणीय-कम्मोदया समुप्पन्न-विसयाभिलासेण चितियं खोड्डय-साहुणा - “ण
तरामि पव्वजं काउं, ता सेवेमि विसए, पच्छा पव्वजं काहामो ।” णिवेइयमिणं जणणीए ।
तीए भणियं - “वच्छ ! मा एवं पलवसु । आयरियओ णाहि त्ति, अकुल-पुत्तउ त्ति
गणिस्सइ । पवि(व)त्तिणी मुणिस्मइ, अविणीउ त्ति संभाविस[इ]त्ति । सेसलोगो जाणिहि
त्ति, पवयण-निंदं काहि त्ति । मयणा णाहिंति, लज्जिया भविस्संति । अन्नं च वच्छ !
॥ विवागदारुणं विसय-सुहं त्ति ।

अपि च - “आदावत्तभ्युदया मध्ये वृद्धार-हास्य-दीप्त-रसाः ।

निकाये विषया वीभत्सा कर(रु)ण-रुज्जा-भयप्रायाः ॥

यद्यपि निषेव्यमाना(णा) मनसः परितुष्टिकारका त्रिपयाः ।

क्रिपाकफलादनवद् भवन्ति पश्चादतिदुरन्ताः ॥”

१५ “अन्नं च भग्ग-पयण्णा इहइं पावं चित्ठण सह कलंकेण ।
वच्चंति महानरयं ता पुत्तय ! कुणसु पव्वजं ॥”
‘जाणामि सव्वमिणमो अहं किं करेमि ? पावो इं ।
न तरामि अंब ! काउं सामन्नं जंपियं तेण ॥
‘तह वि य मज्झ कएणं वारस वरिसाणि कुणसु पव्वजं’ ।
२५ तीए उवरोहेणं सो चिट्ठइ तत्तियं कालं ॥
पुच्छइ पुणो वि जणणिं तीए भणिओ वि जा न संटाइ ।
ताहे पुणो वि भणिओ ‘इण्हि मम सामिणी पुच्छ’ ॥
पुट्ठा एसो भणिओ मयहरियाए ‘असासए जीए ।
किं काहिसि विसएहिं ?, दवेण वि तण्णिमित्तेण ? ॥’
२६ इय धरिओ वि न चिट्ठइ धम्म-विमुक्को जयंमि बाणो व ।
लोहाणुगओ पुणरवि वारस वरिसाणि जा धरिओ ॥
पुन्नेसु तेसु परिपुच्छियाए उज्झाय-पाय-मूलम्मि ।
तीए सो पट्ठविओ तेण वि से साहियं सीलं ॥
जाहे ण ठाइ हियए अमयं पिव राहुणो पुणो धरिओ ।
३५ तत्तिय-कालं तेण वि पुन्ने अह पुच्छिओ सो वि ॥
तेण वि खोड्डो भणिओ सव्वणम्हाण सामिओ खूरी ।
तो तं दट्ठुं वच्चसु अह पत्तो से समीवंमि ॥

‘वच्छ ! दुल्लो एस तर-तम-जोगो ।

अवि य - “भूएसु जंगमत्तं तेसु वि पंचिदियत्तमुक्कोसं ।

३५ तेसु वि य भाणुसत्तं मणुयत्ते आरिओ देसो ॥

देसे कुलं पहाणं कुले पहाणे इ जाइसुकोसा ।
 तीए रूव-समिद्धी रूवे वि च बलं पहाणपरं ॥
 होइ बले वि य जीयं जीए वि पहाणयं तु विभाणं ।
 विभाणे संमत्तं संमत्ते सील-संपत्ती ॥
 सीले खाइयभावो खाइयभावेण केवलं 'नाणं' ।
 केवलिए पडिपुत्ते पत्ते परमक्खरे मुक्को(क्खो) ॥

माणुस्साइओ सीलावसाणो दुलहो एस तर-तमजोगो चोल्लयाइ-^१दिट्ठतेहिं । पत्तो एसो तए, ता मा असुइयाणं^२ असुइ-देहु^३मवाणं करि-कन-चंचलाणं असार-दंडोवमाणं विसयाण कए उज्झसु, किंचि पढसु सुत्तं, निसामेसु परमत्थं, भावेसु अणेच्चाइयाउ दुवालस भावणाओ,^४ निरूवेसु संसारासारत्तणं, पयडेसु नियय-विरियं, पालेसु बंभ-^५ गुत्तीओ,^६ सहसु परीसहोवसग्गे । किं च-

“काम ! जानामि ते मूलं संकल्पात् किल जायसे ।
 ततस्तं न करिष्यामि ततो मे न भविष्यसि ॥”

अन्यच्च-^७ “पैशाच्चिकमारुख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलबध्वाः ।
 संयम-योगैरात्मा निरन्तरं व्यावृ(पू)तः कार्यः ॥
 देवलोकोपमं सौरुयं दुःखं च नरकोपमम् ।
 प्रव्रज्यायां तु विज्ञेय रतस्य विरतस्य वा (च) ॥”

ता संय(ज)मे रई काऊण उवहसु सील-भारं । एवं पि भणिओ जाहे ण हु पडिबज्जइ सामन्नं । ताहे धरिओ दूरिणा वि दुवालस वासाणि । पुत्तेसु य तेसु गमणत्थं पुच्छिओ दूरी । पुणो कया धम्मकहा, ण से परिणयं^८ चि । अवि य-

इय मणहर-महुर-सुपेसलं पि वयणं न ठाह से हियए ।
 वमिणो व पायसं तं मुक्को गुरुणा वि सो ताहे ॥

‘अहो ! से कम्म-गरुयत्तणं, जेण अडयालीसाए वि वासेहिं णावगया विसय-त्तण्हा; ता मा जत्थ वा तत्थ वा कंमयरो व किलिस्सउ’ भावेत्तीए कहिऊण पुष्पाणुभूयं, भणिओ जणणीए-‘वच्छ ! एयं पुष्पाणीयं मुहाए सह कंबल-^९ रयणं धित्थण वच्चसु साकेए पुंडरीय-समीवंमि’ । ‘एवं’ ति पडिबज्जिऊण गहिय-दव्वलिंणो कमेण य पत्तो तत्थ पओस-समए । ‘पच्चूसे णरनाहं पेच्छिस्सामो’ ठिओ उज्जाणसालाए य । समादत्तं पिच्छणयं । निसम्भा नरिंदाइणो । समादत्तो पुव्वरंगो । पणक्खिय णिट्ठि(णट्ठि)या । कोऊहेलेण गओ खोइओ । सव्वाइयं च नुच्चमाणीए आवजिया णरेंदाइणो, विदत्तो साहु-सदो, पावियं दव्वं । अच्चंत-खिम्भा य पच्चूसे पयलाइमोदत्ता ।^{१०} ततो चित्तियं से जणणीए ‘अहो ! वा(तो)सिओ रंगो, विदत्तो जसो, ता मा पयलायंती लोगाओ णिंदं पावउ’ चि । तीए बोहणत्थं पडिया एसा गीतिया-

१ इ. ज. णां । २ इ. ०ट्ठिं । ३ इ. क. ०ज्जाणं । ४ अ. ०उ । ५ इ. क. अ. ०यणं । ६ इ. कामरायं ।

“सुदु गाह्यं सुदु वाह्यं सुदु नभ्यं सामसुंदरि ।

अणुपालिय दीहराहण उ सुमिणंतए मा पमायए॥”

इमं निसामिऊण पडिबुद्धा णडिया, इमे य खोड्डाहणा(णो) । ततो तुडुएण खुड्डएण सय-
सहस्स-स्रुहं खेत्तं कंबलरयणं, जसभेण णरवइ-सुएणं कुंडला, सिरिकंताए इभ-घरिणीए
हारो, जयसंधिणा सचिवेण कडयं, कण्णपालेण मेटेण अंकुसो त्ति ।

“खोड्डाहणहि पंचहि अवसर-पट्टिएण तुडु-विचेहि ।

सयसाहस्साणि इह देभाणि विसिद्ध-दाणाणि ॥”

अणुच्चि(चि)य-दाणाओ य पुच्छियाणि राहणा पच्चसे सव्वाणि मि(मे)लेऊण । तओ
खुड्डएण पुढ-संबंधं सबं साहिऊण जाव विसयाभिलासी तुज्झ समीवे पट्टविओ । इमं
“च सोऊण पडिबुद्धेण दिण्णं कंबलरयणं । ततो बहु मभिऊण सम्भाव-सारं भणिओ
राहणा – ‘गिण्हसु रजं, करेसु अंतेउरं, उवञ्जुसु रायसिरि, पच्छिम-वयंमि करेसु ववजं’ ।
खोड्डएण भणियं – ‘कह दीहकाल-विढत्तं सीलं खण-सुक्ख-कएणं परिमुंयामि’ त्ति ।

“दीहरकालं सीलं काऊणं कह श्रुयामि ? एचाहे ।

को गोपयंमि ‘बुद्धइ जलहिं तरिऊण मन्दो वि ॥”

“राहं सुओ सो भणइ – ‘अजं कल्लं वा तुमं वावाइऊण रजं गेण्हस्सामो[त्ति]
कय-संकप्पओ वि बुद्धो गीतियाए’ । राहणा भणियं – ‘अलं वियप्पेणं, देमि ते
रजं’ । सो वि गेच्छइ । सिरिकंता भणइ – ‘घारस वरिसाणि पउत्थस्स पइणो अजं
कल्लं वा पुरिसं पवेसेमि जाव गीतियाए बोहिया’ । राहणा भणियं – ‘इच्छा तुज्झ ।’
तीए भणियं – ‘अलमेयाए इच्छाए’ । अमच्चो भणइ – ‘अरेहि णरंदेहिं सह मिलामि,
“जाव पडिबुद्धो’ । मेटो भणइ – ‘पच्चंत-णरंदेहिं भिण्णो हं । जहा हत्थि देसु, भारेसु
वा’ । राहणा भणियं – ‘करेसु जं ते पडिहा[इ]’ । तेण भणियं – ‘अलमणेणं थेव-
कालाणुवत्तिणा असुंदराणुड्डाणेणं’ । पवा(च्छा) सव्वेसिं कया खोड्ड[ए]ण धम्मकहा ।
संजाय-विसेट्ट-चारित्त-परिणामाणि य खोड्डएण पवावियाणि चत्तारि वि । अब्बे
सावया कया ।

“अओ भच्चइ – जहा खोड्डएण कयं, तहा कायवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण खोड्डय-कहाणं ।

कहियं भावेह(इ) मणो जाइ नरो नूण वेरगं ॥

॥ खोड्डय-कहाणं समत्तं ॥

“सत्पुरुष-सङ्गात् पापेभ्यो निर्वर्त्तते जन्तुरित्याह –

सत्पु(सुपु)रिस-संगाउ णरो इह परलोए य लहइ कल्लाणं ।

जह साहु-णिसेवाए पत्तं सत्तवइय-नरेण ॥ १९

[सत्पुरुषसङ्गात् नर इह परलोके च लभते कल्याणम् ।

यथा साधु-निसेवया प्राप्तं सप्तपदिकनरेण ॥ १९]

१ इ. “सुण” । २ इ. “तौके” । ३ इ. क. छोड्ड । ४ इ. क. सो । ५ इ. क. तं मं भावेण
रजं स्वामो । ६ इ. क. गिण्होहि । ७ इ. क. संमत ।

— [२०. सत्पुरुष-सङ्गे बङ्कचूलिकथा] —

वसन्तपुर-वासिणो ह्यसत्तुणो सुओ रा(ना)य-विरुद्धकारी जणएण निद्राडिओ परि-भमंतो ठिओ पल्लीए । कमेण य जाओ पहाण-जोहो समण-बंमणाईणं न अछियइ — ‘मा धम्म-सवणाउ पाणाइवाईणं णियत्तिसामो’ । ततो से तिविहं तिविहेणं पंचेदिय-घायं करंतस्स, असच्चं भासितस्स, परद्वं हरंतस्स, पर-कलत्ताणि सेवंतस्स, इंगाल-कम्माणि करंतस्स, अच्चंत-रोहज्झाणे वट्ठंतस्स, समइकंतो को वि कालो । विकाले अन्नया विहरमाणा पत्ता तत्थ साहुणो । ओत्थरिओ पढम-पाउसो । भणिया गाम-गोहा ‘को अम्हाणं वसहिं दाहिति ?’ । अजेमो एएहि खलीकीरउ त्ति चिंततेहिं भणियं — ‘अत्थि मे परमसावगो बंकचूलो नाम सो दाहीह त्ति निलयं’ सहाहारवत्ताईहि । गया साहुणो से गेहं । अणाढाय-मणे य तंमि भणिओ गुरू — ‘न याणिमो किमेस सावगो न वि त्ति’ । तेण भणियं — ‘किं निमित्तमिहागया ?’ । तेहि सम्भावे कहिए चैतियं बंकचूलिणा — ‘अहो ! ताण जहन्नत्तणं, जमेते महाणुभावा विपयारिया’ चिंतितेण भणियं बंकचूलिणा — ‘नाहं सावगो, जस्म मे ण किंचि अकायवमत्थि । किं खु एगाए ववत्थाए देमि वसहिं, ण मे धम्मो कहेयवो’ । ‘एवं’ त्ति पडिवज्जिऊण ठिया मुणिणो । तओ पणट्ट-चंद-जुओ वियंभिओ सिसिर-वण-पवणो, अंधारियं नभयलं, वित्थरिओ घण-रवो, पयडीह्या सोयामणी, पफुल्लिया कयंबा, उम्मेण्णा णव-त्तणंकुरा, पयट्ठा सलिलुप्पीला, उम्माहीयाउ पउत्थवईयाओ, ठाणट्टिया पहिया, भग्गा पवा-मंडवा, गया रायहंसा, हरिसिया कासया, जोत्ता णंगला, हरिसिया साहीण-पीयइ(पिय)मा मयाउरा मोरा, रडंति दहुरा, वियंमंति गयं(इं)दा । अवि य —

“मेहाण रवो बरहीण कलयलो विज्जुलाण संलावो ।

इक्किओ दुविसहो कयंत-दंडो व विरहीण ॥

इय जं जं चिय दीसइ पाउस-लच्छीइ भूसियं भुवणे ।

आइअ-कड्डिय-सरो तहिं तहिं वच्चइ अणंगो ॥”

तओ एवंविहो घण-समओ । एकविहमसंजमं परिहरंताण, राग-दोसे निद्धडेंताणं, दंडग-ति-गारव-सल्ल(ल्ल) परिहरंताणं, विकहा-सन्नाओ सुसुपूरंताण, किरिया-कामगुणे उज्झंतंताणं, महबयाणि धारयंतंताणं, जीव-निकाए रक्खंतंताणं, भय-ट्टाणाणि परिहरंताणं, मय-ट्टाणाणि णासेंतंताणं, बंभ-मुत्तीओ रक्खंतंताणं, मुणि-धम्मं पालेंताणं, सावय-पडिमाओ सहंतंताणं, मुणि-पडिमाओ सेवंतंताणं, किरियाठाणाणि भावेंताणं, भूय-ग्गामे परूवेंताणं, परमाहंमिए कहेंताणं, गाहा-सोलसयाणि पढंतंताणं, संजमं सेवंतंताणं, अबंभं परिहरंताणं, नायज्झयणे य परूवेंताणं, असमाहिठाणाणि परिहरंताणं, सबले पिसुणंतंताणं, परीसहे सहंतंताणं, तेवीस-सूयगडज्झयणाणि सुणिताणं, चउवीसं तित्थयरे झायंतंताणं, भावणाओ भावेंताणं, दस-कप्प-बवहारुदेसणकाले अन्नसंतंताणं, अणगार-चरिचं सेवंतंताणं, आया-रक्कपं पण्णवेंताणं, पावसुय-पसंगं निरहरंताणं, मोहणिय-ट्टाणाणि गलत्थिलितंताणं, सिद्धाई-गुणे सहंतंताणं, जोग-संगदे वक्खाणंतंताणं, आसायणाओ परिहरंताणं वीलीणो वासारचो चि । अवि य —

“इकोत्तर-चोद्वीए तेचीसं होति जाव ठाणाणि ।

मावेंताण मुणीणं बोलीणो पाउसारंभो ॥

अभया । अब्(उच्छृ) वोलेति वई तुंवीओ' जाय-पुत्त-भंडाओ' ।

वसहा जाय-त्थामा गामा पव्वा(चा ?) यच्चिक्खल्ला ॥

अप्पोदगा य मग्गा वसुहा विय पक्क-मड्डिया जाया ।

अन्नोक्कंता पंथा साहूणं विहरिउं कालो ॥”

एयं गाहा-जुयलं पढंताण - ‘अहो ! गमिस्संति एए संपयं महासुणिणो’ । भणियं
बंकचूलिणा - ‘भयवं ! कीस ण सबकालं चिद्धह ?’ । गुरुहिं भणियं -

“समणाणं सउणाणं भमर-कुलाणं च गोकुलाणं च ।

अणियाओ' वसहीओ' सारइयाणं च मेहाणं ॥”

अभया पसत्थ-वासरे पुच्छिऊण बंकचूलिं पयद्वा गुरुणो । सपरियणो णिग्गओ
बंकचूली गुरुण बोलाविउं(उं ?) । ‘संपयं पुण्णा पय(इ)ण्ण’ चि भणेंतिहिं भणियं गुरुहिं -
‘मइ ! एण्हिं किंचि वयणमिचं णिसुणेसु जेण निरुवयारिणो वि उवयारो कायवो
उवयारिणो पुण विसेसेण । उवयारी तुममम्हाणं, ता करेमो मे उवयारं । सो पुण
उवयारो दुविहो दवोवयारो भावोवयारो य । दवोवयारो य नाम जो वत्थासण-सयणा-
हार-तंबोल-सुवन्न-हिरन्नाईहिं कीरइ । एसो पुण असुंदरो - अणेगंतिओ' अणच्चंतिओ'
काऊण । भावोवगारो पुण संमइंसण-नाण-चरण-रूवो सच्चुत्तमो - एगंतिओ' अच्चंतिउ
सि काऊण । ता गेण्हसु भावोवगारमंगीकाऊण पंचाणुवयाणि, तिभिं गुणवयाणि, चत्तारि
सिक्खवावयाणि, सम्मत्त-भूलाणि’ । तेण भणियं - ‘भयवं ! पावो हं न तरामि कैचि वि
गेण्हिउं’ । गुरुणा भणियं - ‘तहा वि किंचि णिण्हसु’ । तेण भणियं - ‘न तरामि किंचि
वि णिण्हिउं, जेण अच्चंत-हिंसो हं अलियवाई चोरो परदारिओ महारंभ-परिग्गहासत्तो
कुणिमाहारो णिकेवो(किवो) साहस्सिओ पर-च्छेदावलोई पर-वसणकारी पणद्ध-
धम्मसन्नो सबहा । किं बहुणा नीसेस-दोसागारो चि । अवि य -

“पावाण वि पावो हं जेण तुमं पाविऊण वरसामि ।

न तरामि णिण्हिऊणं नियमं भेवं पि जिणधम्मो ॥”

‘अहो ! जोगो एसो बुज्झिस्सइ’ चि उवओग-पुबयं भणिओ गुरुहिं - “जाण फलाण
नामं तुमं अन्नो य न जाणइ, ताणि न खायवाणि । कम-पडियं च जीअं धायंतेण
जावइएणं कालेणं सत्त पया णिग्गमंति, सो कालो विमालेयवो । पुहय(इ)नाह-
महादेवी य न भोचवा । काग-भंसं न खायव’ । ‘एवं’ ति पडिबज्जिय पणमिऊण य
गुरुणो पडिनियचो बंकचूली । अभया देसंतर-धायणट्टाए वच्चंता संपत्ता महाडवी ।
पड्डिया गिरिणो समासभे । अच्चंत-सुंदर-सुरहि-मुह(महु)राणि पुरिसेहिं आणियाणि
किंवा(पा)ग-फलाणि । तेण पुच्छिया ‘णाहमेयाण(णि) वियाणामि’ । तेहिं भणियं -
‘वयं पि न याणामो’ । बंकचूलिणा भणियं - ‘जइ एवं, ता अलमेएहिं । पक्कखायाणि
मए एवंविहाणि फलाणि गुरु-समीचे’ । तेहिं भणियं - ‘अलमेयारिसेहिं गुरुहिं, जे
पक्कन्नोवलद्ध-सुहकारपाउ नियच्चेंति’ । तेण भणियं - ‘रे ! एवं पलवंताण तुम्हाण
वयणो जीह्वा अत्थि नत्थि चि ? । अवि य -

“पावाण विं ते पावा महाणुमावाण लेति जे दोसे ।

अहवा अहं पि पावो जं मे वयणं निसामेमि ॥”

तओ दु(ढ)किय-मुहा उसरिया से दिट्ठिपहाउ । पत्ता किंपागफल-रुक्ख-ग्गहणे । मक्खियाणि किंपाग-फलाणि, पसुत्ता दीहर-निहाए । पयाणय-समए वाहरिया वि जाहे ण देंति पडिवयणं, ताहे सयं देट्ठा जाव मया । ‘अहो ! देट्ठो वि महानिही, ण मए पावकंमेणोवमुत्तो’ भावेंतो थेव-जोहो चि काउ’(उं ?) पडिनियत्तो नियय-निवासाभि-मुहं । लज्जमाणो पवेट्ठो अदूरचंमि निय-वासहरे । दिट्ठा दीवुजोएण पुरिसेण सह पसुत्ता भारिया । समुप्पन्न-महाकोवानलेण आयद्धियं^१ रिउ-करि-कुंभ-मुसुयूरण-पच्चलं कराल-करवालं ताण दोन्ह वि वावायणत्थं । ततो सुमरिय-वय-विसेसो सत्त पया भिखेवकाल-वेट्ठिउमाढत्तो । इत्थंतरंमि पीडिजंत-बाहुलयाए पलत्तं से भयणीए—‘हले ! मा मे बाहं^२ पीडेसि ?’ ‘अहो ! मम भगिणीए एस सहो’ चि संजाय-संकेण उट्ठविय पुच्छिया सा तेण । ‘को एस बोत्तंतो ?’ तीए भणियं—‘तुह नीहरियमेत्तस्स गामंतराउ अहमागया । तक्खणं च समुवट्ठियं तुह जाया-समीवे पेच्छणयं । भणियं च णाए—‘बंकचूलिणा विणा ण पेच्छामो’ । मए भणियं—‘अहं बंकचूलि-णेवत्थं काऊण ते दुइयाए पेच्छि-स्सामो’ । ततो समादत्तं पेच्छणयं । दट्ठुण णिदाभिभूयाओ तह वि य पसुत्ताओ दोभि^३ वि । बंकचूलिणा भणियं—

“महानुभाव संपर्कः कस्य नोन्नतिकारकः ? ।

पद्मपत्रस्थितं वारि घत्ते मुक्ताफलश्रियम् ॥” इत्यादि ।

अभया पत्तो बिगारधवल-महाणरेंदाहिट्ठियं स्सरिपुरं । भमंतेण य निय-रूवाणुरूव-लोमा मुणियाणि नाणाविह-रेत्था-पूरियाणि अणेगाणि मंदिराणि । चिन्तियं तेण—‘किं^४ देवदत्तवणिणो गेहाओ अवहरामि दढं ? अहवा न जोत्तमिणं । जेण महाकिलेसेण समजियं ति ।

अवि य—“करिसघये लूहणाओ^५ जं तेण समजियं धणं वणिणा ।

तं जइ गिण्हामि अहं ता नूण विवज्जि(ज्ज)ए वणिओ ॥”

ता पइसामि देवसम्म-दियाइणो गेहं ? । एयं पि न जोत्तं ।

अवि य—“परदव-वित्तिणो भिक्खुणो व जइ वंमणस्स गेहाओ ।

गेण्हामि कह वि दढं ता नूण न होइ एसो वि ॥”

ता किं पविसामि बिस्सनंदिणो सोन्नारस्स गेहे ? एयं पि न सुंदरं ति ।

अवि य—“जो वंचिऊण दिट्ठिं न(ल)वमेत्तं हरइ कह वि वे(णि)क्खस्स ।

समहं सुवक्खचोरं मुसमाणो नूण लज्जं(ज्ज)मि ॥”

ता किं पविसामि मय(इ)रापालय-कल्लवालस्स गेहे ? एयं न जोत्तं ति ।

अवि य—“जं मज्ज-संघणाओ गुरु-पावाओ^६ समजियं तेण ।

दढं तं पावफलं को गेण्हइ पाव(ण)-सरित्तो बिं ? ॥”

ता किं मयणपडागाए गणियाए गेहं पविसामि ? । एवं पि न सुंदरं ति ।

- अवि य—“अमुणिय-परमत्थाणं जा देहं देह पाण-सरिसाणं ।
चाडु-सएहिं समाणं अलाहि ताए नि मुसियाए ॥”
न किं तारेद-सेवयाण गेहे पविस्सामि ? । एयं पि न सुंदरं ति ।
“गु(त)ट्ठेण कइ वि दिअं दअं एयाण राइणा होइ ।
ता एएहिं पि अलं मुमामि नरनाह-अंडारं ॥”

- ततो दिअं धवलहरे खत्तं । पविट्ठो तत्थ । तुरयपाल-अखोजमणुसरंतीए य दट्ठूण
चित्तिं महादेवीए—‘को एसो वम्महाणुकारी ?’ । ततो भणियमणाए—‘को सि तुमं ?’ ।
तेण भणियं—‘जो एयाए वाराए परि(र)-गिहेसु पविसइ’ । मुणियपरमत्थाए भणिय-
मणाए—‘होसु जीविय-नाहो, जेण करेमि अदरेइ’ । तेण भणियं—‘का तुमं ?’ ।
“तीए भणियं—‘पुहइवइणो महादेवी’ । तेण भणियं—‘जइ एवं ता बंदणिआ तुमं
समत्थ-मुणाणुगयाणं पि विसेसओ’ अम्हारिसाणं । ता विरमसु एयाओ’ इह-परलोग-
दुहावहाओ’ निम्मल-कुल-कलंक-भूयाओ’ महापावकम्म-निबंधणाओ’ दोववसियाओ,’ ण
खलु जयकेसरिणं मोत्तूणं जंबुयमणुसरइ सीहिणि चि’ । सरोत्तं च भणियमणाए—
‘इयास ! किमेयाए तुह चिंताए ?, मा सयंवरमागयं लच्छिमवमन्नसु’ । तेण भणियं—
“अंब ! न होसि तुमं लच्छी, आवया तुमं, जा एवं पलवसि’ । तीए भणियं—

“दट्ठूणं पि अजोग्गो नरवइ-अहिलं कहिं वि(हं चि) जइ लहसि ।

तं उवअंजसु बालय ! को दिट्ठं मुंचए अमयं ? ॥”

तेण भणियं—“अंब ! ण एसिसममयं तालउडविसं इमं न संदेहो ।

ता को जीविय-कामो एवं मणसा वि चिंतेइ ? ॥”

- “रमिहिसि न मं अयाणुय ! पवणुअव-नट्ठ-पेहइ-संबंधो ।

जाइस्सइ सग्गं नग्ग-खवणओ’ नूण विगोत्ते ॥”

अह तेणं सा भणिया’ अ(ज)म्हा अम्ब चि तं मए भणिया ।

ता कइ इण्हि तं चिय जायं भणिल्लण सेवेमि ? ॥”

- तओ’ जाणिऊण से निच्छयं कओ महादेवीए कलयलो ‘चोरो चोरो’ चि । पच्छअ-
“ट्ठिय-समुवलट्ठ-बोछो गहिय-करवालो ‘धीरा पिए ! हवसु’ चि भणतो पवो णरिंदो
सह जामइल्लइणरेहिं । राइणा भणियं—‘सूरे अविणासंति मिण्हिअइ’ । तेहिं भणियं—
‘अह ! अमयं ते, ‘मुअसु आउहं’ । तेण भणियं—‘न जीवतो मुयामि’ । तो जाणिऊण
से नेच्छयं कइ वि पुरिसवंद्र-परिवुडो नीओ विविच-गेहे । पभाया जामिणी, कयं
गोस-कायबं । एगंते आणाविओ’ राइणा । पुलइऊण य रूवाइ-गुणे चित्तिं नरवइणा—
“अहो ! विहिणो विलसियाणि विचिंताणि, जेणवंधिहा वि पुरिसा उभय-लोम-विरुद्धेसु
जीविय-संसय-निबंधणेसु महापुरिस-निंदिएसु चोराइ-कअेसु वट्ठंति’ । तओ सबहुमाणं
पुच्छिओ राइणा—‘को तुमं ?’ । तेण भणियं—‘देव ! कम्मओ चेवावगओ, किं
पुच्छाए ?’ । राइणा भणियं—‘अतो चेव पुच्छामि, जेण विचिंतं ते कम्म’ । बंक-

- चूलिणा चित्तिं—‘नृणं सुओ महादेवीए समुल्लावो, तेणेवं वाहरइ’ भाविऊण ठिओ तुण्हिको । राइणा चित्तिं—‘महाणुभावो खु एसो, न पर-पीडा-णिबंधणं भासेइ । ता महु-वकेण पुच्छामि । ‘भइ ! किमेयं ?’ । तेण भणियं—‘देव ! देसु महादेवीए अमयं’ । राइणा भणियं—‘महाणुभावो तुमं, कहं ते पढम-पत्थणं चियं विफलीकरेमि ?; इयरहा वावायंतो तं दुरायारं’ ति । बंकचूलिणा भणियं—

“अर्थनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च । वञ्चनं चापमानं च मतिमान् न प्रकाशयेत् ॥”

पंचवह(पंथ-वय)री-समाणा इत्थीओ’ जेण सब-भोजाओ’ ।

मा कुप्पसु, मा रज्जसु, रमसु जहिच्छं महाराय ! ॥”

सवित्थरे कहिए निय-वुत्तं महाजीवण-दाण-पुवं ठविओ’ सबेसु वि रज्ज-निबंधणेसु ‘कायेसेसु । जिणयत्तेण सावएण सह जाया परम-मिची । सुवयसाहुणो समीवे भाव- ॥ सारं णिसामिओ’ सम्मत्त-मूलो साहुधम्मो सावयधम्मो य । काल-कमेण य जाओ अभयकुमारोवमो । ततो तित्थयर-मंदिराणि जिणपडिमाहिट्टियाणि कारावेंतस्स, मुणिणो पडिलाभित्तस्स, सिद्धंत-वयणाणि निसामेंतस्स, जणणि-जणय-बंधु-गुरुणो सम्माणित्तस्स, संसारासारत्तणं भावेंतस्स, सिरिसमणसंघं पृइंतस्स, दीणाणाह-किमि(व)-णाहणो समुद्धरेंतस्स, सब्बा, किं बहुणा ? पवयणुअयं(इं) करेंतस्स, बहु(बुह)जण-पसंस- ॥ णिजं धम्मत्थ-काम-सणाहं जीयलोय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो अणेगो कालो । अअया विगारधवलाएसेण गओ कामरूव-वासिणो उपरि जत्ताए । पत्तो तडुइसं । जायमा-ओहणं । विजिओ कामरूवग-राया । बंकचूली वि जाओ ददप्पहरो । कया वण-चिगिच्छा । पत्ता णियय-धामं । आणंदिओ विगारधवलो । मेच्छारूढि त्ति वियसिया से वणा, पारदं वेजेहि कम्मं, न जाओ’ विसेसो । कमेण य अट्ठि-चम्मावि(व)सेसो ॥ जाओ । राइणा वि पुच्छिया विजा । ‘देव ! पउत्ता सबे ओमह-गणा, किं करेमो ? णवरं काक-मंसमेकं चेड्डइ’ भणिओ वेजेहि । तेण भणियं—‘अलमेतेणं’ । राइणा भणियं—‘काऊणोसहं पायच्छेत्तं करेज्जसु’ । तेण भणियं—‘वरम[क]यं ति । ‘कयाइ परममेत्तस्स जिणदत्तस्स वयणाओ’ पडिवज्जइ’ भाविऊण गामंतरोओ’ सदाविओ जिण-दत्तो । पहे आयच्छंतेण निसामिओ’ कलुण-सदो । ‘अवो ! किमेयं ?’ संजाय-संकेण ॥ उज्जाणत्थमाहविलया-गहणे सब्बालंकार-भूसियं देट्ठं देवेत्थिगा-जुयलयं भूमिए उवरि वड्ढंतं । ततो लिंगेहिंतो जाणिऊण देवयाओ’, भणियमणेण—‘कीस रोवह ?’ । ताहि भणियं—‘वाणमंतर-रमणीओ’ वयं, चुओ अम्हाण नाहो । एमो य कंठ-वय-पाणो काग-भंसं अखायंतो अम्हाण सामी हवइ । तुह वयणाओ’ य जइ कह वि खायइ, ततो जु(भ)ग्ग-गुरुवयणो संसारमणुवड्डइ । ता इमिणा कारणेण रोयामो’ । तेण भणियं— ॥ ‘महाणुभावो न खोइ-जण-समो, जो गुरु-वयणं ण पडिक्खेइ । ण य अहं पि से अणिहियं वय-विरुद्धं भणामि’ । पत्तो जिणदत्तो, देट्ठो बंकचूलिणा । जाया परम-तुट्ठी । रायोवरोहओ’ भणियमणेण—‘कीस वेजाण वयणं ण करेसि ?’ । तेण भणियं—‘महाणु-भावो तुमं गुरु अ, ता एयंमि वइयेरे णाहं तए किंचि वत्तवो’ । जिणदत्तेण भणिआ नरेंदरओ—‘महाणुभावो एसो न यत्तं लोवेइ । ता कीरउ से पर-लोयहियं’ । ‘एवं’ ति ॥

• पडिबने राहणा कया से धम्मकहा । गहियाणि सविसेसाणि अणुबयाणि । काराविया सब-जिणाययणेसु महामहिमा । पूइओ सिरि-समण-संघो । ततो काऊण अणसणं पवहुमाण-सुह-परिणामो पंच-नमोकार-परो मरिऊणोववन्नो सहस्सारे कप्पे महावे-माणिओ तियसवरो । पउत्ता अवहिया मुणिय-पुब-भव-बुत्तंतो किंकर-सुर-दाविय-णिब्वत्तिय-तियस-कायबो देवे मणोरमे पंचविहे भोगे झुंजिउमादत्तो । पडिनियत्तंतेण तह वि(चि)य देह्वाओ' ताओ' पुणो वि जिणदत्तेण देवत्थियाओ' रोवंतीओ' । तेण भणियं—'कीस रोवह ? न मए से काग-मंसं दिअं' । ताहि भणियं—'अहिग-वय-गहणाओ' उववन्नो सो वेमाणिएसु' ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण वंक्कूलिस्स ।

॥ सिट्ठा व(वि)सिट्ठ-चि(वि)त्ता णिमु(सु)णंतो लहइ सिव-सोक्खं ॥
॥ वंक्कूल-कहाणयं' समत्तं ॥

मार्गस्योऽपि प्रत्यहं यत् कर्त्तव्यं तदकुर्वन्नाभिलषितार्थं न प्राप्नोति, इत्याह—
उज्झिय-निय-कायबो सोक्खत्थी तं सुहं न पावेइ ।

॥ पासाय-रक्खियाए निदरिसणं वणिय-जायाए ॥ २०

[उज्झित-निज-कर्त्तव्यः सुखार्थी तत् सुखं न प्राप्नोति ।

पासाद-रक्षिकाया निदर्शनं वणिक-जायायाः ॥ २०]

कथमिदम् ?—

— [२१. कर्त्तव्य-करणे वणिक-जाया-कथा] —

॥ वसन्तपुर-निवासिणा सत्थवाहेण सत्त-भूमिया-विभूसियं पासायं कारिऊण भणिया जाया—'एस अखंड-फुडिओ' जत्तेण पालेयवो' । गओ दिसा-जत्ताए । तीए अणुदिणं ष्हाण-विलेवणालंकार-मंडण-भोयण-तंबोलायरिस-पलोयण-पेच्छणय-दंसणाइ-वावडाए असारवेअंतो कालंतरेण निवडिओ पासाओ । विहडिओ सयण-परियणो । पणडो घर-सारो । सबहा पणट्ट-संपया जाया करुणा-मंदिरं । कालंतरेण य पत्तो सत्थवाहो । दिहुं ॥ मसाण-सरिसं गेहं । पुच्छिया महिला ठिया तुण्हका' । साहियं परी(रि)यरेण जहा—'एयाए सुहाभिलासिणीए हारियं सबं' । तओ' तं उज्झिऊण वीवाहिया अन्ना इम्म-धूया । तह चिय अन्नं पासायं काऊण भणिया एसा—'पयत्तेण पालेयवो' । गओ दिसायत्ताए । ततो तिसंअं पासायं परियणं च पालेह । ष्हाण-भोयणाइ-जणियं अप्पणा सुहमणुहवह । कालंतरेणागय-वणिएणं घरलच्छि निएऊण कया सबस्स ॥ सामिणी ।

अतो भग्गइ—जहा सुहाभिलासिणी नियय-कायवमकरेंती वणिय-महिला सुहाण चुक्का । एवं साहू वि नियय-कायबं पमायंतो इह-पर-लोग-सुहाण चुक्कइ । जो पुण साहु(ह) कायबं कुणइ, सो दुइय-महिल व सुहं पावइ ।

सुयदेवि-पसाएण सुयाणु'सारेण साहियं चरियं ।

ईसर-महिलाण फुडं सोऊणं संजमं कुणह ॥

॥ इड'भमहिला-कहाणयं 'समत्तं ॥

गुरोर्वचसि स्थितानां गुणोऽन्यथा दोष इत्याह -

अकुणंता य कुणंता गुरुणो वयणाणि दुक्खिया सुहिया ।

जायंति नरा लोए निदरिसणं राय-पुरिसेहिं ॥ २१

[अकुर्वन्तश्च कुर्वन्तो गुरोर्वचनानि दुःखिताः^१ सुखिताः ।

जायन्ते नरा लोके निदर्शनं राजपुरुषैः(पाः) ॥ २१]

अकुर्वन्तो गुरोर्वचनानि दुःखिनो^२ भवन्ति, कुर्वन्तः सुखिनो जायन्ते । अतो गुरु-
वचनं कर्तव्यम् । कथमिदम् ? -

— [२२. गुरुवचन-कर्तव्ये राजपुरुष-कथा] —

धणवद्धणे नयरे सुमंगलो महानरेंदो । सो य मंडलाहिवह्णो सुसेणस्स उवरिं
पयड्डो । महाबल-समुदएणं तमागच्छंतं सोऊण अपहृप्पंतो पणड्डो सुसेणो महासरवर-
तडाग-कूव-वावि-निस्स(ज्झ)र-जलाणि सविसाणि करंतो खज-युज्ज[घ]य-त्तेल्ल-गुड-
सकराईणि य । कमेण य पत्तो तमुदेसं मंगलनरेंदो । वन्न-गंध-रस-कासाईहिं जाणिऊण ॥
विस-भाविपाणि जलाणि घोसाविणं खंधावारे 'एवंविह-लिंगाणि नीराईणि परिहरि-
यवाणि' चि ।

राय-वयणं करंता विस-अन्न-पाणाणि उज्झियं(उं) सुहिणो ।

जाया णिसेवमाणा अकरंता दुक्खिया पुरिसा ॥

एवं गुरुणो वयणं कुणमाणा हंति पाणिणो सुहिया ।

न करंता पुण दुहिणो तम्हा करेज्ज गुरु-वयणं ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण राय-पुरिमाण ।

सिट्ठं विसिट्ठ-चरियं सोऊणं कुणह गुरु-वयणं ॥

॥ रायपुरिस-कहाणयं 'समत्तं ॥

तस्माद् गुरु-परिभवो न कार्य इत्याह च -

गाहिज्जंता नाणं जे गुरुणो परिहवंति दढ-मूढः ।

ते इंद-सुय-सरिच्छा हसणेज्जा हुंति लोगाणं ॥ २२

[ग्राह्यमाना ज्ञानं ये गुरून् पराभवन्ति दढ-मूढाः ।

ते इन्द्रसुत-सदृशा हसनीया भवन्ति लोकानाम् ॥ २२]

कथमिदम् ? -

— [२३. गुरु-परिभवे इन्द्रदत्त-सुत-कथा] —

अत्थि भरहद्दवासे वि[से]सय-विन्ममं इंदपुरं नाम नयरं । जि(ज)य-लच्छि-कुल-
निकेयणं इंददत्तो राया । चउविह-बुद्धि-समद्वासिओ अमयकुमाराणुगारी से मंती ।
राहणो य इट्ठणं कंताणं बावीसाए देवीणं बावीसं पुत्ता । अन्ने भणंति—इक्काए श्विय
सुय चि । अन्नया मंतिणो धूयं पुप्फवयं(इं) निण्णुण पुच्छिओ रहसिय-नरो राइणा—
'कस्सेसा ?' । तेण भणियं—'देव ! एसा मंतिणो दुहिया, तया तुमए वीवाहिज्जो-
ज्झिया' । संजायाणुरागेण य देवो से वामओ । समुप्पण्णो गब्भो । पुच्छियाए य सिट्ठं
मंतिणो राय-चिट्ठियं । लिहियं पत्तए । वड्ढिओ गब्भो । संपुन्न-समए सबोवाहि-विसुद्ध-
दियहए पद्दया एमा । जाओ से दारओ । जहिवसं सो जाओ, तहिवसं च जायाणि

॥ चत्तारि दास-रूवाणि । पयट्ठि(इट्ठि)यं दारयस्स नामं सुरेंददत्तो, दासरूवाणं अगियओ,
पवइओ, बहुली, सागरओ य । जायाणि कला-गहण-जोग्गाणि । मंतिणा य पच्छन्न-
परए छोट्ठण कुमारं भणिओ' लेहायरिओ'—'तहा कुणसु जहा अणन्न-सरिसं विष्ठाणं
कलाओ य गेण्हइ कुमारो' । तत्थ ट्ठिएण य सह दासरूवेहि गहियाओ' कलाओ' ।
मणहर-कलाभिरामो कंतिछो जणिय-जण-मणाणंदो ।
॥ दट्ठव-दिट्ठि-सारो संपुण्ण-ससि व सो जाओ' ॥

तहा ते वि बावीसं सुया समुवणिगया लेहायरि[य]स्स । तस्स वि सम्मं गार्हितस्स वि
अजोग चि ण गेण्हंति, अंबाडिया य उवज्झाएणं ति । उक्तं च—

“लालनाद् बहवो दोषस्ताडनाद् बहवो गुणाः ।

तस्मात् पुत्रं च भार्यी च ताडयेन्न च कालयेत् ॥”

॥ ततो तं खलीकाऊण जणणीणं सार्हिति-‘उवज्झाओ अम्हे अंबाडेह’ । ताओ भणंति—
‘कं सुलहाणि पुत्ताणि जम्माणि ?, जेण कुमारे अंबाडेसे’ चि ।

“उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।

पय.पानं भुजङ्गानां केवलं विष-वर्द्धनम् ॥”

ततो जणणि-जणयाइएहिं ‘उवेक्खिया, लेहायरिएण असिक्खविया पण्ड-विष्ठाणा
॥ समत्थ-जण-हसणिजा जाया । इओ य, महि-रमणी-चूडामणि-भूयाए महुरापुरीए
जियसत्तु राया, रह-संकासा निच्चुई नाम धूया । सा य संपत्त-जोवण-सवालंकार-भूसिया
गया पिउणो वंदणत्थं । विणय-गुणावज्जिएण य भणिया जणाएण—‘वच्छे ! गेण्हसु
जहारुइयं वरं’ । तीए भणियं—

‘कुल-रूव-वणि(विण)य-जोवण-कला-कलावेहिं जो ममं जिणइ ।

॥ सरिसत्तणं च पावइ से नाहो ताय ! मे होउ ॥’

॥ तेण भणियं—‘एवं करेसु । को पुण एयारिसो होजा ?’ । अहवा संति इंदपुर-
वासिणो इंददत्तस्स बावीसं सुया । ताण इक्कं वरेमि चि चेंतितीए भणियं(ओ) जणओ
‘पट्ठवेसु इंदपुरे’ । तेण वि महाविच्छट्ठेण पेसिया तत्थ । सुयं इंददत्तेण महानरेंद-धूया
मम पुत्ताण सयंवरा आगच्छइ, ता पहाणो हं सेस-राईणं । कमेण य पत्ता एसा,
॥ कारावियमूसिय-पडाय-णगरं । बहु मन्निया राइणा । कयं जहारिहं कायवं । वितिय-
दिवसे उम्भिया राहा । जो एयं विंघइ, सो ममं परिण्हइ । तओ महारिद्धि-समुदएणं
निग्गओ राया सह बावीसाए तैणएहिं, सेसलोगो य । भणिओ’ पढमसुओ’ सिरि-

• मालिनामो — ‘वच्छ ! इमं राहं वैधेऊणं गेण्हसु महाविभूईए सह निव्वुईए मम संतिर्यं रजं साहुकारं च । तओ तुस्स समुद्(दा)यस्स मज्जे संखोहेण कह कह वि गहिउं कालवड्डं, आरोविओ सरो । वच्चउ जत्थ व तत्थ चि पुव्व-दिसाए पक्खिचो, दक्खिणाए गओ’ । वितिएण धणुवरं चिय नारोवियं । तइयस्स य सासंकं कङ्कतस्स खुड्ढिओ गुणो । अन्नस्स पुणक्खर-नाएण पत्तो पढम-चउक्क(चक्क)वन्तरे बाणो ति ।

अवि य — इय एवं विगुत्ता सबे ते नरवहस्स निय-तणया ।

राया वि सोग-विहुरो तेहिं कओ पाव-तणएहिं ॥

इत्थंतरम्मि अवसरं जाणिऊण भणियं मंतिणा — ‘देव ! अलं सोगेण, अत्थि अन्नो वि मे तणओ, सो वि परिक्खिज्जउ’ । राहणा भणियं — ‘कत्तो अन्नो ?’ । तओ संवच्छर-अयण-रिउ-मास-पक्ख-वासर-मुहुत्त-रमिय-हसियाइएहिं पिसुणिओ पुत्तो ।, राहणा भणियं — ‘झत्ति आपेसु’ । समुवणीओ मंतिणा, निवडिओ पिउणो पाएसुं । तेण वि सुअ-सिणेहेण बहु मन्निऊण भणिओ — ‘वच्छ ! विधेऊण राहं अवणेषु कलंकं, गेण्हसु निव्वुई सह रज्जेण, उजोएसु कुल-मंदिरं, आसासेसु वंधुयणे’, पूरेसु मज्झ मणोरहे’ । ‘जं महाराओ आणवेइ’ भणंतेण सबोवाहि-विसुद्धं गहियं सरासणं सह सायगेण । रह्यं ठाणयं, आरोवियं कालवड्डं, संधिओ सरो, आयड्ढिओ कम्मंतं । उभय-पासेसु ठिया दोच्चि करवाल-वावड-करा पुरिमा । सहवड्ढि(ड्ढि)याणि चत्तारि वि षेडय-रूवाणि अभिदव्वं(हवं)ति । ते य बावीसं कुमारा सोल्लंठ-वयणेहिं णिंदंति । उवज्झाओ पास-ड्ढिओ भयं दाएइ — ‘जह चोकिहिसि, ता एते करवालेन(ण) सीसं छेदिस्संति’ । ततो सव्वमु(व)इवमगणेऊण, निवद्ध-वे(दे)ड्ढिणा लक्खिय-लक्खेण अट्ठण्हं रह-चक्काणं परओ ठिया विद्धा वामअच्छिमी धीउल्लिया णिवडिया धरणीए ति ।

वंसुवभव-गुण-संगय-धणुणो बाणेण पाडिया राहा ।

कुमराओ विव वम्मह-बाणेण निव्वुई चेव ॥

उच्छलिय-कलयलो वियंभिओ साहुकारो । जय-जयावियं मागहेहिं । समाहयाणि आनंद-तूराणि, आऊरिया असंख-संखा । हरिसिओ राया । परितुट्ठो नगरि-जणो । छासीभूया सत्तुणो । दिन्ना वरमाला, पडिच्छिया तेणं । सव्वहा पावियं सबं पि” समीहियं सह निव्वुईए ति । अवि य —

“विन्नाण-गुण-विहीणा बहुया वि न देति निव्वुईं पिउणो ।

विन्नाण-गुण-सणाहो सुरिंदत्तो व तं देइ ॥”

इ(अ)ओ भण्णइ — जहा गुरु-पडिक्कला ते कुमारा हसणिजा जाया, एवमण्णे वि । तम्हा गुरूण पसायाभिमुहेण होयवं सुरिंदत्तेणं व ।

“सिद्धंतिमि पसिद्धं दुइओ’ वयणं पि इत्थ दायंति ।

नेव्वुइ-सरिमा सिद्धी सुरिंद-कप्पो मुणी भणिओ ॥”

दास-रूवाणि कसाया नरनाह-सुया परीसहा सबे ।

करवाल-वावड-करा राग-दोसा समक्खाया ॥

उज्झाओ आयरिओ राहा-वेहो वि संजमो सुहुमो ।

इय एवं जोइअसु सुयाणुसारेण सबं पि ॥”

सुयदेवि-पसाएण सुयाणुसारेण साहियं चरियं
इंददत्तस्स सुयाणं णिसुणंतो निव्वुइं लहइ ॥

॥ इंददत्त[सुय-]क्खाणयं 'समत्तं' ॥

गुरुश्रुत-भक्तेन च कोपो मरणेऽपि न कर्तव्य इत्याह -

मारिज्जंता वि दढं कोवं न कुणंति मुणिय-जिनवयणा ।

मेयज्जो य महरिसी अहवा दमदंत-साह व्व ॥ २३

[मार्यमाणा अपि दढं कोपं न कुर्वन्ति मुणित(ज्ञात)-जिनवचनाः ।

मेतार्य इव मह'परिथवा दमदन्तसाधुवत् ॥ २३]

भावार्थस्तु कथानकगम्यः ।

— [२४. कोप-निपेधे मेतार्य-कथा] —

साकेते चंडवडेंमयस्स भज्जा सुदंसणा तीए ।

सागरचंदो पुत्तो विइओ मुणिचंद-नामो त्ति ॥

पियदंसणा वि बिइया पुत्ता से बालचंद-गुणचंदा ।

पदम-सुओ सु(सु)वराओ उज्जेणी-सामिओ दुइओ ॥

हेमंत-जामिणीए काउस्सगंगंमि संठिओ राया ।

चित्तेइ 'जाव दीवो जलइ मए ताव ठायव्वं' ॥

'अंधारे' दुक्खेणं मा सामी ठाउ' चित्तिर्यंतीए ।

पज्जालिओ पईवो चेडीए सब-रायं(इं) पि ॥

अइसुकुमालो राया पच्चूसे हियय-संठिय-जिणिंदो ।

मरिउणं संपत्तो सुरमुंदरि-संकुलं 'सगंगं' ॥

सागरचंदेण दढं भणिया पियदंसणा णिय-सुयाणं ।

णिण्हाहि' अंव ! रजं पव्वजं जेण हं करिमो ॥

'असमत्था मे तणया तं चिय पालेसु' तीए भणियंमि ।

पडिवन्नं तं रजं दट्ठुणं तस्स जयलच्छि ॥

चित्तेइ 'एस लच्छी आगच्छंती सुयाण' पडिसिद्धा ।

एण्हि कत्तो एसा सागरचंदंमि जीवते ॥

उज्जाण-ट्टिय-छाइल्लराय-कजंमि चेडि-हत्थंमि ।

पट्टवियं सएणं दट्ठुणं मोदयं भणइ ॥

को एसं खाइस्सइ ? चेडी तं भणइ सागरमियंको ।

विस-भाविय-हत्थेहिं ताहे सो लोलिओ तीए ॥

चेडीए उवणीओ राया तं देइ लह्हुय-भाऊः

ते वि य सुत्ते पडिया धरणीए विस-वियारेण ॥

जो सुंदर-चित्ताणं पावं चिंतेह पडइ तस्सेव ।
 जह तीए चिय पुत्ता पडिया न य सागरमियंको ॥
 मंतोसहेहि तक्खण जीवावेऊण पुच्छिया चेडी ।
 'पिय-दंसणाए लुलिओ' चेडीए साहियं एसो ॥
 नरनाहेणं भणिया देजंतमगिण्हिऊण रज्जमिणं ।
 अकय-तवो पक्खित्तो संसारे अंव ! कह इण्हि ? ॥
 ताहे कय-कायवो तीए पुत्ताण वि 'लिहिउं रज्जं ।
 निक्खंतो नरनाहो जाओ' कालेण गीयत्थो ॥
 उज्जेणीए पत्तो मुणिणो सो भणइ 'निरुवसग्गि' चि ।
 तेहि वि भणियं नवरं राय-सुओ मंति-तणओ' य ॥
 वाहँति सो वि तक्खण-संपत्तो तत्थ साहुणो भणइ ।
 ठवण-कुलाणि उ साहह भिक्खं हिंडाभि सयमेव ॥
 'एयं नरिंद-गेहं मुत्तणं भमसु' जंपियं मुणिणा ।
 सो वि य तत्थ पविट्ठो महया सदेण उल्लवइ ॥
 तुरियं वच्चसु एत्तो भणिओ' पडिभणइ राय-महिलाओ' ।
 किं भणइ सावियाओ' ? अहयं ण सुणेमि कण्णेहिं ॥
 सोऊण य से सई अवयरिया दो वि तं मुणिं घेत्तुं ।
 उवरिम-भूमिं पत्ता णच्चसु भणिओ' मुणी भणइ ॥
 'गायह तुब्भे' एवं पडिवन्ने णच्चित्तं समादत्तो ।
 एयारिस-गेएणं पसुवाल-सुयाण सरिसेण ॥
 किं नच्चावेह ममं ? रुद्धा उद्धा(द्धा)इया कुमारा से ।
 तेण वि य पाडिऊणं विओइया सब-संधीसु ॥
 ताहे साहू पत्तो उज्जाणे ते वि पुलइया रत्ता ।
 पंचोत्तरसुर-सरिसा नवरं अच्छीणि चालति ॥
 को पुण नियुद्धकुसलो सागरचंदाउ ? जेण एवं नु ।
 एते कया उ सिट्ठे राया साहुं गवेसंतो ॥
 संपत्तो आयरियं तेण वि सिट्ठं 'न अम्ह ते गेहं ।
 वच्चाओ, जइ नवरं पाहुण-साहू गओ' होजा' ॥
 दिट्ठो रत्ता साहू लज्जिय-वयणेण वंदियं(उं) भणियं ।
 'कुणसु पसायं इण्हि कुमराणं जीव-दाणेण' ॥
 जोत्तं चिय चंडवडंसयस्स पुत्ताण साहु-उवसग्गं ।
 कारावेउं ! मुणिणा खरंदिओ परि(रु)स-गिराहिं ॥
 जइ पवयंति तेसिं मोक्खो जइ ताण रोयए ज्ञत्ति ।
 पद्मावेसु पलत्तं नरवइणा साहुणा दो वि ॥
 पद्माविऊण सिक्खं जत्तेणं गाहिया तओ' एक्को ।
 गिण्हइ सम्मं दुइओ' दुग्गछए मंति-तणओ' चि ॥

मरिऊणं संपत्ता दिव-लोगं ते करेति संकेयं ।
 जो उववज्जइ पढमं तियसेणं बोहि(ह)णिजो सो ॥
 रायगिहे मेईए गब्भे जाओ' दुगंछ-कंमेण ।
 मंति-सुय-देवजीवो गहिओ' सत्थाह-वरिणीए ॥
 निंदए दाऊणं निय-धूयं मेयणीए वावणं ।
 पुवं चिय संपीई आसि तओ एरिसं विहियं ॥
 पाएसु मेइणीए सत्थाही पाडिऊण तं बालं ।
 तुज्ज पसाएण इमो जीवउ मेयज्ज-नामो चि ॥
 देहेण वड्डिओ' सो कला-कलावेण पुभिम-ससे(सि) व ।
 सुर-भणिओ' वि न जुज्जइ धीणद्धि-उओ जुवाणो व ॥
 इक्क-दियहंमि तेणं इब्भाणं अट्ट कम्मगा वरिआ ।
 शि(सि)विया-रूढो हिंडइ ताहि समं नयर-मज्जंमि ॥
 एत्थंतरंमि तियसो मेयं अणुपविसिऊण निय-महिलं ।
 रुद्धो जंपइ - 'मज्ज वि वीवाहो एरिसो होंतो ॥
 ता किं कीरउ ? जं मे धूया देवेण मारिया तइया' ।
 सो मेइणिए भणिओ' - 'मा श्रसु, एस ते पुत्तो' ॥
 सिबियाए तं वेचं किह असजाईउ परिणसे ? पाव ! ।
 भणिऊण पुणो छूढो खड्डाए दुट्ठपुरिसु व ॥
 देवेण पुणो भणिओ' - 'संबुज्जसु संपयं पि' सो भणइ ।
 अवणेसु फलंकमिमं सेणिय-धूया-विवाहेण ॥
 रयणाणि वोसिरंतो दिन्नो छगलो सुरेण मेओ' वि ।
 वेत्तुण रयण-थालं नरनाहं भणइ - 'निय - धूयं ॥
 मम पुत्तयस्स देहि' सि थुक्किय मेयं ति जंपिर-णरेहिं ।
 'मेतत्तो(जो) अविणीओ' अणुदियहं कुणइ एमेव ॥
 'नरवइ-धूया-परिपत्थणम्मि कत्तो इमस्स सामत्थं ? ।
 रयणाणि नत्थि नूणं ता दिव-वियंभियं एयं' ॥
 चित्तितेणं पुट्ठो 'कत्तो रयणाणि तुज्ज ?' अभएणं ।
 तेण वि कहियं 'छगलो घर-ट्टिओ वोसिरेइ' चि ॥
 जइ देसि तइ दिन्ने राय-घरे असुइयं तु सो झुयइ ।
 णीओ' मेयस्स घरे पुणरवि रयणाणि वोसिरइ ॥
 'तित्थयर-वंदणत्थं वेमारगिरिस्स विथड-रह-मग्गं ।
 सोवंनिक-पागारं पुरस्स तुरियं करावेसु' ॥
 तेसु कएसु पुणरवि 'समुद्द-वेलं इहाणिउं तत्तो ।
 ण्हाओ' विसुद्ध-पाओ' नरेद-धूयं विवाहेउ' ॥
 एवं ति कए ताहे उच्चुटा रायकम्मगा तेण ।
 ताहि य अट्टहि सहिओ' भमिओ' नयरे विभूईए ॥

भणिओ^१ य सुरो तेणं बारस वासाणि भुजिमो भोगे ।
 तेहिं गएहिं बहहिं वि एवईउ मग्गिओ^१ कालो ॥
 निव्विण-काम-भोगो ताहिं समं सो महाविभूईए ।
 निक्खंतो भेयओ जाओ^१ कालेण गीबत्थो ॥
 सो णवबुद्धी भयवं पडिमं पडिवज्जिऊण विहरंतो ।
 रायगिहे संपत्तो भिक्खट्ठा झरय-गेहंमि ॥
 सो अट्ठसयं सोवणियाण जवयाणं कुणहु(इ) तिसंझं ।
 सेणिय-जिणपूया-कारणेण गिहमइगाए तंमि ॥
 कोंचेण ते विगिलिया नीहरिओ^१ पुच्छइ म्मणिं एसो ।
 कोंचय-दयाए साहू ण साहए तेण ते गिलिए ॥
 तह म्मणिणो झरणं सीसं वट्ठेण वेट्ठियं जह य ।
 अच्छीणि निवडियाहं समयं नीसेस-कम्मेण ॥
 कट्ठ-मएणं गिलिए कोंचेणं ते जवे णीएऊण ।
 निर्दतो अप्पाणं सोन्नारो सेणिय-भयाओ^१ ॥
 सकुडुंबो पवइओ नरनाहो भणइ मुणियत्थो ।
 तत्तो धम्मेणं तं वट्ठसु भणिओ^१ सो राय(इ)णा एवं ॥
 सुपरिग्गहिं काहिसि इहरा ते नत्थि जीवियं नियमा ।
 भेयओ वि महरिसी संपत्तो सासयं ठाणं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।
 संखेवेणं पुण वित्थरेण उवएसमालाए ॥

॥ भेयज्ज-क्खाणयं^१ सप्तत्तं ॥

— [२५. कोप-निवेधे दमदन्त-कथा] —

अत्थि इहेव भरहद्धवासे निरुवम-गुणमिह(मणि)-निहाणं हत्थिसीसयं नयरं । रायलच्छि-
 संकेय-ठाणं दमदंतो राया । तस्स य रायगिहे निय-सामिणो जरासंघस्स समीवसुब-
 गयस्स तओ गयपुराओ^१ आगंतूण पंचहिं वि पंडवेहिं विणासिओ^१ से विसओ^१ । पत्ता ॥
 गयपुरं । कालकमागय-दमदंतराया वि मुणिय-वुत्तंतो सबल-वाइणो पत्तो गयपुरं,
 रोहियं समंता । भय-भीया य ण गेति पंडवा । मणाविया दमदंतेणं ति । अवि य -

“केसरि-सुभं च[वणं] सवो चिय अहिहवेइ किं चोअं ? ।

केसरिणा पुण जुचं न तरइ दंहुं पि गरुओ^१ वि ॥”

ता संपयं पि नियकुलाविच्छिन्न-महापडस्स मसि-कोवा ।

मा होह-उत्थिर-जीविय-विहवाइ-कएण भो ! तुत्तमे ॥

इय एवंविह-वयणेहिं भन्नमाणा वि जा ण ते गेति ।

ताहे सो नियय-पुरं संपत्तो मच्चि दमदंतो ॥

- अभया य पच्छिम-वयंमि परिपालिय-सावग-धम्मो अणुभूय-तिवग्ग-सुहो परिपालिय-
मंडलो पण्ड-यण-पुरियासो मुणिय-जहट्टिय-जिणिंद-वयणो पृथ-य-जिण-संघ-साहुगणो
दिक्ख-महादाणो सब्बा त्कालाणुरूव-निव(व)त्तियासेम-कायवो महाविभूईए तहारूवाणं
थेराणं समीवे पवइओ^१ दमदंतो । गहिया दृविहा सेक्खा । जाओ^२ गीयत्थो । कमेण य
पडिवज्जिऊण एगल्ल-विहार-पडिमं विहरमाणो पत्तो गयपुं, ठिओ बाहिं काउस्स-
गेण । नगराओ य नीहरंतोहि वंदिओ^३ भाव-सारं जुहिट्टिलाईहि पंचहिं वि पंडवेहि ।
नीहरमाणस्स दुजोहणस्स सिट्ठं पुरिसेहिं एम सो दमदंतराया मुणी संघुत्तो ।
रोसाऊरिय-माणसेणं पवइओ^४ माउलिंणेणं, सेस-पायकैहिं कओ^५ पत्थर-रासी । पडिनि-
यत्तेणं तं साहुमपेच्छंतेण भणियं जोहिट्टिलेण 'कत्थ सो महरिसी?' । मुणिय-वुत्तंतेहि य
पडिसिट्ठं पुरिसेहिं — 'देव । एस पत्थर-रासी दुजोहणेण कओ' । तओ संजाइ(य)-करुणाइ-
सएणं अवणेऊण पत्थरे अब्भंगिओ^६ तेहेण, अवणेऊण वेयणं खाभिओ^७ भाव-सारं ।
पच्छा हलीकओ दोजोहणो — 'आ ! पावकम्म ! कयग्घ ! कुल-कलंक-भूय ! एया-
रिसाणि इह-पर-लोग-विरुद्धाणि करेसि ?' ।

अतो मभइ — जह मेयज-दमदंतोहि कोवो न कओ,^८ तहा कायवं ति ।

- सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।
दमदंत-महारिसिणो भावंतो लहइ सिव-सोक्खं ।
॥ दमदंत-क्खाणयं^९ समत्तं ॥

कोपरहितश्च मुनीनामनुकम्पा-क्रियया देवत्वं प्राप्नोतीत्याह च —

अणुकंपा-किरियाए जइणो वच्चंति देवलोगेसु ।

- जह विज्जाईण सुया वेयरणी वानरो जह य ॥ २४
[अनुकम्पाक्रियया यतीनां व्रजन्ति देवलोकेषु ।
यथा वैद्यादीनां सुता वैतरणी वानरो यथा च ॥ २४]

कथमिदम् ?

— [२६. यत्यनुकम्पायां वैद्यादिसुत-कथा] —

- वासे महाविदेहे धरणीयल-संठियंमि नगरम्मि ।
धणजीवो विज-सुओ^१ जाओ^२ अन्ने य चत्तारि ॥
नरनाइ-सिद्ध(ट्टि)-मंती-सत्थाइ-सुया य एक-दिवसंमि ।
जाया पंच वि इतो(एते) वहुंता जुवणं पत्ता ॥
संपत्त-तिवग्ग-सुहा अवरुप्पर-गरुय-णेह-पडिबद्धा ।
निषसंति लोग-हियए अक्खलिया मयण-बाणो(ण) व ॥
वेज-घरमइणएहिं किमि-कुट्टोवदुयं मुणिं दट्ठुं ।
जंपंति विज-त्तणयं 'एयस्स करेसु तं किरियं' ॥

कंबलरयणं गोसीस-चंदणं सय-सहस्स-पागं च ।
 एतेहिं तत्थ कुञ्जं तेल्लं मम अत्थि सेसाणि ॥
 मोल्लेणं गिण्हामो दोलक्खे गिण्हिऊण ते पत्ता ।
 बुद्ध-वणिणो समीवं सो जंपइ - 'मणइ, किं करिमो ?' ॥
 कंबलरयणं गोसीस-चंदणं देसु दोहि लक्खेहिं ।
 सो पुच्छइ - 'किं काहिइ ?' भणियमिणं तेहिं - 'मुणि-किरियं ॥'
 'अवो ! धम्मा एते जाण समत्थाण जोव्वणत्थाण ।
 धम्मि चिय गरुय-मई, मम पुण मरणे वि सा नट्ठा ॥'
 इय भाविऊण तेणं ते भणिया - 'कुणह साहुणो किरियं
 वेत्तण ओसहायं धम्मो चिय होउ मे मोल्ले ॥'
 दाऊण ओसहं सो सामन्नं पालिऊण संपत्तो ।
 निव्वणं ते वि गया सओसहा साहु-भूलंमि ॥
 अम्मंगिऊण पढमं कंबलरयणेण पाउओ' पच्छा ।
 चंदण-स्सेण सित्तो' एकेकं तिन्नि वाराओ' ॥
 संरोहिणि-भूलीए कणय-निभं तं मुणिं करेऊण ।
 संपत्त-तिवग्ग-सुहा संपत्ता अच्चुए कप्पे ॥
 इय संखेवेण इमं विज्जाइ-सुयाण साहियं चरिअं ।
 वित्थरओ भणियमिणं उवएसमाल-वक्खाणे ॥
 ॥ वेज्जाइसुय-क्खाणयं' समत्तं ॥

— [२७. यत्यनुकम्पायां वैतरणिवैद्य-कथा] —

चारवईए नगरीए बलदेव-वासुदेव-रायाणो । ताणं च महारंभ-परिग्गहा दोब्बि
 पहाण-विज्जा धन्नंतरी बेयरणी । धन्नंतरी साहुहिं पुच्छिओ साहु-पाओ'ग्गाणि मज्ज-
 मंसईण(णि) उवइसइ । साहुहिं भणिओ - अम्मक्खमेयं जईण । तेण भणियं - 'किं मए
 समणगाणं कए वेज्जयमहीयं ?' । बेयरणी पुण साहु-पाओ'ग्गाणि फासुयाणि कहेइ,
 नियदव्वं च देइ ति । अब्बया समोसरिओ तिलोक-चूडामणी अग्गिनेसी । पुच्छिओ'
 कण्हेण - 'अयवं ! एते महारंभ-परिग्गहा अणेगाणं पसु-पक्खीणं मारण-हेउणो कत्तो
 उववज्जिस्सन्ति ?' । भगवया भणियं - एस धन्नंतरी अब्बो भओ समाणो सत्तम-पुढवीए
 वरयंमि । बेयरणी पुण कालिंजर-वत्तिणी[ए] गंगाए महानईए वंज्ज(विंज्ज)स्स य
 अंतखले वावरो भविस्सइ । संपत्त-वयसो य सयमेव जूहं पडिवज्जिऊण साहु-सत्थेण
 सह कहकइ-विद्धकं मुणिय-जिण-वयणं सल्लिय-वरणं रुक्खासन्नं थंडिह्ल-मयं वेयणा-
 णि(भि)भूर्यं साहुं दहूण सुमरिय-जाइस्सरणो तक्खण-पव्वयाणिय-सल्लोद्धरणि-संरो-
 हणि-भूलीहिं तं पक्खेऊण कय-भत्त-परिखाओ पंच-नमोकार-मरो सहस्सारे उववज्जि
 ति । कालंवरणे एवं कए उववन्नो सो तत्थ वानरो ति ।

अजो' मज्झ-जहा तेण ण्णीणमणुक्कपा-किरियाए देवलोगो पत्तो, एवमभो.
वि पावइ ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
संखेवेण महत्थं वित्थरओ' णुणसु सिद्धंते ॥

॥ वेयरणि-क्ख्वाणयं 'समत्तं ॥

१ 'दुःषमायां च परमार्थवेदिनो मिध्यात्वं गच्छन्तीत्याह च-

भाविय-जिण-वयणा वि य दूसमकालंमि जंति मेच्छत्तं ।

जह अज्जसाढसूरी विबोहिओ' चेळ-सुरेण ॥ २५

[भावित-जिनवचना अपि च 'दुःषमाकाले यान्ति मिध्यात्वम् ।

यथाऽऽर्याषाढसूरिर्विबोधितश्चिह्नक-सुरेण ॥ २५]

— [२८. दुःषमा-प्रभावे आषाढसूरि-कथा] —

कथमिदम् ?

एगत्थ सन्निवेसे सुत्तत्थ-तदुभय-विहण्णुणो पंचविहायार-रया दसविह-सामायारी-
परायणा अणेग-गण-सीस-परिवारा अज्जासाढाभिहाणा सरिणो । ते य जो जो साहू
॥ कालं करेइ, तं तं आलोयणाणसण-पंच-नमोक्कार-समाहि-जणण-पुव्वयं भणंति - 'अवस्सं
तए तियसेण होयवं, जेणेवं जिण-वयणे पडिवज्जइ -

“अविराहिय-सामन्तस्स साहुणो सावयस्स य ।

जहण्णो सोहंमे उववाओ भणित्तो(ओ) तेलोक्क-दंसीहि ॥”

ता तए आगंतूण य निय-रूवं दरिसियव्वं' । एवं पडिवक्के अणेगे निजामिया ।
॥ इमेहि य कारणेहि य न कोइ आगओ ।

“संकंत-दिव्व-पेमा विसय-पसत्ता समत्त-कत्तव्वा ।

अण्णीण-मणुय-कज्जा णरभवमसुहं ण इति सुरा ॥”

अन्नया अर्चत-बल्लहो द्विओ' चिल्लओ' अणसणे । पुणरुत्तं च भणिओ' एसो-‘तए नूणं
आगंतव्वं' । पडिवज्जण विहिणा मजो समाणो गओ देवलोगं । सो वि तह चि[अ] न
॥ आगओ' । तओ चित्तिं सरिणा - ‘इंत ! सुंदरं नाहिय-वाइणा संलत्तं जहा-‘न देहाइ-
रिचो पक्कखाइणा पमाणेण जीवो चिप्पइ' । जइ पुण वेप्पेजंतो जे इमे साहुणो बोलीणा,
ताण, मज्जाउ अर्चत-बल्लहेणावि पुणरुत्तमप्पाहिण चिल्लएण वि ण दिअं दरिसणं;
ता नूणं नत्थि परलोग-नामी जीवो । तंमि य असंते दूरोच्चाइओ' परलोगो, निरत्थया
दाण-दया-तव-भावणाइणो । वंचिओ' य एत्तिं कालं जं भोगा ण झत्ता । अहुणा वि
॥ इजामि, अलाहि परोप्पर-विरुद्धेहिं सवेहिं पि दरिसणेहिं । साधु चेदमुच्यते -

“प्रिया-दर्शनमेवास्तु किमन्यैर्दर्शनान्तरैः ? ।

प्राप्यते येन द्विर्वाणं सरागेणापि चेतसा ॥

स्त्रीमुद्रां शष-केतनस्य महतीं सर्वार्थ-सम्पत्करीम्,

ये मूढाः प्रविहाय यान्ति कुधियो मिथ्याफलान्वेषिणः ।

ते तेनैव निहत्य निर्भरतरं नम्राकृता मुण्डिताः,

केचित् पञ्चशिखीकृताश्च जटिन-कापालिकाश्चापरे ॥”

संपहारिऊण गहिय-दव्वलिङ्गो पहाविओ^१ एकाए दिसाए । तहाविह-भवियव्वयाए य ओहिणाणोवओग-मुणिय-वोरंतो अवयरिओ^२ चेछय-सुरो । पंथंमि विउब्बी(वि)ओ^३ गामो, कयं पिच्छणयं । तं च पलोयंतस्स सरिणो दिव्वाणुभावेण तन्हा-छुहाइ-जणियं दुक्खम-बेयंतस्स बोलीणा छम्मासा । तओ^४ उवसंहरिऊण य पेच्छणयं विउब्बिया सव्वालंकार-^५ विभूसिया पुढविकायाइणो । दिट्ठो सव्वालंकार-भूसिओ^६ पुढविकाय-दारओ^७ । ‘अवो ! इमस्स आभरणेहि जीविस्सामो’ चित्तंतो गिण्हिउमाढत्तो । तओ^८ भणियं दारएण-‘भयवं ! सुणेसु ताव अक्खणयं, पुणो जहा-रुइयं करेआसु’ । एगो कुलालो महियाए कोलालाणि काऊण अप्पाणं जीवावेइ । अन्नया पुढविं खणंतो तडीए अकंतो भणइ-

“जेण भिक्खं बलि देमि जेण पोसेमि नायए ।

सा मं मही अक्कमइ जायं सरणओ भयं ॥”

एवं तकराइ-भयाए भवंतं सरणमागओ जाव तुमं चिय चोर-कअं करेसि ! । ‘अय(इ)पंडिओ सि बालय !’ भणंतेण वेत्तूणाहरणगाणि च्छुटाणि पडिग्गाहमि । पुढविकाओ वि गओ ।

‘आउकाय-दारओ^१ वि आढत्तो । तह चिय अक्खणयं कहिउं पवत्तो जहा पाडला-^२ मिहाणं त(ता)लायरं गंगमुत्तरंतं उवरि वोड्ढोदएण हीरंतं पेच्छिऊण जणो भणइ-

“बहुस्सुयं चित्तकहं गंगा वहइ पाडलं ।

वोज्झमाणय ! भइं ते वय किचि सुभासियं ॥”

तेण भणियं ति-“जेण रोहंति वीयाणि जेण जीयंति कासया ।

त च मज्जे विवज्जामि जायं सरणओ भयं ॥”

सो वि तह चिय भूसिओ ।

तेउकाय-दारओ^१ तह चिय समाढत्तो । अक्खणयं कहेइ-एगस्स तावसस्स जलण-कओअयस्स अग्गिणा उडओ दट्ठो । पच्छा सो भणइ-

“जमहं दिया य राओ^२ य तप्पेमि महु-सप्पिसा ।

तेण मे उडओ दट्ठो जायं सरणओ भयं ॥

अहवा-“वग्घस्स मए भीएण पावओ सरणं कओ ।

तेण अंग महं दट्ठुं जायं सरणओ भयं ॥”

‘अइवियक्खणो सि बालय !’ भणंतेण सो वि भूसिओ ।

वाउकाय-दारओ^१ आढत्तो । तह चिय अक्खणयं कहेइ-एगो जुवाणओ लंघण-पवण-समत्थो अचंत-दंसणेओ । अन्नया वाऊ-वाहिणा गहियो । अभेण भणइ-

१ ज. °व । २ ज. क° । ३ ज. कक्षा° । ४ ज. °व-बाहिव ।

“लुघण-पवण-समत्थो पुब्बं होऊण संपयं कीस ? ।
दंडलय-अग्ग-हत्यो वयंस ! किं-गामओ वाही ? ॥”

“जेट्ठासट्ठेसु मासेसु जो सुहो वाइ मारुओ ।
तेण मे भज्जए अंगं जायं सरणओ भयं ॥”

अहवा — “जेण जीवंति सत्ताणि निरोहम्मि अणंतए ।
तेण मे भज्जए अंगं जायं सरणओ भयं ॥”

सो वि तह चि[य] सुसिओ^१ ।

पुणो वणस्सइकाओ दारओ तह चिय कहाणयं कहिउमाढत्ता —

“एगम्मि महारुक्खे सउणा सच्चिहया ।

वसति वेढिओ^२ रुक्खो मूलुग्गय-वेहिए ॥”

समंता वेल्ली-मग्गेण य आरुहिऊण रुक्खं खइयाणि अहिणा । खइय-सेसा य
सुगादओ^३ भणिउमाढत्ता —

“जाव बुच्छं सुहं वत्थुं पायवे निरुवहवे ।

मूलाओ^४ उट्ठिया विट्ठी जाय सरणओ भयं ॥”

तं तह चिय सुसइ ।

तसकाय-दारओ वि तह चिय कहाणयं कहेइ — वसंतउरं नयरं जियसत्त राया । तं
‘च पर-चकेण रोहियं । तत्थ वाहिर-निवासिणो मायंग्गा ते नगर-मज्झाओ^५ नागरएहिं
निळुम्मंति, वाहिं पर-चकेण वेप्पंति । तओ अन्नेण भन्नइ —

“अब्भितरया खुहिया पेत्तती वाहिरा जणा ।

दिसं ‘भयह मायगा’ जायं सरणओ भयं ॥”

अहवा — एगन्थ नगरे पुरोहिण भंडियं दिवसओ^६ राईय राया सुसइ । केण य
कालेण मुणिय-बुचंता परुप्परं भणिउमाढत्ता —

“जत्थ राया सयं चोरो भंडिओ अ पुरोहिओ^७ ।

वणं भयह नायरया ! जाय [सरणओ भयं] ॥”

अहवा — एगम्मि नगरे चउदम-विजाठाण-पारओ लक्कम्म-निरओ सोमदेवो दियवरो ।
सोमसिरी से भारिया । ताण य परितुलिय-रइ-रूव-जोवण-लायन्न-कला-कलाव-रूवा
सोमप्पभा कन्नगा । संपन्न-जुवणा य पलोइया जणएण । जायाणुरागो अ । तीए विरहे
खिजंतं दट्ठूण ‘निबंधेण भारियाए पुट्ठेण साहिओ^८ निययाभिप्पाओ । ‘अबो ! मा मयण-
सर-‘गोचरावडिओ^९ खयं वच्चओ^{१०}’ ति भावंतीए भणिओ^{११} भत्ता तीए — ‘धीरो हवसु, तहा
करेमि जहा अन्नाउ चिय झुंजसि’ । अन्न-दियहंमि भणिया धूया — ‘वच्छे ! एत्त अम्हाण
कुल-कमो-‘पढमं जक्खेण’ भत्ता पच्छा भचारमणुगच्छइ, ता कल्लं कसिन्न-चउदसिए
तमंअपारे, रइ-हरे अणालवंती पमाणेअसु जक्खं । तकालाणुरूव-निबिचिय-कायव्हा गया

• १६२ । आलिंगण-सुवर्णाई 'पुत्रयं जह्निष्ठमनुभाविय-रहसुहं खेय-किलंतो सन्महासिञ्जो भव्ते निहाए । 'केरिसो जकखो ?' संजाय-कोऊयाए पुत्राणीय-सराव-संपुटत्व-सिद्ध-ओएण देहो जणओ । 'अलं मे संकाए'ति ।

"सेवेमि निव्विसंका इण्हि जणयं पि किं त्रियप्येण ? ।

संगमि नञ्चियाए अलाहि अंगुट्टि-करणेण ॥"

भावेतीए समादत्तं निव्विसंकं सयल-जण-भोहणं । अचंत-रह-किलंताणि उगिये वि दिवसयरे ण बुज्झंति । ततो बोहणत्थं पढिया भट्टिणीए सा गाहुल्लिया—

"जह उगए वि सूरि णिहं-पुण्णोत्त(ण्णा न) बुज्झसि अहण्णा ।

एत्थ महं को दोसा ? तुमहं चिय होइ वयणेज्ज ॥"

अदिज-पडिसंलावाण पुणो पढिया 'ए[सा] मागहिय चि—

"अच्छिगए वि सूरिण चेइय-धूम-गए वि वायसे ।

मिस्ती-गए य आयवे सहि ! सुहिण जणे ण बुज्झइ ॥"

ततो इमं निसामिऊण पढियं से धूयाए—

"तुममेव य अम्म ! आरुवे मा हु विमाणय जकखमागयं ।

जकखाहडए ताए अन्नं दाणि गवेस तायय ॥"

इमं सोऊण भणियं से^१ जणणीए—

"नव मासा कुच्छीए धारिया पायवणे पु(रु)से य महिए ।

धूयाए मे गिहिए हंडे सरुणए असरुण मि जायए ॥"

पच्छा मय-संको धूयाए सह भोगे भुंजिउं पयत्तो ।

अहवा-तिविक्रमाभिहाणेणं भट्टेण खणाविऊण महातडागं आरोविया पालिए^२ नाणाविहा रुक्खा । ताण बहुमज्झ-भागे कारावियं देवउलं । अनुवरिसं च पयट्टिओ छगलग-जागो । तिविक्रमो अट्टज्झाणोवगओ मरिऊण जाओ एलगो । संपत्त-जोवणो य गहिओ^३ पुत्तेहिं जाग-वहण-निमित्तं । घर-पुत्त-परियण-दंसणाओ^४ समुत्पन्न-जाईसरणो पुत्त-वत्तिय-देवउल-जागे मारणत्थं नीयेजंतो नियय-भासाए बोद्धयंतो पुत्ते भणइ—
'मा ममं गियय-जणयं मारेह' । चित्तेइ य—'अहो ! एयारिसं पावाणुबंधं^५ मए कम्मं^६ पवत्तियं ? जत्थ अहं चिय मारणेओ संवोत्तो !' । इमं च बुद्धंतं निएऊण भणियं अइसइ(य)-नाणिणा—

"सयमेव य रुक्ख लोविण अप्पणिया य 'वियड त्वा(खा)णिया ।

'उवाइय-रुद्धया य ते किं केत्ता ! वे वे ति वात्तसि ?' ॥"

इमं निसामिऊण ठिओ तुण्हिको । 'अहो ! धुणि-वयणाओ^७ य ट्टिओ^८ तुण्हिको, ॥ ता कारणेण होयवं^९ भावंतेहिं पुच्छिओ मृणी पुत्तेहि । तेण वि य सेहं—'जहेसो मे

१ इ. 'हं' । २ क. 'साग' । ३ ज. 'दे' । ४ ज. 'उ' । ५ इ. 'उ विय' । ६ इ. 'क. म. प्ये' । ७ ज. 'वय' । ८ ज. 'ताइ' ।

- अनंतर-जन्म-अणजो' । तेहि भणियं—'को पचओ' ? । भुणिणा भणियं—'पुव-
निक्खित्त-णिहाणाणि दावेहि' ति नीओ गेहं । दावियाणि चतुणेण निहाणाणि । विम्विय-
चित्ताण य दावियं भगवया संसारासारत्तणं, परूवियो' संमत्त-मूलो दुविहो वि धम्मो ।
जाया सावगा । छगलगो वि काऊण अणसणं पंचनमोक्कार-परो देवलोगम्मि गओ ।
"ता जहा तीए भङ्गिणीए भट्टस्स य सरणमसरणं जायं; एवमग्गहाणं पि तुमं सरणं
चेत्तिओ', जाव तुमं चिय भुससि !" । 'अय(ह)वियक्खणो सि' भणंतेण भुट्ठो
तसकाय-दारओ ।

पुणो वचंतेण दिट्ठाऽलंकार-विभूसिया संजई । तेण सा भणिया—

- "कड्ढा य ते कुंडला य ते अंजिय अक्खि तिलय ते ।
कंठे अहमुत्तग-माकिया तेण य ते 'सामणायस्स कि ? ॥"
वि भि उट्ठाह-कारिए ! पवयणस्स ।
कत्तो तुमं पत्तो एसि रोसेण धमधर्मतो ? ण च्छि(त्रि)य जाणामि पामेज्जा ॥

पच्छा ताए भण्णइ ति—

- "समणो सि संजओ' सि वंभयरि सम-लेट्ठ-कंचणी ।
वेहास्स-बाइओ' अंते जिट्ठज्जा ! के ते पडिग्गहे ? ॥
राई-सरिसव-मित्ताणि पर-च्छिदाणि पेच्छसे ।
अप्पणो विल-मित्ताणि पिच्छतो वि न पिच्छई ! ॥"

- एवं च ताए उव(वा)लद्धो पुणो वि गंतुं पयट्ठो पेच्छइ खंधावार-सणाहं नरनाहमा-
गच्छंतं । पणमिऊण राइणा भणियं अणेच्छंतो वि संविभागं बला मोडीए घेत्तण
"पडिग्गहं जाव देइ ताव निवडियं सुवचयं । ततो विलखीभूओ' । दूरं पुणो दावियं
वेत्तएण नियय-रूवं, भणियो' य सो 'किमेवं तए समादत्तं ?' । छरिणा भणियं—'किं
करेमो ? ण केण य 'देवचं साहियं' । तेण भणियं—'न संपयं बाहुल्लेण तियसावतारो' ।

अओ भण्णइ—सम्मत्ते दढ-वेत्तेण होयवं ॥

- सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
"सिट्ठं विसिट्ठ-चरियं निसुणंतो लहइ निवाणं ॥
॥ अज्जासाढ-क्खणाणयं 'सम्मत्तं ॥

पुनरपि दानमधिकृत्य धर्मोपदेशमाह—

- सिज्जंस-चंदणज्जा-कयउन्नय-सालिभद-नामानो ।
महरिसि-दाणाहरणा निदिट्ठा पुव्व-सूरीहि ॥ २६
" [श्रेयांस-चन्दनार्या-कृतपुण्यक-शालिभद्रनामानः ।
महर्षिदानाभरणा निर्दिष्टाः पूर्वसूरिभिः ॥ २६]

भाषार्थस्तु चतुर्थ्यः कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि—

— [२९. दाने श्रेयांसकथा] —

अस्थि गयपुरे नगरे बाहुबलि-पुत्तो सोमप्पमो राया । तस्स य राय-गुण-संकेय-
ट्ठाणं सिजंसेो यु(जु)वराया । तेण य सुमिणंमि सुरसेलो सामायंतोऽमय-कलसेहिमहिसिचो
अहिययरं दिप्पिउमाढत्तो । तहा नयर-सेट्ठिणा सुबुद्धिणा दिट्ठं सहस्सरस्सीहेतो दिणयर-
विंवं खुट्ठंतं सिजंसेण संघडियं अच्चंतं दिप्पिउं पयत्तं । राइणा वि सुमिणे एगस्स
महापुरिसस्स सत्तु-सेत्थेण सह जोज्झंतस्स सावसेसीकय-बहरि-चक्का(वग्ग)स्स सिजंसेण
साहियं देव्वं । तेण सब्बं (सिजं) पि 'निट्ठवियं ति ।

“कुमारेण कंचणगिरी रवि-विंवं सेट्ठिणा नरेदेण ।

देट्ठो य महापुरिसो समयं सत्तुहि जुज्झतो ॥

पच्चूसे संमिलिया सुमिणाण फलाइ ते अयाणंता ।

नवरं जंपंति इमं कलाणं होहिति कुमारे ॥”

ततो गया सब्बे नियय-ट्ठाणेसु । सिजंसेो वि समारूढो सत्तम-तलं पासायं । अवलो-
व(य)ण-ट्ठिणं य दिट्ठो तेलोकालंकारो उमभसामी पुब-दुवारेण पविसमाणो । तं च
दट्ठूण ईहापोह-मग्गण-गबेसणं करंतस्स सम्मप्पन्नं जाईसरणं । मुच्छिओ य सेत्तो चंदण-
रसाईहि लद्ध-चेयणो य अवयरिओ' पासायाउ ट्ठिओ ऽंगण-मज्जे । इत्थंतरम्मि
गोयर-चरियाए भमंतो संपत्तो तिहुयण-गुरु । इत्थंतरम्मि आगया गहिय-उच्छुरसा-
पुण्ण-कलसा पुरिसा । ततो 'एयाइ ताइं चिर-चित्तियाइं तिभि वि कम्मणे पत्ताइं तायस्स
आगमणं संतं च मण-प्पसाओ' य' चित्तितेण भत्ति-बहुमाणं पणमि[ऊ]ण गहिओ
उच्छुरस-घडो । विभत्तं सेयंसेण — 'भयवं ! जइ कप्पइ, ता ममाणुग्गह-बुद्धीए
गेण्हसु' । दबाइ-कओ'बओ'गेण य पसारिया करा जिणेण । पत्तहत्थिओ तेसु रसो, "
पविट्ठो सब्बेणसु । समासत्थीभूओ' जयगुरु त्ति ।

आहारंतो भयवं नीहारंतो य मंस-चक्खुहिं ।

न य दीसइ नेय पडइ तस्स कर-संठियं दव्वं ॥

तओ' गयणा-रूढेहिं हरिस-भर-निम्भरंगेहि विमुक्कं तियसेहिं विंठट्ठाय-दसद-वन्न-
कुसुम-वरिसं सह गंधोदयण । कओ चेलुक्खेवो । समाहयाओ हुंदुहीओ । निवडिया "
अइतेरस-कोडी-यमाणायण-बुद्धी । 'अहो ! दाणं सुदिन्नं' च सम्मग्गुडं तियस-
मागहेहिं । अवयरिया तियसा । संपत्तो विम्हइय-मणो सबो वि लोगो त्ति । अवि य —

हरिस-भर-निम्भरंगेहिं पुच्छिओ नर-गणेहिं सिजंसेो ।

कइ मणसु तए णायं जह दिअइ भयवओ मेक्खा ? ॥

जाई-सरणेण अहं एवं जाणामि तह य भणिओ म्हि ।

अट्ठ भवे जिण-सहिओ सुमिणाण फलं च जिण-दानं ॥

एतेसिं जं दिन्नं तं चिय दव्वं परे वि विभवम्मि ।

जे विचइ तं सारं दस-इत्थस्सावि कुंतस्स ॥

कय-पुक्काण गिहेसुं एते ठायंति तिहु[य]णार्णदा ।

न कइया वि कप्पहुमा उवित्ति पावाण निलएसु ॥

को कम्मि भव-ग्गहणे आसि तुमं जिणवरस्स णे साह ।
 पुट्ठो कहेइ ताणं सिज्जंसो अट्ठ-भव-चरियं ॥
 सबं पि इमं भणियं सवित्थरं कण्ह-जणय-हिंङीए ।
 नामाभिहाण-मित्तं भणिमो एत्थं निसामेह ॥
 ईमाणे जिणजीवो ललियंग-सुरो अहं पि से जाया ।
 पुव-भवे निक्कात्ता सयंपमा पढम-जम्ममि ॥
 पुवविदेहे लोहग्गलम्मि नयरंमि वयरजंघो त्ति ।
 उप्पन्नो जिणजीवो अहयं से भारिया बितिए ॥
 तईय-भवे जिणजीवो मिहुणग-पुरिसो अहं पि से जाया ।
 उप्पन्ना तेण समा सुरसुंदरि-रूव-भोगेह्हा ॥
 भोत्तूण तत्थ भोगे तत्तो आउ-क्खयंमि संपत्ते ।
 उप्पन्ना दो वि सुरा चउत्थ-जम्मम्मि सोहंमे ॥
 वेज-सुओ जिणजीवो अहयं पुण तस्स छट्ठओ मेत्तो ।
 पञ्जुन्न-सेट्ठि-त्तणओ केसव-नामो त्ति पंचमए ॥
 अवरविदेहाहिंतो मरिउणं दो वि अञ्जुए जाया ।
 छट्ठम्मि भव-ग्गहणे देवा तियसैंद-संकासा ॥
 पुंडरीगिणीए भयवं नामेण आसि वयरनाभो त्ति ।
 अहयं पि सारही से पवइया दो वि सत्तमए ॥
 अकलंकं सामन्नं काउणं दो वि मरण-समयंमि ।
 अट्ठभवम्मि जाया देवा सबड्डसिद्धंमि ॥
 सबड्डाओ भयवं उप्पन्नो भारहंमि तित्थयरो ।
 अहयं पि से पपुत्तो सिज्जंस-कुमारनामो त्ति ॥
 निसुयं च मए पुच्छित्ति(पुबिं) तित्थयराओ जहेस भरहम्मि ।
 आयाहि-तित्थयरो दिट्ठं पुबं च से लिंगं ॥
 ता तं सबं मुणितं दट्ठूणं जिणं च जाणियं सबं ।
 जह एवं से दिक्कं भिक्खुई बहु-फलं होइ ॥
 जंमि पएसे गहिया भिक्खा मा तत्थ कोइ चलणेहि ।
 ठाहि ति रि(र)यणेहिं कओ धूमो कुमरेण भत्तीए ॥
 धूमस्स पूयणपरं कुमरं पुच्छंति सो वि सिं कहइ ।
 आइयर-मंडलमिणं लोगो वि तह चियं करेइ ॥
 आइक्क-मंडलमिणं जायं कालेण गच्छमाणेण ।
 सिज्जंसो विव तम्हा मुणीण देजाहि मुणि-दानं ॥
 सुयदेवि-प्रसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 सेज्जंस-जिणाणं पुबं निसुणंतो लइइ निव्वणं ॥
 ॥ सिज्जंस-कहाणयं ॥

— [३०. दाने चन्दनार्या-कथा] —

जहा सयाणीएणं पिछियस्स चंपाए दहिवाहण-खंधावारस्स पा(प)लायमाणस्स भारिया धारिणी-नामा वसुमहए धूयाए सह इकेणं पुरिसेण गहिया । पंथम्मि धारिणीए मयाए दिन्ना मोल्लेण वसुमई वणिणो । अहविणिय चि दिन्नं से नामं चंदणा । जह य वणिय-जायाए ईसाए केसे मुंडाविऊण नियलिऊण घरे छुडा; विलवंतस्स य वणिणो । जहा कम्मयरिए साहिया, कुंभासे दाऊण लोहार-गेहं वणिओ गओ; जहा य छम्मासो-षवासी तित्थयरो परम-भत्तीए पाराविओ, तियसा अवयरिया, रयण-वुड्डी जाया, तह सबमिणं सवित्थरं उवएसमाला-विवरणाओ नेयवं ति ॥

॥ चंदणज्जा-कहाणयं समत्तं ॥

— [३१. दाने कृतपुण्य-कथा] —

तन्नगपालीए सुओ ऊसव-दियहंमि पायसं बहुयं ।
खजंतं दड्डणं णिय-जण्णिं पायस-कण्णं ॥
चित्तेइ सा परुआ तीए करुणाए सेस-महिलाहिं ।
दिन्नं खीराहणं तीए वि य साहिया खीरी ॥
वय-मुल्लं-संजुत्ताए भाणं पुत्तस्स सा भरेऊणं ।
घर-मज्झंभि पविट्ठा अह पु(प)त्तं मुणिवरं दड्डं ॥
चित्तेइ दारओ सो धम्मो इं जेण एरिसे काले ।
संपत्तो एस मुणी चित्तिय-फलओ सुर-दुमो व ॥
भत्ति-बहुमाण-पुवं खीरि-विभागंमि दिन्नए संते ।
थेवमिणं पुण दिन्ने तत्तिय-मित्ते वि चित्तेइ ॥
जह पडइ एत्थ तित्थं लवणं वा तो विणस्सए एसा ।
ता देमि सेसयं पि य जेण धणी होइ सव्वेण ॥
सव्वोवाहि-विसुद्धा दिन्ना सव्वा वि तेण दाणेण ।
मणुय-भवम्मि निबद्धा भोगा सुरनाह-संकासा ॥
मरितं विस्सइयाए रयणीए पड्डणम्मि रायणिहे ।
धणपाल-महिलियाए भदाए पहाण-सुमिणेण ॥
वज्जरिओ उववन्नो लोगो तं मणइ नूण कयपुण्णो ।
गम्भो जो इत्थ घरे जाही बहु-रयण-सारंमि ॥

क्रमेण य चित्तिय-संपजंत-डोहला पसूया भदा । समत्थ-लक्खणाणुगओ जाओ दारओ । वद्धाविओ इम्मो । कयं महावद्धावणयं । लोग-भणियमणुयत्तंतेहि य पसत्थ-
वासरे कयं से णामं कयपुण्णओ । वड्ढिओ देहोवत्तएणं कला-कलावेण य । विवाहाविओ निवच-रूवाणुरूवं गुरूहिं इम्म-बालियं महाविच्छड्डेणं ।

सत्थत्थ-वियारेणं कला-कलावेण खित्त-चित्तस्स ॥

इत्थीसु सुंदरासु वि मुणिणो व पु(ण) रज्जए चेत्तं ।

ततो भणिओ भद्दाए भत्तारो — 'तहा कुणसु जहा कुमारो झत्ति विसए सेवेइ' । तेण भणियं ति —

आहार-भय-परिग्गह-मेहुण-सन्ना अणुहवइ ताओ ।

गिण्हंति सब-सत्ता अबो ! किं तदुवएसेणं ? ॥

पुणरुत्तं च भन्नमाणेण मेलिओ जणएण दुल्ललिय-गोद्धिय-पवेसिओ गणिआ-गेहे । नियत्ता वयंसया । समाटत्तो वसंतसेणाए सह झुंजिउं भोगे । रइ-सामरावगाढस्स य पम्हुडु-जणणि-जणयाइ-कायवस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया भणिओ वसंतसेणाए पण्होत्तरं किंचि पढसु ति ।

“को पडिसेहे वओ ? परोक्ख-रमणीओ भन्नए कह पु ? ।

को व विसायंमि ठिओ ? को वा घरणीए खलु सामी ? ॥

दोक्खेणं का वि(दि)जइ ? का वा असईण वल्लहा लोए ? ।

गयणंमि को व रेहइ ? निवसइ जंतूण का हियए ? ॥

“चक्काणं के दइया ? दाणे भण को उ वन्निओ धाऊ ? ।

के वा वरिसंमि ठिया ? विभूसणा के वि सिहिणाणं ? ॥

भन्तु कह व गोछा ? मा सा हारा हु उत्तरं तिभि वाराओ ।

अणुलोमं पडिलोमं वत्थु-समत्थं तह समत्थं च ॥”

वसंतसेणाए पढियं —

“किमिहेच्छत्थुदैन्यार्थः ? किं वा मल्लेन चेप्यते ? ।

लोका हिमार्दिताः कं च प्रार्थयन्तीह कं बलम् ॥”

तेण भणियं पिए ! उत्तरं पढियं । पुणरवि पढियं कय[पु]त्तेणं ति —

“को पुहईए सामी ? को वा रयणीए ? कत्थ छम्मासा ? ।

दाणंमि को व धाऊ ? को वा वओ निसेहंमि ? ॥

“बोहेसि केसवं कह ? को वा धाऊ गईए निदिट्ठो ? ।

अम्हय-बहुवयणंमि य कं रूवं भणसु छट्ठीए ? ॥

तरुणाण कत्थ निवडइ देट्ठी ? वाराओ दोभि अणुलोमं ।

तइयाए पुण समत्थं उत्तरमेयस्स जाणाहि ॥”

तं च इमं रा मायणे ।

“एवं च तीए सह भोगासत्तस्स दुवालसेहिं वरिसेहिं निद्वणीकयं कुलं, लोमंतरीभूया जणणि-जणया, पण्डा सबा वि घर-लच्छी । चरिम-दिवसे य पेसियाणि से भारियाए निययाणि आभरगा(णा)णि । अबो ! निद्वणीकयं कयपुन्नयस्स गेहं मच्चंतीए रूवय-सहस्सेण सह पेसियाणि बाइयाए आहरणाणि । अन्न-दियहंमि भणिआ वसंतसेणा-

• धोव-कुसुंभय-सरिसो एस कयपुत्रओ, ता अलमियाणिमणेण । तीए भणियं - 'अम्मो ! मा एवं भणसु, मणोरहाइरेन्नं दिन्नमणेण दब्बं' । तीए भणियं -

‘जं दिन्नं तं गहियं, इण्हि से णत्थि तेण णीणेमो ।

अम्हाण एस धम्मो, मा धम्माइकमं कुणसु ॥’

‘बोडाण एस धम्मो पहाण-गणियाण लज्जणं एयं ।

अन्नं च पुणो दाहिई एसो चिय इच्छियं दब्बं ॥’

ता अम्मो ! अलमणेण अयस-निबन्धणेण दुरज्जवसाएणं । अन्नं च -

“नेय जोवणम्मि लुद्धा अहयं रयणेहिं विविह-रूवेहिं ।

गुण-लुद्धा ते य गुणा पज्जता इत्थं पुरिसंमि ॥”

कलुसिय-चिता ठिता तुण्हिका वाइया । दा(पा)ऊण य मज्जं रयणीए मंचयारूढो ॥
मुक्को देवउलियाए । निहा-खय-विषुद्धो य चिंतिउं पयचो - हंत ! किमेस सुमिणओ ?
किं वा मोहो ? किमिदयालं वा ? पयइ-विवजासो किं ? किं वा खेत्तंरं ? । मुणिय-मणो-
वियप्पाए य भणिओ पास-वत्तिणीए चेडीए - ‘अलं सेस-वियप्पेहिं, नियय-धम्ममणुसंरं-
तीए निच्छुद्धो वसंतसेणा-मड्डाए जोन्न-कुट्टिणीए, ता वच्चसु णियय-मंदिरं’ । विमण-
दोम्मणो पयट्ठो(ट्टो) गेहाभिमुहं । महारन्नं पिव णट्ठ-माणसं, कुकइ-कब्बं पिव गय-सुवण्णा-
लंकारं, सुक्क-तडागं पिव पणट्ठ-सोहं दिट्ठं मंदिरं । अब्भुट्ठिओ भारियाए, साहिओ
सबो वि जणणि-जणय-मरण-पज्जवसाणो गेह-वुत्तंतो । अवि य -

तं किं पि अणन्न-समं दुक्खं से आसि तंमि समयम्मि ।

जं कहिऊण न तीरइ सारिच्छं नारय-दुहेण ॥

पुच्छिया य सा किंचि भंड-मोल्लमत्थि ? । तीए वि दावियाणि आहरणगाणि,
रुक्ख-सहस्सं च । ‘कह मेत्ताईण अयस-कलंकियमप्पाणं दाएमि ?’ मन्नमाणेण भणिया
भारिया - ‘वच्चाओ देसंतंरं’ । तद्विसं च रिउ-न्हायाए सह वसिओ । गम्भो य लग्गो
पवट्ठिउं । अन्न-दिवसंमि पयट्ठो सत्थो, तेण सह पट्ठिओ देवउलियाए मंचयारूढो ।
एत्थंतरम्मि तहाविह-भवियवयाए एगाए ईसरीए प[व]हण-भंग-विवन्नं पुत्तं नाऊण ‘मा
तणय-रहियं मंदिरं राया विलुंप्पिस्सइ, ता गवेसेमि किंचि पुरिसं’ ति मन्नमाणीए^{११}
सत्थ-मज्झाओ उट्ठाविऊण कयपुत्रओ नीओ नियय-गेहे । वधूण पुरओ कंठे विचूण
रोवियं(उं) पयच त्ति ।

पावाए मज्झ पुत्तय ! बालो चिय अवहिओ तुमं तइया ।

महि-मंडले गविट्ठो ण य लद्धा तुज्ज वत्ता वि ॥

जा अज दिणे मुणिणा कहिओ ते आगमो तहा सुमिणे ।

दिट्ठो य कप्परुक्खो तओ तुमं पाविओ इहयं ॥

ता कत्थ य वट्ठिओ तं कत्थ य भमिओ सि एचियं कालं ? ।

किं वा वि सुहं दुक्खमणुभूयं वच्छ ! मे साह ॥

पावा य अहं पुत्तय ! जा तुह विरहंमि जीविया जाया ।

ओवारणयं म्हि कया गुणसागर ! तुज्ज देहस्स ॥

हियएण जाईं तुह चेंतियाईं पावाईं ताणि मा वच्छ ! ।
 निवडंतु वेरियाण वि तुह गुणनिहि ! विरह-दूढाए ॥
 विहुरेसु य देवयाए एत्तिय-कालं च रक्खिओ जाय ! ।
 मह जीविण सुपुरिस ! कप्पाऊ होसु तं तत्थ ॥
 अणुभावेणं तियसाइयाण तेएण तह सईणं तु ।
 पालेसु नियय-बंसं घर-विच्छडुं च अणुहवसु ॥
 देसंतरे विवओ भाऊजायाण तुज्झ भत्तारो ॥
 होसु चउण्ह वि सामी इण्हि एयाण तं वच्छ ! ॥
 इय तीए तह पलत्तं वियङ्क-वणिणीइ जोत्ति-घडणाहि ।
 जह संसयाइ-रहियं पडिवअं तेहि से वयणं ॥

एवं च जम्मंतर-देव-महरिसि-दाण-पुष्पाणुभाव-जणियं विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंताणि दुवालस वरिसाणि । जाया चउण्हं पि पुत्ता । इत्थंतरम्मि कहिओ सम्भावो सासए बहूण । घर-संरक्खणत्थमेस अमुणिय-परमत्थो मए कयपुअओ छुटो । उप्पआ मे पुत्ता, धिरीभूओ घर-सारो, ता अलमियाणिमेतेण । ताहि भणियं—

सगुणो व होउ अह निगुणो अहव होउ पर-पुरिसो ।

तह वि य जो परिभुत्तो सो अम्मो ! अम्ह भत्तारो ॥

अंबाडेऊण तओ धेरी परिभणइ—‘इक्खु-छोईय-संकासो से दइओ, ता एयं झत्ति नीणेहि ।’ जाणिऊण य से नेच्छयं रयण-गम्भिन-मोदगाण कया ऊससि(सीस)यंमि कोत्थ-लिया । मज्जामय-णिबभरो मंचयारूढो मुक्को तीए चैव देवउलियाए । निहा-खय-विबुद्धेण
 ॥ य मुणिओ एस वुत्तंतो । तहाविह-भवियइयाए तंमि चैव दियहंमि आवासिओ’ तत्थेव सी सत्थो । पहाय-समए य पट्टविओ’ भत्तार-भेसणत्थं तीए पुरिसो । दिट्ठो अपेअ कयपुअओ’ गओ’ गेहं अब्भुट्ठिओ’ महिलाए, गहिया संबल-पुट्टलिया, अब्भंगिओ’ कयपुअओ । तईया’ समुप्पन्न-गम्भाए जाओ’ दारओ’ लेहसालाओ’ आगओ’ भोयणं जायंतो दिओ पुट्टलियाए मोयगो । तं च खायमाणो निग्गओ’ बाहिं । अब्भिडियं रयणं
 ॥ दिट्ठं से सली(मी)वेहिं गया कंदुयावणं, देअं पइस्स ‘अणुदियहं पूयलियाओ’ दायवाओ’ मणंतैहिं । घरणीए य मोदए भिंदंतीए देट्ठाणि रयणाणि । तीए भणियं—‘किं कारणं मोदएसु रयणाणि छुट्ठाणि ?’ मुणियाभिप्पाएण य भणियमणेणं ‘सुंक्क-भएणं’ । रयण-सामत्थओ दाण-जणिय-पुष्पाणुभावेण य जाओ’ वेसमण-संकासो । आणा-णिदेस-परा जाया सबे वि सयण-बंधु-परियणाइणो । एवं च तिवग्ग-सारं जियलोग-सुहमणुहवंतस्स
 ॥ समइकंतो कोइ कालो । अअया सेणियराइणो नईए ‘पियंतो गहिओ तंतुएणं सेयणय-करिवरो । साहियं अभयकुमारस्स । गवेसाविओ रयणाण मज्जे जलकंत-मणी । जाव खणंतरेण ण लब्भइ । ता मा करिणो अच्चाहियं भविस्सइ त्ति मअमाणेण दवाविओ’ राइणा ‘पडहओ’—‘जो जलकंत-मणिमुवणेइ, तस्स राया सह धूयाए अदं रजस्स देइ’ । इमं सोऊण समप्पिओ’ पूइएण जलकंतो, ‘पक्खिओ जल-मज्जे । तदुजोएण थलं मअमाणो

• पण्डितो संतुओ, 'आणिओ' करी । पुच्छिओ' पूहओ, कचो ते जलकंतो ? फुटं साहेज्जु ।
ततो साहिओ' परमत्थो जहा कयपुण्य-पुत्तेण दिओ । 'निहाणं वेव मयलंछणो कंसिणो,
सोमयाईणं' मक्कमाणेण सबहुभाणं दिआ धूया राहणा कयपुण्यस्स सह अद्दरजेण ।
महा-विच्छेज्जेण य वचो वारिज्जय-महसवो । जाया अभएण सह सम्भाव-सारा मित्ती ।
अन्न-दियहंमि सिद्धं अभयस्स - 'सपुत्ताओ' अत्थि मम अन्नाओ' वि एत्थ वचारि
भारियाओ, 'नवरं मंदिरं न याणामो' । तओ' काराविऊण दोहिं दुवारेहिं आययणं
पय(इ)ट्टिया कयपुण्य-संकामा जक्ख-पडिमा । घोसाविया जक्ख-महिमा । पयट्टाओ'
सवाओ' वि इत्थियाओ' सहिभाओ पुव्वेण जक्खं पूइऊण पच्छिम-दारंमि नीहरंति ।
तत्थ ठिया पेच्छंति अभय-कयपुण्या । ताओ' य से भारियाओ' कयपुण्णारुवं
जक्खं निएऊण रोविउं पयत्ताओ' ।

“काउं दइय-पसंगं हयास ! रे देव ! अवहिओ कीस ? ।

दाऊण निहिं उप्पाडियाणि अम्हाण अच्छीणि ॥”

तणया य 'वप्पो वप्पो' ति 'भणंता जक्खं समारूढा । तओ' भणियं कयपुण्यएणं -
'एयाउ सहिभयाउ ममं भारियाउ' । वाहि(ह)रिया अभएण । देहो भत्तारो, आणंदिया
चित्तेण । अंबाडिया धेरी । गिण्हाविओ' घर-सारो । वसंतसेणाए वि जक्खं पूइऊण ॥
भणिया सहियाओ' - 'तहा तकेमि संपयं पि य जह सुमिणंमि पक्खसे पिययमाणुकारिणा
केणावि दिव्वपुरिसेण य आलंमिया, जहा मेहाओ' आगच्छंतीए पसत्थ-सउणा
णिमेत्ताणि जायाणि, जहा वामच्छि-धूयाओ फुरंति, जहा य जक्ख-दंसणाओ
हरिसाइसओ जाओ, तहा तकेमि संपयं पिएण सह समागमं' । णीहरंतीए य दिहो
अभएण सह मंतयंतो कयपुण्यओ । अवि य -

“तं किं पि अणण्ण-समं दइए दिट्ठमि होइ मण-सोक्खं ।

जं कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवम-सुहेणं ॥”

संजायाणंदाए संपत्त-हरिसो भणिओ कयपुण्यओ वसंतसेणाए - 'कय-वेणी-बंधणाए
पुहइ-मंडलमन्नेसावंतीए दुवालम-वरिमस्स अज्ज दिट्ठो सि' । नीणियाओ' सवाओ'
नियय-मंदिरे । अपि च -

“द्धीपादन्यस्मादपि मध्यादपि जलनिधेर्दिशोऽप्यन्तात् ।

आनीय क्षटिति घटयति विधिरभिमतमभिमुखीभूतः ॥”

समादत्तं महावद्भावनयंति ।

दिजं [त-] पाण-भोषण-वरवत्थाहरण-रयण-सोहिहं ।

आर्णदिय-पुर-लोगं जायं वद्भावनं तत्थ ॥

एवं च तस्स रह-संकासाहि सचहि वहुहिं सह जंमंतर-महि(ह)रिसिणो दाणेण
निवत्ति-पुक्काणुभाव-जिण(जणि)यं तिवग्ग-सार-विसिद्ध-जण-पसंसयेज्जं अभग्ग-माण-
पसरं परमत्थ-संपाडण-सयण्हं जीयलोग[सुह]मणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो ।

- अक्षया नीसेस-गुण-गणालंकिओ' अलंकिय-सुर-मणुय-पणय-पाय-पंकओ' पंकय-निह(हि)-
 चचरणारविंदो 'अरविंद-गम्भ-संकास-वन्न-पयडिय-दिसा-मंडलो' समोसरिओ तेलोक्-
 मंगल-पईवो चउइस-समणसहस्साणुगम्ममाणो भगवं सिरिचद्धमाणसामी तित्थयरो
 गुणसिलए उज्जाणे । निवत्थियं तियसेहिं समोसरणं । अवयरिया तियसा, निरुद्धं अंबरतलं
 • विभाण-मालाहि । वद्धाविओ' सेणिओ' तित्थयरागमणेण निउत्त-पुरिसेहिं । दिवं से
 पारिओसियं । पयड्यो महाविच्छङ्खणं भगवओ वंदण-वडियाए, पचो तप्पुहेसं । वंदिओ
 तित्थयरो सह गोयमाईहिं अणाविकवणियमाणंदसुहमणुहवंतो निसओ । तहा
 वत्ता नागरया सह कयपुत्तेणं । पत्थुया धम्मकहा । अवि य -

“तित्थ-पणामं काउं कहेइ साहारणेण महेण ।

- ॥ सव्वेसिं सत्ताणं तेलोक्-दिवा(वा)यरो वीरो ॥
 जीवा य अजीवा वि य दुविहो लोगो समासओ भणिओ ।
 तत्थाजीवा तिविहा-धम्माधम्मा तहा गयणं ॥
 जीवा वि य दु-वियप्पा सिद्धा संमारिणो य नाइ(य)वा ।
 सिद्धा पण्णरस-बिहा तित्थातित्थाइ-भेएणं ॥
 ॥ संसारत्था दुविहा थावरनामा तसा य पंचविहा ।
 पुढवि-अल-जलण-मारुय-वण थावरजंतुणो भणिया ॥
 पज्जत्तापज्जत्ता इक्किा ते भवे पुणो दुविहा ।
 पत्तेयानंत-नाया तरुणो चिय न उण सेसा वि ॥
 नेरइ-माणुय-तिरिया देवा य चउविहा तसा होंति ।
 ॥ 'नेरइया सत्तविहा रयणाणि(इ)-महातमंताओ' ॥
 जल-थल-नहयल-तिविहा(रिया) कम्माकम्माइं अंतरदीवा ।
 मणुया वि होंति तिविहा देवा वि चउविहा सव्वे ॥
 असुरा नाग-सुवक्का उदही-विज्जू-घणेंद-जलणेंदा ।
 बाऊ-दीव-दिसेंदा कमसो भवणाहिवा दसहा ॥
 ॥ किंनर-किंपुरिस-महोरगा य गंधव-जक्ख-रक्खा य ।
 भूय-गणा य पिसाया अट्टविहा वंतरा भणिया ॥
 चंदाइच्चा य गहा नक्खत्ता तारया य पंचविहा ।
 जोइसिया कप्पयगा कप्पातीता य उवरिक्खा ॥
 सोहंमीसाण-सणंकुमार-माहिंद-वंभलोगा य ।
 ॥ लंत-महासुकमि य सहस्सारे आणए णवमे ॥
 पाणय-आरण-अब्भुय-वारसमे कप्पवासिणो देवा(वा) ।
 कप्पाईया दुविहा गेविआणुत्तरा भणिया ॥
 हिड्डिम-पढमा हिड्डिछ-मज्झिमा हिड्डिमोवरिक्खा य ।
 मज्झिम-पढमा नवरं मज्झिम-मज्झिमा मज्झिमोवरिमा ॥

उवरिम-पदमा उवरिम-मज्झिमा उवरिमोवरिष्ठा य ।
एए नव गेविज्जा पंचविहाणुत्तरा देवा ॥
जय-विजय-जयंत-अपराजिएसु सबडुसिद्धि-पंचमए ।
एतेसु [अ]णुत्तर-सुरा गय-कामा वीपराग व ॥
एते सबे संसारिणो ति अट्टविह-कम्म-मल-मय(इ)ला ।
अट्टविहं पुण कम्मं समासओ' संपवक्खामि ॥

नाणावरणिजं दंसणावरणेजं वेयणियं मोहणेजं आउयं नामं गोयं अंतरायं च ।
तत्थ नाणावरणिजं पंचविहं पणत्तं तं जहा - महनाणावरणिजं, सुयनाणावरणिजं,
ओहिनाणावरणिजं, मणपअवनानावरणिजं, केवलनाणावरणिजं । जंमि 'ओदिसे जंतु
हेयाहेयं न जाणए वुच्छं तं खलु नाणावरणं । दंसणावरणयं नवहा - चक्खु-दंसणा-
वरणं, अचक्खु-दंसणावरणं, 'ओहिदंसणावरणं, केवलदंसणावरणं, निहा-पणगं च ति ।
सुह-पडिबोहा निहा दुह-पडिबोहा य णिह-णिहा य ।
पयला होइ ठियस्स उ पयला-पयला य चंकमओ' ॥
अइसंकिलिडु-कम्माण वेयणे होइ थीणद्धी ।
महणिहा दिण-चैतिय-वावारय-साहणी पायं ॥

जंमि उदेभे जंतु हेयाहेयं न पेच्छए तमिह दंसणावरणकम्मं । वेयणियं साय-
मियरं च ।

अट्ठावीस-वियप्पं मोहणीयं कोह-माण-मय-लोभा ।
चत्तारि चउवियप्पा अणाइ-मेएण सोलसओ' ॥
इत्थी-पुरिस-नपुंसग-वेयतिगं सम्म-मिच्छं मीसं च ।
हासो रई अरई मय-सोमा तह दुगंछा य ॥
नारय-तिरिय-नरामर-आऊकम्मं च चउविहं जेण ।
वेडस-व(ख)इल्लो व दढं अणवरयं भमइ संसारे ॥
नामं दुचत्त-मेयं गइ-जाह-सरीर-अंगुवंगाई ।
बंधण-संधायण-संधयण-संठाण-नामं च ॥
तह वण्ण-गंध-रस-फास-नाम अगल-लहुयं च बोद्धवं ।
उवघाय-पराघायाणुपुब्बि-ऊसास-नामं च ॥
आयावुओय-विहायगई य तस-धावराभिहाणं च ।
बायर-सुहुमं च पुणो पजत्तं तह य अपजत्तं ॥
पत्तेयं साहारणं थिरमथिर-सुमासुभं च नायवं ।
सुभग-दूमगणामं ससर तह दूसरं चेव ॥
आइअमणाइजं जस-किंसीणाममयस-किंति च ।
णिम्माणनाममउलं चरिमं तिथयरनामं च ॥
गोयं च दुविहमेयं उच्चागोयं तहेव णीयं च ।
चरिमं पंच-पयारं समासओ तं पवक्खामि ॥

- अहं दाण-लाम-भोगोपभोग-विरियंतराइयं जाण ।
चित्तं योग्गलरूवं विभेयं सबमेवेयं ॥
एगपरिणाम-परिसंठियस्स उक्कोसिया जहन्नायं ।
सबस्स वि होइ ठिई भणिमो कम्मस्स त सुणसु ॥
आइल्लाणं तिण्हं चरिमस्स य तीस कोडिकोडीओ' ।
इअराणं मोहणिज्जस्स सत्तरी होइ विभेया ॥
णामस्स य गोयस्स य वीसं उक्कोसिया ठिई भणिया ।
तित्तीस-सागराई परमा आउस्स बोधवा ॥
वेयणियस्स जहन्ना बारस 'नामस्स अट्ट उ मुहुत्ता ।
सेसाणं जहन्ना-ठिई भिन्न-मुहुत्तं विणिदिट्ठा ॥
अट्टविहं पि य कम्मं संसार-निबंधणं तु एयंमि ।
खीणे लहंति भोक्खं खमणोवाओ' इमो तस्स ॥
दंसण-नाण-चरित्ताणि खवण-हेऊणि दंसणं तिविहं ।
खइयं खओ'वममियं उवसमियमिह समासेणं ॥
आभिणिबोहियनाणं सुयनाणं चैव ओहिनाणं च ।
तहं मणपज्जनानां केवलनाणं च पंचमयं ॥
सामाइयं च पढमं छेओवट्ठावणं भवे वीयं ।
परिहार-विमुद्धी य सुहुमं तहं संपरायं च ॥
तत्तो य अहक्खायं खायं सब्भंमि जीवलोगम्मि ।
जं चरिऊणं सुविहिया वब्भंति अयरामरं ठाणं ॥
ता भो देवाणुप्पिया ! दुल्लहो मणुस्साइओ संयमावसाणो एस तर-त्तम-जोगो ।
माणुस्स-खेत्त-जाई-कुल-रूवारोय(ग्ग)माउयं बुद्धी ।
सम(व)णोग्गह-सद्धा संजमो य लोगंमि दुल्लहाई ॥
ता पडिवज्जहं चरित्तधम्मं ।" एयं तित्थयर-वयणं सोऊणं निक्खंता अणेगे, अणे
सावया संवुत्ता । कयपुब्बएण वि पुच्छियं संपत्ति-विपत्ति-कारणं । भगवया साहियं
अंतरिय-पायस-दाणं ।
तिब्बि विभागा देव्वा अंतरिया पायसस्स तो तेण ।
अंतरियं भोगसुहं जायं सेसाओ' दाणाओ' ॥
ततो मुणिय-परभव-वुत्तंतो तत्कालाणुरूव-विणि[व]त्तियासेस-कायवो महाविभूईए
समुप्पन्न-महासंवेगाइओ' पव्वइओ' कयपुब्बो त्ति ।
अहं भन्नइ-जहा कयपुब्बएण दाणं दिक्कं तहा दायव्वं त्ति ।
मुयदेवि-पसाएणं सुवाणुसारेण साहियं चरियं ।
कयपुब्बयस्स पुब्बं सोऊणं देहि मुणि-दाणं ॥
॥ कयपुब्ब-क्खवाणयं 'समसं' ॥

— [३२. दाने शालिभद्र-कथा] —

उच्छन्न-कुला^१ धन्वा पुत्रो से संगमो त्वि चारेइ ।
 लोगाणं तन्नयाइं सुपसिद्धे^२ सालिगामंमि ॥
 गेहे गेहे खीरं दद्वृणं ऊसवंमि निय-जणणिं ।
 पायस-कण्ण चद्वइ अमुणेंतो रोइरो तणओ^३ ॥
 खीराइणमभावा पुणरुत्तं पुत्त-जायणा हों(हिं)तो ।
 तं रूयमाणी(णिं) दद्वृण देइ जणो तीए खीराइं ॥
 तीए वि रंघेऊणं दिओ तणयस्स पायसो भाणे ।
 इत्थंतरम्मि पत्तो महामुणी मास-खमणम्मि ॥
 हरिस-वस-पुलइ-अंगो तं दद्वुं संगमो वि चित्तेइ ।
 धओ हं जस्सेसो भोयण-वेलाए संपत्तो ॥
 “देसे कालेऽवसरे पत्ते पत्तंमि^४ भोक्ख-तण्हाए ।
 सवोवाहि-विसुद्धं दाणं पुभेहिं निबडेइ ॥”
 ता को वि अणन्न-समो लाभो दाणाउ होहिइ निरुत्तं ।
 इय चित्तितेण इमं दिओ से पायसो तेण ॥
 मुणिणा वि य से भावं नाउं तयणुग्गहाओ^५ सो गहिओ^६ ।
 थालीए जो सेसो धुत्तो सो पायसो तेण ॥
 अणुइय-बहुभोयण-तह व(द)रिसमणाओ^७ मो चेव तीए इ ।
 रयणीए मरिऊणं रायगिहे गोभद-बहइ भद्दाए ॥
 उववओ सो गम्मे कमेण जायंमि हरिस-पडिइत्थं ।
 जायं सवं पि पुरं कयं च बद्धावणं पिउणा ॥
 सुमिणंमि फलिय-साली दिट्ठो जणणीए तेण से णामं ।
 मासंमि गुरुहिं कयं सुयस्स अह सालिभदो त्वि ॥

बन्निओ अणन्न-सरिसेहिं रुवाइ-गुणेहिं, कला-कलावे(वा)इहि य । संपत्तो तिहुयण-
 सलाहणिजं जोवणं । गेहि थिय सरिस-वयो-वेसेहिं वयंसएहिं सह अभिरमंतस्स संपत्तो^८
सरओ । जम्मि य, रेहंति कमलापरा, सह रायहंसेहिं । हरिसेअंति कासया, सह नड-
 नड-छचेहिं । वियरंति दरिय-वसभा, सह मत्त-महागाएहिं । पसरंति सत्तच्छय-पवणा,
 सह भसलावलीहिं । रेहंति काणणाइं, सह सर-तट्ठागाइएहिं ति । अवि य—

जल-पक्खालिय-विमले रेहइ^९ नह-मंदिरंमि ससि-दीवो ।
 मयिय-विबोहकाले सारय-लच्छीए दिओ इ ॥

तजो सालिभद्र-गुणावजिणहिं तन्नयर-वासीहिं इन्ध-सेट्ठि-सत्त्ववाहाइएहिं उवणी-
 याओ^{१०} सवालंकार-विभूसियाओ^{११} से गेहे निरुत्तम-[रुव]-लायन्न-जोवण-सिंगार-हाव-भाव-
 कला-कोसल्लाह-सणाहाओ^{१२} सवालंकार-विभूसियाओ^{१३} वत्तीसं कन्नगाओ^{१४} । सबहुमायण-

पत्थणा-पुबयं च भणिओ' गोअइ-सिद्धी तेहिं—'जइ वि सालिभइस्स रुवाइ-गुणेहिं-
असरिसाओ,' तहा वि अम्हाण णेवुई-निमित्तं गेण्हेउ मूयाण मंगलेहिं 'करे ति ॥'
पडिवन्नं से वयणं, उव्वूदाओ' सबाओ' वि महाविच्छङ्गेण । एवं ताहिं सह महरिसि-
दाणाणुभाव-जणियं धम्मत्थ-काम-सणाइं' विसिद्ध-जण-सलाहणिअं जिणधम्माणुद्वाण-परं
जियलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया य से जणओ' निवाहिय-
णिक्कलं-सामन्नो णमोकार-परो कय-भत्त-परिचाओ' मओ' समाणो जाओ' वेमाणिय
सुरो । तयणुरूव-निवत्तिय-कायवो भोगे भुजितं पयत्तो । अशुक(क)ड-पुन्नाणुभावओ'
य संपाडेइ से जणओ' समीहियं सबं ति ।

जम्मंतर-महरिसि-देण्ण-दाण-पुन्नाणुभावओ तियसो ।

॥ संपाडेइ जहिच्छं कामे स इ(हिं) तस्स बहुयाइं ॥

अणुहवमाणस्स सुहं भजाइ समं च वच्चे कालो ।

पुमेहिं जणणि-जणया कुणंति सबाइं कजाइं ॥

अन्नया आगंतुय-वणिएहिं राइणो सेणियस्स उवणीयाणि कंबल-रयणाणि । 'अइदु-
महरघाई' ति करिय न गहियाणि । पच्छा निय-गेहे ठियाए भदाए सबाणि वि
गहियाणि । 'वेच्छणाए य अरिजमाणीए राइणा वाहराविया ते वणिया । पुच्छिएहिं
सेट्टं जहा सालिभइ-जणणीए सबाणि वि गहियाणि । तओ पट्टविया तत्थ पुरिसा ।
नियचेहि य साहियं जहा तक्खणं चिय ताणि भदाए फाडिऊण बहुयाणं पाय-ल्लहणाणि
कयाणि । भणियं च णाए—'जइ पुराणेहिं कजं, ता पेसेमि' । एयं सोऊण गाढयरं
॥ रुद्धा 'चिच्छणा—'एकं पि न गहियं' । विम्हिण्ण 'पट्टविओ पुरिसो राइणा भदाए
समीवे—'पट्टवेसु सालिभइ, पुलोएमि कोउहलेणं, जस्सेरिसी महाविभूई' ।

गंतूण आगओ सो रन्नो साहेइ जंपए भदा ।

'चंदाइन्ना वि ण मे देट्ठा पुत्तेण कइया वि ॥

ण य गेहाओ' बाहिं विणिग्गओ' ता करेइ जइ राया ।

॥ एकं मज्झ पसायं ता गेहे एउ सयं राया ॥'

अह कोउएण पत्तो नरनाहो पेच्छिऊण घर-सोहं ।

चित्तेइ सग्गमिणमो अवयरियं मच्चलोगंमि ॥

समारूढो चउत्थ-भूमियाए निसन्नो सीहासणे । कया तयणुरूवा पडिवत्ती । सच्चम-
भूमी-आरूढो भणिओ' सालिभइ भदाए—'वच्छ ! राया आगओ, तं पेच्छि(च्छ)सु' ।
॥ तेण भणियं—'तुमं चिय से अग्गं जाणसि' । तीए भणियं—'वच्छ ! न एसो वणियं,
किं सु तुज्झ सेस-लोगाण य सामी । तं पिच्छिऊण य पणमसु' । ततो इमं असुय-पुबं
मिसामिऊण चितियमणेण—'धिरत्थु संसारस्स, जंमि तुल्लोयर-पाणि-पाय-व्यव्वाण

महाकथा । मित्तभावंमि वहुंति पाणिनो ता घण्णा साहुणो जे तिहुयण-गुरुमंतरेण अन्नं सक्की(मि) न्न ववजंति ।

अवि य — नरवद्-वसयाण नराण करिवराणं व णत्थि सोक्खाहं ।

हिय-इच्छियाहं अब्बो ! वेसमण-समाण वि जयंमि ॥

जिणवर-आणाए पुणो वहुंता पाणिणो इह भवम्मि ।

लहिऊण सामिभावं सिद्धिमविग्गेण वच्चंति ॥

स जिण-वयणाणुद्वापेण अचंत-दुल्लहं विजुलया-चंचलं सफलीकरेमि मणुष्यकामं भवन्तो अलंघणीय-जणणि-वयणाओ' वधू-सहिओ' कामदेवो व सवो-ऊय-सच्छि-समेओ' अवयरिओ' तत्तो । दिट्ठो राया, कय-पणामो य अच्चायरेण कज्जे राय(इ)या उच्छंमे । चेंतियमणेण — 'धण्णो एसो जो नियय-सिरीए तियसिद्ध-सहिमं' "ब्रह्मकुलज्जम ठिओ !' ततो नयणंबु पलोहं से णिऊण भणिया भद्दा राह्णा — 'किमेयं ?' तीर भणियं — 'महाराय ! एयस्स पुत्ताणुभावावजिओ' जणय-देवोऽणुदिणं देवप्पि बत्थ-गंध-मल्लालंकाराणि सदइयस्स पणामेह । तेण न सहइ मबलोहव-सुवण-विलेवणाईण गंधं । ततो सबहुमाणं विसज्जिओ राह्णा समारूढो सत्तमि-भूमियं । अहंकोऊण य गओ राया वि तत्थेव । सबहुमाणं च भणिओ भद्दाए — 'महाराय ! कीरउ संपयं भोयण-पडिवत्तीए पसाओ' । 'मा से पत्थणा वंझा मवउ' ति पडिवक्कं से वयणं । ततो वीसत्थयाए भवणुजाणे चामीयर-वावीसु धारा-जलजंत-पओगेण अभिरमंतस्स अहंसंभमेण पडियं मुहा-रयणं राय(इ)णो । तरलच्छं च णियंतस्स भद्दाए भणिया दास-वेडी — 'संचारेसु अणत्थ मज्जण-वावीए जलं' । तहा कए से रयण-सुवन्नयस्स मज्जे दिट्ठं इंगाल-सरिसं । विम्विण्ण पुच्छिया राह्णा — 'किमेयं ?' । वेडीए भणियं — सालिभदेण वहुहि य उज्झियाणि देवाणि रयण-सुवन्नयाइयाणि । 'अहो ! कयत्थो एस सालिभदो, जस्सेरिसी महिम' ति भवन्तो अहिण्णदिऊण गओ निक्कव-वेहं । इओ य समोसरिओ धम्मवोसाभिहाणो आयरिओ । गओ से वंदव-वडिक्काए राया, सालिभदो य महाविच्छङ्खेणं । निसामिओ' साहु-धम्मो, भावियं संसारात्सारत्तणं ति ।

अवि य — "नारय-तिरिय-नरामर-गईसु परमत्थओ सुहं नत्थि ।

अचंत-निराधाहं मुत्ति-सुहं निरुवममपंतं ॥

मोत्तूण साहु-धम्मं लंभोवाओ इमस्स जं नत्थि ।

ता तंमि चेव जत्तो कायवो किमित्थ सेसेहिं ? ॥"

ततो हियय-निहित्त-चारित्त-परिणामो परिकम्मणा-निमित्तं वंदिऊण धूरिणो पविट्ठो णयरं सालिभदो । कहियं भद्दाए । ततो अणेच्चाह-भावणा-परुषणेण नियत्ताविओ भद्दाए "सह वधूययहिं संसार-पडिबंधो । जन्न-दियहंमि मुहासणत्थो विज्जतो सित्तययानमणेण जन्म-क्रियेण एत्तो । दिक्कं से पारिओसियं । महाविच्छङ्खेण गओ' जगवओ' वंदव-

• ब्रह्मियाए । भाव-सारं च बंदिओ' महावीरो । निसामिओ' साहु-धम्मो । विरत्त-संसार-
सुहेण य भणियमणेणं— 'भगवं ! जाव जणणिं पुच्छामि, तावु ते पाय-भूले करेमि करण-
पडिवत्तीए सफलं मणुय-जम्मं' । भगवया भणियं— 'देवाणुप्पिया ! मा पडिवत्तं
कुणसु' । गओ' एतो । पुच्छिया जणणी सह बंधवेहिं । दिभं आघोसणा-पुबयं दाणं ।
• कया सब-जिणाययणेषु अट्ठाहिया-महिमा । सबहा, किं बहुणा ? तक्कालाणुरूब-निबधि-
यासेस-कायबो महाविच्छेडुणं पव्वओ तित्थयर-समीवे सालिभदो सह बत्तीसाए वट्ठहिं
सेस-लोणेण य । एवं च तेलोक्क-दिवायरेण सह विहरंतो नाणाविह-त्तवो-विसेस-
सोसिय-सरीरो पुणो वि पत्तो रायगिहे भिक्खा-निमित्तं । नीहरंतो भणियो तित्थ[य]-
रेण— 'अज ते जणणी भिक्खं दाहि'त्ति गओ भदा-गेहं । अहसुसिउ त्ति न नाओ',
• अपत्त-भिक्खो निग्गओ' तत्तो । जम्मंतर-जणणीए य दहिणा पडिलाहिओ । पत्तो जय-
गुरु-समीवे । भणियमणेण— 'न मम जणणीए भिक्खा दिक्का' । भगवया भणियं—
'पुबभव-जणणीए दिक्का' । कहिए पुबभवे ईहापोह-मग्गण-गवेसणं करित्तस्स सङ्गप्पणं
जाईसरणं । तं चिय दहिं पारिऊण कय-पादवोवगमणं पंच-नमोक्कार-परो उप्पन्नो सबहु-
विमाणम्मि ।

• ता जहा सालिभदेण दिभं दाणं, तहा दायवत्ति ।
संखेवेणं भणियं चरिअं सिरिसालिभद-वरमुणिणो ।
वित्थरओ' पुण भणियं नूणं उवएसमालाए ॥
सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।
गिण्हउ सबो जणो कई य सुहं निरुवम-सुहेण ॥
• ॥ सालिभद-कहाणयं 'समत्तं ॥

दानधर्ममेवाधिकृत्य ऐहिकं तावत् फलमाह—

इह लोगम्मि वि सिज्झइ मणोरहो साहु-भत्ति-दाणेणं ।

करि-देवदत्त-रज्जं जह पत्तं मूलदेवेणं ॥ २७

• [इह लोकेऽपि सिध्यते मनोरथः साधु-भक्ति-दानेन ।
करि-देवदत्ता-राज्यं यथा प्राप्तं मूलदेवेन ॥ २७]

इह भवेऽपि सिध्यते मनोरथः, आस्तां तावदेव परभवे । करी च देवदत्ता च राज्यं
चेत्सेस(त)ङ्गावमित्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तत्त्वेदम्—

— [३३. दाने मूलदेव-कथा] —

• अत्थि अवन्ती-जणवयालंकारभूया उज्जेणी नाम नयरी । जीए य मयलंछण-कवय-
कटवालेसु फलंका, विवणि-मग्गेसु दीसंति नाणाह-पणाणि, वारेज-विहायेसु कर-

१. मंहणाणि, रइ-कलहेसु कीवाण अथिरत्तणं, तियसेसु अकुलीनत्तणं, मिणंमि विप्पलंभो, सइ-सत्थेसु निवाओ'वसग्ग-दुंसणाणि, 'कईया-करणे दाणंमि महावसणं ति । अवि य-

रूई खरो सुभगो गुणञ्जुओ' दोस-मच्छरी' चाई ।
 धम्मत्थी कारुणिओ जत्थ जणो धम्मसुय-सरितो ॥
 राया वि निय-परक्कम-निहलियासेस-सत्तु-संघाओ ।
 पणय-यण-पूरियासो जियसत्तू कप्परुक्खो व ॥
 अह कामिणीण कामो अब्बाण-तमंघयार-दिण्णाहो ।
 सत्तु-वण-गहण-जलणो बंधव-कुमुयाण णिसिणाहो ॥
 पणइ-यण-कप्परुक्खो दीणाणाहाण वच्छलो धीरो ।
 निय-कु[ल]-मंदिर-दीवो निम्मल-जस-धवलिय-दियंतो ॥
 निय-रूव-विभव-परितुलिय-मयण-वेसमण-जाय-माहप्पो ।
 सब-कलागम-कुसलो सत्थाहो अयलनामो त्ति ॥
 सब-कला-पत्तट्ठा रुवाइ-गुणोह-सुरवड्डु-सरिच्छा ।
 नारमेण देवदत्ता सुपसिद्धा वसइ'वरवेसा ॥

जा य, परमोसही विसमसरहि-दट्ठाणं, सुरसरिया सेसरमणि-निलयाणं, मियंकलेहा गणिया-कुल-नहयलस्स, जयपडाया वम्महस्स, आवास-मेय(इ)णी समत्थ-सुह-संदो-हस्स ति ।

अवि य-अल्लिवंतेणमिमीए विहिणा अंगाई नूण घडियाई ।
 जेण करालिट्ठाणं ण होइ एयारिसी सोहा ॥
 सुर-विआहर-नरवर-जुवईणं रूव-सोह-लाइ(य)वं ।
 जं जीए आसि तयं चित्तूणं निम्मिया एसा ॥
 एयाए कडक्ख-पलोइयाई निकारणे वि कुवियाई ।
 तत्त-त्तवाण सुणीण वि चित्ताई'परंयुहीकुआ ॥
 मणहर-कलाभिरामो संपुअ-ससि व तत्थ परिवसइ ।
 धुत्तेसु परमधुत्तो, ज्यारेसुं पि ज्यपरो ॥
 चोरेसु परमचोरो, साहसिय-नरेसु परम-साहसिओ ।
 विउसेसु सुरगुरु-समो, धम्मव(र)ओ धम्मिय-नरेसु ॥
 रूवीसु पंचवाणो, समणो समणेसु, माइसु वि माई ।
 सरलेसु परमसरलो, कारुणिओ दीण-क्किवणेसु ॥
 इय जेण जेण समयं संबंघं जाइ तस्स तं तं व ।
 परिणमइ मूलदेवो आहरिसो वेव दवेसु ॥

तस्स देवदत्ताए सह सम्भाव-सारं विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो ।
 अन्धया वसंतुसवे उआणमुवगएणं दट्ठुण देवदत्तं चितियं अयलेण- 'अहो ! निवड्डियं विहिणा कोसल्लं इमीए रूवं विहंतस्स' । संजाय-विसयाहिलासेण य पट्टविओ खंगमो

- नाम दूजे^१ । भग्निया य जेण — ‘अज ते अयलो पाहुणओ’ । तीए भग्नियं — ‘बच्छे^२ । सबमावच्छंतस्स वम्महस्स’ । कयं तयणुरुवं समत्थं पि कायवं । ततो म्हाव-विच्छिन्ना-लंकारिय-समाणिय-तंबोली, अणुगम्ममाणो म(मि)त्तेहि, विप्पइण-कुसुमोवयारं, पञ्जालिय-रयण-पईवं, नाप्पाविह-रयण-रंजियं, सच्चित्तकम्मोज्जलं, कुलभवणं पिव जय-लच्छीए पत्तो देवदत्ताए भवणं पओस-समये अयलो ति । निसब्बो पहाणासणे । कयं चलण-पक्खालणाइयं समत्थं पि कायवं । ततो केचि खणंतरं वंक्क-भणिय-पहाणाहि अचंताणुराग-पराहि कहाहि चिच्छिऊण गया मेत्ताइणो नियय-ट्ठाणेषु । अयलो वि तीए सह नाप्पाविह-हाव-भाव-विलास-विन्ममाइ-सणाइं अचंताणुराग-गविमणं रह-सुहमणुहविउं पयचो ति । अवि य-

- “ तह सुरय-दुवियट्ठाए रुव-सोहग्ग-निरुवम-गुणाए ।
द्रमभिरामिओ सो जह तं विय महइ सुविणेषु ॥

एवं च तीए सह जहिच्छिय-दव-पयाणेण वि सुहमणुहवंतस्स बच्चइ कोइ कालो । अहिलसंती वि मूलदेवं जणणि-भणणं न पवेसेइ । अन्न-दियहंमि भग्निया जणणी — ‘पवेसेसु मूलदेवं’ ति । अवि च-

- “ विर-संविचिय-विरहानल-त्तावं मुत्तूण मूलदेवं तु ।
अ समत्थो अवणेउं अओ मवरद्वव-समो वि ॥

जनन्योक्तम् — सत्यं^१ स्वत्वयं प्रवादः —

“अपात्रे रमते नारी, ग्निौ वर्षति मावव ।

नीचमाश्रयते रुक्ष्मीः, प्राज्ञः प्राज्ञेण निर्वनः ॥”

- “ जेण — मोत्तूणमयल-देवं समत्थ-गुण-रयण-त्तापरं एता ।
अहिलसइ मूलदेवं चोरं जूइ(य)परं रोरं च ॥
देवदत्ताए भणियं ति —

“रुवंमि णेय मुद्धा ‘नाहं’ नव-जोवणंमि न य दहे ।

णैवरं गुणेषु लुद्धा ते य गुणा एत्थ निवमन्ति ॥

- “ जं मूलदेव-णाहे निवसइ विभाण-नाण-कोसल्लं ।
तं कचो तियसेसु वि विसेसओ सव-मणुएसु ॥”

- जणणीए भणियं — ‘बच्छे ! न कला-कोसल्लाइएहिं पि अणो अगलसामी मूलदेवाओ’ ।
देवदत्ताए भणियं — ‘अंब ! मा एवं असमंजसं पलवसु’ । तीए भणियं — ‘बच्छे ! न किंचि वि असमंजसं, अहवा कीरउ परिक्खा’ । देवदत्ताए भणियं — ‘अंब ! सुंदरं पलत्तं, ता गंतूण
“ भणसु अयलं — ‘देवदत्ताए उच्छंमि अहिलासो, तं पडुवेषु’ । कहिए य अचंत-निक्कमरेणं
णियावियाणि अणेयाणि उच्छ(च्छु)-सगडाणि । हरिसियाए भणियं जणणीए — ‘बच्छे !
पेच्छसु अयस्सामिणो दाण-सात्ति’ । सविसायं च भणियं देवदत्ताए — ‘अंब ! किम्मां
करेषुकया, जेणेवं उच्छ-पुंजी केअइ ?, ता संपयं भणसु मूलदेवं’ । भणियो सो वि ।

• तस्मै चित्तुण दस कवडियाउ, गहियाओ दो-कवडियाहिं दोभि पहाणा उच्छु-लुङ्गीओ, दोहि व दोभि णव-सरावाणि, सेसाण चाउजाययं । निच्छल्लेऊण लुङ्गीओ, कयाउ गंडलियाओ, वासियाउ चाउजाएणं, विद्धा धूल-सलाहिं, ठवियाओ सराव-संपुडे समप्पियाओ । देवदत्ताए संजायणंदाए भणिया जणणी — ‘पेच्छसु पुरिसाण विभाणंतरे !, केण अयलेण अणेग-दव-विणियोगेण वि न भक्खणारुहाओ’ कय चि । मूलदेवेण, पुण दवं विणा वि चाउजायाइ-भाविआ अछिप्पमाणा एव भक्खणारुहा कय चि । ए सखं नत्थि विभाणाइ-गुणेहिं मूलदेव-सरिसो’ । तओ रोसानल-पजलिया ठिया तुण्हिका, मूलदेवस्स छिदाणि अनेसमाणी । विसयासत्ताण य न दुल्लहाणि छिदाणि ।

अवि य — “कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितो ? विषयिणः कस्यापदोऽस्तं गताः ?

श्रीमिः कस्य न खण्डित मुवि मनः ? को नाम राज्ञां प्रियः ? ।

कः कालस्य न गोचरान्तर्गतः ? कोऽर्थी गतो गौरवं ?

को वा दुर्जन-वागुरासु पतितः श्रेमेण जातः पुमान् ? ॥”

अन्न-दियहंमि भणियो अयलो जणणीए जहा ‘गाम-गमणं कहिऊणं पओसे एजसु’ । एव ति कहिए हरिसिय-मणाए वाहि(ह)राविओ मूलदेवो देवदत्ताए । पत्तो से मंदिरं, समाढत्तो तीए सह रमिउं । इत्थंतरंमि मृणिय-वोत्तंतेण वेडियं समंता देवदत्ताए । धवलहरं अयलेण । भय-मीओ य ठिओ पल्लं-हेडुंमि मूलदेवो । अयलो वि गहिया-उहो पविट्ठो रहहरं, निसओ पल्लंके । लक्खिऊण मूलदेवं भणिया देवदत्ता — ‘ण्हाण-विहिमुक्कवेसु’ । निष्काइयं सासणं, उवणीया ण्हाण-पुत्ती । ‘इत्थ आसणे निविससु’ चि भणिएण भणियमयलेण — ‘पल्लंकारुटेण ण्हायवं’ । देवदत्ताए भणियं — ‘सयणेजं निष्पत्तिजइ’ । तेण भणियं — ‘अबं क(का)हामो’ । तह चिय अणेग-जलापुरिय-कणग-कलसेहि ण्हायमाणस्स जल-णिवायमसहंतो नीहरमाणो चित्तुण केसेसु भणियमयलेण — ‘किं करेओ ?’ । मूलदेवेण भणियं — ‘जं ते रोचइ’ । ‘अवो ! महाशुभावो एसो । कस्स वा देव-वसवत्तिणो विसम-दसा-विभागो ण हवइ ? । न य विसयासत्ताण दुल्लहाओ आनयाउ’ चि । अवि य —

“सयल-जण-मत्थयत्थो देवासुर-खयर-संपुष-पयाओ ।

दिब-वसेण मसिजइ मह-कल्लोलेण सरो वि ॥”

विभावैवेण ‘ममं वि संपच्च-विवयं मुइजसु’ चि भणिऊण पूइऊण य मुक्को मूलदेवो । ‘अवो ! कइमप्पाणं पच्चोग्गय-अपस-कलंकियं नागरयाण दायेमि ?’ मन्नमाणी पयट्ठो ‘वेक्खापडामिह्वं । वचंतो य समासकीभूओ महाडवीए । दिट्ठो षेण तत्थ महिय-पदेओ सद्धडाभिहाणो इक्को । ‘अवो ! इमस्स संबला(ले)णाहं पिं महाडवि लंघिस्सामि’ चि भावैतो पयट्ठो सद्धडेण सह गंतुं । समासकीभूओ मज्झण-कालो, संपत्ता तडापं, निसंभा णग्गोह-च्छायाए । जल-तीरे य समाढत्तो भुत्तुं सद्धडो । ‘भुत्ते मज्झ वि देसइ’

- चि चितितस्सेव मूलदेवस्स पयद्दो सद्दो । 'अवरण्हे दाहिति' चि कयासो पयद्दो मूलदेवो वि । अवरण्हे वि तह चिय झुतुं पड्डिओ पहम्मि । 'दुइय-दिवसे दाहिति' । तत्थ वि ण दिअं, तर्हए वि न दिअं । समासमीहूओ वसिमस्स । 'अवो ! एयस्स महाणु-भावस्स आसाए मए अडवी बोलीणा, ता ण संपयं उवयरिउं तरामि' चेतेंतेण भण्णिओ
- मूलदेवेण सद्दो — 'संपन्न-विभवं ममं सोऊण इज्जु' । सयं च पविट्ठो वसिममि भिक्खु-निमित्तं । लद्धा कुम्मासा, भरिया पुडिया, पयद्दो तडागाभिमुहं । इत्थंतरमि मासोपवासी दिट्ठो भिक्खुट्ठा गामाभिमुहं एतो महरिसी । 'अवो ! बहु-पुन्न-पावणिओ एस महप्पा, विसेसओ माम-पारणए । ण य मे 'कुम्मासे मोत्तूणमन्नं दायवमत्थि । एय-पयाणेण वि करेमि अच्चंत-कयत्थमप्पाणं' । समोप्पन्न-पहरिसाहसएण भणिय-
- मणेण — 'भगवं ! गिण्हसु ममाणुगहट्ठा एते कुम्मासे' । साहुणा वि दवाह-कओवओगेण गहिय' चि । ततो संजायापंदेण पटियमणेणं ति —

‘धक्काणं खु नराणं कुम्मासा हुंति साहु-पारणए’ ।

जहा सन्निहिय-देवयाए भण्णिओ य मूलदेवो — ‘वच्छ ! मग्गसु गाहा-वच्छिद्धेण जं रोचइ’ । तेण भणियं —

- “ ‘गणियं च देवदत्तं दंति-सहस्सं च रजं च’ ॥

- देवयाए भणियं — ‘अचिरा हविस्सइ’ । ततो भोत्तूण गामं गओ विक्कायडाभि-मुहं । संपत्तो पओसे एगमि नयरे । पसुत्तो देसीए चट्ठेहि समं । सुमिणो लद्धो ‘चंदो उयरमि पविसमाणो’ मूलदेवेण चट्ठेण य । चट्ठेण अन्नस्स कहियं ‘चंद-यमाणो मंडओ भविस्सइ’ चि । एएण लद्धो भमंतेण जहुहिट्ठो मंडओ । मूलदेवेण चितियं —
- “ ‘न एते सुमिण-फलं वियाणंति, ता किमेतेसिं सिट्ठेण ?’ । ततो उट्ठेऊण निवचिय-सरीर-चित्तो ‘आयंत-सुहभूओ गहिय-पहाण-पुप्फ-फलो सुहासणत्थस्स उवज्झायस्स विहि-पूइओवयारो सुमिणयं कहिउमादत्तो । कहणयावसाणे’ दाऊण नियन(य)धूय(यं) समाइट्ठो सत्त-दिवसअमंतरे पहाण-रज-लाभो सुमिणो । कमेण य पत्तो विक्कायडं । रयणीए य गहिओ ईसर-चरे खत्त-मुहे चेव मूलदेवो समादत्तो वज्झ-भूमिं णेउं ।
- “ तओ चितियमणेण — ‘किमहन्नहा-वाइणी देवया, उवज्झाओ य ?’ । इत्थंतरमि मओ तत्थेव अपुचो राया । नीणिगाणि पंच दिवाणि तिय-चउकाई भमंतेहिं देट्ठो मूलदेवो वज्झ-भूमिए नीणिजंतो । ततो काऊण गल-गजियमारोविओ नियय-खंधमि करिणा, हेसियं तुरंगमेण, ठियमुवरिमुहंड-पोंडरीयं, वीइयाणि चामराणि, वरिसियं गंधोदएणं,
- निवडिया कुसुम-वोटी । एवं च महाविच्छट्ठेणं निसओ सीहासणे । पडिवक्खा महासामं-ताइएहिं आणा । सबहा पणट्ठोवइवं पणय-महासामंत-मंडलं रजमणुहविउमादत्तो । ततो चितियमणेण — ‘अलमिमिणा सुंदरेणावि रजेणं पियाए देवदत्ताए रहिएणं’ ति ।

अवि य — “मुञ्जउ जं वा तं वा निवसिजउ पट्टणे व रणे वा ।

इहेण जत्थ जोगो तं ‘क्विय रजं किमजेण’ ? ॥”

इहा च मे देवदत्ता निय-जीवियाओ’ वि । ततो उजेणीए रायाणं दाण-सम्मानाह-
सभिद्धियं काऊण लद्धा देवदत्ता । एवं च तीए सह सेस-महिलाहि य महरिसि-दिह-
दाण-पुण-कुत्तो पुहजण-पसंसणिजं घम्मत्य-काम-सणाहं विसय-सुहव-पुहवसस्स
वमहंस्से कोइ कल्लो । इओ’ य चितियमयलेण । अवि य —

“सत्थ-ससंक-भवला कित्ती भुवणं न जस्स भवलेइ ।

निय-पोट्ट-भरण-नावड-रिट्ठ-सरिच्छेणं किं तेण ? ॥”

सा पुण दायाओ, पोरुसाओ, तवाओ, कवाओ च पावेजइ । ता भिन्हाभि लज्ज
दायेण सासयं किं । न य अत्थेण विणा दाणं निप्पजइ । पुव-पुरिसज्जिओ अत्थे ॥
“अणिवडिय-पोरुसो अणत्थो चेव, ता पुव-पुरिस-दरिसिय-मग्गेणं गंत्थ देसंतरे,
समजेऊण दधं, पुरेमि अत्थि-जण-मणोरहे, कारावेमि कित्ति(च)णाणि, समुदरेमि
दीणाणाइ-किवि(व)णाहो । तओ पसत्थ-वासरे आधोसणाइ-पुवयं त्कालाणुरूवं प्रत्याण-
गमण-निवत्तियासेस-मंगलोवयाओ अणेग-‘णिवतणय-समण-वणिय-किवणाईहिमणुगम्मंतो
महाविच्छेणं पयट्ठो अयल-सत्थवाहो ति । अवि य —

“वडिय-[णय]णाणंदो निववियासेस-महियलाभोगो ।

दाण-जलं वियरंतो वच्चइ मेहु व सत्थाहो ॥”

कमेण य पत्तो परदेसं । आवासिओ वाहिरुजाणे । संपत्ता नरिंद-पुरिसा, वड्डियाणि
सुंकाणि । आगया कोडीसर-वणिणो । दिट्ठाणि भंडाणि, दावियाणि पडिभंडाणि,
दिष्णाओ’ हत्थ-सणाओ’, जाओ ववहारो । संचरियाणि परोप्परं भंडाणि । दावियाओ
अंकावलीओ । गहियाई लेखयाइ । समासाइओ महालाभो । एवं च तयणुरूव-निवत्तिया-
सेस-कयवो पसत्थ-वासरे पयट्ठो उजेणि-हुत्तो । तहा वि य भवियवपाइ पत्तो वेम्मा-
वडं । ‘सुंक-वेजमाणेसु य भंडेसु न सवा[णि] दवाणि सुंकं दिक्खंति इस्सिणा
अवराहेण सम्भवणीओ अयलो । ‘अवो ! कत्थित्थ अयलो ?’ चित्तिंतेण अविंयं
मूलदेवेण — ‘वियाणसि ममं ?’ । अयलेण भणियं — ‘को भुवण-वित्थरिय-जसं मज्जनरिंद ॥
न वियाणइ ?’ । तओ साहिऊण नियय-चरियं समाणिओ एसो लज्जमाणो य । भणियं
राइणा — ‘सत्थवाह-पुत्त ! कीस लज्जसि ?, न जीविय-दाणाओ अण्णं दाणमत्थि; तं च
ते दिक्खं । न य ते पणुववारं अह काउं समत्थो मिह’ । पच्छा गजो सत्थो, कय(इ)वय-
दिणेहि य पत्तो उजेणी(णि) । तुहा नरिंद-सवण-वच्चवाइणो, कओ नयर-महूसवो । विणिओ-
इयं जहा-समीहियं दधं । मूलदेवेण सदाविऊण सद्धं — ‘तुह पाहेय-आसाए मए ॥
अडवी लंघिया, ता एस तुज्ज गामो, मा य पुणो आगच्छेसु नगरं च’ । तदि[अ]हं च
तकरेहिं सुसियं नयरं । न य आरक्खिया तकरे गिण्हउं पारंति । अण्णया णील-पड-

१ क. दिवि । २ क. “णे” । ३ अ. “उ” । ४ क. आणवडियपोरु । ५ क. अ. “निक” । ६ क.
वड्डियाणव । ७ क. विच । ८ क. मे । ९ क. नी ।

पाउरणो पढम-पओसे सयं चैव मूलदेवो तिय-चउक्क-चच्चर-सुण्हाराईसु भमिऊण .
 पसुचो एगंमि पएसे । इत्थंतरंमि आगओ मंडियाभिहाणे चोरो । पुट्ठो य तेण
 मूलदेवो-‘भद ! को तुमं ?’ ति । तेण भणियं-‘देसिओ य आजम्म-दरिदो’ ति ।
 मंडिएण वुत्तं-‘लग्गसु मम पिट्ठओ, जेण तुमं अदरिं करेमि’ । ‘महापसाउ’ ति
 ॥ अणंतो लग्गो सेऽणुमग्गेण । दिअं ईसर-घरे खत्तं, नीणियं तओ दअं, आरोवियं मूल-
 देव-खंधे । कओ अग्गओ, पयट्ठो गहिय-खग्गो मंडिओ से पिट्ठओ । संपत्ता भूमि-चरयं ।
 भणिया य पुअ-संकेइआ भणिणी-‘एयस्स पाहुणयस्स चलणे धोएसु’ १ कूव-तडा-
 सण्णासण-निविट्ठस्स चलणे धोवन्तीए सुकुमार-कासाणुरत्ताए सण्णिओ एसो जहा-
 ‘पलाहसु, न तुमं एत्थ कूवए पक्खिवांमि सेस-पुरिसे व’ । मुणिय-परमत्थो य पहाविओ
 ॥ मूलदेवो । एत्थंतरम्मि तीए कओ कलयलो जहा-‘पहाविओ पुरिसो’ । तओ दअ-संगो-
 वण-वावारहुज्झिऊण गहिय-करवालो पहाविओ मंडिओ से पिट्ठओ । समासण्णीहूओ
 य ठिओ चच्चर-अखंभंतरिओ । एसो देसिउ ति आहओ कंक-करवालेण । खंभो जाओ
 दोअि खंडाणि । ‘मारिओ देसिओ’ ति पडिनियत्तो मंडिओ । राया वि चोरो लद्धो
 ति गओ धवलहरं । पभाया रयणी, उग्गओ दिवसयो । वेडिऊण बहु-वत्थेहिं चरणे
 ॥ गहिय-दंडो खडंत-गइ-पसरो एगत्थ हट्ठ-चच्चरे वत्थाणि पुब्विड्ढिंए तुण्णिउमादत्तो ।
 रायणा सहाविओ मंडिओ । चितियं य णेण-‘अवो ! न सो नूणं पुरिसो
 वावाइओ, तेण वाहरणं’ । तो गओ राय-समीवं अन्धुट्ठाणासण-पयाणाईहिं पूहऊण
 भणिओ ‘निय-भणिणि मे देसु’ । तेण दिण्णा, वीवाहिया य । पुणो सम्मानणाईहिं
 गहियं दअं । एवं च वीसासिऊण पूया-सकाराइ-पुव्वयं गिण्हंतेण गहियं सबं पि दअं ।
 ॥ पुच्छिया सा भारिया-जह दिअं सबं पि । तओ पच्छा अणायार-निरउ ति काऊण
 ‘निग्गहिओ रायणा । एयं पसंगेण मंडिय-चरियं भणियं । जहा राइणा ताव मंडिओ
 पूहओ, जाव दअमत्थि । एवमिमं पि सरीरगं ताव अ(भ)त्तोसह-वत्थाईहिं पोसिअअं, जाव
 धम्म-करण-समत्थं ति । पच्छा सो निकटं रअं पणट्ठोवदअं भुंजिउमादत्तो ति ।

अओ जहा मूलदेवेण दाणाओ इह लोगे फलं पत्तं, एवं सेसा वि पावंति ति ॥

॥ सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण मूलदेवस्स ।

कहिउं(यं) जो मुणह नरो चरियं सो लहइ निवाणं ॥

॥ मूलदेव-कहाणयं समत्तं ॥

- रागादिविरहितेन आचार्येण गुणवान् निजपदे कार्य इत्याह—
 रागाद्-विरहिणर्हि गुणवंतो गुरु-पयम्भि कायवो ।
 जह अज्जरक्खिण्णर्हि एवं चिय सेस-सूरीहिं ॥ २८

[रागादि-विरहितैर्गुणवान् गुरु-पदे कर्तव्यः ।

यथाऽऽर्यैरक्षितैरेवमेव शेषसूरिभिः ॥ २८]

— [३४. गुरुपद-कर्तव्ये आर्यरक्षित-कथा] —

दसपुर-उप्पत्तिं साहिऊण तन्थेव सोमदेवस्स ।
 भट्ठस्स रुद्धसोमा जाया जिणसासण-विह(हि)ण्णू ॥
 ताणज्जरक्खियसुओ पाडलिपुत्ताओ' गहिय-बहुविजो ।
 निय-नयरं संपत्तो आणंदिय-राय-नरलोगो ॥
 मज्झागमेण तुट्ठो सव्वो चिय जंपिया य [जणणी] ।
 जणणीए सो भणिओ-‘किमधीओ वच्छ ! तए दिट्ठिवाओ ?’ चि ॥
 तस्स कएण पयट्ठो उच्छ-सउणेण गहिय-परमत्थो ।
 बट्ठुर-सट्ठय-सहिओ ‘अल्लीणो गुरु-समीवंमि’ ॥
 कत्तो पत्तो धम्मो ? गुरुणा ‘पुट्ठेण साहियं सव्वं ।
 पट्ठिहामि दिट्ठिवायं अह गुरुणा सो इमं भणिओ ॥
 दिक्खिए सो लब्भइ ‘एवं चिय होउ’ गहिय-सामन्नो ।
 सह(य)णाह-भएण गओ गुरुणा सह सो उ अन्नत्थ ॥
 गुरुणो गहिए नाणे बहर-समीवंमि वच्चामाणो उ ।
 निज्जविय-भट्ठगुत्तो संपत्तो बहर-पासंमि ॥
 किं चूण-पय-पडिग्गह-सुमिणय-दाणेण सइओ पत्तो ।
 बाहिर-वसहिं ‘वुच्छो गुरुणो सो पाय-भूलम्मि ॥
 अन्न-वसहीए भव(ण)णं सम्मं किह होइ ? जंपिए गुरुणा ।
 तेण वि सो विज्जत्तो आपेसा भट्ठगुत्ताणं ॥
 ‘जो मे सद्धिं निवसइ, सो मं अणुमरइ’ तेण कजेण ।
 गुरुणा एस निसिद्धो ‘एवं चिय कुणसु को दोसो ?’ ॥
 दसमंमि समाढत्ते पुव्वे जणयाहएहिं से भाया ।
 आगमणत्थं तुरिअं पट्ठविओ सो गुरुं भणइ ॥
 किच्चिय-मिचं चिट्ठइ पुव्वस्स इमस्स ? सरिसव-गिरीहिं ।
 दिट्ठंतंमि उ ग(क)हिओ(ए) गुरुणा सोगाउरो निच्चं ॥
 गमण-कएणं पुच्छइ वोच्छिजिस्सइ इमं पि य ममाओ ।
 नाऊणं पट्ठविओ पत्ताविय-भायरो एसो ॥

पत्तो दसपुत्र-नयरे राया उवसामिओ तहा सयणो ।
 मोत्तूण नियय-जणयं अन्नो पव्वाविओ बहुओ ॥
 छत्तय-सहियं जणयं पव्वावेऊण डिंभ-वयणेहिं ।
 परिचत्त-छत्तयाइं सुपसत्थो सो मुणी जाओ ॥
 दुब्बलिय-पूसमिओ मेहावी चीवराणि गच्छस्स ।
 उवणेइ वत्थमिओ घयं तु घय-पूसमिओ उ ॥
 गोट्ठा^१ माहिलो^२ छरिस्स^३ मामगो फग्गुरक्खिओ भाया ।
 बिंशो वि य मेहावी एए गच्छेमि जुग-सास ॥
 वक्खाण-मंडलीए विस्सरमाणस्स छरिणा दिओ ।
 दुब्बलिय-पुस्समिओ बिंझस्सच्छं^४ (त्थं) तेण सो नववं ॥
 पम्हुट्ठं खलु पुवं बंधव-गेइंमि जं च नो मु(गु)णियं ।
 तेसि विबोहणट्ठा चित्तेद गुरु इमस्सावि ॥
 सुरगुरु-समस्स पम्हुसइ सेस-साहूण पुव्व-नट्ठं तु ।
 ताहे^५ पुटोऽणुओगे करेइ मह-दुब्बले नाउं ॥
 चरण-क्ररणाणुओगे धम्मे काले तहेव दधंमि ।
 आयाराईए सो चउविहो होइ अणुओगो ॥
 हरिणा बिओअ-जीवा कइया सीमंधरेण जिण-सिट्ठं ।
 पुच्छइ^६ छरिं पि हरी महुराए विहिय-दिय-वेसो ॥
 दिवं दा(ना)णं सह दंसणेण चरणं च^७ पालियं विहिणा ।
 निष्काइया य सीसा इण्ह गणहारिणं करिमो ॥
 परिभाविऊण गुरुणा गणेण पुट्टेण छरिणो भावा ।
 मामो य समाइट्ठो गुरुणा रागादि-रहिण ॥
 घय-तिष्ठ-वच्छ-कुड-दरिसणेहिं दुब्बलिय-पूसमिचं तु ।
 ठविऊणं नियय-पए छरी सग्गंमि संपत्तो ॥
 महुराए जिणिऊणं नाहिय-चाई(ई) निसामए गोट्ठो ।
 निष्कावग-दिट्ठंता दुब्बलियं गणहरं ताहे ॥
 अट्ठम-णवमं पुवं अणुवयमाणस्स सो उ बिंझस्स ।
 मिच्छाभिनिवेसेणं सत्तमओ^८ णिण्हवो जाओ ॥
 लेसुदेसेण इमं सिट्ठं चरियं सवित्थरं जेण ।
 सिट्ठं ति दुम्मुणिय-चरिए तत्तो बिप मुणह सविसेसं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 संखिं निजुणंतो पावइ मोक्खं सया-सोक्खं ॥
 ॥ अज्जरक्खिय-क्खणाणयं^९ समत्तं ॥

१ क. ज. मं । २ क. ज. पुट्ठो । ३ इ. क. ज. नी^० । ४ क. ज. ०णियं । ५ क. ज. जि^० ।
 ६ इ. क. ज. छंमं ।

• भक्त्यादिभिर्देवा अपि वञ्चयन्ति नो भवन्तीत्याह —

भक्ति-विणयाइएहिं देवा वि वसम्मि होति किं चोज्जं ? ।

जह जक्खो तोसविओ चित्तगर-सुएण साकेए ॥ २९

[भक्ति-विनयादिभिर्देवा अपि वञ्चे भवन्ति किं चोजं (आश्चर्यम्) ? ।

यथा यक्षस्तोषितः चित्रकर-सुतेन साकेते ॥ २९]

— [३५. भक्त्याऽऽराधने चित्रकर-सुत-कथा] —

अस्थि भरहद्दालंकार-भूसियं तिहुयण-सिरि-संकेय-ट्ठाणं साकेयाहिहाणं महानयरं ।
तत्थ य उच्चर-पुरच्छिमे दिसि-भाए सुरप्पियाभिहाणो संनिहिय-पाडिहेरो जक्खो । सो
य वरिसं वरिसं कय-महूसवो निवत्तिय-चित्तकम्मो य तं चित्तकरं वावाएइ । अह न
चित्तिअइ जण-मारं विउवेइ । तओ य कोसंवीए एगो दारगो विण्णाणत्थी पत्तो ”
साकेयं । पविट्ठो एग-पुत्तयाए चित्तकरीए गेहे । एवं च तीए सुएण सह संवसंतस्स
समइक्कंतो कोइ कालो । अन्नया आगओ से चित्तेयव्व-वारओ, परुत्तिया थेरी । पुच्छिया
कोसंवी-दारएणं । तीए वि कहियं—मम पुत्तस्स अवसरो । तेण भणियं—‘वीसत्था
चिट्ठसु, अहं चित्तिस्सामि’ । तीए भणियं—‘किं तुमं पुत्तो न हवसि ?’ । तेण
भणियं—‘तह करेमो, जहा जीवंतो जक्खो तोसेस्सामो’ । तओ कय-ति-रत्तोवक्कासो ”
ण्हाय-विलित्त-सियवत्थ-नियत्थो नवेहिं कलसेहिं अभिलेस(प्पे)हिं वण्णएहिं अङ्गुण्ण-
मुहपोचीए ठइय-वयणो सब्बा परम-भक्ति-विण्णाणाइसएहिं चित्तिऊण उग्घाडियाणि
अच्छीणि । कय-परम-महूसवो पाय-निवडिओ विन्नविउमाढत्तो वि । अवि य—

“खमसु सुरप्पिय ! जं भे अयाणमाणेण किंचि अवरद्धं ।

पणिवइय-वच्छल चिय हवंति तुम्हारिसा जेण ॥”

तओ परम-भक्ति-विण्णाणाइ-आवज्जिएण भणियं जक्खेण—‘भइ ! वरं वरेसु’ । तेण
भणियं—‘किं तुह दंसणाओ वि अन्नो वरो ? , तहा वि मा जणं मारेसु’ । तेण
भणियं—‘तुह रक्खणाउ चिय सिद्धमिणमो, अण्णं किंचि पत्थेसु’ । दारएण भणियं—
‘जइ एवं, ता जस्स दुपयस्स चउप्पयस्स वा एगमवि देसं पेच्छामि, तं चित्तेज्जामो’
सि । ‘एवं’ ति पडिवक्के णमिऊण जक्खं गओ दारओ गेहं । आणंदिओ सब्बो वि ”
विसओ ।

अओ भण्णइ-जहा से जक्खो भक्तीए सिद्धो, तहा सब्बो वि आराहणीओ भक्तीए
आराहेयक्को । सेस-क्खाणयं जहोवएसमालाए । जहा सो सयाणिएण निव(वा)डिओ, जहा
य षंडयज्जोएण नगरी रोहिया, जह परंपरागयाहिं इट्ठयाहिं उज्जेयियाणियाहिं पामारो
कओ, जहा वड्ढमाणसामी समोसरिओ, जहा मिगावई उदयणं पजोयस्स उच्छंगे ”
दाऊण पवइया; तहा सवित्थरं भणियव्वं ॥

॥ चित्त[य]र-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

पर-रिद्धि-दंसणाओ तुच्छं निय-संपयं निएऊण ।

बुद्धंति केइ पुरिसा दसण्णभदो व्व कय-पुण्णा ॥ ३०

[पर-रि(ऋ)द्धि-दर्शनात् तुच्छं निजसम्पदं निरीक्ष्य ।

बुध्यन्ते केचन पुरुषा दशार्णभद्रवत् कृतपुण्याः ॥ ३०]

— [३६. बोधे दशार्णभद्र-कथा] —

- दसण्णपुरे नयरे राय-गुण-गणालंकिओ दसण्णभदो राया कामिणीयण-पंचसय-परिवारो भोगे भुंजंतो चिट्ठइ । अण्णया समोसरिओ समुप्पन्न-नाणाइसओ भुवण-भूसणो बद्धमाणसामी । बद्धाविओ राया निउत्त-पुरिसेहिं तित्थयरागमणेण । दिण्णं से मणोरहाइरिचं पारिओसियं । एत्थंतरम्मि अत्थमिओ चकवाय-पिय-बंधवो दिवसयरो ।
- ॥ विहडियाणि चकवायाणि, मउलियाणि पंकयाणि, वियंमिओ संज्ञा-राओ, आणंदियाणि इत्थण्ण(त्थीण) कुलाणि, पफुल्लाणि कुमुय-गहणाणि, पयट्टो दूहया-जणो । तओ निव्वत्तिया-सेस-सओस-कायवो 'तेलोक-सामिणो पाय-पंकय-पणामेण पूय-पावो भविस्सामो' चि मण्णमाणो कय-पंच-नमोक्करो पसुत्तो राया । सुह-सम्माणिय-निदो य विवुद्धो एसो पहाय-मंगल-तूर-रवेणं । 'नमो जिणाणं' ति भणंतो समुद्धिओ सयणाओ । कय-जहारिह-
- ॥ कायवो ण्हाय-विलित्तालंकरिओ समारूढो एरावण-संकासं महागईदं । ठियं उभय-पासेसु अंतेउरं । पयट्टो गंतुं महाविच्छट्ठेणं । पत्तो समोसरणं । पणमिओ तित्थयरो परम-भत्ति-विमवाइएहिं । निय-रिद्धि-दंसणाओ य विमिओ राया । तओ से संकप्पं निएऊणं चितियं हरिणा — 'अवो ! अवणेमि से मरट्टं' मण्णमाणो आरूढो एरावणं । विउव्वियाणि से अट्ट मुहाणि । एकेक-मुहमि विउव्विया अट्टु दंता । एकेक-विसाणे निमि(म्मि)याओ
- ॥ अट्टु पुक्खरिणीओ । एकेकियाए तलाइयाए कयाणि अट्टु कमलाणि । एकेकंमि पंकए निम्मवियाणि अट्टु दलाणि । एकेकंमि दले विउव्वियं दिव्व-करणंगहारोववेयं तियस-कामिणी-सणाहं बत्तीस-बद्ध-नाडयं नाडयं । महाविच्छट्ठेण य पयाहिणीकओ महावीरो । 'अवो ! कयत्थो सक्को, जेणेरिसेण विहवाइसएण पणमिओ तित्थयरो, कओ य इमिणा अण्ण-जम्मंमि धम्मो, विजिओ य अहमणेण दव्व-त्थएण । ता संपयं
- ॥ अपरायत्त-सयल-सत्त-सुहावहं सिव-सुह-निबंधणं करेमि भाव-त्थयं' मण्णंतो महाविभूईए निक्खंतो दसण्णभदो राया पणमिओ नरामरेहिं ति' । उवणओ सबुद्धीए कायवो ॥

• गुरोर्भित्तं हर्त्तव्यमित्याह -

इंगिय-चिट्ठाईहि. य गुरुणो चित्तं हरंति मुणियत्था ।

वेसा-भट्टिणि-सचिवा दिट्ठंता दिट्ठ-माहप्पा ॥ ३१

[इक्षित-चेष्टाऽऽदिभिश्च गुरोर्भित्तं हरन्ति मुणितार्थाः (ज्ञातार्थाः) ।

वेद्या-भट्टिनी-सचिवा दृष्टान्ता दृष्ट-माहात्म्याः ॥ ३१]

भावार्थः कथानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि -

— [३७. इक्षितज्ञतादिना चित्तहरणे वेद्या-कथानकम्] —

सावत्थीए नयरीए रुव-लावन्न-जोवण-सोहम्म-कला-कोसल्लाह-गुण-सय-विभूसिया अणंगसेणाभिहाणा पहाण-गणिया । तीए य लोग-चित्तागरिसणत्थं चित्तसालियाए लिहाविया निय-वावारुजया सबे वि नरिंदाहणो । पक्खालिय-चलणो य कामुओ^१ निय-चित्तकम्मे य दिट्ठि पवंधइ, पसंसई य । तओ मुणिय-नरिंदाह-बुत्तंता तयणु-रूवपडिवत्तीए अणुवत्तिया इच्छाणुरूवं दवं दिति । एवं मोक्खत्थिणा वि गुरुणो तोसवियवा, तुट्ठा य नाणाईहिं सोक्ख-निबंधणेहिं पडिलाहिस्संति ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

वेमाए निसुणंतो होइ नरो विणय-संपन्नो ॥

॥ वेसा-कहाणयं^२ समत्तं ॥

— [३८. इक्षितज्ञतादिना चित्तहरणे भट्टिनी-कथानकम्] —

वसंतपुरे नगरे एकाए बंभणीए तिन्नि धूयाओ संपत्त-जोवणाओ य समुच्चूढा । पदमा भणिया जणणीए - 'सयण-निसण्णं भत्तारं पणीए मत्थए आहणेज्जासु' । तहा कए हरिसिय-चित्तो चरणं संवाहिउमाढत्तो । भणिया य सा तेण - 'कट्ठिणेण मत्थएणं न दूमिओ ते चरणो ?' । पभाए य साहियं जणणीए । तीए भणिया - 'वच्छे ! तुमं पि जहिच्छं भमसु, सिय-कसिण-पडिवज्जओ जहा-सुहं विहरसु' । दुइय-धूयाए वि एवं चिय पर्यमि पहए सो खिसिउणोवसंतो, जणणीए वि सिट्ठो । भणिया धूया - 'वच्छे ! तुमं पि जहिच्छं भमसु, नवरं खिसणओ हविस्सइ' । तहाया वि एवं निवत्तिए सा तेण दूरं खलीकाऊण नीणिया वासणेहाओ । साहियं जणणीए । तीए भणिया - 'जइ परमेसो अप्पमत्ताए आराहेयवो' । उवणओ सबुद्धीए कायवो ।

— [३९. इक्षितज्ञतादिना चित्तहरणे सचिव-कथानकम्] —

वसंतउरं नयरं । नरनाह-रायसिरि-संकेय-ट्ठाणं अरिकेसी राया । चउडिह-बुद्धि-समणुणओ मइसुंदरो मंती । अब्बया आस-वाहिणियाए निग्गओ राया । एगत्थ भूमि-भागे भुत्तियं तुरंगेण । रमिय-नियत्तेण य दिट्ठं तह-ट्ठियं सबं पि भुत्तं । निज्झायंतो य

- सुहरं दिद्वो मंतिणा, मुणिय-मणो-वियप्पेण य नाणाविहारसुजाण-देवउल्लङ्घ-भूतिओ.
माणससरवराणुकारी काराविओ महातडागो । अन्नया आस-वाहण-निमित्तभागएणं तं
तहाविहं तडागं निएऊण अचंत-विम्हिएण पुच्छिओ मंती राइणा-केणसो माणस-
सराणुकारी काराविओ तलाओ ? । मंतिणा मणियं-‘देव ! तए’ । राइणा मणियं-
‘कहं ?’ मंतिणा मणियं मास-पक्ख-दिवस-वेला-पुव्वयं तए अणुणाए । तओ अचंत-
परितुट्ठेण सव्वेसु रज्ज-निबंधणेसु कायव्वेसु निउत्तो । उवणओ सबुद्धीए कायव्वो ।

धम्मस्सत्थश्च त्रिदशानामपि पूज्या भवन्तीत्याह -

धम्मट्ठिया सुदूरं पुरिस-त्थीओ थुवंति देवा वि ।

॥ जह नंदिसेणसाहू सुलसा जह नाग-भज्जा य ॥ ३२

॥ [धर्मस्थितान्(ः) सुदूरं पुरुषान् स्त्रीः स्तुवन्ति देवा अपि ।

यथा नन्दिसेन(वेण)साधुः सुलसा यथा नाग-भार्या च ॥ ३२]

भावार्थः कथानकाभ्यामवगम्यस्ते चेमे-

— [४०. देव-स्तुत्ये नन्दिषेणसाधु-कथा] —

- ॥ समत्थ-देसाण तिलयभूए अंग-जणवए एगम्मि गामे अचंत-दारिहोवहयाणं
पुरिसित्थीणं विडंबणा-निमित्तं संसारमणुहवंताण भारियाए समुब्भूओ गन्धो । तम्मि
य विस-रुक्खे च वज्जुमाणे पंचत्तीहूओ जणओ । जायमाणे य तम्मि जणणी वि गया
जम-मंदिरं । सो उ दारओ अचंत-पणङ्क-रूव-लायण्ण-सोहम्माह-हीणो जायमेत्तो
अणुक्पाए गहिओ माउच्छायाए, कयं से नामं नंदिसेणो ति । परिपालिओ कंचि
॥ कालं, तं-निमित्तेणं सा वि गया अंतय-घरम्मि । अवि य-

निवसइ जत्थ अहव्वो तत्थ वसंताण कुणइ मरणं पि ।

अहवा सुकइ डालं कमोडओ जत्थ अल्लियइ ॥

पच्छा घर-परिवाडीए भिक्खं भमतो गहिओ माउल्लेण । कमेण य तत्थ नाणाविह-
पेसण-परायणो पत्तो जोवणं ति । अपि च-

- ॥ “यौवनमुदग्रकाले विदधाति विरूपकेऽपि लावण्यम् ।
दर्शयति पाक-काले लिम्ब-फलस्यापि माधुर्यम् ॥
अवश्यं यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना ।
विकारः खलु कर्तव्यो नात्रिकाराय यौवनम् ॥
सर्वस्य हि मनो लोके मैथुनाय प्रवर्तते ।
॥ तच्चात्माभात् भयात् धैर्यात् दारिद्र्याच्च निवर्तते ॥”

विसमसरहिट्ठिओ मणिओ लोमेण-‘कीस एत्थ कम्मं करेसि?, जेण विढक्किण
दहं न दार-संगहं करेसि’ । तओ अन्नत्थ वचंतो मुणिय-मणो-वियप्पेण मणिओ
मामएण-‘एत्थेव चिट्ठसु, एयं पढम-दुहियं ते देस्सामो’ । एवं च आसा-परायणस्स

• संपन्न-जोषणा समुपणीया से पिउणा । तीए वि तं दइण मणिओ जणओ — ‘मए अप्पा चाएबहो, जइ एयस्स देसिं । ‘इयं दुइयं देस्सामो’ चि मणिऊण पुणो वि घरिओ । तीए वि तह चिय निवारिओ । एवं सत्तहिं पि विट्ठा-पुंओ इ न मणे वि झाओ चि । अवि य —

“उवरोहयाए कीरइ सब्बं सब्बस्स जीवलोगमि ।

‘पेम्मं पुण इह उवरोहयाए भण केण संघडियं ? ॥”

“अहो ! जम्मंतरारोविय-पाव-महातरुणो समुवणओ अचंतामोह-फल-निवहो । ता किमणेण अणत्थाभिणिवेसेण दाराइ-संगहाहिलासेणं ? । संपयं पि जाव ‘जरा-बाहीहिं न पीडिआमि, ताव आरोवेमि पुण्ण-महा-कप्पपायवं, जेण जम्मंतरेसु वि भुंजिमो अमय-फलाणि” चित्तितो बेरग-मग्गावडिओ ‘भमिउमाढतो । दिट्ठो जेण आयरिओ ।” सविणयं च साहिओ नियय-वुत्ततो । तेण वि जोगो चि काऊण परुविओ संमच्च-भूलो पंच-महबय-लक्खणो उत्तरगुण-गणालंकिओ जहा-चित्तिय-दिक्क-फलाइसओ सुसाहु-धम्मो चि ।

पंचमहबय-कलिओ धम्मो अह छरिणा समक्खाओ ।

तेण वि सो अमयं पिव पडिबभो से समीवंमि ॥

एवं च तस्स बेरगमग्गावडियस्स, अंगोवंग-सणाई सुयं पढंतस्स, परमत्थं निसामंतस्स, रागाइणो मसुमूर्तिस्स, कसाए निजिणितस्स, ईदियाणि निरुमंतस्स, छजी-वकाय-संजमे वहुंतस्स, नीइ(य)-बासं परिहरंतस्स, उज्ज-विहारेणं विहरंतस्स, दसविह-सामायारिमम्मसितस्स, पवयणुज्ज(इ) विहंतस्स, छट्ठ-ठम-दसम-दुवालस-द-भास-दुमास-चउमासियाईणि विचित्त-तवचरणाणि चरंतस्स, अरहंताइणो माव-सारं पणमंतस्स, पंचण्हं सुसाहु-सयाणमणवरयं दसविहं वेयावचं पराए भवीए करितस्स समइक्तो कोइ कालो । अथया तियस-मज्झ-(निय-सभमव)ट्ठिएणं मणियं सकेणं — ‘अहो ! कयत्यो णंदिसेणसाह, जस्स साहुधम्म-परस्स दसविह-वेयावचं करंतस्स वचइ कालो, न य सुरेहिं पि धम्माओ चालिअइ । अवि य —

“दसविह-वेयावचंमि संठियं पिच्छिय (वए स्थियं) हरी भणइ ।

तियसेहिं पि न तीरइ धम्माउ चालिउं एसो ॥

हरिणो वयणं देवो असइहतो य मच्चमवयरिओ ।

मोर्तुं गिलाण-रूवं अडवीए आगओ वसहिं ॥

बार-ट्ठिएण मणियं सुरेण ‘अडवीए चिट्ठए साह ।

अतिसारवाहि-गहिओ, ता तुरियं एउ मो ! कोइ” ॥

एवं(य) वयणं सोउं पारण-समवम्मि मेहिउं कवलं ।

संपट्ठिओ महप्पा कयत्थमप्पाणं” मण्णंतो ॥

ओसह-रूप भमंनो तियस-विण(मि)म्मिविच-अंतरायाई ।

तव-सचीए हंतुं सओसहो तत्थ सो पत्तो ॥

दिष्टो तेण गिलाणो सो वि य खर-फरुस-निहुर-गिराहि ।

खिसेह नंदिसेणं सो वि य तं सहइ चित्तंतो ॥

रोग-वसेणं जंपइ एसो फरुसाणि कह णु एयस्स ? ।

रोगामावो होजा ? केण वि (व) दब्बेण दिवेण ? ॥

धोऊणं तं जंपइ 'वसहिमागच्छ, जेण मे किरियं ।

कारेमो' सो जंपइ 'गंतुं न अपमि, ता खंधे ॥

नियए ठवेसु' ताहे खंधारूढेण जाइ सो तेण ।

मुंचइ य सो गिलाणो तदुवरि दुग्गंध-विट्ठाइ ॥

आ पाव ! वेग-घाओ कओ तए मज्झ मच्छमाणेण ।

ता विसम मुट्ठुत्तं अइ ! एवं जंपइ गिलाणो ॥

वीसमिऊण पुणरवि सणियं तं 'णेइ खंधमारूढो ।

सो वि य ब्रह्मप्यारं निहुर-वयणेहिं तं 'सवइ ॥

सुरसेलो विव जाहे न चालिओ सो सुरेण घम्माओ ।

निय-मायं संहरिउं पडिय पाएसु से देवो ॥

'खमसु महारिसि ! जं ते हरिणो वयणमसइहंतेण ।

पडिक्कलं आयरियं खंति-पहाणा धुणी होति ॥

तं चिय एत्थ कयत्थो निय-कुल-गयणस्स पुब्बिमा-इंदो ।

तं चिय निम्मल-निय-जस-संछाइय-तिहुयणाभोगो ॥

तं चिय महारिसि ! बंभो अइदुद्धर-बंभ-पालणाहिंतो ।

जंतूणं सुह-करणो होसि फुडं सक्करो तं सि ॥

पुरिसाण मुचिमन्तो तं चिय पुरिसोत्तमो समक्खाओ ।

परमीसरियाइ तहा इंदो वि तुमं जु (न) संदेहो ॥

वयण-किरणावबोहिय-भव्व-महाकमल-संड-निवहाओ ।

तं चिय जयम्मि सूरु निट्ठिय-दोसाउ तह चेव ॥

तव-करणाओ तं चिय सोमो विउसेहिं नशु समक्खाओ ।

गरुय-पयत्ताउ जई धुणी वि धुणणाउ भवणस्स ॥

कम्म-मलं खु खवेंतो खमणो तं चेव तह य समणो वि ।

तव-खेदे वडुंतो गय-रागो राग-विरहाओ ॥

सयल-जण-बोहणाओ बुद्धो तं चेव तह य मज्झत्थो ।

रागाईणमभावा कारुणिओ करुण-भावाओ ॥

इय एवमाय(इ)-बडुविह-जहत्थ-नामेहिं तं मुणि थोउं ।

निय-ठाणं संपत्तो देवो तह नंदिसेणो य ॥

साइहिं पुच्छिओ सो 'कत्थ गिलाणो ?' सि तेण वि वबंचो ।

सबोसि परिकहिओ जहा कओ तेण देवेण ॥

कय-पवजो पच्छा मरणे समुवड्ढिए इमं भणइ ।
 'जइ अत्थि इमस्स फलं तवस्स, ता होअ मणुयस्से ॥
 कामो व मणभिरामो नर-नारि-गणाण' कय-नियमो सो ।
 महसुके उववज्जो देवोऽयं नंदिसेणो ति ॥

उववज्जो कायवो ।

॥ नंदिसेण-क्खवाणयं 'समत्तं ॥

— [४१. देव-स्तुत्ये सुलसा-कथा] —

रायणिहे नवरे नागरहिणो तिहुयण-सलाहणिज्जा' निरुवम-गुणावली-भूसिया जिण-
 साहु-भच्चा सुलसा नाम भारिया । तीए पुत्त-निमित्तं तियसिंदाईणं नागो उववज्ज्याणि ॥
 देइ । दिण्णे ओवाईए 'न य संपजंति मणोरहा । तीए भणिओ-‘अण्ण-महिलं बीवाहेइ’ ।
 तेण भणियं-‘अलमण्णाए सुंदरेणावि सुएण’ । तओ पुत्त-निमित्तं बेजुवएसेणं तेहिं
 सयसहस्सेहिं पयाविया तिणिं तेह-कुडया । अण्णया य तियस-सहाणुमएण भणियं
 हरिण ति । अवि य-

गयणाउ रिक्ख-चकं समयं नासेअ दिय(व)स-नाहेण ।

तह वि य सम्मत्ताओ न चलइ सुलसा हरी भणइ ॥

तओ इकेण तियसेण चित्तियं-

“अजसं पि जसं तुट्ठा गुणं पि दोसं कुणंति रुट्ठाओ ।

अवहत्थिय-मज्जाया पहुणो अकुलीण-पुरिसो व ॥”

इमं भावैतो समागओ तियसालयाउ देवो सुलसा-परिक्खा-निमित्तं । कय-साहु-वेसो ॥
 समुवड्ढिओ से पुरओ । कय-विणयकम्माए भणियमणाए-‘संदिसह, किं करेमो?’ ।
 तेण भणियं-‘सयसहस्सपागं तिहं देसु’ ।

“एयाई साई चिर-चित्तियाई तिभि वि कमेण पचाई ।

साहूण य आगमणं संतं च मण-प्पसाओ य ॥”

भाविंती हरिण-भर-निम्भरा समुड्ढिया दाउ । अंतराले य भिज्जो देवेण कुडओ । तह ॥
 चिय गहिओ दुइय-घडो, सो वि भग्गो । एवं तहओ वि । तहा वि न विपरिणमिया ।
 तओ तियसो भणिउमाढओ ।

साहेइ तओ तियसो जह तियसिंदेण वभिया तं सि ।

ता तारिस चिय तुमं करेमि किं तुज्ज ससेज्जं? ॥

तीए भणियं ‘महायस! अणं तुह दंतणाउ किं कजं? ।

तेण चिय पज्जचं अलाहि नीसेस-कजेहिं ॥’

तेण भणियं-मोहं देव-दंसणं महाणुमावा य तुमं ।

का मम चित्त-निवृद्ध-निमित्तं किं पि पत्थेसु ॥

‘अबो! मा एस भतारो पुत्त-निमित्तं मिच्छत्ताईहिं निविट्ठ-विचो खिजउ’.
चिंतितीए भणियं सुलसाए — ‘जइ एवं, ता तुहाणुभावेण होउ मे पुत्तो’ ति । अवि य—

तुट्ठेण तओ दिग्गा बचीसं तेण तीए गुलियाओ ।

एकिकं खाएज्जसु होहिंति सुया उ बचीसं ॥

कजंमि पुणो जाए संभरियवो ति जंपिउं तियसो ।

इंदीवर-दल-सारं उप्पइओ निम्मलं गयणं ॥

‘कहं बचीसाए वेडरूवाणं मुत्तासुई मलेमि? । सबार्हि एको सुंदरतरो होअ’ ति
भावंतीए खट्ठाओ सबाओ वि सम-कालं, संभूया य जुगवं बचीसं पि पुत्ता । गहिया
महावियणाए, ठिया देवस्स काउस्सग्गेणं । चलियासणो य पत्तो सुरो । साहियं से
“जहा समकालं खट्ठाओ सबाओ वि । तेण भणियं—‘हुट्ठं कयं, सरिस-आउक्खा सबे वि
मविसंति’ । उवसामिज्जण वेयणं गओ देवो । कमेण य जाया सुर-संकासा बचीसं
पि सुया सेणियस्स तुल्ल-वयसा । बट्ठिया देहोवचएणं, कला-कलावेण य । .संपत्त-
ओवणा य सेणिएण सह सुजिह्वा-निमित्तं गया जहा बेसालीए पंतीए रहाकूडा
वीरंगएण वाकाइया तहा उवएसमाला-विवरणे सवित्थरं भणियं ति । उवणओ कायवो ।

॥ सुलसा-कहाणयं ‘समत्तं ॥

छपितपापा निमित्तमात्रेणैव बुध्यन्त इत्याह च—

जंमंतर-कय-पुण्णा निमित्त-मेत्तेण के वि बुज्जेति ।

करकंडुमाइणो जह संबुद्धा वसहमाईहिं ॥ ३३

[जन्मान्तर-कृत-पुण्या निमित्त-मात्रेण केचन बुध्यन्ते ।

करकण्डूवादयो यया संबुद्धा वृषभादिभिः ॥ ३३]

अनुस्वारावागमिकावित्युक्तम्—

“णीया लोभमभूया य भूया य आणिया दो वि विंतु-सम्भावा ।

अत्थं वहंति ते चिय जो खिय सि पुक्क-णिदिट्ठो ॥”

भाषार्थानुवृत्त्यः कथानकेभ्योऽवसेयः, तानि चामूनि । के ते पचेयबुद्धा? अओ

“ भण्णइ—

— [४२-४५. निमित्ताद् बोधे ४ प्रत्येकबुद्ध-कथाः] —

करकंडू कलिगेसु पंचालेसु य दुस्सुद्धो । नमी राया विदेहेसु गंधारेसु य नगई ॥

वसमे य इंदकेल वरुए अवे य पुण्णिए वोही । करकंडु दुमुहस्तामी नमिस्स गंधाररजो य ॥

[१] तत्थ ताव करकंडुणो चरियं साहिजइ—

“अंगाज्जवए सगगनयरि-संकासाए चंपाए नयरीए नरिंदलच्छि-संकेय-ट्ठाणो वहि-
वाहणो राया । वेडनरिंद-धूया जिणवयण-माविय-मई सुसुंवरि-संकासा पउमावई से

भारिया । तस्स य तीए सह विसय-सुहं पुबभव-निवत्तिय-पुण्ण-पम्भार-जणियं तिबम्भ-सारं
 करलोग-सुहमणुहवमाणस्स बोलीणो कोइ कालो । अण्णया पहाण-सुमिणय-पवइया
 जया आवण्ण-सत्ता । समुप्पण्णो से मणे वियप्पो 'नरिंद-नेवत्थालंक्रिया करिवरारूढा
 जइ भमामि काण्णुज्जाणईसु' । पुच्छिया य राइणा । साहिओ वय(इ)णो डोहलओ ।
 तओ पसत्त्व-वासरे' भत्त-करिवरारूढा नरनाह-धरिज्जमाण-उड्ढं-पोंडरीया नरिंदाहरण-
 वत्थ-मल्ल-वेसालंक्रिया महाविभूईए उज्जाणईसु भमिउमाढत्ता । तओ पढम-
 षाडसुच्छलिय-पंचवक्क-कुसुम-गंध-संचलियं पवणं आसाइऊण संभरिय-रण्ण-सोक्खो
 निवा(द्धा)डिऊणारोहणं पहाविओ अडवि-हुत्तं करिवरो । लग्गोऽणुमग्गेणं खंधावारो,
 गंतूण कइवय-जोयणाणि नियत्तो अकय-कओ । दूर-पत्ते करिम्म दिट्ठो राइणा वड-
 षायवो । तं दड्ढूणं भणिया देवी- 'एयस्स हिट्ठेणं करी गमिस्सई, ता मत्ति एयस्स "
 साहाए लम्मेसु' । रायणा तहा कयं, देवी उण अपरिहत्थत्तेण उ न लग्गा तत्थ । तओ
 पाडिया सिंघ(इ)-वग्घ-वण्ण-तरच्छ-च्छमल्ल-मीसणाए महाडवीए करिणा । सर-जले य
 पविट्ठस्स करिणो अवयरिया देवी । तण्हा-छुहा-सीउसिण-भय-क्खेयामिभूया पत्ता
 तावसासमं । दिट्ठो कुलवई । संजाय-विम्भएण य पुच्छिया तेण उप्पत्ती । तीए वि
 जणय-समाणो ति काऊण साहिया सवित्थरा । भणियं च गेण- 'वच्छे! वीसत्था इवसु "
 ताव एत्थ आसमे, जाव वसिमे सत्थो लम्भइ; अण्णं च चेडओ अम्हाण सयणो
 आसि' । तओ तत्थ वण-पुप्फ-फलाहाराए बोलीणाणि कइवय-दिणाणि । अन्न-
 दियहंमि पडुविया कुलवय(इ)णा तावस-सहाया दंतपुरे, जत्थ दंतव(च)को राया ।
 गंतूण वसिमासण्णं भणिया तावसेहिं- 'भदे! वच्चसु एयाए वत्तिणीए, न अम्हाणं संपयं
 गमण-विसओ हल-किट्ठ' ति । व(ध)रं करिय गया तावसा नियय-तवोवणे । सा वि "
 कमेण पत्ता पुरं । निसीहिया-करण-पुवयं च पविट्ठा पडिस्सयं । वंदिऊण चेइयाणि,
 वंदिया य पवत्तिणी, सह अज्जाहिं । तओ विम्भिय-मणाए भणियं मयहरियाए ति ।
 अवि य-विणएण कुलं रुवेण गुण-गणो जइ वि वच्छि! सुह नाओ ।

तविसेस-पउत्ती 'कारणेण पुच्छिज्जसे तह वि ॥

का सि तुमे? कत्तो वा? केण व कजेण आगया एत्थ? ।

एकल्ला चोअमिणं कहिऊणं वच्छि! अवणेसु ॥

तओ कह कह वि वियलंत-नयणंजुयाए साहिए नियय-वुत्तंते भणियं पवत्तिणीए ति ।

अवि य- "नारय-तिरिय-नरामर-गईसु दुट्ठ-हकम्म-मल-मईको ।

तं नदिय संविहाणं जं संसारी' न पावेइ ॥"

अन्नं च, वच्छे! अकय-धम्ममाणं न दुल्लहाओ आवयाउ ति । अवि य-

"निबं चिय विवयाओ धम्म-विट्ठणाण होंति सत्ताण ।

धम्म-कलियाण ताओ न होंति जायंति सिद्धीओ ॥"

'ता वच्छे! अलमुवेएण, पडिवज्जसु सारीर-माणसाणेय-दुकम्म-सेल-वजासणीभूयं
 सामण्यं' । तओ सवोवाहि-विमुद्धे वासरे जाव-संवेगा पहाविआ एसा । गहिया दुविहा

- वि सिक्खा । जाया साहुणीण बहुमया । अण्णया अपच्छासिणो वि(व) वाही ।
 वड्डिउमाढत्तो से उदरम्मि गम्भो । पुच्छिया पवत्तिणीए — ‘किमेयं ?’ । तीए वि साहिओ
 जह-ड्डिओ वुत्तंतो, ‘नवरं पवञ्जा-काले न मए सिट्ठं मा पवञ्जा न होहि’त्ति । पच्छण्ण
 सावय-मेहे चिट्ठंती पड्डिपुण्ण-काले पख्खा दारंगं । पुव्वाणीय-कंबलरयणं दहिवाहन-
 १ नरिंदक-मुहाए सहियं । मसाणे उज्झिओ दारओ । तक्खणं विय गहिओ मसाण-रक्खिय-
 बाणेण, समप्पिओ निय-जायाए, परितुट्ठा चित्तेण । साहुणीए वि कहियं पवत्तिणीए
 ‘विवण्णो दारओ जाओ, सो उज्झिओ’ । तओ ताए मायंगीए सह मिचीकाऊण अवस्स
 नेहेण दारयस्स पउमावई लड्डुयाईणि इट्ठ-दव्वाणि देह । वड्डंतो य जाओ अट्ठवारिसिओ
 दारओ । सुक-कंडूए गहिओ डिभाणि भणइ — ‘ममं कंडुयह, जेण मे गाम-नगराईणि
 २१ ‘देमि’ । तओ डिमेहिं पुषनामं अवहत्थिऊण ‘करकंडु’नामं कयं । अण्णया मसाणं
 रक्खंतस्स कारणंतरेण पत्ता तत्थ दोणिणं मुणिणो । तओ सयल-लक्खणाणुगयं दंडं
 दड्डुण भणिओ इकेण मुणिणा दुइय-साहू — ‘जो एयं दंडं चउरंगुल-विवड्डियं गिण्हिस्सइ,
 सो शप्पि पुहइनाहो भविस्सइ’ वणंतरिएण सुयं करकंडुणा, बंभणेण य । तओ खणिऊण
 चत्तारि अंगुलाणि धरणि गहिओ बंभणेण दंडओ, उहालिओ करकंडुणा । पविट्ठा नयरं,
 २२ उवड्डिया ववहारेणं कारणियाण पुरओ । सामाईहिं भणिओ वि जाहे न देह करकंडू
 बंभणस्स दंडयं, तओ समुप्पण-कोवेहिं भणिओ कारणिएहिं — ‘किं रे ! दुड्ड ! मायंग-
 क्षारय ! एएण दंडेण तुमं रअं झुजिहिस्सि ?’ । तेण भणियं — ‘को संदेहो ?’ । तओ सहासं
 भणिओ सो तेहिं — ‘जया तुमं राया हवेअ, तया एयस्स गामं देअसु’ । ‘एवं’ ति
 पड्डिवक्के पड्डिविया दोभि कारणिएहिं । दारय-भारणत्थं पुरिस-वंद-सहिओ जाव बंभणो
 २३ आगच्छइ तओ । इत्थंतरम्मि मुणिय-वुत्तंतो से जणओ सह महिलाए दारयं चित्तूण पलाणो ।
 कमेण य पत्ता कलिंग-विसय-विसेसय-भूए कंचणपुरे, ठिया बाहिरुआणे । दारओ वि पसुत्तो
 असोगतरुणो छायाए । तदिवसं च पंचसीभूओ तत्थ अपुत्तो राया । अहिवासियाणि पंच
 करिवराईणि दिव्वाणि । भमिउव्वाएहिं दिट्ठो सब-लक्खण-संजुत्तो दारओ । तओ पवाहिणी-
 काऊणारोविओ गल-कंठ-करण-पुव्वयं नियय-पट्टीए करिणा । हेसियं तुरंगमेण, ठियमुइड-
 २४ पोंडरीयमुव्वरं, निवड्डियं भिंगाराओ जलं, पवीइयाणि चामराणि । तओ आवुरियमाणेहिं
 असंख-संखेहिं, पवाइअमाणेहिं तूरेहिं, नचमाणीहिं विलासिणीहिं, पदंतेहिं भागदेहिं,
 अहाविच्छड्डेणं नगरे पविसिउं पवत्तो; मुणिय-मायंग-वुत्तंतोहिं निवारिओ पओलीए
 पविसंतो बंभणेहिं । संजायामरिसेण य उज्झिओ दंडो पलयानलो ब जलिउमाढत्तो । तओ
 भय-मीया पण्डा बंभणा । करकंडू वि निविट्ठो सीहासणे, अहिस्सित्तो नरिंद-सामंताइएहिं ।
 २५ एवं च जम्मंतर-कय-पुण्ण-जणियं तिवग्ग-सारं नर-सुक्खमणुहवमाणस्स बोलीणो कोइ
 कालो । मुणिय-वुत्तंतो य पत्तो सो बंभणो । भणियं च णेण — ‘महाराय ! देसु मम पुव्वुत्तं
 गामं’ । रायणा भणियं — ‘गेण्हसु जो मे पड्डिहाइ’ । तेण भणियं — ‘मम चंपाए मेहं,
 तत्थ देसु’ । तओ पड्डिविओ दूओ सह लेहेण दहिवाहन-राइणो । पड्डिहार-निवेइओ य
 पविट्ठो दूओ, समप्पिओ लेहो । भणियं दूएण — ‘एयस्स दिया[इ]णो गामं देसु अम्हाण

कण(रे) । तजो संजायामरिसेण भणियं दहिवाहणेण — ‘अरे ! दुहुमायंगस्त पम्हुद्धो अप्पा, जेण ममावि लेहो विसज्जिओ’ । गलत्थलिऊण य नीणिओ दओ, कमेण य पत्तो एत्तो । सव्हियं करकंहुणो जहा-वुत्त । तजो संजाय-कोवो पयट्ठो करकंहु तदुवरि संगामट्ठा ।

अवि य — धवल-गइंदारूढो नयराओ नीरू(ह)णिक्ख-संकासो ।

सारय-षणो व सूरुओ राया पायडिय-महि-वीढो^१ ॥

तओ धुवंतो जहट्ठिय-गुण-संघवेण, पिच्छंतो नयण-गइसेहिं, दाहजमाणो अंगुलि-सएहिं, दित्तो दाणं कमेण पत्तो चंपाए, आवासिओ बाहिरुजाणे । तजो आवूरिएसु जमलसंक्खि(खे)सु, बाहएसु रण-तुरेसु, पढंतेसु मुहल-मागहेसु, जायामरिसाणि लम्माणि दोण्ह वि नरिंदाणं अग्ग-सेण्णाणि त्ति । अवि य—

करिनाहाणं करिणो रहाण रहिणो मडाण नरवड्ढो ।

समयं चिय संलग्गा आसारोहा वि तुरियाण ॥

तजो कत्थइ^२ ‘धणु-गुण-विमुक्क-निसिय-सर-निरंतरं । कत्थइ निहलिय-सुहडासि-घायण-नर-सिर-मालोवमालिजमाण-महियलं । कत्थइ सर-नियर-निवाडियारोह-सुवासण-विहल-भमंत-तुरंगमं । कत्थ य कोऊहलागय-किन्नर-किंपुरिस-सिद्ध-गंधव-जक्ख-रक्खस-भूय-पिसाय-वेयाल-‘डाइणी-समाउलं । कत्थइ कराल-करवाल-निदय-^३ पहार-निवडिय-करि-कुंभ-वियलंत-मुत्ताहल-धवलिय-महिमंडलं । कत्थइ सुमरिय-सामि-पसाय-महासत्त-सुहड-संघाय-दिजमाण-‘निय-जीवियं । कत्थइ च्चकासि-छिन्न-नर-रुहिर-वसामिस-लुद्ध-निवडंत-गिद्ध-सय-संकुलं । कत्थ य सुहड-महासत्त-परितुट्ठा- [गयणं] गण-विमाण-ति(ट्ठि)य-तियस-कामिणी-विमुक्कमाण-कुसुमोवयारं ति ।

अवि य — अतरिस-समसीसी-भूसियाइं संभरिय-पुव्व-वेराइं ।

पहरंति ये वि(जाइं)दूरं बलाणि वि(ति)यसासुराणं व ॥

तजो कण्ण-परंपराए करकंडु-दहिवाहणाण दारुणं जुज्झं निसामिऊण ‘मा जण-क्खओ होइ’ ति भाविंती आगया पउमावई साहुणी । भणिओ तीए एगंते करकंहु राया-‘वच्छ ! कीस जणएण सह जुज्झसि ?’ । तेण भणियं — ‘कहमेस ममं जणओ ?’ । तजो साहिए सवित्थरे तीए नियय-वुत्तंते पुच्छिया जणणि-जणया । तेहिं पि कहिओ^४ परमत्थो, दावियं मुहा-रयणं । तजो अहिमाणेण भणिया पउमावई करकंडुणा — ‘कह-मियाणिं कय-पय(इ)ण्णो नियत्तामि ?’ । तीए भणियं — ‘वच्छ ! वीसत्थो हवसु, जाव ते जणयं पेच्छामि’ । गया एसा, पय(वि)ट्ठा नरिंद-अत्थाणं । निवडिऊण से चलणेसु परियणो रोविउमाहत्तो । एत्थंतरम्मि पणमिऊण सुहासणत्था पुच्छिया राइणा पउत्ति । तीए वि साहिया सवित्थरा । ‘एसो य ते सुओ, जेण तुमं रोहिओ’ । तजो महावि-^५ भूरिए पहासारिओ नयरीए करकंहु । तेण वि पणमिओ सबहुमाणं नरिंदो । कयं महा-वद्दावणयं । आणंदिओ लोगो ति । अवि य—

‘‘तं किं पि अणण्ण-समं दिट्ठे इट्ठमि होइ मण-सोक्खं ।

जं कहिऊण न तीरइ संकासं मोक्ख-सोक्खाण ॥’’

तओ षसत्थ-वासरे दोसु वि रज्जेसु अहिसिंचिऊण करकंडू(डुं) कालाणुरुव-निब(डुं)-
रियासेस-कायवो महाविभूईए पव्वओ दहिवाहण-नरिंदो ति । करकंडूणो वि सुसु-
रियारिचक्कं पणय-सामंत-महासामंत-मडयणं धम्मत्थ-काम-सणाई परत्थ-संपयाण-सयणई
विसिद्धजण-सलाहणिअं नर-सोक्ख[मणु]हवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । सो य किर
गोव(उ)ल-प्पिओ । तेण अणेगाणि नियय-विसए गोव(उ)लाई कयाणि ति ।

अवि य-जम्मंतर-सुकय-समजिपाई सोक्खाई अणुहवंतस्स ।

आणंदिय-जियलोगो संपत्तो सरय-कालो से ॥

तओ कोऊहल्लेण गओ गोउलं, दिट्ठो ससि-कुंद-संकासो संपुण्णंगावयवो तण्णगो ।
तं निएऊणं सहरिसं भणिया गोवाला-‘न य एयस्स जणणी दोव(द्व)बा’ । कालंतरेण
‘य जाओ महावसहो । दुइय-वाराए आगएण य दिट्ठो सो नरिंदेणं ति । अवि य-

सुविभत्त-चारु-सिंगो तुसार-गोखीर-हार-संकासो ।

वेयडुगिरि-सरिच्छो दिट्ठो दप्पुद्धरो वसहो ॥

दिक्रिय-सहुप्पिच्छा वसहा नासंति तस्स गंधेण ।

पडिबण्ण-सव-ज्हो तिलओ विव धरणि-रमणीए ॥

‘तं तहाविहं जाय-क्खंधं दरिय-वसह-दुरालोयं अचंत-नयण-मणाभिरामं निएऊणं
संजायाणंदो वि पविट्ठो नगरंमि राया । पुण वि कालंतरागएण राइणा पुच्छिया गोवाला
‘कत्थ संपयं सो महावसहो?’ । तेहिं पि दाइओ भूमीए निवडिओ, तण्णएहिं
खलीकीरंतो । तं निएऊण सविसायं चितियं राइणा-‘धिरत्थु ! संसारासारत्तणस्स, जेण
तारिसं रिद्धि पाविऊण संपयं एयारिसो समत्थावयाण कुलमंदिरं संजुओ । अवि य-

‘सेयं सुजायं सुविभत्त-सिंगं जो पासिया वसमं गोह-मज्जे ।

रिद्धि अरिद्धि ‘समुपेहिया णं कलिंगराया वि समिक्ख धम्मं ॥

‘गोहंगणस्स मज्जे ढंक्रिय-सदेण जस्स मि(म)अंति ।

दिच्चा वि दरिय-वसहा सुतिक्ख-सिंगा समत्था वि ॥

पोराणय-गय-दप्पो गर्लंत-नयणो चलंत-वस-मोहो ।

‘सो चेव इमो वसहो पडुय-परिअट्ठणं सहइ ! ॥’

इय एवमाइ बहुविहं संसारासारयं निएऊण ।

संभरिय-पुव्वजम्मो निक्खंतो एस नरनाहो ॥

पुव्व-कय-सुकयकम्मा निमित्त-मिचेण नवरि जुज्झंति ।

जह एसो चिय बुद्धो विवयं दट्ठूण वसमस्स ॥

‘तियसोवणीय-लिंगं धिचूणं खि[ह]प्पहट्ठियंमि संपत्तो ।

‘ओसिरिय-पावकम्मो एस म्पणी दिट्ठ-दट्ठवो ॥

[२]

तह पंचाल-जणवए कपिल्लपुरे नयरे गुण-रयण-जलनिही कुम्भहो राया । तस्स य
सुकयकम्म-जणियं तिबग्ग-सारं जीयलोय-सुहमणुहवंतस्स आणंदिय-रायहंसो निम्मल-

मन्थनं गतो देकं च द्रिय-वसहालं किञ्चो निष्कण्ठ-सब-सासो नचिर-नड(व)-नड-ल्लव-सुद्धिय-
सुसोहिल्लो पत्तो सरयागमो । तज्जो आस-वाहणियाए नीसरंतेण दिट्ठो इंदकेऊ मल्लवि-
भूर्इए पृष्ठज्जमाणो, पडिनियत्तेण य दिवसावसाणे दिट्ठो भूमीए पडिज्जो कट्ठावसेसो
विलुण्णंते । तं च दट्ठण चित्तियमणेण — ‘एवं संसारि-सत्ताण वि संपव-विषयाउ’ वि ।

अवि य — दट्ठण सिरि तह आवइं च जो इंदकेऊणो बुद्धो ।

एस गई सव्वेसि दुम्मह-राया वि धम्ममि ॥

एसो वि गहिय-सामण्णो विहरिउं पवत्तो चि ।

[३]

तहा बिदेहा-जणवए मिहिला-नयरीए नमी राया । तस्स य दाहजराभिभूयस्स
विजेहिं चंदणरसो कहिओ । तं च घसंताण महिलियाण वलय-संकारो जाओ । ”
तमसहंतेण रायणा अवणेयावियाओ एकेकं वलयं । तहा वि न ज्ञीणो सद्दो । पुणो
दुइय-तइय-चउत्थमवणीयं, तहा वि न निट्ठिओ सद्दो । पुणो एकेकं धरियं । तज्जो
पसंतो सद्दो वि सद्दो । इत्थं तरम्मि चित्तियं राइणा — अब्बो ! जावइओ धण-धम्म-रयण-
सयणाइ-संजोगो, तावइओ दुक्ख-नियरो चि ।

जत्तिय-मित्तो संगो दुक्खाण गणो वि तत्तिओ चेव ।

अहवा सीस-पमाणा हवंति खलु वेयणाओ वि ॥

‘तम्हा एमागित्तं सुंदरं’ ति मण्णंतो संबुद्धो एसो वि । खओवसमेण वेयणीयस्स
पउणीहूओ सरिय-पुब-जम्मो गहिय-सामण्णो विहरिउं पयत्तो चि । अवि य —

रेणुं व पड-विलग्गं राय-सिरि उज्झिऊण निक्खंतो ।

म(मि)हिलाए नमी राया परिमुणियासेस-परमत्थो ॥

[४]

तहा गंधार-जणवए पुरिसपुरे नगरे जयसिरि-कुलमंदिरं नग्गई राया । तस्स
पियाहिं सह भोगे भुजंतस्स संपत्तो कणिर-कलयंठि-रवावुरिय-वणंससलो, विरहानल-
तविय-नियत्तमाण-पावासुओ, विसट्ठमण-कंदोइ-रय-रेणु-रंजिय-दियंत्तरालो, भाइंद-
गाहि-गंधायट्ठिय-भमिर-भमरोलि-संकार-मणहरो, दीसंत-जाणाविइ-त्तियस-जत्ता-महू-
सवो, पड-पडइ-सल्लरि-पडहिय-सद्दपूरिजमाण-मयणंमाणो कसंतो चि । अवि य —

मल्लयानिलो विसंभइ चूओ महमहइ कइया रसइ ।

अच्चिअइ विसमसरो हिययारूढो पियपमो ॥

एयारिसे वसंते उजाणं पड्डिएण करवइणा ।

मंजरि-निवह-सणाहो ताणंदं पुल्लज्जो चूओ ॥

अइकोऊहल्लेणं गहिया ताजो मंजरी राइणा, कवणु समत्थ-संवावारेण वि । विलुत्तो
जाओ खाणुय-भेत्तो । रमित्ठण नियत्तमाणेण पुच्छिया अत्तण्ण-जस — ‘भो भो ! कथ

सो चूओ ?' । तेहिं भणियं-‘देव ! जाव तए गहिया मंजरी, ताव तव खंघावारेण; एवमावत्थंतरं पविओ एसो सो चूओ’ ति । तओ सविसायं त्रितियं रायणा-‘अओ ! करि-कण्ण-खंघलाओ जीविय-जोइण-घण-सयण-रयण-पिय-पुत्त-मिच्छाइयाओ विभूईओ । त-किमणेण भव-निबंधणेण रओण ?’ । संबुद्धो सो वि गहिय-सामण्णो विहरिउं पयसो । ति । कमेण य पत्ता सव्वे वि भ्विइपइड्डियं नयरं । अवि य-

मभरिय-पुव्व-जम्मा दूसह-तव-नियम-सोसिय-सरीर ।

विहरता ते पत्ता चत्तारि वि भरणिड्डिय-नयेरे ॥

तओ चउदुवारे देवउले पुव्व-दुवारेण करकंडुमुणी पविट्ठो, दक्खिणेण दुमुहो, अवरेण नमी, उत्तरेण नग्गई । कहं महामुणीण पगहुत्तो ठामि ? ति विरु(कु)वियं वाणम-
“ तरेण नियपडिमाण सुह-चउकयं । एत्थंतरंमि मसिण-कट्ठेण कम्मं कंडूइऊण सुकं एगपासम्मि कंडूययणं करकंडूणा । तं च दट्ठुण भणियं दुमुहेणं ति ।

देस-पुर-रज्ज-घण-सयण-कामिणी उज्झिऊण पव्वइओ ।

ता कीस संचयमिण करेसि कडूयण-तणस्स ? ॥

जाव दुमुहेण भणिओ करकंडू पडिसंलावं न देइ । इत्थंतरंमि भणिओ दुमुहो
“ नमिण ति । अवि य-

“नियरज्ज-मंतिणं उज्झिऊण रज्जं च कामिणीओ य ।

केणेण्हि तं ठविओ मुणिणो मंतित्तणे साहू ? ॥”

तओ जाव दुमुहो नमिणो पडिवयणं न देइ । इमं पि अंतरेण भणिओ नमी नग्गइण ति । अवि य-

“ परिचत्त-सव्व-संगो मोक्ख-निमित्तं च कुणसि जइ ‘जत्तं ।

ता कीस ने(निं)दसि मुणी ? अणिदणिज्जं इमं लेए ॥

जाव य नमी नग्गइणो न देइ उत्तरं, एत्थंतरंमि भणिओ नग्गई करकंडूण
ति । अवि य-

तव-नियम-संयम-रए पसत्थ-सम्मत्त-गुण-जुए साहू ।

“ अहियाओ निवारेंते न दोस-वत्तव्वयमुवेइ ॥

रूसउ वा परो मा वा विसं वा परियत्तउ ।

भासियव्वा हिया भासा सपक्ख-गुण-कारिया ॥

सुह-सु(म)हुरं परिणय-मंगुणं(लं) च गिण्हति दिति उवएसं ।

सुह-कडुयं मोक्ख-फलं विरलं चिय जीवलोगम्मि ॥

“ एगसमयम्मि सव्वे अवपरिया जम्मणं च संपत्ता ।

निक्खम्मणं नार्णं सिव-पर्यं च निह्विय-कम्मंसा ॥

दुरिय-हरं सुपसत्थं कल्लाणं मंगलं सिवं संतिं ।

पत्तेयबुद्ध-वरियं भणियं जिणसासणे एयं ॥

सुयदेवि-पसाएणं मए वि पत्तेयबुद्ध-मुणि-चरियं ।
मणियं जहोवइहं सिद्धंते गणहराहं हि ॥
जो निमुणेह कयत्थो इत्थी पुरिसो व मुक्क-वावारो ।
सो पत्त-तिषग्ग-सुहो निव्वण-सुहं पि पावेह ॥

॥ पत्तेयबुद्ध-चरियं 'समत्तं' ॥

सन्निदानं तपो दीर्घसंसारफलं भवतीत्याह -

दीहर-संसार-फलो सनियाण-तवो जहा य वारसमे ।

चक्किम्मि तहा पढमे नवमम्मि य वासुदेवंमि ॥ ३४

[दीर्घतरसंसार-फलं सन्निदानं तपो यथा च द्वादशे ।

चक्रिणि ब्रह्मदत्ते वासुदेवे त्रिष्टे(ष्टे) नवमवासुदेवे कृष्णे ॥ ३४]

— [४६. सन्निदाने तपसि ब्रह्मदत्तचक्रि-कथा] —

हृत्थिणापुरे नयरे सणंकुमारो चकवट्ठी । नमुई से मंती । तत्थ य विहरंता पत्ता
सहोयरा चित्त-संभूयाहिहाणा महातवस्सिणो । मास-पारणए पविट्ठो भिक्खुद्धा संभूय-
मुणी । अच्चत्थं कयत्थिओ मंतिण सि समुप्पण्णो से कोवानलो । अवि य -

“तपस्विनि क्षमाशीले नातिकर्कशमाचरेत् ।

अतिनिर्मथनादग्निश्चन्दनादपि जायते ॥”

तव-तैय-जणिय-कोवानलस्स विर्यंभिओ पारावय-कवोय-रासह-संकासो धूम्रूपीलो ।
तेण य संछाइय-नहंगणेण जलहर-संकाए पणच्चिया वण-मयूरा, उम्माहिया पहिआ,
हरिसिया कासवया, विमु(म)णीहूया रायहंसा । अणंतरं च विर्यंभियाओ जलणा-
वलीओ । जाओ य वित्थय-पक्ख-वियाण-संछाइय-नहंगणाओ व विररंति चकवाय-
पंतीओ । किं वा संझा-रायारुणाओ पसरंति बलाहय-संतईओ ? । किं वा कुसुम-निवह-
'समोच्छइयाउ किंसुगासोय-वीहियाओ ? । किं वा समुल्लसंति किंणयर(रय)स-रंजिया
वेजयंतीओ ? । किं वा फुरंति एक्कीहूयाओ सोयामणीओ ? । किं वा सहरिस-गमण-
सिडिलिय-सुरवहु-केसपास-गलियाओ पारियाय-कुसुममालाओ ? । किं वा तिहुयण-
भक्खणत्थमुअयस्स विफुरंति कयंतस्स रसणाउ ? सि । अहवा मंडंति नहयलं ? , किं
वाउणुगच्छंति जलहरं ? , किमण्णेसंति विज्जुलयाओ ? , किं वा मच्छंति रवि-मंडलं ? ति ।

अवि य - धूम-सणाहो जलणो विर्यंभिओ मुणिवरस्स वयणाओ ।

पाउस-जलयावलीओ गयणाओ विज्जु-पुंओ व ॥

मुणिय-पुत्तंतो य आगओ राया, चित्तसाह य उवसाभिओ कह कह वि । गया
दोभि वि उजाणं तवस्सिणो, ठिया अणसणेण । पुणरवि आगओ तेसि बंदण-बडियए
इत्थीरयण-सहिओ राया । बंदिया सविणयं । समासाइय-इत्थीरयण-चिद्धर-कासेण चित्तिर्यं

संभूय-मुणिणा - 'अहो ! कयत्थो सणकुमारो, जो एरिसेण इत्थीरयणेण सह जीय-
लोय-सुहमणुहवइ; ता जइ इमस्स तवस्स कलमत्थि, ता मुणुयत्तणे एरिसस्स इत्थी-
रयणस्स सामी उ होज्जा' । चित्तमुणिणा वारिजंतो वि कय-निवाणो गओ महासुके ।
तओ खुओ समाणो बंभस्स राइणो खुलणीए भारियाए चोइस-महासुमिणय-पिसुणिओ
१ जाओ वारसमो बंभदत्तो चक्कवट्ठी । साहियं भरहं । समुप्पण-जाईमरणेण य चित्त-
जाणणत्थं अवलंपि(वि)या एसा पण्हा -

“दासा दासत्तणे आसी मिगा कालिजे नंगे ।

हंसा मायंग-तीराए' सावागा कासि-भूमीए ॥

देवा य देवलोगमि आसि अम्हे महट्ठिया ॥”

॥ जो एयं पण्हं पूरेइ, तं राया रज-संविभागेणं पूएइ । न य कोइ पूरेइ । इओ' य
चित्तदेव-जीवो उप्पण्णो पुरिमताले वणिय-सुओ' । समुप्पण-जाई-सरणो अमुणिय-
विसय-संगो बेरग-मगावडिओ' गहिय-सामण्णो पत्तो कं पिछं । भणिओ अरहट्ठिएण-
'भयवं ! जइ जाणसि, ता पण्हं पूरेसु' । तेण भणियं-‘पढसु' । पढिए भणियं मुणिणा -
'एसा णे छट्ठिया जाई अणमण्णेहि जा विणा ॥’

॥ गओ आरहट्ठिओ राय-समीवं । पढियं मुणि-समाइडुं । मुच्छिओ राया, समासासिओ
चंदण-रसाईहिं । केण पण्हा पूरिय ति सिडुं अरहट्ठिएण - ‘मुणिणा' । गओ राया तस्स
वंदणत्थं, पणमिओ भाव-सारं । अवि य -

“तं कि पि अणण-समं दिट्ठे इडंमि होइ मण-सोक्खं ।

ज कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवम-सुहेण ॥”

॥ सभ्माव-सारं निमत्तिओ मुणी राइणा दिवाणुरूवेहिं कामेहिं । मुणिणा वि परूविओ
संभत्त-भूलो मुणि-धम्मो, जलमरिय-घड ढ जल-बिंदु न से हियय-ट्ठिओ । तओ मोत्तूण
भोगे अपरिचत्त-काम-भोगो गओ अहे सत्तमीए नरय-पुढवीए । चित्तो वि संयत्त-
केवल-भाणो गओ नेवाणं ति । उवणओ कायबो ॥

॥ बंभदत्त-क्खवाणयं समसं ॥

॥ — [४७. सनिदाने तपसि त्रिष्टवासुदेव-कथा] —

रायणिहे विसनंदी विसाहभूई य तस्स जुवराया ।

जुवरण्णो विसभूई विसाहनंदी य इयरस्स ॥

रायणिहं नयरं विसनंदी राया महादेवी-गच्छुम्मवो य विसाहनंदी तवओ ।
विसाहभूई जुवराया, धारिणी से भारिया । तीए य पहाण-सुमिणच-पइइओ जाओ
दारओ । कयं च से नामं विससभूई । वट्ठिओ देहोवचएण, कला-कलावेण य । संपत्तो
॥ जुवणं । जण्णया चूयत्तं-पल्लुवेळ-कणिर-कलयंठि-सइ-भणहरो आणंविच-जियलो गो
सुत्थ-सौक्खमओ विव समर-संमओ विव तरुण-मिहुणय-पहरिसमओ विव संवत्तो
वसंतुवो ति । अवि य -

पङ्कल-वियड-केसर-मयरंदुहाम-कुसुम-सोहिहो ।

निवृत्तिय-सुगु-सुहो सहइ वसंतो वसंतो व ॥

तओ निग्गओ^१ कुमारो नयराओ, ठिओ नंदणवण-संकासे पुष्पकरंडए उजाये ।
सत्थाभिरमंतस्स समइकंतो वसंतूसवो । अण्णया नरनाह-महादेवि-वेडीए दहूण
जुवराय-सुअं रमतं भणिया महादेवी - 'सामिणि ! रअं परमत्थओ^२ जुवराय-सुयस्स,^३
जो पुष्पकरंडयत्थो देवो व विचित्त-कीडाहिं रमइ । ता जइ ते सुओ^४ तत्थ न रमइ,
ता निरत्थयं रअं मन्नामि' । तओ^५ ईसानल-तविया पविट्ठा महादेवी कोव-हरिचं ।
झुणिय-वुत्तंतेण य भणिया राहणा - 'पिए ! न एस अम्हाण कुल-कमो, जमण्णमि पुब-
पविट्ठे अण्णो वि पविससइ । तीए भणियं - 'जइ एवं, ता अवस्सं मए अप्पा मारेयवो' ।

अवि य - दह्या-वयणाम्मि कए कुल-ववएसो न पालिओ^६ होइ ।

कुल-ववएसंमि कए न जियइ दह्य चि य विसण्णो ॥

तओ^७ भणियं मंतिणा - 'देव ! कूडलेह-वएसेणं तरं(इ) सत्तणं उवरि जत्ताए निग्गए
जुवराज-सुवम्मि रणुच्छाहे निग्गए तुह सुयस्स उजाणे पवसो भविस्सइ' । तहा कए
गओ^८ पच्चंत-राईण उवरि जुवराय-सुओ^९ । सच्चविया निरुवइवा देसा, ठिया आणा-परा
पच्चंत-राहणो । खेमं ति मण्णमाणो पडिनियत्तो, कमेण य पत्तो रायगिहं, पुष्पकरंडए^{१०}
य पविसमाणो भणिओ^{११} दुवारपालेहिं - 'मा पविससु, राय-सुओ^{१२} एत्थ रमतो चिड्डइ'
'अहो ! इमिणा पवंचेण नीणिओ म्हि' चि । अपि च -

'उपकरिणि विश्रब्धे आर्यजने य समाचरति पापम् ।

तं जनमसत्य-संधि(धं) भगवति वसुधे ! कथं वहसि ? ॥'

'ता किं जुगंत-पवणो व तरुणो उम्मूलेमि सवे ? , अहवा न जुत्तमिणभो तुच्छं-^{१३}
विसयाण कए' । तओ फल-भर-नमियाए कविट्ठीए मुट्ठि-पहारेण पाडियाणि सत्थाणि
फलाणि । भणियं च णेण - 'एवं चिय ते सीसाणि पाडिउं समत्थो म्हि' । ता
किमणेहिं सारीर-माणस-दुक्ख-निबंधणेहिं भोगेहिं ? ति वेरग्ग-मग्गावडिओ गओ
संभूय-साहुणो समीवं । तेण वि समाइट्ठो साहु-धम्मो, पडिवण्णो भाव-सारं । भणियं
च णेण - 'जावज्जीवाए मासाओ मासाओ भोत्तवो' । एवं च अणाहारेण तव-तविय-^{१४}
देहो गओ महुाराए । पविट्ठी भिक्खुडा मास-पारणए । पच्चय-तं(ग)वा पणोळियं पडियं
दहूण माउल-धूया-वारेज्जय-निमित्तमागयस्स विसाहनंदिणो पुरिसेहिं कओ फलयलो
इमं मणंतेहिं - 'कत्थं तं कविट्ठ-फल-पाडण-बलं ?' । झुणिय-वुत्तंते य विसाहनंदी
इसिउमाहत्तो । 'अज वि एसो कय-पावकम्मो ममोवरि वेराशुबंधमुवेइ !' ति चित्तंतेण
विष्कुरिय-कोवानलेण सिंगगेहिं वेत्तूण भामिया सुरही साहुणा, भणिओ य^{१५}
विसाहनंदी - 'अरे हुरायार ! न दुम्बलस्स वि केसरिणो गोमाऊएहिं बलं खंडिजइ' ।
अहिंछिय-भिक्खो पडिनियत्तो कय-वत्त-परिचानेण य कयं नियाण - 'मणुयचे तव-
फलेण महाबल-परकमो होजा' । मओ य समाणो उप्पण्णो महासुके । झुणिय-सुव-

- भव-भुञ्जतो विहिणा विहिय-देव-कायवो भोगे भोक्तुं पयत्तो । जहा तओ बुओ^१ संतो । पोयणपुरे पयावई-राइणो मियावईए सत्त-महासुमिण्य-सइओ पदम-वासुदेवो तिविहु(हु)नामो संवुत्तो । जहा से धूया-कामणाओ पयावई-नामं जायं । जहा सुभहा-गम्भम्मवो अइ(य)लाहिहाणो पदमवलदेवो आगओ । जहा अयल-तिविहुणो दो
- वि बलदेव-वासुदेवा संवड्डिया । जहा आसग्गीवस्स निमित्तिणो पुच्छिया, पुच्छिएण मरणं सिहुं । त(ज)हा दूओ खलीकओ, सीहो य वावाइओ । जहा आसग्गीवेण सह दुवालस-संवच्छरिओ संगामो जाओ । जहा य आसग्गीवो वावाइओ । जहा कोडिसिला उक्खित्ता, जहा अट्ठभरहं भुत्तं, जहा सत्तम-महीए गओ । जहा य अयलो सिद्धो, तहोवएसमाला-विवरणाणुसारेण नायधं ति ।

॥ तिविहु-कहाणयं^२ समत्तं ॥

—[४८. सनिदाने तपसि नवमवासुदेव-कथा]—

संपयं नवमवासुदेव-नियाणयं साहिअइ-

- असंतउरे नयरे दोक्कि भाउणो गहिय-सयडा वाणिअ-वड्डियाए गामंतरं पविट्ठा । वत्तिणीए^१ पसुत्तचकलंडं दहूण भणिओ महल्लएण लहयभाया - 'उप्पहेण लाएसु सगडं,
- जेणोसा न वावाइअइ^२ । तओ से अगणिऊण वयणं चोइया सगड-बइल्ला । अमय-विस-संकासाणि ताण वयणाणि सुणंती वावाइया रह-चकेणं, समुप्पण्णा सेट्ठि-धूया । हत्थिणा-उर-निवासिणा य संपत्त-जोवणा समुव्वडा इम्म-सुएण । तओ विचिन्तयाए कंमुणो उप्पण्णो सो पदम-भाया तीए पुत्तत्ताए । गम्भए तम्मि आणंदिया चित्तेणं, पसाहिया लायअ-सिरीए । सबहा पडिवण्णा सब-मणोरहेहिं । कमेण य पसत्थ-वासरे पसूया
- एसा । जाओ दारओ । बद्धाविओ सेट्ठी । दिअं पारितोसियं । समादत्तं महावद्धावणयं । कयं च से नामं रायललो । वड्डिओ देहोवचएणं, कला-कलावेण य । दुइय-भाया वि मओ संतो उप्पण्णो सो वि तीसे गम्भे । गम्भ-दोसेण य मया विव, मम्मदेसेसु कप्पिया विव, दावानल-पक्खित्ता विव जाया । गम्भ-साडणार्हिहिं पि न विवण्णो । अण्ण-दिययं(हं)मि पसूया दारयं । जायमेत्तो य उज्झाविओ दास-चेडीए । गहिऊण
- पिउणा समप्पिओ कम्मयरीए । कयं च से नामं गंगदत्तो ति । मुणिय-वुत्तंता य रुद्धा पइणो । तं च दिट्ठि-भोयरावडियं लोठ्ठ-कट्ठाईहिं खलीकरेइ । अब्बया इंद-महूसवे पच्छअं गंगदत्तं भुंजाविअंतं च दहूण पिउणा तओ संजाय-कोवाए खलीकाऊण परिक्खित्तो उप्पसरे । कह कह वि ण्हाविओ जणएण । एत्थंतरंमि आमओ साह पुच्छिओ पिउणा - 'किं भयवं ! जणणीए वि अणिट्ठो सुओ होइ ?' । साहुणा भणियं - 'जम्मंतर-
- निवत्तिय-कम्म-वसाउ^३ ति । अपि च -

“यं दृष्ट्वा वर्धते क्रोधः स्नेहश्च परिहीयते । स विज्ञेयो मनुष्येण एष मे पूर्ववैरिकः ॥

यं दृष्ट्वा वर्धते स्नेहः क्रोधश्च परिहीयते । स विज्ञेयो मनुष्येण एष मे पूर्ववान्वधः ॥”

“नयणाद् नूनं जार्द्ध-सराणि वियसन्ति बलहं दह्नुं ।

कमलाहं व रवि-यर-बोहियाहं मउलेति वेसमि ॥”

वित्थरेण सम्मत्त-मूले परुविण्ण मुणि-धम्मं वेरग्ग-मग्गावडिओ पव्वइओ गंगदत्तो ।
त्ति । कालंतरेण य भाइ-नेहेण रायललिओ वि । तओ तव-मोसिय-सरीरा दुविह-सिक्ख-
सिक्खाविय-पाणिणो पंच-समिया तिगुत्ता मुत्तवंभयारिणो विहरिऊण उज्जय-विहारेण ।
मरण-काले भणियं गंगदत्तेण — ‘जइ इमस्स तवस्स फलमत्थि, मणुयत्ते सयल-जण-नय-
णाणंदो होजा’ । मओ समाणो गओ देवलोगं गंगदत्त-मुणी । रायललिओ वि, नवरम-
कय-नियाणो त्ति । तत्तो वि चुया समाणा जाया दसम-दसारस्स वसुदेवाहिहाणस्स ”
रोहिणी-देवई-त्तणया बलदेव-वासुदेवा । सेम-क्खानयमागमानु(णु)सारेण भावेयइं ।
उवणओ कायवो ।

॥ नवमवामुदेव-क्खानयं समत्तं ॥

— [४९. पुनर्मर्यादाधारणे नन्दिषेणमुनि-कथा] — ”

कम्म-वसेणं मुणिणो जइ कह वि मुयंति नियय-मज्जायं ।

पुणरवि धरंति ते खिय निदरिसणं नंदिसेणेण ॥ ३५

[कर्म-वशेन मुनयो यदि कथमपि मुञ्चन्ति निज-मर्यादाम् ।

पुनरपि धारयन्ति त एव निदर्शनं नन्दिसेने(षेणे)न ॥ ३५]

रायणिहे सेणिय-मुओ नंदिसेणो जाय-संवेगो चारिजंतो वि अइसय-नाणीहिं ”
देवयाए पव्वइओ । गहिय-दुविह-सिक्खो गोयर-चरियाए भमंतो अणाभोगेण पविट्ठो
वेसा-मंदिरं । धम्मलाम-पुव्वयं च ठिओ से प(पु)रओ । सहासं च भणियं वेसाए—
‘महरिसि ! धम्म-लामेण कज्जं’ । ‘अवो ! कहमेयाए अहं हसिओ ?’ भावेंतेण सरणाउ
तणं कट्ठिऊण पाडिया रयण-बुट्ठी । भणियं च णेण—एसो मे धम्म-लामो । ‘अवो !
अक्खओ एस महप्पा निही, ता क्खोहेमि’ त्ति भावंतीए भणिओ गणियाए सपरिहासं—
‘भाडिं दाऊण मा अण्णत्थ वच्चसु’ । अणुकूलोवसग्गेहिं उवसग्गिमाणस्स चलिणं
संजमाउ से चिचं । अवि य—

नेस्सास-कडक्ख-पलोइएहिं हसिएहिं विलसिएहिं च ।

तत्त-तवस्स वि मुणिणो गिरि-सरिसं चालियं चिचं ॥

नारय-तिरिय-नरामर-गईसु अट्ठविह-कम्म-महलस्स ।

तं नत्थि संविहाणं जं संसारे न संभवइ ॥

माविय-मई वि, तव-सोसिओ वि, विण्णाय-विसय-संगो वि ।

कम्म-वसेणं चलिओ मेरु-सरिच्छो वि नियमाओ ।

‘दस दस अहियघरे वा अणुदियहं जइ न जिणवर-मयम्मि ।
बोहेमि तओऽवस्सं विसं व विसण परिचयामि ॥’

केणइ कालेण भुत्त-भोगो पुणरवि जाय-संवेगो पवइओ । कयं निकलंकं सामञ्जं ।
उवणओ कायवो ।

॥ नंदिसेण-कहाणयं ‘ममत्तं ॥

दुइय-पयं सेविज्जसु दव्वाइ-चउक्कयं समासज्ज ।

जह संघ-साहु-सावय-वयणाओ अज्ज-वयरेण ॥ ३६

[द्वितीयपदं सेवेत द्रव्यादि-चतुष्टयं समाश्रित्य ।

यथा संघ-साधु-श्रावकवचनात् आर्यवैरेण ॥ ३६]

१८ द्वितीयपदं अपवादपदं तत् सेवेत द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावानङ्गीकृत्य । यथा संघ-वचनात्
दुर्मिक्षात् पटविद्यायां निधाय संघो निस्तारितः । साधु-वचनादाहत-पिण्ड-दानेन साधव-
स्तारिताः । श्रावक-वचनात् पुष्पाण्यानीय महिमा कृता । इदमाख्यानकं [५०] सविस्तरं
द्विसुनिचरितादवगन्तव्यम् ।

॥ बहर-क्ख्वाणयं ‘समत्तं ॥

जाणंतो वि तमत्थं भत्तीए सुणेज्ज गुरु-समीवंमि ।

गणहारि-गोयमो विव समत्थ-सुयनाण-जलरासी ॥ ३७

[जानन्नपि तमर्थं भक्त्या शृणुयात् गुरुसमीपे ।

गणहा(धा)रिगौतमवत् समस्त-श्रुतरत्न-जलराशिः ॥ ३७]

तेसु तेसु ठाणेसु [५१] गोयमो उदाहरणम् ।

सुपुरिस-चेट्ठं दहुं बुज्झंते नूण कूर-कम्मा वि ।

सुणि-जंबु-दंसणाओ चिलाय-पभवा जहा बुद्धा ॥ ३८

[सत्पुरुषचेष्टां दृष्ट्वा बुध्यन्ते नूनं कूरकर्माणोऽपि ।

मुनि-जम्बु-दर्शनात् चिलात-प्रभवौ यथा बुद्धौ ॥ ३८]

मुनिदर्शनाच्छिलातः । जम्बु-दर्शनात् प्रभवः प्रतिबुद्धः । [५२] चिलाय-क्ख्वाणयं

२० उवणसमालाए भणियं ति । उवणओ कायवो ।

— [५३. सत्पुरुष-प्रभावे जम्बू-कथा] —

रायगिहे उसभदत्तस्स^१ धारिणीए जह नेमिच्चिय-सिद्धपुत्तादेसाओ जंबुनामो जाओ । जहा य संबुद्धिओ^२ पडिबुद्धो, जणणि-जणय-वयणाओ जह अट्ट कम्भयाओ परिणीयाओ । ताहिं सह^३ 'उत्त-पडिवत्तीहिं धम्म-जागरि(र)णेण जगंतस्स चोर-सहिओ पभवो बोहिओ । जहा हि दोन्नि वि पवइया, तहा सुप्पसिद्धं ति काऊण न भणियं^४ गंथ-गोरव-भीरुत्तणओ, नवरमुवणओ सबुद्धीए कायवो ॥

भोगे अभुंजिऊणं नरगं वच्चति मूढ-किवणु-व्व ।

भोत्तूण जंति सिद्धिं धुय-कम्मा के वि भरहो व्व ॥ ३९

[भोगानमुक्त्वा नरकं व्रजन्ति मूढ-कृपण इव ।

मुक्त्वा यान्ति सिद्धिं धौतकर्माणः केचन भरतवत् ॥ ३९]

॥

यथा पिण्डोलको नरकं गतः, भरतश्च निर्वाणम् । प्रसिद्धमाख्यानकद्वयम् [५४-५५] । उपनयः कार्यः ॥

हियय-गयं सव्भावं गिण्हिज्जा तयणुरूव-चिट्ठाहिं ।

जह गिण्हइ चाणक्को वणियाणं नच्चमाणाणं ॥ ४०

[हृदयगतं सद्भावं शृङ्खीयात् तदनु रूपचेष्टाभिः ।

यथा शृङ्खाति चाणक्यो वणिजां नृत्यताम् ॥ ४०]

॥

— [५६. सद्भाव-ग्रहणे चाणक्य-कथा] —

जहा चाणको सदंतो जाओ । जहा य घट्ट-दंतस्स बिंचंतरियं मुणिणा रजं सिद्धं । मि(म)हिला-सुवण्णय-निमित्तं पाडलिपुत्ते सीहासण-निसण्णो जहा नंदेण गलत्था(स्थ)-छाविओ । जहा तदुवरि पइण्णा कया । जहा य चंदगुत्तो संगहिओ । पाडलिपुत्तं^१ रोहियं, नट्टो य । जहा पुणरवि पव्वययराइणा सह पाडलिपुत्तं गहियं । पव्वयय य मुये जहा सबं रजमुवणयं । भंडार-निमित्तं च वणिणो मजं पाइऊण जहा ताण विमव-संखा-परिजाणणत्थं पणवि(च्चि)ओ होला-वायण-पुव्वयं । कोस-निमित्तं पारिणाभिगीबुद्धी जूरं रमइ कूड-पासएहिं । सोवण्ण-थालं दीणारण भरियं । जो जिणइ तस्स एयं देमि, अहं जिणामि, एको दीणारो दायवो । अवि(ति)चिरं ति अक्खं धाउवायं चित्तेइ ।^२ वा(ना)गराण भत्तं देइ, मज्ज-पाणं च । मत्तेसु पणवि(च्चि)ओ भणइ—

दो मज्ज धाउ-रत्ताइं कंचण-कुंडिया तिदंडं च ।

राया मे वसवत्ती एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ १

अण्णो असहमाणो भणइ—

गय-पोयस्स य मत्तस्स उप्पयस्स जोयणसहस्स ।

॥

पए^३ पए सयसहस्सी एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ २

अण्णो भणइ—

तिल आढयस्स वुत्तस्म निष्फन्नस्स बहुसय(ह)स्स ।
तिले तिले सहस्सं एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ३

अण्णो भणइ—

नव-पाउसम्मि पुन्नाए गिरि-नईयाए वेग-पुन्नाए ।
एगाह-महिय-मेत्तेणं नवणीए पालिं बंधामि ॥ ४
एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥

अण्णो भणइ—

जच्चाण नव-किसोराण तद्विवस-जायमेत्ताण ।
केसेहिं नहं 'छाएमि एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ५

अण्णो भणइ—

दो मज्झ अत्थि रयणाणि सालि पम्भईया गद्दमिया य ।
छिन्ना छिन्ना वि रूहंती एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ६

अण्णो भणइ—

सय सुकिल निच्च-सुयंधो भज्जमणुरत्ता नत्थि ए(प)वासो ।
निरणो य दुपंचम(स)ओ एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ७

एवं नाऊण, रयणाणि मग्गिऊण, कोट्टागाराणि सालीणं भरियाणि, रयणाणि जायाणि, गद्दमिया पुच्छिओ छिन्नाणि छिन्नाणि पुणो जायंति । आसा एगदिवस-मग्गिया जाया । एगदिवसं नवनीयं । एयमक्खवा[ण]यं जहा आवस्सए जाव बिंदुसारो राया जाओ ।

॥ जहा य तेहिं महत्तेहिं सम्भावो पयडिओ; तहा [आ]वस्सय-विवरणाणुसारेण दट्ठं

उवएसमाला-विवरणाउ चि ।

“कुवियस्स आउरस्स य वसणं पत्तस्स राग-रत्तस्स ।

मत्तस्स मरंतस्स य सम्भावा पायडा होति ॥”

उवणओ सु(स)बुद्धीए कायवो ।

कोहानल-पज्जलिया गुरुणो वयणं असद्वहंता य(उ) ।

हिंडंति भवे माहिल-जमालिणो रोहगुत्तो य ॥ ४१

[कोधानल-दीप्ता गुरोर्वचनमश्रुदधानास्तु ।

हिण्डन्ते भवे माहिल-जमालिनौ रोहगुप्तश्च ॥ ४१]

माहिल इति गोष्ठा(ष्टा)माहिलो गृह्यते ‘पदावयवेऽपि पदसमुदायोपचारात्’ चशब्द

॥ इवार्थे, स चोपमावाची त्रिवच्येतेष्वपि । एतेषां त्रयाणामपि निह्वानां [५७-५९] चरित-
मावश्यकोपदेशमाला-विवरणाभ्यामवगन्तव्यमिति । उवणओ सबुद्धी[ए] कायवो ।

विष्णाणस्स लवेण वि अवमण्णइ सुरगुरुं पि ह्य-मुक्खो ।

परिवाय-पोट्टसालो दिट्ठंतो दिट्ठ-माहप्पो ॥ ४१

[विज्ञानस्य लवेनाप्यवमन्यते सुरगुरुमपि हतमूर्खः ।

परिव्राट् पोट्टसालो दृष्टान्तो दृष्ट-माहात्म्यः ॥ ४१]

भावार्थो रोहगुप्तकाख्यानके [६०] भणितः ।

नाणीण चरण-हेउं अण्णाणि-विचिट्ठियं किमच्छेरं ? ।

जह नाइलस्स जायं मित्तस्स वियंभियं पावं ॥ ४२

[ज्ञानिनां चरणहेतु अज्ञानि-विचेष्टितं किमाश्चर्यम् ? ।

यथा नागिलस्य जातं मित्रस्य विजृम्भितं पापम् ॥ ४२]

— [६१. ज्ञानि-चेष्टिते नागिल-कथा] —

चंपाए नयरीए अहिगय-जीवाजीवो समुवलद्ध-पुण्ण-पावो संवर-निजराह-कुसलो नाइलो सावगो । मित्तो य से अच्चंत इत्थी-लोलो कुमारनंदीनामा सुवण्णयारो । तेण य जह(हि)च्छिय-दच्च-पयाणेण अच्चंत-रुववईणं विवाहियाणि पंचसयाणि तरुण-रमणीय । सो य ताण मज्झ-गओ महागइंदो विव करेणु-परिवुडो भोगे थुंजमाणो चिट्ठइ । रागुकडयाए य उवइट्ठं पि नाइलेण जिणधम्मं न पडिबज्जइ । अन्नया नंदीसर-जत्ता-^{१०} नि[मित्तमागयाहिं] पंचसेल-वय(त्थ)बाहिं पणट्ठ-सामियाहिं उज्जाणमुवगओ दिट्ठो सुवण्णयारो हास-प्पहासाहिं वाणमंतरीहिं, 'जोगो' ति पुलइओ साहिलासं । संजाय-वम्महेण य भणियमणेण — 'काओ तुम्हे ? , कत्तो वा आगयाओ ? , ममं च कामेह' ति । ताहिं भणियं । अवि य —

“दीवाउ पंचसेलाओ इहयं पत्ताउ देवया अम्हे ।

ता जइ कामेसि वयं ता तुरियं तत्थ आवेजा ॥”

भणिऊणं उप्पइयाओ तमाल-दल-सामलं गयणं । तओ अच्चंताणुराग-रत्तेण तक्खणं घोसाविणं पडहएण — 'जो कुमारनंदीयं पंचसेलयं नेई, तस्स दब्ब-कोडिं देइ' । सबहा वहणेण निविण-जीविएण नीओ थेरेण पंचसेलयं । दिट्ठाओ ताओ, कामेतो य भणिओ ताहिं — 'न इमिणा असुइणा सरीरेण अम्हे सेविज्जामो, ता तत्थेव गंतुं नियण-पुण्यं^{११} जलणाह-पवेसं कुणसु' । तेण भणिओ 'न तरामो गंतुं' । ताहिं भणियमम्हे नेमो । 'एवं' ति पडिबक्के 'ओसोयणीं दाऊण सुक्को चंपाए बाहिरुजाणे । कोऊहल-पूरिएहिं भणियं लोगेहिं — 'किं तए तत्थ दिट्ठमणुभूयं वा ?' । सो भणिउं पयत्तो ति । अवि य —

दिट्ठं सुयमणुभूयं जं चित्तं पंचसेलए दीवि ।

किं ताओ' पेच्छेजा हा हासे ! हा पहासे ! ति ॥

'अवो ! खुडुओ वाणमंतरीहिं वेलविओ, मा वराओ संसारं समउ' ति भावेंतेण

- संमत्त-मूलो कहिओ साहु-सावयधम्मो नाइलेण, न ठिओ चिये । तओ' वारिअतो ।
वि कय-जेयाणो इंगिणि-मरणेण मओ' उप्पण्णो पंचसेलहिबई वाणमंतरो । नाइलो
वि इमेणं चिय मित्त-चिट्ठिएणं निविण्ण-काम-भोगो काऊणाकलंकं सामण्णं महिअिओ
वेमाणिओ' जाओ' । सवित्थरं पुण इमं दुमुणिचरियाओ' नायव्वं । उवणओ सवुद्धीए
• कायव्वो ।

तित्थयर-वंदणत्थं चलिओ भावेण पावए सग्गं ।

जह दहरदेवेणं पत्तं वेमाणिय-सुरत्तं ॥ ४४

[तीर्थकरवन्दनार्थं चलितो भावेन प्राप्नोति स्वर्गम् ।

यथा दर्दुरदेवेन प्राप्तं वैमानिकसुरत्वम् ॥ ४४]

॥ [६२. भाव-वन्दने दर्दुरदेव-कथा] ॥

जहा सेडुवओ रायगिहे पओली-दुवारे तण्हा-हिहओ मरिऊणं वावीए दर्दु(हु)रो
जाओ । तित्थयर-समोसरणं च रमणी-यणाओ सोऊण भगवओ सभाव-सारं वंदणत्थं
पयड्डो । सेणिय-तुरय-खुरेण वावाइओ संतो जहा वेमाणि-सुरो जाओ; तहोवएसमाला-
विवरणाओ सवित्थरं नायव्वम् । उवणओ कायव्वो ।

॥ दर्दु(हु)रदेव-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

देहाणुरूव-वीरियं खेत्ताइसु भावओ निसेवेज्जा ।

जंघाबल-परिहीणा निदरिसणं संगमायरिया ॥ ४५

[देहानुरूप-वीर्यं क्षेत्रादिषु भावतो निसेवेत ।

जंघाबल-परिक्षीणा निदर्शनं सङ्गमाचार्याः ॥ ४५]

॥ [६३. क्षेत्रादिसेवने सङ्गमाचार्य-कथा] ॥

जहा दुकाले जंघा-बल-परिखीणा गच्छम्मि एगए नव-विभागीकाऊण कोल्लहर-
खेत्तं जयणाए ठिया सूरिणो । जहा य पुटो-वसहीए दत्तो, देवयाए पडिबोहिओ;
तहोवएसमाला-विवरणाओ सवित्थरं नायव्वं ।

॥ संगमायरिय-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

॥ छल-संगहियं दव्वं न ठाइ गेहंमि थेव-कालं पि ।

आहीरि-वंचएणं दिट्ठंतो एत्थ वणिएणं ॥ ४६

[छल-संगृहीतं द्रव्यं न तिष्ठति गृहे स्तोक-कालमपि ।

आभीरि-वञ्चकेन दृष्टान्तोऽत्र वणिजा ॥ ४६]

— [६४. छल-द्रव्ये वञ्चकवणिक-कथा] —

वसंतपुरे जियारी रायी । अचंत-निंदाणुगओ हरिनंदी वणियओ । नायणी से मारिया । लच्छी तेसि धूया, दिना य कुसुमपुर-निवासिणो वणिय-सुयस्स । अण्णया विवणीए चिहंतस्स हरिनंदिणो आगया आहीरी । कप्पाम-निमित्तं च समप्पिया दोन्नि रुवगा । दिण्णासु दोसु तुलासु मुद्धत्तणओ बद्धो पोड्डलओ । हरिनंदिणा चित्तिंयं — ‘सुंदरं जायं, जमिकरुवय-कप्पासेणं तुड्डा । अपुव्व-लाभो य एस रुवओ, ता घयपुण्णे काराविऊण भुंजामो । ततो पट्टवियाणि खीर-घयाईणि । निष्फण्णेषु य घयपुण्णेषु कय(इ)वय-पुरिस-सहिओ पत्तो जामाऊ । आमंतिओ साम्मए भोयण-निमित्तं । तेण भणियं — ‘तुरिएण गंतवं, ता जं पुव्व-रद्धमत्थि, तं चिय भोत्तण गच्छामो’ । तओ भोत्तण मवे घयपुण्णे सेसं च भोयणं गओ सो । हरिनंदी वि आगओ । अचंत-खुहाए परद्धो घयपुण्णाहिलासी ” अणेग-डिंभाणुगओ पत्तो गेहं । निसण्णो आसणे, समुवणीयं भोयणं । परिविट्ठो कोह्वो घणो, सह वल्ल-तेल्लेहिं । घयपुण्णे भुंजिस्सामो त्ति दिण्णो डिंभाण । भुत्ते य तंमि घयपुण्णे आगच्छंते पलोयंतस्स समुट्ठिया मारिया नीरं घेत्तण । भणियं च णाए — आयमसु । ‘अवो ! थेव-वेलाए घयपुण्णे दाहि’ त्ति धमधमंतो उट्ठिऊण तत्तो निविट्ठो अण्णत्थ । तओ भणियं नाइणीए — ‘विवणीए वच्चसु’ । तेण भणियं — ‘किं वे(वि)याले घयपुण्णे दाहिसि ?’ । तीए भणियं — ‘जामाऊ ससहाओ भोत्तण गओ’ । चित्तिंयं च णेण — ‘पावो हं, निवडियं च संपयमेव पावस्स कुसुमं सेसं(ममेयं), जेण सामण्णाहारो वि न संपडिओ’ । गओ बाहिं, चिंताउरो य ट्ठिओ नग्गोह-हेड्डमि । थेव-वेलाए य दिट्ठो साहू । तेण समीवेण वोळंतो य वणिण भणियो — ‘एहि भयवं ! वीसमसु ताव’ । साहुणा भणियं — ‘तुरियं मए नियय-कजेण गंतवं’ । वणिण ” भणियं — ‘किं भयवं ! को वि पर-कजेणावि गच्छइ ?’ । माहुणा भणियं — ‘भइ ! जहा तुमं चिय पर-कजेण किलिस्ससि, अण्णे य अविरया’ । संजाय-संकेण चित्तिंयं वणिण — ‘हंत ! कहमणेणाहं वियाणिओ ?’ । तओ गंतूण सुहासणत्थं साहुं विण्णवि-उमाढत्तो — ‘भगवं ! कहं तए नायं ? जहा मए आमीरी रुवयं सुसिया । न [ए]यमणेणसिं कहेयवं’ । विम्हिओ चित्ते, पुच्छिओ मुणिणा — ‘भइ ! किमेवं जंपसि ?’ । ” सिट्ठे य सन्भावे भणियं साहुणा —

“बहु सुणेइ कण्णेहि, बहु अच्छीहिं पेच्छइ ।

न य दिट्ठं सुयं सव्वं भिक्खू अक्खाउमरहइ ॥”

‘अण्णं च भइ ! किमेवं जंपसि ?, सबो वि अविरय-जणो महिला-पुत्ताह-निमित्तं किलिस्सइ, नवरं पावकम्मं अप्पणो गेण्हइ’ । पुणो य संमत्त-मूले परूविए साहुधम्मो ” भणियं वणिण — ‘भयवं ! घणो हं, जेण मए सिद्धिपुरि-सत्थवाहो तुमं पाविओ । ता जाव सयणमापुच्छामि, ताव ते पाय-मूले सफलीकरेभि मणुयत्तं पव्वजा-विहाणेण’ । मुणिणा भणियं — ‘देवाणुप्पिया ! एवं कुणसु, कायबमिणं भव्व-सत्ताणं’ । गओ एसो । भणियो परियणो — ‘मए देसंतरं(रं) वणिज्ज-वडियाए गंतवं । दोण्णि य सत्थवाहा, एगो

- मूल-भंडं दाऊण सुहेण इड्डपुरं पावेइ, तत्थ य विदत्तं न किंचि गेण्हइ । दुइओ पुंण न किंचि मूल-भंडं देइ, पुव-विदत्तं च लुंणइ । इड्डपुर-दव-लाभा पुण दूर-चाइया । ता साहइ, कयरेण सह वच्चाओ ? । सयणेण भणियं — ‘पढमेण सह वच्चसु’ । जइ एवं, ता अणुवयह ममं । गओ सयणो । पत्तो तमुदेसं । ‘कत्थ ते सत्थवाहा ?’ । वाणिणं भणियं — ‘पढमो सत्थवाहो एस महप्पा मुणी, मूल-भंडं पंचमहवय-रयणाणि दाऊण सिवपुरे नगरे नेइ, न य नेव्वाण-सुहं ममाहिंतो गेण्हइ । विइय-सत्थवाहा उ तुब्भे, दाऊण धम्म-मोहं पुवज्जियं घेत्तण संसारे छुहइ(ह)’ । तओ पडिबुद्धेण सयणेण भणियो एसो — ‘धण्णो तुमं, पुजंतु ते मणोरहा, करेसु समीहियं’ । तओ पवड्डमाण-संवेगाइसओ पवइओ वणिओ, पालिऊण सामण्णं गओ निव्वानं ति ॥

॥

॥ वणिय-क्ववाणयं ‘समत्तं ॥

जायइ विसं पि अमयं सत्तुसु वि पुण्णभायण-नरस्स ।

जह खीरीहूयाओ दाढाओ सुभूस-चक्किस्स ॥ ४७

[जायते विषमयसृतं शत्रुष्वपि पुण्यभाजननरस ।

यथा खी(क्षी)रीभूता दंष्ट्राः सुभौमचक्रिणः ॥ ४७]

॥

— [६५. पुण्य-प्रभावे सुभूमचक्रि-कथा] —

- वसंतपुरे नगरे उच्छन्न-वंसो अगियओ नाम दारओ । देसंतरं संक्रममाणो सत्थेण उच्चिओ तावस-पल्लिं गओ । संगहिओ दारगो त्ति काऊण जमाभिहाणेण तावसेण । तम्मि पंचत्तीभूए सो चेव दारओ जमदग्गिंनामो पसिद्धियुवगओ । दोण्णि य देवा बेसानर-ध्वंभंतरि-नामाणो साधु-तावस-भत्ता भणंति य — ‘साधु-तावसे परिक्रस्वामो’ ।
- २० सङ्ख्य-सुरेण भणियं — ‘जो अम्हाण अहमो, तुम्हं पुण सवुचमो परिक्रिखजंतु’ । ‘एवं’ ति पडिबण्णे मिहिलाए नयरीए अभिनव-सावगो पउमरहो राया, सो चंपं वच्चंतो वासुपुज-समीवे पवजा-निमित्तं । सो य पडिक्कलाणुक्कलोवसग्गेहिं उवसगिओ वि न विपरिणामिओ । अण्णे भणंति — सिद्धपुत्त-रूवं काऊण भणियो जहा — ‘दीहमाउयं, मा ताव पवयसु’ । तेण भणियं — ‘विडला निजरा भविस्सइ’ । तओ
- २१ गया जमदग्गिणो समीवं । कय-सउण-वेसा ठिया से कुच्चंमि । तओ माणुस-भासाए सउणेण भणिया सउणिया — ‘हिमवंतमहं गमिस्सामि’ । न सा विसजेइ । मा अण्णासत्तो तत्थेव चिद्धिहिसि । सो भण[इ] — ‘गोघाय-वंभणघाए निस्सवेमि, जइ तुरियं न आग-च्छामि’ । सा भणइ — ‘न एएहिं सवए(हे)हिं पत्तियामि, नवरं जइ एयस्स मुणिणो दुक्कयं पियसि, तो मुयामि’ । सो नेच्छइ एयं सवहं काउं । रिसिणा रुद्धेण गहिया दोण्णि
- २२ वि हत्थेहिं । पुच्छिएहि य भणियं तेहि — ‘महरिसि ! अणवच्चो सि’ ति ।

• अपि च — “अपुत्रस्य गतिर्नास्ति स्वर्गो नैव च नैव च ।

गृहधर्ममनुष्ठाय ततः स्वर्गं गमिष्यति ॥”

“इदं चिय सुरय-सुहं पुणो य देवेहिं साहिओ धम्मो ।

इकं उकंठिया वाला बीयं मोरेहिं से लवियं ॥”

तओ संखुद्धो पडिवण्णो नयरद्धणं । देवो वि सावगो जाओ । जमदग्गी वि गओ मिगाकोट्टए । भणिओ य जियमत्तू — ‘मम कन्नगं देसु’ । साव-भीएण य दावियं धूयाण सयं । जा इच्छइ, तं गेण्हासु । तओ तं पिताय-संकासं दट्ठण ‘न लज्जसि विसए पत्थितो!’ भणंती उट्ठियाओ सवाओ वि परंमुहीओ कण्णगाओ चि ।

अवि य — “उवरोहयाए कज्ज कीरइ सव्वं पि जीयलोगमि ।

पेम्मं पुण इह उवरोहयाए भण केण संघडियं ? ॥”

रुट्ठेण कयाओ सवाओ कुजाओ । इमाओ चिय कारणाओ कण्णकुज्ज चि नामं संवुत्तं नगरस्स । पुणो य दिट्ठा एगा रेणूए रमंती । पणामिउं फलं ‘इच्छसि’ चि भणिया । पडिवन्नं से वयणं । गो-महिसि-परियण-सहिया नेउं पयत्तो । सालिया रूवग-निमित्त-मुवट्ठियाओ, खुजियाओ ताओ पगुणाओ काऊण गओ आममयं । गंधव-वीवाहेण समुव्वदा’ रेणुगा । तेण उउ-समए भणिया एसा — ‘माहेमि ते चरुं, जेण ’समन्थ-बंभण-पहाणो ते सुओ होइ’ । तीए भणियं — ‘मम भणिणी हत्थिणाउरे अणंत-वीरियस्स भज्जा । तीसे वि खत्तियं चरुं करेसु’ । कएसु दोसु वि ‘अवो ! जारिसी अहं अडवीमई जाया, मा मज्झ पुत्तो वि एरिसो हवउ’ चि भावंतीए जिमितो खत्तिय-चरुओ । भणिणीए पुण बंभण-चरुओ पेसिओ । जाया दोण्हं पि पुत्ता । तावसीए रामो, इयरीए कत्तवीरिओ । वड्डिया दोन्नि वि देहोवचएणं । तावसासम-पत्त-गिलाणीहय-’ पडियरिय-विज्जाहरेण दिण्णा रामस्स परसु-विज्जा, साहिया सरवणे । अण्णे भणंति — जमदग्गिणा दिन्ना । रेणुगा वि हत्थिणाउरं गया रायणा सपुत्ता कया, आणिया आसम-पयं जमदग्गिणा । रूसिएण य सपुत्ता वावाइया रामेण । तत्थ चिट्ठंतेण गहियाओ य सत्थाइयाओ कलाओ । भणिणीए वि सिट्ठमणंतवीरियस्स जहा वावाइया सपुत्ता रामेण रेणुगा । तओ आगंतूण राइणा विणासिओ आसमो । पहाविओ गावीओ ’ घेतूण । रामेण वि गंतूण वावाइओ अणंतवीरिओ, नियत्तियाओ गावीओ । कत्तवीरिओ राया जाओ । तारा-पमुहंतैउरेण सह भोगे झुंजइ । अन्नया जणय-मरणं निसामिऊणं वावाइओ जमदग्गी कत्तवीरिएण । रामेण वि परसुणा मारिओ कत्तवीरिओ, अहिट्ठियं रज्जं । इओ य सा तारादेवी सच्चविय-चोइस-महासुमिणा संभमेण पलायंती तावसासमं गया । कमेण य पडिओ सा(से) मुहेण गब्सो । कयं च से नामं सं(सु)भूमो । ’ मत्त वाराओ निक्खत्तीकया पुहई रामेण । जत्थ जत्थ खत्तियं पेच्छइ, तत्थ तत्थ से परसू जलइ । अण्णया तावसासमं वोलेत्तस्स जलिओ परसू । ‘को एत्थ खत्तिय(ओ) ?’ चि

- * भणिए संलत्तं तावसेहिं—‘वयं चिय खत्तिया तावसा संवुत्ता’। एवं च तावसासमे विजाहर-देवया-परिग्गहिओ सुभ(भू)मो चक्कवट्ठी देहोवचएणं कला-कलावेण य वट्ठिउं पउत्तो । नेमिस्सिएण पुच्छिएण सिद्धं रामस्स—‘जो [ए]यम्मि सीहासणे निविट्ठो एयाओ खत्तिय-दाढाओ पायसीभूयाओ खाहिती, तत्तो ते मरणं’। मढं काऊण व(क)यं सीहासणं, पुरओ निवेसियं दाढा-पुण्णं थालं । निरुविओ अणिवारिओ सत्तामारो । ठविया आरक्खिय-नरा । इओ य, मेहनाओ विजाहरो पउमसिरीए भूया[ए] नेमिस्सिणा आइट्ठं सुभोमं भत्तारं पडियरंतो चिट्ठइ । अण्णया सुभोमेण पुच्छिया जणणी—‘किं एत्तिओ लोओ?, उवा(दा)हु अण्णो वि अत्थि?’ । तओ सवित्थरेण नियय-वुत्तंते सिट्ठे रोसानल-पज्जलिओ अहिमाणेण एगामी वारेजंतो वि गओ हत्थिणाउरं । पविट्ठो तत्थ तढे(मढे) ।
- 11 निसओ सीहासणे मुक्क-कंदा पणट्ठा वाणमंतरी, खीरीभूयाओ य दाढाओ भुंजिउं पयत्तो । वहणमुज्जया य आरक्खिया नरा निवारिया’ य विजाहरेण । मुणिय-वुत्तंतो संनद्ध-खंधावाराणुगम्ममाणो गहिय-परस्स पत्तो रामो वि । ज(जि)यं से सेन्नं विजाहरेहिं । तओ समुवट्ठिओ रामो, जाव उल्हाणा परस्स । सुभूमो वि उट्ठिओ तं चिय थालं घेत्तण, देवयाए चक्कं कयं । तेण छिन्नं रामस्स सीसं । निवडियं गंधोदयं । जाओ
- 15 चक्कवट्ठी । अहिमाणेण य एकवीसं वाराओ निव्वंभणी कया पुहई । गम्भो वि ट्ठालिय चि । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुभोमचकिम्म साहियं चरियं ।

आगम-विहिणा जीवो निसुणंतो लहइ कल्लाणं ॥

॥ सुभोम-क्वमाणयं समत्तं ॥

21 सुपसत्थ-नाण-दंसण-चरणाहरणाण सावगाणं पि ।

निच्चं वट्ठंति सुरा कज्जे जह चेट्ठयनिवस्स ॥ ४८

[सुप्रशस्त-ज्ञान-दर्शन-चरणाभरणानां श्रावकाणामपि ।

नित्यं वर्तन्ते सुराः कार्यं यथा चेटकनृपस्य ॥ ४८]

जहा वेसालीपु-रोहियाए चेट्ठयम्म देवेहिं सन्नेज्जं कयं, तहोवएसमाला-विचरणाओ

22 सवित्थरं नायवं [६६] ।

संपत्त-महामहिमो गव्वं न करेज्ज नाउमप्पाणं ।

जह सा चित्तयर-सुया नरिंद-महिलत्तणं पत्ता ॥ ४९

[संप्राप्ता महती महिमा येन स तथा गर्भं न कुर्यात् ।

ज्ञात्वा आत्मानं महिमायाः पूर्वं कृपणकल्पकाऽसौ चित्रकरसुता ॥ ४९]

— [६७. गर्व-निषेधे चित्रकरसुता-कथा] —

वसंतउरे नयरे जियसत्तूँ राया । 'जमण्णेसिं राईणमत्थि, तं किं मम नत्थि ?' पुच्छि-
एण साहियं दूण - 'देव ! चित्तसभा नत्थि' । तओ मेलिऊण चित्तयरे विभत्तं समभाणेण
खेत्तं, समारद्धा चित्तेउं । अण्णया चित्तयर-दारिया हट्ट-मज्जेण गच्छंती पहाविय-तुर-
यारोहाउ कह वि चुक्का पत्ता पिउणो समीवं । भणियं च णाए - 'ताय ! उण्हं चिय
भुंजसु' । तेण भणियं - बाहरियाए गंतूण भुंजामि' । तओ कुट्टिमंमि वण्णिएहिं बरहि-
पिच्छं लिहियं । मोरपिच्छासंकाए पसारिओ राइणा हत्थो । तओ सहासं भणियं चित्तगर-
सुयाए - 'तिहि पाएहिं मंचिया न चिट्ठइ त्ति बहुकालाओ चउत्थ-पाओ लद्धो' ।
समुप्प[न्न]-कोउगेण य पुच्छिया राइणा - 'किमेयं ?' । तीए भणियं - 'एकओ एस राया
महासुक्खो, जो अणेग-कुटुंब-पडिबु(व)द्धानं एगागीण य सरिसं खेत्तं समप्पेइ । बीइओ
आसारोहो, जो हट्ट-मज्जेण वाहिण्ण तुरंगमेण वच्चइ । तइओ मम जणओ, जो
अगुणण्णुणो नरवइणो कए भोयणं सीयलावेइ । चउत्थो तुमं, जो कित्तिमाकित्तिमाणं
पिच्छाणं विसेसं न वियप्पेसि' । 'अहो ! से विण्णाणाइसओ !' भावेंतेण य पट्टविओ
मणूसो से जणय-समीवे । भणियं च णेण - 'राइणो नियय-धूयं देसु' । भय-विम्भया-
इकायरं च भणियमणेण - 'किमम्हाण धूयाए रूय(व)विहवाइ-रहियाए परमेसरो
काहिति ?' । गंतूण भणियमणेण । दु[इ]य-वारं पि पट्टविओ राइणा । तीए भणिओ
जणओ - 'भणेजसु जहा न पडिबत्ति काउं ममत्थो' । तहा सिट्ठेण राइणा पेसियं दब्बं ।
उच्चूढा राइणा । दिण्णो वासओ । पुब-सिक्खविद्या य पुच्छिया दासचेडीए कहाणयं ।
एगस्स राइणो पच्छन्न-घर-ट्टिया सुवण्णयागा कलहोयं घडेंति । इकेण भणियं - 'राई
वट्ठइ' । सो कहं वियाणइ ? । दामचेडीए भणियं - 'साहसु, न याणामो' । तीए
भणिओ(यं) - 'निहा आगच्छइ संपयं, कल्लं साहेमो' । कोउगेण य राइणा दिओ विइय-
दिवसे तीए चिय वारओ । पुच्छिया चेडीए - 'कहं वियाणेइ ?' । तीए भणियं -
'रत्ती-अंधओ, अहवा राई - जरगो आगच्छइ, मउलिय-पउम-दंसणाओ वा' । एकेण-
(काए) भणियं चेडीए - अण्णं कहसु । एगेण राइणा दोन्नि चोरा गहिया । ते मंजूसाए
छोहण नईए पवाहिया । तीर-पत्ता य विहाडिया केणावि मंजूसा । दिट्ठा पुरिसा ।
एकेण भणियं - 'तईयं दिवसमम्हाणं एत्थं लुट्ठानं' । 'सो कहं वियाणइ ?' । तीए
भणियं - 'सामिणि ! कहेसु' । 'संपयं निहा वाहेइ, कल्लं साहिस्सामो' । पुणो वि दिओ
वारओ । पुच्छियाए य भणियमणाए - 'तस्स तेइजरो आगच्छइ, तेण जाणइ' त्ति ।
पुणो वि पुच्छिया । एगस्स राइणो अचंत-सुंदरा धूया रूय-लोमेण अवहरिया
विजाहरेण । तस्स य चत्तारि पुरिसा रयण-भूया नेमित्तिओ, रहगारो, सहस्स-जोही
महासुहडो, विओ । 'जो आणेइ दारियं, सो चेव वीवाहे' त्ति । तओ नेमिचिणा
सिट्ठ - 'पुब-दिसाए विजाहरेण नीया' । तक्खणं चिय आगासगामी णिबत्तिओ रहिएण
रहो । समारूढा तत्थ चत्तारि वि । उप्पइया गयण-वत्तिणीए । दिट्ठो विजाहरो,
लग्गो सहस्सजोहिणा सह । बावाइओ सहस्सजोहिणा । तेण य मरमाणेण य छिन्नं
दारियाए सीसं । संपत्ता नयरं । ओसहि-सामत्थेण य जीवांविया बेजेण । उवगारिणो

त्ति काउं ससुद्धिया सवे वि वीवाहिउं । 'कहं एत्तियाणं महिला हवामि?' त्ति मण्णमाणीए भणियमणाए — 'जो मे सह जलणंमि पविसइ, तस्साहं भारिया हवामि, न अण्णोसि' । ता को तीए सह जलणे पइस्सिस्सइ ? । दामचेडीए भणियं — 'सामिणि ! न याणामो, साहेइ(सु)' । तीए भणियं — 'कल्लं कहिस्सामो' । तओ बियइ(इय)-दिवसे सिद्धं — 'नेमिच्छिओ तीए सह चडिस्सइ, जहा सुरंगाए नीहरिस्सइ' । एवं च एरिसएहिं कहाणएहिं छम्मासं निरंतरं राया कामिओ । सेम-महिलाओ छिड्डाणि अणि(णि)-स्संतीओ निच्चं चिट्ठंति । मज्झण्हसमए य उवरए पइसिउण चित्तयर-वेसं काउण अप्पाणं निंदति । अवि य—

‘एयं ते पिउ-संतं जरदंडी खंडं काय-मणियाई ।

॥ एयं नरिंद-तणयं पट्टमुय-रयणमाईयं ॥
ता मा गव्वं काहिसि अप्पाणं जाणिउण रे जीव ! ।’
महिलाहिं निदो भणिओ एमा तुह साहणं कुणइ ॥
जाल-गव्वक्खेण तओ अप्पाणं पुलइउण निंदंती ।
ताहे स बिय इट्ठा जाया सव्वाण नरवइणो ॥

॥ उवणओ कायवो ।

मुयदेवि-पसाएणं मुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
चित्तकर-दारियाए निसुणंतो हवइ गय-माणो ॥

॥ ‘चित्तकर-दारियाए कहाणयं’ समत्तं ॥

भावं विणा करेतो मुणि-चिट्ठं नेय पावए मोक्खं ।

॥ अंगारमइओ विव अह्वा वि सुवंधु-सचिवो व्व ॥ ५०

[भावं विना कुर्वन् मुनि-चेष्टां नैव प्राप्नोति मोक्षम् ।

अङ्गारमईकवत्, अथवाऽपि सुवन्धुसचिव इव ॥ ५०]

कथमिदम् ? [६८] अङ्गारमइय-कहाणयं जहोवएसमालाए ॥

— [६९. अभाव-चरणे सुवन्धुसचिव-कथा] —

॥ दुइयमक्खणयं पुण — पाडलिपुत्ते कम्मण-भयाओ रमायणत्थं च चाणक्येण चंद-
गुत्तेण विस-भाविओ आहारो पवत्तिओ । अजया चंदगुत्त-थाले राउकडयाए निविट्ठा
महादेवी भोत्तुं । तं च दट्ठूण भणियं चाणक्येण — हा ! दुट्ठ(ट्ठं) कयं । तओ विवण्णाए पोद्धं
फाडिउण कट्ठिओ दारओ । तस्स सीसे से विसेण कओ बिंदू, तं चेव दारयस्स नामं
कयं बिंदुसारो । वट्ठमाणो य जाओ जोवणत्थो । चंदगुत्ते य पंचत्तीभूए सो बिय राया
॥ संवुत्तो । अण्णया जहाऽवसरं भणिओ सुवंधु-नामेण पुव-मंतिणा — ‘देव ! इह वि संपयं

अहं तए परिचत्तो, तुह संतिएण य भोइणा संवड्ढिओ, ता जं ते परिणाम-सुंदरं तं मुह-क[ड]यं पि भणियवं ति ।

‘मुह-महुरं’ परिणह-मंगुलं च गेण्हंति दिति उवएसं ।

‘मुह-कडुयं परिणह-सुंदरं च विरलं चिय नरिद ! ॥’

ता इमस्स वीसास-घाइणो चाणकस्स न वीमसियवं, जेण मे जणणीए पोहं फाडियं । तओ पुच्छिया रायणा थणधाई । तीए वि तह त्ति सिट्ठो । रुट्ठो राया चाणकस्स । चितियं च णेण । आरोविओ अनिउत्ती-कोवो सुबंधुणा राइणो, आसन्नीहूओ य मे मरण-कालो, ता तह करेमि, जहा एसो वि न संसार-निबंधं विसय-सुहमणुइवह । जोग-मंताइएहिं संजोइऊण गंधे लिहियं भुजं । भुजेण सह पक्खित्ता समुग्गयम्मि, ढक्किऊण घोडि(लि)ओ जत्त(तु)णा । समुग्गओ वि पक्खित्तो ॥ मंजूसाए, सा वि ढक्किया तालय-सएण । तओ जिण-साहु-संध-समण-बंधमण-पमुहाइयाण दाऊण घर-मारं ठिओ नगरासन्ने इंगिणि-मरणेण । मुणिय-जहड्डिय-जणणीए मरण-वुत्तंती संजाय-पच्छायावो सबल-वाहणो पत्तो बिंदुमारो । सधहुमाणं खामिऊण भणिओ चाणको – ‘एहि, वच्चसु पाडलिपुत्तं, अहिड्डिसु रज्जं’ ति । तेण भणियम् – अलमेयाए संकहाए, परिचत्तं मए मरीरं पि । तओ जाणिऊण से निच्छयं गओ राया । ‘मा पुणो ॥ समुप्पण्ण-पच्छायावो आगमिस्सइ’ त्ति मण्णमाणेण भणिओ सुबंधुणा राया – ‘अहं चाणकस्स पूयं करेमि’ । एवं भणिए काऊण पूयं मोक्क(को) करीस-मज्झे अंगारो, तेण य जलणीभूएण दट्ठो चाणको । सुबंधुणा समुप्पण्ण-दव्व-लोभेण चाणक-गेहं राया मग्गिओ, दिक्कं, पविट्ठो । तत्थ उग्घाडियं तालय-सयं पि, जाव मंजूसि-मुत्तं न किंचिद्वं दिट्ठं । ‘अवो ! एयाए मंजूसाए जमित्थ मारभूयं तं हविस्सइ’ । विहाडियाए दिट्ठो ॥ जतु(उ)णा घोलिओ समुग्गओ । ‘हंत ! एत्थ रयणाणि भविस्सइ(स्संति)’ मण्णमाणेण विहाडिओ समुग्गओ । दिट्ठा मघमघंता गंधा । ते अग्घाइऊण निरुविय-समुग्गय-अभिभतरं दिट्ठं अक्खर-सणाहं भुजं । ‘अवो ! सुवण्ण-रयणाइ-संखा इत्थ भविस्सइ’ भावितो वाइयं(उं) पयत्तो त्ति । अवि य –

अग्घाइऊण एए जो गंधे मुणिवरो व न हु चिट्ठे ।

26

सो तक्खण-मेत्तेण वच्च(चि)स्सइ अंतय-घरम्मि ॥

संजाय-विसाएणं पुरिसं जंघा(अग्घा)विऊण ते गंधे ।

भुंजाविओ य भोगे जा पत्तो तक्खणा मरणं ॥

तो सो जीविय-हेउं वत्थालंकार-कुसुम-तंबोलं ।

इत्थीउ घरं पुत्ते रयणाणि उ बंधु-सुहि-सयणे ॥

30

मणसा वि नेय ज्ञायइ मुणि व तव-नियम-सोसिय-सरीरो ।

विहरइ धम्म-विहूणो निय-जीविय-कारणा मंती ॥

उवणओ कायवुत्तु त्ति ।

॥ सुबंधु-कहाणयं समसं ॥

अञ्चत-पाव-भीरू रजं न लयंति दीयमाणं पि ।

अभय-महासाला इव जिणसासण-भाविय-मईया ॥ ५१

[अत्यन्त-पापभीरवो राज्यं न लान्ति दीयमानमपि ।

अभय-महासा(शा)लाविव जिनशासन-भावित-शरीरौ(मतिकौ) ॥ ५१]

५ जहा अभयकुमारेण सेणिएण दिजंत-रजं न पडिवञ्चं, महासालेण य दिजंतं न पडिवञ्चं पाव-निवंधणं ति काउं, तहा कायव्वं [७०-७१] ।

॥ अभय-महा[साल]-क्व्वाणयं 'समत्तं' ॥

कालाणुरूप-किरियं सुयाणुसारेण कुरु जहा-जोगं ।

जह केसिगणहरेणं गोयम-गणहारिणो विहिया ॥ ५२

११ [कालानुरूप-क्रियां श्रुतानुसारेण कुरुष्व यथा-योगम् ।

यथा केसि(शि)गणधरेण गौतमगणधारिणो विहिता ॥ ५२]

कालानुरूप-क्रियां पञ्चमहाव्रतादिलक्षणागामानुसारेण यथा गौतम-समीपे पार्श्व-नाभीयकेसि(शि)गणधरेण कृतेति ।

— [७२. कालोचितक्रियायां केशिगणधर-कथा] —

१५ तं जहा — पामसामिणो तेवीसइम-तिव्थयरस्म केसिनमो अणेग-सीस-गण-परिवारो ससुरासुर-नरिंद-पणय-पय-पंकओ बोहिंतो भव-कमलायरे, नासितो मिच्छत्तमन्धयारं, अवणेतो मोह-निदं, मामकपेण विहरमाणो समोमरिओ सावन्थीए नयरीए मुणि-गण-पाओगे फामुए तिंदुगाहिहाणे उआणे । विउरुबियं तियसेहिं दिव्वमच्चंत-मणाभिरामं कंचण-सयवत्तं । ठिओ तत्थ । समाहत्ता धम्म-कहा । संपत्ता देव-दाणव-नरिंदाइणो

२१ ति । अवि य —

तियसासुर-नय-चलणो धम्मं साहेइ गणहरो केसी ।

दडुव-दिट्ठ-सारो मोक्ख-फलं सब-सत्ताणं ॥

तीए चिय नयरीए उआणे कोट्टगम्मि वीरस्म ।

सीसो गोयमगोचो समोसटो इंदभूइ ति ॥

२१ कंचण-पउम-निसण्णो धम्मं साहेइ सो वि सत्ताण ।

पुढावराविरुद्धं पमाण-नय-हेउ-सय-कलियं ॥

नाणाविह-वत्थ-धरा सीसा केसिस्म सियवड-समेया ।

गोयम-गणहर-सीसा मिलिया एगत्थ चिंतंति ॥

अवो ! मोक्ख-कजे साहेयवे किं पुण कारणं पास-सामिणा चत्तारि महवयाणि ११ निदिट्ठाणि ? , कारण-जाए य पडिकमणं ? । अण्णस्स मुणिणो कयमण्णस्स कप्पइ । नाणाविह-वत्थ-गहणं, सामाइय-संजमाईणि य । कीस वट्ठमाणसामिणा पंच महवयाणि, उभयकाल-पडिकमणमवस्सं, सियवत्थ-गहणं, एगस्स मुणिणो कयं आहाकम्माइ सव्वेसिं न कप्पणिजं सेजायरपिंड-विवजं, सामाइयं छेदोवत्था[व]णाईणि ति ? ।

इय एवविहचिस्(न्तं) सीमाणं जाणिऊण ते दो वि ।

'मिच्छस्-नामुणत्थं संगम-चिताउरा जाया ॥

तओ जेट्ठं^१ कुलमवेक्खमाणो अपणेग-सीस-गण-परिवारो बुच्चंतो विजाहराईहिं संपट्ठिओ गोयमो त्तिंदुगुआणे भगवओ केसिगणहरस्म वंदण-वडियाए । भणियं च परममुणिणा -

“गोयमो पडिवण्ण^२ [रूवण्णू]-सीस-संघ-समाउलो ।

जेट्ठं कुलमवेक्खंतो त्तिंदुगं वणमागओ ॥

केसी कुमारसमणो गोयमं दिस्समागयं ।

पडिरूवं पडिवस्ति स्विप्पं सो पडिवअइ ॥”

तक्खणं च सीसेहि रयाउ^३ निसेआओ कय-जहारिह-विणयकम्मो गोयमो केसी य त्ति । ॥

“केसी कुमार-समणे गोयमे य महायसे ।

दुहओ निसण्णा सोहंति चंद-सूर-सम-प्पभा ॥”

तओ ताण भगवंताण समागमं सोऊण कोऊहल-विआण-हेउं पूयाइ-दंसणत्थमागया सबे पासंडिणो, गिहत्था, भवणवह-वाणमंतर-जोइस-वेमाणिया[ण] य देवाणमणेगाउ कोडीउ त्ति । ॥

कुलगिरिणो विव धणियं उण्णयवंमा^४ महंति ते दो वि ।

निट्ठि(ट्ठ)विय-मयण-पसरा गेविअय-तियम-संकासा ॥

जिय-विसय-राग-पसरा महानरिंद व विवुह-नर-महिया ।

गंयणं व निरुवलेवा सक्कीसाण व जय-पयडा ॥

करिणो व दिण्ण-दाणा गय-केसरिणो व खविय-मय-पसरा । २०

रविणो व खविय-दोसा तरुणो विव सउण-गण-निलया ॥

साहिय-विआ नमि-विणमिणो व ससिणो व वड्डियाणंदा ।

मणिणु व दलिय-तिमिरा हरिणो व पसत्थ-सम्मत्ता ॥

दोभि वि अवसर(अइसय)-कलिया दोभि वि निय-तेय-तविय-दढ-पावा ।

दोभि वि तवसिरि-सहिया दोभि वि सिद्धीए मय-चित्ता ॥ २१

दोभि वि गरुय-पयावा दोभि वि जिणवयण-नहयल-मियंका ।

दोभि वि वित्थरिय-जसा दोभि वि तियलोय-नय-चलणा ॥

इय ते दोभि वि दिट्ठा तियसासुर-खयर-नर-गण-पट्ठहिं ।

दट्ठव-दिट्ठ-सारा तेलोक-नमंसिया धीरा ॥

तओ तित्थाहिव-गणहरो त्ति काऊण सीसाईण बोहणत्थं सविण्यं जाणमाणेणावि २० पुच्छिओ गोयमसामी केसिगणहरेण पुब्बुत्त-संसर(ए) । गोयमेण भणियं - “उसम-सामि[तित्थ-साहु]णो अब्बंतमुज(जु)य-जडा, वट्ठमाणसामि-तित्थ-साहुणो पुण अब्बंत-वक्क-जडा । अओ पुबिह-साहुण दुविसोइओ,^५ पच्छिमाण पुण दुरणुपालओ । इमिणा कारणेण दोणं पि पंचमहहयाइ-लक्खणो । मज्झिम-जिण-तित्थ-साहुणो पुण उजुया

विसेमणुणो, तेण धम्मो दुहा काए त्ति । निच्छएण पुण सम्मदंसण-नाण-चरित्ताणि ।
निवाण-मग्गो, ताणि य सब्बेसिं पि तित्थयर-सीमाणं सरिसाणि त्ति । अवि य -

“साहु गोयम ! ते पण्णा जं छिण्णो संसओ मह ।

अण्णं पि संसयं छिंद जिणिंद-वयणा दढं ॥

योगाणं तु सहस्माणं मज्झे चिट्ठसि गोयमा ! ।

ते य ते अहिगच्छंति कहां ते निजिया तुमे ? ॥

एगे जिए जिया पंच पंच जिता जिया दस ।

दसहा उ जिणिच्चाणं सव्व-सत्तु जिणामहं ॥

‘सत्तु य इति के वुत्ते ?’ केसी गोयममच्चवी ।

[केसिमेवं बुवंतं तु गोयमो हणमच्चवी ॥]

एगे अप्पा[५]जिए मत्तु कमाया ईदियाणि उ ।

ते जिणित्ता जहा-नायं विहरामि जहा-सुहं ॥

साहु गोयम ! पण्णा ते छिण्णो^१ मे संसओ इमो ।

अण्णो वि संसओ मज्झं तं मे कहय पुच्छिओ ॥

दीसंति बहवो लोए पाम-बद्धा सरीरिणो ।

मुक्कपासो लहुच्चूओ कहां विहरसि तं मुणी ? ॥

ते पासे सब्बहा छित्ता निहंतूण उवायओ ।

मुक्क-पामो लहुच्चूओ विहरामि जहासुहं ॥

‘पामा य इति के वुत्ता ?’ केसी गोयममच्चवी ।

राग-रोमादयो तिवा नेह-पामा भयंकरा ॥

ते जिणि(छिदि)त्ता जहा-नायं विहरामि जहा-सुहं ।

केसी-गोयमणामं तेवीसइमं तु उत्तरज्झयणं ।

एवंविह-पुच्छाओ वयाओ तत्थ केसिस्स ॥

छिण्णा ताओ सव्वाओ जहागमं गोयमेण संतुट्ठो ।

संथुणइ महासत्तं इमेहि सिट्ठंतवयणेहि ॥

नमो ते संययातीत ! सब्ब-स(सु)त्त-महोदधे ! ।

जिणपवयण-गयण-ससी पयासियासेस-परमत्थ ! ॥

तओ पडिवण्णो पंच-महवयलक्खणो गोयमसामिणो समीवे केसिणा धम्मो त्ति ।

“तोसिया परिसा सब्बा संमत्तं पज्जुवट्ठिया ।

संथुया ते पसीयंतु भगवं केसि-गोयमा ॥”

उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं जह-ट्ठियं गणहरेहि ते(तो) भणियं ।

संखेवेण महत्थं निसुणंतो लहु उ निवाणं ॥

॥ केसि-गोयम-चरियं^२ ससत्तं ॥

सुह-बिंदुं इच्छंतो जलनिहि-विउलाणि सहइ दुक्खाणि ।
संतं वि मोक्ख-सुक्खे महुबिंदू कूवयनरो व्व ॥ ५३

[सुखबिन्दुमिच्छन् जलनिधि-विपुलानि सहते दुःखानि ।
सत्यपि मोक्ष-सौख्ये मधुबिन्दु कूप-नरवत् ॥ ५३]

— [७३. मधुबिन्दु-कूपनर-कथा] —

जह अडवीए मज्जे पुरिसो वणहत्थि-णोछिओ भीओ ।
धावंतो' पासेसुं पेच्छइ पोंडरिय-मयनाहे ॥
ताण वि भीओ पुरओ दट्ठणं रक्खसिं अचाइंतो ।
आरोढुं वडरुक्खं सुदीहरं तस्म हिट्ठम्मि ॥
अगडंमि देइ झंपं सर-खंमे लगिगऊण से हिट्ठा ।
चिट्ठइ अइ(य)गरपावो कयंत-सरिसेण वयणेण ॥
फुंकार-का(फा)र-फणिणो अणवरयमभिहवंति चचारि ।
मूसा य कसिण-धवला निच्चं खायंति सर-खंभं ॥
तुरिय-पहाविय-वणहत्थि-दिण्ण-वडपायवस्स अहंमि' ।
महुणो फुडं जालं समयं महुमच्छियार्हिहि ॥
खायंति ताउ देहं कमेण महु-बिन्दुणो य उद्ध(हु)-मुहो ।
आसाएंतो भणिओ आयास-गएण खयरेण ॥
गय-सीह-वग्घ-रक्खसि-अजगर-फणि-कूव-मूसय-भयार्हितो ।
तारेमि कीम चिट्ठसि ? महु-बिंदु-पलोहिओ एत्थ ? ॥
सो भणइ लंवमाणो महु-बिंदू जाव मज्ज वयणंमि ।
निवडइ ता तारेजसु एवं भणिओ मओ खयरो ॥
एसोवणओ इहइं अडइ-समो इत्थ होइ संसारो ।
पुरिस-समो संसारी वणहत्थि-सुविब्भमो मच्च ॥
मयणाह-वग्घ-सरिसा राग-दोसा सुदुज्झया घोरा ।
रक्खसि-कप्पा उ जरा कूवय-सरिसो भवो भणिओ ॥
अयगर-मुहं च नरगो फणि-सरिसा कोह-माण-मय-लोहा ।
उंदुर-सरिसा पक्खा सिण्यरा दो वि नायवा ॥
सरथंभ-समं जीयं वरडी-सरिसाओ विविह-वाहीओ ।
महुबिंदु-समा भोगा वेडतरुवर-विब्भमो सुक्खो ॥
विजाहर-संकासो परमगुरू भणइ किमत्थ संसारे ? ।
अणुहवसि दुक्खमउलं सुक्ख-सुहे सामए वच्छ ! ॥
एवं भणिय-मिच्चा लहुकम्मा उज्झिऊण पावाइं ।
वच्चंति सासय-पयं अवरे महुबिंदु-सरिसेसु ॥

करि-कन-चंचलेसुं माणुम-सारीर-दुस्व-हेउसु ।
 तुच्छेसु असुइएसुं भोगेसुं मुच्छिया संता ॥
 हिमा-ऽलिय-चोरत्तण-मेहुण-परिगहेसु आमत्ता ।
 मरिउण काल-मासे नरयं(गं) वञ्चति कय-पावा ॥
 ॥ कूचय-भव(नर)-कन्वाणयं 'समत्तं' ॥

संदेहं संपत्तो मुणिणो पुच्छिज्ज मुणिय-जिण-वयणा ।
 जह सेणिएण पुट्ठो जाया-चरियं महावीरो ॥ ५४

[सन्देहं सम्प्राप्तो मुनीन् पृच्छेत् मुणित(ज्ञात)-जिनवचनान् ।
 यथा श्रणिकेन पृष्टो जाया-चरितं महावीरो ॥ ५४]

— [७४. सन्देह-पृच्छायां श्रेणिक-कथा] —

सेणिओ चरिम-पोरुमीए भगवओ वंदण-वडियाए गओ सपरिवारो । आगच्छंतेण
 य पओसे दिट्ठो पडिमा-गओ मुणी, वंदिओ भाव-मारं । चेछणाए वि सुह-पमुत्ताए य
 निग्गओ पंगुरणाओ वाहिं हत्थो, कट्ठीहुओ सीएण । तओ तं मुणिं संभरिउण
 भणियमणाए — 'स तपस्वी किं करिष्यति ?' । सोउण य चितियं सेणिएण — 'अवो !
 १५ पाएण दिन्न-संकेया कस्स वि, तेणेवं भणइ' ति । पहाए भणिउण अभयं 'अंतेउरं
 दहमु' ति गओ भगवओ वंदण-वडियाए । पुच्छिओ भगवं — 'किं च्छिह्णमा एगपत्ती
 अणेग-पत्ती वा ?' । भगवया भणियं — 'देवाणुप्पिया ! एगपत्ती' । तओ संजाय-
 पच्छायावो पहाविओ नयराभिमुहं । अभओ वि सुअं हत्थिमालं पलीविउण पयट्ठो
 तित्थयर-वंदणत्थं । पुच्छिओ सेणिएण — 'किं लाइयं अंतेउरं ?' । तेण भणियं —
 २० 'आमं' । सेणिए[ण] भणियं — 'कीम तुमं न तत्थ पविट्ठो ?' । तेण भणियं — 'अलं
 मज्झ जलण-दाहेण, पवजं काहामो' । तओ 'मा विसायं गच्छउ' ति मण्णमाणेण
 साहिओ सम्भावो ति । उवणओ कायवो ति ॥

॥ सेणिय-कन्वाणयं 'समत्तं' ॥

जीयं(वं) अधिरं पि थिरं धम्ममि कुणंति मुणिय-जिण-वयणा ।
 २५ गिहिणो अभय-सरिच्छा ग्यणाणं तिकोडि-नैएण ॥ ५५

[जीवमस्थिरमपि स्थिरं धर्मे कुर्वन्ति मुणि(ज्ञा)तजिण(न)वचनाः ।
 गृहिणोऽभय-सदृशा रत्नानां त्रिकोटि-ज्ञातेन ॥ ५५]

गृहिणोऽपि, अत्रापिशब्दो लुप्तो द्रष्टव्यः । ज्ञातम्-उदाहरणम् । कथमिदम् ? —

— [७५. धर्म-स्थैर्येऽभयमन्त्रि-कथा] —

वद्विमानसामिणो चरमन्तिथयरस्स सीमो पंचमगणधरो सुधम्मो संपुण्ण-दुवालसंगी
कमेण विहरमाणो समोसरिओ रायगिहे । साहुणो य भत्ति-बहुमाण-पुव्वं ईसर-धरेसु
आहार-वत्थाईहिं पइजंता ददुण नियय-कम्मुणो निव्विण्णो निकखंते 'कट्टभारय-दमगो ।
तं च 'पुलोईऊण तवसिरि-समद्धासियं 'अहो ! कट्टभारओ 'केरिमो जाओ?' । लोग-
वयणाणि असहमाणेण भणिओ गुरू - 'भयवं ! अण्णत्थ वच्चामो' । गमण-काले
णतो गुरूहिं आपुच्छिओ अभओ । तेण वि भणियं - 'भयवं ! किं मास-कप्पो पडि-
पुण्णो ?' । गुरूहिं भणियं - 'न पुण्णो, नवरमेम सेहो परीसहं न सहए 'सोहुं' । अभएण
भणियं - 'ताण य तहा करेमो, जहा न जाण्ड परीसहो' । अण्ण-दियहम्मि रयणाणं
तिण्णि रासीओ काऊण 'अभओ रयणाणि देइ' त्ति पडहय-पुव्वं 'वाहितो सबो वि
लोगो । तओ भणियमभएण - 'उदरां जलणं महिलं उज्झिऊण गिण्हइ तिण्णि वि
रयण-रासीओ' । लोगेण भणियं - 'भो ! एतेहिं परिचचेहिं किं रयणेहिं काहामो ?' ।
अभएण भणियं - 'जइ एवं, ता कीम एयं महामच्चं दुस्सह-तवलच्छि-समद्धासियं
महरिमिं [सं] तं किं 'कट्टाहारं' ति वाहरह ?' । तओ जल-जलण-महिला परिच-
त्ताओ एतेण एयाओ तिण्णि वि रयण-कोडीउ त्ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुमारेण माहियं चरियं ।

दमगमुणिणो मुणंतो पावइ हिय-इच्छियं सोक्खं ॥

खंतीए वट्टमाणा पुरिसा पावंति केवलं नाणं ।

जह चंडरुद्र-सीसो खंदय-सीसा य दिट्ठंता ॥ ५६

[क्षान्तौ वर्तमानाः पुरुषाः प्राप्नुवन्ति केवलज्ञानम् ।

यथा चण्डरुद्र-शिष्यः स्कन्दक-शिष्याश्च दृष्टान्ताः ॥ ५६]

— [७६-७७. क्षान्तौ चण्डरुद्र-स्कन्दक-शिष्य-कथा] —

जहा उजेणीए नयरीए चंडरुद्रेण वत्त-वीवाहो वणिय-त्तणओ पढाविओ । जहा
पंथे वव्हांता, गुरुणा दंडेणाहयस्स सम्मं सहंतस्स सेहस्स केवलमुप्पण्णं, कय-पच्छायाव-
यस्स गुरुणो य । तहोवएसमाला-विवरणे सवित्थरं भणियं । खंदय-सीसाणं पि जहा
खंतीए केवलमुप्पण्णं, एयं पि सवित्थरं तत्थेव भणियं ति । उवणओ कायवो ।

॥ चंडरुद्र-कत्वाणयं 'समत्तं' ॥

रमणीयण-वेलविया वियङ्क-पुरिसा वि होंति हसणिज्जा ।

जह दियवरस्स तणओ सिकखंतो जुवइ-चरियाइं ॥ ५७

[रमणीजन-प्रतारिता विदग्धपुरुषा अपि भवन्ति हसनीयाः ।

यथा द्विजवरस्य तनयः शिक्षमाणो युवति-चरितानि ॥ ५७]

— [७८. युवति-चरितं द्विजतनय-कथा] —

कथमिदम् ? — सिरिडाडदेमस्स चडामणि-संकासं संपत्त-निवग्ग-महाजण-समद्वारिसिं
भरुयच्छं नाम महानयरं । तत्थ य निय-धम्मकम्माणुद्वाण-परायणो जलणप्पहो नाम
पहाण-दियवरो । पुत्तो से सोमप्पभो । मा य निय-जणयाओ घेत्तण वेयाइ-सत्थं,
'विज्जासु पुरिसेण असंतुट्ठेण हायवं' इमं भावितो गतो पाडलिपुत्तं । अहिज्जियाणि
समत्थ-सत्थाणि सब्बा, संपत्तो चोद्दग्हं पि विज्जा-ठाणाण पारं । अण्ण-दियहम्मि
चित्तिमणेणं ति —

“किं ताणं नाण लच्छीए ? सुदराए वि अण्ण-देसमि ।

ता न सेदेम-विउसेहिं ताणिया दट्ठ-दट्ठेया ॥”

तओ गओ भरुयच्छं । आणंदिया नागरया, पग्गितुट्ठा बंधुणो, ममाढत्तं नाणाविह-
सत्थाण वक्खाणं । तक्खण-गहिय-सत्थ-वक्खाण-कोउआओ कहिंचि उवरोह-
सीलयाए विमएसु 'निप्पिवासं नियय-भनार मुणिऊण नितियं से भारि-
याए — 'अवो ! पुत्र-पावणिज्जम्म विमय-सुदस्स ममत्थ-सत्थाणि सिकखंतेण कय-
मंतरायं अप्पणो मज्झं च अणेण, ता केणइ' उवाएण एयं पट्टवेऊण सेवेमि अण्ण-
पुरिसं' । अण्ण-दिद्वहम्मि भणिओ' स णाए — 'अजउत्त ! वक्खाणसु मे जुवइ-चरियं' ।
तेण भणियं — 'नामं पि न मए सुयं इमस्स सत्थस्म' । तीए भणियं — 'ता किं सेस-
सत्थेहिं, तेण विणा ?' । 'ता हेत ! जाणिऊण जुवइ-चरियं पूरेमि जायाए मणोरहे'
[ति] भावितो पयट्ठो पाडलिपुत्ताभिमुहं । ठिओ महुगउरीए बाहिरुजाणे । सुओ
विजयाभिहाणाए भट्टदारियाए जंपंतो जहा — 'जुवइ-चरिय-सिकखणत्थं पाडलिपुत्ते
गमिस्सामो' । 'अहमेव जुवइ-चरियस्म गंभीरत्तणं दाएमि' चित्तीए पट्टविया दास-
चेडी — 'इमस्स जणणि-जणयाइय-विसेसं सवित्थरं नाऊण झत्ति मे कहसु' । तहा कए
कमेण सो भिक्खं भमंतो पत्तो विजयाए मंदिरं । तओ कंटे घेत्तण देस-पुर-जणणि-
जणय-भाइ-भणिणि-सयणाइ-नाम-गहण-पुव्वयं कलुणं रोविउं पयत्ता । पक्खालिय-मुहा
य पुच्छिया परियणेण — 'को एस ?' । तीए भणियं — 'पित्तिय-पुत्तो भाया बालभावं
दिट्ठो' । तओ अबमंगिओ सुयंघ-तेल्लेणं, ण्हाविओ महाविच्छट्ठेण, परिहाविओ महरिह-
महग्घ-मोल्लं वत्थ-जुवलयं, झुंजाविओ विचित्ताहारेण, विलित्तो चंदण-रसेण, दिन्नो
तंबोलो । तओ कामिय[ण]-मणोहरे विग्गय-संज्झावइते(पईवे)पत्ते पढम-पओसे भणिओ
भत्तारो विजयाए — 'अज मए भाउणो गया[सा]ओ जणणि-जणयाइयाण वत्ता मुणेतवा,
ता वासहरे एगागी तुमं चिय वमसु' । संटवेऊण भत्तारं पविट्ठा तेण सह दुइय-वासहरे ।

• कथाणि दोष्णि सयणाणि निविष्णाणि । तेषु समाहता पुनरिषि-कथा, कहंतो चियं
अंतरिओं निहाए, उड्डवेऊण भणियमाणाए—‘निचं(चिं)तो सुयसि, न मम वेयणं
वियाणसि?’ । तेण भणियं—‘का तुज्झ वेयणा?’ । तीए भणियं—‘वम्मह-वेयणा’ ।
‘अबो ! निहा-मोहेणेवं पलवट्’ त्ति मसंकेण पुणरवि पृच्छिया, वम्मह-वियणं चिय
साहिया । तेण भणियं—‘भट्टे(हे) ! न मम पुरओ एयारिसं जंपिउं जुत्तुं’ । तीए भणियं—
‘तुज्झ पुरओ भणामि, जेणावणेसि’ । तेण भणियं—‘हा ! मा एवं इह-परलोग-विरुद्धं
जंपसु’ । तीए भणियं—‘नत्थित्थ विगेहो, जेण दाविओ एम मग्गो हरि-हर-परमिट्ठि-
वासवाईहिं महापुरिसेहिं’ । तेण भणियं—‘मा एवं जंपसु, न एएहिं भगिणीओ कामि-
याओ’ । तीए भणियं—‘न होमि ते भगिणी’ । तेण भणियं—‘तहा वायाए पडिवन्ना,
ता मा उभयलोग-विरुद्धं कुणमु’ । तीए भणियं—‘जइ परम-लोग-भीरु, ता रमिऊण ममं
वंभणि जीवावेज्जगु’ । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहुणा ?, जीवंतो न अकायवं करेमि’ ।
तीए भणियं—‘मओ न तरसि, जीवंतो जइ करेसि । अन्न च किमेत्थ [अ] कायवं ?,
जेण लाडाण माउल-धूया गम्भा, उदिच्चाण सवक्क-जणणी, अण्णेसिं भाइ-महिला, काणं
पि सहोयरा; एत्थ पुण पिनिय-धूया, ता मा सुरय-सुह-विग्गं करेसु’ । तेण भणियं—
‘किमेत्थ पुणरुत्तो(त्त)-भणिएणं ? ति, सच्च-त्रयणेण ममं तुमं भगिणिय’ त्ति । तीए भणियं—
‘जाव न विगुत्तो, न ताव मे घयणं करेमि’ । तओ महया सहेण वाहरियं, संपत्तो
जणो । मज्झण्ह-जिमिय-भोयण-सरावं पुव-निहितं सयणीय-तले उंवि(उज्झि)ऊण भणिओ
लोगो—‘विसइया जाया, तेण वमितं, अणेण पाइओ उमिणोदगं, सेकिओ जलणेण,
थेव-वेलाए मत्थीहओ’ भणिऊण पट्टविओ सबो वि लोगो । ठविऊण वासहर-कवाडाणि
भणिओ पुणो वि—‘जइ दिट्ठो पच्चओ, जीविएण य कज्जं; ता संपयं पि अच्चा(च्चंता)पुरत्तं
पडिवज्जसु ममं’ । तेण भणियं—‘सवं तुज्झायत्तं मम जीवियं, न विसयइ(ए)च्छा
समुप्पजइ, एवं ठिए जं तुमं भणसि, तमसंसयं निवियप्पं करेमि’ । ‘अलमणपुरचेण
भणिएणं’ ति मणमाणीए भणिओ एसो । तुमए संलत्तं—‘इत्थी-चरियं सिक्खाभि’,
तेण तुह बोहणत्थं एस पवंचो मए रइओ । ता विरमसु एयाओ, जेण न देवेहिं पि
जाणिअइ । अवि य—

26

“तंतेहिं भूत-रक्खस-टयरा घेप्पंति डाइणीओ य ।
विसहर-जलणाइया, बलेणं हय-गयवराइया ॥
भत्तीए देव-गुरुणो, जणणी-जणयाइया विणएणं ।
सब्भावेणं मित्ता, दाणेणं पइणो सबे ॥
राइणं हिययत्थो इंगियमाईहिं घेप्पए दूरं ।
सत्थाणं विसमाण वि परमत्थो नवरि बुद्धीए ॥
इत्थीए बेलं चरियं मायामय-मयण-दोस-दुल्लियं ।
एयाण न एक्केण वि घेप्पइ तियसासुरेहिं पि ॥”

27

तओ घेत्तूण जुवलंयं, समप्पिऊण अद्धफालाणि पट्टविओ नियय-घराभिमुहं । अओ
न इत्थीण वीससियवं ति ।

28

“मुद्गु वि जियामु मुद्गु वि पियामु मुद्गु वि य लद्ध-पसरसु ।

अडवीसु महिलियासु’ उ वीसंभो नेय कायव्वो ॥

रज्जवेति न रज्जति रज्जति हियव्वाड न उण अप्पेति ।

कृष्णण्य-वुद्धीओ जुवईओ दो वि सरिसाओ ॥”

१ ता नेवाणत्थिणा परिहरियद्वाउ ति, एसो धम्मोवणसो ति ।

सुयदेवि-पसाएणं दियवर-तणयम्म माहियं चरियं ।

भावेमाणो सम्मं जुवईसु विरज्जए जीवो ॥

॥ दियवरतणय-क्खवाणयं ’समत्तं’ ॥

सीहगिरी विव सीसे इच्छाए संठिए णिसेविज्जा ।

१० आणाए अवट्ठंते कालकसूरि व्व मुच्चेज्जा ॥ ५८

[सिंहगिरिरिव शिष्यानिच्छायां संस्थितान् निषेवेत ।

आज्ञायामवर्तमानान् कालकसूरिरिव मुञ्चेत् ॥ ५८]

वइस्सुहुय-गुण-जाणणत्थं सीहगिरिणा साहुणो भणिया- ‘मए गामंतरं गंतव्वं,
एस ते(मे) वइस्सुहुओ वायणायरिउ ति । अवि य-

११ “गुण-जेट्ठेण वि लहुओ गुरुणो वयणाउ इच्छिओ वयरो ।

सुंदरमसुंदरं वा गुरुणो विय जेण जाणंति ॥

सीहगिरि-सुसीमाणं भदं गुरु-वयण-सद्वहंताणं ।

वइरो किर दाही वायणं ति न विकोवियं वयणं ॥”

सवित्थरमिमं [७९] अक्खवाणयं उवएम्माला-विवरणाओ नायव्वं । अओ एवंविहे

११ सीसे गिण्हेज्ज, एमो उवणओ ।

॥ सीहगिरि-क्खवाणयं ’समत्तं’ ॥

— [८०. कुशिष्य-त्यागे कालकसूरि-कथा] —

दुइयमक्खवाणयं भण्णइ-

अण्णेग-जिणभवण-विभूसियाए तियसपुरि-विम्ममाय(ए) उज्जेणीए नयरीए अण्णेग-

११ सिस्सगण-परिवारो सुवहुस्सुओ कालगो नाम खरी । जो य, दिवायरो अण्णाण-समंघ-

यारस्स, कुलमंदिरं नाणलच्छीए, संकेय-ट्ठाणं तवसिरीए, जलनिही गुण-रयणाणं,

पाउस-घणो कोवानल-तवियाणं, कप्पपायवो सउणाणं ति । अवि य-

“निय-वयण-किरण-बोहिय-भविय-महाकमल-संड-दिणनाहो ।

दट्ठव-दिट्ठ-सारो कालयखरी सुरगुरु व ॥

११ सीमंधर-वयणाओ निओय-कहणेण रक्खियओ व ।

कालयखरी वि दहं सविम्हयं वंदिओ हरिणा ॥”

• सीसा य से सारण-वारणाईहिं चोइया वि जाहे न 'समण-किरियाइयासु पवत्तंति, ताहे राईए पमुत्ते भुत्तण. पयट्ठो देसंतरं ठियम्म नत्तुयस्स सागरचंदस्स समीवं । पच्चूसे य आयरियमपेच्छंता संजाय-संका लग्गा से अणुमग्गणं सवे वि सीसा । जाओ जणवाओ - 'कालायरिओ निग्गओ' । सवण-परंपरेण य सुयं सागरचंदेणावि । कमेण य पत्तो तत्थ कालगह्वरी, पुच्छिओ सागरचंदेण - 'अज्ज ! किल मम पियामहो । कालगह्वरी निग्गओ इहागमिस्सह' । तेण भणियं - 'मए वि सुयं' । नाण-परीसहस-सहमाणो तं कालगं पुच्छइ - 'केरिसं मए वक्खाणियं ?' । तेण भणियं - 'सुंदरं' । पुणरुत्तं च सेस-सूरीहिंतो अप्पाणं सुंदरयरं मण्णमाणम्म अण्ण-दियहम्मि भणियं कालगेण - 'अणिच्चयं वक्खाणेसु' । सागरचंदेण भणियं - 'अच्चं पि विसम-पयत्थं वक्खाणावेसु' । तेण भणियं - 'न विमम-पयत्थमवगच्छामि' । तओ समाढत्तो " वक्खाणेउं 'अणित चि धम्महो किं न चित्तमो ?' इचाइ ।

अत्रान्तरे भणियं(तं) कालकेन - "नाम्हि धर्मः, प्रत्यक्षादिप्रमाणगोचरातिक्रान्त-त्वात्, खर-विषाणवदित्युक्तम् -

"प्रत्यक्षेण ग्रहेऽर्थस्य निश्चितेन प्रशस्यते । तदभावेऽनुमानेन वचसा तद्व्यतिक्रमे ॥"

न च प्रत्यक्षादिना प्रमाणेनामौ गृह्यते, इत्यलं तद्विषयस्तेन 'अवो ! पियामहाणकारी " एस खडिक्के' संजायासंकेण भणियं सागरचंदेण - "तत्र यदुक्तं भवता तदसद्, यतः कार्यद्वारेण प्रत्यक्षेणापि धर्माधर्मा गृह्येते इति । उक्तं च -

"धर्माज्जन्म कुले शरीरपट्टता सौभाग्यमायुर्धनं
धर्मेणैव भवन्ति निर्मल्यशो-विद्याऽर्थ-सम्पत्तयः ।

कान्ताराच्च महाभयाच्च सततं धर्मः परित्रायते
धर्मः सम्यग्गुपासितो भवति हि स्वर्गापवर्ग-प्रदः ॥"

अन्यच्च - "निय-रूवोहामिय-खयरनाह-मयणो व केइ दीसंति ।

मंगुलरूवा अब्बे पुरिसा गोमायु-सारिच्छा ॥

परिमुणियासेस-सत्थ-सुरमंति-विच्छमा के पि ।

अण्णाण-तिमिर-छम्मा अण्णे अंध व वियरंति ॥

संपत्त-तिवग्ग-सुहा एक्के दीसंति जण-मणाणंदा ।

परिवज्जिय-पुरिसत्था उवियणिआ विसहरु व ॥

धरिय-धवलायवत्ता बंदियण-उग्गुट्ट-पयड-माहप्पा ।

वच्चंति गयारूढा अण्णे धावंति सि पुरओ ॥

पणइ(ई)ण पूरियासा निम्मल-जस-भरिय-महियलाभोगा ।

अण्णे उ कलंकिळा पोडुं पि भरंति कह कह वि ॥

अणवरयं देंताण वि वड्डइ दधं सुयं व केसिच्चि ।

अण्णेसिमदिताण वि धेप्पइ नरणाह-चोरेहिं ॥

इय धम्माधम्म-कलं पच्चक्खं जेण दीसए साहू ।

मोक्षेण अहम्मं आयरें धम्मं चियं करेसु ॥”

एवं च सत्थ-विणोएण जाव कइवय-वासराणि चिट्ठंति सूरिणो सागरचंदेण सह, ताव संपत्ता साहुणो कालगायरियमन्निसंता । सागरचंदेण भणियं—‘आगओ एक्को अऊओ, तेणागंतुकामो सिट्ठो सूरि’ । थेव-वेलाए य वियारभूमी आगच्छंतं दट्ठगायरिय-मञ्जुट्ठिओ पाहुणय-साहूहिं, वंदिओ भाव-मारं । संजायासंकेण पुच्छिया ते सागर-चंदेण—‘को एमो ?’ । तेहिं भणियं—‘कालायरिओ’ । तओ पाएसु पडिऊण सम्भाव-सारमप्पाणं निदिउमाढत्तो । सूरिणा भणिओ—‘मा ऊरसु, न ते भाव-दोसो’ । तओ सविसेसं खामिओ मव-साहूहिं । अण्ण-दियहम्मि पुंजीकागविओ वालुयाए पत्थयं ॥ कुट्ठिमे सागरचंदो गिण्हाविऊण तत्तो अबन्थ सबं पक्खिवाविओ । एवं जाव कइवय-वारे करेइ, ताव ऊणीहूओ पत्थओ । तओ भणिओ सूरिणा—‘वालुगा-सरिसं सुयं पभवायरियाइ-कमेण उज्जीणं, नवरं गणहराणं संपुण्णं । अण्णेमिं चोइसपुव्वधराणं पि न संपुण्णमत्थि; जेण ते वि भगवंतो छट्ठाण-वडिया कहिजंति, ता मा सुय-मयं कुणसु’ ति ।

“मा वहउ को वि गव्व एत्थ जण पंडिओ अहं चेव ।

आसव्वण्णु-मयाओ तर-तम-जोएण मइ-विमवा ॥”

तओ आसासिऊण सागरचंदं विहरिउं पयत्तो ति ।

अओ भण्णइ जहा इच्छा(आणा)ए अवट्टमाणा सीमा उज्झिया कालगेण, एवं कायवं । एसो उवणओ ।

“सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुमारेण माहियं चरियं ।

कालयगुरुणो विमलं निसुणंतो होउ सुहभागी ॥

॥ कालय-क्ववाणयं ‘समत्तं’ ॥

दवाइ लहमाणो साहूणं दिज्ज निज्जरट्ठाए ।

“घय-वत्थ-पूसमिच्चा निदरिमणं बाहुसाहू य ॥ ५९

[द्रव्यादीनि लभमानः साधुभ्यो दद्यान्निर्यार्यम् ।

घृत-वस्त्र-‘पुण्यमित्रौ निदर्शनं बाहुसाधुश्च ॥ ५९]

आदिशब्दात् क्षेत्रादिपरिग्रहः । चतुर्थ्यर्थे षष्ठी, यत उक्तम्—

“बहुव्रणेण दुवयणं छट्ठ(ट्टि)-विभत्तीए भन्नइ चउत्थी ।

जह हत्था तह पाया नमो ह्यु देवाहिदेवाणं ॥”

तेन साधुभ्यो दद्यादिति । ‘पुण्यमित्रशब्दश्च प्रत्येकं सम्बन्धनीयः । तयोश्चरितं

• (८१-८२) द्विमुनि-चरिते उक्तम् । बाहुसाधुश्च (८३) भरतजीवोऽन्यजन्मनीति
कथानकत्रयं समाप्तम् ॥ •

अवोच्छित्ति-निमित्तं नाण-गणाणं करेज्ज वर-सीसे ।

जह सिज्जंभवभट्टो पभवायरिएण संगहिओ ॥ ६०

[अव्यवच्छित्ति-निमित्तं ज्ञान-गणयोः कुर्वीत वरशिष्यान् ।

यथा शय्यम्भवभट्टः प्रभवाचार्येण सङ्गृहीतः ॥ ६०]

अव्यवच्छित्त्यर्थमित्यर्थः श्रुत-गच्छयोरिति । कथमिदम् ? -

— [८४. ज्ञान-गणाव्यवच्छिन्नो प्रभव-शय्यम्भव-कथा] —

वीरजिणाउ सुधम्मो तत्तो चिय अज्जंजुनामो त्ति ।

तत्तो वि पभवसूरी उवओगं देइ निय-गच्छे ॥

न य किं पि तत्थ पेच्छइ जो नाण-गणाण संतरं कुणइ ।

एवं परगच्छेसु वि ताहे पुलएइ स्वेज्जंभव^१ ॥

रायगिहे भट्टसुयं जागत्यं उज्जयं महामत्तं ।

तं(तन्नि)निक्खमण-निमित्तं रायगिहे आगओ सूरी ॥

निग्गया पु(प)रिसा । वंदिओ भयवं । कया भगवया धम्मदेसणा । दावियाणि^२
नरयगइ-निबंधणाणि महापरिग्गहारंभ-कुणिमाहार-पंचिदियवहाईणि, बुहज्जण-निंदणि-
जाणि निस्संस-कम्माणि । परूवियाओ जहागमोवलद्धाओ नरयावास-सय-सहस्स-संकु-
लाओ माणुम्माण-सरूवोवेयाओ सत्त वि घम्माइयाओ पुढवीओ त्ति । अवि य -

“घम्मा वंसा सेला अंजण रिट्ठा मचा य माघवई ।

पुढवीणं नामाई रयणाई हुंति गुत्ताइ ॥”

२)

तहा दाविया जहड्डिय-जिणवयण-दिट्ठा माणुम्माण-दुक्ख-जुत्ता महापावकम्मुप्पणा
अब्बंत-दुइंसणा नेरइया, निदरिसियाओ उवमातीताओ परमवेयणाउ त्ति ।

“अच्छि-निमीलण-मित्तं नत्थि सुहं दुक्खमेव पडियद्धं ।

नरए नेरइयाणं अहोनिस्सि पच्चमाणाणं ॥”

पुणो वि परूविया एगिंदियाइणो पजत्तापजत्त-सुद्धम-चायर-बहुवियप्पा तिरिया ।^३
कहियाणि य ताणं छेयण-भेयण-भंजण-डहणंकण-भाररोवण-भय-रोग-सोग-तण्हा-
छुहाईणि नारय-सरिसाणि परम-दुक्खाणि ।

“छुहा-तण्हा-रोग-भयाउरेसु अण्णाण-पंक-खुत्तेसु ।

नरओवमं खु दुक्खं अब्बो ! तिरिएसु सव्वेसु ॥”

पुणो य पयासिया जहागमोवइट्ठा कम्माकम्मभूमगंतरदीवयाइ-भेद-भिन्ना माणुम्मा-^३
ण-पमाण-भोगोवभोग-जीविय-पर(रि)कलिया नाणाविहा पुरिसा । साहियाणि य ताणं पि

* जाइ-जरा-मरण-रोग-सोगाउराण पिय-विप्पओग-कोह-माण-माया-लोभ-राग-दोसुम्भ-
वाणि नाणाविहाणि मारीर-माणमाणि तिरियवाम-विट्ठमाणि दुक्खाणि ति ।

अवि य — “ज-मरण-रोग-सोगाउराण पिय-विप्पओग-तवियाण ।

तिरियाण न नत्थि सुह दुक्खं चिय पाव-मणयाण ॥”

१ पुणो य दवाविया जहागमोवइड्डा भोगोनभोग-टिइ-वण्ण-विमाणाहार-मच्छर-चव-
णाइ-जुत्ता भवणवइ-वाणमंतर-जोइमनासी-वेमाणिय-भेय-भिण्णा चउविहा वि देव ति ।

अवि य — “ईसा-विसाय-मय-कोह-लोह-तवियाण मुरवराण पि ।

मणयाण न नत्थि सुह का ‘गणा संय-लोभोह’ ॥”

नारय-तिरिय-नगमर-गईसु खलु जेण दारुणं दुक्खं ।

१० तेणं चिय सिद्धि-सुहे कायवो आयरो होइ ॥

गुरुणो वयणं मोउं लइ-कम्मा के वि माइणो जाया ।

सम्मत्ताइ-समेया अणो पुण सायया तत्थ ॥

तओ संपत्तो मज्झण्ह-ममओ । पयइडा मुणिणो भिक्खइडा । एत्थंतरम्मि भणियं
गुरुणा एकं मुणि-जुव (य) लयं जह सिज्जंभवदिज्जाइणो पुरओ गंतुण तिणिण वागओ

११ भणियव्वं— ‘अहो ! कटं तत्त्वं न जायते’ । तहा कए चित्तियं सिज्जंभवेण— ‘अहो !
पसंत-रूवा एते तवस्सिणो न अन्नहा जंपंति, ता किं पुण वेयाइरित्तं तत्तं हवेज्ज ?,
समादत्तं च मए वेय-विहाणं, अहवा किं मेम-वियप्पेहिं ? , उवज्झायं पुच्छामि’
भावेतेण पुच्छिओ उवज्झाओ— ‘उवज्झाय ! किमेत्थ तत्तं ?’ । तेण भणियं— ‘वेदा
य(त)त्तं, जेण अपोर (रु) से वेने पुरिम-वयणाणि अप्पमाणाणि राग-दोसाइ-संभवाओ’ ।

२० ‘अहो ! जइ अपोर (रु) सेयं, कहं वयणं विरोहं ?’ मणमाणेण पुणो वि पुच्छिओ बेय-
तत्तं दुइय-वाराए वि तं चिय पलत्तं । पुणो तइय-वागए वि ‘वेया एव तत्तं’ ति
साहियं । तओ गेस-वम-तंविग-नयण-जुयलो समुक्खाय-कराल-करवालो समुद्धाइओ
उज्झायाभिमुहं सिज्जंभवो— ‘जइ तत्तं न साहेसि, ता [s]वस्सं वावाइऊण अप्पाणं
मारेस्सामो’ । ‘अहो ! पुण्णा मे पइण्णा, जेण जीविय-संमए वेद-रहस्सं साहेयव्वं, सो य

२१ एसो मे जीविय-संसओ’ चितितेण भणियमुवज्झाएण— ‘जइ एवं, ता सम्मं निसुणेसु—
अहिंसा-लक्खणो सच्चाहिट्ठिओ पर-दवावहरण-नियत्ति-रूवो नवगुत्ती-विसुद्ध-वंभवेराल-
किओ अवहत्थिय-परिग्गहारंभो जिय-राग-दोम-परीसहोवमग्गो दान-सील-तप-भाव-
णाइ-नाणाविह-गुणाणुगओ पच्चक्खाणुमाणाइ-पमाणागओ पुद्वावर-पदत्थाविरुद्धो रायगिहे
चेव सबण्ण-महावीर-पणीओ धम्मो तत्तं’ ति । अवि य—

२२ “नीसेस-गुण-ग्धवियं समत्थ-तेल्लोक-वट्ठियाणंदं ।

मोत्तुं जिणिंद-धम्मं किं किर तत्तं जए अन्नं ? ॥”

तओ भणियं सेज्जंभवेण— ‘को एत्थ पच्चओ ? जहा जिणधम्मो तत्तं ?’ । तेण
भणियं— ‘इमस्स जूयस्म हिट्ठाओ सब-वयणमई भगवओ उमभसामिणो पडिमा जाग-
पूया-छलेण पूइजइ’ । तओ भूमिं खणिऊण दाविया से पडिमा, पणमिया भाव-सारं ।

• तद्वा खाभिऊणोवज्झायं पणमिऊण तस्सेय सवं जागोवगरणं सेस-दवं च दाऊण ।
निग्गओ नियय-गिहाओ । संपत्तो गुणसिलयमुज्जाणं । दिट्ठा ते मुणिणो । अच्छि-
(त्थि)या ते धम्मं । तेहिं पि दाविया स्सरिणो, पणमिया सबहुमाणं । पुव्वदिट्ठि-विहाया
निदिओ संसारो, साहिओ सवित्थरो मुणि-धम्मो । तओ भणियं सिजंभवेण-
'भयवं ! देसु मे दिक्खं, जइ जोग्गो' । 'को अण्णो जोग्गो ?' ति भणंतेण पवाविओ ।
आगम-विहिणा भगवया । सिजंभवेण गहिया दुविहा सिक्खा । सब्बा किं बहुणा ?
जाओ चोइसपुषी । तओ काऊण से मुणि-पत्थिवाभिसेयं कालाणुरूव-संलिहिय-सरीरो
कय-भत्त-परिषाओ नमोकार-परायणो गओ पभवसूरी देवलोगम्मि । सेजंभवायरिओ
वि आयरंतो पंचविहमायारं, परूवंतो संमत्त-मूलं साहु-सावय-धम्मं, बोहिंतो भव-कम-
लायरे, पयासेंतो अट्ठविह-कम्म-विवागं, परूवंतो संसार-निवाण-कारणाणि मिच्छत्त-स-
म्मत्ताईणि, करंतो गच्छ-बुद्धिं, पयासितो तित्थयर-वयणं विहरिउं पयत्तो सगच्छो
ति । इओ य तम्मि सेजंभवे पवइए भणिया से जाया वंसीजणेण- 'किं कीरउ ?
तरुण चिय मुक्का भत्तुणा, ता किंचि अत्थि पोट्टम्मि ?' । तीए भणियं- 'मणागं
लक्खेमि' । कमेण य वड्ढिओ गम्भो । उच्चिय-समए य पव्वया दारयं । कयं जहरिह-
कायवं । बारसमे दिवसे य कयं दारयस्स नामं 'मणगो' ति ।

“जणणीए मणागं ति य गम्भे परिपुच्छियाए संलत्तं ।

तम्हा 'मणाग'नामं गुरुहिं विहिय कुमारस्स ॥”

वड्ढमाणो य जाओ अट्ठवारिसिओ । अण्ण-दियहम्मि पुच्छिया जणणी- 'को
मज्झ जणओ ?' । तीए भणियं- 'तुज्झ बप्पो सेजंभवाहिहाणो पवइओ' । 'अहो !
सुंदरं जायं, जं मे जणओ पवइओ' चिंतितो असाहिऊण जणणीए कमेण वचंतो
पत्तो चंपाए बाहिरुजाणं । आयरिओ वि हु भवियवयाए मज्झण्हस्स समए भिक्खुवा
निग्गएसु-मुणि-गणेषु पत्तो तत्थेव सरीर-चिताए । दिट्ठो स्सरिणा दारओ । समुप्पण्णो
सिणेहो ति ।

“नयणाइं नून जाई-सराइं वियसंति वल्लहं दट्ठुं ।

कमलाणि व रवि-क्कर-बोहियाइं मउलंति वेसंमि ॥”

दारयस्स वि एवं चिय गुरुम्मि सिणेहो संवुट्ठो । तओ पुच्छिओ गुरुणा
'भो ! कत्तो तुमं ?' । तेण भणियं- 'रायगिहाओ' । गुरुणा भणियं- 'कस्स
सुओ ?' । तेण भणियं- 'मज्झसिजंभवस्स, सो किर पवइओ, तयण्णेसणत्थं आगओ
स्सि, जेण से समीवे पवयामि ति, भयवं ! वियाणसि तुमं ?' । 'अवो ! एस मम
सुओ' विभावेंतेण भणिओ गुरुणा- 'सो तुज्झ जणओ मम सरीरभूओ, ता पवयाहि ।
मम समीवे' । दारयण भणियं- 'एवं करेमो' । गओ गुरुणा सह वसहीए, आलोइओ
गुरुहिं दंडय-पुरओ जहा सच्चित्तो पत्तोप्पण्णो । पत्तत्थ-वासरे पवाविओ गुरुणा ।
उबओग-पुव्वयं च जाणिऊण से छम्मासे आउयं चितियं गुरुहिं- 'ता सुय-जलनिहिणो
उज्जरिऊण कालाणुरूवं सुयमेयस्स दायवं, संपत्ते य कारणे नि इइ चोइसपुषी,

- अमावि संजायं कारणं, दसपुत्री पुण पच्छिमो अवस्सं निज्जुह्वा, ता अहं पि निज्जुहामि ।
 ते य दस-अज्झयण-विसेसा निज्जुह्जमाणा वियाले निज्जुह्वा, तेण दसवेयालिजं सि
 सत्थस्स नामं जायं ति । भणियं च परमगुरुहिं ति -

“मणगं पटुच्च सिज्जंभवेण निज्जुहिया दसऽज्झयणा ।

वेयालिया प(य) ठविया तम्हा दसकालियं नाम ॥

आयप्पवायपुव्वा निज्जुह्वा होइ धम्म-पण्णत्ती ।

कम्मप्पवायपुव्वा पिडस्स उ एसणा तिविहा ॥

सच्चप्पवायपुव्वा निज्जुह्वा होइ वक्क-मुद्धीओ ।

अवमेसा निज्जुह्वा नवमस्स उ तइयवत्थुओ ॥

॥ विइओ वि य आएसो गणिपिडगाओ दुवालसंगाओ ।

एयं किर निज्जुह्वा मणगस्स अणुग्गहट्टाए ॥”

तओ छहिं मासेहिं पदिऊण मओ समाहीए मणगो देवलोयं गओ । अवच्च-नेहाओ
 कओ गुरुणा अंसुवाओ ति । अवि य -

“छम्मामेहि अहीयं अज्झयणमिणं तु अज्जमणएणं ।

॥ छम्मासे परियाओ अह काल-गओ समाहीए ॥

आणंद-अंसुवायं कासी सेज्जंभवा तहिं थेरा ।

जसभहस्स य पुच्छा कहणा य वियारणा संघे ॥”

अओ मणइ - अब्वच्छेयत्थं जोगे सीसे पवावेज्ज पभवल्लीवेत्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

॥ सेज्जंभव-पभवाणं निमुणंतो लहइ सामण्णं ॥

॥ पभव-सिज्जंभव-क्खाणयं समत्तं ॥

दब्बाडवी य भावाडवी य दब्बाडवीए दिट्ठंतो ।

धणनाम-सत्थवाहो इयरीए होइ तित्थयरो ॥ ६१

[द्रव्याटवी च भावाटवी च द्रव्याटव्यां दृष्टान्तः ।

॥ धननामा सार्थवाहः, इतरस्यां भवति तीर्थकरः ॥ ६१]

कथमिदम् ? -

— [८५. द्रव्याटव्यां धनसार्थवाह-कथा] —

समत्थ-गुण-विभूसियं वसंतउरं नयरं । तत्थ जियसत्तु राया । दीणाणाह-वच्छलो

संपत्त-तिवग्ग-सुहो परोवयाग-निरओ बंधव-कुसुयागर-ससी धणो नाम सत्थवाहो । स्ते

॥ देसंतरं गंतुकामो पाडहियं मणइ - ‘भइ ! उग्घोसेसु तिय-चउकाईसु, ‘जो धणेण सह

वच्चइ, तस्स इमओ गमाओ जाव इट्ठपुरं, एयम्मि अंतरे असणाइणा अवक्खणं काहि’

॥ चि । एयं सोऊण पयड्डा अणेमे समण-वंमण-वणियाइणो । ताणं च मिल्लियाणं पंथस्स मुण-दोसे सत्थाहो कहिउमादत्तो - 'इह खलु देवाणुप्पिया ! इड्डपुरस्स दोस्सि मग्गा वञ्चंति; एगो उज्जुओ, [बीओ] कुडिलो । इमिणा य मणागं सुहेण गम्मइ, बहुणा कालेण इच्छियं पुरं पाविजइ; अवसाणे य सो वि उज्जुगं-समोयरइ । पढमेण पुण सिग्गं गम्मइ, किं तु किलेसेण; जेण सो अञ्चंत-विममो सण्हो य । तत्थ पत्थारे, चेव दोस्सि महाघोरा वग्घ-सिंघा निवसंति, ते अभिक्खणमुवहविति, मग्ग-ट्टियाप्प य न पमवंति, अवसाणं च जाव अणुवड्डंति । रुक्खा य एत्थ एगे मणोहरा, तेसिं छायासु वि न बीसमियव्वं, मारण-पिया खु सा छाया । परिसडिय-पंडु-पत्ताणं पुण अहो मुहुत्तगं बीसमियव्वं ति । मणोहर-रूव-धारिणो महुर-वयणा य एत्थ मग्गे तड-ट्टिया बहवे पुरिसा बाहरंति, तेसिं वयणं न सोयव्वं । सत्थिया य खणं पि न मोचव्व । ॥ जेणेगाणिणो नियमा भयं । दुरंतो य थेवो दवग्गी अप्पमत्तेहिं ओल्हवियव्वो । अणोल्हविज्जमाणो नियमा डहइ । पुणो य दुग्गु व पव्वओ उवउत्तेहिं लंघेयव्वो । अलंघणे नियमा मरिजइ । पुणो महई अइगुविला गहव्वरा वंम-कुडंगी लंघियव्वा, तत्थ ट्टियाणं बहवे दोसा । तओ लहुगो खड्डलगो, तस्स समीवे मणोरहो नाम वंमणो निव्वं सभिहिओ चिड्डइ । सो भणइ - 'इमं खंडं(खड्डं) मणागं पूरेह', तव्वयणं न सोयव्वं, सो पूरिजमाणो महल्लयरो भवइ । पंथाओ य चलिभज्जिजइ । फलाणि य एत्थ दिव्वाणि पंच-प्पगाराणि नयणाणं सुहंकराणि किंपाग-रुक्खाणं न पेच्छियव्वणि, न मोचव्वणि; जेण मरणंतियाणि ताणि । बावीसई तेणं इत्थ घोरा महाकराला पिसाया खणं खणमभि-इवंति, ते वि न गणेयव्व । भत्त-पाणं च नत्थि, विभाग-लद्धं विरसं थेवं च । अप्पचाणं च न कायव्वं । राईए वि जाम-दुगं गंतव्वं । एवं च गच्छंतेहिं देवाणुप्पिया ! स्खिप्पमेव ॥ अडवी लंघिजइ । लंघिऊण य तमेगंत-दोगच्चाइ-वज्जियं पसत्थं सिवपुरं पाविजइ । तत्थ य न हवंति पुणो किलेसाइणो । इमं निसामिऊण के वि तेण य सह पयड्डा, उज्जुगेण पहाविया, अण्णे पुण इयरेण । तओ सत्थाहो पसत्थ-वासरे प्हाओ य विलित्तालंकिओ त्कालाणुरूव-निव्वत्तियासेस-पत्थाण-मंगलोवयारो उच्चलियोऽणुगम्म-माणो अणेगेहिं लोगेहिं ति । अवि य -

“दानं दितो वच्चइ महागइदो व वणय-भमराणं ।

आणंदिय-जियलोओ महाबलो एस सत्थाहो ॥”

वञ्चंतो य आलिहइ सिल्लइसु पंथस्स दोस-गुण-पिसुणगाणि अक्खराणि, लिहइ 'एत्थियं गयं, इत्थियं सेसं' ति । एवं च तस्स जे निदोस-वट्ठि(ट्टि)या, ते तेणेव समं अचिरेण तं पुरं पत्ता । जे वि लिहियाणुसारेण सम्मं गच्छंति, ते वि पावेंति । जे ण वड्डिया, न वड्डंति, छायाइ पडिसेविणो ते ण पत्ता, ण पावेंति । एस दव्वड्डी-वेसग-डिड्डत्ते ।

इव्वणिं [८६] आवाडवी-देस-दिट्ठंतो जोइजइ - सत्थवाह-वाणीओ नित्थयरो । चोक्का-थाप्पीवा धम्मकइ । कप्पट्टिय-समाया जंतुणो, अडवी-सरिओ संससे । उज्जुगो साहु-मग्गो, वंको सावग-पंथो । पप्प-पुर-थाणीओ मोक्खो । वग्घ-सिंघ-लुक्का ॥

* राग-दोसा, मणोहर-च्छाया-थाणीयाओ इत्थि-पसु-पंडग-संसत्ताओ^१ वसहीओ । परिस-
डिया-सरिसाओ निरवजा वसहीओ । मग्ग-तड-द्विय-हकारणपुरिस-सरिसा पासंत्थाइणो
अकल्लाणमित्ति ति । अवि य-

“पास्तथो ओसण्णो होइ कुसीलो तेहेव संतत्तो ।

अहल्लंदो वि य एते अवंदणिज्जा जिणमयम्मि ॥”

सत्थिग-सरिसा साहुणो ति ।

“असहाइ-सहायत्तं करिति मे संजमं करैतस्स ।

एतेण कारणेणं नमामि हं सब्ब-साहुणं ॥”

दवग्गि-सरिसो कोहो । पव्वय-उवमो माणो । वंस-कुडंगि-सरिसा माया । खड्डोलग-

“सरिसो मणोरहाहिद्विओ लोहो, सो य पूरिअमाणो वित्थरइ ति ।

“जहा लामो तहा लोभो लामा लोभो य वट्ट-पवक्खु^२इ ।

दोमास-कयं कज्जं कोडीए वि न निट्ठियं ॥”

फल-संकासा विसया । पिसायाणुकारिणो बावीसं परीसहा । भत्त-पाणाणि एसणि-
आणि^३ । अ(णिच्च)-पयाणग-सरिसो ‘णिच्चुअमो, रयणि-जाम-दुगं सज्झाओ, पुर-पत्ताणं

“च मोक्ख-सुहं ति ।

“नवि अत्थि माणुसाणं तं सुक्खं नवि य सब्बदेवाणं ।

जं सिद्धाणं सोक्खं अन्वावाहमुवगयाणं ॥”

लिहिय-क्खराण सरिसं सुचं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुमारेण साहियं चरियं ।

“धणसत्थाह-जिणाणं निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥

॥ धण जिण-क्खाणयं^४ समत्तं ॥

एकेण वि मुणि-वयणेण केई बुज्झंति इंदनागो व ।

अच्चे पुण बहुएहिं वि न बंभदत्तो व नरनाहो ॥ ६२

[एकेनापि मुनिवचनेन केचन बुध्यन्ते इन्द्रनागवत् ।

“अन्ये पुनर्बहुभिरपि न ब्रह्मदत्तवज्ररनाथः ॥ ६२]

— [८७. बोधे इन्द्रनाग-कथा] —

कथमिदम् ?

वसंतउरं नयरं । तत्थ इम्म-कुलमेकं मारिणा समुच्छाइयं । एगं दारयं इंदनागा-
हिहाणं मोत्तण मेहं च लोणेण भिदेहिं चइयं । सो वि दारओ कह कह वि मंडल-

“विवरेण नीहरिओ । इम्म सुओ त्ति काऊण अणुकंपाए जीवाविओ लोणेहिं । पण्डु-
रोणेण य चित्तियमणेणं ति । अवि य-

“नवि दङ्कु(ङं) बाहिति मम दारिद्रार्हणि तिब्ब-दुक्खाणि ।
निअ-वास-परिभवो जह नरयाणल-विन्ममो दूरं ॥”

अण्ण-दियहम्मि पयड्डो सिद्धत्थ-सत्थवाहेण सह रायगिहं ति ।

“गणिमं धरिमं मेयं पारिच्छं एवमाहयं मंडं ।

चेत्तूणं लाहट्टी जो वच्चह अण्णदेसम्मि ॥

निव-सम्मओ बहुमओ दीणाणाहाण वच्छलो लोए ।

सो सत्थवाहनमं घणु व लोए समुवहइ ॥”

तओ करैतो परत्थ-संपाडणं, निरुवंतो सुहिय-दुहिए, वड्डैतो महाणुभावत्तणं गंतुं पयत्तो । इन्द्रनागो वि अबत्त-वेसधारी गओ से आवासे भिक्खाए । दवाविओ वय-गुल-सारो पिंडो चि । अवि य-

“वड्डिय-नयणाणंदो स-सुयंधो नेह-संगओ महुरो ।

पियकामिणि-देहो विव संपत्तो तेण सो पिंडो ॥”

तदुवओगेण य पत्तो तइय-वासरे । सत्थाहेण चितियं-नूणमेगंतरियाओ जेमेइ, तेण कल्लं न आगओ । तओ अचंत-नेहावगाढो दवाविओ पुणो वि पिंडो । तदुव-ओगेण य छट्टोववासो पत्तो से वसहिं । ‘अहो ! महाणुभावो एस तवस्सी’ भाव-सारं ॥ पणमिऊण पडिलाभिओ विचित्ताहारेण । तदुवओगेण य पत्तो चउत्थ-दिवसाओ । एवं जाव मासखमगो जाओ । तओ भणिओ सत्थवाहेण-‘जाव पुरं न पत्तो, ताव मम गेहाओ नण्णत्थ भिक्खट्ठा गंतवं’ । कमेण य पत्तो रायगिहं । कराविओ नियय-चरासत्ते मदो सत्थवाहेण । तओ मुंडाविऊण सीसं नियंसियाणि कासाय-वत्थाणि । जाओ लोय-विक्खाओ । जणवओ य परम-भत्तीए अण्ण-पाण-वत्थोसहाईहिं उवयारि-॥ उमावत्तो । जहिवसं च पारेइ, तहिवसं सबो वि लोगो गहियाहारो दुवार-ड्डिओ पडि-बालैतो चिड्डइ । एकस्स भोयणे गहिए सेता(सा) नियचंति । अओ सेस-लोग-जाणणत्थं भोयणे गहिए मेरी वादिजइ, सोऊण से सई लोगा नियचंति । एवं वचंते काले, अण्णया समुप्पण्ण-केवलनाणो चोइस-समण-सहस्साणुगम्ममाणो समोसरिओ शुणसिलए उजाणे वद्धमाणसामी । कयं देवेहिं समोसरणं । वद्धाविओ सेणिओ ॥ तित्थगरामणेण य निउत्त-पुरिसेहिं । समुप्पण्ण-हरिसेण य दवावियं तेण महादार्णं । पयड्डो महाविच्छेणं भगवओ वंदण-वड्डियाए । पत्तो समोसरणं । वंदिओ अणाचि-कल्लणीयमाणंद-सुहमणुहवंतेण तित्थयरो सहाभया[रु]एहिं । अवि य-

“तं किं पि अण्ण-समं सोक्खं तस्सासि जिण्वरे विट्ठे ।

जं कहिऊण न तीरइ सारिच्छं निरुवम-सुहेण ॥”

तेलोक-दिवायरेण वि समादत्ता सजल-जलहराणुकारिणीए सब-सत्त-निय-निय-भा-सा-परिणाम-परिणामिणीए आणंदिय-तिलुकाए वाणीए धम्मकहा । परुवियाणि असार-संसार-निबंधणाणि मिच्छत्ताविरइ-पमाय-कसाय-जोगाईणि । दावियाणि य मोक्ख-कारणाणि य सम्मत्त-नाण-चरणाणि । तओ मुणिय-जहड्डिय-संसारसाररूपा आया

- के वि मुणिणो, अवरे मावया । पूराए पढम-पोरिसीए देव-संहिय-नरिंदाइएहिं महा-
विच्छेदणं पवेसिओ पुव्व-दुवारेण बली । कयं पयाहिणं विरइत्तं भगवओ पुरओ ।
तओ उट्ठिओ भगवं ति ।

“बलि-पविसणम्मि काले पुव्व-दारेण ठाइ परिकहणा ।

तिगुणं पुरओ पाडण तस्सद्धमवडियं देवा ॥

अद्धदं अहिवइणो अवसेसं होइ पायय-जणस्स ।

सव्वामय-प्पसमणी कुप्पइ नण्णो य छम्मासे ॥”

तओ दुइय पोरुसीए समादत्ता गणहरेण कह चि ।

“राओवणीय-सीहासणम्मि निविट्ठो य पायपीढे वा ।

जेट्ठो अण्णयो वा गणहारी कहेइ विइयाए ॥

संस्वार्तेति वि भवे माहइ जं वा पुं पं ओ उ पुच्छेज्जा ।

न य णमणाइसेसी वियाणई एम छउमत्थो ॥”

- दुइय-पोरुसीए उट्ठिओ लोओ [सोउं] । गया लोगा जहागयं । मज्झण्ह-समए य
भिक्खट्ठा मुणिणो पविसमाणा निवारिया तित्थयरेण — ‘संपहमणेसणाइ वट्ठइ’ ।
“पट्टविओ य बीरेण गोयमो — ‘भणसु इंदनागं जह — ‘भोऽणेगपिंडिया ! एगपिंडिओ
दट्ठुमिच्छइ’ । गोयमेण भणिओ चित्तिउमादत्तो — ‘कहमणेगपिंडिओ ? , जो एगं पिंडं
णिण्हामि; अणेग-पिंडिया एते, जे अणेग-पिंडेहिंतो गेण्हंति’ । समुवसंत-कीवेण थ
चित्तिथमणेण — ‘अवो ! उवसंत-वेमायारा एए नण्णहा जंपंति, ता किमेयं ?’ । सम्मं
भावितेण नायं — ‘नूणं होमि अणेगपिंडिओ, जो सबनयरे पाणाइयं करावेमि । एते पुण
“अकपाकारिय-विसुद्धाहार-भोइणो, ता एए एगपिंडिया’ एवं भावेंतस्म समुप्पण्णं जाई-
सरणं, सुमरिओ पुव्व-भवो, जाओ पत्तेयबुद्धमहरिसी अज्झयणं भासइ । इंदनागेणं
अरहया वुत्तं । कालंतरेण पत्तो नेव्वाणं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण इंदनागस्म ।

सिद्धं विसिद्धचरियं वियरंतो लहउ सोक्खाइं ॥

- “ ॥ इंदनाग-क्खवाणयं समत्तं ॥

[८८] बंभदत्त-क्खवाणयं जहोवएसमाला-विवरणे तथा दट्ठवं, नवरं बोहिंतस्स वि
चिचस्स न पडिबुट्ठो चि ।

जावय-मेत्तं भणिओ तावय-मेत्तं च कुणइ जो पुरिसो ।

अणवेक्खिऊण सेसं गामेय-समो न सो जुग्गो ॥ ६३

- “ [यावन्मात्रं भणितस्तावन्मात्रं च करोति यः पुरुषः ।

अनपेक्ष्य शेषं ग्रामेयक-समो नासौ योग्यः ॥ ६३]

— [८९. अयोग्ये ग्रामेयक-कथा] —

एगस्स राय-सेवयस्स भौरिया तम्मि मए दारयं घेत्तण 'सुहेण इंधणाईणि वहं' ति भावंती गया गामंतरं । संपत्त-जोवणेण य पुच्छिया तणयेण—'भम ताओ कहां जीवंतो ?' । तीए भणियं—'ओलग्गाए' । तेण भणियं—'अहं पि ओलग्गामि' । तीए भणियं—'न तुमं जाणसि' । तेण भणियं—'सिक्खवेसु' । तीए भणियं—'वच्छ ! ता पढमं दूराओ दट्ठण माणणिअं महया सहेण जोहारो कीरइ' । 'एवं' ति पडिवज्जिऊण पयट्ठो रायगिहं । अंतराले य मिग-वहणत्थं चाहेडिए निलुक्के दट्ठण कओ महया सहेण जोहारो । पलाणा मया । अंबाडिऊण सम्भावे सिट्ठे मुक्को, सिक्खाविओ य अणुक्काए तेहिं—'एरिसं दट्ठण निलुक्कतेहिं सणियं सणियं आगम्मइ' । अन्नत्थ दिट्ठा चोरा जाणणत्थं दिण्ण-थाणया थोवया निलुक्को आगच्छंतो दट्ठु चोरु चि काऊण बड्ठो, सम्भावे य ॥ कहिए मुक्को । एरिसं दट्ठण 'खारो पडउ' चि वुच्चइ । अण्णत्थ पुण्णादे हल-वाहणुज्जु-याणं मज्जे भणियमणेण—'खारो एत्थ पडउ' । तत्थ वि ताडिऊण सम्भावे पिसुणिए मुक्को, सिक्खविओ य, एरिसे इमं वुच्चइ—'सगडाणि मे भरिजंतु' । अण्णत्थ दिट्ठं मडयं नीणिजंतं, भणियं च णेण—'अणेगाणि सगडाणि मय-माणुसाणं भरेह' । तत्थ वि तह चेव हंतूण मोत्तूण सिक्खविओ, एरिसं दट्ठण इमं भण्णइ—'अच्चंत-विओगो ॥ मे भवउ एयारिसेण' । पुणो पत्तो वारिज्जए लग्ग-वेलाए । भणियं च णेण—'अच्चंत-विओगो मे भवउ' । तत्थ वि तह चिय मुक्को सिक्खविओ य—'एयं सासयं ति भवउ' चि भण्णइ । अण्णत्थ दिट्ठो निवल(ि गडि)ओ ठक्क(क)रो । भणियं च णेण—'सासयमेयं भवउ' । तत्थ वि अंबाडिऊण सिक्खविओ, एरिसं दट्ठण 'एताओ लहुं मुच्चसु' चि वुच्चइ । अन्नत्थ दुन्नि जुवाणए प(पि)त्तिं करंते दट्ठण भणियमणेण—'एयाओ लहु ॥ विओज्जुहो' चि । एवं च अणेगाणि एवंविहाणि करंति । ठिओ जर-ठक्कुरस्स ओलग्गओ । अण्ण-दियहम्मि भणिओ से जायाए—'वाहरसु भत्तारं, जहा उण्हो वि केयारिसो अंबक्खलओ, सीयलीहूओ पुण असुंदरयरो भविस्सइ । तओ परिसा-मज्जे महया सहेण एवं चिय वाहरिओ, लजायमाणो पत्तो गेहं ठक्कुरो । अंबाडिऊण सिक्खविओ—'एरिसे कजे जहा-अवसरं सणियं कहिज्जइ' । अण्ण-दियहम्मि पलिचे ॥ गेहे पडुविओ ठक्कुरस्स वाहरणत्थं । जहा-अवसरं कण्ण-मूले सिट्ठं जहा—'पलित्तं गेहं' । गओ तत्थ दिट्ठं दट्ठुं । तत्थ वि अंबाडिऊण भणिओ—'धूमं गेहाओ नहीरंतं दट्ठण तओ सयमेव तत्थ छारो धूली उदगाइयं च खिप्पइ' । अण्ण-दियहम्मि अप्पाणयं धूवंतस्स निग्गओ धूमो, तओ से उवरि पक्खित्तो सह नीरेणं ति ।

ता जो एयारिसो अन्नो वि, न सो घेत्तवो चि ।

॥ गामेह्वय-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

कय-पावो वि मणूसो मरणे संपत्त-जिण-नमोक्कारो ।

खविऊण पावकम्मं होइ सुरो मिठपुरिसो व ॥ ६४

[कृतपापोऽपि मनुष्यो मरणे सम्प्राप्तजिन-नमस्कारः ।

क्षपयित्वा पापकर्म भवति सुरो मेष्ठपुरुषवत् ॥ ६४]

कथानकं प्रागुक्तम् ॥

अनिरूविऊण सम्मं जो कायबेसु वट्टए पुरिसो ।

सो उदयणो व बज्झइ कारिमहत्थि-ट्टिय-नरेहिं ॥ ६५

[अनिरूप्य सम्यग् यः कर्तव्येषु वर्तते पुरुषः ।

स उदयन इव बध्यते कारि(कृत्रि)महस्तिस्थितनरैः ॥ ६५]

— [९०. अनिरूपितकर्तव्ये उदयन-कथा] —

जहा बासवदत्ताए गंधव-गहण-निमित्तं पजोएण अरण्णे हत्थिणो गेण्हितो किञ्चिक्किम-
मय-करि-मज्झ-ट्टिय-पुरिसेहिं उदयणो गहिओ । जहा य बासवदत्ताए सह घडणा
जाय ति । सो तीए दिट्ठो बम्महो व, तेण वि रइ व सा दिट्ठा । अण्णोण-जाय-हरिसं
आवडियं ताण रह-सोक्खं । जहा य जोगंधरायणेण पडण्णा कया—

“यदि तां चैव तां चैव तां चैवायतलोचनाम् ।

न हरामि नृपस्यार्थे नाहं योगन्धरायणः ॥”

जहा य बासवदत्तं हरंतेण पडियं—

“एष प्रयाति सार्धः काञ्चनमाला वसन्तकञ्चैव ।

भद्रवती घोषवती वासवदत्ता उदयनश्च ॥”

“एवं सबं सवित्थरं रिसि चरिया(ए) उवएसमाला-विवरणे य भणियं ति ।

॥ उदयन-कथाणयं 'समत्तं ॥

पर-तित्थिय-मज्झ-गओ साहू नाऊण अप्पणो निदं ।

पर-लिंगं चिय गिण्हइ बोडिय-मज्झ-ट्टिय-मुणि व ॥ ६६

[परतीर्थिकमध्यगतः साधुर्ज्ञात्वाऽऽत्मनो निन्दाम् ।

परलिङ्गमेव गृह्णाति बोदिकमध्यस्थितमुनिवत् ॥ ६६]

— [९१. समयज्ञ-साधु-कथा] —

अत्थि सिरिलाडदेस-चूडामणिभूयं अणेग-दिब-च्छेरयाणुगयं सडलियावि-
हार-हिट्टिय-सण्णिहिय-पाडिहेर-मुणिसुवयतित्थयर-पडिमा-विभूसियं भरुयच्छं नाम
महानयरं ति ।

“पुब-भव-सडलियाए सिंघल-दुहियाए कारियं उत्थ ।

तुंगं जिणाण भवणं नामेणं सुदंसणाए ति ॥”

- तओ नंदणाहिहाणो साहू कारणांतरेण पट्टविओ गुरुणा दक्खिणावहं । एगागी वच्चंतो यं पओसे पत्तो एलुउरं । पविट्ठो दिगंबर-वसहीए । दिण्णो उवरओ, पविट्ठो तत्थ । बोलीणे य लोगे पसुत्ते साहुम्मि निच्छुद्धा गणिया, ठहयं दुवारं । उट्टुविऊण य साहुं भणियमणाए—‘रमसु ममं’ ति । अवि य—

“अंजसु ममं जहिच्छं अलाहि एतेण वय-विसेसेणं ।

न य कोइ विसं गिण्हइ अमयं सुत्तूण बालो वि ॥”

तओ अदाविय-वियारेण भणियं साहुणा—‘सुंदरि ! सुंदरं संलत्तं, वंचिओ भिह एत्तिंयं कालं पच्चक्खोवलद्धाओ विमय-मुहाओ; ता जाव मंत-पुरस्सरं इमं वेसं उज्झामि, तओ करेमि ममीहिंयं । वसीभूओ एमो त्ति भावंती पसुत्ता गणिया । तेण वि दीवय-सिहाए दड्डं मवमुवगरणं । जाओ दिगंबरो । पभाया रयणी । बाहरिया ॥ नागरया ‘एत्थ सेयवडो वेसं घेतण पसुत्तो नालिओ, तं पेच्छह’ भणंतेहिं उग्घाडिओ उवरगो खवणगेहिं; जाव दिट्ठो वेसाए खंध-लग्गो निउत्त खमणगो । तओ मिलिया दिगंबरा खिसिया लीगेणं ति ।

“सुद्ध-महावम्मि जण जो दोसं देइ पडइ तस्सेव ।

गुंडिज्जइ नणु सो च्चिय जो धूळि खिवइ दस्स ॥”

अओ भण्ह—जहा तेण साहुणा पवयण-खिमा पर-वेसं काऊणावणीया, एवं कायवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं जइणो चरियं समासओ भणियं ।

निसुणंतो होइ नरो गीयत्थो सब-कजेसु ॥

[॥ जइ-कम्भाणं समत्तं ॥]

इह लोगम्मि वि बंधं लहंति परदारिणो न संदेहो ।

जह पज्जोओ बद्धो इत्थी-लोभाउ अभएण ॥ ६७

[इह लोकेऽपि बन्धं लभन्ते पारदारिणो न सन्देहः ।

यथा प्रद्योतो बद्धः स्त्रीलोभाद्भयेन ॥ ६७]

[९२] जहा वेसित्थियाहिं अवलोभिऊण अभएण पज्जोओ बद्धो, रायगिहं नेऊण पुणो ॥ उज्जेणी-सीहासणे निवेसिओ तहोवएसमालाए रिसि-चरिएसु सवित्थरं भणियं ति ।

निय-सात्त पयडिज्जसु सुंदरमियरं व संघ-गुरु-कज्जे ।

विण्हुकुमारो व्व मुणी न दोस-वत्तव्वयमुवेइ ॥ ६८

[निजशक्तिं प्रकटयेत् सुन्दरामितरां वा सह-गुरुकार्ये ।

विष्णुकुमार इव मुनिर्न दोषवक्तव्यतामुपैति ॥ ६८]

• सुन्दरां निरवद्याम्, इतरां सावद्याम् । कथमिदम् ?—

— [९३. सह-गुरुकार्ये शक्तिप्रकटने विष्णुकुमार-कथा] —

- अथ निरंतर-बहुविह-णाणाविह-नयर-गाम-सोद्विहो ।
 सोहा-निजिय-पंकय-मयलंलण-जुवह-वयणिहो ॥
 वय-निवह-निरंतर-संचरंत-देकंत-दरिय-वरवसभो ।
 वर-वसह-द्विय-पामर-लीला-परितुलिय-हर-गमणो ॥
 गमणायाम-वियंभिय-दीहर-मुह-साम-सुदिय-गोवि-यणो ।
 गोवियण-गीय-मणहर-संदाणिय-दिट्ट-हरिण-उलो ॥
 हरि-नउल परिकम-लडह-सुहड-पायडिय-पयड-माहप्पो ।
 माहप्प-निमण्ण-महानरिंद-रेहंत पय-कमलो ॥
 कमलायर-कमल-विसिट्ट(मट्ट)-माण-पटिलग्ग-भभिर-भमर-उलो ।
 भमर-उल-पक्ख-मणहर-झंकारुप्पिच्छ-कीर-उलो ॥
 कीर-उल-निरंतर-संचरंत लुप्पंत-मालि-कण-सोहो ।
 सालि-कण-सोह-निवडिय-रेहंत-सेम महिवेडो ॥
 महिवेड-वियड-पायड-सदंत-धवलहर-संकुल-मसोहो ।
 सोहा-निजिय-भवणो रेहड कुरु-जणवओ दूरं ॥
 उसहस्स पयावहणो सुयस्स नामेण कुरुनरिंदस्स ।
 लोयम्मि सुप्पसिद्धो कुरु त्ति जय-पायडो देसो ॥

- तत्थ य विणिजियासेस-विमयं महागुणि-माणसं पिव हत्थिणाउरं नयरं । जं च,
 सुरवह-देहं पिव वित्थारिय-नित्त-निरंतरं, विवुहाहिद्वियं च; चंदबिबं पिव मणहरं,
 कलाहिरामं च । कुलवह-जोवणं पिव गुरक्खियं, पत्थणिजं च । अवि य —
 लडह-विलासिणि-सालत्त-चलण-निहित्त-जाय-वर-सोहा ।
 कंकेलि-पल्लवा इव रायपहा जम्मि रेहंति ॥
 णाणाविह-रयण-समुच्छलंत-किरणोह-रंजियावयवा ।
 दीसंति जत्थ रविणो किरणा तियसिंदु(द)धणु-सरिसा ॥
 सो इंदनील-सामल-पामाए पेच्छिऊण साणंदं ।
 नच्च मयूर-विंदं वेलवियं जलपसंकाए ॥
 गजंजुर-बेलविया रवि-रह-तुरया खणं निसीयंति ।
 सरगय-पासाय-समुच्छलंत-उद्धट्टिय-करेसु ॥
 निम्महिय-सुरहि-परिमल-सुहकंसासाय-गरुय-माहप्पो ।
 कामि व जत्थ सणियं पवियंभइ मारओ दूरं ॥
 अह नवर तत्थ दोसो निवट्टियासेस-दोस-निवहम्मि ।
 अवहत्थिय-मज्जाया रिउणो विलसंति सम-कालं ॥
 तत्थ वियंभिय-पडिबक्ख-मत्त-मारंग-कुंम-णिहलणो ।
 पणइयण-पूरियासो रामा पणम(हु)क्खरो नाम ॥

• जो य, दिवसग्रंथो व अणुवत्तिय-मित्त-मंडलो भुवणभुव इंदफलानिवहो व
समुब्बुद्ध-महि-वेदो, कमलाग्रो व जयलच्छि-गमहिद्धिओ त्ति । अवि य—

निवावेति गुण चिय सयलं महिमंडलं जए पयडा ।

एमेव य पडिवन्नं मियंक-किरणेहिं महिवेदं ॥

अह पाव-विलसियं दणुयनाह-हिययं व पुरिमसीहस्स ।

जस-पञ्चारेहिं ददं नक्केहिं व दूर-विणिमिन्नं ॥

तस्स य राइणो सयलंतेउर-प्पहाणा जालाभिहाणा पिययमा । जा य, उज्जाण-दी-
हिया विव विसट्ट-कंदोड-नयण-रेहिरा, कुरुवइ-सेणावइ व सण्हिय-कण्णाहरणा,
हेमंतसिरी विव रो(रे)हंत-तिलया, सिसिर-लच्छी विव वियसिय-कुंद-दसण त्ति ।

अवि य—चदस्स चंदिमा विव अहवा परिगलइ सा वि गोसम्मि ।

एमा उण नरयइणो न गलइ छाहि व तहियइं ॥

मयणारिणो व गोरी अहवा परिवमइ सा वि देहद्वे ।

एसा पुण निय-पइणो निवसइ सवम्मि देहम्मि ॥

एवं च राइणो तीए सह जम्मंतर-ममत्तिथ(जि)य-पुण्णाणुभाव-जणियं बहुजण-पक्खं-
णिजं तिवग्ग-मारं जीयलोग-मुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अण्णया उच्छं-
य-ययं सीहं दडूण पडिबुद्धा जाल त्ति । अवि य—

खंध-ट्टिय-पंजर-केमरोह-मुह-कुहर-भासुरं धवलं ।

तडि-वडिय-सरय-नीरावहं व पुलएइ मयनाहं ॥

साहियं पय(इ)णो । तेणावि मुणिय-सत्थाणुसारेणानि(नं)दिया पहाण-पुत्त-जम्मेण ।
अक्(वि)माणिय-डोहला य संपुण्ण-समए पसूया देवकुमारोवमं दारयं । वद्धाविओ राया
पियंकरियाए चेडीए । दिण्णं से पारिओसियं । पइट्टियं दारयस्स नामं विण्डुकुमारो ।
वड्ढिओ देहोवच्चएणं, कला-कलावेण य । संपत्तो सयल-जण-सलाहणिजं जोवणं हि ।

अवि य—जयलच्छि-परिग्गहिओ पय-मग्ग-फुरंत-मीण-संसउलो ।

कमलायर-सारिच्छो रेहइ कुमरो ग्घविं(ट्टमिं)दु व ॥

जस्स य, कुडिला चिहुरा, ण सहावा; वित्थरियं वच्छत्थलं, न कडुवं मणियं;
तकुओ मज्झदेसो, न हीण-विलासो; मयरद्वय-धणु-कुडिलाओ मग्गहाओ, न कुट्ठीओ;
अइवीहसः झुया-दंडा, न वेराणुबंधा; परिच्चाओ समज्जिय-विहवस्स, न चरियस्स; अर्ध-
परिच्चाओ कलाओ, न मायाओ; पायडाणि बुहजण-पसंसणिजाणि गुण-विजाणि,
न चारपुरिस-जंपियाइं; मंगुरा दइया-पणयकलह-कोवा, न महासेण-जोह त्ति ।

अवि य—जल-संसग्गि-वियंभिय-कमलाण व दुज्जाण भुह-सोहं ।

विमला वि दु जस्स कहा मियंक जोण्ह व मइलेइ ॥

पायड-गुणाईं दूरं सहियय-जण-जणिय-हसिय-तोसाईं ।
 चरियाईं व जस्स सुभासियाईं घेपंति लोएहिं ॥
 निट्टविय-सयल-दोसा पयासियासेम-पयड-परमत्था ।
 पसरंति जस्स दूरं कवाबंधा रवि-कर व ॥

१ कालंतरेण य पुणो वि पसूया चोदम-महासुमिणय-पिसुणियं जाला सुरकुमर-संकासं
 दारयं । कयं महावद्वावणयं । पइट्ठियं से नामं महापउमो त्ति ।

सो देव-परिग्गहिओ वडुंतो तत्थ जुवणं पत्तो ।
 निय-कर-पडिवन्न-धरो उदयत्थो दिगहनाहो व ॥
 भमिउ द्यायाए दढं स्रहव-पुरिसो व दूरमवगूढो ।
 पायड-गुणावलीए दयाए व सुकय-पुण्णो व ॥
 सुविसुद्धाए जराए धवरा(ला) चिहुर व जस्म कीरंति ।
 कव-कहाए पुरिमा अण्णाण-कलंक-कसिणा वि ॥

अण्णया अणेग-सीम-परिवारो समोमरिओ बाहिरुज्जाणे मुवयाहिणामो महासुणी ।
 जो य, भूसरणं तव-सिरीए, निलओ विरागयाए, कण्णाहरणं नाणलच्छीए, कुलमंदिरं
 ॥ खंतीए, निवासो दयाए, जलनिही गुण-रयण-वैभूईए, पुण्णखित्तं अपरिग्गहियाए त्ति ।

अवि य — ससुक्खाय-सल्लो महामोहम(मे)ल्लो । गुणाणं सुपल्लो सुणीणं महल्लो ॥
 तओ सरिसयरो संपत्तो राया सह विण्हुकुमार-महापउमेहिं । पत्ता नागरया ।
 भगवया वि समाढत्ता धम्मकह त्ति ।

“धम्माउ चिय जम्हा अन्धाईया हवंति पुरिसत्था ।

२१ ता सो चिय कायवो विसेमओ मोक्ख-कामेहिं ॥”

जेण देवाणुप्पिया ! असारो संमारो, दारुणा नग्गा; अट्टद्विसहाओ तेसु चियणाओ,
 विचित्ता कम्म-परिण[ई]ओ, ममुच्छलंति रागाहणो, अणवट्ठियं मणं, चंचला इंदिय-
 तुरंगमा, किंपागफलोपमा विमया, दारुणो पिय-विप्पओगो, दुरंतो वम्महो, नरय-
 सोवाण-भूयाओ इत्थीओ, अमासयं जीवियं, ममामण्णं मरणं, वंचणा-परा पाणिणो,
 २२ कसायानल-संततं जगं, अमुंदरो घर-वामो, न सुलहं मणुयत्तं, दुल्लहा धम्म-पडिवत्ती,
 बहुविग्गं दियहं, चंचला रिद्धी, सुविणोवमं पेमं, दुल्लहा आरियखेत्ताई-संपया,
 मिच्छत्त-मूढो जणो, दारुणमण्णाणं, निदिओ पमाओ, परिहायंति भावा, थेणीहोति
 आगयाई, अप्प-विरियाओ ओसहीओ, काम-भोगाउरा लोगा, सबहा, किं बहुणा ? न
 मोक्ख-सोक्खाहिंतो अण्णं सुहमत्थि त्ति । अवि य—

“नारय-तिरिय-नरामर-गईसु नीसेस-दुक्ख-तवियाण ।

मोच्चूण सिद्धि-वसहिं त्रियाण सरणं न पेच्छामि ॥”

तओ हियय-ट्ठिय-चित्त-परिणामेण विण्णत्तो गुरू पउसुत्तराइणा — ‘भयवं ! जाव
 विण्हुकुमारं रजे अहिसिंचामि, ताव मे पाय-मूले सफलीकरेमि करि-कण-चंचलं
 मणुयत्तं पवजाणुद्धाणेण । भगवया भणियं — ‘देवाणुप्पिया ! । कायवमिणमो

• भवसत्ताण, ता मा पडिवंधं कुणसु' । पुणो वि पणमिऊण गुरुं पविट्ठो नयरिं ।
वाहरिया मंतिणो, सह पट्ठण-परिग्रहेण विष्णुकुमारो य- 'भो भो ! निसुयं चिय
तुम्मेहिं संसारसारत्तणं । वंचिओ हं एत्तियं कालं, जं सामण्णं नाणुट्ठियं, ता संपयं
विष्णुकुमारं रजे अहिंसिचिय गिण्हामि पवज्जं' । तओ विण्णत्तं कुमारेण- 'ताय !
अलमिमेहिं किंपागोवमेहिं भोगेहिं, तुह चरियमेवाणुचरिस्सामो' । तओ जाणिऊण से
निच्छयं वाहरिओ महापउमो- 'पुत्त ! पडिअज्जसु रज्जं, जेण पवयामो' । तेण भणियं-
'तायमेवाणुचरिस्सामो, अहिमिंचसु विष्णुकुमारं, जेण से भिच्चो हवामि' । राहणा
भणियं- 'वच्छ ! पुणरुत्तं भणिओ वि न पडिवज्जइ, जेण मए सह पवइस्सइ' । तओ
सबोवाहि-विसुद्धे वासरे महाविच्छट्ठेण कओ महापउमस्स रायाभिसेओ । पउमुत्तरेण
वि आघोसण-पुव्वयं दवाचियं महादाणं, पूइओ ममण-संधो, कराविओ सब-जिणाय- ॥
यणेषु अट्ठाहिया-महूसवो । पमत्थ-वासरे य अणुगम्ममाणो अणेगेहिं नरिंदाइएहिं,
सह विष्णुकुमारेण महाविभूईए पवइओ पउमुत्तरो । वंदिआ । कया गुरुणा धम्मकहा-

“चत्तरि परमंगाणि दुल्लाणि य जतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा संजमम्मि य वीरियं ॥”

तओ खओवसमेण थेवकालं चिय गहिया दुविहा सिकखा । कालंतरेण य उप्पा- ॥
डिऊणं केवलनाणं । महापउमस्स वि उप्पणमाउहमालाए चकरयणं ति । अवि य-

अह कय-पूयं चक्कं तियसिंद-दिमाए जोयणं गंतुं ।

तत्थेव ठियं राया संपत्तो तस्स मग्गेण ॥

उत्तुंग-रहारूढो संधिय-बाणो समुद-मज्झम्मि ।

तिणि दिणे उवउत्तो निय-नामंकं सरं मुयइ ॥

सो बारस-जोयणमवि ठियस्स तित्थाहिवस्स देवस्स ।

अत्थाणम्मि निवडिओ गुण-मुक्को मगह-तित्थम्मि ॥

तं पुलोइऊणं रुद्धो 'केणस विसज्जिओ सरो एत्थ ?' ।

दद्धं महपउमनामं तक्खणमेत्तेण उवसंतो ॥

गंतूण तओ तियसो चूडामणि-दाण-पुव्वयं भणइ ।

नरनाह ! एसो हं पुव्वदिसा-पालओ तुज्झ ॥

आणा-फलं ति रज्जं तं से दाऊण अट्ठ वि दिणाणि ।

काऊण तस्स महिमं संपत्तो दक्खिण-दिसाओ ॥

तत्थ वि वरदाम-वई एवं चिय साहिओ सुरो रण्णा !

पच्छिम-दिसाए पच्छा पभास-सामी वि एमेव ॥

सिंधुनय-देवयं साहिऊण वेयङ्ग-सेल-देवं च ।

तिमिसगुहाए य पुणो कयमालं साहए राया ॥

ताहे अद्धबलेणं सिंधूए दक्खिणं दिसाभागं ।

साहेइ सुसेणवई तिमिसगुहाए कवाडाणि ॥

- उन्वाडिऊण सो चिय मणि-रयणेणं करेइ कुंडाई^१ ।
 आयाम-पुहत्तेहिं पंचेव धणूसयाइं तु ॥
 दगूणवण्ण-संखाणि दोगु पासेसु तीण सो लिहइ ।
 उज्जोइय-मग्गेणं बल-महिओ पविसए ताहे ॥
 उम्मग्ग-णिमग्गाओ नईओ सो संकमेण बोलेइ ।
 आवाय-चिलाएहि य जुज्झइ रण-जाय-हरिसेहिं ॥
 जुज्झम्मि उ ते विजिया कुलदेवे संभरित्तु मेहमुहे ।
 ते वरिसिउं पयत्ता निरंतरं ताण वयणेहिं ॥
 पाणिय-भवाउ लोगो ठविओ सबो वि चम्मरयणम्मि ।
 छत्तरयणेण ताहे चम्मं संछाइयं मवं ॥
 जो पुव्वण्हे माली वविओ चग्गम्मि पच्छिमग्गम्मि ।
 ते चिय भुंजंति नरा दिणाणि जा सत्त वच्चंति ॥
 नरवइ-किंकर-परिनिज्जिण्हिं घणवयण-देव-निवहेहिं ।
 उवमामिया चिलाया नरवइ-आणं पडिच्छंति ॥
 पुणरवि हिमवंतोवरि बावत्तरि-जोयण-द्धिओ तियसो ।
 सिद्धो सरेण लिहियं निय-नामं समकूडे य ॥
 सिंधूए उत्तरिछं गु णिकम्बुडं उवेइ सेणाणी ।
 गंगं च म्हापउमो तदुत्तरं पुण वि सेणाणी ॥
 अह वेयडुं पत्तो रण-ग्गमुत्तिन्न-बहल-पुलण्हिं ।
 खयर-नगिंदहिं समं जुज्झइ सुग्ग-खयर-नय-चलणो ॥
 पुणरुत्त-मत्त-मार्यग्ग-मंद-गज्जंत-मुहलिय-दिंयंतो ।
 निवडंत-वाण-वरिसो अंकरिय-नहयलामोगो ॥
 विलसिय-कराल-करवाल-विजुलो भड-मयूग्ग-रव-मुहलो ।
 तियसिंद-गहिय-चावो जाओ रण-पाउमो ताण ॥
 फुडंति मुहड-सिरं-दलाइं कहरारुणाइं मयराइं ।
 घण-मंडलग-धारा-हयाइं रण-पाउसे पत्ते ॥
 करिनाहाणं करिणो तुग्ग्याण तुग्गमा रहाण रहा ।
 समयं विय संलग्गा मुहडा दप्पुद्धर-भडाण ॥

- कहं पुण जुज्झं पसरियं ? — कथइ कराल-करवाल-छणछण-संवडु-किट्ठंत-सिहि-सिहा-
 २० वूरिय-गयणंगणं । कथइ रण-रुहिर-मंम-गंधायद्धिय-निवडंत-खग-सहस्स-पक्खुक्खेव-
 पवण-समासासिय-समुद्धित-निवडिय-भडयणं । कथइ धणु-गुण-विमुक्क-वाण-सेणि-संछाइ-
 यासेस-नहि(ह)यलं । कथइ गुलगुलेंत-दंति-दंतग्ग-भिजंत-महासुहड-वच्छत्थलाभोय-
 संकुलं । कहिं पि पमरंत-धणु-जीहा-रव-गिरि-विवर-पडिसइ-भस्सिय-महियलं । कहिं पि
 घणुवाण-सत्ति-सवल-कुंतासि-मसुंठि-सस-तिखल-मुग्गर-चकासिधेणु-दारुणं । कहिं पि नर-
 २१ रुहिर-पाण-परितुड-किलकिलेंत-वेवाल-सय-भीसणं । कहिं पि मुहल-बंदियणुगुड-जय-

• जयारवापूरिजमाण-दिसा-मंडलं । अवि य, कहं पुण विजाहराहिणेण चक्रवर्ति-बलं
सरेहिं छांयं ? ति । अवि यु-

छाएइ पर-बलं सो बाण-महस्सेहिं लद्ध-पमरेहिं ।
निय बाणेहिं व मयणो मयलं महि-मंडलाभोगं ॥
दीसइ न भेण्हाणो संधितो वा विकट्टमाणो वा ।
कामो व तह वि विंधइ अगंग-संखेहिं बाणेहिं ॥
नासेइ नरिंद-बलं उदय-त्थो दीहरेहिं बाणेहिं ।
सरो व दुरालोगो गित्थरियं तिभिर-निउगं ॥
इय संकुल-रोणावइ-विचिन-जुज्जेहिं जुज्झंउ ताहे ।
लग्गा दुब्बि वि पट्ठणो विजाहर-भारह-नगिंदा ॥
आयण्णायद्धिप-धणु-विमुक्क-मग्ग-नियर-भरिय-नद्ध-मग्गा ।
दोब्बि वि साहय-तोसिय सुरमुंदरि-मुक्क-वरमाला ॥
दोब्बि वि गुरुय-पयावा दोब्बि वि विलसंत-रुहरि-पडिहत्था ।
दोब्बि वि वंचिय-पहग्ग दुब्बि वि जय-लद्ध-माहप्पा ॥
दोण्णि वि वग्गिर-खग्गा दोब्बि वि कुल-जलहि-पुण्णिम-मिर्यका ।
जुज्झंति दो वि दूरं नहंगणुग्गुद्ध-जगमहा ॥
चक्रयणम्मि गहिए फुरंति जालाउलम्मि पाएसु ।
पडिओ य खयरनाहो भरहाहिं वराण्णो ताहे ॥
म्बडप्पवायगुहाए पच्छा गंतूण साहिओ देवो ।
नामेण नट्टमालो नरवह्णा तीए नीहरिओ ॥
गंगा-कूलम्मि तओ नव निहिणो चक्किणो उवनमंति ।
गंगाए, दाहिणिळं सेणाणी निक्खुडं जिणह ॥
नेसप्प-पंडु-पिंगल-रथेण-महापंडम-कार्लनामे य ।
तत्तो य महाकाले भाणवगमहानिही संखे ॥

- [१] नेसप्पम्मि निवेसो गामागर-नगर-पट्टणार्णं च ।
दोण्णह-मडंवाणं खंधारार्णं गिहाणं च ॥
- [२] गणियस्स उ उप्पत्ती माणुम्माणस्स जं पमाणं च ।
घण्णस्स य बीयाण य उप्पत्ती पंडुए भणिया ॥
- [३] सवा आहरण-विही महिलार्णं जा य होइ पुरिसार्णं ।
आसाण य हत्थीण य पिंगलगनिहिम्मि सा भणिया ॥
- [४] रयण्ण सव्वरयथे चोदस वि वराण चक्रवर्तिस्स ।
उप्पज्जंते एमिदियाणि पंचेदियाइं च ॥
- [५] वत्थाण य उप्पत्ती निप्फत्ती चेव सव्वभत्तीणं ।
रंगाण य गंधाण य सवा एसा महापउमे ॥

- [६] काले कालणार्णं गन्धहराणं च तीसु वासेसु ।
सिप्प-सयं कम्माणि य निष्णि पयाए हियकराणि ॥
- [७] लोहाण य उप्पत्ती होइ महाकाल आगगाणं च ।
रुप्पस्स सुवण्णस्स य मणि-मोत्ति-सिला-पवालस्स ॥
- [८] सेसाण य उप्पत्ती आवरणाणं च पहरणाणं च ।
सद्वा इ दंडनीई माणवगे रायनीई य ॥
- [९] नट्टविहि-नाडगविही कवस्म चउव्विहस्स उप्पत्ती ।
संखे महानिहिम्मि य तुडि(रि)यंगाणं च सव्वेसिं ॥
चक्कट्ट-पइट्ठाणा अट्टुम्सेहा य नव य विक्खंभो ।
बारस दीहा मंजूस-संठिया जाण्हवीय-मुढे ॥
वेरुलिय-मणि-कवाडा कणगमया विविह-रयण-पडिपुण्णा ।
ससि-सुर-चक्क-लक्खण-अणुमय-वयणोवसत्तीए ॥
पलिओवम-ट्टिईया निहि-सरिसा नाम तेसु खलु देवा ।
तेसिं ते आवासा सुकीलया हीवच्छाया ॥
- [१०] एए ते णव णिहओ(हिणो) पभूय-धण-कणग-रयण-पडिपुण्णा ।
जे वसमणुवत्तेन्ति सव्वेसिं मणुयपालाणं ॥
नवजोयण-वित्थिण्णा नव निहिओ अट्टजोयणुम्सेहा ।
बारसजोयण-दीहा हिय-इच्छिय-रयण-संपुण्णा ॥
- [११] चक्काइयाणि चोइस्स रयणाणि हवंति चक्किणो तस्स ।
नामेण सरूवेण य अहकमं किच्चइस्सामो ॥
- [१] अरय-सहस्साणुगयं पयन्नधारं फुडंत-रवि-सरिसं ।
चक्कं रिउ-चक्कहरं दिव्वममोहं रयण-चित्तं ॥
- [२] निदलिय-सव्वरोगं लोइय-गयणं मियक-विंबं व ।
उइड-पुंडरीयं दिव्वमिणं दुइयरयणं से ॥
- [३] दरियारि-मत्तमायंग-कुंभ-निदलण-पच्चलं दिव्वं ।
जम-जीह-तिकख-धारं रयण-विचित्तं सहइ खउगं ॥
- [४] निम्मुण्णय-समकरणं पर-वल-निदलण-पच्चलं दिव्वं ।
दंडरयणं विरायइ अहिट्टियं जक्ख-निवहेण ॥
- [५] चम्मरयणं अमेजं सज्जण-चित्तं व जणिय-जय-हरिसं ।
संठाइय-धरणियलं सुपसत्थं सहइ चक्किस्स ॥
- [६] चिंतामणि-संकासं मणिरयणं सीस-रोग-निदलणं ।
विप्फुरिय-किरण-निदलिय-बहल-तम-तिमिर-निउरंबं ॥
- [७] निय-कंति-तुलिय-ससि-सुर-तेयं-पायडिय-नहयलाभोगं ।
दिव्वं कागणिरयणं लंछिय-करि-तुरग-पाइक्कं ॥

- [८] रूषेण तुलिय-मयणो कोवेण जमो हरो वि सत्तेण ।
तेएण वि पळय-रवी स्रो सेणावई रयणं ॥
- [९] निय-रूव-विहव-परितुलिय-मयण-वेसमण-जाय-माहप्पो ।
दिवाणुभाव-कलियो सेट्टी रयणं पि से नवमं ॥
- [१०] निय-सिप्पकला-कोउय-निजिय-कोकास-लद्ध-माहप्पो ।
रूवाइ-गुणावासो दसमो से चट्ठई रयणं ॥
- [११] अ(आ)रिसवेद-विहवू विजा-मंताइ-लद्ध-माहप्पो ।
दुरियाइसु संतिकरो पुरोहिओ गुण-गणावासो ॥
- [१२] दप्पुद्धर-सुहड-महानरिंद-मुसुमूणेक-दुल्ललियो ।
तियसिंद-दंति-सरिसो दंती रण-लद्ध-जयसहो ॥
- [१३] मण-पवण-वेग-सरिसं तुरंगरयणं मणोहरं तस्स ।
निन्नासिय-रिउ-तिमिरं दिणयर-बिंबं व तेरममं ॥
- [१४] सोहग्ग-रूव-जोवण-लाहण-कलाइ-गुण-गणावासं ।
मयरद्धय-कुलभवणं इत्थीरयणं पि चोहसमं ॥
पढमाणि सत्त एगिदियाणि पंचिदियाणि सत्तेव ।
जक्ख-सहस्साणुगयं एक्केकं दिव्वरयणं से ॥
रक्खंति दो सहस्सा देहं देवाण तस्स एवं तु ।
सोलस देव-सहस्सा निच्चं वट्ठंति आणाए ॥
विणमि-सरिच्छाण नराहिवाण बचीसई सहस्साई ।
निच्चं वट्ठंति वसे निचद्ध-मउडाण सराण ॥
तहुगुणा रमणीओ सुरसुंदरि-विच्चमाउ लडहाओ ।
संपत्त-जोवणाओ मयरद्धय-जयपडायाओ ॥
रवि-रह-हरि-दंति-तुरंगमेहिं सरिसाण सयसहस्साई ।
रह-करि-तुरंगमाणं चउरासी हुंति पत्तेयं ॥
आगराणं पवराणं नगराणं च आसि बावत्तरिं सहस्साई ।
छन्नउई कोडीओ पाइक्काणं रणे अभीयाणं ॥
तह पवर-पट्टणाणं अडयालीसं सहस्साई ।
छन्नउई कोडीओ सुग्गामाणं च गामाणं ॥
रोणमुह-सहस्साई नवाणवई ईड्ढ-जण-समिद्धाई ।
चउवीसं साहस्सीओ मडंबाण गणियाओ ॥
[गणियाओ] लक्ख-संखा छप्पणं अंतरोदगाई च ।
खेडग-सया य सोलस संवाह-सहस्स-चोहसगं ॥
बचीसइवद्धाणं अहेसि वर-तरुणि-नाडगाणं च ।
बचीसई सहस्सा सुरवइ-वर-नाडग-निमाणं ॥

इय पुव्व-भवोवज्जिय-विसिद्ध-पुब्बाणुभाव-संजणयं ।

नरवङ्गो जइ लच्छि वनेउं को किर समत्थो ? ॥

पउमुत्तरमुणी वि कालंतरेण कय-मामण्णो गओ निवाणं । विण्हुकुमारस्तहुणो वि उग्ग-तपोविहाण-निरयस्स नाण-दंसण-वरणेहिं वड्डमाणस्स उप्पण्णाओ आगासगमण-
१ विउवियाओ नाणाविहाओ लद्धीउ चि । अवि य-

मेरु व तुंगदेहो वच्चइ गयणम्मि पक्खिनाहो व ।

मयणो व रुववतो अकुलीणो होइ तियसो व ॥

गयणं पिव सव्वगओ पडाउ एकाउ जणिय-पड-कोडी ।

घंडयाउ घड-सहस्से तेइल्लो पलय-सरु व ॥

११ इय चित्त-तव-विचित्ता लद्धीओ होंति साहुवग्गस्स ।

इह लोगम्मि पसत्था परलोमे सग्ग-मोक्खा य ॥

अण्णया भासकप्पेण विहरमाणो संपत्तो वासारत्तासण्णम्मि हत्थिणाउरं ससीसो सुव्वयायरिओ । आवासिओ बाहिरुआणे । संपत्ता से वंदण-वड्डियाए नरिंदाइणो । समाढत्ता धम्मकहा । निंदिया मिच्छत्ताइणो पयत्था, पसंसिया सम्मत्ताइणो । तओ के
११ वि मुणिय-जहट्टिय-तित्थयर-वयणा पव्वइया, अवरे सोवगा जाया । अण्ण-दियहम्मि मिच्छत्ताहिनिवेसेण भणिओ आयरिओ नमुइनामेण मंतिणा - “भो भो ! एयारिसा तुम्मे अमुणिय-परमत्था जेण पच्चक्खोवलब्भमाणानंद-सरुवं विसय-सुहसुज्झिऊण अंगीकओ सब-पासंडि-दसिओ विसिद्ध-जण-परिहरिओ जिणधम्मो । तहा नियय-सिरिं उज्झिऊण अंगीकया भिक्खा । अहवा लेंचिय-सीस-तुंडाण च्छारामाकुंडलियाण
२१ केत्थियमेयं ? ति । अवि य-

जत्थ न इ पुरिस-पूया न अग्गिहोओ न वेय(वेव) दिव-दाणं ।

सो भो ! न होइ धम्मो अह धम्मो भणसु ता मूढा ॥”

‘अवो ! मुक्ख-सढो असमिक्खियाहिवाई य एस मंती, ता किमणेण सह जंपिण ?’ भावेंतो ठिओ तुण्हिको सरि चि । अवि य-

२५ “विद्वानूजुरभिगम्यो विदुषि शठे चाप्रमादिना भाव्यम् ।

सूखो जडोऽनुकम्पो मूर्ख-शठ सर्वथा त्याज्यः ॥”

तओ लद्धावसरो पुणरुचं निंदंतो लजायमाणेण भणिओ सरिणा - “भो ! जइ बाय-सामत्थमत्थि, ता करेसु पुव्व-पक्खं । तओ पाएसु पडिऊण भणिओ चिह्णेणायरिओ चि ।

“विलसंत-दाण-परिमल-गंधायत्त्रिय-भमंति(त)-भमरेसु ।

३१ केसरि-कम्मो विरायइ सुरदंति-समेसु दंतीसु ॥

चालिय-नीसेसाचल-जुगंत-पवणस्स देव-सामत्थं ।

रेहइ कुलसेल-विओह(ड)णम्मि न य रुक्ख-गहणेसु ॥

निय-दिट्ठि-दिट्ठि(ड)-सो(सा)सिय-समत्थ-सत्तेसु देवगुरुलस्स ।

दिट्ठीविसेसु लज्जइ चंचु-निबाओ न कीडेसु ॥

३१ परिमुणियासेस-समत्थ-सत्थ-संजाय-पायड-जसेसु ।

सुरगुरु-समेसु रेहइ तुह वयणं न उण मुक्खेसु ॥

• वा आदिसेतु गुरुणो जेणाहमेव नासेमि वाद-गर्व” । गुरुणा मणिओ - ‘एवं कुरु’ ।
तओ चेहण मणिओ मंती - “भो ! जं तए संलत्तं, आणंदरूवं विसय-सुहं तमसंबद्धं,
जेण केसिं पि जम्मंतर-सुकय-कम्माण विस-विराग-सरिसमिणं ति ।

“तिण-संथार-निसण्णो मुणिवरो भट्ट-राग-मय-मोहो ।

जं पावइ मुत्ति-सुहं कतो तं चक्कवट्ठी वि ? ॥”

जाणं पि कय-पावाणानंदरूवमिणं पडिहाइ, ताणं पि हु विजलया-विलसियं
विष बेवकालियं ति । अवि य -

“सुरय-सुहं खल-मिती संसा-राओ सुरिद-कोदंडं ।

कलिकाल-जीवियं जोव्वणं च मा मुणह दीहाइ ॥”

जं च मणियं, ‘सह-पासंड-दूसिओ जिणधम्मो’ तं पि न जुत्ति-संगयं ति । अवि य - ॥

नाणा-पासंडि-वियप्पिएसु सबेसु चेव सत्थेसु ।

अच्चंत-विरुद्धेसु वि जीव-दया नवरि(र)मविरुद्धा ॥

तिन्नि सया तेसद्धा पासंडीणं परोप्पर-विरुद्धा ।

न य दूसंति अहिंसं सो धम्मो जत्थ सा सयला ॥

सा य इहइं चिय कीरइ जीवाजीवाइ-जाणणाहिंतो ।

अण्णे पुण जीव चिय न मृणिति दया कओ चेव ? ॥

पत्तो वि य आयरिओ विसिद्ध-सुर-मणुय-खयहराईहिं ।

लच्छी वि य बहु-दोसा पंडिवन्ना धम्म-कजेण ॥

जीयं जलविंदु-समं संपत्तीओ तरंग-लोलाओ ।

सुमिणय-समं च पेम्मं धम्मि चिय आयरं कुणह ॥

मिक्खा पुण इह-परलोगे सुहावह त्ति कह वि ।

फिलेस-विट्ठेण दह-जाएण होइ काणं पि ।

आहारो मिक्खा पुण जायइ एमेव पुण्णेहिं ॥

“अवधूतां च पूतां च मूर्खायैः परिनिन्दिताम् ।

अनेमाधुक्ती वृत्तिं सर्वपापप्रणाशनीम् ॥”

जं च सिर-मुंडनं सीसम्मि भूइ-यक्खेवणं तं बंमयारीण सत्थ-विहियं विभूतणं ।

अजं च न ति-पुरिसा पूयारिहा, राग-दोस-मोहाणुगयत्ताओ, हयरपुरिस व ।

जो विगय-राग-दोसो सबण्णू तियसनाह-नय-चलणो ।

सम्भूय-वत्थु-मणिरो सो पुओ तिहुयणस्तावि ॥

अवि य -

“काश्चिद् रागी भवति हसितोद्गीत-नृत्त-प्रपञ्चैः प्रद्वेष्ट्यन्यः प्रहरणगणभ्यग्रापाणिः पुमान् यः ।

विभ्रन्मोही स्फटिकविमलामश्रमालां यतस्ते तद्विज्ञानामभवनमतः सर्ववित् त्वं विरागः ॥”

अग्निहोचं पि पाणाइवायाइ-जुत्तत्तणओ न सुदरं ति । अपि च -

“षट् शतानि युज्यन्ते पशूनां मध्यमे हनि[ः] ।

अश्वमेधस्य वचनात् न्यूनानि पशुमिक्षिभिः ॥”

दिया वि रागादिदोस-रहिता पसंसिजंति । ताण दिच्चं महाफलं, रागाइ-जुषाण .
पुणासुंदर-फलं ति । अवि य -

दाणस्स नत्थि नासो आहम्मिय(ए) धम्मिए य दिण्णस्स ।

आहम्मिए अहम्मं धम्मं पुण धम्मिए होइ ॥”

इय एवमाइ-बहुविह-वियप्प-सय-संकुलम्मि वायम्मि ।

सो चेल्लएण विजिओ विउसाणं मज्झयारम्मि ॥

तओ छिद्दावलोयण-परस्स संपत्तो वासारत्तो । उम्माहिओ विरहि-यणो, वियंभिओ
सिसिर-मारुओ, वित्थरिओ घणय-रवो, पणच्चिओ बरहि-गणो, हरिसिओ कासय-जणो,
ठाण-ट्ठिओ पहिय-जणो, पणट्ठो चंदुओओ, न विहरिओ मुणि-गणो ति ।

इय एरिस-घण-समए मुणीण कोवेण मग्गिओ राया ।

रज्जं सच्चिवेण दढं जागट्ठा कइवय-दिणाणि ॥

रज्ज-ट्ठियम्मि सच्चिवे पत्ता सब्बे वि आसमा तत्थ ।

बद्धावया महरिमा मुत्तुणं नवर जिणमुणिणो ॥

संभरिय-पुष-वेरो हकारेऊण भणइ सो साह ।

तुम्मे त्थ महापावा जे निंदह सब्ब-पासंडे ॥

गुरुणा सो संलत्तो “न वयं पाव त्ति तह विहाणाओ ।

न य निंदामो वय(इ)णो राग-दोसाए विरहाओ ॥

नरनाह-कया रक्खा सब्बे वि(चि)य आसमा नियं धम्मं ।

साहिंति तेण राया चिप्पइ तज्जणिय-धम्मेण ॥

तस्स महीए मुणिणो तकर-परचक्क-दुट्ठ-पुरिसेहिं ।

जणियं न मुणिति भयं तं नरवइणो महापुण्णं ॥

राय-परिपालियाणि ह सब्बाणि तवोवणाणि सुपसिद्धं ।

पूयाणि सामयाणि य सब्बाणि वि देवहरयाणि ॥

कुसुमाहरण-विलेवण-ण्हवण-बलि-धूव-दीव-जुत्ताओ ।

निब्विग्धाओ निच्चं हवंति नरनाह-रक्खाए ॥

पालिति सब्बलोगं नाएणं राइणो विसेसेण ।

दिय-समण-बुद्ध-जुवई-अणाह-सरणागय-परद्धे ॥

इय देव ! समण-बंभण-लोगाइणाणि पालयंतस्स ।

धम्म-निरयस्स इह इट्ठं फलमिणमो राइणो होइ ॥

रह-तुरि(र)य-चक्क-पाय(इ)क-मत्तमायंग-संगयं रज्जं ।

न(नि)ट्ठविय-सत्तु-तिमिरं जायइ सह निम्मल-जसेण ॥

वर-वत्थ-पाण-भोयण-तंबोल-विलेवणाइ-परिभोगो ।

गिरि-सिहरम्मि वि जायइ समयं नीसेस-रयणेहिं ॥

गरुय-पओहर-झिज्झंत-मज्झ-वित्थिण्ण-गुरु-नियंवाओ ।

सरसारविंद-सरिसाणणाओ लड्डहाओ तरुणीओ ॥

उबहुजइ य जहिच्छं पुत्ता वि य होंति धीर-थिर-चित्ता ।

मिता य चित्त-सरिसा निदेस-परा य परम-सुहडा ॥

बहुइ तेओ कित्ती माहप्यं मयल-सत्थ-विष्णाणं ।

परिविजिओ सोडीरं गुण-निवहो संपया बुद्धी ॥

किं जंपिएण बहुणा ? जं जं हियएण वंछए किंचि ।

तं सधं चिय सिज्झइ नरवइणो धम्म-निरयस्स ॥

इह लोए फलमिणमो परलोए सुरभवो य मोक्खो य ।

पालेसु सधमिणमो सविसेसं साहुणो मवे ॥

अणं च - गह-भूय-जलण-तकर-पिमाय-वेयाल-डाइणि-कयाणि ।

इति-परवक्क-विगहर-दुब्बिक्ख-भयाणि न हवंति ॥

जायइ सिवमारुगं किं बहुणा ? सब-कज्ज-निप्फत्ती ।

विहरंति जत्थ मुणिणो जणाण चिंतामणि-सरिच्छा ॥”

तओ से संजायामरिस्स न परिणयं गुरूण वयणं ति । अवि य -

अइसुंदरं पि भणियं कोवं वहेइ मूढ-पुरिस्स ॥

अहिणो खीरं पि विसं दिअं परिणमइ किं चोअं ॥

नासेइ दोस-जाणं(लं) गुरूवएसो गुणीण सर व ।

बहुइ नूणं तं चिय खलाण सत्ति-किरण-नियरो व ॥

सलिलं पिब गुरू-वयणं कण्णावडियं जणेइ मूढस्स ।

खलं जोगस्स पुणो सोइं चिय तालपत्तं व ॥

‘जइ सत्तण्ह दिणाणं परओ पेच्छामि एत्थ भो ! समणं ।

तं बंधु-समं पि अहं मारिस्सामो न संदेहो ॥’

तओ उजाण-गया भणिया सरिणा साहुणो - ‘भो भो ! किमेत्थ कायबं ?’ ।

एकेण भणियं - ‘विष्णुकुमारसाहु-वयणाओ उवसमिस्सइ नमुई, ता सो वाहिप्पउ । सो य

अंगमंदिरे सेले तवं तप्पंतो चिट्ठइ, ता जो विजावलेण गंतुं समत्थो सो वच्चउ’ । एकेण

मुणिणा भणियं - ‘अहमागासेण वच्चामि, आगंतुं न सक्कुणोमि’ । गुरूणा भणियं - ‘वि-

ण्णुकुमारो चिय आणे’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण उप्पइओ आगासं । खणमेसेण य

पचो तमुहेसं । ‘अबो ! किं पि गरुयं संघ-कज्जं, तेणेव वासारत्तम्मि आंगओ’ । तओ

पणमिऊण विष्णुसाहुं सिट्ठमागमण-पओयणं । थेव-वेलाए य तं घेत्तुण साहुं पयड्डो

आगास-जाणेणं मुणी पत्तो गयपुरे । वंदिया मुणिणो । तओ साहु-समेओ गओ विष्णु-

साहु नमुइणो दंसणत्थं । तं मोत्तुण वंदिओ सबेहिं पि महानरिंदाइएहिं । सुहासण-

त्थस्स धम्मकहाइ-पुव्वयं विष्णुणा - ‘वासारत्तं जाव चिट्ठंतु मुणिणो’ । तेण भणियं -

‘किमेत्थ पुणरुत्तोवण्णासेणं ?, पंच दिवसाणि चिट्ठंतु’ । तेण भणियं - ‘जइ एवं, ता

पट्टणे चाओ, उजाणे चिय ठायंतु । तओ संजायामरिसेण भणियं नमुइणा - ‘किमेत्थ

पुणरुत्तो ? चिट्ठउ ताव नगरमुजाणं वा, मम रजे वि सब-पासंटाइमेहिं निम्मजाएहिं

गय-लजेहिं बेयाइ-दुसएहिं न ठायबं । ता तुरियं मम रजं झुयइ, जइ जीविएण कज्जं’ ॥

- तओ समुप्यण-कोवानलेण भणियं विण्हुसाहुणा - 'तहा वि तिण्ह पयाणं ठाणं देसु' ।
 तओ भणियमणेण - 'एवं ता जइ तिण्ह पयाणमुवरिं पेच्छिस्सामो तमवस्सं लुंय-सीसं
 करेस्सामो' । तओ समुप्यण-दारुण-कोवानलो वड्डिउं पयट्ठो सि । अवि य -

कत्थइ कयंत-सरिसो, संताविय-सयल-तिहुयणामोगो ।

- १ कत्थइ तरुणरवि-णिमो, निण्णासिय-तिमिर-निउरंभो ॥

कत्थइ चंद-सरिच्छो, निय-कर-पडिवन्न-महिहरामोगो ।

कत्थइ सुरिंद-सरिसो, विउरुविय-लोयण-सहस्सो ॥

कत्थ य पलय-हरि-समो, उम्मूलिय-गिरि-गणामोगो ।

कत्थइ तिणयण-सरिसो, खणमेकं सीस-ठिय-चंदो ॥

- १० कत्थ य मयण-सरिच्छो, निय-रूवावयव-तुलिय-जियलोगो ।

कत्थइ फुरंत-चको संगामे भरहनाहो व ॥

किरीडी कुंडली माली दिव्वरुई महजुई ।

धणुवाणी वज्जपाणी य दिव्व-खग्गी महाबली ॥

इय नाणाविह-रूवो वड्डंतो सो कमेण मेर(रु)-समो ।

- ११ जाओ जोयण-लक्खो सुवन्न-वररयण-सोदिल्लो ॥

उच्छलिया जलनिहिणो रंगंत-तरंग-मच्छ-पडहत्था ।

भय-वेविर-तरलच्छा दिसागईदा विओ नद्धा(ट्टा) ॥

महु-मत्त-कामिणी विव पयंपिया दीव-काणण-समेया ।

वसुहा पडिपड-हुत्तं सरिया संपट्टिया सभा ॥

- २० फुडिया गिरिणो सबे जोइस-चक्कं पि विहडियं दूरं ।

खुद्धा वणयरदेवा समयं चिय भवणवासीहिं ॥

तिहुयण-संखोभाओ कुवियं दट्ठण मुणिवरं हरिणा ।

पट्टविया से पासं गायण-सुरसुंदरि-समूहा ॥

गायंति कण्ण-मूले 'कोवोवसमो जिणेहिं पणत्तो ।

- २१ मा कोवानल-दट्ठा जीवा वच्चंतु नरयम्मि' ॥

‘जं अज्जिअं चरित्तं’ गाहा ।

“कोहो य माणो य अणिरगहीया माया य लोभा य पवट्ठ(उ) भाण्ण ।

चत्तारि पटे कसिणो कसाया सिञ्चति मूलाहं पुण्णभवस्स ॥

उवसमेण हणे कोवं माणं महवया जिणे ।

- २० मायं चऽज्जव-मावेण लोमं संतुट्ठिए जिणे ॥

जो चंदणेण वाहं आलिपइ वासिणा वि तच्छेइ ।

संभुणइ जो य निदइ महरिसिणो तत्थ सम-भावा ॥”

“श्लोभः परितापकः सर्वस्मैद्वेगकारकः श्लोभः ।

- वैरानुयत्नजनकः श्लोभः श्लोभः सुगतिहन्ता ॥”

एवं चिय सैसाओ वि किन्नर-खयरिंद-देवरमणीओ ।
 नबंति य ग्गयंति य कोवोवसमेहिं वयणेहिं ॥
 संखोहिय-तेल्लोको पलउप्पाओ इमो चि कलिऊण ।
 सहायइ(य)णे स-सुरे लोया पूएंति सिव-हेउं ॥
 गुरुकोव-मुक्क-हुंकार-पवणमग्ग-ट्टिया महासेला ।
 भय-दिट्ठि-तियस-मुक्का खलोवयारि(र) व विहडंति ॥
 कय-प्या-सकारो जिण-पडिमाणं चउडिहो संघो ।
 काओसग्गेण ठिओ संति-निमित्तेण सवत्थ ॥
 जलनिहि-पुबमिहाए पायं काऊण सो पुणो निमिओ ।
 अवरसमुद्धं तं मिय-मत्तं धरणीए छोहण ॥
 इय देव-खयर-नरवर-महरिसि-गंधव-संघ-वयणेहिं ।
 सुरसुंदरि-मणहर-गेय-णट्ट-जिण-सिद्ध-मंतेहिं ॥
 उवसामिओ महप्पा पुणो वि घोरं तवं करेऊण ।
 तं ठाणं संपत्तो जत्थ गया खीण-कम्मंसा ॥
 चक्कहरो वि य रजं विवाग-कडुयं ति जाणिउं ताहे ।
 नरवइ-सहस्स-सहिओ सामण्णे विहरिओ(उं) सिद्धो ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरितं ।
 संखेवेण महत्थं निसुणंतो लहइ सुहमउलं ॥
 ॥ विण्हुकुमार-क्खमाणयं ॥

निच्छंति कह वि किरियं मुणिणो रोगाउरा वि थिर-चि(स)त्ता ।

नाणाविह-वाहिछो सणंकुमारु व मुणि-सीहो ॥ ६९

[नेच्छन्ति कथमपि क्रियां मुनयो रोगातुरा अपि स्थिरसत्त्वाः ।

नानाविधव्याधिमान् सनत्कुमारवत् मुनिसिंहः ॥ ६९]

कथमिदम् ? -

— [९४. निःस्पृहतायां सनत्कुमार-कथा] —

जह गयउरम्मि जाओ जहा हितो जह य माणसं पत्तो ।
 जह असियक्खो विजिओ खयर-बहूओ य जह पत्तो ॥
 जह य सुनंदा दिट्ठा सणंकुमारेति रोविरी रण्णे ।
 जह वज्जवेगखयरो पट्टविओ अंतय-वरम्मि ॥
 भाउ-मरणेण कुविया जहा य संज्ञावली वि दिट्ठम्मि ।
 मयण-सर-सल्लियंगी सणंकुमारेण उवूदा ॥
 जह य हिया जह पत्ता चंद-सुया जह य अणुपयं चंदो ।
 जह तीए सा दिण्णा पण्णत्ती जह य से जणओ ॥

असणीवेगो पत्तो जह जुज्झमासि तेण सह धोरं ।
 सो वि य पुत्त-वहेणं पट्टविओ नरवइ-सुएण ॥
 पिइ-भाइ-मरण-त्तविया जह संझावली समोण्हविया ।
 चंदेण जहा पत्ता वेयङ्गे माणसं पुण वि ॥
 आसासिऊण गुरुणो महिंदसीहेण जह भमंतेण ।
 दिट्ठो सणकुमारो सर-तीरे खहयरी-सहिओ ॥
 वेयङ्गे जह पत्ता पुणो वि मुणि-वयण-कंचुइ-कहिण ।
 पुव्वभवे परिणीयं चंदस्स सयं पि ध्रयाए ॥
 विजाहगहिवत्ते चंदं अहिमिचिऊण निय-नयरे ।
 पत्तो सणकुमारो महिंद-खयरिंद-व(व)इ-सहिओ ॥
 गुरुणो जह परितुट्ठा महिंदसीहो य पाविओ कित्तिं ।
 आणंदिय सयल-जणं वट्ठावणयं जहा आसि ॥

जहा य-सोलम-जक्ख सहस्सा तहुगुणा राईणो तओ दृगुणा ।
 रमणीओ नव निहिणो चोइम रयणाणि भरहं च ॥
 सिद्धे इमंमि जाओ चक्कहरो तियमनाह-संकासो ।
 अणुहवइ महाभोगे जम्मंत-जणिय पुण्णेण ॥
 जह सुरनाहो जंपइ सणकुमारस्म जारिसं रूवं ।
 तं कत्तो तियसाण वि ? का चिंता खयर-मणुएसु ? ॥
 सुरवइणो तं वयणं अमहंता दुवे सुरा पत्ता ।
 दिट्ठो जहोवइट्ठो बंभण-रूवेहिं देवेहिं ॥
 अब्भंगिओ नरिंदो तेण वि आगमण-कारणं पुट्ठा ।
 तुह रूव-दंसणत्थं तं दिट्ठं सिट्ठमेएहिं ॥
 केरिसमहुणा रूवं ? ण्हायालंकारियस्स मे रूवं ।
 पेच्छेज्ज पट्टविया दहुं ण्हायं पुणो विलिया ॥
 नरवइणा ते भणिया हरिम-ट्ठाणम्मि दमणा कीम ? ।
 कत्तो हरिम-ट्ठाणं ? मवं साहेंति हरि-भणियं ॥
 जारिसयं ते रूवं पुवं ते पुलइयं तओ इण्हिं ।
 वट्ठइ अणंत-हीणं बहुविह-वाहीहिं जं भिन्नं ॥
 'जस्स कएणं पावं कीरइ जइ नाम भविय अणिच्चं ।
 असुइ-विरसावसाणं बहुविह-दुक्खाण कुलभवणं ॥
 ता रज्जाइ-समुब्भव-पावेण अलं' ति भाविउं धीरो ।
 नरवइ-सहस्स-महिओ निक्खंतो जिणवर-मयम्मि ॥
 गहणासेवणरूवं किरियं नाऊण कुणइ रक्खम्मि ।
 धोरं महातवं सो अह उदिता सव्व-वाहीओ ॥

निष्पङ्क्तिम्म-सरीरो पीडिजंतो वि वाहि-वियणाहिं ।
 अहियासेह महप्पा महासुणी सुणिय-परमत्थो ॥
 दहं सणकुमारं वाही-वियणाउरं हरी भणइ ।
 कय-सवरवेज्ज-वेसो वाहीओ अहं पणासेमि ॥
 सो सुणिणा संलत्तो इह-पर-वाहीओ काओ अवणेसि ? ।
 तेण पलत्तमिह-भवा अवणेमो नेय परलोगा ॥
 आमोसहिलद्धीए सडमाणमंगुली फुसेऊण ।
 तरुणदिवायर-सरिसा सुणिणा से दाविया तत्थ ॥
 ताहे अप्पाणं संसिऊण नमिऊण साहूणो चलणे ।
 संपत्तो निय-ठाणं सको एसो वि ता वाही ॥
 अहियासिऊण सम्मं वास-सया सत्त पच्छिमे काले ।
 कय-भत्त-परिच्चाओ सणकुमारम्मि संपत्तो ॥
 जह कुरु-गयउर-पिइ-माइ-पभिइ सव्वं सवित्थरं भणियं ।
 तस्सेय नियय-चरिए तह सव्वं संकहेयव्वं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सणकुमारस्स साहियं चरियं ।
 संखेवेण महत्थं निसुणेतो लहउ कल्लणं ॥
 सणकुमार-क्खाणयं समत्तं ॥

गुण-दोस-विसेसण्णू असरिस-गुण-दंसणाओ बुज्झंति ।

जह य दिगंबरसङ्को बुद्धो दद्धूण सुणि-चेट्ठं ॥ ७०

[गुण-दोष-विशेषज्ञा असदृशगुणदर्शनाद् बुध्यन्ते ।

यथा च दिगम्बरश्राद्धो-बुद्धो दृष्ट्वा मुनिचेष्टम् ॥ ७०]

कथमिदम् ? -

— [९५. विशेषज्ञतायां दिगम्बरश्राद्ध-बोधकथा] —

अयलपुरे दिगंबर-भक्तो अरिकेसरी राया । तेण य कारावियो महापासाओ, थह-
 डावियाणि तित्थयर-बिंवाणि । काराविया दाणसाला, अणुदियहं भुंजावेह परमाहारेण
 पंच-रित्ति-सयाणि । अन्नया सत्तरत्तियाए सीइयाए भुंजाविया पंच दिणानि सुणिणो ।
 थके य अंतरिक्खे तित्त-इंघणाओ णत्थि पागो । तओ हट्ठाओ आणाविया सत्तुगा ।
 कओ एगत्थ रासी । पक्खित्तं गुड-वयं । पुष्पाणीय-दहिणा य कुसणिऊण पंतीए
 ठियाण दवाविया पिंडा राइणा खमणयाण । समादत्ता भोत्तुं । चितियं राइणा -

“काले दिक्खस्स पहेणयस्स अग्घो न तीरेण काउं ।

सो चेव अकाल-पणामियस्स गेण्हंतया नत्थि ॥”

- थेव-वेलाए य सत्तरत्तोववासी गोयर-चरियाए रीयंतो पत्तो धम्मरुई नाम सियवडो ।
 धम्मलाम-पुव्वं च द्विओ से पुरओ । तओ भणिया राइणा पुरिसा - 'देह एयस्स मुणिणो
 सत्तुगे' । अलिगा संति काउं अभिण्हंतो नियत्तो मुणी । राइणा भणियं - 'हो ! कीस न
 गेण्हसि ?' । मुणिणा भणियं - 'न गिण्हण-जोग्गा' । राइणा भणियं - 'किं सचेयणा एए ?'
 'मुणिणा भणियं - 'न सचेयणा, सचेयणाणुगय'त्ति । राइणा भणियं - 'सव्वं(च्चं) सचेयणा
 पुरिस-गुगया, न पुण अण्ण-जीवेहिं' । मुणिणा भणियं - 'अण्णेहिं वेदिएहिं अणुगया' ।
 सव्वयं भणियं राइणा - 'भो ! कओ एत्थ किमिणो ?' तओ दरिसिया मुणिणा ।
 वल्लिएण दवावियं दहियं, तं पि रसय-संसत्त ति पडिलेहिउण न गहियं । तओ सरोसं
 भणियं राइणा - 'किमेत्थ किमिणो पडिया ? जेण न गेण्हसि ?' । मुणिणा भणियं -
 'पडिया । अपेच्छंतेण किमिणो भणियं राइणा - 'अहो ! महारिसि-मच्छराओ असच्च-
 बाइणो सियवडिया' । मुणिणा भणियं - 'नरिंद ! मा एवं जंपसु, को गुणेषु मच्छरो ?,
 किं च अलियं ?' ति । तेण भणियं - 'ता कत्थेत्थ जंतुणो ?' । तओ कह कह वि निरुई
 पुलयंतस्स दाविया रस्सया । भुत्तुत्तरकालं च गओ राया धम्मरुइणो समीवं । तओ
 भावसारं सोऊण साहु-धम्मं, पच्छा खवणय-समीवं । एगंते य पुच्छिओ कुमारनंदी -
 'भगवं ! खमणाण सियवडाण य एगो नित्थयरो सामीओ, तेण य खमणाण सियव-
 डाण य जीवदयाए धम्मो कहिओ । जेण जीवदया-पालणत्थं सेसाणि सच्चाईणि वयाणि
 धरिजंति, सा पुण जीवदया अविगला ण वत्थ-पत्ताइ-रहिएहिं साहिजइ, न य ताणि
 परिग्गहो; जेण भणियमागमे—

“जं पि य वत्थं व पायं वा कंवलं पायपुंछणं ।

- २० तं पि संजम-रुज्झा धारिति परिहरति य ॥

न सो परिग्गहो वुत्तो नायपुत्तेण ताइणा ।

मुच्छा परिग्गहो वुत्तो इई वुत्तं मेहसिणा ॥”

- जहा दुमुणियचरिए वाय-ट्ठाणं, तहा वत्तवं । अण्णं च किं तुम्हाण तित्थयरेण न
 साहिया जीवा, जह सियवडाणं ? । तओ सवित्थरं सियंवर-चिट्ठियमागमाणुसारेण
 २१ सोऊण राया सियंवर-सावगो जाओ ति । पुणो वि विन्नच्चं राइणा - 'भगवं ! कई पुण
 इह-परलोग-फलमत्थिणा भंत-तंताइ-विहाणेण परमेसरो झाइयवो ?' । तओ परमसावगो
 चि काऊण भणियं गुरुणा -

“अणम्य तत्त्वकर्तारं महावीरं सनातनम् । श्रुतदेवीं गुरुं चैव परं तत्त्वं ब्रवीम्यहम् ॥ १

शान्ताय गुरुभक्ताय विनीताय मनस्विने । श्रद्धावते प्रदातव्यं जिन-भक्ताय दिने दिने ॥

- २२ अकारादि-हकारान्ता प्रसिद्धा सिद्धमात्का । युगादौ या स्वयं प्रोक्ता ऋषभेन महात्मना ॥

एकैकमक्षरं तस्यां तत्त्वरूपं समाश्रितम् । तत्रापि त्रीणि तत्त्वानि येषु तिष्ठति सर्ववित् ॥

अकारः प्रथमं तत्त्वं सर्वभूताभयप्रदम् । कण्ठदेशं समाश्रित्य वर्तते सर्वदेहिनाम् ॥ ५

सर्वैर्मातानं सर्वगतं सर्वव्यापि सनातनम् । सर्वसत्त्वाश्रितं दिव्यं चिन्तितं पापनाशनम् ॥

सर्वेषामपि वर्णानां स्वराणां च धुरि स्थितम् । व्यञ्जनेषु च सर्वेषु ककारादिषु संस्थितम् ॥

- २३ पृथिव्यादिषु भूतेषु देवेषु समयेषु च । लोकेषु च सर्वेषु सागरेषु सुरेषु च ॥ ८

• मन्त्र-सन्नादियोगेषु सर्वविद्याधरेषु च । विद्यासु च सर्वासु पर्वतेषु वनेषु च ॥ ९
शब्दादिसर्वशास्त्रेषु व्यन्तरेष्टु नरेषु च । पद्मगेषु च सर्वेषु देवदेवेषु नित्यशः ॥ १०
व्योमवद् व्यापिरूपेण सर्वेष्वेतेषु संस्थितम् । नातः परतरं ब्रह्म विद्यते श्रुति किञ्चन ॥

इदमाद्यं भवेद् यस्य 'कलातीतं कलाश्रितम् ।

नाम्ना परमदेवस्य ध्येयोऽसौ मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ १२

दीप्तपावकसंकाशं सर्वेषां शिरसि स्थितम् ।

विधिना मन्त्रिणा ध्यातं त्रिवर्गफलदं स्मृतम् ॥ १३

यस्य देवाभिधानस्य मध्ये ह्येतद् व्यवस्थितम् ।

पुण्यं पवित्रं म(मा)ङ्गल्यं पूज्योऽसौ तत्त्वदर्शिभिः ॥ १४

सर्वेषामपि भूतानां नित्यं यो हृदि संस्थितः । पर्यन्ते सर्ववर्णानां सकलो निष्कलस्तथा ॥ १५

हकारो हि महाप्राणः लोकशास्त्रेषु पूजितः । विधिना मन्त्रिणा ध्यातः सर्वकार्यप्रसाधकः ॥

यस्य देवाभिधानस्य पर्यन्ते एव वर्तते । मुमुक्षुभिः सदा ध्येयः 'स देवो मुनिपुङ्गवैः ॥ १७

सर्वेषामपि सत्त्वानां नासाग्रे परिसंस्थितम् । विन्दुकं सर्ववर्णानां शिरसि सुव्यवस्थितम् ॥

हकारोपरि यो विन्दुर्वर्तुलो जलविन्दुवत् । योगिभिश्चिन्तितस्तत्त्वो मोक्षदः सर्वदेहिनाम् ॥

श्रीण्यक्षराणि विन्दुश्च यस्य देवस्य नाम वै । स सर्वज्ञः समारूपातः अर्हन् इति पण्डितैः ॥ १८

इतदेव समाश्रित्य कला हर्द्धचतुर्थिका । नाद-विन्दु-लयाश्चेति कीर्तिताः 'परवादिभिः ॥

मूर्तो ह्येव अमूर्तश्च कलातीतः कलान्वितः । सूक्ष्मश्च बादरश्चेति व्यक्तोऽव्यक्तश्च पठ्यते ॥

निर्गुणः सगुणश्चैव सर्वगो देवसंस्थितः । अक्षयः क्षययुक्तश्च अनित्यः शाश्वतस्तथा ॥ २३

सुयदेवि-पसाएणं मुणि-खवणय-सावयाण चरियाइं ।

कहियाणि जो निसामइ सुंदरमियरं च सो मुणइ ॥

अच्छउ ता परलोगो जीविय-रित्थावहो नमोकारो ।

इह लोगम्मि वि दिट्ठो दिट्ठन्तो सावयसुएण ॥ ७१

[तिष्ठतु तावत् परलोको जीवित-रित्थावहो नमस्कारः ।

इह लोकेऽपि च दृष्टो दृष्टान्तः श्रावकसुतेन ॥ ७१]

परलोके सुरमव-मोक्षफल इति । उक्तं च—

“इह लोए अत्थ-कामा आरोगं अहिरुइय-निप्पसी ।

सिद्धी य सग्ग सुकुले पवा(च्चा)यइओ परलोए ॥”

—[९६. नमस्कार-प्रभावे श्रावकसुत-कथा]—

कथमिदम् ?—गयपुरे समहिगय-जीवाजीवाह-पयत्थो संकाह-मल-रहिय-सम्मचाइ-
महारयणांलंकिओ जिण-साहु-पूया-रओ जिणमहो नाम सावगो । पुत्तो से जकख-
दिण्णो । सो य सावयकुलुम्भवो वि जम्मन्तर-जणिय-पावकम्मोदएण हिंसओ अलियवाइ

चोरो परदारी जूअयो मत्तवालओ कुणिमाहरो पर-वसनकारी निद्धंघसो छुढो .
निकरुणो थढो माणी अणप्पणो त्ति । अवि य -

देहो व दोस-निलओ उच्चियणिओ जयम्मि सप्पो व ।

रिट्ठो व छिड्ड-घाई भय-जणओ भीम-रक्खो व ॥

- १ एवं च लोगावगार-विसपायवो व पत्तो जोवणं । विगो(णा)सिओ जणय-विहवो ।
मरण-पजवसाणयाए जीवलोयस्स मरण-समए गरहणा-पुब्बयं भणिओ जणएण - 'अणु-
च्चिओ चेव चिंतामणी पावस्स, तहा वि सुय-सिणेहेण भणामो - आवयकाले नमो अर-
हंताणं नमो सिद्धाणमेवमाइओ पंचनमोक्कार-महामंतो सुमरियवो' । सावगो वि आगम-
विहिणा मोत्तूण देहं गओ देवलोणं । सुओ वि णासिय-घर-विहवो पच्छा घर-परिवा-
॥ ११ ॥ डीओ कुच्छिय-कम्माणि फाउमाढत्तो । दिट्ठो कावालिणं 'जोगो'त्ति भणिओ - 'भइ !
कीस निवावरो चिट्ठसि ?' । तेण भणियं - 'किं करेमि ?' । कावालिणं भणियं - 'जइ
मज्झ आणं करेसि, तओ ते विहेमि जहिच्छियं दव्वं' । 'महापसाओ'त्ति भणंतो पयत्तो
मसाणाभि(हि)म्व्हं सह कावालिणं । पत्ता दुरहिगंध-भूमिं निवडिय-सव-सय-समाउलं
किलकिलंत-नाणाविह-भूयगण-समद्वासियं मासावलुद्ध-करकरायमाण-वड्ड-रिट्ठानुगयं
॥ १२ ॥ वियरंत-धोर-रक्खस-पिसाय-डाइणी-निरंतरं पिइयवणं । जं च; अवसाणं पिव जीवलो-
गस्स, खिचं पिव पावरासिणो, कुलहरं पिव कयंतस्स, वीसाम-ट्ठाणं पिव मञ्जुणो,
निवासो विव महापाव-पम्भारस्स त्ति । अवि य -

“मारेलु विससु छिंदसु मंसं रुहरं च गेण्ह एताओ ।

सुव्वंति जत्थ सदा अइभीमा रक्ख-भूयाणं ॥”

- ॥ तओ आणाविओ अक्खय-मडयं । तेण वि तद्विसोलंबियं आणीयं मडयं । एत्थं-
तरम्मि अत्थमिओ कमलिणीनाहो, वियंभिओ संज्ञा-राओ, समुच्छलिओ बहलतमो,
मउलिओ कमल-संडो, वियसिओ कुमुयागरो, निलीणो पक्खि गणो, पसरिओ चूय-
सदो, पयड्डो दूइया-यणो, आउलीहूओ कामिणी-गणो त्ति । अवि य -

“अत्थमिए दिणनाहे महुयर-विरुएहिं रोवए नलिणी ।

- ॥ अहवा मित्त-विओगो भण कस्स न दूसहो होइ ! ॥”

- तओ विचित्त-वण्णेहिं लिहियं कावालिणं मंडलं, मुका सुपाए सिरा, भरियं
रुहरिस्स कवालं, पजालिया वमाए पईवया, अफ्फालिओ डमरुओ, पक्खित्तं बलीए
सह रुहरं, पडिच्छियं गयणाओ भूएहिं । एवं च निवसियासेस-तत्कालोच्चिय-कायबेण
निवेशियं मडयं मंडलए । निहियं से दाहिण-करे कराल-करवालं । भणिओ सो कावा-
॥ १३ ॥ लिण - 'वसाए मडयस्स चलणे मक्खेसु' । तहा कए समाढत्तो मंतं परिचित्तेउं कावा-
लिओ । सप्फरयाए मंतस्स पयलियं मणाय मडयं । तओ संखुद्ध-चित्तेण सुम-
रिओ पंचनमोक्कारो सावय-सुएण । निवडियं मडयं । पुणो वि गाढतरं परा-
वचिओ मंतो । अजुट्ठियं मडयं । पंचनमोक्कार परावत्तणाओ दूइय-वाराए वि पडियं
मडयं । तओ पुच्छिओ कावालिणं - 'भो ! मंतं न याणसि ?' । तेण भणियं - 'जइ
साहेसि, तओ जाणामि' । तओ अबत्थं परावचिए मंतं मुक्क-ड्डास्सं गहिय-अग्गं उप्पय्यं

• मयणंमणे, भमिऊण थेवंतरं 'दुस्साहिया किच्चा साहगस्त पडइ' ति वावाइऊण ह(अ)सिणा कावालियं पडियं मडयं । जाओ कावालिओ दोन्नि सुवण्ण-कोडीओ । तओ संजाय-पच्चएण य निंदिओ सावय-सुएण अप्पा - 'अहो ! इह-परलोग-सुहावहो न मए पावेण कओ गुरुवएसो, तेण दारुणं वसणं संपत्तो म्हि । नमोकार-सुमरणाओ य न वावाइओ, अत्थो य जाओ; तप्पभावाओ धम्माइणो वि भविस्संति । ता महानुभाग- गय-मग्गमणुसरंताणं न विहलो आमा-बंधो हवइ ति । अपि च -

“मातङ्गानां मदान्धभ्रमदलिपटलद्रयामण्डस्थलानां

ये मार्गेणानुयाताः क्षणमपि हरिणाः कुच्छ्रमग्लानदेहाः ।

तेऽवश्यं भूतलस्थैस्तृणतस्लुतापलवैर्यान्ति तृप्तिं

प्रायस्तुङ्गानुगानां न भवति त्रिफले वीप्सितार्थाभिलाषः ॥”

पच्चूसे पडिवज-सावगधम्मेण भणिओ दंडवासिओ - 'दाएसु रायाणं' । पुणरुत्तं भणिए कह कह वि दाइओ राया । साहिओ एस वुत्तंनो । पच्चइय-पुरिसोवलइ-पच्चएण य अणुच्चायं तं तस्सेव सुवण्णयं । सब्बा जाओ परमसावगो । तओ तिवग्ग-सारं परत्थ-संपाडण-सणाहं जीयलोग-सुहमणुहविऊण पच्छिम-वयम्मि आगम-विहिणाऽण- सणं पंचनमोकार-परो पत्तो देवलोगम्मि । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण सावयसुयस्स ।

पंचनमोकार-फलं सिट्ठं निसुणेउ मोक्खत्थी ॥

सावयसुय-क्खाणं 'समत्तं ॥

कुलवधु-टयराहरणं सोऊणं निच्चमेव वट्टेज्जा ।

संजम-जोगेसु दढं इच्छंतो सासयं सोक्खं ॥ ७२

[कुलवधु-पिशाचोदाहरणं श्रुत्वा नित्यमेव वर्तेत ।

संयमयोगेषु दृढमिच्छन् शाश्वतं सौख्यम् ॥ ७२]

दयरः पिशाचः । कुलवधू-पिशाचाभ्यामुदाहरणम्, शेषं स्पष्टम् । भावार्थस्तु कथानकाम्यामवसेयः ।

— [१७. संयम-प्रवृत्तौ कुलवधू-कथा] —

पंडवद्वये नयरे एगो इम्म-जुवाणओ संपुण्ण-जोवणं नियय-जायं मोत्तुण गओ वेत्तंनरं । समइकंताणि एक्कास वासाणि । अण्णया सयल-लोग-उम्माइय-जणणे कुसुम-इम्म-रेणु-गम्भिणे वियंभिय-दाहिणानिले समुच्छलिय-कलयले मणहर-चच्चरि-सद्धान्दिय-तरुण-यणे पयट्टे महु-समए सहियायण-परिवुड्डा गया बाहिरुआणं वहु । दिट्ठाणि सिणेह-सारं चक्कवाय-मेहुणयाणि दीहियाए रंमंताणि, अण्णया सारस-मिहुणयाणि, तु(पु)लईओ इंसओ इंसियमणुणितो । तओ काम-कोवणयाए वसंतस्स, रम्मयाए काण-णस्स, रागुकडवाए परियणस्स, अणेग-मव-म्मत्थयाए गाम धम्माणं, विगार-चदलयाए

जोषणस्स, चंचलयाए इंदियाणं, महावाही विव पयडिय-महादुक्खो वियंभिओ •
संभंगिओ विसमसरो । चित्तिं च णाए—‘बोचीणो तेण निञ्जुडएण दिवो अंबही, न
संपत्तो, ता पवेसेमि जुवाणयं किंचि’ । भणिया एएण वइयरेण रहस्स-मंजूसियाहिहाणा
चेडी । तीए भणियं—

“एत्ति-कालं परिक्खिऊण मा सील-खंडणं कुणसु ।

को गोपयम्मि बुद्धं जलहिं तरिऊण बालो वि ? ॥”

बहूए भणियं—‘हले ! संपयं न सकुणामि अणंग-बाण-घायं, ता किमेत्थ बहुणा ?
पवेसेसु किं पि’ । तीए भणियं—‘जइ एवं ता मा श्रसु, करेमि भे समीहियं’ । तओ
साहिओ एस बुत्तंतो सासुए । तीए वि भत्तुणो । तेण वि तीए सह कवड-कलहं काऊण
“भणिया बहू—‘वच्छे ! न एसा तव सासु घर-पालणस्स जोग्गा, ता पडिय(व)यसु सर्वं
तुमं’ । ‘एवं’ति पडिवन्ने निरुविया सबेसु गेह-कायवसु । तओ रयणीए चरम-जामे
उट्ठिऊणं तंदुलाई-खंडण-पीसण-मोहण-रंघण-परिसेव(वेस)णाईणि, अण्णाणि य अणेगाणि
कायवाणि जहण्ण-मज्झिमुत्तमाणि करंतीए कुसुमाभरण-वत्थ-तंबोल-विलेवण-विसिद्धा-
हाराहि(इ)-रहियाए कमेण पत्तो रयणीए पढम-जामो । भुत्तं सीयल-लुक्खमणुचिय—
“भोयणं । अच्चंत-खिण्णा पसुत्ता एसा । एवमणुदिणं करंतीए पणट्ट-रूव-लावण-तंबोल-
विलेवण वम्महाए बोलीणो कोइ कालो । ‘अवसरो’ति काऊण भणिया दासचेडीए—‘किं
आणेमि पुरिसं ?’ । तीए भणियं—‘हले ! मुद्धिया तुमं जा पुरिसं ज्ञायसि, मज्झं पुण
भोयणे वि संदेहो’ । कालंनरेण य आगओ भत्तारो । कयं वद्धावणयं । तुद्धा बहू सह
गुरुपणेणं ति । एसो उवणओ—जहा तीए कायवासत्ताए अप्पा रक्खिओ, एवं साहुणा
“वि किरिया-नाणाणुद्धाणेणं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुपाणुसारेण साहियं चरियं ।

बहुयाए निसुणंतो अप्पाणं रक्खए पुरिसो ॥

— [९८. नित्यप्रवृत्तौ पिशाच-कथा] —

दुइयं—अत्थि कंचणपुरे महेसरदत्तो वाणिओ । तेण य सविहाणो पाविओ कओ
“वि पिसाय-साहणो मंतो । कालंतरेण य सिद्धो पिसाओ । भणियं च णेण—‘खणं पि
नाहं अवावरो धरेयवो’ । ‘एवं’ति पडिवन्ने दिक्का वणिएण आणा—‘करेसु सत्तभूमि-
थालंकिं पासायं’ । ‘मणसा देवाणं कज-सिद्धिं’ चि कओ पासाओ । पुणो वि दिण्णो
आएसो—‘भरेसु सुवण्ण-हिरण-धण-धन्दाईणं’ । तम्मि निवत्तिए आणाविया कोसल-
विसयाओ करिणो, उचरावहाओ तुरंगमा चि । अवि य—

“जं जं जंपइ वणिओ तं तं सबं करेइ सो ढयरो ।

पच्छा हिमवंताओ खंभमाणाविओ तेण ॥

निक्खिविउं भूमीए उत्तर-चडणाईयं कुणसु ता एत्थ ।

जाव अवसरेण आणं परिचितिय देमि भो ! तुज्झ ॥”

- तओ जाणिरुण से निच्छयं सिट्ठो - 'कज्जेण संभरेसु, जेण मे समीहियं करेमि' ।
उवणओ कायवो । उक्तं च वाचकमुख्येन -

“पैशाचिकमख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वाः ।

संयमयोगैरात्मा निरन्तरं व्यापृतः^१ कार्यः ॥” इति ।

पिसाच-व्याणयं^२ समत्तं ॥

तव-नियम-संजमाइसु ठाणे ठाणम्मि जो विसीएज्जा ।

खंतय-खुड्डय-सरिसो मोत्तवो मो सुसाह्हिं ॥ ७३

[तपो-नियम-संयमादिषु स्थाने स्थाने यो विधीदेत ।

खंतक-धुल्लकसदृशो मोक्तव्यः स सुसाधुभिः ॥ ७३]

तपोऽनश्नादिद्वादशभेदम् । नियमः इन्द्रिय-नियमो नोइन्द्रियनियमश्च । संयमः
सप्तदशप्रकारः, आदिशब्दात् समित्यादिपरिग्रहः । एवं स्थाने स्थाने पदे पदे खंतकः
पिता तस्य धुल्लकः इत्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यः । तच्चेदम् -

— [९९. विषण्ण-त्यागे धुल्लक-कथा] —

एगो कुलपुत्तगो तहारूढाणं थेराणं समीवे पंचमहवय-लक्खणं पुष्पावराविरुद्धं^३ ।
पच्चक्खाइ-पमाणावाइयं तित्थयर-पणीयं मुणिधम्मं निसामिऊण त्कालाणुरूव-निबिचिया-
सेस-कायवो समुप्पन्न - संवेगो पुत्तय-सहिओ पवइओ । गहिया णेण दुविहा सिक्खा ।
सो चेछओ भणइ - ‘खंत ! न तरामि उवाहणा-रहिओ चक्क(चंक)मिउं’ । तओ
सिणेहेण अकायवं पि मुणंतो से देइ । अपि च -

“यत्र केहो मयं तत्र केहाद दुःखस्स भाजनम् ।

केहमूकानि दुःखानि तस्मिंस्त्यक्ते परं सुखम् ॥”

“नरयाणल-संकासं दुक्खं गेण्हंति नेह-पडिबद्धा ।

गिण्हंति निरुयम-सुहं विणियत्ता नेह-पासाओ ॥”

अन्न-दियहम्मि ‘न सक्कोमि आयवं सोढुं’ तओ सीस-दुवारियमणुजाणइ । अन्नया
‘खंत ! न तरामि लोयं सहिउं’ तओ खुरेण मुंडावेइ । ‘खंत ! न संथारए निदाइ’ चि^४ ।
तओ पणनामय-सिजमणुजाणइ । ‘खंत ! न तरामि एकासणयं काउं’ तओ पढमालियं
देइ चि ।

इय जं जं चिय मग्गइ तं तं मोहेण मोहिओ देइ :

मोह-मूढाण अहवा थेवमिणं सव सत्ताणं ॥

एवं किमिच्छिएहिं पोसेज्जमाणो संपत्त-जोवणो भणित्तादत्तो - ‘खंत ! न तरामि^५ ।
अविरइयाए विणा चिट्ठिउं’ ति । तओ पण्डु-नेहेण ‘अजोगो’ चि काऊण नीणिओ
साहु-मज्झाओ जणएण । विण्णाणाइ-विरहिओ असंपत्त-मणोरहो छणे य सार-भोयण-

गरुड-धणए विस्वइयाए अड्डज्जाणोवगओ मरिऊणोववण्णो महिसएसु । संपत्त-जोवणो गहिओ भम्महेण समारोविय-भरो वहिउमाढत्तो । खंतयस्साहू वि तम्मिबेएणं चिय पालिऊण निकलंक्कं सामणं जाओ वेमाणिय-सुरो । पउत्तावहिणा य दिट्ठो चेल्लय-जीवो संपत्त-महिस-परियाओ । पुब-सिणेहेण य काऊण पुरिस-वेसं गहिओ भम्महेहिंत्तो । महिसगो सुरेण । विउड्ढिओ गरुड-भारो । तओ तए विंधेऊण पुणरुत्तं भणइ — ‘खंत ! न सक्कुणोमि अणोवाहणो, जाव अविरइयाए विण’त्ति । पुणरुत्तं च सुणेंतस्स ईहापोह-भग्गण-गवेसणं करिंतस्स जायं से जाईसरणं । सुमरिओ पुबभवो । तओ कया तियसेण धम्मकहा । कय-भत्त-परिच्चाओ नमोक्कास-परायणो गओ देवलोए महिसओ चि ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण चेल्लय-कहाणं ।

“ कहियं जो सुणइ नरो सो विरमइ पावठाणाउ ॥ चि ।
चेल्लय-कहाणयं समत्तं ॥

नत्थि तवसो असज्झं तत्तो खंती तहा वि सुपमत्था ।

मोत्तूण महाग्वमए वंदइ सुरसुंदरी खुड्डं ॥ ७४

“ [नास्ति तपसोऽसाध्यं ततः क्षान्तिस्तथापि सुप्रशस्ता ।

सुक्त्वा महाक्षपकान् वन्दते सुरसुन्दरी क्षुल्लम् ॥ ७४]

क्षान्तियुक्तमिति शेषः । कथमिदम् ?—

— [१००. क्षान्तौ क्षुल्लक-कथा] —

एगम्मि गच्छे वासारत्तम्मि निग्गया भिक्खट्ठा खमग खुड्डगा । कह वि पमाएण
“ वावाइया खमगेण मंडुक्किया । चेल्लएण भणियं — ‘महरिसि ! मंडुक्कलिया तए वावाइया’ । सेस-विवण्णाओ दंसिऊण भणियं खमएण — ‘रे ! किं इड्डसेह ! एयाओ वि मए वाव.इ-याओ ?’ । ठिओ तुण्हिको खुड्डओ । आवस्सयकाले नालोइया खवगेण । चेल्लएण भणियं — ‘खमगरिसि ! मंडुक्कलियामालोएसु’ । ‘अहो ! अज्ज वि दुरायारो अणुबंधं न भुंचइ’ चिंततो से ताडणत्थं रोसेण चलिओ गहिय-खेल-मल्लओ । अंतरे थंभए य
“ आवडिओ मओ समाणो जाओ जोइसदेवो । इओ य वसंतउरे नयरे अरिदमणस्स राइणो सुओ अहिणा डसिओ । पडहय-पुबयं च मेलिया मंतिणो । तओ एगेण वाइएण लिहावियाणि दोक्खि मंडलाणि गंधणयागंधणयाहिहाणाणि । सुमरिओ सप्पागरिसिणो मंतो । सप्फुरयाए मंतस्स आगया नगरवासिणो विसहरा । तओ गंधणा गंधणमंडले पविट्ठा, अगंधणा पुण अगंधणयम्मि । तओ पज्जालिया चिइया । भणिया अहिणो —
“ ‘जेण राय-सुओ डक्को, तं मोत्तुं सेसा गच्छंतु’ । ठिओ एक्को अगंधणो । मंतिणा भणियं — ‘विसं वा डंकाउ पियसु, जलणं वा पविससु’ विट्ठत्तणओ कहं वंतं पियामि ?’ चि पविट्ठो जलणे । राय-सुओ वि गओ जममंदिरे । तओ राया सप्पाण रुड्डो सप्पा-हेडयं समावेइ । जो य अहिणो सीसमाणेइ, तस्स दीणारं देइ । एवं कालो वच्चइ ।

• इओ य सो खमग-देवो ततो खुओ समानो उप्पण्णो दिट्ठिविसाण कुले । ते य जाई सरमाणा दिट्ठीए 'दहेस्सामो न दिवसओ भमंति, नवरं राईए आहाराइं करंति । अण्णया मंतिणा दिट्ठाणि ताण पयाणि । तयाणुसारेण दिट्ठो विलो, जत्थ सो खमग-विसहरो चिट्ठइ । मुकाओ तेण तत्थोसहीओ, ताण तेयमसहंतो पुच्छेण नीहरिउ-माढओ । 'मा सम्मुहो नीहरंतो एयं दहिस्सामो' । सो य जत्तियं जत्तियं नीसरइ, तत्तियं तत्तियं छिदइ । कोव-विवागं भावंतो पंचनमोकार-पगे मरिऊण उववन्नो राइणो अगमहिंसीए पुत्ताए । सो य देवया-परिग्गहिओ । तीए सिट्ठं राइणो- 'संपयं विरमसु विसहर-मारणाओ, पुत्तो य ते पढाणो हविस्सइ, नागदत्ताहिहाणं च कायबं' । विसिट्ठ-डोहलय-संपाडणेण पट्ठिओ गबभो । उच्चिय-समए पव्वया देवी । जाओ दारओ । कयं महावद्भावणयं । पइट्ठावियं से नामं नागदत्तो चि । वट्ठिओ देवो- वच्चएणं कला-कलावेण य । अञ्चंतो नममाइ-गुणेहिं मुणेइ य जिणधम्मं । पुव्व-न्मासेण खुड्डओ चिय पव्वओ । अपि च-

“जन्म जन्म यो ग्यत्तं दानमध्ययनं तप । तेनैवाभ्यासयोगेन तदेवाभ्यस्यते पुनः ॥”

सो य अणंतर-तिरियाणुभावेण अट्ठव-छुट्ठाव् सरुग्गमाओ आरब्भ ताव भुंजइ जाव अत्थमण-समओ चि । अवि य-

वड्ढंति तस्म दंमण-नाण-चरित्ताणि म-वुमुक्खाए ।

तम्मि य गच्छे खमगा महंति चत्तारि सुर-पणया ॥

पढमं चाउम्मासिय-खमगो, तओ परओ तेमासिओ, ततो वि परओ दोमासिओ, तओ वि परओ मासिओ, ततो वि परओ खुड्डओ चि । ते य सब्बे खमगे वोलिऊण वंदिओ खुड्डओ भाव-सारं देवयाए । नियतंती य गहिया चाउम्मासिय-खमएण अंचले- 'आ कडपूयणे ! वयं परम-तवस्मिणो मोत्तणं एयं क्रूरगड्डुययं वंदसि !' । सा भणइ- 'भावखमगमहं वंदामि' । सा य तं खुड्डयं न मुंचइ । अन्न-दियहम्मि सरुग्गमे चिय गहिय-दोसीणेण य निर्मतिओ चाउम्मासिय-खमगो । रोमुप्पिच्छेण य निच्छट्ठं भाणे । 'मिच्छा मि दूकड'-पुव्वयं भणियं चेच्छएण- 'उदर-भरणासत्तेण नोवणीओ खेल-मल्लओ' । तं निच्छट्ठमुद्धरिऊण संवेग-सारं निर्मतिओ तेमासिओ । एवं चउण्हं पि निच्छट्ठमुज्झिऊण लंब(घ)णयमुक्खिवंतो गहिओ खमगेण हत्थे । संवेग-सारं च चित्तियमणेण- 'अहो ! मे अधण्णया, जेण सब्बं पि दियइं पसुणो विव आहारंतस्स वच्चइ, अण्णं च जाओ म्हि सब्बेसिं कण्हाहि व उव्वेयकारी' एवमप्पाणयं निंदमाणरस्स, कम्म-परिणइं भावंतस्स, कसाय-विवागं चिंतंतस्स, संसारासारत्तणं निरुवंतस्स, पसत्थेसु अज्झवसाय-ट्ठाणेसु बड्डमाणस्स, समुच्छलिय-जीव-वि(वी)रियस्स, समादत्त-खवगसेट्ठिणो, सुकज्जाणानल- निदड्डु-कम्मचउकयस्स उप्पण्णं केवलं नाणं ।

जिय-दोस-संग-सुरं थिरमकलंकं इमम्मि वरनाणं ।

उदयाचले व जायं ससिणो य अपुव्व-विबं व ॥

तओ गज्जिया वसुमई, अवयरिया तियसा, अवहरियं रय-रेणु-सकर-तणाइयं, वरिसियं गंधोदयं, विमुक्कं कुसुम-वरिसं, विउरुवियं सीहासणं । निसण्णो तत्थ भगवं

केवली । पशुया धम्मकहा, छिण्णा संमया, संबुद्धा पाणिणो । तओ देवयाए भणिया खवगा—‘मए पुव्वमेव भणियं जहा हं भावखमगं वंदामि’ । तओ संवेग-सारं खवगा चित्तिउं पयत्ता—‘अहो ! अम्हाण तुच्छया, जेण पत्तो वि परमगुरु-दाविय-चारिष-निही महाविघकारि-कसाय-डमरेहिंतो न व (य) भुत्तो’ ति ।

“ज अजियं चीरत्तं देमूणाए वि पुव्वकोडीए ।

तं पि कसायमिन्तो नासे नरो मुहुत्तेणं ॥”

‘धण्णो य एमो खुड्डओ, जेण अम्हारिसेहिं जगडिज्जतेणावि भाविय-जहड्डिय-तित्थयर-वयणेण बालेणावि माहियं नियय-कज्जं, विजिया रागादओ, खविओ कम्म-रासी, तिण्णो भवोदही, अम्हेहिं पुण चिरकाल-दिक्खिएहिं वि वड्डियाणि संसार-महा-
“तरुणो मूलाइं”ति । एवं ताण वि पसन्थ ज्ञाण-दड्ड-कम्मिधणाण उत्पण्णं केवलं ति ।
अवि य—

“ज अण्णाणी कम्मं खंवइ तट्ठयाहिं” जाम-कोडीहि ।

तं नाणी तिहि गुत्ता खेवइ उसास-मिन्तेणं ॥”

कया तेसिं पि देवेहिं केवलि-महिम ति ।

“पालिय-केवलि-परिया खविऊण भवोवग्गाहि चउक्कयं । समामातिऊण सेलेसिं पत्ता पंच वि नेव्वाणं ति ॥

अओ भण्णइ—तवाओ खंती पहायणं ति (हाणत्ति) ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

खमग-सहियस्स कहियं निसुणंतो होइ गय-कोवो ॥

“खुड्डग-कट्ठाणयं समत्तं ॥

जाव न दुक्खं पत्तो न ताव धम्मं करेइ सुहि-पुरिसो ।

गंधर्वनागदत्तो दिट्ठंतो एत्थ नाथवो ॥ ७५

[यावद् न दुःखं प्राप्नो न तावद् धर्मं कुरुते [सुखी] पुरुषः ।

गन्धर्वनागदत्तो दृष्टान्तोऽत्र ज्ञातव्यः ॥ ७५]

“ [१०१. दुःखे धर्मकर्तृ-गन्धर्वनागदत्त-कथा] ”

पंचविहायार-यस्स स्ररिणो गच्छे दोन्नि साहुणो कय-संकेया गया सुरलोगं । ताणं एगो टिह-खएण चुओ संतो इहेव भरहवासे वसंतउरे नयरे इम्म-घरिणीए नागदेवया-उराहणाओ उववण्णो गम्भत्ताए । दिट्ठो य णाए दिवमयरो मुहेणोयरं पविसंतो । सहरिस-विबुद्धाए य पिसुणिओ भत्तुणो । तेण वि आणंदिया पहाण-पुचज्जम्मेण ।
“पडिस्सुयमिमीए । विसिद्ध-डोहलावुरणेण य वड्डिओ गम्भो । उच्चिय-काले य पसूया एसा । जाओ देवकुमारोवमो दारओ । वड्ढाविओ इम्मो पियंकरियाए । दिण्णं से पारिओसियं । कयं वड्ढावणयं । समइक्कंते य मासे कयं नामं नागदत्तो । पंचधार्ह-लालिजमाणो हत्थाओ हत्थं धारिजमाणो, कीलाए सएहिं कीलिजमाणो, मणोरह-सएहिं

- वियपिजमाणो, चाङ्गय-सएहिं उवयरिजमाणो, सबहा अमय-णीसंदो विव सयल-लो-
गाण निहुइं जणेंतो जाओ अङ्गवारिसिओ । पसत्थ-वासरे य समुवणीओ लेहायरियस्स ।
पुबभव-म्भासाओ थेव-कालेणं चिय गहियाओ वावत्तरि कलाओ । कमेण य संपत्तो
जोषणं । जाओ विजाहर-रमणीणं पि पत्थणिओ । गंधवे य अब्बत्थं वसणं, तेण से
लोणेणं गंधव-नागदत्तो चि नामं कयं । अवि य —

सयलम्मि वि जियलोए एकं मोत्तूण नवरि सुर-मंति ।

विण्णाणाइ-गुणेहिं नत्थि सरिच्छो कुमारस्स ॥

वरियाओ य जणएण तण्णयरवासि-सत्थवाहाण सब्बगुणाणुगयाओ अणेगाओ
बालियाओ, विवाहियाओ महाविच्छङ्गेणं । एवं च जम्मंतर-सुकय-समजियं विउस-
यण-पसंसणिअं तिवग्ग-सुहमणुहवंतस्स सुहियण-भित्ताइ-परिवुडस्स उज्जाणाइसुं विचित्त-
कीडाहिमहिरमंतस्स समहकंतो कोइ कालो चि । अवि य —

“जम्मंतर-सुकय-समजियाइं पावन्ति केइ सोक्खाइं ।

पावेण केइ दुक्खं ता धम्मं कुणह जिण-भणियं ॥”

देवस्स य(प)वोहिंतस्स वि न बुज्झइ । तओ चितियमणेण — ‘जावाऽऽवयं न पत्तो,
तावेसो न बुज्झइ’ । अवि य —

“सुखी न जानाति परस्य दुःखं न यौवनस्था गणयन्ति शीलम् ।

आपद्गता निर्गतयौवनाश्च आर्ता नरा धर्मपरा भवन्ति ॥”

तओ अब्बत्त-वेसधारी घेतूण चत्तारि करंडए उज्जाणे अभिरमन्तस्स गंधवनागदत्तस्स
समीवे गंतुं पयत्तो । मिचेहिं पुच्छिण कहिंयं देवेण — ‘एते सप्पे’ । तेहिं पि
कहिंयं नागदत्तस्स — ‘एस सप्पे कीडावेइ’ । बाहरिऊण भणिओ देवो — ‘तुमं मम,
सप्पेहिं रमसु, अहं पि तुह सप्पेहिं’ । देवेण रमाविऊण से सप्पा युक्का । खट्ठो वि
न धारिओ । तओ ‘विलम्बिण भणियं नागदत्तेण — ‘अहमे[ए]हिं तुह विसहरेहिं
रमामो’ । तेण भणियं — ‘अचंतमीसणा मे सप्पा, न तरसि एतेहिं रमिउं’ । पुणरुत्तं च
भणंतस्स मेलिऊण भणिया से सयण-मेत्त-बंधुणो — ‘बारेह नागदत्तं’ । जाहे तेहिं वि
बारिओ न विरमइ, तओ लिहिऊण मंडलं चउडिसिं वहिऊण करंडए कोहाइ-सारि-
च्छयाए सप्पे पसंसिउमाढत्तो चि । अवि य —

गंधवनागदत्तो इत्थ सप्पेहिं खिल्लिउं इहइ ।

सो जइ कहिं वि खजइ इत्थ हु दोसो न कायवो ॥

तरुण-दिवायर-नयणो विजुलया-चंचलग-जीहाओ(लो) ।

घोर-महाविस-दाढो उक्का इव पजलिय-रोसो ॥

डक्को जेण मणूसो कयाकई वा ण जाणइ सुबहुं पि ।

अदिस्समाण-मच्चू कह वेच्छसि तं महानागं ? ॥

मेरुगिरि-तुंग-सरिसो अङ्ग-फणो जमल-जुयल-जीहालो ।

दाहिण-पासम्मि ठिओ माणेण वियट्ठए नागो ॥

- १ डक्को जेण मणूसो थदो न गणेइ देवराइं(यं) पि ।
तं मेरुपवय-निभं कह पेच्छसि तं महानागं ? ॥
सललिय-वेछहछ-गई सोत्थिय-लंछण-फणंकिय-पडागा ।
मायामइया नागी नियडि-कवढ-बंचणा-कुसला ॥
- २ तं च मि बालग्गाही अणोसहि-बलो अपरिहत्थो य ।
सा य चिर-संचिय-विसा गहणम्मि वणे बसइ नागी ॥
हुअ उ ते विनिवार्य तीए दाढंतरं उवगयस्स ।
अप्पोमहि-मंत-बलो न अप्पाणं चिकिच्छिहिस्सि ॥
उच्छरमाणो सवं महालओ पुण्णमेह-निग्घोसो ।
उत्तर-पासम्मि ठिओ लोहेण वियट्टए नागो ॥
- ३ डक्को जेण मणूसो होइ महासागरो विव दुपूरो ।
तं सब-विसेसमुदयं कह वेच्छसि तं महानागं ? ॥
एते ते पावाही चचारि वि कोह-माण-मय-लोहा ।
जेहि सया संतत्तं जरियमिव जयं कलकलेइ ॥
- ४ एतेहिं जो उ खअइ चउहि वि आसीविसेहिं सप्पेहिं ।
अवसस्स नरग-पडणं नत्थि हु आलंबणं किंचि ॥

एवं कहेऊण, मुक्का तेण ते सप्पा । समकालं च खुदो चउहिं पि निवडिओ धर-
णीए । पुव-उत्त-मिताइएहिं उवउत्ता मंता गया, न जाओ विसेसो । पच्छा देवेण
भणियं—‘हा ! केरिसं जायं ?’ वाग्जंतो वि न ठिओ । पाय-पडिय-पञ्चुट्टिएण य
११ सयणेण भणिओ देवो—‘जीवावेसु एयं, करेसु पमायं, देसु माणुस-भिक्षवं’ । देवेण
भणियं—‘एवं चिय अहं पि खइओ, जइ एरिसं चरित्तमणुचरइ, तो जीवइ; जइ न
पालेइ चि तओ जीविओ मरिस्सइ’ चि । अवि य—

- एएहिं अहं खइओ चउहि वि आसीविसेहिं सप्पेहिं ।
विस-निग्घायण-हेउं चरामि विविहं तओ (वो)-कम्मं ॥
- २२ सेवामि सेल-काणण-सुसाण-सुण्णहर-रक्ख-मूलाइं ।
पावाहीणं तेसिं खणमवि न उवेमि वीसंभं ॥
अच्चाहारो ण सहइ निद्वेणं विसया उदिअंति ।
जाया (जो य) मायाहारो तं पि पगामं न इच्छामि ॥
उस्सण्ण-कयाहारो अहवा विगई-विवज्जियाहारो ।
३३ जं किंचि कयाहारो अवइ(उ)ज्झिय थेवमाहारो ॥
“थोवाहारो थोव-भणिओ जो होइ थोव-निदो य ।
थोवोवहि-उवगरणो तस्स हु देवा वि पणमंति ॥”

तओ समय-विहीए लिहिऊण महामंडलं, ठविओ तत्थ नागदत्तो चि । तओ देवेण
पउत्ता एसो विअ चि—

सिद्धे णमसिञ्जण संसारच्छेयजे(गे) महावेजे ।
 बोच्छामि ढुंड(क)-किरियं सब-विस-निवारणि विजं ॥
 सबं पाणाइवायं पच्चक्खाइ अलियवयणं च ।
 सबमदत्तादाणं अबंभ-परिग्गहं स्वाहा ॥

जीवियस्स कहिओ से सयणेण वुत्तंतो । असइहंतो पहाविओ घराभिमुहं ।
 पाडिओ देवेण । सयणाणुरोहेण दुइय-वारं पि जीवाविओ संतो पयट्ठो गेहाभिमुहं ।
 पुणो वि पडिओ । तइय-वेलाए सुरो नेच्छइ, जणयाइएहिं निबंधेण भणिएण उट्ठ-
 विओ । कहिओ से सयणेण सबो वुत्तंतो — ‘वच्चसु इमिणा सह, जीवंतो नरो कल्लायं
 पावइ’ । पडिस्सुयमणेण । दट्ठण जणणि-जणयं बंधु-मित्त-नगर-गामाइणो अबंत-सोग-
 विहुरे पयट्ठो(ट्ठो) । तेण सह ठिया उज्जाणे । कहिए य सवित्थरे पुव-भवे ईहाइणि ॥
 करंतस्स जायं जाइस्सरणं, सुमरियं पुवाधीयं सुतं, जाओ पत्तेयवुद्धो, दिण्णं देवयाए य
 लिंगं । देवो वि पत्तो देवलोगम्मि । तओ विसुद्ध-नाण-चरणाणुट्ठाणाओ गओ देवलोगं
 दीह-सामन्न-परियाएण य सिद्धो ति । उवणओ कायवो ति ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियमिणमो ।
 भावेणं निसुणंतो जाइ नरो सासयं ठाणं ॥
 ॥ गंधव्वनागदत्त-क्खाणयं समत्तं ॥

साहेइ जो हयासो गुज्जं जुवईण चल-सहावाण ।

कोक्कासेण समेओ लहइ दुहं कागजंघो व ॥ ७६

[साध(कथ)यति यो हताशो गुह्यं युवतीनां चलस्वभावानाम् ।

कोकासेन समेतो लभते दुःखं काकजङ्गवत् ॥ ७६]

कथमिदम् ? —

— [१०२. युवतीनां गुह्याकथने काकजङ्ग-कथा] —

सग्नयरि-तुलियाए उज्जेणीए जियारी राया जिण-वयण-विहणू जिण-साधु-
 पूया-रओ परमसावगो । तस्स य चत्तारि रयणभूया सावगा । एगो महानसिओ ॥
 सो एरिसं पागं जणेइ; जइ कजं जिमिय-मित्तो परिणमइ, पहरेण, दोहिं, तेहिं, दिवसे-
 णाहोरत्तेण, दोहि, तेहिं, अद्धमासेण, मासेण, उदुणा, अयणेण, संबच्छरेण वा ।
 विइओ य अबंभगेइ, सो तेछ-कुडवं सरीरे छोहूण नीणेइ वा ण वा । तइओ
 सेज्जापालओ, सो तारिसं सिजं रइइ; जइ कजं पढम-जामे विउज्जइ, दोसु, तिसु,
 राई-विगमे वा, दोसु तिसु दिणाईएसु । चउत्थो सिरिघरिओ, सो जइ कजं, ॥
 भंडागारं दाएइ वा न वा । एवं च तस्स राइणो तिवग्ग-सारं जिणवम्माणुट्ठाण-सह-
 लीकय-मणुयभवं जीवलोग-सुहमणुइवंतस्स समइकंतो कोइ फालो । न य एगेणावि
 सुएण संजुत्तो । निविण्ण-काम-भोगो पवइउकामो चिट्ठइ । इओ पाडलिपुत्ताओ आगं-

तूण रोहिया नगरी जियसतुणा । तहाविह'-भविष्यवाए य समुष्पण-सलो राया । परिचत्ताहारो नमोकार-परो मरिऊणोववण्णो देवलोए । नागरएहि य समप्पिया जियसतुणो नगरी । सहाविया चत्तारि वि सावगा । तेहिं दावियाणि नियय-विण्णाणाणि । नवरमेणेण एगाओ जंघाओ तेह्लं न णीणियं । भणियं च- 'जो मए सरिसो हीअ, सो नीहारिही तेह्लं' । सो य तेह्लेण दढजंघो कालंतरेण य 'कागजंघो वि नामं कर्यं । ते य ते भरिअंता वि न डिया, कालाणुरुव-कय-कायवा महाविभूर्इए पडइया ।

कोकणय-विसए वेसमणपुर-संकासं सोप्पारयं नगरं । तत्थ य रहगार-दासीए बंभणेण जाओ दारओ । कर्यं च से नामं कोकासो ति । सो य अचंत-मेहावी । रहगारो य नियय-पुत्ते सिक्खवेह । तेण य मोणवयं गहियं 'मा ममं न सिक्खवेह' ति । ते य मेहाविणो न गेण्हंति । कोकासेण पुण सविसेसं गहियं ति । अपि च-

“बाजि-वारण-लोहानां काष्ठ-पाषाण-वाससाम् ।

नारी-पुरुष-तोयानामन्तरं महदन्तरम् ॥”

मरण-पञ्जवसाणयाए जीवलोयस्स रहगारो मओ । जाओ कोकासो जोगो ति दिओ से रहगार-घर-विच्छडो राइणा । कालंतरेण कोकणे दुब्भिमक्खं जायं । तओ आगओ कोकासो उओणीए । राइणो जाणावणत्थं जंतमय-कवाडेहिं हराविओ से कुट्टागाराओ साली । जाणिऊण निवेइयं, राइणा बाहराविओ कोकासो । सबहुमाणं च कप्पिया से वित्ती । समुष्पण्णो वीसासो । काराविओ जंतमओ गरुडो । तत्थ कोकास-महादेवीए सहारुहिऊण राया उप्पइओ गयणेण आणावेह सब-राइणो । समइकंतो कोइ कालो । सबत्ती-वेहए य पुच्छिया महादेवी सेसदेवीहिं- 'काए खीलियाए जंतं उप्पयइ, निय-चइ वा ?' । तीए य पुच्छिओ राया । तओ जाणंतेणावि इत्थियाण चल-सहावं अइरागेण साहिओ परमत्थो । भणिया य एसा- 'न तए अण्णेसिं कहेयवं' । तीए वि साहियं सेस-देवीण । महादेवी-रोसेण वि गहिया नियत्तण-खीलिया सेसाहिं । राया वि तं समारुडो, पत्तो कलिंग-विसयं । नियत्तण-समए य न दिट्ठा खीलिया । विहलंघलं वा भणि(मि)ऊण निवडियं धरणीए जंतं । कोकासो ताण विविच-पएसे मोत्तूण गओ उवगरणस्स नगरे । दिट्ठो रहगारो राय-गेहे रह-चकं समारंतो, जाइओ उवगरणं । तेण भणियमिमं राय-संतियं, नियगं देमि । जाव नियय-मेहाओ आणेइ, ताव य अद्ध-समारियं चकं तं तेण समारियं । दिट्ठं रहकारेण, जाव भूमिए न पडइ, पडिक्कलियं पि पच्छओहुत्तं गच्छइ । 'अवो ! विण्णाणाइसएण इमिणा कोकासेण होयवं, जस्स य बलेण कागजंघेण राइणो आणाविया' । तओ रहकारेण सिट्ठं राइणो कोकासागमणं । तेण वि बहिऊण बढो ति । अपि च-

“कालिन्धा दलितेन्द्रनीलसकलइयामाम्भसोऽन्तर्जले

मग्नस्याङ्गनपुङ्गवेचकनिभस्याहेः कुतोऽन्वेषणम् ? ।

तारामाः फणचक्रवालमणयो न स्युर्यदि द्योतिनो

भैरेवोन्नतिमाप्नुवन्ति गुणिनस्तैरेव यान्त्यापदम् ॥”

• पीडिजमाणेण य दाविओ राया सह देवीए । नियलिऊण निरुद्धं भोयणं । तब्बे अयस-मीरुएहिं नागरेहिं पवत्तिपाओ कागपिडीओ । कालंतरेण य भणिओ कोकासो— 'मम पुत्तय-सय-सहियस्स पासायं कुरु, जेणाहं तत्थ पुत्तेहिं समारूढो राह्णो जाण-वेमि' । समादत्तो काउं । निरुविणं य पवेस-दिवसे पट्टविओ पच्छण्णो काकजंबस्स सुयस्स लेहो जहा— 'तए अमुगदिवसे आगंतव्वं, अहं च कलिंग-राया[णं] मारिस्सामो, तुमं च अम्हे चित्तुण जेण वच्चसि, तहा कायव्वं' । पत्तो एसो । कलिंग-राया वि सपुत्तो पासाय-मज्झदेस'-खोडियाए खीलियाए समइकंतो गओ जम-गेहं ।

“अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथाः । देवप्रापितसंभवात् कार्याणां गतिरन्यथा ॥”

सो वि नियय-जणणि-जणए कोकासं च वेत्तुण पत्तो उज्जेणीए चि ।

अओ खुवईण न गुज्झं साहियव्वं ति । अपि च—

“नीयमानः सुपर्णेन नागपीडारकोऽजवीत् । यः स्त्रीणां गुह्यमाख्याति तदन्तं तस्य जीवितम् ॥”

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण काकजंबस्स ।

भणियमिणं जो निसुणइ खुवईण न साहए गुज्झं ॥

काकजंब-वत्खाणयं 'समत्तं ॥

एताउ इमं लट्ठं इमाउ एयं ति जो विसेसणू ।

सो पावइ सामणं सुंदरिनंदेण एत्थुवमा ॥ ७७

[एतस्मादिदं शोभनमस्मादेतदिति यो विशेषज्ञः ।

स प्राप्नोति श्रामण्यं सुन्दरीनन्देनाश्रोपमा ॥ ७७]

— [१०३. विशेषज्ञतायां सुन्दरीनन्द-कथा] —

दक्खिणावहालंकारभूयं नासिक-नयरं । नंदो इब्भ-सुओ । सुंदरी से जाया अच्चंत-^१ वल्लहा । तओ लोणेण सुंदरीणंदो चि नामं कयं । सो य तीय(ए) रूव-जोवण-सोहग-लायण-कला-कोसल्ल-मोहिय-चित्तो न सेस-रमणीसु अच्चंत-सुंदरा(री)सु वि अहिरमइ; न य धम्माइएसु कजेसु पयट्टए । सुयमिमं पुव्व-पच्चइएण से भाउणा— 'मा विसयासत्तो संसारं भमउ' चि चित्तंतो पत्तो साहू, सुहासणत्थो वंदिओ सुंदरीनंदेण । एत्थुया धम्मकहा, राउकडो चि न परिणया । भणइ य— 'कह धम्म-फलं उवणयं सुंदरी-^२ सरिसं कलत्तं खणं पि सुयामि?' चि ।

“सम्भाओ य सिणेहं सम-सुह-दुक्खं अणिग्गय-रहस्सं ।

धण्णा सुत्त-विउद्धा महिलं मेत्तं च(व) पेच्छंति ॥”

‘अवो ! सुंदरयर-दंसणाओ एस बोहियवु’ चि परिचिन्तिऊण भणियं मुणिणा— ‘नेसु थेवं भूमीओ इमं पत्तय’ । दक्खिण-पडिएण य गहियमणेण । लग्गो सोऽणु-^३ मग्गेण । लोणो य भणिउं पयत्तो— ‘अहो ! पवइओ सुंदरीनंदो’ । बद्धा मुणिणा सउण-गंठी । नियत्तामो नियत्तामो चि पुणरुत्तं बाहरमाणो नीओ उजाणे । भणिओ मुणिणा—

‘जेमि भवंतं सुरसेल’ । तेण भणियं – ‘न तरामि एत्तियं कालं विओगं सहिउं सुंदरीए’ ।
 भुणिणा भणियं – ‘झत्ति आणेमो’ । दक्खिण्णपडिएण य पडिविण्णं से वयणं ।
 विजा-सामत्थओ पयट्ठो साहू तं गहेऊण । दट्ठण य वानरिं भणिओ सो भुणिणा –
 ‘किमेरिसी होइ सुंदरी?’ । तेण भणियं – ‘गुरु त्ति काऊण ते खमिजइ एयारिसं
 , भणियं’ति । अवि य –

“कत्थ जय-पायड-जसा केसे(देवे)हिं वि सेविया महागंगा ! ।

सयल-जण-हीलणिजा कत्थ व भण नगर-निद्धमणी ! ॥”

येवंतरं वच्चंतेहिं दिट्ठं विजाहर-मिहणयं । अण्णे भणंति – ‘तेणं विय विउरुच्चियं’ ।
 पुणो वि पुच्छिओ – ‘होइ एरिसी सुंदरी?’ । तेण भणियं – ‘अणुहरेइ मणांय एसा
 ॥ सुंदरीए’ । कमेण य पत्ता सामय-दिव-तिहूयणगुरु-पडिमा-सणाह-देवहराणुगयं जोयण-
 सयसहस्ससियं कंचणमेहलालंकियं मेरुं । तत्थ य सिद्धायतणे चउवीसं पि तित्थयराण
 पडिमाओ इमाए जयसद्कुसुममालाए थोउमाढत्तो भुणि त्ति । अवि य –

नमिऊण जिणे सुयदेवयं च जयसद्-कुसुममालाए ।

पूएमि जिणवरिंदे उस्सभाई-वीरजिण-चरिमे ॥ १

- ॥ जय मयणानल-जलहर ! जय जय दुट्ठ-ट्ठकम्म-घण-पवण ! ।
 जय भविय-कमल-दिणयर ! जय उस्सभजिणिंद ! जय-नाह ! ॥ १
 जय विजिय-दुजय-वम्मह ! जय जण-णीसेम-तिहूयणाणंद ! ।
 जय सिद्धिवहु-विसेसय ! जय अजियजिणिंद ! सुर नमिय ! ॥ २
 जय गुण-रयण-महोअहि ! जय जय कुल-जलहि-पुणिमाइंद ! ।
 ॥ जय मोह-तिमिर-दिणयर ! जय संभव ! जणिय-जय-हरिस ! ॥ ३
 जय मेरुसिहर-भूमण ! जय संसार-जलहि-वरपोय ! ।
 जय तवलच्छि-सुसंगय ! अट्ठिनंदण ! मुजय जय-णाह ! ॥ ४
 जय कोव-महोरग-सिद्धमंत ! जय जय सुरिंद-नय-चलण ! ।
 जय माण-महातरु-गंधवाह ! जय जय सुमद-जिणइंद ! ॥ ५
 ॥ जय रायलच्छि-पूइय ! जय जय दिवारविंद-कय-चलण ! ।
 जय पउमप्पहसामिय ! जय जय भुवणम्मि सुपसिद्ध ! ॥ ६
 जय किच्चि-महानय-दिवसेल ! जय समत्थ-गुण-निहस ! ।
 जय नाणलच्छि-सेविय ! जय जयसु सुपास-जिणयंद ! ॥ ७
 जय तिहूयणेकसामिय ! जय जय ससि-कुंद-हार-संकास ! ।
 ॥ जय मोक्खमग्ग-देसय ! चंदप्पह ! जय जयसु जय-नाह ! ॥ ८
 जय पत्त-दिबकेवल ! जय जय तेलोक्क-दिट्ठ-दि(द)ट्ठव ! ।
 जय जय सिद्ध(द्धि)वहु-पिययम ! जय सुविहि-जिणिंद ! गय-राग ! ॥ ९
 जय तिहूयण-सिरि-सेविय ! जय जय नीसेस-पाव-मल-रहिय ! ।
 जय सयल-भुवण-भूसण ! जय सीतलनाह ! नय-चलण ! ॥ १०

जय भुवण-नेह-मंगलपईव ! जय जय मुणिद-नय-चलण ! ।
जय तव-ताविय-कलिमल ! जय जयहि जिणिद ! सेयंस ! ॥ ११
जय नाणलच्छि-लंछिय ! जय जय नीसेस-लक्खणुक्किम ! ।
जय वसुहावासव-पणय-चलण ! जय जयहि वस्तुपुज्ज ! ॥ १२
जय खविय-कम्म-दढमल ! जय जय तेलोक-नहयल-मियंक ! ।
जय माया-कवड-कुडंगि-जलण ! जय जयसु जिण-विमल ! ॥ १३
जय दुट्ठराग-करि-हरि ! जय जय निय-कंति-दलिय-घणतिमिर ! ।
जय सह-विजिय-जलहर ! जय जयसु अणंत-जिण-ईद ! ॥ १४
जय पयडिय-पायड-साहुधम्म ! जय जय पसन्थ-वर-ज्जाण ! ।
जय पणमिय-पणय ! मुणिद-पणय ! जय जयसु जिण-धम्म ! ॥ १५
जय पणय-तियमकामिणि-धम्मेल्लुवेल्ल-कुसुम-कय-सोह ! ।
जय दुरिय-जलण-जलहर ! जय संति-जिणिद ! सुर-नमिय ! ॥ १६
जय तुलिय-कप्पपायव-चित्तामणि-कामधेणु-माहप्प ! ।
जय समवसरण-भूसण ! जय कय-जय-हरिस ! जिण-कुंथु ! ॥ १७
जय रह-अरह-विमहण ! जय जय जर-मरण-रोग-रय-रहिय ! ।
जय राग-रोस-वज्जिय ! जय तिहुयण-पणय ! अरणाह ! ॥ १८
जय विजिय-भुवण-डामर-महल्ल-जममल्ल-लद्ध-जयसह ! ।
जय तिहुयण-सरवर-रायहंस ! जय मल्लि-जिणईद ! ॥ १९
जय वयण-किरण-बोहिय-भव-महाकुसुम-संड-निसिनाह ! ।
जय मुणि-गणहर-संधुय ! मुणिसुब्बय ! सुजय जय-नाह ! ॥ २०
जय पणय-पाय-पंकय ! जय जय पप्फुल्ल-पंकय-दलच्छ ! ।
जय विजिय-दुजय-घणवाइकम्म ! थु(मु)णिनमिय ! नय-चलण ! ॥ २१
जय जायवकुल-मंडण ! जय जय कंदोडु-वण-संकास ! ।
जय भव-भय-निण्णासण ! जय जयसु [अ]रिट्ठवरनेमि ! ॥ २२
जय खुडिय-वियड-दढकम्म-पास ! जय जय पियंगु-संकास ! ।
जय बत्तीस-सुराहिव-कय-मज्जण ! जयसु जिण-पास ! ॥ २३
जय जंबूणय-विम्भम ! जय जय निसलाए वड्डियाणंद ! ।
जय जय विजिय-परीसह ! जय तिहुयण-नाह ! जिण-वीर ! ॥ २४
इय जिणवरिंद-जयसह-कुसुममालं घरेइ जो कंटे ।
विमलगुणं सो पावइ सासय-सोक्खं सया मोक्खं ॥

दिट्ठाणि य तत्थ अजंत-मणहराणि वेमाणिय-तियस-मिहुणयाणि सुमिणम्म वि
मणयाण दुल्लहाणि । तओ मणिओ साहुणा - 'किमणुहरंति एयाओ सुर-कामिणीओ
सुंदरीए ?' । तेण मणिंय - 'भयवं ! एयाण पुरओ सुंदरी मक्की(डी) न पुज्जइ' चि ।
अवि य -

तो सुंदरी-विरचो हन्छइ रमणीउ दिव-रूनाओ ।

गुणवंतयम्मि दिट्ठे कस्स मणो ठाइ इयरम्मि ? ॥

‘भयवं ! कहं पुण एताउ पाविजंति ?’ । साहुणा भणियं – ‘सुणि-धम्मेणं नेवाणं पि पाविजइ, का गणणा एयासु ?’ ति । अवि य –

सुणि-धम्माओ विसिट्ठो फलमिह मोक्खो जिणेहिं पण्णत्तो ।

सुर-नर-सुहाइं अणुसंगियाइं इह किसि-पलालं ब ॥

तओ पाविओ नासिकपुरं तक्कालाणुरुब-निवत्तियासेस-कायबो पइओ सुंदरीनंदो । परिपालिय-जहट्टिय-सामण्णो गओ देवलोगम्मि । सुणियाणंतर-भव-वुत्तंतो निवत्तिय-तियस-कायबो सुरसुंदरीहिं सह भोगे भुंजितं पयत्तो ति । उवणओ कायबो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

सुंदरिनंदस्स फुडं निसुणंतो लहउ निवाणं ॥

सुंदरीनंद-क्खमाणयं ‘समत्तं ॥

दो नर-पसुणो वंचइ जुवई एक्केण चैव रुण्णेण ।

आगमणेणं पइणो गमणेण तहा अणाडस्स ॥ ७८

[दौ नर-पशू वञ्चयति युवतिरेकेन चैव रुदितेन ।

आगमनेन च पत्युर्गमनेन तथाऽनाट(जार)स ॥ ७८]

अनाटः परपुरुषः । शेषं स्पष्टम् । कथं चैतत् ?

— [१०४. स्त्री-चरित्र-कथा] —

कुसुमपुरं । धनवाहो सत्यवाह-पुत्तो । बंधुमई से भारिया । तीए य सह जीयलोग-

सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अण्णया विचोहिय-रइनाहे संपत्ते वसंते वारिजंतो वि वयंसइएहिं पयट्ठो सत्थाह-सुओ देसंतरं संववहार-वडियाए । अण्ण-दियहम्मि उज्झिऊण माणं भणिओ बंधुमईए सि –

‘तह वञ्चंते पिययम ! वञ्चइ सबं पि भज्जा तणु-सोक्खं ।

जइ नीय-सीसं दडुं वञ्चसि को तं निवारेइ ? ॥’

एवं भणिओ अमुणिऊण से वंक-भणियं पयट्ठो एतो । अण्ण-दियहम्मि अत्थमिए दिणनाहे, मउलिएसु पंके(कए)सु, विसडेसु कुसुमायरेसु, पइ(य)ट्ठे दइया-यणे, दिण्णेसु संक्का-पईवेसु, आणदिएसु धी-कुलेसु, हरिसियासु पुंसलीसु, गया एसा नियय-मंदिरु-आणे । तओ रम्मयाए काणणार्इण संजाय-वम्महाए देट्ठो पंथिय-जुवाणओ । ‘पुलइओ सगुरागं । तओ चंदइइसिऊण भणियमणाए सि –

‘तणुय-तणु ! अथिर-दंसण ! नयणाणंदयर ! कह व दिट्ठो सि ।

पंथिय ! धरणि वसु अई न वससि ‘अम्मत्थिय ! नमो तं(ते) ॥’

दुणिय-भणत्वेण य भणियमणेणं ति -

“नयणाणंदो चंदो जो सुंदरि ! पणमिओ तए कह वि ।

सो होइ तुज्ज वरओ थिर-निवसंतो किमच्छेरं ? ॥”

दुणिय-भण-विज्ञा(यप्पा)ए य नीजो नियय-मंदिरं । एवं च ताण ससंकं विसयसुह-
मणुहवताणं समहकंतो कोइ कालो । अण्ण-दियहम्मि दिट्ठो तरुण-सुवाणओ व(न)बंतो ।
चलसहावत्तणओ य इत्थियाणं पट्टविया तम्मि साणुराणा दिट्ठी दूइया । नखण-विरामे
आगओ तीए शुभग्गेणं । दिण्णमासणं, पक्खालिया चलणा, गहिया हत्थे, एत्थंतरम्मि
पत्तो पढम-जारो । इरिसं च भणियमणेण - ‘किमेयं ?’ । अमेण्ण-सुह-रागाए भणियं बंधु-
मईए - ‘घणवाहागमण-वद्धावणय-निमित्तं कडयं हत्थाओ गिण्हउमिच्छइ’ । अण्ण-दि-
यहम्मि कय-विलियं दट्ठूण सरोसं भणियमणेण - ‘आ पापे ! किमेयं ?’ । सहिए भणिजं - ॥

“मह पुरउ थिय डक्का पंकयमाया(मग्घा)इरीए भमरेण ।

अहरं पलोइऊणं बालय ! मा रुससु इमीए ॥”

इय एवंविह-असमंजसाणि दट्ठूण तीए सो विरओ निय-गेहं पट्टविओ । सावि गया
तेण सह, पंथे य रच्छोह-मिताओ य नियय-भचारं आगच्छंतं दट्ठूण भणिओ अणाडो
रोविरीए - ‘बच्चसु इण्हि’ । गओ एसो । दिट्ठा भत्तुणा वि कलुणं रुवंती, पुच्छिया ॥
तेण - ‘किमेयं ?’ । तीए भणियं - ‘तुहागमणं सुखा सम्भुहसुवागया, तीए तुह
दंसणेण आणंद-बाह-पूरो जाओ’ । तओ तीए दो वि [रोविं] तीए इक्केण रुणेणं
तोसिय ति । अओ एयासु विरमियवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण अ(इ)त्थि-पुरिसाण ।

चरियं जो सुणइ नरो सो विरमइ पाव-सुवईसु ॥

॥

पर-कज्ज-करण-निरया महाणुभावा चयंति निय-कज्जं ।

असिबोवसमिं भेरिं पत्थंतो वासुदेवो व ॥ ७९

[परकार्यकरणनिरता महानुभावास्त्यजन्ति निजकार्यम् ।

अशिवोपशमां भेरीं प्रार्थयन् वासुदेववत् ॥ ७९]

— [१०५. परोपकारे कृष्णवासुदेव-कथा] —

॥

सुरद्वारे बारवई नयरिं ति -

जा कण्ह-दलहराणं कजे तियसेहिं रयण-निम्मविवा ।

महि-महिलाए च्छामणिं व को वभिउं तरइ ? ॥

सीए य पसारकुल-नहयल-मियंका बलदेव-वासुदेवराइणो । वासुदेवस्स य गोसी-
संबंधमईओ देवयाहिडियाओ चचारि मेरीओ; तं जहा - संगाममेरी, कोइईमेरी, ॥

उच्चय(च्छव)मेरी, असिवोवसममेरी । का पुण एताण उत्पत्ती ? - सोहम्ममे कप्पे ।
अणेग-देव-परिबुद्धेण भणियं सकेणं ति । अवि य -

“अरहंत-चक्कि-हलहर-केसव-नरनाह-पुंगवा दोसं ।

न लयंति परस्सेए जुज्झंति न अहम-जुज्झेणं ॥”

१ तओ इममसद्दुतेण भणियमेगेण देवेण । अवि य -

सुंदरमियरं रुद्धा कुणंति इयरं पि सुंदरं तुद्धा ।

कलिकाल-पिसुण-सरिसा अब्बो ! सग्गे वि सुरनाहा ॥

कलिकाल-पिसुण-सरिसो होसि तुमं मूढ ! न उण तियसिंदो ।

किं वा वि पलत्तेणं ? सच्चे गंतुं परिकखाहि ॥

११ आगओ सो परिकख-कजेणं । इओ य समोसरिओ अरिद्धनेमी । अंतराले विउच्चियं
अचंत-दुईसणं दुरहिगंधि किमि-कुलाउलं सुणय-मडयं । पयड्ढो स-चलो बंदयत्थं
कण्हो । तस्स गंधेण नियत्तो सब्बो वि लोगो । वासुदेव-पुच्छिएण य भणियमणेण -
‘मंडल-गंधेण न तीरेण गंतुं’ । भाविय-जहट्टिय-पोग्गल-परिणामो पयड्ढो हरी तेणं
च्चिय मग्गेण । दड्ढूण य मंडलं भणियमणेणं ति -

१२ सामे मंडल-वयणे दसणा रेहंति संगया धवला ।

मित्तं च बलाप(य)-समा अहवा नव-पाउस-घणम्मि ॥

तओ चितियं देवेण - ‘न ताव दोस-ग्गाही’ । कमेण य पत्तो समोसरणं हरी ।
बंदिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं । भगवया वि पत्थुया धम्मकहा, तयावसाणे य
गया देवाइणो नियय-ठाणेसु । एत्थंतरम्मि हरियं आसरयणं देवेण । कओ कलयलो
१३ बंदुरावालएण । सन्नद्ध-बद्ध-कवया निग्गया कुमार । गयणारुद्धेण य विजिया सुरेण ।
मुणिय-बुत्तंतो निग्गओ सह नरिंदेहिं वासुदेवो । भणिओ सुरो - ‘कीस तुरयरयणं
हरसि ?’ । देवेण भणियं - ‘जुज्झउं नियत्तेसु’ । हरिणा भणियं - ‘सुंदरं संलत्तं’ ।
नवरमवयरिऊण आरुहसु गइंद-तुरंगमाईसु । देवेण भणियमलमेतेन । हरिणा भणियं -
‘बाहु-मुट्ठि-दंड-खग्गाइएहिं जुज्झामो’ चि ।

१४ जं जं जंपइ कण्हो तं तं जुद्धं निसेधए देवो ।

पच्छा सुरेण भणियं जुज्झामो पों(वों)द-जुज्झेण ॥

विजिओ म्हि अहं तुमए न नीय-जुद्धेण इत्थ जुज्झामि ।

हरिणा भणिओ ताहे सच्चावं साहए तियसो ॥

“घण्णो सि तुमं केसव ! जं सग्ग-गएण तियसनाहेण ।

१५ अणलिय-गुणेहिं धुबसि समत्थ(त्त)-देवाण मज्झम्मि ॥”

तुद्धेण भणिओ सुरेण - ‘वरं वरेसु’ । हरिणा भणियं - ‘किं तुह दंसणाओ वि अण्णो
वरो ?’ । देवेण भणियं - ‘तहा वि मम निव्वुइ-निमित्तं किंचि पत्थेसु’ । तओ नियव-
कजमगणिऊण भणिओ देवो - ‘लोगाणमसिवोवसमि मेरिं देसु’ चि । अपि च -

“किं चन्द्रेण महोदधेरुपकृतं दूरेऽपि सन्तिष्ठता ?

वृद्धौ (दे) येन विवर्धते ब्रजति च क्षीणे क्षयं सागरः ।

अ (आ !) ज्ञातं परकार्यमिक्षितधियां कोऽपि स्वभावः सतां

स्वैरज्ञैरपि येन याति तनुतां दृष्ट्वा परं दुःखितम् ॥”

दाऊण मेरिं गओ देवो । ठविओ से आरक्खिओ । छण्हं मासाणं बाइच्छ(अ)इ, सव-वाहीओ उवसमंति, अण्णाओ य छम्मासे ण भवंति । अण्णया वाइया मेरी । आगओ जराभिभूओ गामंतराओ वाणियओ । दीणार-लक्ख-पयाणेण य गहिया ओ(चउ)रंगुलिया खंडरिया । लोहाणुगण य कंथीकया मेरी । न सवो पुरिमा-वूरेइ, वित्थरियाओ वाहीओ । निरुविया मेरी, जाव कंथीकया । तओ वावाइऊण य आरक्खियमड्डमभेणाराहिणेण सुरेण दिण्णा अण्णा मेरी । अण्णो ठइओ आरक्खिओ ॥ सि । उवणओ कायवो सि ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कण्हस्स जो निसामइ सो पावइ परम-कळाणं ॥

कण्ह-क्ख्वाणयं 'समत्तं' ॥

रागानल-पज्जलिओ कज्जाकज्जं न पेच्छए पुरिसो ।

सागरचंदो व जए कमलामेलाए संबंधे ॥ ८०

[रागानलेन प्रज्वलितः कार्यकार्यं न प्रेक्षते पुरुषः ।

सागरचन्द्रवत् जगति कमलामेलायाः सम्बन्धे ॥ ८०]

—[१०६. रागे सागरचन्द्र-कमलामेला-सम्बन्धः]—

जहा बारवईए सागरचंदो राय-सुओ । अण्णो नहसेणो । कमलामेला य राय-सुया । सा नहसेणस्स दिण्णा । तेण य नारओ न बहु-मण्णिओ, सो तीए पुरओ निदिओ । सागरचंदेण बहु-मण्णिओ, सो पसंसिओ । तस्स य पुरओ पसंसिया कमलामेला । तीए पुरसो सबं चिय कमलामेलं मण्णइ सि । तओ केलीए संबेण ढियणि लोयणाणि । ‘किं कमलामेला ! आगता तुमं ?’ ति । तेण भणियं—‘कमलामेलो इं’ । सागरचंदेण भणियं—‘सव-पइण्णो हवेजसु’ सि । तओ पज्जुण्णाई-कुमारेहिं पण्णत्ती-सामत्थेण हरिऊण दारियं परिणाविओ सागरचंदो उज्जाणे । मुणिय-बुत्तंतेण सिहं नहसेणेण हरिणो । निग्गओ स-सिण्णो । लग्गमाओहणं कुमाराण केलीए, हरिणो सम्भावेण । मुणिय-बुत्तंतेण य खमाविओ नहसेणो विण्हुण सि । तहा सवित्थरं उवएसमाला-विवरणे भणियं ति ।

सागरचंद-क्ख्वाणयं 'समत्तं' ॥

नीसेस-गुणाहारं नरनाहं निज-यहं पि मौत्तुण ।

गेण्हइ पंगुं सुकुमालिय व मयणाउरा नारी ॥ ८१

[निःशेषगुणाधारं नरनाथं निजपतिमपि मुक्त्वा ।

गृह्णाति पङ्क्तं सुकुमारिकेव मदनातुरा नारी ॥ ८१]

—[१०७. मदनातुरतायां सुकुमारिका-कथा]—

वसंतपुरे नयरे जियसत्तु राया । सवंतेउर-पहाणा सुकुमालियादिहाणा वल्लहा देवी । तीए वि रुव-लावण-सोहग्गाई-अक्खित्तो न पेच्छए सेस-रमणीओ । मंतीहिं भण्यमाणो वि न निरुवेइ रज-कजाणि । 'वसण' ति जाणिऊण चलिया सेस-राइणो । भुणिय-बुत्तंतेण य भणिओ मंति-मंडलेण — 'देव ! चलियाणि पर-बलाणि, ता संजु(ज)प्पिं करावेसु' । पुणरुत्तं भणिओ वि जाहे न करेइ वयणं, तओ पाइऊण मइरं तीए सह पसुत्तो पक्खित्तो अडवीए । ठविओ से सुओ रजे । लद्ध-वेयणेण य भुणियमणेणं ति । अवि य —

“वसणम्मि अणुव्विग्गा विहव्विम्मि अगव्विया भये धीरा ।

होति अभिण्ण-सहावा समम्मि विसम्मि य समत्था ॥”

॥ भावैतो पट्ठिओ तीए सह वसिमामिमुहं । थेव-वेलाए न तरए गंतुं सुकुमालिया । तेण भणियमेत्थ रुक्ख-छाहीए चिट्ठसु, जाव पाणियमाणेमि । जलामावाओ य भुत्तुण था(वा)हारेरिसं भरिओ रुहिरस्स पुडओ, पक्खित्ता ओसही । 'कल्लसमुदयं, अच्छीणि ठविऊण पियसु' । जहाएट्ठं पाइऊण पयट्ठो । पुणो वि थेव-वेलाए — 'न तरामि लुहाए गंतुं' । तओ ऊरु-मंसाणि छेत्तुण दवग्गीए पइऊण दिण्णाणि । संरोहणि-मूलिया-संरोहिय-सरीरो पयट्ठो तीए सह । पत्ताणि एगम्मि नगरे । विक्किणिऊणाहरणाणि समादत्तं वणिजं(जं) । एवं चिट्ठंताण समइक्कतो कोइ कालो । अण्ण-दियहम्मि भणिय-मणाए — 'न सक्खोमि एगानी चिट्ठिउं, बिहज्जं(यं) देसु' । वीहीसो उव्वगओ, निरवाउ ति काउं दिण्णो पंगुलओ । तेण य हसिय-गीय-सवियार-अंपिएहिं आवजियं चित्तं, निक्केसिओ दइय-सहो, अच्चंताणुराग-रत्ता एय-पंगुम्मि । राइणो छिदाणि मग्गइ । ॥ अण्णया वसंतसवे गया उज्जाणं । महु-मज्ज-पराग(य)त्तो पवाहिओ राया गंगा-जले । लच्छल्लिओ वयत्थ नगरे । सुमिणमिव मज्जंतो पसुत्तो असोगतरु-च्छायाए । तहाविह-भणियवयाए य मज्जो तत्थ अपुत्तो राया । अहिवासियाणि पंच दिशाणि । कज्जो सो विचिय राया । जहिंसित्तो सामंतेहिं । अपि च —

“भक्ताशस्य क्कण्डपिण्डतनोर्गर्लानेन्द्रियस्य बुधा

॥ कृत्वाऽऽस्तुर्विक्रं स्वयं निपतितो नक्तं मुखे भोगिनः ।

तृप्तस्तत्पिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातः पथा

स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि नृणां वृद्धौ क्षये चाकुलम् ॥”

सुकुमारिया वि पूरण-मणोरहाए दवं तेण सह खाइऊण पच्छा तं चेव वेत्तुं घरे घरे गायंती भग्गइ । पुच्छिया य भणइ — 'एरिसो गुरुहिं दिण्णो भचारो'ति । एवं च पाव-

- कलमण्डुहन्ती गामाभरादसु भ्रमन्ती पत्ता नरिंद-पुरं । जम(ब)गिर्बन्तरिया व राह्णो
पुरओ ग्राहउं पयसा । सुणिच्छेण य पुच्छिया राह्णा - 'किमेस पंगू ?' । तीए भणियं -
'गुरूहिं दिओ भचारो, तमणुपालेमि पय(इ)वया होंती' । तओ भणियं राह्ण सि -
"बाहुभ्यां शोणितं पीतमूरुमांसं च भक्षितम् ।
गङ्गायां बाह्नितो भर्ता साधु साधु पतिव्रते ! ॥"

तओ समाहङ्गाणि निविसयाणि ।

उवणओ कायवो । फासैंदियए वि उवणओ कायवो पि ।
सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
सुकुमालियाए पुरिसो निसुणंतो जाव(उ) बेरगं ॥

शेषेन्द्रियाण्यधिकृत्याह -

सोइंदिय-घाणेंदिय-जिक्किंदिय-परवसा खयं जंति ।

जह भदा रायसुओ सोदासो जह य नरनाहो ॥ ८२

[श्रोत्रेन्द्रिय-प्राणेन्द्रिय-जिह्वेन्द्रिय-परवशाः क्षयं यन्ति ।

यथा भद्रा राजसुतः सोदासो यथा च नरनाथः ॥ ८२]

भावार्यस्तु त्रिभ्यः कथानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि -

— [१०८. श्रोत्रेन्द्रिये भद्रा-कथा] —

वसंतउरे नयरे सत्थवाह-महिला भदा नाम पउत्थवइया । पुण्फसालो य गंधविओ
अचंत-विरूवो, गेएण पुणो किअरो । तेण य निय-विण्णाणेणावज्जिओ नगर-लोणो ।
भदा-दासीओ य कारणंतर-पट्टियाओ तस्स सदायण्ण-खित्त-चित्ताओ चिरकालस्स
पत्ताओ । अंबाडियाहिं भणियमेयाहिं - 'सामिणि ! मा कुप्पसु कालाइक्के कारणेण,'
जमजमम्हेहिं सुयं तं पवणं पि लोहं जणेइ, किं पुण सयण्ण-विण्णाणं ?' । संजाय-
कोउयाए भणियं भदाए - 'जइ एवं ता दंसेह एयं' । अण्ण-दियहम्मि नगरदेवयाए
बहुसवे पयहा भदा सह बेडीहिं । पूइया देवया । गंधविओ य ग्राहऊण पसुपो अंगणे
दरिसिओ बेडीहिं । तओ तं पुल्लऊण निदुयं भदाए । एत्थंतरम्मि विबुद्धो एसो ।
कहियं पासवत्तिय-नरेहिं सत्थवाह-महिलाए तं निंदियं । संजाय-मच्छरेण य विरइया ॥
सत्थवाह-कहा । किं च लेहाइसु लिहियं ति -

"जाणामि तुज्झ विरहे दिप्पंत-हुयासणं पवज्जामि ।

मा हियय-पंजरत्था तुमं पि डज्झिहिंसि बीहेमि ॥

वायाए किं व(च) मण्णउ ? किच्चियमेतं व(च) लिक्खए लेहे ? ।

तुह विरहे अं दुक्खं तस्स तुमं चेव गहियत्था ॥

मम विरहानल-तवियं देहमिमं सुयणु ! संगम-जलेण ।

उण्हविऊण समत्था मुत्तूण तुमं कओ अण्णा ? ॥"

- * अण्ण-दियहम्मि भण्णविद्या भद्दा - 'सारवेसु वरं, ठवेसु मंगलकलसे, बंधसु बंदण-माला' । राईए य सत्तमभूमिय-पासाओवरि पसुत्ताए पडिया सव्वा वि भणुणो' कहा । जाव इमा गाहा -

कय-मंगलोवयारो एसो दारेण पवेसए नाहो ।

सहसा अञ्छट्टेती पडिया पत्ता य जम-गेहं ॥

उक्तं च - "काम-शोक-भयोन्माद-वैर-स्वप्नाद्युपप्लुताः ।

अभूतानपि पश्यन्ति पुरतोऽवस्थितानिव ॥"

"तीरात् तीरमुपैति रौति करुणं चिन्तां समालम्बते

किञ्चिद् ध्यायति निश्चलेन मनसा योगीव युक्तेक्षणः ।

॥ स्वां छायामवलोक्य कूजति पुनः कान्तेति 'मुग्धः खगो

धन्यास्ते भुवि ये निवृत्त-मदना धिग् दुःखिताः कामिनः ॥"

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

भद्दाए निसुणित्तो वेरग्गं पावह मणूसो ॥

— [१०९. घ्राणेन्द्रिये राजकुमार-कथा] —

- ॥ वसंतउरे नयरे गंध-प्पिओ कुमारो । सो य घड-णावाए रमतो सवकि जणणीए पउत्त-विस-संजोहय-गंध-जिघणाओ मओ त्ति ।

— [११०. जिह्वेन्द्रिये सोदास-कथा] —

- सोमणसे नगरे सोदासो राया । भोयण-वेलाए अवहरियमामिसं विरालेण । अवसरेण न पचं मंसं भूवपारेण । तओ डिमं वावाइउण सुसंभियं दिण्णं । 'अहो ! न
॥ एयारिसं मए कया वि भुत्त-पुवं' । विहय-वासरे परिविट्ठं सामण्णमामिसं । तओ भणियं राइणा - 'जारिसं कल्ले परिविट्ठं, तारिसमणुदिणं दायवं' । दिण्णाभएण पिसुणिए सम्भावे अणुदिणं माणुस-मंसं झुंजिउं पयत्तो । मुणिय-वुत्तंतेण य बारिओ मंति-मंडलेण, अट्ठायंतो य पक्खित्तो अडवीए । ठइओ से पुत्तो रजे । सो य तत्थ अणुदिणं माणुसाणि वावायंतो चिट्ठइ । अण्णया तेण पएसेण सत्थेण सह मुणिणो
॥ वसंता ठिया तत्थ काउस्सग्गेण । आगओ एमो । तव-सत्तीए य न उग्गह-व्मंतरे पविसइ । कया धम्मकहा । वेरग्ग-मग्गावडिओ नियत्तो एयाउ दुववसियाउ त्ति । उवणओ कायवो ।

सोदास-क्खाणयं समत्तं ॥

- चर्क्खिदिय-क्खाणयं [१११] पुण्वुत्तं जहा माहुरवाणिएण धारिणी दिट्ठा, जहा
॥ अ विहियं त्ति ।

एवं पञ्चापीन्द्रियाणि अनिरुद्धानि दुःखाय भवन्ति; अतस्तानि शासनीयानि ।

उत्पत्तियाद्-चउबिह-बुद्धि-समेया हवंति सुय-जोग्गा ।

भरहामयाइणो विव (इह) दिट्ठंता आगम-पसिद्धा ॥ ८३

[औत्पत्तिक्यादिचतुर्विधबुद्धिसमेता भवन्ति श्रुतयोग्याः ।

भरताभयादय इव (इ) दृष्टान्ता आगम-प्रसिद्धाः ॥ ८३]

“पुष्पमदिट्ठमसुयमवेइय-तक्खण-विबु(सु)द-गहियत्था ।

अवाहि(ह)य-फल-जोगा बुद्धी उत्पत्तिया नाम ॥

भरह-सिल-पणिय-रुक्खे सुडुग-पड-सरड-काय-उच्चारे ।

गय-घवण-गोल-खंभे सुडुग-मग्गिअ-पय(इ)-पुत्ते ॥

[भरह-सिल-मिंद-कुकुड-वालुअ-हत्थी अगड-वणसंडे ।

पायस-अइआ-पत्ते खाडहिला पंच पिअरो अ ॥]

महुसित्थ-मुदियंके य नाणए भिक्खु-चेडग-निहाणे ।

सिक्खायं(इ) अत्थसत्थे इच्छाय(इ) महं सयसहस्से ॥”

— [११२-१४०. औत्पत्तिकीबुद्धौ रोहकादि-कथाः] —

उज्जेणीए आसण्णे नडगामो । तत्थेगस्स नडस्स भज्जा मया । तस्स सुओ रोहय-
नामो खुडुओ । पिउणा अण्णा परिणीया । सा रोहयस्स न सुडु वड्ढ । तेण भणिया — १५
‘जइ ताएण कजं, ता मम (संमं) वडुसु’ । तीए भणियं — ‘किं तुमं रुढो काहिसि’ ति ? ।

अपि च — “यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति तुष्टे नैव धनागमः ।

निग्रहानुग्रहौ न स्तः स रुष्टः किं करिष्यति ? ॥”

तेण राईए पिया भणियो — ‘एम पुरिसो’ ति । एवं सुणिऊण सो चित्तेइ — ‘अवो !
पर-पुरिसासत्ता एसा’ । न तीए सह आलवेइ ति । तओ तीए रोहय-विलसियं नाऊण २५
भणियो — ‘पुत्तय ! सुडु वड्ढीहामि’ ति । तओ तेण भणियो पिया पुणो वि — ‘पुरिसो
पुरिसो’ ति । ‘कत्थ सो ?’ पुच्छिण नियय-छाया दाविया । ‘अहो ! जारिसो इमो
पुरिसो, सो वि एयारिसो’ ति वेलिओ साणुरामो महिलाए जाओ ॥ अण्णया पिउणा
सह उज्जेणीयं गओ रोहयखुडुओ । गहिय-घण्णा य पत्ता सिप्पानई-तीरे । तओ तत्थ
पुचं मोत्तण गओ से जणओ नयरि पम्हुडु-पुडयस्स । रोहएण वि तिय-चउक्काइ-मणा- २५
हा लिहिया पुलिणे नगरी । तेण पएसेण राया आगच्छंतो भणियो रोहएण — ‘ओ !
अग्गणिय-परमत्थं अपिसुणियो तुरयारूढो य रायकुले पविससि ?’ । संजाय-विम्हएण य
पुच्छिओ राइणा । तेण वि जहा-विभागं दाविया नयसी । ‘को सि तुमं ?’ । तेण भणियो
(यं) भरह-सुओ ‘रोहय-नामो । बाहिरियाए बसामो ॥ राइणो य एग्गणाणि पंच
मंतिसयाणि । एगं बुद्धिमंतं ताण सामियं गवेसेइ । तओ रोहय-बुद्धि-जाणणत्थं भणिया ३०
तग्गाम-वासिणो नडा — ‘जा एसा महल्लिया मे सिला, तीए मंडवं करेइ’ । तओ
विसण्णा सबे वि । ‘रोहओ य जणएण विणा विस-संकाए न भुंजइ । तओ रोवंतो गओ
समवाए जणय-समीवं । जणएण भणियं — ‘वच्छ ! पणट्ठा अम्हाण भोयणासा, जेण

- राहणा सिलाए मंडवो कराविओ । तेण भणियं—‘एहि ताव सुंजामो, पच्छा करिस्सामो’ । पुणरुत्तं च तेण भणिया गया सगेहेसु । अण्ण-दियहम्मि खणाविउण दीह-खड्डं निवेसिया तत्थ सिला, तस्स तले ठियं सबं । निवेहयं राहणो । ‘केण कयं ?’ पुच्छिए सिद्धं—‘रोहएण’ ॥ तओ मंडओ पट्टविओ, भणाविया य—‘एस पक्खेण एत्तिउ चिय पक्खप्पिणियवो, न दुब्बलपरो, न बल(लि)ओ’ । रोहओ पुच्छिओ । तेण ‘वरुएण सह बंधाविओ । बलं जायं पि तदंसणाओ अवेइ ॥ पुणो कुकुडो पेसिओ ‘एस एकाम्मी जुज्झावेह’ । अदाओ पुरओ कओ, तत्थ चुणंतं पडिचिचं दट्ठण जुज्झउं पयत्तो ॥ पुणरवि तिलाणमणेगाणि खारि-सहस्साणि पेसियाणि; ‘तिल-माणेण य तेहं दायवं’ । तओ आयरिस-माणेण गहिया ॥ पुणो भणाविया—‘वालुया-वरत्तं पट्टवेह’ । तेहिं
- १० भणियं—‘सण्हा धूरा वा जारिसी कायवा, तारिसं पमाणं दंसेहि’ ॥ पुणरवि जुण्णो पेसिओ करी । अणु-दियहं च जीयंतस्स पउत्ती दायवा, न मयस्स । तओ तम्मि मए विन्नत्तं राहणो—‘देव ! अज्ज सो हत्थी न उट्ठेइ, न चरइ, न पियइ, न उमसइ, न नीससइ’ । राहणा भणियं—‘किं मओ ?’ । तेहिं भणियं—‘देवो भणइ’ ॥ पुणो वि भणाविया—‘नियय-कूवं पट्टवेह’ । तेहिं भणियं—‘नागरिय-कूवियं पट्टवेसु, जेण से
- ११ मग्गाणुल्लगो आगच्छइ ॥ पुणरवि भणाविया—‘वणसंडं उत्तरदिसाउ दाहिणेण करेह’ । तओ आवासिओ उत्तरदिसाए गामो ॥ पुणरवि भणाविया—‘अग्गिणा विणा पायसं रंधेह’ । अइवडखर-पलाले खीर-तंदुलेहिं सह थाली निक्खित्ता । उण्हाए य सिद्धो पायसो चि ॥ तओ सो चिय भणाविओ रोहओ जहा—‘तए आगंतव्वं, नवरं न कसिण-पक्खे, न सुक्के; न दिवसओ, न राईए; न च्छायाए, न आयवेणं; न पंधेणं, न उप्पहेणं; न ण्हाएणं, न मइलेणं; न जाणारूढेणं, न पाय-च्चारेणं; न छत्तेणं, न आगासेणं’ । तओ अंगोहलिं काउण चक्क-मज्झभूमीए एडकयारूढो चालणी-निमि-उत्तिमंगो संज्झा-समयम्मि अमावासाए आगओ चि । साहियं राहणो—‘जहा-SSइट्ठो आगओ रोहओ’ । तत्थ सबहुमाणं पूइउण ठविओ समासण्णे ॥ पढमजाम-वि-उड्ढेण पुच्छिओ नरवइणा—‘सुत्तो ?, जग्गसि ?’ । तेण भणियं—‘जग्गामि’ । ‘किं चित्तेसि ?’ । तेण भणियं—‘अस्सत्थ-पत्ताणं किं दंडो महल्लो, उदाहु सिह ?’ चि । राहणा भणियं—‘साहेसु’ । तेण भणियं—‘दो वि समाणि’ ॥ बिइय-पहरे वि पुच्छिएण कहियं जहा—‘छगलिया-लिंडियाओ वाउणा कडिणाउ हवंति’ ॥ तइय-पहरे विबुद्धेण पुच्छिओ—‘किं चित्तेसि ?’ । तेण भणियं—‘खाडहिलाए जेत्थियं पुच्छं, एवइयं सरीरं; जेत्थियं पंडरं, तेत्थियं कालं’ ति ॥ चउत्थ-जामे बोहिंतो वि जाहे वायं न देइ,
- १२ तओ ‘कंबियाए विद्धो पुच्छिओ—‘जग्गसि, सुचसि वा ?’ । तेण भणियं—‘जग्गामि’ । ‘किं चित्तेसि ?’ । तेण भणियं—‘पंचहिं पियरेहिं तं जाओ—राहणा, वेसमणेण, चंडालेणं, रयएणं, विंछिएणं । ‘कहं वियाणसि ?’ । तेण भणियं—‘नाएण पुइं पालेसि जेण, तेण राय-पुत्तो । अपरिमिय-दव्व-दाणाओ वेसमण-सुओ । रोसेण चंडालो । सव्वस्स रय-हरणेणं रयगो । ‘कंबियाए विंघणेणं विंछिय-जाओ’ चि । निबंधेणं

- जणणीए पुच्छियाए सबं सिद्धं । राया तुद्धो । सब-मंतीण सामी कओ, देसो य-
से दिण्णो ॥ 'तस्स सब-त्थामेसु उत्पत्तिया बुद्धि' ति । भरह-सिले ति गयं ।

[२]

पणिय सि । जहा एकेण वालुंकीओ पणाभियाओ । धुत्तेण भणिओ — 'जइ सवाओ भक्खेमि, किं देसि ? । तेण भणियं — 'जो नयर-हारेण मोयगो न निग्गच्छइ' । तेण, दसणेहिं डकियाओ । सो भणइ — 'न खद्धाओ' । ओयारियाओ हटे । लोगो भणइ — 'किमेयाहिं खद्धाहिं ?' । सो मोदगं मग्गिओ विसण्णो । जूयारेहिं बुद्धी दिण्णा — 'मोदगं पओली-दुवारे काऊण भणसु — 'निग्गच्छ मो मोयगा !' स ण निग्गच्छइ । जूआराणमुत्पत्तिया बुद्धी ।

[३]

रुक्खे ति । जहा मकडा फलाणि न देंति रुक्खेहिंनो । लेडुहि पहया नट्टा (देंति) । लेडुप्पहंताण उत्पत्तिया बुद्धी ।

[४]

खुड्डगे । अभओ उदाहरणं । जहा तेण कूवाओ छाणेण विटियं गहियं ति ।

[५]

पडे ति । जहा दोण्णि जुवाणया प्हाएन्ति । एगस्स दढो पडो । अण्णस्स जुण्णो । जुन्नहत्तो दढं घेत्तण पलाणो । मग्गिओ न देइ । ववहारो जाओ । नियय-सुत्तेहिं वणाविया । तओ महिलाणं सुत्त-परिक्खाए नाऊण समप्पिया । कारणियाण उत्पत्तिया बुद्धी ।

[६]

सरडे ति । जहा एगस्स वणिणो बिलासकं पुरीसं वोसिरंतस्स सरडो दुइयसरडेण सह जुज्झंतो अवाणं पुच्छेण आहणित्ता विलं पविट्ठो । 'अवो ! मम सरडो अवाणेण पोडुं पविट्ठो' । अधिइए दुब्बलो जाओ । वेज्जस्स कहियं जहावत्तं । तओ मइ(य)-सरडं लक्खारस-समेयं छोट्टण भंडए, दिक्कं से विरेयणं, दाविओ सरडो । सत्थी-हओ वाणिओ । जीविय-दाय^१ ति पूजिओ विजो बहुदवेणं ति । वेज्जस्स उत्पत्तिया^२ बुद्धी ।

[७]

विइओ य सरडो । भिक्खुणा खुड्डओ पुच्छिओ — 'एस किं सीसं चालेइ ?' । सो भणइ — 'किं भिक्खु तुमं भिक्खुणी वा ?' । खुड्डगस्स उत्पत्तिया बुद्धी ।

[८]

कागे ति । रत्तंबरेण चेल्लओ पुच्छिओ — 'किं तुम्हे सबण्णु-पुत्ता ?' । चेल्लएण भणियं — 'बाढं' । तो कित्तिया एत्थ काया वसंति ?' । चिल्लएण भणियं —

'सट्ठिं काय-सहस्साइं जाय वेण्णायडे परिवसंति ।

जइ ऊणा पवसियया अब्भहिया पाहुणा आया ॥'

खुड्गस्स उत्पत्तिया ।

[९]

बिहओ । निहिम्मि दिट्ठे महिलं परिकखइ 'रहस्सारिहा न व ?' ति । 'न तए कस्स वि कहेयवं - 'मम अवाणेण पंड(डु)र-वण्णो कायो पविट्ठो' । तीए वयंसियाए सिट्ठं । परंपरेण राइणा सुयं । हकारिओ वणिओ । सम्भावे सिट्ठे दिण्णो से निही । वणियस्स उत्पत्तिया ।

[१०]

तइओ । विट्ठं विक्खिरंतं दट्ठण पुच्छिओ भ(भा)गवेण खुड्गओ - 'किमेसो निरुवेइ ?' । खुड्गएण भणियं - 'विण्हुं निहालेइ सब-गयत्तणओ ।

॥ "जले विण्णु. स्थले विण्णुराकाशे विण्णु-मालिनि ।
विण्णुमालाकुले कांके नास्ति किञ्चिदवेण्वमू ॥"

खुड्गयस्स उत्पत्तिया ।

[११]

१ उच्चारे ति । जहा एगो दिओ भजाए सह वच्चइ गामंतरम्मि । धुत्तम्मि अणुरत्ताए
॥ निच्छट्ठो भत्तारो । कारि(र)णियाण पुरओ ववहारो लग्गो । दिएण भणियं - 'ममेसा भजा, नवरमेयस्सापुरत्ता' । 'किं मे संबलं ?' । दिएण भणियं - 'तिल-मोयगा' । तिण्हं पि दिण्णं विरेयणं । तओ विट्ठ-निरुवणेण निच्छट्ठो धुत्तो । कारणियाण उत्पत्तिया ।

[१२]

गय ति । जहा वसंतउरे राया भणइ - 'जो हत्थि तोलेइ, तस्स लक्खं देमि' ।
॥ एगेण नावाए हत्थि काऊणं नावा अत्थाह-जले वृढा, रेहा य कया । तओ कट्ठिऊणं नावं कट्ठ-लोहाईणि भरिऊण वृढा पुणो वि । तोलिएहिं य कट्ठाईहिं नायं परिमाणं । तस्स उत्पत्तिया बुद्धी ।

[१३]

घयणो ति । जहा एगो गायण-भंडो राइणो रहस्सिओ । तस्स पुरओ राया देविं
॥ वण्णेइ जहा निसण्ण(राम)या । भंडो भणइ - 'मा एवं भणसु, नवरं जाए वेलाए सा वाय-
मोक्खं करेइ, ताए वेलाए पुप्फ-गंधे वा देइ' । एयं जाणिऊण दिंती न गहियं पुप्फं,
तओ वाउ-गंधे समुच्छलिए हसियं राइणा, विलिया देवी, रुढा भंडस्स, आणत्तो
निविसओ । तओ दीहर-वंसमुवाहणाणि भरेऊण पयड्ढो देवि-वंसणत्थं । तीए (तेण)
भणियं - 'अणेगा[णि] देसंतराणि गंतवाणि, इमिणा निमित्तेण तेणोवाहणाओ गहियाउ'
॥ ति । 'मा देसंतरेसु एसो साहेस्सइ' ति लजंतीए ; धरिओ भंडो । घयणस्स
उत्पत्तिया ।

[१४]

गोलय-ति । जहा जउमय-गोलओ नासाए पविट्ठो । तत्थ(त्त)-सलागाए कट्ठि-
ओ । कट्ठयंतस्स उत्पत्तिया ।

[१५]

स्वमिं ति । राइणा मंति-परिक्खणत्थं पायओ लंबिओ — ‘तडाग-मज्झ-ट्ठियं स्वमं जो तड-ट्ठिओ बंधेइ; तं मंतिं करेइ ।’ तओ एगेण तडिं खिल्लमं बंधिऊण परिवेढेण बद्धो । मंतिं संवुत्तो । एयस्स उत्पत्तिया ।

[१६]

खुड्डए ति । जहा परिवट्ठि(बाइ)याए पडहओ दवाविओ — ‘जो जं करेइ, तमहं करेमि’ । खुड्डओ पडहयं वारिऊण राय-सभं गओ । तीए भणियं — ‘कत्तो गिलामि ?’ । खुड्डएण साहणं दरिसियं । काइयाए पउमं दरिसियं, सा न तरइ । खुड्डयस्स उत्पत्तिया ।

[१७]

भग्गिगत्थि ति । जहा मूलदेव-कंडरीएहिं पंथे वचंतेहिं दिट्ठो एगो जुवाणओ ॥ तरुणमहिलाए सह वचंतो । तओ महिलाए अज्झोववणं कंडरियं नाऊण गया दो वि अगगओ । कंडरियं वण-कुंजे ठवेऊण ठिओ मग्गम्मि मूलदेवो । भणिओ य णेण से भत्तारो — ‘एयं महिलं पट्टवेसु मम महिला-पसवणत्थं’ । गया सा, दिट्ठो सो कंडरीओ ति । अवि य —

सो तीए दिट्ठो भइउ व तेण वि सिरीव सा दिट्ठा ।

अणोण-नेह-सारं जायं सुरयं दुवेण्हं पि ॥

‘खडबइल्ल-दारओ जाओ’ भणंतीए मूलदेवाउ गहियमुत्तरिजं । मूलदेवस्स उत्पत्तिया, विसेसं पुण महिलाए ति ।

[१८]

पइ ति । जहा दोण्ह भाउगाणं एगा भज्जा । दो वि से सर(रि)स ति लोग-वाओ । ॥ राइणा मंती पुच्छिओ — ‘किमेवमेयं ?’ । मंतिणा भणियं — ‘अत्थि विसेसो’ । तओ भणाविया पुव-पच्छिम-गामेसु गंतूण तम्मि दिवसे आगच्छंतु ते पइणो । तओ बल्लहो पच्छिमदिसाए पेसिओ, इयरो पुवाए; जेण से जंतस्स आगच्छंतस्स य सम्मुहो सरो । अहवा दो वि गाम-गया जरयाभिभूया पसिट्ठा । तओ पच्छिमदिस-ट्ठियस्स गया । मंतिस्स उत्पत्तिया । ॥

[१९]

पुत्त ति । जहा एगो वणिओ दोहिं भज्जाहिं समं रजंतरं गओ । तत्थेव मओ । एगाए भज्जाए लहुओ दारओ जणणीए विसेसं न याणइ । पुत्त-जणणीए दबं हवइ । ‘मम एसो दारओ’ बिइयाइ भणइ ममं ति । तओ मंतिणा दोभि दब-रासीओ काऊण दारयं वेत्तुण ‘छिंदेह’ ति भणिया । ठिया तुण्हका सबक्की । जणणीए भणियमलं ॥ मम दवेणं, मा दारयं छिंदह । तओ दिण्णं तीए दबं दारओ य । मंतिस्स उत्पत्तिया ।

[२०]

मट्टसित्थे ति । कुर्विद-भारियाए धुत्तेण सह गुविले निहुवण-ठियाए महुयंदबं दइ । भत्तारो य किण्ठितो वारिओ । गयाणि तत्थ न पेच्छइ । तओ तह थिय ठइऊण

• दावियं भत्तुणो महं । तओ नायमणेण - 'नूणमसई एमा, कहममहा एवंविहं सुरय-
ङ्गामयं दानइ ?' ति । कुर्विदस्स उत्पत्तिया ।

[२१]

मुद्दिप ति । जहा पुगेहिओ लोगाण नासे गिण्हइ, अप्पेइ य । तओ दमणेण
• किलेसेण विदत्तो समप्पिओ साहस्सिओ नउलो । कालंतरेण य मग्गिओ न देइ । दमगो
वाउलीहओ । तओ अमच्चं पंथेण वच्चंतं भणइ - 'अप्पेसु मे भो ! पुरोहिद्या नउलयं' ।
समुप्पण्ण-करुणेण भणिओ रायाडमच्चेण - 'एयस्स नउलं पुरोहिओ पुब-गहियं न
समप्पेइ' । तओ संबच्छरायण-मास-दिवस-परियणाइ-पुबं पुच्छिओ सविसेसं पउत्तिं
दमगो । राइणा वि जूय-छलेण घेतूण पुरोहिद्या मुद्दिपं पट्ठाविओ मणूसो पुरोहिद्य-
" भारिया-समीवे - 'पुरोहिओ भणइ एएणाभिण्णाणेण अमुग-कालाइसु जो महिओ
नउलगो तं समप्पेसु' । तओ य चित्तूण आगओ पुरिसो । दरिसिओ दमगस्स,
परियाणिउण गहिओ । पुरोहिद्यस्स^१ वित्ती छिन्ना । जहा राइणो उत्पत्तिया ।

[२२]

अंके ति । जहा एणेण नउलगो दीणाराण भरिओ समप्पियं(ओ) । तओ मग्गिएण
" कूडाण भरिउण समप्पिओ । ववहारो जाओ । कारणिएहिं पुच्छिओ - 'केत्तिया
मार्यति ?' । तओ नउलय-परिमाणममुणंतेण भणियं गेण्हंतए[ण] जहा - 'सइस्सं
पक्खित्ता' । ण माया । इयरेण - 'अट्ठ सयाणि' तेहिं पडिपुण्णो । तओ दवाविओ
सुंदरं दवं ति । कारणियाणमुत्पत्तिया ।

[२३]

११ नाणय ति । जहा एवं चिय सबं, नवरं कालो बहवो समप्पिओ नउलयस्स ।
एते य नवा दीणारा । तओ नाऊण दवाविओ अण्णे सुंदरे । कारणियाणं उत्पत्तिया ।

[२४]

भिक्षु ति । जहा एवं चिय रत्तवडस्स य नउलगो अप्पिओ । न देइ । तेण
जूआरा ओलगिया । तेहिं भणियं - 'जाए वाराए वयं तेण सह जंपामो, ताए वेलाए
" मग्गेजसु' । तओ जूआरा रत्तवर-वेसं काऊण गया । भणियं च णेहिं - 'जाव चेइयाई
वंदिऊणागच्छामो पुबंदेसाओ, ताव एयं सुवण्णयं ठवेसु; अण्णे य गहिय-सुवण्णा
भिक्षुणो आगमिस्संति, ताण वि ठवियवं' । एयम्मि अवसरे मग्गिओ तेण नउलओ ।
तओ तीए लोलि(ल)याए मग्गिओ अप्पिओ नउलओ ति । जूआराणमुत्पत्तिया ।

[२५]

१२ षेडग-निहाणे ति । दोहिं मेत्तेहिं निही दिट्ठो 'कळं सुंदर-दिणे बलिदाणाइ-पुबयं
गिण्हिस्सामो' ति भणिउण गया निय-गेहेसु । तओ एकेण घेतूण दवं इंगाल तत्थ
छेदा । विइय-दिवसे वि सो इंगालापरिओ दिट्ठो । धुत्तेण भणियं - 'अओ मंद-पुण्णा
वयं, जेण दीणारा इंगाला जाया' । अहो ! वंचिओ ति इमिणा धुत्तेण विगारं अदावेतेण
भणियं दुइएणं यि -

“न हि भवति यन्न भाव्यं भवति च भाव्यं विनाऽपि बलेन ।

करतल-गतमपि नश्यति यस्य तु भवितव्यता नास्ति ॥”

तओ गंतुण गेहं कओ तस्स सरिसो जक्खो । पृइऊण देइ तदुवरि मक्कडाण भत्तं,
ते य तमारुहिऊण खायंति । अण्ण-दियहम्मि निमंतिया से पुत्ता, थे(गो)विया य ।
गवेसंतस्स य सिद्धं जहा—‘ते सुया मक्कडा जाया’ । आगओ से गेहं, जक्खमवणेऊण
निवेसिओ से द्वाणम्मि । तओ किलकिलेंता आरूढा तदुवरिया मक्कडा । तेण भणियं—
‘जहा दीणारा ईगाला जाया, तहा पुत्ता वि ते मक्कडा’ । तओ दिण्णं निहिस्स अद्धं ।
उप्पत्तिया एयस्स वि चि ।

[२६]

सिक्खं चि । जहा एगो उवज्झाओ ईसर-दारए ‘अज्झावेइ । तेण बहु दब्बं लद्धं ।
‘गच्छंतं मारिस्सामो’ न दब्बं से नीणिउं देति । अण्णया जाणाविथं सयणाण । अह
च्छाणि पडिय-च्छलेण दब्बं नईए पट्टविस्सामो, तं तुम्हे धित्तवं’ । तेण य अट्ठमि-
चउइसि-पमुहासु तिहीसु ‘एस अम्हाण आयाह’ चि भणतेण माणाय(नीणियं) सद्दं
दब्बं । ते पच्छा अप्पणा पण्णा(ला)णा ति । एयस्स उप्पत्तिया ।

[२७]

अत्थसत्थे चि । जहा दुण्ह महिलाण एगो दारओ । नवरं देवीए भणियाओ—
‘मम सुओ मे ववहारं छिदिस्सइ, ताव एगड्ढां खाइह’ । न पुत्त-मायाए पडिबन्ने, सा
निद्धाडिया । देवीए उप्पत्तिया ।

[२८]

इच्छाइ चि । जहा मय-वइयाए पइ-मेत्तो भणिओ । सग्भावे कहिए मंतिणा
एगत्थं तुच्छं कयं दब्बं पच्छा अप्पणो असत्थं बहुयं । सो पुच्छिओ—‘कयरं
इच्छसि ?’ । तेण बहुगमिच्छियं । मंतिणा भणियं—‘ता देसु एवं एयाए’ चि ।
मंतिस्स उप्पत्तिया ।

[२९]

सयसहस्स चि । जहा एगो धुत्तो भणइ—‘जो मं अपुब्बं सुणावेइ, तस्साई
सयसहस्स-भोछं खोरयं देमि’ । सिद्धपुत्तेण भणियं—

“तुज्झ पिया मम पिउणो घरेइ अणूणं सयसहस्सं ।

जइ सुय-पुव्वं दिज्जउ अह न सुयं खोरयं देसु ॥”

सिद्धपुत्तस्स उप्पत्तिया ।

इय एवमाई बहवो दिहुंता आगमाणुसारेण साहेज जहाऽनसरं भविषाण बोइणट्ठाए ।
अरहाइ-चरियं भणियं ।

अण्णासत्ता महिला घर-सारं पुत्तयं च भत्तारं ।

नासेइ कट्ट-जाया वज्ज व निरकुसा पावा ॥ ८४

[अन्यासत्ता महिला गृहसारं पुत्रकं च भर्तारम् ।

नाशयति काष्ठ-जाया वज्रेव निरकुशा पावा ॥ ८४]

कथमिदम् ?—

— [१४१. दुष्टस्त्रियां वज्जा-कथा] —

वसंतउरे नयरे कट्टो सेट्ठी । वज्जा से भारिया । आवन्न-सत्ता पद्दया दारयं । जाओ अट्टवारसिओ । तओ 'महिला पुत्तो मुही होउ' ति भावंतो णेगंतियमरुयं सप्पच्छो एए मोत्तूण गओ देसंतरं दव-निमित्तं सेट्ठी । आलवणाईहिं नट्टिया मरुगस्स ति ।

“जत्थ तरुणो महलो तरुणी-मज्झमिं तत्थ किं सील ? ।

‘पुट्टो चिय विडालो रसोरओ मंडलो अहमो ॥”

तस्स य तिण्णि रयणाणि कुकुडो केणइल्लो मयणसंलागा य । सा य तं मरुयं पविसंतं से(म)वइ । मुणिया हियएण वारिया सुएण स चि—

“गुण-दोसे णावेक्खइ जो रत्तो होइ जम्मि वल्लुम्मि ।

जो अणियाए दइओ अहवा सो अह वप्पो ति ॥”

पुणरुत्तं च कलहंती वावाइया मयणसंलाया । सुयं च जालंतरिएण मरुएण भिक्खा-गय-मुणि-जुवलयं परोप्परं सणियमुल्लवंतं—‘जो एयस्स कुकुडयस्स सीसं खाइस्सइ, सो ज्झत्ति राया भविस्सइ’ । तओ वंभणेण भणिया वज्जा—‘कुकुडस्स मंसं पया(सा)हेसु’ । तीए भणियं—‘पुत्त-सरिच्छो एसो, अण्णं ते मंसं देमि’ । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहुणा ?, इमस्म मंसं देसु’ ति । तओ मारिऊण पसाहियं से मंसं । जाव भट्टो आगच्छइ ण्हाइऊण, ताव लेहमालाए पत्तो [पुत्तो] छुहालुओ ‘दाएउ भत्तं’ मगंतो । तओ खाविऊण कुकुडय-सीसं पट्टविओ । आगओ मरुओ । परिविट्ठं सीस-रहियं मंसं । ‘कत्थ सीसं ?’ ति पुच्छियाए तीए भणियं—‘पुत्तस्स दिण्णं’ । तेण भणियं—‘हा ! दुट्ठु कयं, सीस-कएण मए मारिओ, तं च तए पुत्तस्स दिण्णं; ता जइ तं चिय पुत्तं मारिऊण देसि, तओ ते हं पुरिसो’ । तीए भणियं—‘मा एवं भणसु, परिचत्तो एस मग्गो चिल्लतेहिं पि’ । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहु पलत्तेण ?; जइ मए कजं, ता ज्झत्ति पुत्तं मारिऊण देसु’ । ‘एवं’ ति पडिबण्णे थणधाई दारयं घेत्तूण मुणि[य]-बुत्तता पलाणा, कमेण य पत्ता देसंतरं । अपुत्त-नरिंद-मरणं पंचदिवाहि-वासणेण सो चिय दारओ राया जाओ ति ।

“येन यथा भवितव्यं न तद् भवति अन्यथा ।

नीयेते तेन मार्गेण स्वयं वा तत्र गच्छति ॥”

कालंतरेण पत्तो कट्टसेट्ठी । पणट्ट-सोहं मसाण-सरिसं मंदिरं निएऊण पुच्छिया वज्जा जाइ पञ्चत्तरं न देइ, तओ पुच्छिओ कीरो । तेण भणियं—‘ताय ! पंजराओ

‘सुबसु’ । तहा कए सिद्धं सबं । अहो ! जाण कए एत्थियाण किलेसो किजइ, ताण एयारिसं चेड्डियं ति । तओ तहारूवाणं थेराणं अंते पवइओ । विहरंतो य तहाविह-भवियवयाए पत्तो तत्थ, जत्थ सो सुओ राया जाओ । भिक्खं भंभंतो य पविट्ठो पुद्वावासिय-वज्जाए घरं । नाऊण य दिक्कं मंडएहिं सह सुवण्णयं । नीहरंतो य साहुम्मि कओ कलयलो — ‘एस चोरु’ चि । दिद्धं सुवण्णयं । नीओ नरिंद-समीवे । पच्चमि-ण्णाओ धणघाईए, रोईऊण साहिया पउत्ती राइणो । तेण वि पणमिओ भाव-सारं । वज्जा वि आणत्ता निविसया । कओ तत्थ वासारत्तो । कओ राया सावगो, सेस-लोगो य । गच्छंतस्स य वासारत्तय-समत्तीए भणाविया परिमट्ठिया धिज्जाईएहिं जहा — ‘मम पोहं काऊण मा वच्चसु’ । तीए एवं लवंतीए वि ‘पवयणस्स उण्णइ भवउ’ चि मंणमाणेण भणियमणेणं चि — ‘जइ मए कयं, काल-कमेण जोणीए ॥ नीहरउ; जइ अचेण तो ज्झत्ति’ । तओ पुट्ठं फोट्ठं । जाया पवयणस्स उण्णइ चि ।

॥ वज्जा-कहाणयं समत्तं ॥

विणय-रहिओ न ठाणं पावइ जह निंबओ पुणो लहइ ।

विणयाहितो पुरिसो दिट्ठंतो निंबओ चेव ॥ ८५

[विनयरहितो न स्थानं लभते यथा निम्बकः पुनर्लभते ।

विनयवान् पुरुषो दृष्टान्तो निम्बकश्चैव ॥ ८५]

कथमिदम् ? —

— [१४२. विनये निम्बक-कथा] —

धणयपुरि-संकासाए उज्जेणीए जिणवयण-भाविय-मई अंबरिसी बंभणो, मालुगा ॥ से मारिया । निंबओ सिं पुत्तो । मालुगा पंचनमोकार-परा पंचत्तीभूय चि ।

अपि च — “सर्वे क्षयान्ता निचयाः पतनान्ताः समुच्छ्रयाः ।

संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं हि जीवितम् ॥”

तओ अंबरिसी निंबएण सह पवइओ । सो य निंबओ पावोदयाओ काइय-भूमीए कंटके निक्खिबइ, सज्जाय-पढण-समए छिकइ, वक्खण-बेलाए विकहं करेइ, सबहा ॥ सबं सामायारिं वितहं करेइ चि ।

‘जं भणसि तं न काहं जत्तो वारेसि तत्थ वच्चामि’ ।

किं ते अलंजराओ उदयं धितुं नयं (इं) नेमि ? ॥”

तओ भणिओ छरी साहहिं — ‘निंबओ वा चिट्ठउ, वयं वा चिट्ठामो’ । तओ नीणिओ निंबओ । तेण य सह नीसरिओ जणओ वि । अण्ण-विहारे गया, तत्थ वि अविणी- ॥ यत्तणओ निक्कालिया । एवं किल उज्जेणीए पंचसु वि वसही-सएसु कत्थ वि ट्ठणं न लई ।

अवि य-“कलहकरो डमरकरो असमाहिकरो अणेवुइकरो य ।

एसो य अप्पसत्थो परिहरियव्वो पयत्तेण ॥”

तओ उज्जाण-गयं पियरं रोयंतं दट्ठण भणियं निंबण-‘ताय ! किमेयं ?’ ।

तेण भणिओ-‘तुज्झ चिद्धियएणं आवया-मंदिरमहं पि संबुत्तो मिह’ । तओ समुप्प-

११ न्न-यच्छायावेण भणियं निंबण-‘ताय ! एकवारा(रं) पवेसं करेसु, जेणावणेमि ते

हुक्खं’ । तओ पुणरुत्तं भणिओ गओ से जणओ आयरिय-समीवे । तं च वेल्लय-सहियं

दट्ठण संखुद्धा सबे मुणिणो । अंचरिसिणा भणिओ गुरू-‘संपयं सामायारीए चिद्धि-

(वद्धि)स्सइ’ । तहा वि णेच्छंति साट्ठणो निंबयं । आयरिएहिं भणियं-‘तहा वि

इकदिवसं पाहुणया संपत्ता(संता) चिट्ठु’ । एवं च कए जह-ट्ठियं सामायारं(रं)

॥ पउजंतेण आराहिया गुरुणा सह सबे मुणिणो; जाव सबसंधो त्ति । उवणओ कायवो ।

अमुणिय-जिणिद-वयणा संजम-कलिया वि नेय(व) उवइट्ठं ।

पडिवज्जंते सम्मं जह सीसा पूसमित्त(भूइ)रस ॥ ८६

[अमुनि(ज्ञा)तजिनेन्द्रवचनाः संयमकलिता अपि नैवोपदिष्टम् ।

॥ प्रतिपद्यन्ते सम्यग् यथा शिष्याः पुण्यमित्रस्य(भूतेः) ॥ ८६]

— [१४३. अज्ञाने पुण्यभूति-शिष्य-कथा] —

अत्थि भरहद्धवासे सुरनगर-विष्ममं सिववद्धणं नगरं जयलच्छि-संकैय-ट्ठाणं । सु(तु)-

दिंबगो राया । बहुसीस-परिवारो पूसभूई आयरिओ । तेण य राया सावगो कओ ।

अण्णया सुहुमं ज्ञाणं पविसिउकामेण सूरिणा वाहरिओ सण्णो बहुस्सुओ पूसमिच्चा-

११ मिहाणो साहू । समाढत्तं एगत्थ निगुंजे ज्ञाणं । ते वंदमाणे सीसे दूराओ अवणेइ

‘मा विग्घं भविस्सइ’ । तं च ज्ञाणं महापाण-सरिसं, ऊसासा वि न सम्मं उवलक्खि-

जंति । तओ तहाविहं आयरियं दट्ठण भणियं सेस-मुणीहिं-‘भो ! काल-गयं पि आय-

रियं न कहेसि !’ । तेण भणियं-‘मा विग्घं करेह ज्ञाणस्स’ । तओ जाहे ऊसास-

नीसासा वि नोवलक्खिजंति । तओ गंतूण कहियं राइणो जहा-‘काल-गयं पि आयरियं

१२ वेयाल-साहणत्थं न एस लिंगी अम्हाण कहेइ’ । तओ आगंतूण निरुस्सासो दिट्ठो घरी

राइणा । पूसमित्तेण वारिजंता वि समाढत्ता ‘संजत्ती । ‘नृणं’ विणासिजइ’ त्ति मण्णमा-

णेण छित्तो पायंगुट्ठए । विबुद्धेण य भणियं गुरुणा-‘अजं कीस ज्ञाण-वाघाओ

कओ ?’ । तेण भणियं-‘किं न पेच्छसि एते अगीयत्थे नियय-सीसे ?’ । तओ ते

खरंटिउण भणियं गुरुण चि ।

अपि च-“अज्ञानं खलु कष्टं क्रोधादिभ्योऽपि सर्वपपेभ्यः ।

अर्थं हितमहितं वा न वेत्ति येनावृतो लोकः ॥”

उवणओ कायवो ।

पूसभूइ-सीस-कहाणयं ‘समत्तं ॥

दोसानल-पञ्चलिओ इह परलोए य पावए दुक्खं ।

गंगा-नावियनंदो व धम्मरुइणो सगासाओ ॥ ८७

[दो(द्वे)षानलप्रज्वलित इह परलोके च प्राप्नोति दुःखम् ।

गङ्गा-नाविकनन्दवद् धर्मरुचेः सकाशात् ॥ ८७]

कथमिदम् ? -

— [१४४. द्वेषे नाविकनन्द-कथा] —

नावियनंदो गंगं उच्चारेह । तत्थ य लोगेण सह नावारूढो धम्मरुई नाम साहू उत्ता-
रिओ । लोगो य मोल्लं दाऊण गओ, मुणिणो तं नत्थि । तेण सो तत्थ वालुगा-मज्जे
निरुद्धो । समइकंता भिक्खा-वेला । समुप्पण्ण-रोसेण य दिट्ठीविस-लट्ठीए च्छारीकओ
नंदो । अट्ठज्झाण-दोसेण य सहाए घर-कोइलगो जाओ । धम्मरुई वि विहरमाणो ॥
गहिय-पाण-भोयणो तं चिय सहमल्लीणो । दट्ठण य मुणिं संजाय-रोसो तदुवरि कयवरं
पाडिउमाढत्तो । पुणरुत्तं निद्राडिओ वि जाहे न डाइ, तओ दट्ठो पुणो वि दिट्ठीए ।
तओ मयंग-तीरे उप्पण्णो हंसत्ताए । साहू वि सीयकाले भमतो पत्तो तमुदेसं । पयडी-
हूय-कोवो य भरिऊणमुदयस्स पक्खाओ मुणि-उर्वारि वरिसिउं पयत्तो । जाहे न डाइ,
तओ दट्ठो पुणो वि दिट्ठीए । जाओ अंजणपव्वए केमरी । साहू वि तहाविहं-भविषव-
याए सत्थेण सह तेण समीवेण गंतुं पयत्तो । दट्ठण तं, मोत्तूण सत्थं पहाविओ मुणि-
णोऽभिमुहं । तत्थ वि मारिओ संतो वाणारसीए दिय-सुओ जाओ । जाओ अट्ठवारि-
सिओ । दट्ठण य तं रिसिं अण्ण-डिंमेहिं सह धूलि-लेट्ठमाइएहिं उवसरंगं काउमाढत्तो ।
नियत्तेसु वि डिंमेसु जाहे न सो चिट्ठइ, तओ छारीकओ समाणो उप्पण्णो तत्थेव
राया । सुमरिया पुव्व-भवा । तओ समुप्पण्ण-भएण मुणिणो जाणणत्थं अवलंबिया ॥
एसा पण्हा -

“गंगाए नाविओ नंदो, समाए घरकोइलो । हंसो मयंग-तीराए, सीहो अंजणपव्वए ॥

वाणारसीए बडुओ, राया तत्थेव आगओ ।”

जो एयं पण्हं पूरेइ; तस्स राया अट्ठरअं देइ । तओ सव्वे वि पूरिउमारुद्धा; न
तयाणुरूवमुत्तरं जाइ । जाव विहरमाणो पत्तो नयरीए मुणी । आर[ह]द्विएण भणियं -
“भयवं ! पण्हं पूरेसु” । तेण भणियं - “पढसु” । “गंगाए नाविओ नंदो” त्ति, इच्चाइ-
भणिएण पूरिया मुणिणा -

“एतेसिं घायओ जो उ सो ते ‘ओर[अ]ज्ज, एत्थेव’ समागओ ॥”

गओ आरहद्विओ । पडिहारेण निवेइयं राइणो । पविट्ठो । पूरिए य वण्हाए मुच्छिओ
राया; समासासिओ चंदणरसाइएहिं । दिट्ठो हम्ममाणो आरहद्विओ तेहिं पुरिसेहिं । ते
वारिऊण भणियं राइणा - “ओ ! कइं तए पण्हत्थो नाओ ?” तेण भणियं - “देव ! एस
संमाणत्थो(त्तो) पव्वएण पण्हत्थं वडंतेणाणीओ” । राइणा भणियं - “कत्थ सो मुणी ?” ।

- तेण भणियं—‘उज्जाणे विट्ठइ’ । तओ पट्टविया मंतिणो—‘अभय-पसाए कए आगच्छा-
मो भे वंदणत्थं’ । आगओ राया । कया धम्मकहा । जाओ सावगो । कया खामणा ।
आलोइय-निंदिय-पडिक्कंत-कय-जहारिह-पायच्छित्तो य सिद्धो मुणि सि । उवणओ
कायबो ।

नंद-क्खाणयं ‘समत्तं ॥

तव-सोसिया वि मुणिणो कोव-परा मारिऊण जंतु-गणे ।

सावेण महानरए वच्चंती(ते) करड-कुरुडु(ड) ॥ ८८

[तपःशोधिता अपि मुनयः कोपपरा मारयित्वा जन्तुगणान् ।

शापेन महानरके व्रजन्ति करट-कुरुडाविव ॥ ८८]

कथमिदम् ?—

— [१४५. कोपे करट-कुरुट-कथा] —

- बेसमणनयरि-कप्पाए कुणालाए महानयरीए नाणाविह-तव-विसेस-सोसिय-तणुणो
मासकप्पेण विहरमाणा संपत्ता सद्विवरोवज्झा(ण्णा)या दोमि करड-कुरुडाहिहाणा तव-
११ स्सिणो । नयर-निद्धमणासण्ण-वसहीए आवासिया । ‘मा मुणीणमुवद्दवो हवउ’ ति
देवया निओणेण न नयरि-मज्जे वरिसइ । नागरया य निंदितं पयत्ता । पुणरुत्तं च
हीलिज्जमाणेहिं समुप्पण्ण-कोवानलेहिं भणियमेएहिं—

‘वरिससु देव ! कुणालाए’ करडेण इमम्मि भणिए,

कुरुडेण भणियं—‘दिवसाणि दस पंच य’ ।

- ११ पुणो वि भणियं करडेण—‘मुट्ठि-मित्ताहिं धारहिं’

कुरुडेण भणियं—‘जहा राई तहा दिवस(वा)’ ॥

- भणिऊण गया साकेयं । नगरी वि सजणवया पन्नरसहिं अहोरत्तेहिं पक्खित्ता
समुद्दमि । ते वि तइयवरिसे* रुद्धज्जाणोवगया मरिऊण उववण्णा सच्चमपुट्ठवीए
कालनयरे(रण) वावीससागरोवमाउणो नेरइया जाया । कुणाला-विणासकालाओ य
२१ तेरसमे वरिसे महावीरस्स केवलं समुप्पण्णं । उवणओ कायबो ।

करड-कुरुड-क्खाणयं ‘समत्तं ॥

सम्ममणालोएंतो मच्छियमल्लो व वच्चइ विणासं ।

आलोएं(यं)तो सम्मं फलहीमल्लोवमो होइ ॥ ८९

- ११ [सम्यगनालोचयन् मिच्छि(मात्स्य)कमलवद् व्रजति विनाशम् ।
आलोचयन् सम्यग् फलहीमल्लोपमो भवति ॥ ८९]

कथमिदम् ?—

— [१४६. आलोचनानालोचने मल्लद्वय-कथा] —

कुबेरपुर-संकासाए उजेणीए जियसत् राया । सबत्थ रज-विक्खाओ समत्थ-मल्ल-
चूडमणी अट्ठणो ने(ना)म मल्लो । इओ य सोपारए नयरे सीहगिरी राया । सो य
मल्ल-महूसवं कुणइ वरिस-वरिसं । सो(जो) य जिणइ, तस्स पडागाए सह बहु रित्थं
देइ । सो य अट्ठणो तत्थ गंतुण दवेण सह जइ(य)पडागं गेण्हइ । अण्णया चित्थियं
राइणा—‘ओहावणा मम एसा, जमण्ण—रज्जाओ पडागं गेण्हइ । तओ दिट्ठो मच्छिओ
वसं पियंतो । ‘जोगो’ त्ति काऊण गाहिओ निजुद्धं । पोसिओ बलकारि-दवेहिं । पचे य
महूसवे तरुणो त्ति विणिज्जिओ अट्ठणो, मच्छिय-मल्लेण गहिया पडागा सह दव-साहु-
कारेण । विमण-दुम्मणो गओ अट्ठणो उजेणि-हुत्तं । चित्थियं च गेण—अण्णं जुवाणय-
मण्णिस्सामि । वच्चेतेण सुरट्ठाविमए दूरुल्लकुतिया-णाम गामो, तत्थ ट्टिएण दिट्ठो
एगो हि(हालि)ओ एगेण इत्थेण हलं वाहंतो, दुइएण फलि(ल)हीओ उप्पाहंतो,
कूर-छबयं तीमिण-घडएण भुंजमाणो, आवडिय-पुरीसं च वोसिरंतो । ‘उच्चिओ एसो
मल्लत्तणस्स’ भावेंतेण भणिओ अट्ठणेण—‘का ते जीविया ?’ । तेण भणियं—‘करि-
सणेण’ । तेण भणियमहमट्ठणो भवंतमीसरं करेमि, जइ मे वयणं करेसि’ । ‘एवं’ ति
य पडिवण्णे महिलाए कप्पास-मोहं दाऊण नीओ सो उजेणीए । वमण-विरेयण-
पुबयं आरोवियं बलं । जाओ महाबल-परकमो । सिक्खविओ वि(नि)जुद्धं । पयट्ठो
सोवारि(पार)याभिमुहं । कमेण य अहावेंतो बलं पत्तो महूसवे । निग्गओ राया ।
संपचो गेग-मल्ल-सहिओ मच्छियमल्लो । मंगलतूरेसु, आवुरिएसु संखेसु, जयजयावियं
मागहेहिं, पणच्चिउमारद्दा मच्छिय-फलिह(लहि)मल्लि त्ति । अवि य—

वग्गंति दो वि नच्चंति दो वि पहरंति दो वि जय-लुद्धा ।

निवडंति दो वि उट्ठंति दो वि अहिणो व धरणीए ॥

प(पा)यतल-मुट्ठि-कोप्पर-जाणु-पहारेहिं जुज्झिउं दिवसं ।

संचुण्णिय-सवंगा संपत्ता दो वि निय-टाणे ॥

तओ पुच्छिओ अट्ठणेण फलहीमल्लो—‘पुत्तय ! किं ते बाहइ ?’ । तेण वि ‘गुरु’ त्ति
काऊण निरासंकेण साहियं जह-ट्ठियं । तेण वि अब्भंग-सेव(च)ण-मलणाइएहिं पउणीकओ ।
मच्छियमल्लो वि राइणा पुट्ठो—‘किं ते बाहइ ?’ । तओ गारव-लजाइ-विनडिय-मणेण
भणियमणेण भाणेण—‘अलं महण-अभंगणोवकमेण, न मे तेण य वराएण थेवा वि
पीडा कीरइ’ त्ति । पच्चसे तह चिय लग्गा दोणिण । मच्छियमल्लो अच्चिय-सरीरो जाहे
न तरइ जुज्झिउं, तओ वइसाह-ट्ठाणं काऊण ठविओ । तेण भणिओ अट्ठणेण फलिहि
त्ति । तओ सणालं तोडियं सीसं । गहिया पडागा । पुरिं संपत्ता, संपत्त-तिवग्ग-सुहं
ति । अओ भण्णइ—अट्ठणेण पुच्छिएण जह-ट्ठियं फलिह(लहि)मल्लेण सिहं, तहा गुरुणो
आलोएयव; न जहा मच्छियमल्लेण कयं तहा कायव ।

फलिह(लहि)मल्ल-क्खाणयं ‘समत्तं ।

जुवईए राग-रक्तो राय-विरुद्धं करावए पुरिसो ।

मित्तं पि आवयाए पक्खिवइ जहा य धणमित्तो ॥ ९०

[युवतौ रागरक्तो राजविरुद्धं कारयति पुरुषः ।

मित्रमप्यापदि प्रक्षिपति यथा च धनमित्रः ॥ ९०]

कथमिदम् ? -

— [१४७. रागे धनमित्र-कथा] —

दंतपुरे दंतच(व)को राया । सखवई से महादेवी । आवण्ण-मत्ताए य दंतमय-पासाय-
कीडणम्मि डोहले जाए राइणा निय-देस-पडहत्थि-दंता आणाविया नरिंदाहिंतो ।
अण्णो गेण्हंतो दंडिजइ । समादत्ता दंत-वलहिया । इओ य तत्थेव धणमित्तो वणिय-सुओ ।
"दोभि से भारिया । धणसिरी पढमा । पउमसिरी विइया अचंत-वल्लहा य । अण्णया सि
भंडणे पयट्ठे भणियं धणसिरीए - 'हला ! किं ते ममाहिंतो अब्भहियं ? , जेण गवमुव-
इसि ; न य ते सखवईए विव दंत-वलहिया कीरइ' । तीए भणियं - 'अवस्सं कारवेस्सामो' ।
पविट्ठा कोव-धरे । पुच्छिओ परियणो वणिणा - 'कत्थ पिययमा ?' । दाविया परिय-
णेण । तेण भणियं - 'पिए ! किं केण ते अवरद्धं ? , किं वा न संपण्णं ? ; जेण कुविया
"सि' । पुणरुत्तं च वाहरियाए साहिओ निययाभिप्पाओ - 'जइ दंत-वलहियं न करेसि',
तओ अवस्सं पाणे परिचयामि' । चिंता-भर-निम्भरस्स संपत्तो नियय-चित्त-विम्भमो
सम्भाव-निही दढमित्ताहिहाणो बाल-सुही । भणियं च णेण - 'कीस विसण्णो ?' । तओ
सम्भावे पिसुणिणए भणियं दढमित्तेण - 'वर्यस ! पियाए विणा तुमं न हवसि, तए मरंते
अहं न जीवामि । जइ ममेत्थ पत्त-कालं - अडवीए पुलिंदेहिंतो मूल्लेण घेत्तूण अचंत-गुत्ते
"आणेमि दंते' । तओ पुलिंदय-जुग्ग-दवाणि घेत्तूण गओ एसो । गहिय-दंतो य पत्तो
नगर-बाहिं, तण-पूलय-विट्ठिए य पइसारिउमारद्धो । तओ वसमेण गहिए पूलए
'खड' ति पडिओ दंतो । 'विरुद्धकारि' ति गहिओ नरेंद-पुरिसेहिं । समण्णिओ
नरिंदस्स । तेण वि य वज्झो समाइट्ठो । तओ सोऊण पाय-वडिओ धणमित्तो विण्णवि-
उमादत्तो - 'देव ! न एयस्स महाणुभावस्स दोसो, मए एयं राय-विरुद्धं काराविओ ;
"ता मोत्तूण एयं ममं वावाएसु' । दढमित्तो पुच्छिओ - 'किं व सखमिणमो ?' । तेण
भणियं - 'देव ! नाहमेयं वियाणामि, नवरं मम पाण-संरक्खणत्थं निय-जीवियमुज्जइ' ।
तओ कह कह वि मुणिय-वुत्तंतेण राइणा सकारिऊण मुका ।

द्वयणओ कायघो ।

धणमित्त-क्खाणयं 'समस्सं' ॥

इच्छंतस्स वि पूया न होइ जह धम्मघोससाहुस्स ।

पुण्ण-रहियस्स जायइ धम्मजसस्सेव पुण्णेहिं ॥ ९१

[इच्छतोऽपि पूजा न भवति यथा धर्मघोषसाधोः ।

पुण्यरहितस्य जायते धर्मयशस इव पुण्यैः ॥ ९१]

कथमिदम् ? -

— [१४८. निःस्पृहपूजायां धर्मघोष-धर्मयशः-कथा] —

तिवग्ग-साहणुजय-जण-ममाउलाए बारवइ-संकासाए कोसंवीए महानयरीए राय-लच्छिमंदिरे अजियसेणोराया । धारिणी महादेवी । तीए चिय सुयरयण-महोअहिणो धम्मवस्स आयरिया । ताणं च दो पहाणसीसा धम्मघोसो धम्मजसो य । अज्जचं-दणाणुकारिणी विणयवई पवत्तिणी । विगय-भया से सीसणिया । तीए भत्तं पक्कखायं । संघेण य महापूया-सकारेण य निजविद्या । ते य धम्मघोस-धम्मजसा 'चत्तारि वि-चित्ताइं विगइ-निज्जहियाणि चत्तारि' इमिणाऽऽगम-विहाणेण सरीर-परिकम्मं क्कामा-ट्ठा ।

इओ य उज्जेणीए नयरीए अणेग-नरनाह-पणय-पाय-पंकओ रायसिरि-संकेयइणं चंडपज्जोओ महानरिंदो । तस्स य दोमि पहाण-पुत्ता भाउणो पालगो, गोपालगो य । गोपालगो निधिण-काम-भोगो पवइओ । पालगो राया संवुत्तो । तस्स दोणिण वि पहाण-पुत्ता भाउणो अवंतिवट्ठणो, 'रि(र)ट्ठवट्ठणो य । अवंतिवट्ठणं रायाणं 'रि(र)ट्ठवट्ठणं च जुवरायं काउण पवइओ पालगो ति । अण्णया वसंतूसवे नंदणवणोवमे बाहिरुज्जाणे वीसत्थं रमंतीए जुवराय-भारियाए धारिणीए सरीर-सोहं निएऊण चितिय-मवंतिवट्ठणनरिंदेणं । अवि य -

“किं मज्झ जीविएणं ? रजेण वि जइ इमाइ सह भोगे ।

सुरसुंदरि-सरिसाए जहिच्छियं भो ! न भुंजामो ॥

सो चिय जयम्मि धण्णो सो चिय सोहग्ग-गविओ स-मओ ।

ओ एयाए पावइ सुह-कमलं चंचरीउ व ॥”

तओ संजाय-वम्महेण पडुविया दूई । साहिओ नरिंद-हिप्पाओ । तीए भणियमलमे-याए संक्काए, परिहरिओ एस मग्गो खुट्ठ(इ)-सत्तेहिं पि ।

“अपि चण्डानिलोद्धूत-तरङ्गस्य महोदधेः ।

शक्येत प्रसरो रोद्धुं नानुरक्तस्य चेतसः ॥”

गुणरुत्तं च पत्थिजंतीए अविषयं भणियमणाए - ‘हल ! दूइए ! किं भाउणो वि न लज्जए राया ?’ । एयं सोऊण वावाइओ रट्ठवट्ठणो । पुणो वि भणाविया - ‘संपयं इच्छसु, अवणीयं ते सल्लं’ । ‘अबो ! मम लुद्धेण वावाइओ गुण-रयण-महोअही अज-उत्तो इमिणा नरिंदाहमेण, तो जाव सील-भंगं न करेइ, ताव अवंतिसेणं पुत्तं भोच्-

‘गमिहेव अकथ्य वच्चाओ’ चित्तिऊण गहियाभरणा पयट्ठा सत्थेण सह, कोसंबीए कमेण य संपत्ता । तत्थ दिट्ठाओ साहुणीओ । वंदिऊण य पुणरुत्तं पुच्छियाए सांदिओ परमत्थो । संजाय-संवेगाइसया य निक्खंता एसा । अपत्था(च्छा)सिणो विव वाही वड्डिउमादत्तं पोड्डं । पुच्छिया ए(य) पवत्तिणीए - ‘वच्छे ! किमेयं ?’ । तीए भणिय-
 ‘मावण्ण-सत्ता पवइया, न पुवं सिट्ठं, मा पवजा न होहिति’ ति । मयहरियाए भणियं -
 ‘न सुंदरं कयं’ । पच्छण्णाए वड्डिओ गम्भो । कमेण य सब-लक्खण-जुत्तं पत्तया दारयं ।
 ‘मा साहु-साहुणीणमुवघाय-क्विलेसाइणो हवंतु’ चित्तंतीए रि(र)ट्ठवद्धण-नामंकियाए
 रयणमुहियाए सह मुक्को नरिंद-भवणंगणे । मोत्तुण अवकंता साहुणी । दारओ वि
 उवरि[म]-तलारूढेण मणि-प्पभा-समुज्जोय-गयणंगणो दिट्ठो राइणा; घेतुण य दिण्णो
 “धारिणीए - ‘एस ते अपुत्ताए पुत्तो’ ति । ‘पच्छण्ण-गम्भा देवी पत्तय’ ति कयं
 महावद्भावणयं ।

अपि च - “रणे वने शत्रु-जलाश्रिमध्ये महार्णवे पर्वत-मस्तके वा ।

सुप्तं प्रमत्तं विषम-स्थितं वा रक्षन्ति पुण्यानि पुराकृतानि ॥”

साहुणीहिं पुच्छिया - ‘कथ एगामिणी गया ?’ । तीए भणियं - ‘वावणं डिंभरूवं
 “जायं, तस्स परिट्ठवणत्थं’ । सो य पंचधाई-परिवुडो वड्डिउं पवत्तो । कयं च से नामं
 मणिप्पभो । साहुणी य महादेवीए सह मित्तिं काऊण दारयमभिनंदवेइ । कमेण
 संपत्त-जोवणस्स मओ ज(जि)यसेन(ण)नरिंदो । ‘असाधारण-गुणावास’ ति काऊण
 अणिच्छंतो वि अहिस्सित्तो महासामंतेहिं रायाहिसेणं ।

अपि च - “नोदन्वानर्थितमिति न वाऽम्भोभिर्न पृथेते ।

आत्मा तु पात्रता नेयः पात्रमायान्ति सम्पदः ॥”

पयाशुरागाइ-गुण-गणावजियं परिणयं रज्जं । एवं च जम्मंतर-समुवजिय-पुण्णाशु-
 भाव-जणियं तिवग्ग-सारं जीवलोय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो ।

‘अवो ! जीए कएण भाया वावाइओ, सा वि देवी न जाया’ समुप्पण-पच्छायावो
 तेणं चिय सुयस्स अवंतिसेणकुमारस्स रज्जं दाऊण तक्कालाशुरूव-कय-कायवो महाविभूईए
 “पवइओ अवंतिवद्धणनरिंदो । अवंतिसेणराइणा वि सिट्ठा सबे वि पुवराइणो, नवरं
 मणिप्पमराइणा पत्त-कालो वि न पट्ठाविओ करो । तस्स मग्गणत्थं पेसिओ दूओ ।
 पडिहार-निवेइओ य पविट्ठो एसो । कय-जहारिह-कायवो मणिउं पयत्तो ति -

“आइसइ महाराओ अवंतिसेणो मणिप्पभनरिंदं ।

कालाशुरूव-कप्पं दाऊणं रज्जमणुहवसु ॥”

“तओ अपुव-उवमाण - ‘सइं सोऊण समुप्पण-दारुण-कोवानल-पम्हुट्ठ-कायवेण भणियं
 राइणा - ‘अरे रे ! एयस्स असमिक्खिय-जंपिरस्स झत्ति जिच्चं छिदह’ । तओ ‘जं
 महाराओ आणवेइ’ गहिय-सत्था समुट्ठिया पुरिसा । एत्थंतरम्मि मुणिय-मणो-वियप्पेण
 पडियं दूएणं ति -

“राजन् ! वाक्यं परस्मैदं वयं वाग्मात्रोपहरिणः ।

त्वं चान्ये च महीपालाः सर्वे दूत-मुखा यतः ॥

निपतत्स्वपि शस्त्रेषु संवृत्ते च महाह्वये ।

दूतानां प्रेषणं युक्तमवध्यत्वं च नीतिषु ॥”

तओ मुणिय-नीईस्तथेण पुणो विं भणियं पहुण ति—

“दूय ‘त्ति जं न वज्झो एवं भणिऊण वव्वसि हयास ! ।

इहरा एवं भणियो’ जीवंतो जाइ किं पुरिसो ? ॥”

दूएण वि गंतूण निवेइओ एस वुत्तंते अवंतिसेणराइणो । सो वि महाबल-समुहएणं पयट्ठो कोसंबी-हुत्तं । कमेण य समासण्णीहुओ तीए । मुणिय-वुत्तंतेण य कया मणि-प्पहराइणा वि जुज्झ-सामग्गी । ताण य धम्मघोस-धम्मजसमुणीण कय-पडिकम्माण ॥ पढमसाहुणा चित्तिंयं—‘जहा समण-संघाओ विगयभयाए सकारो इह-ट्टियाए पाविओ, तहाऽहमवि पाविस्सामो । इहइ चिय अणसणे ठामि’ । तहा कयं । धम्मजसो पुण—‘कम्म-क्खए समाढत्ते किं पूया-सकारेण कायवं ? । तत्थ वच्चांमि, जत्थ न कोइ जाणइ’ भावेंतो कोसंबीए उज्जेणीए य अंतरे वच्छगा-तीर-पव्वयस्स कंदरम्मि ठिओ अणसणेणं ति । अवि य—

“नो इहलोगट्ठाए तवमहिट्ठिज्जा, नो परलोगट्ठियाए तवमहिट्ठिज्जा, नो किस्सि-वण्ण-सद-मिलोग-ट्टियाए तवमहिट्ठिज्जा, नण्णत्थ निज्जरट्टियाए तवमहिट्ठिज्जा, नण्णत्थ अरि(आर)हंतिएहिं हेऊहिं तवमहिट्ठिज्ज ति ॥”

एवं अवंतिसेणेण य आगंतूण रोहिया कोसंबी । तओ सण्णजंति महासुहडा, आउलीहंति निओइणो, कप्पजंति करिणो, पक्खरिजंति तुरंगमा, सज्जिजन्ति संदणा, ॥ सम्माणिजंति सुहडा, सच्चविजंति पहरण-गणा, अणुणिजंति पिययमाओ, विलहिजंति जहारिह-करि-तुरंगमाइणो, ‘किमेत्थ भविस्सइ ?’ ति समाउलीहंति णागरया ।

इय सबे चिय लोगा निय-निय-कायव-वावडा जाया ।

न य कोइ धम्मघोसं अभिनंदइ भारहीए वि ॥

अपि च—“अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथाः ।

दैवप्रापितसद्भावात् कार्याणां गतिरन्यथा ॥”

अक्क-दियहम्मि पट्टविओ अवंतिसेणेण मागहो मणिप्पमस्स । भणियं च णेण—

“जइ सच्चं चिय सीहो नयरि-गुहाए झत्ति नीहरउ(स) ।

अह गोमाऊ सच्चं मा नयरि-दरीए नीहरसु ॥”

राइणा भणियं ति—“सच्चं निवसइ सीहो कोसंबि-गुहाए तेण जइ कज्जं ।

निय-जीविण नवर् मा सुत्तं तं विबोहेसु ॥”

अह बंदिणा पलत्तं ‘पुणरुत्तं बोहिओ सि पुण एसो ।

संबोहिओ नराहिवं ! नीहर नयरीए जुज्झामो’ ॥

‘एवं’ ति पडिबन्ने गंतुणं मागहेण निय-पहुणो ।

सिद्धमिणं सो ताहे सन्नद्धो निय-बल-समेओ ॥

तओ मणिपभगया वि स-खंधावारो नपरीए नीहरिउं पयत्तो त्ति । अवि य-

प्हाओ कय-बल(लि)कम्मो सियवन्धाहरण-कुसुम-सोहिल्लो ।

धवल-गर्ददारूदो सक्को ‘इव नीइ नरनाहो ॥

रह-तुरि(र)य-पक्कपाइक्क-मत्तकरिनाह-परिगओ एसो ।

रण-रहस-पुलह्यंगो भरहनरिंदो व नीहरइ ॥

एत्थंतरम्मि चित्तिं से जणणीए साहुणीए - ‘जाव निरवराह-जण-संखओ न होइ, ताव संबोहिऊण एयं निवारेमि भंडण’ । तओ गंतुण मणिओ राया अजाए - ‘वच्छ ! वेगलावेसु जणं, साहेमि दुन्नि वयणाणि’ । तहा कए भणियमणाए - ‘कीस नियय-सहोयरेण सह जुज्झसि ?’ । तेण भणियं - ‘भगवई ! कीम अलियं वाहरसि ?’ । तीए भणियं - ‘वच्छ ! न मरण-समए वि साहुणीओ अलियं जंपंति’ । तेण भणियं - ‘ता कहं मे सहोयरो ?’ । तओ जह-द्वियं सवित्थरं कहेऊण निय-बुत्तंतं पच्छा भणिओ - ‘जइ न पत्तिवसि, तो एयं जणणिं दाणिं पुच्छसु, रड्डवद्वण-नामंकिर्यं-मुहं च कंठ्ठावि(द्धि)ऊण पेच्छसु’ । एवं कए पण्ड-संकेण वि भणियं तेण - ‘तहा वि संपयं नियत्तंतो लज्जामि’ । तीए भणियं - ‘वच्छ ! अलं जुज्झ-ज्झवसाएणं, भायरं पि ते उवसामेमि’ । गया तत्थ । पडिहारेण विन्नत्तो राया - ‘देव ! पवइया दट्ठुमिच्छइ’ । पविट्ठा एसा, निसन्ना आसणे । ‘अहो ! अम्हाण सामिणीए सारिच्छा का वि एसा अजा, ‘निस्संसयं धारिणि’ त्ति जाणिऊण पाय-वडिओ परियणो रोविउं पयत्तो । पच्छा सवित्थरं निय-बुत्तंतं कहेऊण पुणो वि साहियं जहा - ‘एम ते सहोयरो, ता अलं जुज्जेण’ । तओ कया दोहं पि भाउयाणं अजाए परमपीइ त्ति ।

“तं कि पि अणण-सम सोक्खं खलु आसि ताण तत्वेकं ।

जं कहिऊण न तीरइ वास-सहस्संहि वि बहूहि ॥”

अपि च - “पादा हिमांशोर्ललित वधूनां गन्ध-स्वजां भ्रातृसमागमश्च ।

एकैकमध्येपु मुदं विधत्ते कः संहतानां पुनरस्ति महः ? ॥”

एवं च कोसंबीए कंचि कालं हिययाणुकूलं सुहमणुहविऊण पुणो पयइा सह मयहरिया साहुणीहिं जणणीहिं उज्जेणि-हुत्तं । कमेण य पूइजमाणा जणवएण, पडिच्छंता पाहुड-सयाणि, योसावेत्ता अमारिं, पूइता जिण-मुणिणो, अणुकंपमाणा दीणाणाह-सरणाणए पत्ता वच्छगा-तीरम्मि पवए । तत्थ तहेसयारिणो मुणि-सावया-इणो आगच्छंते दट्ठण गयाओ ताओ वि । बंदिओ भाव-सारं, भणिया य एताहिं रायाणो - ‘वयं ताव उत्तिमद्व-द्वियस्स मुणिणो वंदणत्थं चिट्ठिस्सामो’ । तेहिं भणियं - ‘वयं पि से पूयं करेमो’ । तओऽणुदियहं समण-संघेण नरिंदेहि य पूइजमाणो बंदिजमाणो मोत्तूण कडेवरं गओ देवलोगम्मि । ते वि संपत्ता उज्जेणीए सह साहुणीहिं ति ।

अओ भण्णइ — 'अणिच्छंतस्स वि धम्मजसस्स पूया जाया, हयरस्स इच्छंतस्स वि न जाया; अओ जहा धम्मजसेण कयं तहा कायवं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दोण्ह वि मुणीण पुवं निसुणंतो लहइ निवाणं ॥

धम्मघोस-धम्मजस-क्खाणयं समत्तं ॥

सुद्ध-सहावम्मि जणे जो दोसं देइ पडइ तस्सेव ।

रुद्रस्स व गुंडिज्जइ जो धूलिं खिवइ चंदस्स ॥ ९२

[शुद्धस्वभावे जने यो दोषं ददाति पतति तस्यैव ।

रुद्रस्यैव गुणव्यते यो धूलि क्षिपति चन्द्रस्य ॥ ९२]

कथमिदम् ? —

— [१४९. दोष-दाने रुद्र-कथा] —

चंपाए 'कोसियओ उवज्झाओ । दोभि से सीसा अचंत-गुण-दोसागरा अंगरिसी रुद्रओ य । पट्टविया य दारुगाणं । कीडा-सत्तस्स य पम्हुट्टो गुरूवणसो रुद्रस्स । नवरमत्थमण-समए अंगरिसिं समारोविय-कट्ट-भारयं दट्टण उवज्झाय-भीओ पयट्टो अडवि-हुत्तं । दिट्ठा जोइजसा नाम वच्छवाली पंचयाहिहाणस्स सुयस्स भचं^१ दाऊण गहिय-कट्ट-भारा आगच्छती । तं मारिऊण गहिओ कट्ट-भारओ, उवणीओ उवज्झायस्म । तओ करे धरिऊण भणियं रुदेण — 'एतेण तुज्झ सुसीसेण वच्छवालिं मारिऊण णीओ तीए संतओ कट्ट-भारओ । तओ नीणिओ अंगरिसी । नियय-कम्मं सोएंतो पसत्थ-ज्झवसाय-ट्ठाणेसु वट्टमाणो केवली जाओ । देवा अवयरिया । भणियं च णेहिं^२ — रुईएण सा मारिया । तओ लोणेण निदिज्जमाणो सो वि जाय-संवेगो सुमरिय-पुव-^३ भवंतरो केवली जाओ । उवज्झाओ सह भट्ठिणीए पवइओ । चत्तारि वि सिद्ध ति । उवणओ कायवो ।

रुद्र-क्खाणयं समत्तं ॥

जो न वि वट्टइ रागे न य दोसे दोण्ह मज्झयारम्मि ।

सो भण्णइ मज्झत्यो सुवयसाहु व कय-पुण्णो ॥ ९३

[यो नापि वर्तते रागे न च द्वेषे द्वयोर्मध्ये ।

स भण्यते मध्यस्थः सुव्रतसाधुवत् कृतपुण्यः ॥ ९३]

द्वयोर्मध्ये राग-द्वेषयोर्मध्ये वर्तते स मध्यस्थो राग-द्वेषाभ्यां न स्पृश्यत इति अश्व-
रार्थः । भावार्थः कथानक-गम्यस्तत्त्वोदय —

१ क. ज. पुइया । २ क. ज. सं । ३ क. कोऽपि सजो । ४ क. णसा । ५ ज. पंय ।

६ क. ज. भइ । ७ क. ज. सं ।

— [१५०. माध्यस्थ्ये सुव्रतसाधु-कथा] —

सुदंशणपुरे सुलसनामो गाहावई । सुजसा से मज्जा । ताण य जिण-वयण-भावि-
य-मईणं^१ तिचग्ग-सारं मणुय-सुहमणुहवंताण जाओ दारओ । कयं वद्धावणयं, पइट्ठियं
च से नामं सुवइ(य) ति । गव्व-कालाउ आरुम सुहंसुहेण वट्ठमाणो संपत्तो जोवणं ।
१ जाओ विज्जाहरीणं पि पत्थणजिओ । तहाविह-वेराण समीवे साहु-धम्मं सोऊण निव्विण्ण-
भव-पवंचो कह कह वि गुरुयणाणुण्णाओ पूइय-जिण-साहु-संधो महाविभूईए पवइओ
एसो । गहिया दुविहा वि सिक्खा । कालेण य एकल्लविहार-पडिमं पडिवज्जिऊण विह-
रिउमाढत्तो । तओ उवओग-पुवयं देव-परिसा-गएणं भणियं पुरंदरेण — ‘अहो ! सुवय-
साहु न राग-दोसेहिं चालिजइ’ ति । इममसदहंता पत्ता दोणिण तियसा परिकखणत्थं ।
११ एकेण भणियं — ‘अहो ! महाणुभावो एम मुणी कुमार-वंमयारी’ । दुइएण भणियं —
‘अदट्ठवो एसो, जेण कुल-वंस-विवच्छेओ कओ’ ति ।

अपि च — “अपुत्रस्स गतिर्नास्ति०” इति श्लोकः ।

पुणो वि दाविया जणणि-जणया विसयासत्ता विलवंता मारिज्जमाणा य । पुणो
समाढत्ता अणुकूलोवमग्गा, विउरूविया मवे उउणो । समोयरियाओ सुरसुंदरीयाओ । समा-
११ ढत्तं नाणाविह-रस-हाव-भाव-करणं गंहाराइ-जुयं पिकखणयं । तहा वि न राग-दोसेहिं
अभिभूओ ति । तओ उप्पणं केवलं, जाव संपत्तो नेवाणं ति ।

सुवय-क्ख्वाणयं संमत्तं ॥

आलोयणाइ-पुवं आराहेताण जायए सिद्धी ।

पंडव-रक्ख-लयाणं धिई-मईणं वें नरलोए ॥ ९४

११ [आलोचनादिपूर्वमाराधयतां जायते सिद्धिः ।

पाण्डव-वृक्ष-लतयोर्धृति-मत्योरिव नेरलोके ॥ ९४]

कथमिदम् ? —

— [१५१. आराधक-सिद्धौ धृति-मति-कथा] —

पंड-महुराए निव्विण्ण-काम-भोगा जोग-पुत्त-निक्खित्त-रज-भारा तक्कालाणुरूव-नि-
११ वत्तियासेस-कायवा महाविच्छट्ठेणं निक्खंता जुहिठिलरायाइणो^१ पंच वि पंडवा महाविज्जा
(पहाविया) अरिट्ठनेमिणो तित्थयरस्स सगासं । कमेण य पत्ता हत्थकपं । भिक्खं
भमंतेहिं दिट्ठा स-विमाणा गयण-मग्गेण वोळिता तियसा । ‘किमेयं ?’ ति । देवेहिं
भणियं — ‘तेलोक्क-दिवायरोऽरिट्ठनेमित्थयरो नेवाणं पत्तो । तस्स पूया-निमित्तं अव-
यरिया बत्तीसं पि सपरियरा तियसाहिवइणो । ‘अहो ! अलमम्हाणं जीविएणं, तेलोक्क-
११ दिवायरम्मि अत्थमिए’ भावेंता परिट्ठविऊण भिक्खं समारूढा सत्तुंजयं सेलं । ठिया
पायवोवगमणेणं । तओ भावेंताण संसारासारत्तणं, निंदमाणाण अणेग-भव-निवत्ति-

१ क. ज. ई. य । २ क. ज. महाराय । ३ क. ज. सं । ४ क. ज. धी । ५ क. ज. नवर ।

६ क. ज. पं । ७ क. ज. रावणो ।

- य-पावकम्मं, पवङ्कमाण-संवेग-समुच्छलिय-जीववि(वी)रियाण, समारोविय-खवगसेदीण, सुकज्झाणानल-निदङ्क-घणघाह-कम्मिघणाणं समुप्पन्नं वितिमिंरं दिव्वमणंतं लोगालोग-पगा-सगं केवलनाणं । चलियासणा संता पत्ता तियसा । कया केवलि-महिमा । पुणो वि खविऊण भवोवग्गाहि-कम्म-चउकयं एगसमएण संपत्ता परमपदं ति । एताण वंसुब्भ-वस्स राइणो दोण्णि धूयाओ धिइ-मईनामाओ । ताओ पवहणारूढा समुद्-मज्जेण , उज्जेतय-वंदणत्थं पयट्ठाओ । वाणमंतरुप्पाएण(य) पवहणं दंडाहय-कुलाल-चर्कं व समुद्-मज्जे भमिउं पयत्तं । तओ मरण-भय-सीया लोगा खंद-रुद्-चंद-सुगं(रिं)द-नार्गिदाइणो विण्णविउं पयत्ता । धिइ-मईओ वि 'एस मरण-कालो' चि आलोयण-गरहण-निंद-ण-पुव्वयं भावओ परिचत्त-सयल-सावज्ज-जोगाण पडिवण्ण-सामण्णाण पक्खक्खाय-च-उविहाहाराण समुच्छलिय-सुहपरिणामाण समारोविय-सुकज्झाणाण समुप्पण्णं केवलं ॥ नाणं । भिण्णे पवहणे खविऊण भवोवग्गाहि-कम्म-चउकयं पत्ताओ नेवाणं । एगत्य तीरे सरीराणि उच्छलियाणि । ताणं लवणसमुद्दाहिहवहणा स-परियण-सुरेण महिमा कया । देवुजोओ य जाओ । तप्पभिई तं पभासाहिहाणं नित्थं जायं ति ।

अओ भण्णइ — जहा ताहिं आराहियं, तहा आराहेयव्वं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण पंडु-त्तणुयाण ।

सिद्धं विसिद्ध-चरियं निसुणेतो लहउ निवाणं ॥

अविहीए सामण्णं कयं पि अप्पफलं समक्खायं ।

गोपालि-सिस्सिणीए पउमसिरीए व लोगम्मि ॥ ९५

[अविधिना श्रामण्यं कृतमप्यल्पफलं समाख्यातम् ।

गोपालि-शिष्यिण्या पद्मश्रियेव लोके ॥ ९५]

गोपाल्याः शिष्यिणी गोपालि-शिष्यिणी तस्याः । कथमिदम् ? —

— [१५२. अविधि-श्रामण्ये पद्मश्री-कथा] —

रायगिहे समोसरिओ तेलोक्क-दिवायरो वड्ढमाणसामी । सेणिएण पुच्छिओ — 'भयव्वं ! का एसा देवया ?, जा नड्ढविहिं दाऊण गया' । भगवया भणियं — 'वाणार-सीए नयरीए भइसेणनाम जुण्णसेट्ठी । नंदसिरी से भारिया । ताण य कसिणभुयंगि ॥ व उव्वियणिजा, कागि व अणिट्ठ-सहा, कवियच्छु-वेळि व अणिट्ठ-फासा, विट्ठ-रासि व दुरहिगंधा, तालउड-विसलय व असुंदर-रसा पउमसिरी नाम धूय ति । अवि य —

जम्मंतर-कय-पावा रूवाइ-गुणेहिं वज्जिया एसा ।

दिट्ठा जणेइ दुक्खं कयंत-मुत्ति व सवेसिं ॥

मयणानल-संतत्ता जं जं पत्थेइ मंगुलनरं पि ।

नरयपुढवि व तेण वि मणसा वि न झायए कह वि ॥

* अण्णया समोसरिओ पाससामी तित्थयरो कोट्टुए चेइए । कयं समोसरणमागया देव-नरिंदाहणो । पत्थुया धम्मकहा । तओ भगवओ पायमूले धम्मं सोऊण पवइया पउमसिरी । समप्पिया गोवाल्लिनामाए मयहरियाए । तओ पुवं जहुत्तेण संजमाणुट्ठाणेण विहरिऊण, पच्छा उमण्णीहूया । सा (चो)इज्जमाणा य ठिया पुढो-वसहीए । तओ एयाओ ठाणाओ अणालोइय-पडिकंता मरिउणोववण्णा चुल्लहिमवंते पउमइहे सिरी देव-गणिया । [ती]ए नइं दाइयं । अण्णे आयरिया भणंति - हत्थिणी-रूवं काऊण महया सदेण वायं मोत्तुमाढत्ता परिसाए बोहणत्थं ति ।

पउमसिरी-क्वमाणयं 'समत्तं' ॥

10 जो मरणम्मि वि पत्ते वयं न सिढिलेइ नियय-सत्ताओ ।

सो जिणदेव-सरिच्छो वच्चइ अयरामरं ठाणं ॥ ९६

[यो मरणेऽपि प्राप्ते व्रतं न शिथिलयति निजसत्त्वात् ।

स जिनदेव-सदृशो ब्रजत्यजरावरं स्थानम् ॥ ९६]

कथमिदम् ? -

15 — [१५३. व्रतदाढ्ये जिनदेव-कथा] —

बारवईए वेसमण-संकासो अरहमिच्चो सेट्ठी । अणुधरी से भारिया । ताण य जिणधम्माणुट्ठाण-परायणाण जाओ पुत्तो । कयं च से नामं जिणदेवो । वड्ढिओ देहोवचएणं, सम्मदंसणोवसम-णाणाह-गुणेहि य । संपत्तो जोवणं । जाओ विज्जाहरीणं पि पत्थणिज्जो । अण्णया समुप्पण्णो दारुणो वाही । समु[व]ट्ठिया भन्नंतरि-सरिमा वेजा ।

20 समाढत्ता चउप्पगारा चिकिच्छ ति ।

अपि च - "भिषग्-भेषज-रोगार्ते-प्रतिचारकसम्पदः ।

चिकित्साऽङ्गानि चत्वारि विपरीतानि (न्य)सिद्धये ॥"

न जाओ विसेसो । तओ भणिओ वेजोहिं - 'किमेत्थ बहुणा ? , जइ परं मंस-रसेण भुंजइ, मंसं च खायइ; तओ पउणीहोइ, 'गण्णह ति । तेण भणियं - 'किमेत्थ बहुणा ?

25 अलं मे जीविण्ण; जं वय-भंगेण हवइ' ति ।

"वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं न चापि भग्नं चिर-संचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो न चापि शीलस्त्वकितस्य जीवितम् ॥"

वेजोहिं भणियं - 'कुमार ! को मांस-भक्षणे दोषः ? । अपि च -

"न मांसमक्षणे दोषो न मये न च मैथुने ।

30 प्रवृत्तिरेषा भूतानां निवृत्तिस्तु महाफला ॥"

कुमारेण भणियं - 'कहं पंचेदिय-वहुप्पण्णेण, सब्बागम-गरहिण्ण, असुइ-देहुम्भवेण, मंसेण [ण] दोसो ? ।

मज्जं पि सारीर-माणसाणेग-दोस-कारणं' ति । अपि च -

“वैरूप्यं व्याधिपिण्डः स्वजनपरिभवः कार्यकालातिपातः,
विद्वेषो ज्ञाननाशः स्मृति-मति-हरणं विप्रयोगश्च सद्भिः ।
पारुष्यं नीचसेवा कुलबलतुलना धर्म-कामार्थ-हानिः,
कष्टं भोः ! षोडशैते' निरुपचयकरा मद्यपानस्य दोषाः ॥”

मेहुणं महापुरिस-गरहियं संसार-निबंघणं सुणयाईणं पि साहारणं ति ।

अपि च - “श्वादीनामपि सामान्यं मैथुनं यो निषेवते ।

स पापो नरकं याति बहदुःखसमाकुलम् ॥”

तओ अकय-वेज-वयणस्स 'मरामि' त्ति संजाय-निच्छि(च्छ)यस्स भावओ पडिवण्ण-
पवजस्स, हियय-निहित-पंचनमोकारस्स वेयणीय-खओवसम-सत्थीहूय-सरीरो कह कह ॥
वि गुरुयणाणुण्णाओ' कय-जिण-माहु-संघ-महापूयाइसओ महाविच्छङ्गेण पवइओ एसो ।
गहिया दुविहा सिक्खा । कालंतरेण समुप्पण्ण-दिवनाणो पत्तो निवाणं ति ।

जिणदेव-क्खणाणयं संमत्तं ॥

जाई-कुल-परिहीणा गहियं पि वयं पुणो वि मुंचंति ।

जह संगमओ दासो अणुमइया जह य दासि' त्ति ॥ ९७

[जाति-कुल-परिहीना गृहीतमपि व्रतं पुनरपि मुञ्चन्ति ।

यथा सङ्गमको दासोऽनुमतिका यथा च दासीति ॥ ९७]

कथमिदम् ? -

— [१५४. व्रत-त्यागो जाति-कुलहीन-

सङ्गमानुमतिका-कथा] —

उज्जेणीए नयरीए देविला-सुओ राया, अणुरत्तलोयणा से भारिया । तीए य
पइणो चिहुरे समारितीए पलियं दइण भणिओ राया - 'दूओ आगओ' । स-मच्छरं
'कहमनिवेइओ इहं पविट्ठो ?' त्ति पुलएतो भणिओ देवीए - 'देव ! धम्म-दूओ
आगओ' ।

“उज्जसु विसए, परिहरसु दुण्णए, ठवसु निय-मइं धम्मो ।

ठाऊण कण्ण-मूले इहं सिट्ठं च(व) पलिण्णं ॥”

तओ' उप्पाडिऊण दावियं ससि-संकासं खोम-जुवलय-वेत्थियं' सोवण्णय-थाले कय-
पूया-सक्कारं नयरे भामियं । 'अहो ! खलु अणु(ण)दिट्ठ-पलिण्हिं पुव-पुरिसेहिं पडिवण्णो
वणवासो, अहं पुण ताव विसयासत्तो ठिओ, जाव जराए अभिभूओ मिह ।

“पलिय-च्छलेण दूओ कण्णासण्णम्मि संठिओ मणइ ।

आगच्छइ एस जरा जं कायवं तयं कुणसु ॥”

१ क. कर्मा । २ क. ज. ०शेति । ३ क. ज. ०गओ । ४ क. ज. समा । ५ क. ज. संम ।

६ क. ज. दास । ७ क. ज. उरणा । ८ क. नेहिय ।

तओ पडमरहं पुत्तं रजे अहिंसिचिऊण पयड्ढो असियगिरिमि ताव[स]-त्तवोवणे पत्तो ।
 तत्थ पवइओ सह देवीए । तयणुरागेण य पवइयाणि संगमओ अणुमइया दोभि दास-
 रूवाणि । कालांतरेण य समुप्पण-विसयाहिलासाणि उप्पवइ[इ]याणि । देवी य पुबुप्प-
 ण-गम्भेणावूरिज्जमाणी अयस-भीरू लज्जायमाणेण कह वि सारविया राइणा । कमेण य
 १ पवइया दारियं; सइया-दोसेण गया जम-मंदिरं । दारिया वि 'संगुत्ता सेस-तावसीहिं । कयं
 च से नाममद्दसंकासा । कमेण य वड्ढंती पत्ता जोवणं । आपूरिया लायण्णाइ-गुणेहिं ।
 अडवीए य आगयं जणयं संवाहेइ । तओ से सरूव-जोवण-कर-फासाखित्त-चित्तेण
 चित्तियं जणएण - 'अजं कल्लं वा गेण्हामि' त्ति । अण्ण-दियहम्मि अणवेक्खिऊण
 इह-परलोग-भयं पहाविओ संजाय-मयणो तीए गहणन्थं, अंतरा व(प)डिओ खड्ढाए ।
 ११ दूमियं सरीरं, भग्गा दंता, विणासियं वाम-लोयणं, खुड्डिया कण्णा, चुण्णिया नासिया ।

अवि य - "वम्मह-ढयरानुगओ न मुयइ निय-धूय" पि पसवो व्व ।

इह य परत्थ य लोए पावइ तिव्वाणि वसणाणि ॥"

तओ समुप्पण-वेरग्गो परिमुणिय-जिणधम्मो साहुणीणं दाऊण धूयं 'सव-कामे-
 हितो विरत्तेण होयव्वं' भावेत्तो पवइओ एसो, दारिया य ।

१६

संगमयाणुमइया-कहाणयं 'समत्तं ॥

संपत्त-महावसणो धम्मं सेविज्ज तेयलि-सुय व्व ।

अपमायं मा मुंचसु दिट्ठंतो मगहगणियाए ॥ ९८

[सम्प्राप्तमहाव्यसनो धर्मं सेवेत्ते तेय(त)लिसुतवत् ।

अप्रमादं मा मुखेत् दृष्टान्तो मगधगणिकायाः ॥ ९८]

११ कथमिदम् ? -

— [१५५. व्यसने धर्म-सेवने तेतलि-सुत-कथा] —

विजाहर[पुर]-संकासं जण-निरंतरं सुविभत्त-तिय-चउक्क-चच्चरं छुहा-पंक-धवलहराणु-
 गयं तेयलिपुरं नाम नयरं । तत्थ य रिऊ-वण-दावानलो कामिणी-कुसुमसंड-मयलंछणो
 कणगरहो राया । सुरसुंदरि-विभमा कमलावई से भारिया । तेयलिसुओ से मंती ।
 ११ मृत्तियारसेट्ठि-धूया अच्चंत-रूववई पोड्डिला से भारिया । सो य राय(या) विसय-
 तण्हाओ जाए पुत्ते वावाइए(एइ) । अण्ण-दियहम्मि भणिओ मंती कमलावईए -
 'रक्खसु एकं दारयं, जेण अम्हाण आवया-काले तरणं हवइ' ।

तेनोक्तम् - "यदभावि न तद् भावि भावि चेन्न तदन्यथा ।

इति चिन्ता-विषमोऽयमगदः किं नि(न) पीयते ? ॥"

११ देवीए भणियं - 'परमत्थओ एवमेव, तहा वि लोग-ठिई एसा' । तहाविह-भविय-
 वयाए समकालं पोड्डिलि(ल)या दारियं, कमलावई दारयं पवइया । तओ दिक्खो दारओ
 पोड्डिलया(लाए), इयरीए दारिया । राइणा पुच्छियं - 'किं जायं देवीए ?' । परियणेण

- सिंह— 'बालिया' । तओ [कमेण] कयं से नामं कणगज्जओ । मरण-पञ्जवसाणयाए यं समत्थं(त्त)-सत्ताणं अण्ण-दियहम्मि पंचत्तीहओ राया । चिंताउराण यं नरिंदाणं देवीए परमत्थं कहेऊण अहिसिचो कणगज्जओ । अण्णया पोड्डिला मंतिणो अणिट्ठा जाया । साहुणीओ वसीकरणाणि पुच्छंतीए ताहिं साहु-धम्मे पडिबोहिया तेयलिसुयं भणेइ— 'तए मुक्का करेमि पव्वजं' । तेण भणियं— 'पडिबोहेसु' । 'एवं' ति पडिवज्जिऊण कय- , निकलंक-सामण्णा उप्पन्ना सुरलोयम्मि देवत्ताए । कणगज्जओ वि जाओ महानरिंदो । भणिओ जणणीए— 'वच्छ ! ते एम जीविय-दायओ मन्ती, एयस्स सम्मं वड्डिजसु' । तओ नियत्तो सवेसु रज-निबंधणेसु कायवेसु ति । एवं तिवग्ग-सारं 'बुहयण-पसंसणिअं जीवलोय-सुहमणुहवंताणं समइकंतो कोइ कालो । पोड्डिलादेवस्स बोहिंतस्स वि न मंती संबुज्जइ । तओ चितियं सुरेण— 'जाव आवयं न पत्तो, ताव न बुज्जइ' ति । "

उक्तं च— "सुखी न जानाति परस्य दुःखं, न यौवनस्था गणयन्ति शीलम् ।

आपद्गता निर्गतयौवनाश्च आर्त्ता नरा धर्मपरा भवन्ति ॥"

अण्ण-दियहम्मि विपरिणामिओ राया, जत्तो जत्तो पाएसु पडइ, तत्तो तत्तो उप्पराहुत्तो ठाइ । गओ गेहं । तत्थ 'पुडंकिअ मुह-परिणयं दट्ठुणं निक्खंतो । कालकूल(डं) खड्दं, अमयं जायं । कंकासिणा ख(कं)धराए पहारो दिण्णो, न विवण्णो । 'ओलंबिओ अप्पा " रुक्ख-साहुलीए, रज्जु खुडिया । जलणम्मि पविट्ठो, हिमं जायं । गिरिणो पडिओ, नै द्मि[ओ] । अत्थाह-जले पविट्ठो, थाहं संबुत्तं ति । अवि य—

गच्छंतु संपयोओ पावे कम्मम्मि विप्फुरंतम्मि ।

मरणं पि मे न जायइ परिचितियं पट्ठिओ पंथे ॥

तत्थ वि मत्तगहंदो पुट्ठीए एइ मग्गओ खंड्ढा ।

पासेसु सिंह-वग्गो सरा यं निवडंति मज्झम्मि ॥

धरिणी गयणं नीरं दिसाओ सबं पि झत्ति पु(प)अलियं ।

हा पोड्डलि ! मे साहुसुं गय-सरणो कत्थ वच्चासि ? ॥

"पोड्डिलयरूवे सुरेण संबोहिओ" हंमं भणइ ।

'ता मे ! सुणियं इण्हि करेमि समणत्तणं जेण ॥

अण्णिसंभाणस्स तओ नैरवइणो साहिओ सवुत्तंतो ।"

मंती रण्णा ताहे पवेसिओ" विभूईए ॥

दाऊण महादाणं "सिबिया-रूढो महाविभूईए ।

पूइअंतो रण्णा पवइओ सरि-पासम्मि ॥

१ अ. क. बहु° । २ प. अदियहम्मि । ३ प. राज । ४ प. बुद्ध° । ५ अ. °णायं । ६ प. उलंबित । ७ प. तद्वसि । ८ प. सवुत्तं, ज. सुवु° । ९ प. °ठ । १० अ. पठि° । ११ प. ज. पइ । १२ प. ज. क. खुड्ढा । १३ प. वयो । १४ क. प. साहुस । १५ प. पाडि° । १६ प. °डं । १७ प. सम° । १८ प. तउ नव° । १९ क. अ. प. सअरंतरयो । २० प. °ए दा° । २१ प. सिबिय° ।

जह तेयलि-गाए गणहरेहिं सुत्तम्मि साहियमिस्स ।
 निक्खम्मणं तह सम्मं सवित्थरं होइ नायबं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण 'तेयलिसुयस्स ।
 संखेवेणं चरियं 'सिद्धं निमुणेह मोक्खस्स ॥
 तेयलिसुय-कम्वाणयं 'समत्तं ॥

— [१५६. अप्रमादे मगधसुन्दरी-कथा] —

पुरंदरपुर-संकासं रायगिहं पुराण पवरं । सयल-नरनाह-मउड-किरणावली-मिलंत-
 नह-मयूहो तिहुयणसिरि-संकेयट्ठाणं जैरासंधो महानरिंदो । तत्थ य समत्थ(स्व)-वेसाण
 चूडामणीभूयाओ^१ रुवाइ-गुण-तुलिय-रइ-गोरि-रूवाओ^२ दोण्णि विलासिणीओ^३ मगह-
 सुंदरी मगहसिरी य । मगहसिरी चितइ—'जइ एमा न होजा, ता को मम आणं
 खंडेजा^४ ? राया य वसवत्ती होजा, निम्मल-जसो पाविजा^५ । तओ से छिइ-ण्णेसण-
 परायणा चिट्ठइ । अण्ण-दियहम्मि मगहसुंदरीए नच्चण-दिबसे विसधूव-ध्रुवियाणि सण्ह-
 सेवण्ण-खं(स्व)लाय-पोइयाणि नच्चणभूमीए पट्ठणाणि कणियार-कुसुमाणि । तओ मगहसुंद-
 रीए मयहरियाए भमरेहिं परिहरिजंताणि दट्ठण चितियं—'नूणं सदोसाणि एयाप्पि,
 तेण महुयरा 'चूय-गहणम्मि वचं(चं)ति' । तओ 'गीतिया-पट्ठण-छलेणं वारिया सा
 तीए ति—

“पसंए वसंतमासए आमोद-पमोद-पवत्तयम्मि ।

मोचूणं कणियारए भमरा सेवन्ति 'चूय-कुसुमाणि ॥”

तओ चितियं मगहसुंदरीए—'किं पुण अकंडे एसा गीइया गाइया ? ता नूण
 कारणेणं होयबं^६ । तओ भमर-परिहरियाए नायं जहा 'सविसाणि कणियाराणि' । तओ
 अप्पमत्ता नच्चिया, न य छलिया । एवं मुणिणा वि अप्पमाओ कायबो ।

मगहसुंदरी-कहाणयं 'समत्तं ॥

— [महावीर-गणधर-संस्तवः] —

उसभाइ-जिणिदाणं सवेसिं गणहरे य थेरे य ।

पढमाणुजोग-भणिया अह भणिमो वीरनाहस्स ॥ १

नमिऊण महावीरं सह सुयदेवीए गणहरे धुणिमो ।

देसाओ(ऊ)-जणय-जणणी-कम-नाम-त्थएण सुय-विहिणा ॥ २

१ प. 'तेयलिय' । २ प. क. ज. सिद्धं । ३ क. ज. सुं । ४ क. प. पुवरं, ज. गुवरं । ५ प. जरं
 क. ज. 'सिचो' । ६ प. 'उ' । ७ प. सणसण । ८ प. मूलां । ९ ज. प. भूयं । १० ज. प. गीदीपं ।
 ११ प. छलियं । १२ ज. पभं, प. च । १३ प. 'णे हो' । १४ क. ज. सुं ।

- [१] पुहई-वसुभूई-सुओ गणहारी जयइ इवभूह ति ।
बाणउई-बासाऊ गोबरगामुम्भवो पढमो ॥ ३
- [२] पुहवी-वसुभूह-सुओ गणहारी जयइ अगिगंभूह ति ।
चउहचरिवासाऊ गोबरगामुम्भवो बीओ ॥ ४
- [३] पुहई-वसुभूई-सुओ गणहारी जयइ वाउभूह ति ।
इह सत्तरिवासाऊ गोबरगामुम्भवो तइओ ॥ ५
- [४] कोल्लाग-सन्निवेशे उप्पणो जयइ गणहर-चउत्थो ।
धारिणि-घणमिच्च-सुओ असीई-वरिसाउओ वुत्तो ॥ ६
- [५] भदिल-धम्मिल-तणओ गणहारी जयइ पंचम-सुहम्मो ।
कोल्लाग-सन्निवेशे उप्पणो वरिस-सय-जीओ ॥ ७
- [६] घणदेव-विजयदेवाइ नंदणो जयइ मंडिओ छट्ठो ।
तेसीईवरिसाऊ मोरियदेसुम्भवो भयवं ॥ ८
- [७] मोरीए विजयदेवाए नंदणो पंचनऊय-वरिसाऊ ।
मोरियनिवेश-जाओ मोरियपुत्तो ति सत्तमओ ॥ ९
- [८] देवें-जयंतीण सुओ अकंपिओ नाम अट्ठमो जयइ ।
अट्ठत्तरिवरिसाऊ मिहिलाए समुम्भवो भगवं ॥ १०
- [९] नंदा-वसूण तणओ गणहारी जयइ अयल्लग(भा)य ति ।
वावत्तरिवरिसाऊ कोसलदेसुम्भवो नवमो ॥ ११
- [१०] तुंगिणिदेसुप्पणो भेयज्जो जयइ गणहरो दसमो ।
वारुणदेवीए सुओ दंतस्स विसट्ठिवरिसाऊ ॥ १२
- [११] अइमहाए बलस्स य पुत्तो चालीसवरिसओ जाओ ।
रायमिहे उप्पणो एक्कारसमो पभासु ति ॥ १३
- इय दिय-वंसुप्पण्णा समत्थ(त्त)-सत्थत्थ-पारगा सबे ।
चरम-सरीरा मोक्खं विमल-गुण-गणहरा दितु ॥ १४

— [महावीर-तीर्थ-श्रुतस्यविरानुकीर्तनम्
(स्थविरावली)] —

नमिऊण महावीरं सह सुयदेवीए तस्म तित्थम्मि ।
वंदामो सुय-थेरे आगमविहिणा-उण्णुपुवीए ॥ १

जंघुं पभवं सेज्जंभवं च तत्तो नमामि जसभइं ।
संभूय-धूलभदे महागिरि-बलिस्सए नमिमो ॥ २

अह अज्जनागहत्थि रेवय-सीहं य खंदिलायरियं ।

१. १ प. "ईसा" । २ प. "रिख" । ३ क. वरिसाउओ, प. "वरिखीउ उ" । ४ प. मंदणे । ५ प. जंती ।
६ प. इह । ७ प. वल । ८ प. "गुणहरा भित्तुं, ज. रिष" । ९ प. "रे सु" । १० प. "अ. व. उ पु" ।
११ प. ह ।

अभिमतं नागज्जुणस्वरिं पणमामि विणएण ॥ ३
 तत्तो य भूयदिस्सं लोहबंता उ दूसगणिस्वरिं ।
 अह देववायगं पि य चउवीसइमं सया नमिमो ॥ ४
 इय एवमाई बहुवे वोलीणे तह य वट्टमाणे य ।
 आगामिणो य थेरे सुप्पसहं जाव पणमामि ॥ ५
 इय सुयरयण-महोयहि-थेराणुकित्तणं दुह-विणासं ।
 विमलगुणं पढमाणो लहइ नरो सासयं ठाणं ॥ ६

[ग्रन्थकार-गुरुपरम्परा-प्रशस्तिः]

एसा थेरावलिया जा पुव्व-मुणीहिं वीरजिण-भणिया ।
 सेसावलियं 'इण्हि' अहयं भणामि तं सुणह ॥ १
 अह देववायगाओ^१ समइकंतेसु णेगद्धरीसु ।
 मिच्छत्त-तिमिर-सूरो बडसरो आसि खमासमणो ॥ २
 तस्स जय-पायड-जसो पंचविहायार-सुट्ठिओ सीसो ।
 जिण-पवयण-भयण-ससी तत्तायरिउ त्ति सुपसिद्धो ॥ ३
 तस्स वि पहाण-सीसो नामेणं जक्खमयहरो^२ आसि ।
 बट्टउयम्मि निविट्ठं जिण-भवणं जेण सुपसिद्धं ॥ ४
 तस्स तव-तेय-रासी दुसमा-नरनाह-सीस-कय-सूलो ।
 भवारविंद-भाणू कण्हमुणी आसि से सीसो ॥ ५
 अवयरण-जम्म-निक्खमण-नाण-निवाण-जिणवर-धराओ^३ ।
 संघ-सहिण जेणं नमियाओ^४ भारहे बहुहा ॥ ६
 इगमासिय-दोमासिय-तेमासिय-चउमासियाणि खमणाणि ।
 काय-किलेसेण विणा कयाणि जिणकप्पिएणं व ॥ ७
 सुर-मणुय-तिरिय-गह-भूय-रोग-उवसग्ग-मारि-रिउ-जणियं ।
 चोराहि-य(म)त्त-पत्थिव-दुस्सुमिणासउण-विहियं च ॥ ८
 मसीय(इ) 'नाम-गहणेण जस्स पुरिसाण' 'इसि खयं नेइ ।
 तरणि-कर-नियर-भिण्णं तम-तिमिरं कत्थ संवाओ^५ ॥ ९
 दिवाइ-बहुविहेहि य मसाणभूमीसु सबराइए ।
 उवसग्गेहि महप्पा न चोलिओ जो सुमेरु व ॥ १०
 जेण भरहम्मि वासे अब्बाण-तमंधयार-पड्डियाण ।
 जिणवयण-पईवेणं पायडिओ सिद्धपुर-सग्गो ॥ ११
 पवाविया बहुविहा नरिंद-दिय-सिद्धिणो भैहासत्ता ।
 अण्णे अभय-सरिच्छा ठाणे ठाणे कया सद्धा(द्धा) ॥ १२

१ ए. क. ज. 'ए' । २ घ. क. ज. 'व' । ३ क. प. दिणि । ४ घ. 'उ' । ५ ज. घ. 'यणे' । ६ क. 'मयरो' । ७ घ. प. 'इ' । ८ क. प. 'इ कवम' । ९ क. ज. प. 'उ' । १० प. 'साता' । ११ घ. 'साता' । १२ घ. 'चलि' । १३ क. प. 'मम' ।

कारावियाणि जिणमंदिराणि नेगाणि 'जेण गच्छाण ।
 देसेसु बहुविहेसुं चउविह-सिरिसंघ-जैत्ताणि ॥ १३
 नयने(रे)सुं सयं(य सं)बुच्छो भुत्तुं वा जाव शुज्जरत्ताए ।
 नागउराइसु जिणमंदिराणि जायाणि योगाणि ॥ १४
 आमोसहि-खेलोसहि-विप्पोसहि-जल्लमाई-चिच्चाई ।
 वाहीओ' नासेतो परमोसहि'-विम्भमो एसो ॥ १५
 इय तस्स महासुणिणो गुणार्णं [अं]तो न तीरणं गंतुं ।
 को वा सुणउ पमाणं गयणाभोगम्मि दवाणं ? ॥ १६
 तस्स सुर-मणुय-संथुय-चलण-द्विय-पंसुरेण असमेण ।
 सीसावयवेण कयं जयसिंहायरियनामेणं ॥ १७
 धम्मोवएसमाला-विवरणमहियागमाणुसारेण ।
 सुयदेवि-पसाएणं विमल-गुणं कुसुम-दामं व ॥ १८
 अण्णाण-राग-दोसाइएहिं जं किंचि विरहपमजुत्तं ।
 तं सुयदेवी-गुणिणो खलि(मि)ऊण करित्तु सुसिलिट्ठं ॥ १९
 आगम-विहिणा भणियं सवमिणं नत्थि कप्पणा-नूर्णं ।
 ता जिण-वयण-सयण्हा आगम-भत्तीए गेण्हंतु ॥ २०
 जो सुयदेवि-सण्णेज्झ-विरहयं चित्तिऊण वाएह ।
 परिसाए सो जाणइ तीए संबंध-मोक्खाई ॥ २१
 'बंधाह परिहरंतो मोक्खत्थम्मि हुज्जओ स-सत्तीए ।
 पुरिसत्थेहिं न मुंचइ सेसेहिं वि कण-पलालं व ॥ २२
 जम्हा जिण-गणहर-चक्कवट्टि-बलदेव-वासुदेवाण ।
 केवल्लि-मणोहि-पत्तेयबुद्ध-जिणकप्पियार्हणं ॥ २३
 चरियं एत्थ कहिज्झइ तमणिट्ठ-विघाह चित्तिय-सुइं च ।
 चित्तामणि व इहइ परलोए मोक्ख-सुह-जणणं ॥ २४
 तम्हा दुरिय-विघाहं इह परलोगे य जं च कल्लणं ।
 इच्छंतो सुण इमं वाएसु य स(म)व-सत्ताणं ॥ २५
 वाएंतो निसुणेतो भणियाणुट्ठाणगम्मि वड्ढंतो ।
 सिज्झइ तहयम्मि भवे अहवा सत्त-ट्टमाईसु ॥ २६
 जाव इ(य) दीव-समुदा कुलगिरिणो चंद-सुर' दिवि देवा ।
 ता पसरउ अक्खल्लियं मणोहरं नेमि-वरियं व ॥ २७

१ प. जेण । २ क. प. जां । ३ प. वि° । ४ प. क. ज. °ठ । ५ प. क. ज. °हिहि ।
 ६ क. नतो, प. णणो । ७ क. मा । ८ प. °प्पन् । ९ प. °साण° । १० प. एसो । ११ क. प. जाणं ।
 १२ प. गंवा° सरवाणं । १३ क. प. ज. °द्वि° ।

[विवरण-रचना-समय-राज्य-स्थलादि]

संवच्छराण 'नवहि सएहिं पण्णरस-वास-अहिंएहिं ।

भद्वय-सुद्धयंचमि-बुहवारे साइ'-रिक्खम्मि ॥ २८

सिरिभोजदेव-रजे एवदुमाणम्मि जण-मणाणंदे ।

नागउर-जिणायतणे समाणियं विवरणं एयं ॥ २९

विवरण-करणा कुसलं जं किंचि समजियं मए तेण ।

भवा लहतु 'मोक्खं कय(इ)णा सह सासयं सोक्खं ॥ ३०

इय जय-पयड-कण्हमुणि-सीस-जयसिंहसूरिणा रइयं ।

धम्मोवएसमाला-विवरणमिह विमल-गुण-कलियं ॥ ३१

[क. ज. जयसिंहाचार्यकृतेः सद्धर्मोपदेशमालायाः ।

सङ्ख्याऽनुष्टुप्छोकैः सप्तोत्तरशतेन सङ्कलिता ॥ ३२

सङ्कलनया चागतम् ५७७८]

धर्मोपदेशमालापुस्तकं समाप्तम् ॥ *

१ क. घ. नाहिं । २ क. रक्खं । ३ क. प. लं तु । ४ प. सोक्खं ३० ।

५ प. वात ॥ अथार्थं ज. क. घ. करकृतमपरार्थं कंतुमर्हति संतः ॥ शुभं भवतु ॥

ज. १४३ पत्रे-संवत् १६७७ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे सप्तमी बुधवासरे पुष्यनक्षत्रे कोठारी गोवीरास
• विधातितं देवर्ष्यद्वयम् ॥ छ ॥ शुभं भूयाद् देवर्ष-पाठकस्य ॥ छ ॥ श्रीः ॥

परिशिष्टम् [१]

धर्मोपदेशमाला-विवरणान्तर्गतोदाहृतपद्यानां सूची ।

अहंसणाड पीई	४०	इदिय-छद्दी नेवत्तणा व	३७	कुल जलमिहिणो बुद्धिं	५९
अहनेह-गळिमणाई	४४	इय देव ! समण-बभण-	१७२	कुवियस्स आउरस्स व	१३६
अहसुदरे पि भणियं	१७३	इह खलु भो ! पञ्चहणं		कुसुमाहरण विलेखण-	१७२
अकुलेण जहा मागो	५०	(गद्य)		कुमिकुलपिनं काळाविक्रमं	१०
अच्छड ता दिवसोगो	४५	इह कोए अण्य-कामा	१७७	केमरि-सुख व सन्धो	७९
अच्छि-मिमीलिबभेत्तं	४४	इह लोए कलमिणमो	१७३	कोऽधीन् प्राप्य न गर्विनः ?	१०३
अच्छिर्वतेण हमीए	४७	उपकारिणि विअधे	१२५	कोही य माणो य जणि-	१७४
अजसं पि जसं	११५	उपदेशो हि मूर्खानाम्	७४	क्रोधः परितोषकरः	१७४
अज्ञानं कलु कटम्	२१०	उवभुंजइ य जहिच्छ	१७३	खज्जतं जं वा त वा	४४
अण्णाणोवहएणं	५१	उवरोहवाए कज्ज कीरइ	१२५	खोड्वाहएहिं पचहिं	३३
अत एव मुख निपीयते	५१	उवरोहवाए कीरइ	११३	गंगाए नाबिभो नंदो	२०९
अथमिए विणवाहे	१८०	उवसमेण हणे कोव	१७४	गणयन्ति न कृपाकर्म	५०
अथो कामो भोक्खो	३७	एगमि महादक्खे	८४	गमिंमं धरिंमं मेयं	१५७
अथ-पानेहरेए बाळाम्	३७	एतिय-कालं एरिरिअकण	१८२	गहअ-पभोहर-	१७३
अथयैव विचिन्त्यस्ते	१५१, २१७	एवाइ ताहं चिर-चित्तिचाइं	११५	गह-भूय-जकण-तक-	१७३
अथात्रे रमते नारी	१०२	एव प्रयाति सार्थः	१६०	सिण्हइ दोसे वि गुणे	३५
अपि चण्डालिकोदूत-	२१३	कस्य जय-पायड जसा	१९२	गुण-दोसे णावेक्खइ	२०८
अपुण्य गतिर्नास्ति	१३५, २२०	कथं संबोध्यते स्थाणुः ?	४३	वेसा वेसा सेळा	४४
अप्पा खेव दमिवज्जो	५३	कथ-पावो वि मणूसो	५२	वक्षुप्पन्तस्स एवेह	४४
अभिभवरा लुहिया	८४	कथ-पूया-सकरो	१७४	वत्तारि परमगाणि	१६५
अभिचम्पन्न नयमः	७	कर-सेळाइय-गुक्खे ?	५२	वालिप-नीसेसाचल-	१७०
अमरतय ज्व तक्कं	३७	कलहकरो उमरकरो	२०९	चोळ्ळ-पासग-एण्णे	३७
अहंछ-अच्छि-हकइर-	१९९	कळिइ रागी अबलि	१७१	जइ कुळा कणिबारपा	३३
अर्थेनाहं अनखापम्	७१	काऊण नमोकारं	१४	जसियमितो संगो	१३३
अर्थेनामर्जने दुःखाइ	५८	कां पाति न्यायलो राजा ?	४३	जस्य तण्णो महल्लो	२०८
अवगद्ध-मुस्तिर-वय-तय-	१४	कान ! जानामि ते मूकम्	३५	जस्य राया सयं चोरो	८४
अवपूर्वो व पूर्वो व	१७१	कान-बोक्क-अयोम्याइ-	२००	जम्म तम्म वदम्पकां	१८५
अवरोणरि विपदे	४३	कालिन्ध्या दलितेन्द्रनीक-	१९०	जं अजिअं चरितं	१७४, १८६
अवश्यं बीजमस्येन	३३, ११२	काले दिवस्स पड़ेणवस्स	१७७	जं अण्णापी कम्मं कप्पेइ	१८६
अविराहिय-सामज्जस्स	८२	काले मसुत्तल जनावनस्य	३३	जमहं दिवा य राभो	८३
अह तस्स कव-विजिओ	४७	किं चम्प्रेण महोदधेरपक्कवम् ?	१९७	जं कळिऊण न तीरइ	४५
अदावस्यभुदया	३४	किं अपिण्ण वहुणा ?	१७३	जं पिय वर्यं व पायं वा	१७८
आवालो भामसाना	५१	किं ताए माण लच्छीए ?	१७३	जम्मतर-कय-पाया	२२१
आसक्खमेव मुपतिर्नजते	३४	किं ताए सिरीए पवराए ?	५८	जम्मतर-सुकव-समजिवाइं	१८७
आहार-अय-परिगह-	९०	कुआमवातः कुनरेन्द्रसेवा	४३	जले विण्णुः खल्ले णिण्णुः	२०४
आहारैवो अयं	८७	कुमारिण कंचनमिरी	८७	जह चोळ्ळयाइएहिं	३७
इहं पिच सुवर-सुव	१३५				

	पृष्ठे		पृष्ठे		पृष्ठे
जह जह कीरह कम	३५	देवलोकोपमं सौख्यम्	६५	परिसुगियासेस-समर्थ-	१७०
जहा कामो तहा लोभो	१५६	वैसे कालेऽवसरे पत्ते	९७	पादा हिमागोर्कलितं बधूनाम्	२१८
जागामि तुलसि विरहे	१९९	हीपादन्यस्मादपि	९३	पाकिंति सम्बलोगं	१७२
जायह सिवमारुग	१७३	धनानं खु नराणं	१७४	पिसुणो गुरु-पदणीभो	४४
जाय चुच्छ सुहं वाखुं	८४	धनो अशिय-पुत्तो	४२	पुण्णाग-गागचवय-	१४
जिणधम्मामुट्टाणाभो	४५	धम्माउ चिय जम्हा	१६४	पैसाचिकमाख्यानम्	६५
जिणवर-भाणाए पुणो	९९	धरणेदो क धारेह ?	७३	प्रकाशित यथेकेन	३७
जीयं जळ-विंदु-समं	१७१	धर्माज्जम् कुले शरीरपटुता	१७९	प्रमाणानि प्रमाणस्यैः	६३
जेह्नासाहेसु मासेसु	८४	न चाजुतमूलं कस्य ?	५४	प्रियादर्शनमेवास्तु	८३
जेण जीवंति सत्ताणि	८४	न मासभक्षणे दोषः	२२२	प्रेक्षावतां प्रवृत्त्यर्थम्	१
जेण भिक्खं बकिं वेसि	८३	नयणाह नृण जाह सराह	१२७,	बहुवयणेण दुवयणं	१००
जेण रोहति बीयाणि	८३		१५३	बहु सुणेह कण्ठेहिं	१३३
जो चंदणेण बाहं	१७४	नयणाणदो चदो	१९४	बहुत्सुयं चित्तकर	८३
जो कोगाण विद्धं	३५	नरनाह-कयारवखा	१७२	बाहुभ्यां शोणित पीतम्	१९९
जो विगय राग-दोसो	१७१	न(ण)रयाणक संकासं	१६, १८३	अभाषस्य करण्डसिण्णित्तनोः	१९८
जीया कोयमभूया	११६	नरवह-वसयाण नराण	९९	अवणवह वाणमंतर-	४५
जह बचत्ते पिययम !	१९४	न राग-कलिओ कज	४१	भियग् मेवज-रोगात्तः	२२२
सं किं पि अणवण(क)-समं	५७,	नवि अरिध माणुसाणं	१५६	भुज्जउ जं वा तं वा	१०५
९१, ९३, ११९, १२४, १५७, २१८		नवि दणं बाहिंनि मयं	१५७	भुंजसु समं जह्मिच्छं	१६१
तज्जानमेव न अवति	३२	न सो परिग्गहो बुत्तो	१७८	भृत्यो नया नियुक्तः	४३
क्षण-सहस्रं पि ण सिउज्जह	५६	नाणा पासंकि-वियपियसु	१७१	भ्रातृसम पुत्रसमं	५०
सं णरिध णूण कजं	३८	नाणा-विमाणा-कलिया	४४	मत्तकरिं आरुदा	४९
सणुभत्तणु ! अशिरहंसण !	१९४	नारय-तिरिय-नरामर	९९, ११७,	मम भिरहानक-तसियं	१९९
सपक्खिणि क्षमादीले	१२३		१२७, १६४	मयणानक-संतत्ता	२२१
सरियवा य पइक्खिया	६२	नासेह दोल-जाकं	१७३	मह पुरउ चिय डक्का	१९५
सस्स महीए सुमिणो	१७२	निच चिय विवयाओ	११७	महाबुभाव-सम्पर्कः	६९
सस्स सुह-क्व-पुलिओ	४८	निह्लिय मत्त-मायंग	३९	माणोस्स खेत्त-जाह	३७
सामो जयमि भज्जा	१६	निपतत्त्वपि षक्केषु	२१७	मातङ्गानां मद्याम्ब्रमवलिपटक-	
सा जह इच्छसि दट्ठं	४२	निध-कज-सिद्धि-हेउ	३९		५१, १८१
सिण-संधार-सिस्सणो	१७१	निय-दिट्ठि-विट्ठ-सासिय-	१७०	मा वहउ को वि गव्वं	१५७
सिद्धिं सया सेवट्ठा	१७१	निवसह जय्य अहम्मो	११२	मुणिधम्मामो भित्तिट्ठो	१९४
सिद्धिं णाजेहिं समया	१५	निध-सम्ममो बहुममो	१५७	मुणि-बूटो सील-भरो	५३
सीराए सीरसुपैति	२००	नीचमान सुपणें	१९१	सुह-समुदरं परिणह(य)-संगुलं	
सुक्का विजोयानक-	४२	नेह कोके सुग क्किन्	३३		१२२, १३९
से भज्जा साण नमो	३३	नो इहकोगहाए तवमहिट्ठिज्जा		मोत्तण साहु-वग्गं	९९
अज्जग्गि भर्तृनुपकारकर्तृन्	५१	(गद्य)		वक्कासिपोऽप्यभियव-	१२
स्वप्नसाष्टवधाह्वानां	३७	नोदग्ग्वानर्थितामेति	२१७	वज्र खेरो भयं तन्न	१८३
स्वप्नसाष्टवतोऽपि केवाचित्	५४	पक्खं दे जलियं ओह	१७	वदभावि न तद् भावि	२२४
योवाहारो योव-अग्निओ	१८७	पक्खे संमिडिया	८७	वदि तां वेव तां वेव	१६०
बहुण सिद्धिं तह भावहं	१२१	पत्तए वसंतमासए	२२६	वद्यपि सिधेव्यमाणाः	६४
दाणस्स अरिध मात्तो	१७२	पंध बयरी-समाणा	७१	वकिन्नु क्खे भयं नाति	२०१
दीहर-काकं सीकं	६६	परकोव-निरविकखा	४४	वेव यथा अभितवस्स	२४८
ह्वास्वभावा यत्तमेवाः	५०				

	पृष्ठे		पृष्ठे		पृष्ठे
वीरनमुद्रमकाले	११२	वसिष्ठ देव ! कुणालाप	२१०	सर्वे क्षयान्ता मिच्छयाः	२०९
यं दृष्ट्वा वर्धते कोधः	१२७	वसन्ति न उच्चिन्ना (अणु-		सलिलं विषं गुरुवर्ण	१७३
यं दृष्ट्वा वर्धते क्रोधः	१२७	विन्ना)	१६, १९८	सहं कामा विषं कामा	६०
रह् सर्वस्य किञ्चित् जीविय	५०	वसति-कह-निसेजितिय-	३६	सव्ये वि पुगवृसेण	१४
रज्ज्वेति न रज्ज्वेति	१४८	वाजि-वारण-कोहानां	१९०	सामकवेदो जातो	४७
रणे वने क्षत्रजकाशिमभ्ये	२१६	वाणारसीप बह्नुभो	२१०	साय दृष्टं विष कीरह	१७१
रह् गुरय-चक्र-	१७२	वायाप किं च अण्णठ ?	१९९	स्वार्थ-सर्लक-धवला	१०५
राह-सरिसवमित्ताम्बि	८६	विद्योतयति वा कोकं	३७	सारस्वसमाह्वया	१३
रागमेकपद् एव हि गत्वा	५१	विह्वान् कनुरभिगम्यः	१७०	साक्षीणं मंसं उक्षिक्कण	५२
रात्रन् ! वाक्यं परस्वेदम्	२१७	विह्वान्-गुण-विहीणा	७५	सुखी न जानाति परस्व	दुःस्व
राय-परिपालिवाणि ह	१७२	विलसंत दान-परिमल-	१७०		१८७, २२५
रिट्ठण रायहंसी	३९	विहिणो वसेण कम्मं	५०	सुदु ग्राह्यं सुदु बाह्यं	६६
रुक् रव-राज-फासा	४४	वेक्यं व्याधिपिण्डः	२२३	सुदु वि जियासु सुदु वि पियासु	
रुसउ वा परो मा वा	१२२	योऽक्षेति नाम भारा	५३		१४८
रेणुं व पङ्क-विलग्नं	१२१	याऽऽदीनामपि सामान्यम्	२२३	सुहृदयं ते पुरुषह	४७
लघण-पवण समर्थो	८४	वासः किं ? स्वरितागमात्	४६	सुती सेवा वर्यं	४३
लालनाद् बहवो दोषा	७४	यद शतानि निपुण्यन्ते	३१, १७१	सुब-सहायमिम जणे	१६१
यश्चरन् मण् भीपूण	८३	सग-सरिच्छा वि पुरी	३३	सुरय-सुहं खल-मिली	१७१
यश्चनेन हरन्ति बलगुना	५१	संकेत-दिष्टव पेमा	८२	सुखलिय-पय-संचारा	६१
यदृह तेभ्यो किञ्चि	१७३	सङ्घि काय-सहस्साहं	२०३	सुदुहा होतु महंजो	४७
यद्विद्य-नयणार्णदो	१०५	सम्भावो य सिणेहं	१९१	सेय सुजायं सुविभक्त-सिगं	१२०
१)	१५७	सममाण सउणानं	६८	सो विद्य जयमि जातो	३
वम्मह-उदराणुगभो	२२४	समुद्रविजयोऽक्षोभ्य-	७	संवच्छर-वारसपण	४५
वर प्रवेष्टु उवलितं हुताक्षमम्	६२, २२२	सयक-जण-सत्थयःधो	१०३	सीसुद्रा क्षपकेतनस्य	८३
वर-वत्थ-पाण-भोयण-	१७२	सर्वस्य हि मनो कोके	११२	हस्ताऽलिय-परदम्बा-	४४ (२)

परिशिष्टम् [२]

धर्मोपदेशमाला-विवरण-निर्दिष्टानां विशिष्टानाम् वर्णक्रमेण सूची ।

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
अहमहा	२२७	अभिचन्द्र	७	५ आरिय देस	६४
अकंपिध	२२७	अंबरिसी	२०९	* आवससय-विवरण	१३०
अकल्पपाय	३७	अयक (सत्यबाह)	१०१-१०५	आसगगीव	१२६
अक्षोभ्य	७	" (बलदेव)	१२६	आसाड (आषाढ) सूरि	८२
अगंधण	१७, १८४	५ अयलपुर	१७७	इदकेड	३२१
अगिगभू	२२७	अयलगा (भा) य	२२७	इंददल	७४, ७६
अगिगयज	१३४	अर गाह	१९३	— सुय	७३
५ अंग देस	५५, ११२	अरहं	११३	इंदनाग	१५६-१५८
	११६, १२२	अरहमिल	२२२	५ इंदपुर	७४
५ " मेदिर सेक	१७३	अरिसेरी	१७७	इंदभू	१४०, २२४
अंग रिसि	२१९	अरिसेसी	१११	इद-महूसब	१२६
अंगारमह	१३८	अरिट्टेभि	१९, ५४, ८१, १९३,	इलाहपुर	२४-२६
" मयैक }			१९६, २२०	इलादेवी	२४
अचक	७	अरिदमण	१८३	५ इलावज्ज	२३
५ अचुभ कप	८१, ८८	अहं	१७९	उगसेण	११, १२
अजिय जिण्ड	१९२	५ अवती	१००	५ उजेणी (गिया)	७६, ७७, १००, १०५, १०९, १४५, १४८, १६१, १८९, १९१, २०१, २०९, २१३, २१७, २२३
अजियसेण (१)	६३	अवतिवज्ज	२१५, २१६	५ उजि (जे) त पवय	१३, १४, १९, २२१
" (२)	२१५, २१७	अवतिसेण	२१५-२१७	* उत्तरअसयण (अ. २३)	१४२
अल रक्खय	१०७	अवडंस	४३	५ उत्तर मडुरा	४१, ५९
अजा	११७	५ अवर विदेह	२	— माहुर	४१
अज्जण	३	अधमेध	३१	५ उत्तरावह	१८२
५ अज्जण पवय	२११	असणीवेग	१७६	उदयण	१०९, १६०
अहण सल्ल	२१३	असियक्ख	१७६	उदिक्ख	१४७
अणंगसेणा (गणिया)	१११	असिवोवसमी (मेरी)	१९५, १९६	उपसिया डुवि	२०१-२०८
अणंत जिण	१९३	असोग (व) वणिचा	४८	* उवपसमाळा	७९, १००, १०९, १३८
अणंतवीरिय	१३५	अहिणंवन	१९२	* — वक्साण	८१
अणुचरी	२२२	आहूजस	२९	* — विवरण	८९, ११६, १२६, १२८, १३०, १३२, १३६, १४४, १४५, १५८, १६०, १६१, १६७
अणुमहया	२२३	५ आहू-मंडक	८८	उसभ (ह) जिण्ड	११, २९, ३६२, १९२, २२६
अधगवहि	२३	५ आहूर-मंडक	८८	— नाह (सामी)	५, ८७, १४१
असिया	४१, ४२	* आगम	१७८, २०७		
— पुल	४१-४३	आगासगमण (कडी)	१७०		
अठमं निज	१८९	आमोसही	१७७, २२९		
अभवकुमार	५५, ७१, ७४, ७८, ९२, ९३, १४०, १४४, १४५, १५७, १६१, २०१, २०३, २२८	* आचप्पवाय (पुण्य)	१५४		
		* आचारकण्य	६७		

५ एतादृक् विहमत्र देश-नगर-ग्राम-गिरि-गुहा-उटवी-सर-सरिदुयान-चैत्य-भवन-विस्थलपानाय ।

* इहक्चिक्केनात्र ग्रन्थ-निर्देशो श्रूयते ।

धर्मोपदेशमाला-विवरणविहितानां विशिष्टनाम्नां सूची ।

२३५

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
उलभनामि-पञ्चिमा	१५२	५५ कालिन्जर	८१	५५ गवपुर	७९, ८०, ८७, १७३, १७५, १७७, १७९
५५ उलभवृद्ध	१६६	कापालिभ	१८०, १८१	गावण	१७३
उलभवृत्त	१२९	कसिमई	६३	गारुडय	३५
कपभ	१७८	५५ कुणाला	२१३	५५ गुजरना	२२९
५५ एलउर	१६१	५५ कुत्तियावन	४९	गुणचंद	७६
कषायणी	३	कुटी	७	५५ गुणसिक (उज्जाण)	९४, १५७
५५ कंषणपुर	११८, १८२	कुंधु जिण	१९३	गोष्टामाहिक	१०८
कट्ट (काष्ठ भेदी)	२०८	५५ कुबेरपुर	२१४	गोपालग	२१
कट्टपुण्या	१८५	कुमारनंदी	१३१, १७८	५५ गोठवर गाम	२२७
कणराशभ	२२५	५५ कुरु	१६२, १७७	गोमई	९७, ९८
कणगरह	२२४	—राजा	"	गोयम (गौतम)	९४, १२८, १४०-१४२, १५८
कणभक्त	३७	कुरुड (कुरुट)	२१२	गोवाली (गोपाली)	२२१
कंदरीभ (रिय)	२०५	५५ कुसुमपुर	१३३, १९४	गोविंद	७, ८, १९
५५ कणकुज	१३५	कुरगड्डय	१८५	गोमीस चंदण	८१
कणपाळ	६६	केलन	८८, ९०, १९६, १९७	घयपूमसित	१०८, १५०
कणह (कृष्ण)	७, १२, ५४, ८१, १९४, १९७	* केसि-गोयम-चरिय	१४२	चडपजोभ	१०९, २१६
* कणह-जणय (वसुदेव)-हिंदी	८८	केसी गणहर	१४०-१४२	चडरुह(रु)	१४५
कणह मुणि	२२८, २३०	कोका (का) म	१८९-१९१	चड(द)वडेंसय	७६, ७७
कलवीरिय	१३५	५५ कोकणय	५३, १९०	चंद	१७५
* कण	३७	५५ कोटग(भ) (उज्जाण, बेहूअ)	१४०, २२२	चंदगुल	१२९, १३८
कमलामेला	१९७	५५ कोलाग	२२७	चंदणा(ना)	८६, ८९, २१५
कमलावई	२२४	५५ कोसंबी	१०९, २१६, २१७	चंदपह	१९२
५५ केपिलपुर	१२०, १२४	५५ कोसल देस	१८२, २२७	५५ चंपा ३४, ५५, ८९, ११६, ११८, ११९, १३१, १३४, १५३, २१९	
कंबकरयण	८१	कोसिय	२१९	चाणक (चाणक्य)	१२९, १३८, १३९
* कम्मपववाय पुढव	१५४	५५ खट्टय	२२८	चित (चित्र) मुणि	१२३, १२४, १५८
कवपुत्र (ण) म (कृतपुत्र)	८६, ९०-९४, ९६	५५ खडपववाय गुहा	२२७	चितगर-सुय	१०९
करकंड	११६, ११८	खंदय (रकम्बक)	१४५	— सुपा	१३७
करड (करट)	२१२	खंडिकायरिय	२२७	चित्तसभा	१३७
५५ कर्किग	११६, ११८, १२०, १९०, १९१	खम (व) भ (ग)	१८३	चिलाय(र)	१२८
कविल	३०	खमणग (य)	१६१, १७७-१७९	चि(चे)छणा	९८, १४४
काग (क) जंघ	१८९-१९१	५५ लिहपहट्टिय	२, १२०, १२२	चीणसुभ	७
कागपिंडी	१९१	खुडग	१८३	चुलणी	१२४
५५ कामरुव	७१	गयादत्त	१२६	५५ चुलहिसंघ	२३
—राया	"	५५ गंगा	८१, १६७, १९८	५५ चेहूय	११७, २०६
कारणिय	२०४	गणहर	२२६, २२७	५५ —पूम	८५
काल(लि)भ (क, ग, य) भापरिभ	३०-३२, १४८-१५०	* गणि-विडग	१५४	चेडय (चेडक)	११६, ११७, १३६
कालवट्ट	६	गंधणय	१८४	अक्ख मयहर	२२८
		गंधवट्ट	१६०	अक्कविणय	१७९
		,, (गाम्भर्ष) गामदत्त	१८६-१८९		
		गंधविडग	१९९, २००		
		५५ गंधार	११६, १२१		

विविष्टनाम	पृष्ठे	विविष्टनाम	पृष्ठे	विविष्टनाम	पृष्ठे
अणव-अणवा	३	जिणिं (जें) व (जिनेम्ह)	५	दंतपुर	११७, २१४
अंतमय कवाड (कवोय)	१९०	१४२, १९३		दंतच (व) क	११७, २१४
—गरुड	१९०	* —आगम	१४	दत-वळहिया	२१५
अम	१३४	—मार्ग	२६, २८	दमग मुणि	१४५
अमद्विग	१३४, १३५	—मुणि	४	दमदंत	७६, ७९, ८०
अमालि	१३०	जियसत्तु	३, २२, ३०-३२, ४६, ५५, ६१, ७४, ८४, १०१, १३४, १३७, १५४, १९०, १९८, २१४	* दस-कप्प-ववहार	६७
अ जनुदीव	२, २१, २३, ३२, ४६, ५५	जियाति	१३३, १८९	* दसकालिख (वेयालिख)	१५४
जंबू	१२८, १२९, १५१, २२७	जु (जो) हिटिल	८०, २२०	अ दसणपुर	११०
जयंती	२२७	जोहजमा	२१९	दसणमह (दशार्णमह)	११०
जयसंधि	६६	जोगंधरायण	१६०	अ दसपुर	१०७, १०८
जयसिंहावरिय (सूति)	२२९, २३०	उकुर	१०७	दसारचक (कुल)	७, १०-१५, १९, १९५
जयसेत=अजियसेण		णउल	३	दहिवाहण	८९, ११६, ११८
जरासंध	७९, २२६	णदियेण (नन्दिपेण)	११३-११५, १२७, १२८	दाणसाळा	१७७
जककत मणि	९२	ण (न) मोकार	९८	अ दाणिण महुरा	४१, ५९
जकणप्पह	१४६	णिणहव	१०८	अ दिग (य) वर-वसवी	१६१
जसभह	६६, १५४, २२७	णेमि (नेमि)	६-१२, १७, ५४	„ सहु (आह)	१७७
जसभह	६२	तत्तायरिज	२२८	* दिट्टिवाअ	१०७
जायव	७, १८, ५४, १९३	अ तमाळा (अटवी)	३	अ दिवमहाधूम	३२
जाळा	१६३, १६४	तारादेवी	१३५	दीणार	४०, १२९, १८४
जिण (जिण)	१, १३, १४, १७, १८, ५७, १४१, १७४, १७५, १९२	तित्थयर	३७, १७८, १८३	दु (दो) जोहण	८०
* —जयसह-कुसुममाळा	१९२, १९३	—पडिमा	३२	दुप्पसह	२२८
—धम्म	३७, ५६, ९८, १५२, १८९	—विष	१७७	दुम्बलिय पूममित	१०८
अ —धरा	२२८	अ —मदिर	७१	दुमु (म्मु) ह	११९-१२२
—पडिमा	७१, १७५	तिमयण	४७	अ दुल्लकुतिया नाम	२१४
* —पवयण	१४२	अ तिमिला (गुहा)	१६५	दुसगणि सूति	२२८
—पूया	७९, १७९, १८९	तिविक्रम	८५	देव (१)	२२७
—भक्त	१७८	तिहिट्टु (ट्ट)	१२६	देव (२) वायग	२२८
अ —अवण	१४८, २२८	अ तुमिणि वेस	२२७	देवई	७, १८, १२७
अ —मंदिर	५७, २२९	अ तुमिणी	३०	अ देवउळ	८५, ११३
* —मय (मत)	१७६	अ तेवळिपुर	२२४	देववत्त	६९
* —अवण	१८९, २२८	तेयलिसुअ	२२४, २२६	देववत्ता (गणिवा)	१००-१०५
जिणकरियव	२२९	अ धूम	८५, ८८	देवसम्म	६९
जिणह (व) त	३३, ३९, ५५, ५६, ७१, ७२	धुकभह	२२७	धण (१)	८७
जिणदेव (जिणदेव)	२२२	* येरावळिया	२२८	„ (२ धन) सत्थवाह	२-५, ३४-३९, १५४, १५६
जिणमह	१७९	अ दधिकणावह	१६१, १९१	धणदेव	२२७
अ जिणावत्त (व) न	५९, ७८, १००, १६५	दडमिहारी (दडमहारी)	२१-२३	धणपाल	८९
		दडमिल	२१५	धणमित (१ धनमित)	२१४
		दत्त	३०, ३१	„ (२)	२२७
		दुदुर देव	१३२		

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
धनवर्द्धन	७३	नमि (१) पत्तयकुड	११९-१२२,	५ पंचाक	११९, १२०
धनवाह	१९४, १९५		१४१	पञ्चक (वन)	८८, १९७
धनसिरी	२१५	नयुह मंती	१२३-१७०	पञ्चोष (व)	१०९, १११
धन	९७	नमोकार (पंथ)	१५३, १७९,	* पटविद्या	१२८
धनतरी	८१, १३४, २२२		१९०	पटिमा	१२२, १५२
धम्मकिसि	२	नहसेण	१९७	* पटमाणुभोग	२२६
धम्मजस (धर्मवशाः)	२१५-२१८	नाह (गि) ल	१३१, १३२	५ पंडमहुरा	२२०
धम्म जिण	१९३	नाह (व) णी	१३३	पंडव (पंडु-तनुभ)	७९, ८०, २२०
धम्मघोस (१ धर्मघोष) भाषयिञ		५ नागडर	२२९, २३०	५ पड (ड) वद्धण	१८१
	३६, ९९	— जिणावतण	"	पटुरंग	११
" (२)	२१६, २१७	नागज्जुण सूति	२२८	५ पणती	१७५, १९७
धम्मरह	१७८, २११	नागदत्त	१८५-१८८	पणोत्तर	४२, ९०
धम्मलभ	१७८	नागदेवया	१८६	पत्तयकुड	१२२, १५८, १८९
धम्मवसु	२१६	नागपीडारक	१९१	पमव (प्रभव)	१२८, १२९,
धम्मिल	२२७	नागहृथी	२२७		१५०-१५४, २२७
* धम्मोवप्लमाला-विवरण	२२९,	नाक्य-विहि	१६८	पभास (१) गणहर	२२७
	२३०	* नाय उल्लयण	६७	५ पभास (२) तिरथ	१६५, २२१
धरण	७	नायपुत्त	१७८	५ पयाग तिरथ	४६
५ धरणिट्ठिप	१२२	नारभ	१९७	पयावह	१२६
५ धारा-जलजंत	९९	५ नासिक पुर	१९१, १९४	* परमेस्वर-ज्ञान	१७८
धारिणी (१)	३२, ४०, ४९, ६१, ८९	निष्णामा	८८	परमुराम (राम)	१३४, १३६
" (२)	१२४, १२९	निंबज (निम्बक)	२०९	पवत्तिणी	११७, ११८
" (३)	२००, २१५-२१८	निम्बुह	७४, ७५	पहासा	१३१
" (४)	२२७	निहि	१६७	पावक	८३
धिई	२२०	* नीह (नीति) सत्य	३९, २१७	५ पावलिपुत्त	१०७, १२९,
नडल्लग	५८	नेउरपंथिया (नूउरपथिया)	४६,		१३८, १३९, १४६, १८९
नगरदेवया	१९९		५२	पावव	४३
नडगह	११९-१२१	* नेमि-चरिय	२२९	पावय (क, ग)	५४, २१५
नडग खवणय	७०	५ पडमह	२२२	पात जिण (सामी)	१४०, १९३,
नडमाक	१६७	पडमप्पह जिण	१९२		२२२
नडविहि	१६८, २२०	पडमरह	१३४, २२४	पिक्खणय	२२०
नट्टिया	६५, ६६	पडमसिरी (पद्यथी १)	१३६, २१५	पिंगल	६
५ नडगाम	२०१	" (२)	२२१, २२२	पिंडोळक	१२९
नंद (१)	१२९, १२९	पडमावई	११६-११९	पिंयंकरिया	३२, १६३, १८६
" (२) नाथिक	२११-२१२	पडमुत्तर	१६९-१६५, १७०	पिंयवैलणा	७६, ७७
नंदेण	१६१	पंचमोकार महासंत	५७, ७२, ८१,	पिसाहव	४३
नंदसिरी	२२०		८२, ८६, ११०, १८०-१८५,	पिसाय	१८२
नंद्या	२२४		२०९, २२३	पुं (पौ) डरीम	६२, ६३, ६५
नंदिलेण	११३-११५, १२७, १२८	पंचव	२१८	५ पुं डरीमिणी	८८
५ नंदीसर	१३१	पंचवण्ण संख	९	५ पुं प्पकरंठ (उज्जाण)	१२५
नमि (१) जिण	१९३	५ पंचसेळ दीव	१३१	पुं प्पमेळ	४६

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
पुष्पचूक	४२	भरह (१)	२७, २९, १०९,	महासाक	१७०
पुष्पचूका (पुष्पचूका)	४१-४६		१२९, १५१, १७६	महिंदसीह	१७६
५ पुष्पभट्ट नगर	४२	भरह (२) नट	२०१, २०३, २०७	महुमहण	९, ४७
पुष्पचई	४२, ४३, ७४	५ भरहड्ड (भरतार्थ)	१०, ४१,	५ मडुरा (मथुरा)	४०, ४१,
पुष्पसाक (रांथविश्व)	१२९		६२, ७४, ७९, २१०		५८, ७४, १०८, १४६
५ पुदिमताक	१२४	५ भ (भा) रह वास	२१,	महेसरवत्त	१८२
५ पुदिसपुर	१२१		२३, ३०, ३२, ३४, ४६, ५४, ८८,	५ मा(म)गह तिथ	४३, १६५
पुरिसोत्तम	११४		१८६, २२८	५ मणस(सरोवर)	१७५, १७६
पुरई(श्री)	२२७	भरहाहिव(भरहनाड)	१६७, १७४	मारी	४०
पूरण	७	५ भरुवण्ड	१४६, १४७, १६०	मालुगा	२०९
पुलभूह	२१०	भागव	२०४	मादुर (माधुर)	४०, ४१, ५८,
पुलमित (पुष्यमित)	१०८, २१०	* भारह-कहा	३		६०, २००
पेच्छणव	४०, ८३	भिल्ल	२२	५ मिगाकोठ	१३४
पैशाचिक आक्यान	१८३	भुज	३८, १३९	मिगाचई	१०९
पोहसाक	१३१	भूयदिक	२२८	५ मिहिला	१२१, १३४, २२७
पोहिका	२२४, २२५	भोजागवंस	१२	मुनिचंद्र	७६
फगुरविल्लभ	१०८	भोजदेव	२३०	मुनिसुखव जेण	१९३
फाल्दी मल्ल	२१४	मइ	२२१	" तिथ्ययर-पडिमा	१६०
बत्तीसहृवड्ड-नाडव-विहि		मइसुवर मंती	१११	मुह-पोत्ती	१०९
	११०, १६९	मगह-गणिया(मगध गणिका)	२२४	मूलदेव	१००-१०६, २०५
बंभुमई	१९४	मगहसिरी (गणिया)	२२६	मुसियार	२२४
बभ (१)	११४	मगहसुंदरी (गणिया)	२२६	मेयज (१ मेतार्थ)	७६-८०
" (२)	१२४	मच्छिय मल्ल	२१३	" (२)	२२७
बभदत्त	१२४, १५६, १५८	मज्झोत्तर	४३	मेह	१७४, १९२
बक	२२७	मणग	१५३, १५४	मेहनाथ	१३६
बलदेव ७, १३, १८, १९, ८१, १२५		मणिव्यभ(ह)	२१६, २१७	५ मोरिय देस	२२७
बलिस्तभ(ह)	२२७	मंथिय (१)	१०६	मोरियपुत्त	२२७
५ बारचई	६, १८, १९, ५४, ८१,	" (२)	२२४	मोरी	२२७
	१२५, १२७, २१६, २२२	मन्त्री	७	रक्खिय	१४८
बाळचंद	७६	५ मयंग	२१२	रंग	६५
बावत्तिका	१८६	मयणवडगा (गणिया)	६९	रहवड्डण	२१५, २१७
बाहुवली	८७	मयहरिया	११७	रत्तपड	२०६
भिंदुसार	१३०, १३८, १३९	मरहट्टय आसा	४	रत्तबर	२०३
५ बि(बे)आ(ण्णा)वड		मरुदेवी	२९	११ रहणेमि (रथनेमि)	१६-२१
	२५, १०३-१०५, २०३	५ मरुभूमि	११	रहत्समंजसिया	१८२
५ बि(बे)आ(ण्णा)वड		मरुव(ग)	२०८	राह(ब)मई (राजीमती)	५, ६,
	१७८, १७९	मलि जेण	१९३		११-२१
भट्ट		महागामि	२२७	राम=परसुराम	
५ अंकीरवण-वेहव	३२	महागति	१८९	* रामायण	२, ९०
भट्टयुत्त	१०७	महागति	१८९	५ हापसिह	७८, ७९, ८९, ९७,
भट्टसेण	२२१	महापडम	१६४, १६५		१००, ११५, १२४, १२५, १२७,
भट्ट	३०, ८९, ९०, १२९, २००	महापाण क्षाण	२१०		१२९, १३२, १४५, १५१-१६१,
भट्टिक	६	५ महाविदेह	८०		२२१, २२६, २२७
	२९७	महावीर	१००, ११०, १४४,		
			१५२, १७८, २२७		

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
शायललिख	१२६, १२७	वसंतसेना (गणिया)	९०-९३	५ बेलाडी	११६, ११७
शहा-बेह	७५	वसु	२२७	सउण-गंठी	१२१
* लिस्-चरिख	१६०, १६१	वसुदेव	७	५ सउलि(णि)या-बिहार	१६०
रह (रुद्र)	२१९	वसुपुत्र	१९३	सङ्ख्य	४३
रेणुगा	१३५	वसुभूह	२२७	संकर	११४
५ रेवय (१) उज्जान	७, १८, ५४	वसुमई	८९	संकुल	१६७
" (२)	२२७	वाउभूह	२२७	संख (साङ्ख्य)	२
शोपिणी	१०	वाचकमुण्य	१८३	संगम (१)	९७, १०१
शोहगुप्त	१३०, १३१	५ वाणारसी	२११, २२१	" अ (२)	२२३
शोहय	२०१, २०२	वारुणदेवी	२२७	संगमापरिय (३)	१३२
शोहिणी	७, १८, १२७	वासवदत्ता	१६०	* सङ्ख्यवाय पुष्प	१५४
५ लका पुरी	३	वामुदेव	७, १३, १८, १९, ५४, ८१, १९५, १९६	सङ्खभासा	१०
लंख(स्व)य	२४, २५	वासुपुत्र	१३४	सङ्खयई	२१४
५ लच्छि-निहेलण (सरोवर)	७	विगयभया	२१६	५ सङ्ख (सङ्ख) गिरि	५३
लच्छी	१३३	विगारखवल	६९, ७१	संज्ञापली	१७५, १७६
ललियग	८८	विजयदेवा	२२७	५ सणकुमार (१)	१२३, १२४
५ लवणसमुह	२२१	विजया	१४६	" (२)	१७५-१७७
५ लाड देस	१४६, १६०	५ विस्त (१)	८१	+ — चरिख	१७९, १८२
लेहमाला	२०८	" (२)	१०८	५ ससुजय (शत्रुजय) शैल	२२०
लेहायरिय	७४, १८६	विणमि	१४१	सङ्ख	१०३-१०५
५ लोहगल	८८	विणयवई	२१६	संति जिण	१९३
लोह(हि)ख	२२८	विण्डु	२०४	सत्पागरिसण मंत	१८४
वहर	१०७, १४८	विण्डु (विण्डु)कुमार	१६१-१६५, १७०-१७५	संव	५४, १९७
वंकचूल(लि)	६७-७२	विमल जिण	१९३	संभव जिण	१९२
५ वच्छगा	२१७, २१८	वियट्टिया	३५	संभूय	२२७
वज्रवेग	१७५	विसाहगदी	१२४, १२५	समु(मो)रविजय (समुद्र-विजय)	७, १०, १८
वजा	२०८, २०९	विसाहभूह	१२४	संयंभा	८८
वड(बे)सर खमासमण	२२८	वित्सकम्म	२४	सयसहस्सपाग लेख	११५
वधमिस्त	१०८, १५०	वित्सनंदी	६९, १२४	सयाणिख	८९, १०९
वद्धमाण सामी	९४, १०९, १४०, १४५, १५७, २२१	वित्सभूह	१२४	सरोह(हि)णि सूखी	८१, १२८
वंदिकाचार्य	७	वीर जिण (नाह)	९४, १४०, १५१, १५८, १९२, १९३, २२६	५ सव्वट्टिसिद्ध	८८
वयर	१२८	वीरंगम	११६	सव्वण्यु-पुत्त	२०३
वयरजंघ	८८	हु(विय)त	२२७	ससरक्ख	३६, ३९
वयरनाभ	८८	५ बेभारमिदि	७८	५ सट्टसार	७२, ८१
५ वरदाम लिख	१६५	* वेय (वेव)	६, १७३	५ साकेय (व)	६२, ६५, ७६, १०९
* ववहार	६७	५ वेयवु	१६५, १७३	सागर	७
५ वसंतपु(उ)र	३, ४, २१, २६, ३४, ४६, ५२, ६७, ७२, ८४, १११, १२६, १३३, १३४, १३७, १५४, १५६, १८३, १८६, १९८	वेयरणी	८०-८२	सागरचंद	७६, ७७, १४९, १५०, १९७
		वेसमण	२२२	सामि-लेह	४३
		बेसानर	१३४	सारस्सय	१३
				५ साकिगाम	९७

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
साक्षिभद्र (शास्त्रिभद्र)	८६	सुदर्शन (१)	४७	सुहृन्म	२२७
५ सावधायी	१३, १११, १४०	५ ,, (२) पुर	२२०	* सूर्यगड	६७
सिंघल-कुहिषा	१६०	सुदर्शना (१)	७६	सेज्जाशकभ	१८९
सि(से)जंभव	२१, १५१-१५४, २२७	,, (२)	१६०	सेज्जुवभ	१३२
सि(से)जंल (अयांस)	८६ ८८	सुधम्म	१४५, १५१	सेणिअ (य)	७८, ७९, ९२,
सिद्धभ	५३	सुनदा	१७५	९४, ९८, ११६, १२७, १३२, १४०,	
सिद्धाथ (सत्थवाह)	१५७	सुवरी	१९१	१४४, १५७, २२१	
सिद्धत	८२	सुवरीनंद	१९१, १९४	सेयणय	९२
सिद्धपुत्त	३३, ३९, १२९, १३४, २०७	सुपास जिय	१९२	सेयवड	१६१
सिद्धमातृका	१७८	सुबधु	१३८, १३९	सेयंस=सिजंस	
सिद्धसेन दिवाकर	३७	सुबुद्धि	८७	सेयंस (२) जिय	१९३
५ सिद्धायथ (त) ण	१९२	सुभद्दा (सुभद्दा)	५५-५७, १२६	सोदास	२००
५ सिंधु नव	१६५	सुभूम	१२३, १२४, १३४ १३६	५ सोप्या(वा)रभ	१९०, २१३
५ सिप्पा नई	२०१	सुमह जिय	१९२	सोमणस	२००
सियंवर	१७८	सुमंगल	७३	सोमदेव (१)	८४
सियवड	"	सुयदेवी (देवया)-धुतयेवी		,, (२)	१०७
सियवडिय	"	(देवता) १, २३, २५, २६,		सोमप्पभ	८७
सिरिकंता	६६	८८, ९६, १००, १०६, १०८,		सोमप्पभा	८४
सिरिघरिण	१८९	१११, १२२, १३६, १३८,		सोमसिरी	८४
५ सिरिपुर	६९	१४२, १४५, १४८, १५०, १५६,		५ सोहंम	८८
सिरिमाली	७४	१६१, १७५, १७७, १७८-		सिमित	७
सिरी देवी	२२२	१८४, १८६, १८९, १९१, १९२,		५ हत्थकप्प	२२०
५ सिववडण	२१०	१९४, १९५, १९७, १९९, २००,		५ हत्थिणाउ(पु)र	१२३, १२६,
सिव(वा) देवी	७, १८, १९	२१८, २२१, २२६, २२७, २२९		१३५, १३६, १६२, १७०	
सीतल जिय	१९२	५ सुरट्ठा(ट्ठ) ६, ५८, १९५, २१३		५ हत्थिसीतय	७९
सीमथर	१०८, १४८	सुरप्पय	१०९	हरि	३, १९६
सीह	२२४	५ सुरसेल	१९२	हरिनंदी	११३
सीहगिरि (१)	१४८	सुरेंदत्त	७४, ७५	हरिवस	१०
,, (२)	२१३	सुलस	२२०	हलधर	८
सुकुमारि(कि)या	१९८, १९९	सुलसा	११२-११६	हारप्पभा(हा)	३४-३९
सुगथ (त)	२, ३७	सुविहि जिय	१९२	हासा	१३१
सुजसा	६२०	सुवव (सुमत) साधु	२१९	५ हिमवंत	१६६, १८२
सुजिद्ध	११६	सुवव (२) ७१, १६४, १७०		५ हिमवाज्ज	७
		सुसेण	७३		

बोर सेवा मन्दिर
पुस्तकालय

काल न० 2-गांधी

लेखक गांधी जी लखनऊ भगवान दास

शीर्षक परीक्षा प्रश्नपत्र विवरण

खण्ड ४८४२ क्रम संख्या